T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ VE BATI TRAKYA TÜRKLERİNE ETKİSİ

TİMUÇİN ARSLAN

TEZ DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ ALİ HÜSEYİNOĞLU

EDİRNE 2019

AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ VE BATI TRAKYA TÜRKLERİNE ETKİSİ

ÖZET

Geçmişi yüzyıllara dayanan Türk-Yunan ilişkileri aynı coğrafyada yaşanan rekabet nedeniyle güvenlik ve çıkarların egemen olduğu düzene sahiptir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmeye başlaması ile beraber iki ulus sürekli olarak karşı karşıya gelmiş, Türk Ulusal Mücadelesi'nin en önemli adımları Yunanlılara karşı atılmıştır. Lozan Barış Antlaşması ile iki ülkenin sınırları belirlenmiş, Batı Trakya toprakları Yunanistan sınırları içerisinde kalmıştır. Türk azınlığın hakları antlaşma sonrasında istikrarlı bir şekilde ihlal edilirken, iki ülke Kıbrıs, Ege, azınlıklar, doğal kaynaklar, karasuları ve havasahası konuları nedeniyle sürekli karşı karşıya gelmiştir.

Türk-Yunan ilişkilerinde Batı Trakya Türk azınlığı önemli bir konu olması nedeniyle incelenmesi ihtiyacını duyulmuştur. Çalışma Yunanistan'ın bağımsızlığından 2018 yılının sonuna kadar ilişkiler ele alınırken, ilişkilerin Türk azınlığa etkisinin ne şekilde olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Türk-Yunan ilişkilerinde sorunlara güvenlik temelli bakış açısı olması nedeniyle çalışma içerisinde realist teori tercih edilmiştir. Çalışmanın argümanı ise Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) öncesi ve sonrası dönemde yüksek politika konularında ilerleme olmadığı, alçak politika konularında çeşitli ilerlemeler sağlandığıdır. İlişkilerde güç, ulusal güvenlik, göreli kazanç ve güvenlik ikileminin hâkim olması yüksek politika alanlarında sorunların çözümünü zorlaştırmış, ilişkilerin alçak politika alanlarında ilerlemesini sağlamıştır. Tarihsel süreçte ilişkilerin bozulmaya başlaması ile Türk azınlığın haklarına yönelik sınırlama ve askıya alma gelişmeleri yaşanırken, azınlığın toplumsal hayatında derin izler bırakacak olan ve azınlığın kendi içerisinde bölünmesine yönelik bir siyaset izlenmiştir.

Ak Parti döneminde Türk-Yunan ilişkilerinde özellikle alçak politika konularında gelişmeler yaşanırken, yüksek politika konularında iyi niyet açıklamaları ve tartışmalar dışında gelişme olmamıştır. Türk azınlık gündeme geldiğinde Yunanistan'dan Türkiye'ye sert eleştiriler gelmiştir. Batı Trakya Türk azınlığı

ilişkilere bağlı olarak dönem dönem olumlu adımlarla karşılaşmış ancak on yıllardır yaşanan sorunların çözülmesine yönelik adımlar atılmamıştır. İlişkilerden bağımsız olarak hakların kullanımı ve ihlal edilmesi noktasında sorunlar yaşamaya devam ederken,yeni sorunların eklendiği bir sürece girilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya Türk Azınlığı, Türk-Yunan İlişkileri, Türk Dış Politikası

TURKISH-GREEK RELATIONS IN THE PERIOD OF AK PARTİ AND ITS IMPACT ON THE TURKS OF WESTERN THRACE

ABSTRACT

Turkish-Greek relations has a long history and comprise a system based on security and benefits of both countries sharing the same region. After the gradual decline of Ottoman administration in the Balkans, both nations frequently confronted, the most significant step of Turkish National Struggle was taken against the Greeks. Borders of both Turkey and Greece were defined with the Peace Treaty of Lausanne and Western Thrace became remained inside Greece. After 1923, rights of the Turkish minority were gradually violated while both countries frequently confronted based on issues related with Cyprus, Aegean, minorities, natural resources and airspace.

Being one of the significant topics in Turkish-Greek relations is one of the main reasons why this study is dedicated to issues of the Turkish minority in Western Thrace. It is composed of three chapters covering the period from the independence of Greece as of this day. It aims to analyze impacts of bilateral relations on the survival of the Turkish minority. While doing so, it uses theories of Realism given the understanding of security in Turkish-Greek relations. This research argues that before or after the Justice and Development Party (Ak Parti) there has been almost no significant progress in issues of high politics while some has been observed in those of low politics. Given that bilateral relations is dominated by matters of power, national security, subjective benefit and security dilemma, then, solutions of problems falling within the domain of hard politics turned out to be difficult. In this respect, progress can be observed primarily in low politics between Turkey and Greece. Regarding the Turkish minority, this research highlights that worsening of bilateral relations had also negative impact on Greece's limiting rights belonging to the Minority; policies of Greece aiming polarization of the Turkish minority left deep wounds on their lives.

As for the period 2002-2018 under the Ak Parti, development in Turkish-Greek relations occurred mainly in issues of low politics while almost no progress

happened apart from some discussions and statements of good will. Greece reacted against Turkey in case issues of the Turkish minority became part of bilateral talks and meetings. Depending on ups and downs in relations between Turkey and Greece, some problems of the Turkish minority of Western Thrace found solutions while no steps have still been taken for solution of their fundamental problems. Regardless of relations between the two countries, some new problems have already been added to the existing ones.

Keywords: Turkish Minority of Western Thrace, Turkish-Greek Relations, Turkish Foreign Policy

ÖN SÖZ

Türkiye bulunmuş olduğu coğrafya ve tarihsel geçmişi nedeniyle komşuları ile sürekli olarak karşı karşıya gelmektedir. Yüzyıl önce Osmanlı Devleti toprakları olan komşu ülkeler, dış politikalarında Türkiye ile dönem dönem karşı karşıya gelmektedir. Türkiye-Yunanistan ilişkileri ise ifade edilen görüşlere uygun bir komşuluk ilişkisi taşımaktadır. Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan sınırları içerisinde kalan Batı Trakya toprakları ve Batı Trakya Türk azınlığı ülke içerisinde çeşitli anlaşmalara rağmen sorun yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir.

Bu çalışma ise Türk-Yunan ilişkilerinin 1830-2018 aralığında hangi aşamalardan geçtiğini ve Batı Trakta Türk azınlığının ne şekilde etkilendiğini realist teori açısından incelemektedir. Çalışmanın öne çıkan özelliği ise Türk-Yunan ilişkilerinde ve Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili son yıllarda yaşanan olayları içeriyor olması ve güncelliği devam eden konulara yer veriyor olmasıdır. Çalışma içerisinde güncel gelişmelerin verilmesi nedeniyle internet kaynakları ağırlıklı olarak kullanılmış ve katı kaynaklardan güncel konular sınırlı faydalanılmıştır. Ancak bu durum farklı internet kaynakları kullanılarak aşılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, akademik olarak Batı Trakya Türk azınlığı çalışmama vesile olan ve çalışmanın her aşamasını titizlikle inceleyen, öneriler sunan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ali Hüseyinoğlu'na hem danışman hem de yeni ufuklar açması nedeniyle teşekkür ederim. Tezin teorik anlamda gelişmesi için önerileri ile katkı sunan Dr. Öğr. Üyesi Gizem Alioğlu Çakmak ve Dr. Öğr. Üyesi Emre Aykoç'a teşekkür ederim. Akademik çalışmaların ortaya çıkması uzun ve yorucu bir süreç içermektedir. Bu süreç boyunca destekleri için Fehmi Baş, Hami Akkaya ve Esra Taştan'a teşekkür ederim. Son olarak ise tezin yazım sürecinde desteği ve anlayışından dolayı annem İsminaz Arslan'a buradan teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....I
ABSTRACT.....III
ÖN SÖZ.....V
İÇİNDEKİLER.....VI
KISALTMALAR.....IX
GİRİŞ.....1

I. BÖLÜM
2002 YILINA KADAR TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN VE BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞIN TARİHSEL ANALİZİ

1.1. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ANALİZİ.....11
1.1.1. Yunanistan'ın Bağımsızlığı ve Balkan Savaşları.....13
1.1.2. Birinci Dünya Savaşı ve Lozan Barış Antlaşması.....26
1.1.3. İki Savaş Arası Dönem.....39
1.1.4. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı.....44
1.1.5. Soğuk Savaş Dönemi.....50
1.1.5.1. Soğuk Savaş Dönemi Türk-Yunan İlişkilerinde Zirve Dönem ve Azınlıklar İçin Olumlu Yıllar 1950-1955.....53
1.1.5.2. Kıbrıs Sorunu ve Bozulan Türk-Yunan İlişkileri 1955-1960.....55
1.1.5.3. İçeride Darbeler, Dışarıda Kıbrıs: 27 Mayıs 1960 ile 21 Nisan 1967 Darbeleri ve Kıbrıs Sorunu.....59
1.1.5.4. Doğu Akdeniz'den Ege'ye Gerilen İlişkiler: Kıbrıs ve Ege Sorunu Etkisinde Türk-Yunan İlişkileri 1975-1980.....65
1.1.5.5. Soğuk Savaş'ın Son Döneminde Türk-Yunan İlişkileri 1980-1990 69

1.1.6. Soğuk Savaş Sonrası Dönem 1990-2002.....73
1.2. BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI'NIN TARİHSEL ANALİZİ.....81
1.2.1. Osmanlı Devleti Egemenliğinden Lozan Barış Antlaşması'na Kadar Batı Trakya (1363-1923) 82
1.2.2. Lozan Barış Antlaşması ve İki Savaş Arası Dönem (1923-1939) 94
1.2.3. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı (1939-1949) 101
1.2.4. Soğuk Savaş Dönemi.....105
1.2.4.1. Türk-Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Gölgesinde Batı Trakya Türkleri (1949-1967) 106
1.2.4.2. Devlet Politikası Olarak Batı Trakya'da Baskı Dönemi (1967-1987) 114
1.2.4.3. 1988 Türklük Yürüyüşü ve Değişim Talebi (1988-1990) 127
1.2.5. Soğuk Savaş Sonrası Batı Trakya'da Değişen Azınlık Politikası Işığında Kontrollü Baskı Dönemi (1991-2002) 134

II. BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2002-2018)

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ VE KIBRIS ETKİSİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2002-2007) 148
2.2. KOMŞULARLA SIFIR SORUN POLİTİKASI VE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2007-2011) 167
2.3. EKONOMİK KRİZ VE DOĞU AKDENİZ ETKİSİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2011-2015) 188
2.4. GÜVENLİK ALGISI HAKİMİYETİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2015-2018) 209
2.5. 24 HAZİRAN 2018 SONRASI TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ.....233

III. BÖLÜM
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİNDE BATI TRAKYA VE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN ETKİSİ (2002-2018)

3.1. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE YENİ UFUKLAR VE BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI (2002-2007) 244
3.2. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE İLERLEME/BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI HAKLARINDA DURGUN DÖNEM (2007-2011) 261
3.3. YUNANİSTAN'DA EKONOMİK VE SİYASAL İSTİKRARSIZLIK DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI (2011-2015) 277
3.4. AZINLIK TOPLUMU İÇİN YENİ SORUNLU ALANLARIN OLUŞTURULMASI/ARTTIRILMASI DÖNEMİ (2015-2018) 292
3.5. 24 HAZİRAN 2018 SONRASI BATI TRAKYA.....312

SONUÇ.....317
KAYNAKÇA.....325
EKLER.....399

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AB: Avrupa Birliği

ABTTF: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu

AGİK: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AK: Avrupa Konseyi

AK PARTİ: Adalet ve Kalkınma Partisi

AKPM: Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi

ANEL: Bağımsız Yunanlar

AP: Avrupa Parlementosu

AT: Avrupa Topluluğu

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi-United Nations Security Council

BTAYTD: Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği

BTTDD: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği

BTTDK: Batı Trakya Türk Azınlık Dayanışma Kurulu

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DEB: Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi

DEP: Demokrasi Partisi

DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi

DİKATSA: Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi

EAM: Milli Kurtuluş Cephesi-Ethniko Apeleftherotiko Metopo

ECRI: Avrupa Konseyi Irkçılığı ve Ayrımcılığı Önleme Komitesi-European Commission Aganist Racism And Intolerance

EDES: Milli Demokratik Yunan Birliği-Ethnikos Dhimokratikos Ellinikos Sindezmos

ELAS: Milli Halk Kurtuluş Ordusu-Ethnikos Laikos Apeleftherotikos Stratos

EOKA: Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü-Etniki Organosi Kipriaku Agonos

EPON: Eneia Panelladhiki Organosi Neon

EYP: Ulusal İstihbarat Servisi- Ethniki Ypiresia Pliroforion

FETÖ/PDY: Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması

FIR: Uçuş Bilgi Bölgesi-Flight Information Region

GDAÜ: Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci

GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GTGB: Gümülcine Türk Gençler Birliği

HDP: Halkların Demokratik Partisi

HRWF: Uluslararası Sınır Tanımayan İnsan Hakları-Human Rights Without Frontiers International

IRCICA: İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi- Research Centre for Islamic History, Art and Culture.

IŞİD: Irak Şam İslam Devleti- Devlet'ül İslamiyye fi'l Irak ve'ş Şam

İKÖ: İslam Konferansı Örgütü

İTB: İskeçe Türk Birliği

KEİ: Karadeniz Ekonomik İşbirliği- Organization of the Black Sea Economic Cooperation

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

KKE: Yunanistan Komünist Partisi-Kommunistiko Komma tis Elladas

KMHTP: Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MC: Milletler Cemiyeti

MEB: Münhasır Ekonomik Bölge

MGK: Türkiye Milli Güvenlik Kurulu

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı

MSB: Milli Savunma Bakanlığı

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü-North Atlantic Treaty Organization

ND: Yeni Demokrasi Partisi-Néa Dimokratía

NOTAM: Havacılara İlan-Notice to Airmen

ODIHR: AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi-OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights

PASOK: Panhelenik Sosyalist Hareket-Panhellinion Sosialistiko Kinima

PKK: Kürdistan İşçi Partisi-Partiya Karkerên Kurdistanê

SÖPA: Selanik Özel Pedagoji Akademisi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SYRIZA: Radikal Sol Koalisyon- Synaspismós Rhizospastikís Aristerás

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TANAP: Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi

TAP: Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TKP: Türkiye Komünist Partisi

TKP/ML: Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

UAD: Uluslararası Adalet Divanı

YDİK: Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi

GİRİŞ

Türkiye ve Yunanistan komşu ülke olarak bulundukları coğrafyada benzerlikler ve farklılıklar taşıyan ülkelerdir. Orta Doğu, Kafkasya ve Balkanlara komşu olan Türkiye birçok siyasi, ekonomik ve jeopolitik gelişmelerin merkezinde bulunmaktadır. Yunanistan ise Türkiye, Bulgaristan, Makedonya ve Arnavutluk ile komşu olmakla beraber Avrupa Birliği üyesi bir ülke özelliğini taşımaktadır. İki ülkenin ortak noktası komşuları ile geçmişe dayanan sorunları olmasıdır. Yunanistan, azınlıklar nedeniyle Arnavutluk ve Türkiye ile sorun yaşarken, isim sorunu nedeniyle Makedonya ile sorunlar yaşamıştır. Türkiye, Türk azınlıklar nedeniyle Yunanistan ve Bulgaristan, toprak bütünlüğüne yönelik siyasetleri nedeniyle Orta Doğu ve Kafkasya ile sınırlarını oluşturan ülkelerle problemler yaşamaktadır.

İki ülkenin dış politikası ile ilgili tespitler bir yana Türk-Yunan ilişkileri her iki ülke için de önem arz eden ve kendi içerisinde birçok olumlu-olumsuz konuları barındıran bir yapıya sahiptir. İki ülke arasında tarihsel kökenleri yüzyıllara dayanan karşılıklı rekabet günümüzde ilişkilere etki etmektedir. Birçok konu başlığı içeren Türk-Yunan ilişkilerinin temel konularından biri azınlıklar ve çalışmanın ana araştırma konularından olan Batı Trakya Türk azınlığıdır. Öncelikle Batı Trakya ve Türk azınlık ile ilgili bilgi verilmesi gerekmektedir. Batı Trakya bölgesi 8575 kilometre kare ve 3 ilden oluşmaktadır, Rodop'un il merkezi Gümülcine, İskeçe'nin İskeçe ve Meriç'in Dedeağaç'tır. Resmi rakamlara göre bölge nüfusu 369.430 olmakla beraber Türk nüfus yaklaşık 150.000 kişiden oluşmaktadır.[1]

Türk azınlığın yaşadığı sorunların anlaşılabilmesi için iki ülke arasında ilişkilerin açıklanması gerekmektedir. Bu nedenle çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 1820-2002 yılları arasında Türk-Yunan ilişkilerini ve Yunanistan'ın genişlemesine bağlı olarak Osmanlı Devleti sınırları dışında kalan Türklerin ve daha sonra Batı Trakya Türk azınlığının geçirmiş olduğu dönem işlenmiştir. İkinci bölümde 2002-2018 yılları arasında Türk-Yunan ilişkileri ve üçüncü bölümde ise aynı tarih aralığında Batı Trakya Türk azınlığı hakkında yaşanan gelişmeler ele alınmıştır.

---

[1] Ali Hüseyinoğlu, ''Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği'', *Yeni Türkiye Dergisi*, Cilt 4, Sayı 69, Ankara 2015, s. 4777.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan araştırma soruları ise Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde Türk-Yunan ilişkilerinin nasıl olduğu, ilişkilerin Batı Trakya Türklerine yansımaları ve realizm teorisi açısından incelendiğinde ortaya hangi sonuçların çıkacağıdır. Türk-Yunan ilişkileri, tarihsel süreçten güncel döneme ele alınarak soruların yanıtlarının neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklanmasına katkı sağlayacaktır. Türkiye'nin temel dış politika gündemlerinden biri olan Türk-Yunan ilişkileri ile bu ilişkinin ana başlıklarından biri olan Batı Trakya Türk azınlığı, bu önemi nedeniyle çalışma konusu olarak seçilmiştir. Ülkeler arası ilişkilerin ve Türk azınlığın bu ilişkilerden ne kadar etkilendiğinin açıklanmasında realizm teorisinin kullanılacak olması çalışmanın özgün olmasını sağlamaktadır. Türk-Yunan ilişkilerine çoğunlukla güvenlik eksenli bakılması, Türk azınlığın bir şekilde bu bakış açısından etkilenmesi uluslarlarası ilişkilere damgasını vurmuş olan realizmin seçilmesini ve bu teori üzerinden değerlendirme yapılmasını sağlamıştır.

YÖNTEM

Türk-Yunan ilişkileri ve Batı Trakya Türk azınlığının ele alındığı bu çalışmada büyük oranda ikincil kaynaklardan oluşmaktadır. Özellikle Türk-Yunan ilişkilerinin ve Türk azınlığın 2005 yılına kadar olan olayların anlatımında kitaplar, dergiler ve çeşitli yayınlardan istifade edilmiştir. Ancak hem gündemin yakalanması hem de yaşanan bilgileri detaylı vermenin amaçlanması çalışma içerisinde internet kaynaklarının daha sık kullanılmasına neden olmuştur.

İkincil kaynakların ağırlıklı olduğu bu çalışmada Türk-Yunan ilişkileri, Batı Trakya Türk azınlığı ve realizm teorisi ile ilgili olarak literatür detaylı bir şekilde incelenmiş ve üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Hem Türk-Yunan ilişkileri hem de Türk azınlık hakkında yaşanan gelişmelerin anlatılmasında haber siteleri, gazeteler ve uluslararası insan hakları örgütlerinin hazırlamış olduğu raporların seçilmesinde objektiflik sağlanması adına çeşitlilik sağlanması amaçlanmıştır.

Türk-Yunan ilişkilerinin işlendiği bölümlerde AB İlerleme Raporlarına atıflar yapılması da Türkiye'nin aday, Yunanistan'ın üye ülke olması nedeniyle tercih

edilmiştir. Yine azınlık hakkında hazırlanan raporlarda Avrupa ve Amerika kaynaklı raporların tercih edilmesinde, küresel ve bölgesel etkileri göz önüne alınmıştır. Azınlık basın-yayın organlarından ise birçok kaynaktan faydalanılarak hem çeşitlilik hem de tek bakış açısı oluşmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

TEORİK ÇERÇEVE

Uluslararası ilişkiler teorilerinin atası olarak kabul edilen realizm, Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel süreçten günümüze kadar olan gelişmelerin açıklanması için en uygun teorilerden biri olması bakımından bu çalışma içerisinde kullanılmıştır. Çalışma içerisinde incelenen tüm olaylara realist bir perspektifle yaklaşILmakta ve teorinin argümanları ile değerlendirilmektedir. İki ülke arasında sürekli olarak devam eden ikili rekabet, çıkarların karşılıklı olarak bir diğer devlet için güvenlik riski olarak görülmesi klasik realizmin seçilmesini sağlamıştır. Yine iki devlet arasında azınlıkların sayılarından bağımsız olarak güvenlik riski olarak görülmesi ve verilen sert mesajlar teorinin seçilmesinde etkili olmuştur.

Realizm, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmakla beraber temel bakış açısı bakımından yüzyılları aşan bir argümana sahiptir. İki savaş arası dönemde idealizmin uluslararası sorunların çözümünde yetersiz kalması realizmin temel çıkış noktalarından biridir. Teorinin oluşmasında E. H. Carr ve Hans Morgenthau etkili olmuştur. Sun Tzu 'Savaş Sanatı', Machiavelli 'Prens' ve Thomas Hobbes 'Leviathan' isimli eseleri ve görüşleri ile realizmin açıklanmasında referans isimler arasında yer alır. Öncelikle teori hakkında bir tanım yapılması ve çerçeve çizilmesi önemlidir.

''*Realizm, temelde çıkarları etrafında hareket eden devletlerin, bir düzenleyicinin bulunmadığı uluslararası sistemde bu çıkarlarını nasıl hayata geçirdiklerini anlamaya çalışan ve devletlerin başarısını da bu hayata geçirme kapasitesiyle ölçen teorik bir yaklaşımdır.*''[2]

[2] Ali Balcı, ''Realizm'', *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Derleyen: Şaban Kardaş-Ali Balcı, 4.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2015, s.119.

Carr, idealizmden realizme geçişte önemli bir etkiye sahip olurken, Morgenthau, 'Uluslararası Siyaset: Güç ve Barış Mücadeleleri' kitabı ile realist teorinin gelişmesine ciddi katkı sunmuştur. Bu çalışmada özet bir ifade ile realizmin altı temel ilkesi belirlenmiştir

1. *Kökleri insan doğasında bulunan objektif yasalardan bahsedilebilir. Net bir ifade ile siyaset tesadüfler sonucu değil, insan doğasında gelen objektif yasaların çıktılarıdır.*
2. *Devlet adamı güç olarak tanımlanabilecek ulusal çıkar temelinde düşünür, hareket eder ve tarih de bunu kanıtlayan çok sayıda örnekle doludur.*
3. *Güç ve çıkar evrensel gerçekliklerdir ve bunlar zaman, mekân, konum ya da duruma göre değişiklik göstermezler. Bunun en önemli nedeni insan doğasıdır ve tüm insanlardaki temel dürtü 'sonsuz güç arzusudur'.*
4. *... Evrensel ahlaki ilkeler devletlerin davranışlarını belirlemezler. Devletler ahlaki ilkeler yerine kendi çıkarlarını her zaman öncelikli alacakları için ahlakı ilkeler ancak devletlerin çıkarlarını gerçekleştirmede birer araç olabilirler.*
5. *... Belirli bir devletin ahlakı kaygıları dünyayı şekillendiren ahlaki yasalarla özdeşleştirilemez. Devletler evrensel yasalara tabi olsalar bile, ilişkilerinde neyin iyi neyin kötü olduğunu saptamak imkânsızdır.''*[3]
6. Siyasal eylemler siyasal kriterlerle değerlendirilmesi gerekmektedir. Kısaca siyasal alan kendi başına bağımsız olmalıdır.[4]

Realizm'de tüm düşmanlıkları sona erdirecek bir barış mümkün olmamakla beraber, uluslararası ilişkilerde barış belirli dönemlerle sınırlıdır. Barışın ancak devletlerarası güç dengesinin olduğu, sıcak savaşın olmadığı kısa dönemlerde

[3] Ali Balcı, ''Realizm'', *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Derleyen: Şaban Kardaş-Ali Balcı, 4.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2015, s.130
[4] Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 7.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2011, s. 185.

gerçekleşebilir.[5] Morgenthau ise barışın egemen olması için uluslararası bir konsensüs olması gerektiğini savunmaktadır. Bunun yolunun ise diplomasi olduğunu ifade etmektedir ve bunun için dört nokta işaret etmektedir,

1. ‘‘*Dış politika amaçları ulusal çıkar çerçevesinde tanımlanmalıdır.*
2. *Dış politika yeterli ölçüde güçle desteklenmelidir.*
3. *Devletler dış politikalarına başkalarının gözüyle de bakmalıdırlar.*
4. *Devletler kendileri için hayati olmayan konularda uzlaşma yanlısı olmalıdırlar.*’’[6]

Realizm kendi içerisinde çeşitli anlayışlara ayrılmakla beraber bu Türk-Yunan ilişkilerinin ve Batı Trakya Türklerine etkisinin incelenmesinde klasik realizm tercih edilmiştir. Realizmde konular arasında bir hiyerarşi bulunmaktadır. Devletler için güvenliği ilgilendiren konular ise öncelikli gelmektedir. Realistler ülkeler arasında iş birliğinin alçak politika konularında olabileceğini ancak bunun yüksek politika konulara etki etmeyeceğini iddia etmektedirler. Türk-Yunan ilişkileri ise bu düşüncenin doğru olduğunu kanıtlayan bir yapıya sahiptir. 1999 yılında başlayan yakınlaşma alçak politika konuları etki ederken, yüksek politika konularına etki etmemiştir. İki ülke arasında yüksek politika konularının güvenlik sorunu olduğu burada ifade edilmelidir. Her iki ülkenin bir diğerine karşı güvenlik temelli bakış açısı, aralarında yaşanan güç rekabeti ve her dönem sıcak çatışma ihtimalinin gündemden düşmemesi teori seçiminde etkili olmuştur. İfade edilmelidir ki, realist teori için askeri ve güvenlik konuları öncelikle olmakla beraber güç, uluslararası ilişkiler için temel bir kavramdır. Güç, uluslararası istikrarın sağlanması ve anlaşmazlıkların çözülmesi için gerekli görülmektedir.[7] İki ülke arasında özellikle askeri güç üzerinde dönem dönem yapılan değerlendirmeler, Türkiye ve Yunanistan’ın askeri harcamalara ayırdığı bütçe göz önüne alındığında iki ülke arasında gücün teoride olduğu gibi önemli bir konumda olduğu görülecektir. Morgentahu gücü diğer insanların akıl ve eylemleri üzerinde bir

---

[5] Atilla Sandıklı-Erdem Kaya, *Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış*, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-130-201404079sandikli_kaya.pdf, (01.05.2019), s. 145.

[6] Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 7.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2011, s. 186.

[7] Akt. Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 7.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2011, s. 159.

kontrol olarak görmektedir. Gücü kendi içerisinde kullanılabilir ve kullanılamayan olarak ayırırken meşru ve gayrimeşru güçten de bahsetmektedir. Coğrafya, ulusal kaynaklar, endüstri, askeri hazırlılık, nüfus, ulusal karakter, ulusal moral, diplomasi ve hükümetin etkinliğini ise gücün kaynakları olarak görmektedir.[8]

Realizm, devleti temel aktör olarak kabul etmektedir. Westphalia düzeni ile beraber 'devletlerin egemen eşitliği' anlayışı ile beraber devletlerin hesap vereceği bir otorite olmadığı ve uluslararası sistemin anarşik bir yapıya sahip olduğu teorinin temel argümanıdır. Devlet dışı aktörlerin varlığı kabul edilmekle beraber uluslararası örgütler, bireyler vb. önemsiz ya da daha az önemli görülmektedir. Bu düzende devletler arası çıkar çatışması vardır ve üst bir otorite olmadığı için çözüm savaştır. Bu anarşik yapı devletlerin beka sorununu gündeme getirmektedir. Her ne kadar devletler bu düzen içinde çeşitli ittifaklar ve koalisyonlarda kursalar varlıklarının sürdürmeleri için kendilerini güçlü bir konumda olmasını sağlamalıdır.[9]

Teoriye göre devlet adamlarını korku, kuşku, güvensizlik, güvenlik ikilemi, üne kavuşma, prestij ve çıkar gibi unsurlar yönlendirmektedir.[10] Realist anlayışa göre devletin temel özellikleri bulunmaktadır. Devlet, bütüncül ve rasyonel bir aktördür. Meşru güç kullanma hakkına sahip olan devlet, içerisinde ki siyasal partiler veya çıkar grupları gibi unsurlar dikkate alınmadan bütüncül bir aktör olarak kabul edilir.[11] Dış politikanın oluşturulması ise devleti rasyonel yapan bir diğer özelliktir. Mevcut sorunun saptanması, çözüm yollarının bulunması ve bunlarının uygulanmasının fayda-zararının tespit edilmesi devletin rasyonel yapısını ortaya koymaktadır.[12] Devletin bir başka özelliği ise en önemli ve üst düzey sorun olarak ulusal güvenlik yer almaktadır. Ulusal güvenlik, askeri güvenlik ve stratejik konular yüksek politika (high politics), ticari, mali, parasal konular ise alçak politika (low politics) olarak realistler tarafından

---

[8] Oktay F. Tanrısever, ''Güç'', *Devlet ve Ötesi*, Derleyen: Atilla Eralp, 7.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 55-56.

[9] Mustafa Aydın, ''Uluslararası İlişkilerin ''Gerçekçi'' Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği'', *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 1, S. 1, İstanbul 2004, s.37-38.

[10] Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 7.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2011, s. 160.

[11] Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 7.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2011, s. 162.

[12] Mustafa Aydın, ''Uluslararası İlişkilerin ''Gerçekçi'' Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği'', *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 1, S. 1, İstanbul 2004, s.41.

ifade edilmektedir.[13] Devletlerin dış politikalarında öne çıkan konu yüksek politika konuları olurken, alçak siyaset konuları olan ekonomi, iktisat ve ahlaki unsurları dış politikada daha az önem vermektedir.[14] Hayatta kalma devletlerin en önemli amacıdır. Bununla beraber ise askeri güç gündeme gelmektedir. Ancak burada şu nokta ifade edilmelidir. Askeri gücü olan bir devletin ekonomik olarak zayıf olması, askeri olarak zayıf olan bir devletin ekonomik olarak güçlü olması gibi durumlar devletin hayatta kalması için bir garanti vermemektedir. Bu nedenle realist anlayışa göre sadece askeri güç hayatta kalmak için yeterli değildir. Bunun yanında ekonomik güç veya insan gücü gibi yan etkenlerede ihtiyaç duyulmaktadır.[15] Devletler göreli kazanç anlayışı ile hareket ederler. Burada temel esas devletin diğer devletlerden güçlü ve üstün olması üzerine kurulmuştur. Ali Balcı çalışmasında bu durumu şu şekilde ifade etmiştir,

‘‘*...bir refahın paylaşılmasında diğer devletin kazancı birinci devletin kazancından fazla ise bu durum diğer devletin daha da güçlenmesi anlamına geleceğinden birinci devlet böyle bir kazancı kendi çıkarına uygun bulmayacaktır. Dolayısıyla daha az kazansa bile diğer devletin kaybettiği bir durum kendi gücünü göreli olarak arttıracağından devletler toplamda daha az ama göreli olarak getirisi fazla olan kazançlara yönelirler’’*[16]

Son olarak ise devletin bir diğer özelliği güç dengesidir. Devletlerin amacı bu dengenin kendi lehine olması veya dengeyi korumak üzerinedir. Devlet böylelikle bir grup devletin veya bir devletin güçlenmesini ve tehdite dönüşmemesini öncelik olarak görmektedir. Bu bağlamda teori açısından devletin davranışlarını bu güç dengesi belirler. Devletler güç dengesinde yaşanan değişimlere üç şekilde tepki verirler. İlk seçenecek güç dengesini yeniden sağlamaktadır. Devlet veya devletler yeniden güçlenme yoluna giderek kapasitelerini yeninden inşa ederek dengeyi sağlamaya

[13] Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 7.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2011, s. 163; Mustafa Aydın, ‘‘Uluslararası İlişkilerin ‘‘Gerçekçi’’ Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği’’, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 1, S. 1, İstanbul 2004, s.41.

[14] M. Fatih Tayfur, ‘‘Dış Politika’’, *Devlet ve Ötesi*, Derleyen: Atilla Eralp, 7.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 80.

[15] Ali Balcı, ‘‘Realizm’’, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Derleyen: Şaban Kardaş-Ali Balcı, 4.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2015, s.126.

[16] Ali Balcı, ‘‘Realizm’’, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Derleyen: Şaban Kardaş-Ali Balcı, 4.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2015, s.127.

çalışır, bu da iç dengeleme olarak ifade edilmektedir. İkinci seçenek diğer devletin güç arttırması sonucunda gücü dengeleme imkânı olmayan devletlerin ittifaklar yoluna gitmesidir. Burada amaç gücün tehlike olacak bir şekilde tek elde toplanmasını engellemektir. Bu ise dış dengeleme olarak tanımlanmaktadır.[17] Üçüncü seçenek ise savaştır. Bu tercihte bulunmanın ise iki temel nedeni vardır. Birinci olarak bir diğer devletin güç dengesini değiştirme imkânına sahip olmasının engellenmesi için savaş tercih edilir. İkinci olarak ise güç arttırmayan ancak bir başka devletin topraklarını işgal etmeyi tercih eden devletin engellenmesi için savaş tercih edilir.

Bu üç seçenekten birinin tercih edilmediği durumda ise realizme göre gücü dengeleme imkânı olmayan devlet 'peşine takılma' olarak ifade edilen tercihte bulunurlar. Buna göre zayıf devletler güçlü devletlerin peşine takılarak bekalarına yönelik tehditlerin önüne geçmeyi hedefler.[18]

Yukarıda ifade edildiği üzere realizmin uluslararası ilişkilere bakışı ile Türk-Yunan ilişkilerinde hâkim hava benzerlik taşımaktadır. Realizmin argümanları ve perspektifi Türk-Yunan ilişkilerinin kolaylıkla açıklanmasını, analiz edilmesini ve yüksek-alçak politika ayrımı ile daha net tespitler yapılmasını sağlamaktadır. Bu hâkim hava iki ülkeyi doğrudan ilgilendirmeyen Kıbrıs, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği, düzensiz göç gibi konularda dahi karşı karşıya getirmektedir. Bu durum ise iki ülke arasında temel sorunların çözümü bir yana yeni sorunlu alanların oluşmasını ve realizmin ilişkilerde etkin olmasına neden olmaktadır.

LİTERATÜR TARAMASI

Türk-Yunan ilişkileri ve Batı Trakya Türk azınlığı birçok akademik çalışma yapılan konular arasında yer almaktadır. Türk dış politikası çalışmalarında Türk-Yunan ilişkileri çalışma kapsamına ve alanına bağlı olarak işlenmektedir Batı Trakya Türk azınlığı ise Türk-Yunan ilişkilerinin işlendiği genel veya özel bir sürecin ele

[17] Steve Smıth-Amelıa Hadfield-Tım Dunne, *Dış Politika Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, 2.Baskı, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul 2016, s.40; Ali Balcı, ''Realizm'', *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Derleyen: Şaban Kardaş-Ali Balcı, 4.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2015, s.128.
[18] Ali Balcı, ''Realizm'', *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Derleyen: Şaban Kardaş-Ali Balcı, 4.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2015, s.128.

alındığı çalışmalarında alt başlık olarak geniş veya dar kapsamda ele alınmaktadır. Geniş bir açıdan bakıldığında Türk dış politikası bir piramit olarak düşünüldüğünde Türk-Yunan ilişkileri ve onun içerisinde Batı Trakya Türk azınlığı akademik literatürde birbiri ile bağlantılı işlenen konular arasında kısıtlı da olsa yer almaktadır.

Özel olarak Türk-Yunan ilişkilerinin ele alındığı çalışmalarda tarihsel süreç eserin alanına göre değişmektedir. Yunan İsyanı, geç dönem Osmanlı Devleti veya Birinci Dünya Savaşı eserlerin başlangıçları olmaktadır. Ali Balcı, Hüseyin Bağcı, İsmail Cem, Faruk Sönmezoğlu Türk dış politikasını anlatan çalışmalarında ve editörlüğünü Baskın Oran'ın yaptığı Türk Dış Politikası serisinde Türk-Yunan ilişkilerine yer verilmiş ve bu eserler çalışmada kullanılmıştır. Ali Fuat Örenç, Salim Gökçen, Necdet Hayta ve Türk Tarih Kurumu ile Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı tarafından yayınlanan Türk-Yunan ilişkileri üzerine çalışmalar bulunmakta ve bu çalışmada yer almaktadır.

Batı Trakya Türk azınlığı daha önce ifade edildiği üzere Türk-Yunan ilişkileri üzerine hazırlanan çalışmalarda alt başlıklarda veya çeşitli konularla beraber işlenmektedir. Türk azınlık üzerine hazırlanan çalışmalarda Hikmet Öksüz, Turgay Cin, Ali Hüseyinoğlu, M. Murat Hatipoğlu literatüre önemli katkılar sunarken, çalışmada eserlerinden faydalanılmıştır. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF), Batı Trakya Onlıne, Gündem Gazetesi gibi Batı Trakya Türkleri üzerine yayınlar yapan internet siteleri tezin ana kaynakları arasında yer almaktadır.

Realizm üzerine Türkiye'de doğrudan veya dolaylı birçok çalışma yapılmaktadır. Uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, strateji konulu kitaplarda bölüm olarak yer alan realizm özellikle tarihsel süreçten ele alındığında araştırmacılara derinlikli bir alan sunmaktadır. Çalışma içerisinde realizm açıklanmasında Ali Balcı, Tayyar Arı, Atilla Sandıklı, Mustafa Aydın ve Steve Smıth, Amelıa Hadfield, Tım Dunne editörlüğünü yaptığı yayınlardan faydalanılmıştır.

Açıklanması gereken önemli konu ise Türk azınlığın ele alındığı çalışmalarda başlıklandırma, konuların çalışılma şekli veya yönteminin benzerlik taşımasıdır. Çalışmalar genellikle Lozan Barış Antlaşması ile Soğuk Savaş'ın sonuna kadar olan dönemi ele almaktadır. Bu çalışmalarda ise Türk azınlığın yaşamış olduğu sorunlar başlıklara ayrılarak birbirlerinden bağımsız olaylar olarak incelenmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönem ise genellikle Türk dış politikasını veya Türk-Yunan ilişkilerini anlatan

çalışmalar içerisinde yer almaktadır. Bu çalışmanın diğer eserlerden farkı, olayları kronolojik olarak ele alması ve özellikle son 16 yıllık dönemi ele almasıdır. Çalışmanın temel mantığı, olayların kronolojik olarak işlenmesinin okuyucu ve akademik camia için daha anlaşılır bir hale getireceğini düşünülmesidir. Bu bakış açısı olayların arasında neden-sonuç ilişkisinin kurulmasına önemli katkı sunmaktadır.

I. BÖLÜM
2002 YILINA KADAR TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN VE BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞIN TARİHSEL ANALİZİ

İki farklı ulusun birbirleri ile rekabet, politik çıkarlar veya dış politikalarının birbirinden farklı olması normal ve kabul edilebilir bir durumdur. Ancak Türkiye ve Yunanistan arasında mevcut olan bu ve benzeri farklılıklar, tarihin iki ulusa sunmuş olduğu olaylarla beraber gerginliklerin ve zıtlıkların istikrarlı bir şekilde sürekli olduğu, sakin veya iyi ilişkilerin ise nadir ve kısa dönemli olmasına neden olmuştur.

19. ve 20. yüzyılın başlarında sürekli olarak karşı karşıya gelen bu iki ulus aralarında yaşanan savaşları sona erdirmelerine rağmen, savaş/sıcak çatışma ihtimali sürekli olarak herhangi bir olayda gündeme gelmeye devam etmiştir. Türk-Yunan ilişkilerinde bu durumun temel nedeni iki devletin birbirlerine yönelik olan güvenliksizliklerinden kaynaklanmaktadır. İki ulusun güvenliği temel alan bu yaklaşımları sadece iki tarafı ilgilendiren olaylarda herhangi bir üçüncü tarafından dâhil olması ile siyasi bir şekilde sonuçlanmış veya karmaşık bir hale gelmiştir.

İlişkiler hakkında bu tespitin yapılmasının ardından iki ülke arasında önemli konu başlıklarından biri olan Batı Trakya Türk azınlığı burada vurgulanmalıdır. Çalışmanın iki ana konusundan biri olan Türk azınlığın, Türk-Yunan ilişkilerinin seyrine göre gelişmelerden etkilendiği düşünülmektedir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesi ile beraber Batı Trakya ve Türk azınlık sıkça tartışılmaya başlanmış ve önemini korumuştur.

Bu bölümde ilk olarak Yunan İsyanı'nından 2002 yılına kadar Türk-Yunan ilişkileri ve ilişkilerin realizme göre incelenmesi, ikinci olarak ise Batı Trakya Türk azınlığı hakkında Türklerin bölgeye gelmesinden 2002 yılına kadar geçen dönem işlenecektir. Batı Trakya hakkında inceleme yapılırken, hem Türk-Yunan ilişkilerinde realizmin etkisi hem de Yunanistan'ın iç dinamiklerinin izlemiş olduğu realist adımları incelenecektir. Tarihsel dönemin araştırmalar sonucunda geniş bir şekilde ele alınması 2002 sonrası yaşanan gelişmelerde siyasilerin, toplumun ve çeşitli kesimlerin olaylar hakkında tepkilerinin ve ifadelerinin daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.1. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ANALİZİ

Türkler ve Yunanlılar/Rumlar Balkanlar ile Anadolu'da imparatorluk kurmuş ve yüzyıllar boyunca rekabet halinde olmuşlardır. Rumlar için kurulan son büyük devlet yapısı, Bizans İmparatorluğu ile Trabzon Rum İmparatorluğu'na son veren Türkler, daha net bir ifade ile Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Tarihte iki ulusun arasında başlayan rekabet, yüzyıllar içerisinde kaynaşma, ortak yaşam kültürü veya bir asimilasyon değil aksine kutuplaşma ve ayrılıkların oluşmasına neden olmuştur.

19. yüzyılda başlayan Yunan ulusal hareketinin Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde olması, Türk-Yunan çatışmalarının temel taşlarından biri olmuştur. 20. yüzyılın başında yaşanan bölgesel ve küresel savaş sürecinde Yunanistan'ın büyümesi, bu büyüme esnasında dönemin büyük devletlerinden destek görmesi ile Türklere yönelik izlediği şiddet politikası algıların oluşmasını sağlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile iki ülke arasında birçok temas olmuş, iki devlet arasında imzalanan belgeler ile ilişkilerde sorunların çözümü ve iyi bir ilişki oluşması için çalışılmıştır. İki savaş arası dönemde tüm bu süreç içerisinde Yunanistan atmış olduğu çeşitli adımlar ile Türkiye aleyhine çeşitli kararlar almaktan geri kalmamış, Türkiye ise Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koymuş olduğu 'Yurtta Sulh, Cihanda Sulh' dış politikası bağlamında Türk-Yunan ve Balkan politikası oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı sürecinde Türkiye, komşusunun zorluğundan faydalanmamış ve kendi lehine olabilecek çeşitli teklifleri ve politikaları tercih etmemiştir. Savaş sonrası ortaya çıkan iki kutuplu siyasal sistemde aynı tarafta yer alan iki komşu ülke, Soğuk Savaş'ın dinamiklerini bir yana bırakarak ilişkilerini istikrarlı bir şekilde gerilmesine engel olamamıştır. İki ülkeyi doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren konular Türk-Yunan rekabetinin artmasına neden olmuştur.

21. yüzyılın başında uluslararası siyasette yaşanan büyük çaplı değişimlerden etkilenmeyen alanlardan biri Türk-Yunan ilişkileridir. İlerleyen sayfalarda ifade edileceği üzere Soğuk Savaş sonrası 2002 yılına kadar olan süreçte iki ülke sıcak çatışmanın eşiğinden dönmüş, yakınlaşmayı ancak doğal afetler ile dönemin Dışişleri Bakanları sağlamıştır.

Yunanistan açısından Türkiye 'Doğu'dan gelen bir tehlike'[19] olarak görülmüş ve buna yönelik devlet politikası oluşturulmuştur. Türkiye ise Yunanistan'ı bu denli bir tehlike olarak görmemiş ancak Atina'nın ülkenin bütünlüğünü sarsmaya yönelik politikalardan/çalışmalardan geri durmadığı veya bunları desteklediği gerçeğini de yaşanan gelişmeler sonucu görmüştür.

Çalışmanın birinci bölüm ve birinci alt başlığı altında 1830-2002 yılları arasında Türk-Yunan ilişkilerinin geçirmiş olduğu süreçler ve dönemin uluslararası siyasetinin durumu ele alınacaktır. Türk-Yunan ilişkilerinin açıklanması ikinci alt başlık olan Batı Trakya Türk azınlığının tarihsel sürecinin daha iyi anlaşılmasına katkı sunacak ve kapsamlı bir değerlendirme yapılmasına yardımcı olacaktır.

1.1.1. Yunanistan'ın Bağımsızlığı ve Balkan Savaşları

Yunanistan'ın bağımsızlığı ile başlayan ve Balkan Savaşları'na kadar giden süreç Osmanlı Devleti'nin özellikle Balkan coğrafyasında siyasi ve yönetsel kayıplar yaşadığı bir dönemdir. Bir başka açıdan aynı süreç Rum (Yunan) Ulusu[20] içerisinde Osmanlı Devleti'ne isyan olarak başlayan bağımsızlık ve genişleme süreci olarak ilerlemiştir.

17. yüzyılda Osmanlı Devleti Balkanlarda çok uluslu yapının idaresinde zorluklar yaşamaya başlamıştır. Yaygın görüş Fransız İhtilali'nin bölgeye etkisinin bir sonucu olarak Balkan ulusları ile Osmanlı Devleti arasındaki sürecin milliyetçilik nedeniyle sona erdiğini kabul eder. Fransız İhtilali tek bir neden olmamakla beraber etkisi bakımından öne çıkmıştır.

Neden-sonuç ilişkisi açısından Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesi ile Yunanistan'ın bağımsızlığının ilanını nedenleri ortaya konmalıdır. İç-dış nedenler

---

[19] Alexis Heraclides'in çalışması 'Yunanistan ve ''Doğu'dan Gelen Tehlike'' Türkiye' referans alınarak, Yunanistan'ın Türkiye'ye bakış açısını özetlemesi nedeniyle bu ifade terchi edilmiştir.

[20] Bizans döneminde Hellence konuşan Ortodoks Hristiyanlar kendilerini nitelerken ''Roma'' sözcüğünden türetilmiş olan ''Romios'' (Rum) sözcüğünü kullanmışlardır. Osmanlı Devleti'nden ise Hellence konuşan Ortodoks cemaat kendisini Hellen Ulusu olarak nitelerken, Yunanistan'ın kurulması ile Grek-Hellen olarak tanımlamışlardır. Herkül Millas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s. 48-51.
Osmanlı Millet Sistemi'nde ise Rum Milleti olarak tanımlanmıştır. Lozan Antlaşması Millet Sistemi etkisi ile Rum Azınlık tanımı yer almıştır. Yunanistan'ın kurulması ile bu ülkenin vatandaşları Yunan olarak nitelendirilmektedir.

olarak yukarıda ifade edilen sürecin açıklanması 17. yüzyıl boyunca Yunanistan'ın genişleme sürecinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. İç nedenlere bakıldığında Yanya Valisi Tepedenli Ali Paşa'ya değinilmesi gereklidir. Tepedenli, Osmanlı Devleti'nin bölgedeki en etkin aktörüydü ve bu durum Rumların bölgede isyan etmesi önünde önemli bir engeldi. Bu denge 1820 yılında Ali Paşa ile devletin ters düşmesi sonucunda bozulacaktı. İstanbul'un paşanın görev ve yetkilerini sınırlandırması üzerine Ali Paşa isyan etmiş ve devlet gücünü bu olaya odaklamıştır. Bu durum Rumlara iki açıdan fayda sağlamıştır. İlk olarak Rumlar önlerinde en büyük engel olan Tepedenli Ali Paşa'dan kurtulmuş, ikinci olarak ise Ali Paşa'nın desteğini almıştır. Ali Paşa gönderdiği haber ile Mora, Manya ve adalardaki Rumları ayaklanmaya çağırmış, bu durumdan cesaret alan Eterya[21] üyeleri isyan bayrağı açmıştır. Ancak stratejik bir hata yaparak Mora yerine Eflak Boğdan'da ayaklanarak, ilk başarısız adımlarını atmışlardır.[22] 1821'de Aleksandr İpsilanti liderliğinde isyan Osmanlı Devleti tarafından bastırılmıştır. İfade edilmeli ki ilk isyan hareketinden itibaren Rusya'nın Rum hareketine yakından ilgisinin olduğu görülmüştür. Bir diğer iç neden Osmanlı Devleti'nin hem iç hem de uluslararası siyasette yaşamış olduğu sorunların devlete etkisinin doğrudan olmasıdır. Bozulan devlet yapısı bu süreçte padişahların reform arayışları, uygulamaları, yaşanan çeşitli savaşlar devletin zayıflamasına neden olmuştur. Balkanlarda giderek artacak olan milliyetçilik dalgası siyasi olarak çözülmesi mümkün olmayan bir duruma gelecektir.

Dış etkenlere bakıldığında Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ile egemenlik alanında olan topraklarla ilgili siyasi ve ekonomik hedefleri olan ülkelerin Rum İsyanı'nı nasıl kullandığı görülecektir. Burada İngiltere, Fransa, Rusya ve Avusturya öne çıkmıştır. Her ne kadar 1815 Viyana Kongresi ile milliyetçi hareketlerle ilgili olarak büyük devletlerin ortak hareket ederek karşı çıkacağı ifade edilse de bu karar Osmanlı Devleti için geçerli olmayacaktır.

Dış politikada Osmanlı Devleti'nin uluslararası siyasette denge arayışı ve

---

[21] Amaçları şu şekilde ifade edilmektedir, anavatanı silahlı ve düzenli bir ayaklanmayla Osmanlı boyunduruğundan kurtarmak amacıyla 1814'te kurulan tam adıyla Filiki Eterya (Dostluk Derneği). Richard Clogg, *Yunanistan'ın Kısa Tarihi*, 1. Baskı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2015, s. 43.

[22] Ali Fuat Örenç, *Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, 1. Baskı, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2009, s. 29.

dönemsel ittifakları Yunanistan genişleme sürecini ve Rusya ile ilişkilerini de etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin yaşanan gelişmeleri devletin bütünlüğüne yönelik tehdit olarak görmesi denge siyaseti izlemesine neden olmuştur. Osmanlı dış politikası, ikili ilişkilerinde Yunanistan etkisini sürekli görmüştür. Bu etki daha çok Osmanlı aleyhine olurken, Rum milleti ve bağımsızlık süreci Yunanistan Krallığı'nın lehine olacaktır. İsyanın Patrikhane'ye doğrudan etkisi olmuş, İstanbul'da yapılan değerlendirmeler ve gelen bilgiler sonucunda Patrik V. Gregorius Nisan 1821'de idam edilmiştir.

1826 Petersburg Protokolü[23], 1827 Navarin Deniz Savaşı, 1828 Osmanlı-Rus Savaşı ve sonunda imzalanan 14 Eylül 1829 Edirne Antlaşması ile Avrupalı devletler Rum İsyanını Osmanlı aleyhine sonuçlandırmayı başarmıştır. Edirne Antlaşması'na giden süreç İngiltere-Fransa-Rusya ortaklığının bir sonucu olarak görülebilir. Süreç denizlerde yaşanan ağır yenilgi ile karada Ruslara karşı alınan yenilgi tamamlamıştır. Bu iki gelişmenin sonucu Edirne Antlaşması olmuş ve özerk bir Yunanistan kabul edilmiştir. Bu durum birden ortaya çıkmamıştır. Antlaşma İngiltere, Fransa ve Rusya'nın aynı yıl imzalamış olduğu 22 Mart 1829 Londra Protokolünü[24] temel almaktaydı. Rum İsyanı ile başlayan süreç Yunan Prensliği ile önemli bir aşamaya ulaşmıştır. Bundan sonraki süreç ise bağımsız bir devletin ortaya çıkması olacaktır.

Öncelikle ifade edilmelidir ki Yunan bağımsızlığına gidilen süreçte yeni devletin kurulacağı topraklarda Türklerin bölgeden uzaklaştırılması son derece acımasız şekilde olmuştur. 1821'deki isyan sırasında ''*Yunanlı Başpiskopos Germanos'un ilan ettiği gibi isyanın vatansever sloganı: ''Hristiyanlara huzur! Konsüllere saygı! Türklere ölüm''* oldu.''[25] Barbara Jelavıch ise Balkan Tarihi eserinde konuyla ilgili şu bilgileri vermektedir, ''*İlk Yunan eylemleri silahsız Osmanlı yerleşimlerinde meydana geldi. Tahminlere göre Mora'da 40 bin Müslümandan 15*

[23] İngiltere ve Rusya arasında Rum İsyanını'da kapsayan konular hakkında yapılan görüşmelerdir. İki ülke arasında yapılan protokole göre, ''Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne vergiyle bağlı olacak, ama özerk bir devlet durumuna gelecek ve bütün Türkler Yunanistan'dan çıkartılacak'' şeklinde ifade yer almıştır. M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, 1.Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988, s. 24.

[24] Protokole göre, yeni devlet krallıkla yönetilecek, Hristiyan prens olacak ve prens İngiliz, Fransız ve Rus olmayacak. Osmanlı Devleti'ne bağlılığı vergi ile olurken ve yeni prenslik içinde malları kalan Müslümanların mülklerinin bedelleri ödenecektir. Prenslik sınırları Yunanistan çıkarları, güvenliği dikkate alınırken yeni bir Ege Devleti yaratılmıştır. Örenç, *a.g.e.* , s. 173.

[25] Akt. Justin McCarthy, *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922)*, 2. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 11.

bini öldürüldü''[26]

Osmanlı Devleti için Rum İsyanı'nın nihai ve kaçınılmaz sonucu, 3 Şubat 1830 tarihinde bağımsız Yunanistan ilan edilmesi olmuştur.[27] 24 Nisan 1830 yılında Osmanlı Devleti, Yunanistan'ı tanıdı. Bu tanınma veya bağımsızlığın önemli bir sonucu Balkanlarda Osmanlı Devleti'ne karşı bir ulus ilk defa bağımsızlık kazanmış olmasıdır. Yeni devletin sınırları Attika, Mora yarımadası ile Eğriboz, Kuzey Sporad ve Kiklad takımadalarından oluşuyordu. İfade edilen Mora ve adalarda Türklerin gayrimenkulleri tazmin edilmezken, Eğriboz ve Attika'da tazmin edilecekti.[28] Özellikle devletin sınırlarının belirlenmesi, yeni devletin sınırlarında kalan Türklerin durumları ve onlara ait mülkler ile vakıflar sürekli olan gündem kalan bir sorun olmuştur.

Realizm açısından bu dönem yaşanan gelişmelerde güce sahip olan devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda uluslararası siyaseti nasıl yönlendirdiği görülmüştür. Mevcut güçleri ve çıkarları doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin toprak kaybı dönemin güçlü devletlerinin çıkarları ile uyumlu hale gelmiştir. Yeni kurulan ve daha zayıf olan Yunanistan ise Osmanlı Devlet'ine karşı teorinin işaret etttiği üzere 'peşine takılma' siyaseti ile kendini İstanbul'a karşı korumaya çalışmıştır. Büyük devletler açısından ise Edirne Antlaşması dönemin dengelerinin korunması için atılmış olan bir adım olduğu görülebilir. Türk-Yunan ilişkilerinde bu dönem teori açısından dengelenmenin sağlanması adına bağımsızlık süreci de dahil edilirse Türk-Yunan savaşı yaşanmış ve bu savaşlar sonucunda Yunanistan bağımsızlığını elde etmiştir. Yaşanan savaşın temel motivasyon kaynağı her ne kadar bağımsızlık olsa da tarihsel süreçte iki ulusun karşılıklı rekabeti de Rumları Osmanlı Devleti'ne karşı motive etmiştir.

Yeni kurulan Yunanistan'ın kendi içerisinde çokça sorunları bulunmaktaydı. Devlete kendi içerisinden bir yönetici çıkaramayan Yunan ulusu, büyük güçlerin

---

[26] Barbara Jelavıch, *Balkan Tarihi 18. Ve 19. Yüzyıllar,* 3. Baskı, C. 1, Küre Yayınları, İstanbul 2013, s. 241.

[27] Rusya etkisinde Yunanistan özerkliği özellikle İngiltere ve Fransa'yı rahatsız etmiş durumdaydı. Bölgede etkinliği arttırmak isteyen İngiltere Yunan bağımsızlığı için siyaset geliştirmeye başladı. Bu durum aslında Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü savunan İngiliz politikasının artık bir kenara bırakıldığını da göstermekteydi.

[28] Aşkın Koyuncu, ''*Yunanistan'da Bağımsız Devlet*'', *Balkanlar El Kitabı,* Derleyen: Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, 2. Baskı, C. 1, Akçağ Yayınları, Ankara 2013, s. 485-486.

bulacağı bir prens ile yönetilecekti. İngiliz, Fransız ve Rus etkisinde olan ve isyan olarak başlangıcından bağımsızlığına kadar Avrupa'nın Antik Yunan anlamını yüklediği devletin başına on yedi yaşında olan Bavyera'dan Otto yeni ismi ile Kral Otto iktidara gelmiştir. Ancak yaşının küçük olması nedeniyle naipler ona devlet işlerinde destek olurken, 1835 yılında tek başına yönetimi eline almıştır. Burada ifade edilmesi gereken bir başka konu Yunan siyasetinin bu dönemde Fransız, Rus, İngiliz Partisi gibi ayrımların mevcut olmasıdır. Ionnis Kollettis Fransız, Kapodistrias, Kolokotronis ve Metaksas Rus ve Mavrokordatos İngiliz partisinin öne çıkan isimleriydi. Bu partilerin Yunan siyasetinde etkin olma amaçları Otto idaresinin yaşadığı kimi krizlerde öne çıkıyordu.[29]

Yunanistan'ın dış politikasında ise yeni hedefi Osmanlı Devleti'ne karşı topraklarını genişletmek olarak belirlemiştir. Güncelliğini hala koruyan bir düşünce olan Megali İdea (Büyük Ülkü)[30] 1844 yılında ise Fransız Partisi'nin liderliğini yapan İoannis Kollettis tarafından ilk kez ortaya atılmıştır.

''*Yunanistan Krallığı, bütün Yunanistan değildir; o, Yunanistan'ın sadece en küçük ve en fakir parçasıdır. Yunanlı da sadece kraliyet sınırları içinde yaşayan Yunanlı değildir: Yanya'da Selanik'de, Serez'de, Edirne'de, Konstantinupolis(İstanbul)'de, Trabzon'da, Girit'de, Sisam'da yaşayan ve tarihin herhangi bir döneminde ve hangi topraklarda yaşamış olursa olsun, Yunan ırkına mensup olan herkes Yunanlıdır… Elenizim'in iki büyük merkezi vardır: Atina ve Konstantinupolis. Atina sadece kraliyetin başşehridir; Konstantinupolis ise bütün Elenler'in sevinci, ümidi olan büyük başşehridir.*''[31]

İki kıta ve beş denize dayalı büyük bir Yunan Devleti hedefi doğrultusunda ilerleyen süreçte büyük devletlerin etkisi ile hedefin gerçekleşmesi için önemli

[29] Kral Otto nüfuzunu arttırmak için bu partilerden sürekli destek aramış, 1843 yılında askeri darbe etkisi ile anayasa yapımı için ifade edilen partiler baskı yapmıştır.
[30] ''İki kıtalı, beş denizli'' ifadesiyle kara parçası olarak Yunanistan ve Batı Anadolu (ortam ve şartlara göre Karadeniz kıyılarında bir Pontos-Rum yönetiminin kurulması), deniz olarak da Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi, Akdeniz ve İyon Denizi kastedilmektedir. M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 29.
[31] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 31-32.

gelişmeler olacak, fiili olarak son ise 1922'de Anadolu topraklarında yaşanacaktır.

Yunan yayılmacılığı ilk adımını Kırım Savaşı esnasında uygulamak istedi. Ancak İngiltere ve Fransa bu niyet üzerine olaya müdahale ederek, Pire ve Atina'yı kuşatarak Yunanistan'ın sınırlarını genişletmesine o dönem çıkarları gereği engel olmuştu. Buna neden ise Rus etkisini önlemekti. 1863 yılında ise Yunan siyasetinde bir değişiklik olacak ve büyük güçlerin denetimi altında olan Yunanistan, bir kez daha kendi içerisinde bir kral çıkartamayarak Kral Otto'nun yerine gelen I. Yorgo ile yeni bir döneme başlayacaktı. Kral Yorgo'nun iktidara gelmesinde İngiltere etkin bir rol oynarken, kralın siyaseten güçlenmesi amacıyla da 1864 yılında İyon Adalarını bu ülkeye vermiştir. Yorgo iktidarı ile Yunanistan genişlemeye başlayacaktır. İki yıl sonra ise bir başka gelişme Girit Adası'nda yaşandı. Yunanlıların Girit'e gönderdikleri papaz ve öğretmenlerin etkisi ile öncelikle Müslüman halka kıyım başladı ve ardından asıl amaç ortaya çıktı. İsyancılar 1821'den bu yana Yunanistan'la birleşmek için mücadele ettiklerini ve Yunanistan ile birleştiklerini ilan ettiler. Ancak Avrupa'da ayaklanmaya bakış açısının farklı olması Osmanlı Devleti'nin lehine olacaktı. Fransa ve Rusya, Girit konusunu Yunanistan lehine çözülmesi için önerilerde bulunmuştur. Bunlar arasında Girit'te halkoylaması, Girit'in Yunanistan'a ilhakı gibi çözümleri gündemde tutmuştur. İngiltere ise Osmanlı Devleti'nin Girit ile ilgili politikasını desteklemiştir. [32]

1869 yılında ise Paris Konferansı gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin konferans başlamadan Yunanistan ile ilgili kararlı duruşu ve devletin temsilcisi Ali Paşa'nın etkin bir diploması izlemesi masadan Osmanlı aleyhine bir sonuç ile kalkılmasını engellemiştir. Ocak 1869 yılında Paris'te gerçekleşen konferansta alınan karar ile

''*Yunanistan, Osmanlı Devleti ile sınır olduğu bölgelerde çete teşkilatı kurmayacak ve hiçbir zaman silahla donatılmış gemilerini, Türk karasularından geçirip Türk limanlarına göndermek suretiyle Rum reayayı Türkler aleyhine isyana*

[32] Aşkın Koyuncu, *a.g.e.* , s. 490-491.

sevk etmeyecekti.''[33]

Karar sonucu Yunanistan'ın Girit üzerindeki ilhak beklentisi başarısızlığa uğrarken, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) bu ülkeye yeni fırsatlar sunacaktır. Savaşı kaybeden Osmanlı Devleti 1878 Berlin Kongresi ile toprak kayıpları yaşarken, artık karşısında Osmanlı Devleti'ni kendi çıkarları için dahi destekleyen devlet bulamamıştır. Kongrede Bulgar Prensliği kurulurken, Sırbistan bağımsızlık elde etmiş ve Yunanistan da yeni topraklar kazanarak genişlemiştir. Dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta ise aynı yıl içerisinde Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti tarafından İngiltere'ye devredilmesidir.[34] Berlin Kongresi ile Teselya ve Epir'in bir kısmı Yunanistan'a bırakılmıştır. Böylelikle Yunanistan kazanacağı büyük güçlerin gölgesinde büyüme politikasını sürdürecektir.

Sınırlarını genişletmiş olan Yunanistan'ın bir sonraki hedefi ise Girit olacaktır. 1890'lı yılların ortalarında Girit'te bir ayaklanma daha yaşandı. Bunu destekleyenler Etniki Eterya, yani Ulusal Dernek'in yandaşlarıydı. Giritli Rumlar 1895'den itibaren başlayan isyan hareketi, Enosis[35] amacı ile ortaya çıkmıştır. Bu ayaklanma sırasında Türk ve Müslümanlara katliamlar gerçekleşmiştir. Adaya asker çıkaran Yunan Devleti geri çekilmek bir yana Teselya sınırına asker yığmaya başlamıştır.[36]

Girit sorunu birçok unsuru da kendi içinde barındırıyordu. Balkan ulusları açısından Makedonya üzerinde emelleri olan Yunanistan burada gerçekleşecek olası bir savaşta diğer Balkan ulusları ile Osmanlı Devleti'ne aynı anda saldırmayı planlıyordu. Uluslararası açıdan ise Girit süreci büyük devletlerin Osmanlı yanında olduğu bir süreç olarak görülebilir. Yunanistan Girit politikasına karşılık öncelikle

---

[33] Zekeriya Türkmen, ''Girit Adasını Osmanlı İdaresinden Ayırma Çabaları: Yunan İsyanını Takip Eden Dönemdeki Gelişmeler (1821-1869), *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, C. 12, S. 12, Ankara 2001, s. 242.

[34] Burada önemli nokta şudur, Kıbrıs'ın İngiltere'ye devri ile başlayan süreçte adanın İngiltere'den yüz yıl olmadan bağımsızlığını kazanması Doğu Akdeniz'de yeni bir sorunun doğmasına neden olacaktır. Kıbrıs Rumlarının Türklere karşı terör ve katliamlar, adanın Yunanistan'a bağlanması, Türkiye tarafından Kıbrıs Barış Harbi gibi gelişmelere neden olacaktır.

[35] Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşerek adanın tamamen Elen adası haline getirilmesine yönelik amaç. T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı*, http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, (23.04.2018).

[36] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 37-40.

1896 Halepa Fermanı[37] yeniden yürürlüğe giriyordu. Ancak Yunanistan'ın o dönemki yayılımcı politikası bu teklifi reddetmiş ve Girit'e askeri kara ve deniz kuvvetleri yollamıştır. Büyük güçlerin baskısının sonucu değiştirmemesi üzerine İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya öncelikle Girit'e muhtariyet verilmesini kabul etmesini açıklamış, alınan olumsuz yanıt sonrasında ise deniz kuvvetlerini adaya yönlendirmişlerdir. Buna göre ada ablukaya alınacak ve Girit'in idaresi emanet olarak büyük devletlere verilecektir, bu gelişmeler sürecinde ise Osmanlı Devleti ile bütünlük içerisinde çalışılması hedeflenmiştir. Ancak atılan askeri adıma rağmen ada üzerinde büyük devletlerin anlaşmazlıkları Yunanistan'ın etkinliğini azaltmamıştır.[38] Büyük devletlerin Girit'i abluka altına alması ve ada yönetimine el koyması, Yunanistan'ın sınırlarını genişletmek için Teselya ve Yanya'nın tamamını ele geçirmek için kara ve deniz kuvvetlerini hazırlamasına neden olmuştur. [39]

Girit ile başlayan Türk-Yunan gerilimi kaçınılmaz olarak savaşa neden olmuştur. 18 Mayıs 1897 yılında yaşanan savaşta Osmanlı Devleti hızlı ve üstün bir başarı elde ederek toprak kazançları elde etmiştir. Ancak devreye giren İngiltere ve Rusya Osmanlı Devleti'ne savaşı durdurması yönünde fikir beyanı veya baskıda bulunmuştur. Savaşın galibi barış görüşmelerini büyük devletlerle yaparken İstanbul Antlaşması Yunanistan ile yapmıştır. 4 Aralık 1897 tarihli antlaşma savaşın kazançlarını ve Girit'i büyük oranda kaybedilmesine neden olmuştur. Buna göre Yunanistan küçük toprak kazanımı elde ederken, Girit konusunda ise adaya özerklik verilmiş ve Yunan Prensi Yorgo vali olarak atanmıştır. Sonuçlar iki açıdan incelenebilir. Yunanistan açısından Megali İdea'nın gerçekleşmesinin kolay olmadığı görülmüş ve savaşta alınan yenilgi ile büyük bir darbe almıştır. Ancak fiili olarak Girit'te kalıcı olmak üzere varlığını sağlamıştır.

20. yüzyıl hem Balkanlar hem de Türk ve Yunan tarihi için hızlı değişimlerin yüzyılı olacaktır. 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde yaşanan gelişmeler sonucunda II. Meşrutiyeti ilan edilmiş ve devlet yeni bir döneme geçmiştir. 1876 Anayasası'nın yeniden uygulanmaya başlamasında İttihat ve Terakki'nin payı büyüktür. Hürriyet ve

[37] Ferman ile ada muhtariyet kazanmış, çeşitli hak ve imtiyazlar elde etmiştir.
[38] Metin Hülagü, ''1897 Türk-Yunan Harbine Kadar Osmanlı İdaresinde Girit'', *http://www.metinhulagu.com/images/dosyalar/20120302115455_0.pdf*, (19.04.2018), s. 25-26.
[39] Hülagü, a.g.m. , s. 26.

eşitlik kavramları toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde ifade edilmiş ve bireysel haklar anayasal güvence altına alınmıştır. Burada ifade edilmesi gerekir ki atılan bu adımlar, Osmanlı Devleti içerisinde özellikle Balkan uluslarının ayrılıkçı ve bağımsızlık hedefli amaçlarından vazgeçmelerine neden olmamıştır. Bu durum şu gerçeğin ıskalanmasına neden olabilir. Meşrutiyetin ilanı ile Türkler, Yahudiler, Bulgarlar, Rumlar, Ermeniler kardeşçe bir araya gelmiş, sorunların çözüleceğini umarak devlet ve padişaha sadık kalacaklarını ifade ederek kutlama yapmışlardır.[40]

Osmanlı Devleti'nde diğer iç gelişmeler ise 1909 yılında 31 Mart Vak'ası ve 1912 yılında yapılan seçimler ile İttihat ve Terakki seçimlerden başarı ile çıkmasıdır. Dış politikaya etki etmesi bakımından yaşanan iki gelişme de Osmanlı Devleti'ni Balkan Devletleri'ne karşı savunmasız bırakmıştır. İlk olarak 1910 yılında çıkan Arnavut İsyanlarıdır. İkinci olarak Osmanlı Devleti'nin Makedonya'da yaşanan sorunları çözmek adına çıkarmış olduğu Temmuz 1910 tarihli Kilise Kanunu'dur.[41]

İstanbul'un fethi sonrasında Fatih Sultan Mehmet dönemin koşullarının çok ilerisinde bir karar alarak dini hoşgörüye önem vermiş ve şehirdeki Rum Ortodoks Kilisesi'ne dokunmamış ve patrikler görevine yüzyıllarca devam etmiştir. Ancak Patrikhane'nin Rum kimliği diğer Balkan ulusları ve Ortodoks Dünyasında etkili olmasına neden olmuştur. Çıkan bu kanun ile,

''*ihtilaflı kilise, mektep ve mukaddes yerlerde hangi nüfusu çok ise ona aittir, esasını kabul etti. ...Hepsi de genişlemek sevdasında olan Balkan devletlerinin tek problemleri kalmıştır. Topraklarına katmak istedikleri bölgelerin birbirleriyle çatışması.*''[42]

Bu durum öncelikle Balkan Devletlerinin bir araya gelmesi ardından çıkar çatışması ile savaşmasına neden olacaktır.

---

[40] Salahi R. Sonyel, *Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Azınlıkların Rolü*, 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 296.

[41] ''*Çıkarılan bu kilise kanunu ile Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan arasındaki anlaşmazlık giderilmiş, Balkan Devletleri'nin Osmanlı Devleti aleyhinde birleşmelerine yol açılmıştır.*'' Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2014, s. 19.

[42] İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 4.

Devletin zayıflaması aynı süreçte Avrupalı büyük güçlerin güçlenmeye ve yayılımcı amaçları doğrultusunda siyaset geliştirmesi süreci birlikte ilerlemiştir. 1911 yılında Osmanlı Devleti ile İtalya arasında Trablusgarp Savaşı gerçekleşmiştir. Kara savaşlarında gayrinizami harp teknikleri ile başarılı olan Türk kuvvetleri, denizden destek sağlanamaması ve ordunun mevcut durumunun da zayıf olması nedeniyle savaşı kaybetmiştir. 1912 yılında imzalanan Uşi Antlaşması ile Osmanlı Devleti-İtalya arasında savaş sona ermiş ancak İtalyanların adalar üzerinde işgali Lozan Antlaşması'na kadar devam etmiştir. İtalyanların bu adımı Türk-Yunan ilişkilerinde on yıllar boyu sorun olacak bir konunun ise temellerini oluşturacaktır.[43]

Balkan devletleri Osmanlı Devleti'ne karşı ortak hareket edebilmek ve elde edilecek toprakların paylaşımı ile ilgili düşünce farklılıklarının oluşmaması için 1911 yılından itibaren görüşmeler yapmaya başlamışlardır. 13 Mart 1912'de Sırbistan ve Bulgaristan, bütünlük ve birliklerini sağlamak, Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarını işgal etmek ve büyük devletlerin Balkanlarda olası bir istilalarına karşı ittifak antlaşması imzaladılar. 29-30 Mayıs 1912'de Yunanistan ile Bulgaristan ittifak antlaşması, yaz aylarında Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ ile ortak hareket etmeyi öngören sözlü antlaşma, 1912 Eylül'ünde Bulgaristan ve Karadağ arasında onaylanmayan antlaşma ve 6 Ekim 1912'de Sırbistan ve Karadağ arasında antlaşma yapılmıştır.[44]

8 Ekim 1912'de Karadağ, 17 Ekim'de Bulgaristan ve Sırbistan, 19 Ekim'de Yunanistan Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Osmanlı Ordusu, Doğu ve Batı Ordusu olarak kurulmuştur. Osmanlı Devleti ile Balkan İttifakı'nın orduları arasında asker sayısı, askeri teçhizat ve eğitimli asker farkları büyüktü. Doğu Ordusu Bulgarlara karşı 22-23 Ekim 1912 Kırkkilise muharebesini kaybetmiş, Lüleburgaz'a, 28 Ekim 1912'de bir kez daha Bulgarlara kaybeden ordu Çatalca'ya çekilmiştir. Batı Ordusu

---

[43] ''*Trablusgarb Harbi'nde Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak ve harbin hedefine kısa sürede ulaşmak amacıyla İtalya, Menteşe Adaları bölgesinde toplam 16 adayı işgal etmiştir. Bu adalardan 13'ü Sevr'in 122,Lozan'ın 15 ve Paris Barış Andlaşması'nın 14'üncü maddelerinde ismen sayılarak egemenlik devrine konu olmuşlardır. 16 ada, İstampalya, Rodos, Kerpe, Kaşot, İlyaki, İncirli, Kalimnos, Leryoz, Batnoz, Lipso, Sömbeki, İstanköy, Rodos müştemilatından Harki, Alimniya, Kerpe müştemilatından Sarya ve İstanköy müştemilatından Keçi.*'' Ali Kurumahmut-Sertaç Hami Başeren, *The Twılıght Zones In The Aegean (Un)Forgetten Turkish Islands*, 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, s. 55.

[44] Necdet Hayta, *Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu Ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-11 Ağustos 1913)*, 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2008, s. 2-3.

23-24 Ekim'de Sırplara yenilmiş ve Kumanova ile Manastır'a çekilmiştir. Bu gelişme üzerine Sırplar Üsküb'e girmiştir. Yunanlılar Epir'i işgal etmiş ve 500 yıllık Türk egemenliğine son vererek Selanik'e girmişlerdir, adalarda ise Bozcaada, Limni, Taşoz, İmroz, Strati, Semadirek, Nikarya, Midilli, Sakız, Sisam işgal edilmiştir. Karadağ İşkodra'yı işgal etmiştir.[45]

Savaş sırasında Osmanlı Devleti çeşitli şehirlerde direnç göstermesine rağmen düşmanın sayısal ve askeri üstünlüğü, yardım yollarının kapalı olması ve en önemli neden ordunun yetersiz bir şekilde savaşa yakalanması nedeniyle geçmişleri henüz 100 yıl bile olmayan Balkan İttifak'ı devletlerine yenilmiştir. Savaş sonucunda 30 Aralık 1913'de bir barış antlaşması imzalandı.[46] Bu antlaşmanın ön hazırlığı büyük devletlerin temsilcilerinin olması nedeniyle Büyükelçiler Konferansı adını alan 17 Aralık 1912 tarihli görüşmelerde atılmıştır. Burada büyük devletler çıkarlarına göre, savaşan Balkan Devletleri'nin toprak genişlemeleri ve çıkar paylaşımı yapmışlardır. Özellikle Yunanistan'ın Osmanlı aleyhine olacak toprak genişlemesine dair pazarlıklar yapılmıştır. 1913 Barış Antlaşmasına göre, Arnavutluk bağımsız olmuş, Yunanistan Selanik, Güney Makedonya, Ege Adaları ve Girit'i almış, Sırbistan Kuzey Makedonya'yı ve Bulgaristan ise Kavala, Dedeağaç, Edirne'yı almış ve Ege Denizi'ne bir çıkış sağlamıştır.

Savaş sırasında Sırplar Arnavutluk'ta, Bulgarlar Gümülcine ve Edirne şehirlerde, Yunanistan Selanik ve Bulgarlarla beraber Dedeağaç ve Kavala'da katliamlar yapmıştır.[47] Örneğin,

''*Bulgar ve Yunanlıların Selanik'te Müslüman ve Musevilere yaptıkları mezalimin engizisyonları aratacak derecede olduğu bildirilmektedir. Hatta bu*

[45] Ahmet Halaçoğlu, *a.g.e.* , s. 22.

[46] Avrupalı büyük güçlerin ise Balkan Savaşlarına bakış açısı çıkarlarına göre gelişmiştir. Avusturya Sırpların Adriyatik Denizi'ne çıkmasının engellenmesi için Arnavut devletinin kurulmasını istiyordu. Almanlar Akdeniz'de aleyhine olacak bir şekilde güç dengesinin bozulmasına ve Avusturya'nın riskli bir siyasete girmesine karşıydı. Ruslar savaş sırasında İstanbul'un Bulgar işgali görmesine karşı bir pozisyondalardı. İtalyalar Osmanlı Devleti'ne iade etmedikleri on iki adada durumlarını korumayı amaçlıyor, Sırpların Adriyatik'e çıkışına karşı bir pozisyonda duruyordu ve diğer devletlerin Balkanlarda ve adalarda etkin olmasını istemiyordu. İngiltere özellikle Hindistan yolu riske atacak şekilde gelişmelere kesinlikle karşıydı. Fransa yönetimi bölgede etkinlik kartını Rusya'ya bırakmış bir şekildeydi.

[47] Konu hakkında detaylı bir okuma için bkz. Bilal N. Şimşir'in Balkan Savaşlarında Rumeli Türkleri Kırımlar-Kıyımlar-Göçler (1821-1913)

durumdan Selanik'te bulunan yabancı devlet konsolosları bile çok mütessir olmuşlar, kime şikâyet edeceklerini şaşırmışlardır.'' [48]

Osmanlı Devleti'nin büyük bir yenilgi aldığı 1912 Balkan Savaşı, her ne kadar Türk yenilgisi ile sonuçlansa da Balkan devletleri kendi aralarında anlaşmazlığa düşecektir. Burada Bulgaristan'ın kazanmış olduğu topraklar diğer devletlerin rahatsızlıklarına neden olmuştur. Haziran 1913'te Yunanistan ve Sırbistan Bulgaristan'a saldırıya geçmişlerdir. Yaşanan bu gelişme bir diğer komşusu olan Romanya'nın da Bulgaristan'a saldırması ile yeni bir boyut kazanıştır. Osmanlı Devleti ise birçok cephede savaşmak zorunda kalan Bulgaristan'dan Edirne'yi geri almıştır. Balkan Savaşlarından ise en karlı çıkan Yunanistan olmuştur. Girit, Epir, Selanik, Drama gibi yerlerin yeni sahibi oluyor, Gökçeada, Bozcaada ve Meis adaları dışında kalan adalar İtalya ile Yunanistan'ın eline geçmiş oluyordu. Fetret Devri'nde Balkanlarda güçlü yapılanması nedeniyle süreci atlatıp imparatorluğa dönüşen Osmanlı Devleti yüzyıllar boyu hüküm sürdüğü topraklarını Türk-Müslüman düşmanlığını devlet politikası haline getirmiş olan yeni devletlere bırakıyordu.[49]

Balkan Savaşları sürecinde yaşanan ve tarih açısından önemli bir gelişme ise burada ifade edilmelidir. Kuşçubaşı Eşref Bey tarafından 31 Ağustos 1913 yılında Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi (Batı Trakya Geçici Hükümeti) bağımsızlığını ilan etmiş ve ilk Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.[50] Ancak Osmanlı Devleti'nin yeni kurulan devlete Batı Trakya'yı boşaltmasını istemiştir. 29 Ekim 1913 İstanbul Antlaşması ile Osmanlı Devleti Batı Trakya'yı Bulgaristan'a bırakması sonucunda Bulgar işgalini gerçekleşmiş ve ilk Türk Cumhuriyeti yıkılmıştır. Balkanlarda kısa sürede yaşanan bu savaşlar askerî açıdan devletlerin güçlerini ortaya koyması bakımından ve Birinci Dünya Savaşı öncesinde bölge içerisinde orduların gücünün görülmesi açısından önemlidir.

Bağımsızlık sonrası Yunanistan'ın sürekli olarak genişlemesi hem dönemin

---

[48] Ahmet Halaçoğlu, *a.g.e.* , s. 56-57.

[49] Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında 14 Kasım 1913 tarihinde Atina Antlaşması ve 3 Nolu Protokol imzalanmıştır. Bu imzalanan antlaşma ve protokol ile Türk azınlıklara çeşitli haklar verilmektedir. Burada Türk-Yunan ilişkilerinin ele alınması nedeniyle detaylı olarak ilerleyen sayfalarda yer verilecektir.

[50] Bu konuya geniş bir şekilde ilerleyen sayfalarda yer verilecektir.

büyük güçleri hem de Yunanistan için uyumlu bir gelişme olduğu ifade edilmelidir. Özellikle İngiltere'nin Morgenthau'nun ifade ettiği üzere evrensel ahlak yerine çıkarlarına yönelik hareket ettiği gerçeği bu dönem net bir şekilde görülmüştür. Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü siyasetini bir kenara bırakan İngiltere Girit, Kıbrıs gibi konularda bu siyasetini ortaya koymuştur. Yunanistan ise büyük devletlerden almış olduğu siyasi güç ile topraklarını genişletmeye yönelik adımları atmaya devam etmiştir. Burada Morgenthau'nun işaret ettiği diplomasi Türk-Yunan ilişkilerinde büyük güçlerin gölgesinde gerçekleşmiştir. Özellikle 1897 savaşı sonrasında toprakların masada kaybedilmesinde şüphesiz büyük güçlerin ulusal çıkarları etkili olmuştur. Her ne kadar bağımsızlık hareketlerinin başladığı tarihten Balkan Savaşları öncesinde Osmanlı Devlet adamları devlet içerisinde çeşitli adımlarla toplumun sorunları çözme çabası gösterse bile, meşru güç kullanma hakkına sahip olan devlet dağılma sürecinden kendini kurtaramamıştır. Balkan devletlerinin gittikçe güvenlik sorunu ve daha sonrasında savaş yapılacak devletler haline gelmesinde ise devlet adamlarının yönetsel hataları olduğu ifade edilmelidir. O dönem izlenen siyaset her ne kadar devleti korumaya yönelikte olsa siyasi ve ekonomik olarak zayıflayan devlet büyük devletlerin çıkarlarının yarıştığı bir hale gelmiştir. Realizme göre fazla kazanç bir devletin diğerlerine göre daha fazla güçlenmesine neden olacaktır. Bunun önüne geçmek adına dönem dönem Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'ni destekleyen İngiltere ve Fransa daha sonra çıkarları gereği bu siyasetlerinden vazgeçmiştir. Teorinin ana görüşlerinden olan çıkar Balkan Savaşları'nda dahi net bir şekilde görülmüştür. Birinci savaşta iş birliği yapan devletler, ikinci savaşta ise daha önce ittifak yaptıkları devlete saldırmıştır. Bu da teori içerisinde olan evrensel ahlaki yasalar yerine devletlerin kendi çıkarları olduğu ve her devlet için iyi-kötü olanın farklı olduğu tespiti ile uyumludur. 1830-1914 arasında anarşik bir yapının olduğu uluslararası siyasette Osmanlı Devleti'nin düzenli ve sürekli bir şekilde topraklarını ve ekonomik bağımsızlığını kaybetmesine neden olmuştur.

1821-1914 arası dönemde Yunanistan'ın istikrarlı genişlemesi devam etmiş, Osmanlı Devleti ise aynı istikrarı toprak kaybederek sürdürmüştür. 19. ve 20.yüzyılın büyük güçleri, bu iki devlete yönelik politikalarını ise kendi çıkarlarına uygun olarak belirlemiştir. Büyük güçlerin özellikle Osmanlı Devleti topraklarına yönelik amaçları Birinci Dünya Savaşı ile daha net ortaya çıkmıştır. 1911-1912 savaşları ile Balkanlarda

topraklarını kaybeden Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'ndan da yenilgi ile ayrılmıştır. Devletin işgale uğraması ile Osmanlı Devleti yıkılacak ve ardından bağımsız bir Türk Devleti kurulacaktır. İşgal süreci ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci ise bir sonra ki başlık altında incelenecektir.

1.1.2. Birinci Dünya Savaşı ve Lozan Barış Antlaşması

Balkan Savaşları'ndan kısa bir süre sonra gerçekleşecek Birinci Dünya Savaşı özelde Türk tarihi genelde insanlık tarihi için önemlidir. Balkan Savaşları ardından hem siyasal hem de askeri anlamda sıkıntılar yaşayan Osmanlı Devleti buna eklenen ekonomik sorunlarla beraber içerisinden çıkılmaz bir durum ile karşı karşıya kalmıştır. Dönemin büyük güçlerin arasında sömürgecilik, hammadde ve yeni pazar rekabeti ile bu topraklara giden yolların garanti altına alınması bir dünya savaşının gelişinin habercisi olmuştur.

İlk işareti Balkanlarda ortaya çıkacak olan Birinci Dünya Savaşı ile Osmanlı Devleti yıkılacak ve yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulacaktır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahtı Ferdinand'ın Saraybosna'ya yapmış olduğu ziyaret esnasında Sırp milliyetçisi Princip tarafından gerçekleştirilen suikast ile öldürülmesi sonucunda savaşın ilk kıvılcımı ateşlendi. Süreç Avusturya'nın Sırplara vermiş olduğu bir nota ardından 28 Temmuz 1914'te Belgrad'ı bombalaması ile başlamıştır. Bu adım ise diğer ülkeleri takip etmiştir. Gelişmeler sonrasında Ruslar seferberlik ilan etmiş, Rus seferberlik ilanını daha önce kendisine savaş ilanı olarak göreceğini açıklamış olan Almanya seferberlik ilanının geri çekilmemesi üzerine, 1 Ağustos'ta Rusya ve 3 Ağustos'ta Fransa'ya savaş ilan etmiştir. Almanya Belçika'dan zararsız geçiş hakkı istemiş, İngiltere'ye danışan Belçika'nın bunu reddetmesi üzerine Almanya 4 Ağustos'ta Belçika'ya saldırmış ve İngiltere de Almanya'ya savaş ilan etmiştir.[51]

Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalması özellikle İngiltere tarafından dikkate alınıyor ancak devletin yaşamış olduğu toprak kayıpları ve bunun telafi edilebilme ihtimali Osmanlı Devleti'nin savaşa girebilmesi için neden olarak görülüyordu.

[51] Oral Sander, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2009, s. 354-356.

Osmanlı Devleti İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin yanında savaşa girebilmek için çeşitli görüşmeler yapmış ve bundan bir sonuç alamamıştır. Osmanlı Devleti toprakları üzerinde ve devletin İslam Dünyası üzerinde etkisi nedeniyle Almanya Osmanlı Devleti'nin kendi yanında savaşa girmesini desteklemiştir. Bu hem yeni bir cephenin açılmasına neden olacak hem de olası bir zaferde özellikle İngiltere'nin sömürgeleri ile bağlantısına büyük bir zarar verecektir. Tüm bu gelişmeler ve çeşitli siyasi öngörüler sonucunda Osmanlı Devleti ile Almanya arasında 2 Ağustos 1914'te ittifak anlaşması imzalandı.[52] Osmanlı Devleti'nin fiili olarak savaşa girmesi ise 29 Ekim'de Sivastopol, Odessa gibi Rus limanların bombalanması ile olmuştur. Rusya, İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ne saldırmış ve savaş Osmanlı topraklarına da taşınmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin konumu tam bir diplomasi örneği olarak görülebilir. İstanbul'un çeşitli devletlerle yaptığı görüşmeler ve bu devletlerin Osmanlı Devleti'ne vermiş oldukları yanıtlar realist teorinin öngördüğü şekilde çıkarlar etrafında şekillenmiştir. Her ülke kendi çıkarları bağlamında konuyu ele alırken, Almanya ise Osmanlı Devleti'nin beklentilerine uygun şekilde karşılık vermiştir. İstanbul'nu devletin bekasını düşünmesi ve topraklarını genişletme isteği Almanya ile savaşa girmesini sağlamıştır. Burada savaşın taraflar açısından ne anlama geldiğine bakılmayacaktır ancak bir nokta ifade edilmeli, Osmanlı Devleti'nin Almanya ile savaşa girmesi her iki ülke için bir güç dengelemedir. Almanya için Osmanlı yeni bir cephe, kazanması halinde yeni bir politik alan, Osmanlı Devleti içinse yeni topraklar kazanmak ve uluslararası siyasette güçlü bir ittifak anlamına geliyordu. Devletin bu tercihine rağmen güçlü olmayan ekonomi ve askeri durum devletin savaşlarda istediği sonuçları almasını engelleyecektir.

Yunanistan'da da Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi gelişmeler yaşanmıştır. Yunanistan'ın İngiltere ile savaşa girmeyi teklif etmiş ancak ilk aşamada Osmanlı ve Bulgaristan'ın tarafsız olması nedeniyle İngilizler bunu reddetmiştir. Balkanlar açısından ise İngiltere'nin dikkat ettiği hususlar vardır. Buna göre Balkan devletlerinin kendi aralarında toprak sorunları birçok karmaşık diplomasinin yürütülmesi ve çeşitli

[52] *Almanya 1 Ağustos saat 17.00'de Rusya'ya harp ilan etmiş, antlaşma 2 Ağustos'da imzalanmış olduğu için yapılan anlaşmaya göre Türkiye antlaşmayı imzaladığı gün Almanya'nın yanında harbe girmeyi kabul etmiş oluyordu. Buna rağmen Osmanlı İmparatorluğu, 3 Ağustos 1914'te bir yandan seferberlik ilan ederken diğer taraftan da silahlı tarafsızlığını ilan etti*. İsmet Görgülü, *a.g.e.* , s. 61.

ön kabulleri gerektiriyor, İngiltere ilk aşamada bu riske girmeyi uygun görmüyordu. Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olması ise İtilaf Devletleri Osmanlı toprakları üzerinden pay önererek Yunanistan'ı savaşa katılmasını sağlamayı amaçladı. Burada bir noktaya dikkat çekilmelidir. Çıkarlar bağımsızlığından itibaren destek verilmiş olunan Yunanistan ile ittifak yapılmasını uygun bulmamaktadır. Evrensel bir ahlak olmadığı ve çıkarların egemen olduğunu ortaya koyan realist teori burada adeta doğrulanmaktadır. Bu kapsamda Batı Anadolu toprakları önerilmiş, Kavala'nın Bulgaristan'a verilmesi istenmiştir ancak Yunanistan'da ise kabul görmemiştir. Ardından İtilaf Devletleri'nin Selanik'i üs olarak kullanması karşılığında Osmanlı'ya ait Ege Adaları Yunanistan'a ait olduğu kabul edildi. İtilaf Devletleri'nin yaptığı her yeni teklif Yunanistan sınırları veya komşuları ile ilgili garantiler istemesi nedeniyle reddedilmiştir. Reddedilen topraklar içerisinde Güney Arnavutluk, Aydın, Kıbrıs gibi yerler bulunmaktadır.[53]

Uyuşmazlık, Yunanistan'ı 1917 yılına kadar savaşın dışında olmasını sağlamıştır. Yunanistan'ın savaş sürecinde ve sonrasında atacağı adımlarda iç siyasetinde yaşanan gelişmelerin büyük etkisi olacaktır. Başbakan Venizelos ile Kral Konstantin arasındaki fikir ayrılığı Aralık 1916'da İtilaf Devletleri tarafından Atina'nın bombalanmasına neden olacak kadar ilerlemiştir. Bu süreçte Yunanistan Kral merkezli Atina ve Venizelos merkezli Selanik olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumun ortadan kalkması için devletin kuruluşundan bu yana olduğu üzere bir kez daha dış ülkeler Yunanistan siyasetine dâhil olmuşlardır. Yapılan baskılar ile Konstantin ülkeyi terk etmiş, Haziran ayında yeni Başbakan Venizelos olurken yeni kral ise Konstantin'in oğlu Aleksandr olacaktır.[54]

Savaş süresince Osmanlı Devleti ülke içerisindeki azınlıklara yönelik izlemiş olduğu politika ile herhangi bir zafiyetten kaynaklı sorunların oluşmasını engellemeyi amaçlamış hem de Müslüman tebaa ile Gayrimüslim tebaa arasında oluşabilecek olası bir kargaşanın önüne geçmeyi hedeflemiştir. Bu nedenle Ermeni ve Rumları nakil ederek, bir başka ifade ile mevcut yerlerinden bir başka yere gitmesine yönelik bir politika izlemiştir.[55] Bu dönemde devletin uygulanacak politika bağlamında Rumların

[53] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 62-66.
[54] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 69-71.
[55] Çalışmanın çerçevesi nedeniyle Rumlar hakkında bilgi verilecektir.

yer değiştirmesinde özenli bir politika izlemeye gayret ettiği görülmüştür.[56]

Birinci Dünya Savaşı ise bu süreçlerden sonra Ekim 1918 yılında sona ermiş ve Osmanlı Devleti bir ateşkes anlaşması için İtilaf Devletleri ile iletişime geçmiştir. 30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin işgali için yasal zemin hazırlanırken, yüzyıllardır barış içinde yaşayan Rum toplumu işgallere yönelik olumlu beklentiler içerisine girmiştir. Yunanistan ise Osmanlı toprakları üzerinde genişlemek için politika izlemeye başlamıştır. Bu Megali İdea'nın gerçekleşmesi için yeni bir fırsat doğacağı anlamına gelmekteydi. 13 Kasım 1918'de İstanbul'un İtilaf Devletleri kuvvetlerinin donanmaları İstanbul'a gelmiş ve kente asker çıkarmışlardır ve bu durum Rumlar, Ermeniler ve Yunanistan tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. 1919 Paris Konferansı öncesi değerlendirme yapılması devletin izlemiş olduğu siyaseti ve gelecekte yaşanacakların anlaşılması adına önemlidir.

Ocak 1919'da Paris Konferansı toplanmadan önce Yunanistan taleplerini katılımcı devletlere sunmuştur.[57] Toprak talepleri nüfus istatistikleri ile de desteklenmiştir. Venizelos'un vermiş olduğu nüfus istatistikleri ise içerisinde birçok şüphe barındırmaktaydı. Venizelos genel olarak ifade ettiği yerlerde Rumların çoğunlukta olduğunu, Türklerin sayıca öne çıktığı bölgelerde ise Türklerin dünya savaşı süresince Ermeni ve Rumlara yaptıklarıyla Türk idaresine bırakılamayacağını ifade ediyordu.[58] Amaç bu toprakların Yunan idaresine girmesi veya bir muhtariyet verilerek ilerleyen süreçlerde Yunanistan ile birleşmesiydi.[59]

Paris Barış Konferansı'nda savaşın galip devletleri karar verici olarak temsil

---

[56] Rumların nâkili için devlet 6.640.000 kuruşluk bir bütçe hazırlamıştır. Ayvalık'ta yaşanan tahliyelerde Talat Paşa muhtaç olanlara yardım edilmesini isterken, yağma-tecavüz gibi olayların yaşanmaması için özen gösterilmesini aksi durumlarda bunun sert bir şekilde cezalandırılacağını belirtmiştir. Cengiz Mutlu, *Mütareke Döneminde Rum Nüfus Hareketleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2014, s. 19-24.

[57] ''*Venizelos, şu toprak isteklerini, 30 Aralık 1918'de bir muhtırayla konferansa katılan devletlerin delegelerine sundu: Kuzey Epir (güney Arnavutluk), İstanbul ve Boğazlar hariç Doğu ve Batı Trakya, Pontus (Ermenistan'la birleşmesi için Pontus yerine Trabzon diyerek), Batı Anadolu, İmroz, Bozcaada ve Onikiadalar, örtülü bir ifadeyle de son olarak Kıbrıs. Sınırları geniş tutulmuş olan Yunan istekleri batı Anadolu üzerinde yoğunlaşmıştı… Bu toprak istekleri Wilson'ın self determinasyon hakkına dayandıran Yunan başbakanı, ilgili bölgelerin nüfusuyla ilgili istatistikler veriyordu.*'' Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s. 180.

[58] Cengiz Mutlu, *a.g.e.* , s. 43-47.

[59] Akt. Salim Gökçen, *Türkiye'de Rum- Yunan Vahşet ve Terörü*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 74-75.

edilirken, Yunanistan ise özellikle İngiltere'nin desteğini alarak Anadolu topraklarını kendi bünyesine katmayı amaçlayan bir siyaset ile var olmuştur. Trakya bölgesi ile ilgili olarak Batı ve Doğu Trakya'nın kendisine verilmesini istemiş, Doğu Trakya ile ilgili olarak büyük güçleri ikna edebilmek adına Bulgar Devleti'nin Selanik veya Kavala'da limanlarının kullanabilmesi için özel bir ayrıcalık verilebileceğini belirtmiştir. Yunanistan'ın bu konferansta ise en büyük rakibi İtalya'ydı. İtalyanlara Batı Anadolu ve Antalya 1915 Saint-Jean de Maurienne Antlaşmasıyla vaat edilmişti. Ancak İngiltere ve Fransa bu bölgeleri İtalyanlara vererek Anadolu topraklarında ve Akdeniz'de güçlenmiş bir İtalya istemiyordu. İtalyanlar yaşanan bu gelişmeler üzerine ilerleyen süreçte konferansı terk etmişlerdir. İtalyanların bir anlaşmaya varılmamasına rağmen Antalya'ya çıkarma yaparak İzmir çevresine yürümeye başlaması, Yunanistan ile beraber İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ni rahatsız etti ve bunun üzerine Yunan ordusunun İzmir'e çıkmasına karar verildi.[60] 14 Mayıs günü Osmanlı Devleti'ne verilen nota ile 15 Mayıs sabahı Yunanistan tarafından İzmir'in işgal edileceği ve bir takım çeşitli talimatlar iletilmiştir. İzmir'in işgali hem Türk hem de Yunan tarihi için önemli bir gündür. Yunan tarihi açısından İzmir'in işgali ile bağlayan süreç Küçük Asya felaketine dönüşecek ve büyük devletlerin güdümünde Anadolu topraklarına girerek gerçekleştirmek istedikleri Büyük Ülkü darbe alarak sona erecektir. Türk tarihi açısından ise İzmir'in işgali ilerleyen süreçte yaşanacak işgallerin ve olumsuz süreçlerin habercisi olmuş ancak bu durum Türk Milleti'nin kendisini yeniden toplayarak Türkiye Cumhuriyeti'ni kurması ile sonuçlanacaktır. Savaşın sona ermesi ile yaşanan gelişmeler ittifak yapan devletler arasında ulusal çıkar, güç ve karşılıklı iyi-kötü algılarının ne kadar farklı olduğunu ortaya koymuştur. Osmanlı Devleti toprakları ile ilgili İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan ve ABD'nin bakış açısı işgaller açısından ortak ancak uygulama olarak farklıydı. İşgaller ile ilgili devletlerin kendi aralarında yapmış oldukları diplomasi Morgenthau'nun barış için diplomasi ve uluslararası konsensüs önerisi ile uyumludur. Galip devletler Osmanlı Devleti topraklarını barış dönemi olarak gördükleri süreçte kendi çıkarlarına göre paylaşma amaçları diplomasi kullanmalarında etkilidir. Ancak İtalya karşısında Yunanistan'ın desteklenmesi ise bir başka çıkar ve güç rekabetinin göstergesidir.

[60] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 99.

Yunan Ordusu 15 Mayıs sabahı İzmir'e çıkarma yapmaya başlamış ve şehir işgal edilmeye başlanmıştır. İzmir'in işgali hem Yunanistan'da hem de İzmir'de yerli Rum halkı tarafından büyük bir sevinç ile karşılanmıştır. Her ne kadar işgale devlet sessiz kalsa da Türk Milli Mücadelesi'nin ilk kurşunu İzmir işgaline tepki olarak Osman Nevres Bey (Hasan Tahsin) tarafından sıkılan bir kurşun olmuştur. Bu süreçten sonra ise kentte tam bir kargaşa ortaya çıkmıştır.[61] Yunan işgalinin ise yaptıkları Yunan İsyanı sırasında Mora'da ve Balkan Savaşları sırasında ele geçirdikleri bölgelerde yaptıklarından farksızdı. Örneğin, Justin McCarthy ise Ölüm ve Sürgün isimli eserinde Aydın'da yaşananlara şu şekilde yer vermektedir:

''*İlk başta Osmanlı polisiyle askeri ve Müslüman halk silahtan arındırıldı. Arkasından yerli Yunanlılara silah dağıtıldı. Sonra, Osmanlı yöneticileriyle İslami din önderleri hapse atıldı veya sürüldü. Bunu takiben, bazen derhal bazen de kısa süre sonra soygun, katliam ve ırza geçemeler başladı. Türklerin evleriyle hükümet binaları harap edildi.*''[62]

İzmir'in işgali ve Batı Anadolu'da yaşananlar İtilaf Devletleri tarafından da dönem dönem tepkilerin gelmesine neden olmuştur. İzmir ve Türk topraklarının birçok yerinde protestolar yapılırken, yaşanan işgal ile ilgili çeşitli cemiyetlerin kurulması gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. İşgale tepkiler sadece Türklerden değil gayrimüslimlerden de gelmiştir.[63]

İşgalin gündemde olduğu süreçte Çanakkale Savaşları'ndan tanınmış olan Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın buradan başlayacağı Türk Millî Mücadelesi ilerleyen süreçte hem İtilaf

---

[61] 16 Mayıs 1919 tarihli İstiklal Harbi Gazetesi işgal haberinde atılan kurşun sonrası ile ilgili şu ifadelere yer vermektedir, ''*şehirde örfî idare ilan edildi, Türkler evlerinden çıkamamaktadırlar. Fakat birçok yerlerde sivil Rumların belledikleri Türk evlerine girerek, silahlı soygun yaptıkları öğrenilmiştir. Polis ve inzibat karakolları tamamıyla Yunan askeri birliklerinin eline geçtiğinden bu soygunlara kimse müdahale etmiyor. Şu anda şehirde tecavüz, yağmacılık ve katliam devam etmektedir.*'' ''İzmir'de Katliam'', *İstiklal Harbi Gazetesi*, No: 2, 16 Mayıs 1919, s. 1.

[62] Justin McCarthy, *a.g.e.* s. 295.

[63] ''*Kütahyalı gayri Müslimler de işgal ve ilhakın aleyhinde olduklarını bildirmişlerdi; bunların arasında Ermeni murahhasa vekili Sahak, Rum metropoliti vekili Papa Gavril, Katolik murahassa vekili Agop, Papazoglu Yanako, Çürükdişyan, Simanidis, Anastas, Meldanyan vs. bulunmaktaydı.*'' M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 91.

Devletleri'nin hem de Yunanistan'ın Türk toprakları üzerindeki planlarını bozacaktır. Yunan Ordusunun Batı Anadolu'da ilerlemesi ile Kuvayi Milliye ile karşılaşmaları ve Yunan-İtalyan rekabeti Milne Hattı'nın çizilmesine neden olmuştur. Ancak bu hattın Yunan işgalini kalıcı hale getirecek bir hat olacağının ortaya çıkması üzerine Türk güçleri işgale karşı savunmalarına devam etmiştir. Milne Hattı'nın[64] çizilmesi ile hat içinde kalan bölgelerinde Yunanistan'a ilhakı için çalışmalar yapmaya başlamıştır.[65] İtilaf Devletleri ve Yunanistan'ın Türk toprakları üzerinde işgali devam ederken 28 Ocak 1920'de Osmanlı Mebusan Meclisi Misak-ı Milli kararlarını almıştır.[66] Çalışmanın konusu nedeniyle burada ifade edilmesi gereken husus Misak-ı Milli kararlarının Batı Trakya için bir halkoylamasını öngörmesiydi. Misak-ı Milli kararları İtilaf Devletleri tarafından sert bir karşılık buldu. Karar sonucunda sert tepki gösteren İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de iki senedir bulundukları başkent İstanbul'u işgal etmişler ve tutukladıkları mebusları Malta Adasına sürgüne göndermişlerdir. Daha önce İtilaf Devletleri'nin askeri varlığının olduğu başkent İngilizler tarafından işgal edilmiş ve kentte fiili durum resmiyet kazanmıştır. Türk topraklarının işgali ve İstanbul Hükümeti'nin içerisinde bulunduğu durum ve izlemiş olduğu siyaset Türk milletinin yeni bir adım atması gereğini ortaya koymuştur. Tüm bu etkenler bir araya gelmesi sonucunda 23 Nisan 1920 Büyük Millet Meclisi açılmış ve Millî Mücadele daha kurumsal ve sistemli bir yapı haline dönüşmüştür. Bu süreçten sonra İtilaf Devletleri ve Yunanistan dışında İstanbul Hükümeti de Ankara'nın karşısında olan tarafta olacaktır.

---

[64] Yunan işgal sınırlarının belirlenmesi için İngiliz General Milne tarafından belirlenmiş olan Ayvalık-Kozluca ile Manisa'nın kuzeyinden, Soma-Akhisar ile Salihli'nin batısından, Aydın ile Ödemiş'in doğusundan geçip Büyük Menderes Boyunca uzanan hattır. Adnan Sofuoğlu, ''İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu'da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş'', *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 8, S. 29, Ankara 2002, s. 140.

[65] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 95.

[66] *Bildirinin metnini şöylece özetleyebiliriz: "Osmanlı Meclis-i Mebusanı üyeleri barışa kavuşmak için şu koşulları ileri sürerler: Birinci Dünya Savaşı bitişinde imzalanan Bırakışma Anlaşmasının çizdiği sınırlar içinde "din, ırk ve asılca" (yani Türkler) birlik oluşturan vatandaşların oturduğu yerler hiçbir biçimde yurttan kopartılamaz. Osmanlı Saltanatının ve Halifeliğin merkezi İstanbul'un güvenlik içinde bulunması koşulu ile Boğazlar açılabilir. Daha önce bizden ayrılan Batı Trakya'da, Ateşkes sınırları dışında tutulmak istenen Kars, Ardahan ve Batum'da halkoyuna başvurulması gerektir. Osmanlı Devletindeki Arapların çoğunlukta olduğu yerlerde de halkoyuna başvurulmalıdır… Bağımsızlığımızı sınırlayacak siyasal, ekonomik hiçbir antlaşma kabul edilemez. Bu koşullar kabul edilmezse barış yapmak imkânsızdır."* Ahmet Mumcu, ''Misak-ı Milli ve Anayasamız'', *http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-03/misak-i-milli-ve-anayasamiz*, (28.10.2017).

Yukarıda ifade edilen gelişmelerin olduğu bir dönemde Yunan Ordusu arka arkaya işgal alanını genişletiyordu. Bu Milne Hattı'nın ilerisine geçildiği anlamına da gelmekteydi. Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış olan Bursa 8 Temmuz 1920'de işgal edilmiştir. İşgal esnasında Yunan komutan Sofoklis Venizelos'un Osman Gazi'nin türbesine dayalı bir şekilde fotoğrafı Yunan işgalinin ne seviyede ve ne kadar Türk karşıtı olduğunu ortaya koymuştur. Trakya'da 20-25 Temmuz 1920'de Doğu Trakya bir başka eski Osmanlı başkenti Edirne Yunan Ordusu tarafından işgal edilmiş oluyordu. Güney'de 29 Ağustos'ta Uşak işgal edilmiş ve Osmanlı Devleti'ne vurulacak olan son darbe 10 Ağustos 1920 Sevr Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile hem Osmanlı Devleti'ne hem de Türk milletine yaşam şansı tanınmadığı gibi, Osmanlı toprakları büyük güçler tarafından hem bölünmüş ve hem de nüfuz alanlarına ayrılmıştır. İzmir ve çevresi Yunanistan'a 5 yıl için verilmiş, bu sürenin sonunda bir oylama öngörülmüştür. Buna göre İzmir ve çevresi bu sürenin sonunda yapılacak bir plebisit ile Yunanistan veya Osmanlı Devleti'nde kalacaktır. Ancak 5 yıl fiili işgal altında olacak bir bölgede ve sürekli olarak Türklerin sürüldüğü ve Rumların getirildiği bir gerçeği göz önüne alındığında İzmir'in Yunanistan'a verildiği görülmektedir. Antlaşma maddelerine göre Gökçeada ve Bozcaada Yunanistan'a verilmiş, Trakya toprakları büyük oranda Yunanistan ve Boğazlar Bölgesi olarak öngörülen yapı arasında paylaşılmaktaydı.

Yunanistan'da ise bu dönemde 14 Kasım 1920'de yapılan seçimleri Venizelos kaybetmiştir. Burada iç ve dış etkenler bulunmaktadır. İç etkenler Yunan halkının savaş yorgunu olması ve savaş istememesi, dış etkenler ise özellikle İngiltere ve Fransa'nın ülkenin iç işlerine karışmasıydı. Seçimler Kral Konstantinos yanlıları kazandı.[67] İngiltere ve Fransa seçim sonuçlarına tepki göstermiştir. 3 Aralık 1920'de yapılan oylama ile Kral Konstantin geri dönmesi ülke siyasetinde ve orduda Venizelos-Konstantin ayrılığının oluşmasına bununda Anadolu'da ki işgale zarar vereceği zamanla ortaya çıkacaktır.

Ocak 1921'de Yunan Ordusu Eskişehir'i ele geçirerek Anadolu içlerine ele geçirmeye yönelik ilerlemeye başlamıştır. Ancak geçmişe göre daha düzenli bir yapıya kavuşmuş olan Ankara Hükümeti bu saldırıyı geri püskürtmüş ve Birinci İnönü Savaşı

[67] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 101.

kazanılarak Yunan Ordusunun saldırı öncesi durumuna, Bursa'ya geri çekilmesine neden olmuştur. Yunan Ordusu'nun uğradığı bu bozgun İtilaf Devletleri'nin yeni bir siyaset geliştirmesi gereğini ortaya koymuş ve 21 Şubat 1921'de Londra Konferansı toplanmıştır. Konferansın amacı Sevr Antlaşması hükümleri üzerine oynama yapılarak Türk Milleti'ne kabul ettirilmesine dayanmaktadır. Bir başka hedef Ankara ve İstanbul Hükümetleri arasında bir anlaşmazlık yaratmak ve buradan avantajlı bir konum elde etmektedir. İstenilen hedeflere ulaşılamaması ve Ankara Hükümeti'nin sadece askeri değil siyasi olarak güçlenmesi, süreç içinde Fransa ile anlaşma imzalayarak İtilaf Devletleri arasında çatlağa neden olması Yunanistan'ın bir kez daha askeri seçenek kullanması neden olmuştur.[68] Mart ayında Yunan Ordusu bir kez daha saldırıya geçmiş, ancak Türk kuvvetlerinin savunması karşısında bir kez daha yenilmiştir. Tarihe İkinci İnönü Zaferi olarak geçecek bu savaş Yunan Ordusu'nun hem moralini hem de ona olan güveni bir kez daha sarsmıştır.

Savaşlardan alınan yenilgi Yunanistan içerisinde askeri ve sivil siyasetten eleştiriler alırken, askerî harekâtın planlamasında görüş farklılarının ortaya çıkmasına neden oluyordu.[69] Önemli bir değişiklik ise İngiltere tarafından geliyordu. İngiltere, Yunanistan'a artık Türk-Yunan mücadelesinde tarafsız olduğunu bildirmiş ve desteğini çekmiştir. Buna rağmen Temmuz ayındaki savaşlar Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri ile Kütahya-Eskişehir Muharebeleri ile Eskişehir, Afyon, Kütahya gibi şehirler Yunan Ordusu'nun eline geçmiş ve Ankara'da bu gelişmeler tartışmalara neden olmuştur. 13 Ağustos 1922'de Yunan Ordusu bir kez daha ilerlemeye başlamıştır. Başkomutan olarak muharebeye katılan Mustafa Kemal Paşa savaşın kazanılmasında önemli bir rol oynamıştır. Savaş öncesi Sakarya Nehri'nin doğusunda olan Yunan Ordusu savaşın sonunda hem buradan çıkarılmış, Eskişehir-Afyon'un doğusuna çekilerek savunma yapabilmek için buraya yerleşmeye başlamıştır.[70] Türk Ordusu son darbeyi vurmaya hazırlandığı bir sürece girmişti. Ard arda gelen Türk zaferleri karşısında Yunan dostu olarak bilinen Lloyd George Yunanistan lehine bir parlamento konuşması yaparak İngiltere'nin desteğinin

[68] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s.121-123.
[69] Metaksas yeni bir yeni bir savaşa olumlu bakmazken, Venizelos olası bir hareketi desteklemiyordu. M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında…* , s. 124-128.
[70] İsmet Görgülü, *a.g.e.* , s. 368-369.

olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Ankara ise bu manevraya karşı duruşunu ve izlediği politikayı bozmayarak, savaş hazırlıklarına devam etmiştir.[71] 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz ile Yunan Ordusu beklemediği bir saldırıya uğramış, izlenen askeri strateji ile büyük bir hezimet yaşayarak Türk topraklarından kaçmaya başlamıştır. Türk Ordusu 30 Ağustos 1922'de kesin zafer kazanırken, hızla ilerlemeye devam etmiştir. Yunan Ordusu'nun çekilmesi ile Uşak, Eskişehir, Bursa Türk Ordusu'nun eline geçmiştir. 9 Eylül tarihinde Türk Ordusu İzmir'e girmiş ve Anadolu topraklarında Yunan işgali sona ermiştir. Yunan Tarihi'nde 'Küçük Asya Felaketi' olarak yer alacak olan bu hezimet aynı zamanda siyasi bir hedef olan Megali İdea'nın da sonu anlamına geliyordu.[72] Türk Ordusu'nun Çanakkale ve Trakya'yı geri almadan savaşın durmayacağının ortaya çıkması üzerine, yapılan yazışmalar sonucunda Mudanya'da toplanılmasına karar verilmiştir. 11 Ekim 1922 Mudanya Ateşkes Sözleşmesi ile Türk-Yunan Savaşı resmen sona ermiştir ve Doğu Trakya geri alınmıştır. Boğazların durumu sözleşmenin 11.maddesi ile belirlenmiş ve belirli bir sınır çizilmiş bunun aşılmayacağı ifade edilmiştir.[73]

---

[71] İsmail Ediz, *Diplomasi ve Savaş İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali 1919-1922*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2015, s. 313-317.

[72] Gazi Mustafa Kemal Nutuk'ta zaferi şu şekilde ifade etmektedir, ''*Her evresi ile düşünülmüş, hazırlanmış, yönetilmiş ve utkuyla sonuçlandırılmış bu harekât, Türk ordusunun, Türk subaylarının ve komuta kurulunun yüksek güçlerini ve yiğitliklerini tarihte bir daha saptayan ulu bir yapıttır. Bu yapıt, Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu yapıtı yaratan bir ulusun çocuğu, bir ordunun Başkomutanı olduğum için sevincim ve mutluluğum sonsuzdur.*'' Gazi Mustafa Kemal (Atatürk), *Nutuk-Söylev Vesikalar-Belgeler*, C. 2, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012, s. 903.

[73] ''*Anadolu'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin kuvvetleri aşağıda gösterilen çizgiler üzerinde duracak; bu çizgileri Barış Konferansının açılışına değin ve Konferansın yapıldığı sürece geçmeyecektir. Çanakkale Bölgesi: Lâpseki kuzeyinde Bozburnu ve güneyde Kumburnu temel noktaları oluşturmak üzere, Asya kıyısından yaklaşık onbeş kilometre derinlikte bir çizgi. İzmit Yarımadası: İzmit körfezinde Darıca'dan başlayıp Gebze'den geçerek Karadeniz üzerinde Şile'ye uzanan çizgi. (Burada adı geçen yerler Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetine bırakılacaktır). Darıca'dan Şile'ye giden yol Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ile Müttefik Devletler askerlerince ortaklaşa kullanılabilecektir. Yukarıda belirtilen ayırıcı çizgiler Müttefik Ordularının her birinden bir Subay ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin bir subayından oluşacak Karma Komisyonlarca belirlenecektir. Müttefik Devletler Hükûmetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti çıkabilecek olayların önünü alacak gerekli önlemlere başvurmakla birlikte, aşağıda yazılı yerlerde kendi kuvvetlerinin sayısını çoğaltmağı, tahkimat ya da başkaca askersel işlere girişmeği yükümlenirler. Çanakkale bölgesi: Bozburn - Kumburnu çizgisinin, Boğazdan başlayarak, 15 kilometre doğusundaki yere dek; İzmit Yarımadasında: Boğaziçi'nden başlayarak, Şile - Darıca çizgisinin 40 km. doğusundaki bir yere dek. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Bozburnu (Lâpseki kuzeyi) ile Karaburun (Karabiga kuzeyi) arasındaki deniz kıyısının en az on beş kilometre yakınına dek top yerleştirmemeği üstlenir.*'' Türk Tarih Kurumu, *1922 MUDANYA SİLAH BIRAKIŞIMI SÖZLEŞMESİ*, http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/4-1922_Mudanya.pdf, (30.10.2017), s. 3-4.

Ankara Hükümeti'nin elde etmiş olduğu zafer ve Yunanistan'ın Anadolu ve Trakya topraklarından çıkarılması ile İngiltere liderliğinde Fransa ve İtalya Ankara ve İstanbul Hükümeti'ni Lozan kentine konferansa davet etmişlerdir. Konferans öncesi Türk heyetine kapitülasyonlar, yabancı okullar, devletin sınırları, egemenlik hakları gibi konularda çeşitli talimatlar verilmiştir. Buna göre Trakya sınırı 1914 yılındaki haline getirilecek, Türk topraklarına yakın adalar elde tutulacak, aksi bir durumda Ankara'ya danışılacak, Batı Trakya'da plebisit ve azınlıklar hakkında ise mübadele istenecektir.[74] Ankara Hükümeti son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin almış olduğu Misak-ı Milli kararlarını esas alarak konferansa katılıyordu. Konferans kesinti ile beraber iki dönem halinde gerçekleşmiştir. Lozan Antlaşması imzalanmadan önce Türkiye ve Yunanistan arasında iki antlaşma imzalanmıştır. Bunlar, 30 Ocak 1923 tarihli Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol ile Sivil Tutukluların Geri Verilmesi ve Savaş Tutsaklarının Mübadelesine İlişkin Anlaşma'dır.[75] Burada öne çıkan konu ise mübadele olmuştur. Mübadele, Türk ve Yunan toplumu için etkileri açısından uzun süre üzerinde tartışmaları olacak ve sadece devletlerarası değil aynı zamanda sosyolojik olarak izler bırakacak bir konudur. Türk-Yunan nüfus mübadelesi Milletler Cemiyeti (MC) Mülteciler Yüksek Komiseri olan Norveçli Fridtjof Nansen tarafından gündeme getirilmiştir.[76] Öncelikle mübadelenin gönüllü-zorunlu olması konusunda fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Yunan tarafı gönüllü, Türk tarafı ise mübadeleyi zorunlu olarak uygulanmasını istiyordu.

Mübadele iki ülke için de mantıklı bir seçenek olarak durmaktaydı. Türkler açısından Rum Ortodoksların ayrılıkçı tutum içinde bulunması ve bir yabancı gibi muamele görmesi etkendi. Aynı muamele Yunanistan tarafından Trakya'daki Müslümanlara uygulanmaktaydı. Bir başka nedense Türkiye'de Rumlar ile Türkler arasında sadakat eksikliği kaynaklı anlaşılamayan konular vardı. Yunanistan'ın yenilgisi ile sonuçlanan savaşın ardından Türkler Rumlarla ilgili hiç de olumlu bir bakış açısına sahip değildi. Yunanistan ise olası mübadele ile artacak nüfusu

[74] Baskın Oran, ''Lausanne Barış Antlaşması'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s. 217.

[75] Bu kısımda Rum mübadiller hakkında daha çok bilgi verilecektir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Batı Trakya Türkleri daha geniş ve ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

[76] Çalışma esnasında çeşitli kaynaklarda şu bilgiye yer verilmiştir, mübadele fikrinin asıl olarak Lord Curzon'a ait olduğu Nansen vasıtasıyla bunun taraflara önerildiği ifade edilmiştir.

ekonomik, sosyal, toplumsal olarak açacağı sıkıntılar nedeniyle olumlu bakmıyordu.[77] Mübadeleye kimlerin, hangi kritere göre dâhil olacağı ise başka bir tartışma konusudur. Kriter olarak din temel alınmış ancak mübadeleye dâhil olacaklar hakkında tartışma devam etmiştir. Bir bütünlük oluşturması açısından ifade edilmesi gerekirse, ilk olarak mübadeleye İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar dâhil edilmemiştir. İstanbul'un sınırlarını olabildiğince geniş tutmaya çalışan Yunan siyasetine karşın Türk tarafı itirazlarda bulunmuştur.[78] Mübadele her iki devletin de homojen bir ulus yaratma hedefi bağlamında olumlu bir katkı sağlamıştır. Ancak ekonomik, sosyolojik ve ilişkiler açısından farklı yansımaları olmuş ve bu süreklilik arz etmiştir. [79]

Mübadele sürecinde Rum Patrikhanesi'nin durumu gündeme gelmiştir. Türk tarafı Patrikhane'nin ülke dışına çıkarılması konusunda bir politika belirlemiştir.[80] Patrikhane konusu sadece Yunanistan ile ilgili değil aynı zamanda Hıristiyanlık içinde önemli bir kurumdu. Bu nedenle Patrikhane ile ilgili karar sürecinde dikkatle davranılması gerekiyordu. Bu konu ise Rum Patrikhanesi'nin sadece dini yetkilerinin kalması şartıyla İstanbul'da kalmasına karar verilmiştir. Lozan Barış Antlaşmasının

---

[77] Safiye Bilge Temel, *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Mübadeleye Yol Açan İhtilafların Analizi*, Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 72-73.

[78] İstanbul ve Batı Trakya sınırları protokolün 2. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir, ''*1912 Kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Şehremaneti daireleri içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş (etablis) bulunan bütün Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar (İstanbul'un Rum ahalisi) sayılacaklardır. 1913 tarihli Bükreş Andlaşması'nın koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş (etablis) bulunan Müslümanlar, Batı Trakya'da oturan Müslümanlar (Batı Trakya'nın Müslüman ahalisi) sayılacaklardır.*'' Lozan Mübadilleri Vakfı, *Yunan Ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme Ve Protokol*, http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/, (04.11.2017)

[79] Temel, mübadelenin şu nedenlerden dolayı tek örnek olduğunu düşünmektedir. 1. Bu mübadele zorunlu bir mübadele olup yaşanan askeri olayların neticesinde gerçekleşti. 2. İçeriğinde herhangi bir ekonomik saik yoktu. Hatta, milliyetçilik dışında herhangi bir itici güç olmadığı söylenebilir. 3. Her iki ahali de köklerinde kopartılmıştı; bu bir taraf için dört asırdır, diğer taraf için ise otuz asırdır ilk kez olan bir şeydi. 4. Mübadele edilen insan sayısı, özellikle Rumlar düşünüldüğünde o güne kadar eşi benzeri olmayan bir rakama ulaştı. Temel, *a.g.e.* , s. 102.

[80] Mustafa Kemal Paşa, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde 20 Ocak 1923 tarihinde yayınlanan beyanatında şunları söylemektedir, ''*Bir fesat ve hıyanet ocağı olan ve memleketimize nifak tohumları eken, uyuşmazlıklar yaratan, Hıristiyan hemşehrilerimizin huzur ve refahı için de uğursuzluğa ve felakete sebep olan İstanbul Rum Patrikhanesi'ni artık topraklarımız üzerinde bırakamayız. Bu tehlikeli teşkilatı memleketimizde muhafazaya bizi mecbur etmek için ne gibi vesile ve sebebler gösterilebilir? Türkiye'nin Rum Patrikhanesi için arazi üzerinde bir sığınılacak yer göstermeye ne mecburiyeti var? Bu fesat ocağının hakiki yeri, Yunanistan değil midir? Büyük Millet Meclisi tarafından idare edilmekte olan yeni Türkiye, Babıali'nin taht-ı idaresindeki eski Osmanlı İmparatorluğu değildir. Yeni Türkiye şeref ve haysiyet, kudret ve kuvvetini müdrik ve hukukunu muhafaza için mevcudiyetini tehlikeye atmaya hazır ve amadedir.*'' Akt. Ramazan Tosun, *Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Türk-Rum Nüfus Mübadelesi (1821-1930)*, Berikan Elektronik Basım Yayım, 1. Baskı, Ankara 2002, s. 109.

37. ve 45. Maddeleri de azınlıklar ilgilidir. Bu maddeler hem Türk hem de Yunan Hükümetlerine görevler vermekteydi. [81]

Osmanlı Devleti'nin savaş sonucunu kabullenmesi ve sonrasında Türk Millî Mücadelesi'nin yapılması kuşkusuz Birinci Dünya Savaşı'nın galiplerinin beklentileri arasında yer almamakla beraber çıkarlarının sarsılmasına neden olmuştur. Ankara'nın izlemiş olduğu diplomasi ve başarılı askeri harekatları sonucunda Yunanistan'dan Anadolu topraklarından çıkarılmıştır. Bu süreçte İngiltere'nin Türk-Yunan mücadelesinde bir süreçten sonra tarafsız olması teorinin çıkar anlayışı ile uyumluyken, bir adım devletler arası ahlaki yasaların olmadığını ortaya koymuştur. Ankara'nın ve Türk Milleti'nin beka sorunu ve güvenlik kaygıları mücadelelerinin başarılı olmasını sağlarken, Ankara yakın dönemde düşman olunan devletler ile ulusal çıkarlar gereği barış ortamının sağlanması adına görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmeler özellikle savaşta ittifak yapan devletler arasında çatlaklara neden olurken, ulusal çıkarın her devlet için önem verilen bir konu olduğunu ortaya koymuştur. Savaş sonucunda devletin güvenlik riski gördüğü konularda adımlar atma çabası bazen başarıya bazen başarısız olurken, Ankara'nın ulusal çıkarları önde gelen siyasetinden herhangi bir şekilde uzaklaşmasına neden olmamıştır. Bu dönem büyük güçlerle izlenen aktif diplomasi Türkiye'nin belki de İkinci Dünya Savaşı'na dahil olmasını engelleyecektir.

24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile bağımsız bir Türk Devleti kurulmuştur. Lozan Antlaşması özellikle azınlıklar bağlamında her iki ülkeye önemli görevler verirken, bu görevlerin ne kadarının yapıldığı ise tartışma konusu olacaktır. Mübadele ile başlayan süreç ilerleyen yıllarda çeşitli antlaşmalar ile geliştirilerek toplumların rahat etmesi amaçlanmıştır. Türk ve Rum azınlıklar ise ikili ilişkilerden olumlu veya olumsuz olarak etkilenecek gruplar olarak varlıklarını sürdürecektir. Bir sonraki başlıkta incelenecek olan Lozan sonrası iki savaş arası dönemde Türk-Yunan ilişkileri, inişli-çıkışlı ancak genel olarak olumlu bir düzeyde ilerleyecektir.

[81] Maddeler ile Türk ve Rum azınlıkların durumu ilerleyen bölümlerde işlenecektir.

1.1.3. İki Savaş Arası Dönem

Birinci Dünya Savaşı ve özelde Türk-Yunan Savaşı sonrasında oluşturulmaya çalışılan düzen eksiklikler barındırmaktaydı. Türkiye, Sevr Antlaşmasını kabul etmemiş, ardından Kurtuluş Savaşı veya Yunan tarafına göre Küçük Asya Felaketi'nin yaşandığı bir süreci takip etmiştir. Nihai olarak ise Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye amaçladığı siyasi başarıyı elde etmiştir. Ancak antlaşma ile çözülemeyen sorun hala bulunmaktaydı. Çalışma kapsamı nedeniyle bu bölümde Türkiye-Yunanistan arasında Lozan sonrasına kalan ve İkinci Dünya Savaşına kadar yaşanan gelişmeler ele alınacaktır.

Bu dönem içerisinde öne çıkan konular mübadele, Patrikhane Meselesi ve Balkan Paktı'dır. Yıllar içerisinde imzalanan çeşitli anlaşmalarda bu konular etrafında gelişmiş ve ortaya çıkmıştır. İlk olarak mübadele konusuna bakıldığında burada etabli (yerleşik bulunan) sorunu ortaya çıkmıştır. Mübadele sınırlarının belirlenmesi dışında İstanbul'da kimlerin hangi yıldan önce yerli olduğunun belirlenmesi konusunda Türkiye ve Yunanistan arasında bir anlaşmazlık bulunmaktaydı. Konu MC'ye başvurulması ile bir başka aşamaya geçmiştir. MC'den gelen yanıt ile İstanbul'un 1912 sınırlarında 30 Ekim 1918 tarihinden önce gelenlerin yerleşik olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir.[82] Bu gelişmeler ise çalışmanın temel sorularından biri olan Türk-Yunan ilişkilerinin azınlıklara etkisinin olup-olmadığı sorunsalının bir göstergesini sunacaktır.

''*Bu gergin ortamda Yunanistan, Batı Trakya'daki Türk azınlığın mallarına el koyarak, buralara Türkiye'den gelen Rumlar'ı yerleştirmeye başlamıştır. Bunun üzerine Türkiye'de, İstanbul'daki Rum azınlığın mallarına el koymaya yönelmiştir.*''[83]

İkili ilişkilerin gerilmesi, azınlıklara etkisi ve iki ülkenin de etkilenmesine

[82] Mehmet Gönlübol-Cem Sar, ''1919-1939 Dönemi'', *Olaylarla Türk Dış Politikası*, 5. Baskı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982, s. 66.
[83] Faruk Sönmezoğlu, *İki Savaş Sırası ve Arasında Türk Dış Politikası*, Der Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2011, s. 291.

neden olabilecek faktörler[84] iki ülkenin mevcut sorunu çözmeye yönlendirmiştir. Bu amaçla 21 Haziran 1925 tarihli Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre 30 Ekim 1918'den önce ve o an İstanbul'da bulunan Rumlara yerleşik sıfatı verilirken, yerleşik sayılan Batı Trakyalılar ile İstanbul Rumları ülkelerine geri dönme hakkına ve mallarına tekrar sahip olabileceklerdir. Yıl içerisinde Yunanistan'da askeri darbe yaşanmış ve General Pangalos ülkenin yönetimine el koymuştur. Türkiye'ye karşı sert bir politika yanlısı olan Pangalos, Türkiye'nin o dönem İngiltere ve İtalya ile geçtiği zorlu süreçten faydalanarak işgal planları yapmaktaydı. Pangalos'un ülkesinde katı ve uzlaşmaz siyaseti Ağustos 1926'da devrilmesine yol açarken, bu durum Yunanistan'da kurulan yeni koalisyon hükümeti ile Türkiye arasında sorunların daha kapsamlı görüşülmesini sağlamıştır.[85] Bu değişim ise Türk-Yunan ilişkilerin de 1926 Atina Anlaşmasını imzalanmasını sağlamıştır. Antlaşmaya göre Yunanistan'ın mübadeleye tabi olan bölgelerinde Balkan Savaşı tarihi olan 18 Ekim 1912'de bu bölgeden ayrılmış ve ülke dışında olan Türk uyruklu Müslümanlara ait taşınmazlar Yunan hükümetinin mülkiyetine geçerken, Türkiye'nin mübadeleye tabi olan bölgelerinde olan ve 18 Ekim 1912 tarihi ile bu ülkeden ayrılan ve ülke dışında olan Rum uyruklu Yunan vatandaşlarına ait taşınmazlar Türk hükümetinin mülkiyetine geçecektir.[86] Ankara ve Atina Antlaşmaları ile mutabık olunmayan konulardaki çözüm gayreti 1930 sözleşmelerini ortaya çıkaracaktır.

1930 yılından önce iki savaş arası dönemde bir başka sorun konusu olan Patrikhane'nin de açıklanması gerekmektedir. 1921 yılında Venizelos'un politikalarına savunan Meletios Metaksakis patrik olarak seçilmiş ve Türk karşıtı çalışmaları ile öne çıkmıştır. Lozan ile idari ve siyasi haklarından arınmış sadece dini işlerden sorumlu bir Patrikhane'nin varlığına karar verilmiştir. Türkiye öncelikle Meletios'un istifasını istemiş bir süre direndikten sonra patrik görevini bırakmıştır. Türkiye yeni patrik seçimi dikkatli bir şekilde takip etmiş, Osmanlı Devleti zamanında alınan dersler nedeniyle bu süreçte devletin ulusal çıkarlarına aykırı bir kişinin

[84] Örneğin, bu dönem İtalya'nın yayılma politikası görülmüştür. İtalyan diktatör Mussolini, İzmir'den Antalya'ya kadar olan topraklara göz dikmiş ve Türkiye'ye saldırmak için fırsat ararken, bu konuda İngiltere'nin desteğini amaçlamıştır. Faruk Sönmezoğlu, *a.g.e.* , s. 291.
[85] M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye Ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, 1. Basım, Ankara 1997, s. 51.
[86] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 343-344.

seçilmesi konusunda dikkatli olmuştur. Patrik seçimlerine müdahale etmeyen Türkiye yeni patrik olarak seçilen Terkos Metropoliti Konstantinos'un patrik seçilmesine gerekli şartları taşımadığı için itiraz etmiştir. Başpapaz olan Konstantin Araboğlu'nun ise İstanbul doğumlu olmaması ve 1918 sonrasında buraya gelmesi nedeniyle mübadeleye dâhil edilmesinin gündeme gelmesi bir süre tartışma konusu olmuştur. [87] Türkiye'nin temel karşı çıkış nedenleri ise patrik ve kadrosunun Türk vatandaşı olması gereğidir. Ancak yeni seçilen patrik en üst makam olarak henüz kendisi dahi bu şartı sağlamıyordu. Yunanistan konuyu MC'ye taşımış ancak Türkiye bu adımı ve sonucunu tanımayacağını ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye MC'ye üye olmadığı için bir yetkisi de bulunmuyordu. Ocak 1925'te VI. Kontantinos (Konstantin Araboğlu) sınır dışı edildi ve patriklik görevinden istifa etti. Temmuz ayında ise yeni patrik olarak III. Vasilios göreve gelmiştir.

1930'lu yıllarda yapılacak sözleşme-anlaşmalar ile bahse konu sorunların çözümü hedeflenmiştir. İki ülke arasındaki sorunların çözümü diplomatik ilişkiler ve uluslararası ilişkilere yansırken, hava ve deniz sahasının Yunanistan tarafından genişletilmesi Türk-Yunan ilişkilerinde yıllar boyu sürecek olan bir sorunun temelini oluşturacaktır. 10 Haziran 1930 Ankara Sözleşmesi bu dönemde yapılan anlaşmalardan biridir. Sözleşme, gelmiş oldukları tarih dikkate alınmaksızın Batı Trakya ve İstanbul'da yaşayan mübadele dışı tutulmuş kişilerin yerleşik sayılmasına karar verilmiştir. Sözleşme ile mübadele dışında kalan bölgelerdeki mallar ise Yunan ve Türk Hükümetlerine geçeceği kararına varılmıştır. Yılın son aylarında ise 30 Ekim 1930 tarihinde 3 antlaşma/protokol yapılmıştır. Bunlar Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Antlaşması, Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Protokol ve İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması'dır. Hakemlik antlaşması ile iki ülkeden birine karşı ekonomik ve politik alanda izlenecek aleyhte siyasete dâhil olmayacağını ve iki ülkeden biri saldırıya uğrarsa tarafsız kalacağını kabul etmiştir. Deniz kuvvetleri ile ilgili protokol ile askeri anlaşmaların önüne geçilmesi ve askeri alanda mali yükün hafifletilmesi amaçlanmıştır. Bu antlaşmalar içerisinde en önemli olan ise İkamet,

[87] İbrahim Erdal, ''Türk Basınına Göre; Patrikhane Konusu ve Patrik Araboğlu'nun İhracı Meselesi'', *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 9, S. 33-34, Ankara 2004, s. 42.

Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması[88] olmuştur. Anlaşma ile iki ülke vatandaşları arasında ayrım olmaksızın serbest bir şekilde diğer ülkeye gidebilecek, ticaret yapabilecek, oturabilecek ve seyahat edebilecektir. Net bir şekilde ifade edilmesi gerekirse iki ülke arasında bir serbest dolaşım hakkı bu tarihlerde ortaya konuyor ve iki ülke arasında ki ilişkilerin kısa bir sürede üst düzeye ulaştığı görülüyordu. Yine bu anlaşma ile iki ülke birbirlerine 'en gözetilen ulus kaydı'[89] statüsü vermiştir. Yıllar sonra ise bu anlaşmanın fesih edilmesi ilişkilerde sorunlu bir alanın doğmasına da neden olacaktır.[90]

Olumlu adımlara rağmen 1931 'de ileriye yönelik sorunlu bir alanın temeli atıldı. Yunanistan tek taraflı olarak hava sahasını 3 milden 10 mile çıkardığı açıkladı. Ancak bu dönemde Yunanistan'ın karasularının 3 deniz miline sahip olduğu düşünüldüğünde arada büyük bir fark olduğu görülecektir.[91] Hava sahasını genişletme adımından sonra ilişkilerin sarsılmamasını isteyen taraflar bir kez daha ileri adım atmışlar ve 1933 Samimi Anlaşma Belgesi'ni imzalamışlardır. Belge, iki ülke ortak sınırlarını korumayı ve uluslararası alanda birbirlerine destek vermeyi taahhüt ediyordu.

Türkiye'nin bu dönemde diğer Balkan devletleri ile de çeşitli anlaşmalar yapmasında Almanya ve İtalya'nın Balkanlara ilgisi etkili olmuştur. Balkan Devletleri açısından ise Almanya ve İtalya'nın başını çektiği revizyonist yapı ve izlemiş olduğu politika Balkan Devletleri'nin bir araya gelmesine neden oldu.[92] Arnavutluk ve

---

[88] Detaylı bir inceleme için bkz, Resmi Gazete, *Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Hükümeti arasında aktolunan İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesinin tasdiki hakkında Kanun*, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1748.pdf , (19.04.2018).

[89] En çok gözetilen ulus kaydı, aralarında bir andlaşma akdeden devletlerin, üçüncü devletlerle geçmişte yapılan veya gelecekte yapacakları, en geniş hakları içeren andlaşmalardan birbirlerini karşılıklı olarak veya sadece bir tarafı faydalandırmak hususunda üstlendikleri hukuki yükümdür. Verde Neslihan, ''Uluslararası Ekonomi Hukuku'' , *Uluslararası Hukuk II*, Derleyen: Ayşe Nur Tütüncü-Elif Uzun, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2013, s. 155.

[90] Melek Fırat bu anlaşmanın iki amacı olduğunu yazmıştır. İlk olarak, 1929 Ekonomik Bunalımı'nın etkisini kırmak ve Ege'de ekonomiyi canlandırmak. İkinci olarak ise nüfus mübadelesi ile iki ülkenin iş gücü ve işsizlik problemi çözülecektir. Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 349.

[91] ''*Ancak yine de Yunanistan'ın, "hava sahasının dış sınırının karasularının dış sınırına göre belirleneceği" ilkesine uygun görünme gayreti içinde olduğu dikkat çekmektedir. Çünkü Yunanistan, söz konusu Kararname ile doğrudan hava sahasını 10 mil ilan etmek yerine karasuları genişliğini belli konularda 10 mil ilan etme yolunu seçmiştir.*'' Ülkü Halatçı Ulusoy, ''Uluslararası Hukuk Açısından Ege Hava Sahasında Türkiye ve Yunanistan Arasında Sorunlar'', *TBB Dergisi*, S. 109, 2013, s. 311-312.

[92] ''*Özellikle Avrupa'da varılan Locarno ve Küçük Entente gibi gruplaşma ve bloklaşma andlaşmalarının üstüne Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Dostluk Andlaşması, Balkanlı*

Bulgaristan'ın tüm çağrılara rağmen yanıt vermemesi üzerine 9 Şubat 1934'te Atina'da Türkiye, Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan ile Balkan Paktı imzalanmıştır. Balkan Paktı ile taraf ülkeler arasında saldırmazlık ve karşılıklı anlaşmazlıklar dostça çözüme ulaştırılacağı belirtilmiştir. Anlaşma ile aynı zamanda bu paktın tüm Balkan ülkelerine açık olduğu belirtilmiştir. Yaklaşan savaş arifesinde diplomatik olarak başarılı olabilen pakt İkinci Dünya Savaşı ile fiili olarak ortadan kalkmıştır. Türkiye özellikle bu pakt ile Batı sınırlarında yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçmek, öncelikle Bulgaristan ardından ise İtalya kaynaklı siyasi ve askeri baskılara Balkan Devletleri olarak karşı durmayı hedeflemiştir.

Balkan Paktı'nın oluşturduğu olumlu hava, kutuplaşmaya başlayan Avrupa siyasetinin zıtlıklarından faydalanma olasılığı ve Yunanistan'la bu dönem ilişkilerin iyi olması, Türkiye'nin Lozan'da belirlenmiş olan boğazların statüsünü değiştirmesi için aradığı fırsatı sunuyordu. Türkiye bu süreci iyi şekilde yönetmiş ve 20 Temmuz 1936'da Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır. Buna göre boğazlara Türk ordusu girmiş ve boğazlarda tamamıyla Türk egemenliği sağlanmıştır.

4 Ağustos 1936'da Yunanistan'da askeri darbe gerçekleşmiş ve General Metaksas diktatörlük rejimini ilan etmiştir. Metaksas'ın iktidara ele koymasının ilişkilere birkaç açıdan etkisi olmuştur. Balkan Paktı açısından bakıldığında Metaksas döneminde Lozan ile karara bağlanmış olan Trakya sınırının askersizleştirilmesi uygulamasına Temmuz 1938'de son verilmiştir. Bir diğer etkisi Yunanistan'ın almış olduğu karar ile Eylül 1936 karasularını 3 milden 6 mile çıkardığını ilan etmesi olmuştur. İlerleyen yıllarda karasularının ne kadar olacağı ikili ilişkilerde ciddi bunalımlara yol açacaktır. İlişkilere bir başka etkisi ise 27 Nisan 1938'de 1930 Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması ile 1933 Samimi Anlaşma Belgesine Ek Anlaşma yapılmıştır.

İki savaş arası dönemde iki ülkenin ulusal güvenlik sorunu olarak gördüğü konuların gündemde olması karşılıklı iş birlikleri ve ittifaklar yapmalarına neden olmuştur. İki ülkenin mübadele ve sonrası dönemde yaşanan sorunları çözmeyi amaçlamasında her iki devletinde barış ortamına ihtiyaç duyması ve dönemin koşulları gereği çıkarların savaşsız bir dönem gerektirmesidir. Yapılan anlaşmalarla realist teori

---

Devletlerin birbirlerine yakınlaşmasını sağlayan adımlardan sayılmıştı.'' M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...* , s. 157.

açısından alçak politika konuları yönelik adımlar atılırken, bu konularda dahi hızlı bir şekilde sonuç alınamamış ve zamana yayılması veya yeni adımlarla desteklenmesi gerekmiştir. Ancak iki ülkeninde ulusal çıkarları gereği rekabete değil barış ortamına ihtiyaç duyduğu bu dönemde Yunanistan'ın karasularını arttırması yüksek politika konularında iki devlet arasında sorunların olacağının ile işaretini vermiştir. Balkan Paktı adımı ile iki devlet dış dengeleme yoluna giderek ittifak yapmış ve revizyonist devletlere karşı ulusal güvenliklerini ve bekalarını korumaya çalışmışlardır. Ancak ifade edildiği üzere ittifak kuracak kadar ilişkilerin geliştiği bir dönemde ilerleyen süreçte yüksek politika konularında sorun olacak bir adımın atıldığını da gözden kaçmamalıdır. Bu adım realist teorinin ortaya koyduğu üzere her devletin kendi ulusal çıkarları olduğunu ve ittifakların ilerleyen süreçte bir risk olup olmayacağının garantisi olmadığını ortaya koymuştur.

İki savaş arası dönemde inişli çıkışlı ancak genel olarak barış ve uzlaşmanın hâkim olduğu Türk-Yunan ilişkileri ulaşmış olduğu aşama ile örnek bir komşuluk ilişkisi modeli olarak da kabul edilebilir. Bu dönemin sonunda Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndan uzak kalabilmek adına diplomatik çaba gösterirken, Yunanistan ise Hitler Almanya'sının başı çektiği ülkeler tarafından işgale uğrayacaktır.

1.1.4. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı

Birinci Dünya Savaşı ve ardından Avrupa'da kurulan düzen özellikle Almanya'yı rahatsız etmekteydi. Bu durumdan rahatsız olan bir diğer ülke ise İtalya'ydı. İki ülke içerisinde bu süreçte faşist rejimler iktidara gelmiş ve tek adam yönetimleri ülkenin geneline hâkim olmuş durumdaydı.

Çalışma kapsamı nedeniyle ifade edilmeyen devletlerarası ilişkilerde yaşanan birçok etkenin bir araya gelmesi ile İkinci Dünya Savaşı'nın temelleri atılmıştır. 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırması ve işgal etmesi ile savaş başlamıştır. Burada ifade edilmelidir ki Türkiye izlemiş olduğu diplomasi ile başarılı bir şekilde savaşın dışında kalabilmiştir. Ülkeler arasında ki zıtlıklardan faydalanan Türkiye, savaşa girme veya savaş dışı kalma konusu gündeme her geldiğinde savaşın durumu ve anın koşullarına göre hareket etmiştir. Dört bir tarafı savaş ile çevrili olması

ve İtalya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile komşu olmasına rağmen savaşın dışında kalmıştır.

Türkiye yaklaşan savaş tehdidini göz önüne alarak 19 Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa ile beraber bir ittifak antlaşması yapmıştır. İttifak antlaşması Türkiye'nin Avrupalı bir devletten tarafından saldırıya uğraması halinde Fransa ve İngiltere'nin yardım etmesini, yine bu devletler Akdeniz'de bir saldırıya uğrarsa Türkiye'nin ilgili devletlere yardım etmesini öngörmüştür. [93] Türkiye'nin izlemiş olduğu tarafsızlık ve zıtlıklardan yararlanma politikasının[94] ne kadar doğru olduğu bir yıl sonra ortaya çıkmıştır. 28 Ekim 1940'da İtalya Yunanistan'a saldırmış ve komşu ülke savaşa böylelikle dâhil olmuştur. Türkiye'nin üçlü ittifak anlaşması nedeniyle Yunanistan'a kuvvet göndermesinin ülkeyi askerî açıdan zayıflatacak olması ve SSCB ile savaşma ihtimalini ortaya çıkarabilme ihtimali nedeniyle İngiltere Türkiye'nin savaşa girmesi konusunda baskı yapmamıştır.[95] Savaşın ilk yıllarında Almanya'nın bariz üstünlüğü, Türkiye'yi yanına çekme isteği birtakım tekliflerde bulunmasına neden olmuştur. Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın jeopolitik konumu olayların birbirine domino etkisi yaratmasına neden olmuştur.[96] Alman yönetimi ile 17 Mayıs 1941'de yapılan görüşmede Irak'a yardımların ulaşması karşılığında Trakya'da ve Ege Denizi'nde bazı sınır düzenlemelerinin kabul edilebileceği ifade edilmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu ile Almanya'nın Büyükelçisi Von Papen arasında yapılan görüşmelerde bu konu gizli protokoller ile karara bağlanmıştır. Ancak İngiltere'nin Türkiye'ye Alman yakınlaşması nedeniyle gelen tepkisi ve ilerleyen süreçte Almanya'nı teklifleri ile ilgili değişikliğe gitmesi (ilk teklifte adalar ile ilgili teklif net iken daha sonra konuşulabilir şeklinde değişmiştir) nedeniyle bu teklif ortadan

---

[93] Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*, Etkileşim Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2013, s. 61-62.

[94] Balcı Türkiye'nin bu siyasetini 'aktif tarafsızlık' olarak nitelemiştir.

[95] Mustafa Aydın, ''İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, 1939-1945'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s. 430.

[96] Bu durum Ege'de bulunan adalar üzerinden şu şekilde ifade edilebilir, Irak'ta yaşanan askeri darbe sonucu yönetime Alman yanlısı Raşit Ali Geylani gelmiştir. Almanya bu ülkeye yardım edebilmek için elinde olan tek seçenek Türkiye ile temasa geçmiştir. Türkiye'nin bu yardıma ikna olması, kısaca Ortadoğu'da yaşanan bir gelişmenin Balkanlara veya Türk-Yunan ilişkilerine olası etkisi şu şekilde gelişmiştir, Almanya Mayıs 1941 yılında Yunanistan'a ait Ege adalarını işgal etmiş, Çanakkale Boğazı'na geçişte dolaylı olarak etkinlik sağlamıştır.

kalkmıştır.[97] Savaşın çeşitli dönemlerinde adalar İngiltere ve SSCB tarafından Türkiye'ye teklif edilmişse de Türkiye savaşa girmeme siyaseti bağlamında savaşta taraf olmamış ve Yunanistan'a ait adalarda egemenlik isteğinde bulunmamıştır.

Türkiye'ye yapılan bu teklifin devam ettiği süreçte Yunanistan işgal edilmiş bir durumdaydı. Haziran 1941'te Yunanistan'da üç işgalci devlet bulunuyordu. Atina, Girit, Türkiye sınırında ve Ege Adalarında Almanya, Bulgaristan Batı Trakya ve Makedonya'nın bazı kesimlerinde ve geri kalan bölgelerde ise İtalya bulunmaktaydı.[98] İşgal sürecinde 1941-1942 yıllarında Yunanistan'da büyük bir kıtlık ortaya çıkmıştır. Bu aşamada ise Türkiye işgal altında olan komşusuna yardımda bulunmuştur. İngiltere, İsveç gibi ülkelerin yardımları, çeşitli ülkelerdeki Yunanlıların kurmuş oldukları yardım kuruluşları destekleri Türkiye üzerinden gönderilmiş, Türkiye ise Kızılay ile faaliyetleri ile büyük bir yardımda bulunmuştur.

''*Yunan Kral Naibi Damaskinos verdiği beyanatta şu ifadeleri kullanıyordu; "Türk-Yunan dostluğu, Yunan milletinin şuuruna yerleşmiştir. Yunan milleti, karanlık ihtimaller devrinde, Türk milletinin Yunanistan'a yaptığı iyilikleri derin bir şükranla anacaktır. Yunan milleti Kurtuluş vapurunun içindeki kıymetli yüküyle, bahtsız Yunanistan'ın yanında dost Türkiye'nin, bu sadık komşusunun bulunduğunu gösteren efsanevi gelişini gözleri yaşla dolarak hatırlamaktadır.*"[99]

Yunanistan'da kıtlık büyük bir sosyolojik vaka olarak yaşanırken bir başka trajediyi de Selanik Yahudileri yaşamaktaydı. 1492 yılında bu topraklara Osmanlı tarafından yerleştirilen Seferad Yahudileri Hitlerin uygulamış olmuş Yahudi düşmanlığından ziyadesiyle nasibini almıştır. 1943 yılında on binlerce Yahudi Almanya'ya kampa gönderilmiş ve neredeyse hiçbiri sağ geri dönmemiştir.

Savaşın tüm acımasızlığı ile devam ettiği süreçte Yunanistan'da işgalci güçlere karşı koymak amacıyla gruplar ortaya çıkmaya başlamıştır. Amaç işgal edilen

---

[97] Necdet Hayta, *1911'Den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015, s. 160-165.
[98] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 125.
[99] Bülent Bakar, ''Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar'', *http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-71/zor-zamanlarda-iyi-komsuluk-ornegi-ikinci-dunya-savasinda-turkiyeden-yunanistana-yapilan-yardimlar*, (15.11.2017).

Yunan topraklarından işgalci güçleri çıkarmak ve ülkenin yeniden bağımsız olmasını sağlamaktı. 1941 yılının sonlarına doğru Marksist görüşü savunan Milli Kurtuluş Cephesi-Ethniko Apeleftherotiko Metopo (EAM) ve silahlı gücü Milli Halk Kurtuluş Ordusu-Ethnikos Laikos Apeleftherotikos Stratos (ELAS) ortaya çıkmıştır. Bir diğer grup ise 1942 yılında Milli Demokratik Yunan Birliği-Ethnikos Dhimokratikos Ellinikos Sindezmos (EDES) ortaya çıkmıştır. EAM ve ELAS Yunanistan Komünist Partisi-Kommunistiko Komma tis Elladas (KKE)'nin uzantısıdır.[100] Konunun daha basit anlaşılması adına şu ayrım net bir şekilde ifade edilebilir. EAM-ELAS Sovyetler yanlısı bir tarafta iken EDES ise İngilizler tarafında yer almaktaydı. İki grup öncelikle aynı hedefe yani düşmana karşı savaşmasına ardından ülkenin kurtarılmasından sonra hangi yönetim modeli ile idare edileceği konusunda ayrılık yaşayacak ve bu durum Yunan İç Savaşı'na neden olacaktır. Bu savaş Batı Trakya Türkleri'nin taraf olmamasına rağmen iki taraftan da zarar görmesine ve yıpranmasına neden olacaktır. Murat Köylü, Yunan İç Savaşı'nı iki aşamada açıklamıştır. İlk aşamada Almanların çekilmesi ile ELAS'ın Yunan Hükümeti'nin verdiği notaya uymaması olarak ifade etmiştir. ELAS'ın İngiltere'nin Kralı ve kral ile sağcı, diktatör bir yönetim kurulacağını düşünüştür.[101] Bu nedenle yaşanan silahlı çatışma süreci sonrasında EAM-ELAS ile EDES anlaşmışlardır. (ilk aşama) 12 Şubat 1945 Varkiza Antlaşması ile tüm örgütler bir çatı altında toplanacaktır. Anlaşma ile ülkede demokratik bir seçim ve kralın ülkeye dönebilmesi için halk oylaması yapılacaktır.[102] Ancak Mart 1946 seçimleri sol kesimin boykot etmesi ile tüm kesimlerin katıldığı bir seçim olmasını engellemiştir. Kral ile ilgili yapılan referandumda kralın geri dönmesi ve ülkenin krallık olarak devam etmesine karar verilmesi iç savaşın ikinci aşamasıdır. 1946 yılında Yunanistan'ın kuzeyinde başlayan iç savaş Aralık 1947'de Geçici Demokratik Yunan Hükümeti kurması ile başka bir aşamaya geçmiştir.[103] Ancak Sovyetlerin EAM'a Yunanistan ve Makedonya'dan alınan topraklarla yeni bir devlet kurulması düşüncesini ortaya koyması halk desteğini azalmıştır.[104] Hükümete/krala verilen Amerikan-İngiliz desteği savaşın seyrini değiştirmiş ve 1949 yılında Kral yanlısı veya

[100] M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...* , s. 227-228.
[101] Murat Köylü, ''Yunanistan'da Hükümet Bunalımları'', *21. Yüzyıl Dergisi*, S.10, Ankara 2009, s. 55.
[102] M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...* , s. 260.
[103] Köylü, *a.g.e.* , s. 56.
[104] M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...* , s. 262.

sağ grup/gruplar Yunan İç Savaşı'nın galibi olmuştur. Yunan İç Savaşı'nın yaşandığı süreçte ortaya çıkan iki gelişme hem Yunanistan'a iç ve dış siyasette etki yapmış hem de Türk-Yunan ilişkilerinin geleceğinin önemli bir oradan rotasını çizmiştir. 1944 yılında yapılan Yüzdeler Anlaşması ile Yunanistan üzerinde SSCB etkisi engellendi hem de ülke içerisinde ki komünist veya sol grupların güçlenme ihtimali azaldı.

Yunanistan'da yaşanan kıtlık, iç savaş devam ederken Türkiye tutarlı bir şekilde savaş dışı kalmaya devam etmiştir. Mart 1941'de Almanya Bulgaristan'ı işgal etmiş ve Türkiye'ye komşu olmuştur. Türkiye savaşa hem askeri hem ekonomik olarak kaldırabilecek bir durumda değildi. 4 Mart 1941'de Hitler Türkiye'nin toprak bütünlüğüne saygı duyacağını belirtmiştir. Türkiye'ye ise Almanya saldırmadığı sürece tarafsız kalacağını açıklamıştır. Almanya bu süreçten sonra Türkiye'yi kendi tarafında savaş sokmak için Ege adaları ve boğazlarla ilgili kapısını çalmıştır.

Dış politikada ifade edilen konuların gündemde olduğu bir süreçte 11 Kasım 1942'de Türkiye'de Varlık Vergisi uygulaması başlamıştır. Amaç olarak enflasyonla mücadele, savaş sürecinde haksız şekilde zenginleşenlerden vergi almak ve devlet gelirlerini arttırmanın hedef alındığı açıklanmıştır. Ancak uygulamada gayrimüslimlerden alınan ağır vergiler ile resmi amaç ile uygulanan arasındaki tezatlık ortaya çıkmıştır.[105] Vergi tutarlarındaki adaletsizlik ve ödeme zorunluluğu özelde Rum azınlığını etkilemiştir. Vergi ödeyemeyenlerin çalışma kamplarına gönderilmesi, psikolojik bir etkinin kalmasına da neden olmuştur. Mart 1944'de kaldırılan Varlık Vergisi uygulaması hem yaşandığı dönem hem de ilerleyen süreçte azınlık üyelerinde derin izler bırakmıştır. Varlık Vergisi uygulamasının kaldırılmasında hem içeriden gelen tepkiler hem de savaşın gidişatı etkili olmuştur. ABD-İngiltere-SSCB'nin galip geleceğini belirginleşmeye başlaması ve savaş sonrasında Türkiye'nin yeni düzende yer alma isteği, savaşın en şiddetli anlarında tarafsız kalan Türkiye'nin 23 Şubat 1945'de Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmesi sonuçlanmıştır. Bu adım Türkiye'nin tarafsızlık siyaseti ile uluslararası alanda soyutlanmasını engellemek ve kurucu üye olarak BM-Unıted Nations üyesi olmasını hedefliyordu.

Eylül 1945'de İkinci Dünya Savaşı sona ererken dünya farklı bir noktaya doğru gidiyordu. Savaş süresince Hitler Almanya'sını yenilgiye uğratmayı amaçlayan

---

[105] Kerem Karabulut, ''11 Teşrinisani 1942 Tarihli Varlık Vergisi'ne Bir Bakış'', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 27, Erzurum 2005, s. 326-327.

devletler farklı taraflarda pozisyon alacak ve adı Soğuk Savaş olarak anılacak uluslararası ilişkilerin değiştiği yeni bir süreç başlayacaktır. Bu adıma uygun olarak 12 Mart 1947'de Türkiye ve Yunanistan'ın askeri gücünü yenilemesi için iki ülkeye toplamda 400 milyon dolar yardım yapılacağı ABD Başkanı Truman tarafından açıklanmıştır. Truman Doktrini olarak anılacak bu politika iki ülkenin özellikle Türkiye'nin ve Yunanistan'ın Sovyetlere karşı korunmasını amaçlıyordu.[106]

Farklı çıkarların, uluslararası siyasette dengeleme arayışları ile ülkelerin farklı ulusal güvenlik ve beka algılarının bir sonucu olan İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye savaş dışı kalarak savaşın yıkıcı etkisinden uzak kalmayı başarmıştır. Dönemin güçlü ülkelerinin savaş kararı almasında teorinin işaret ettiği üzere anarşik bir düzenin varlığı etkili olmuştur. Özellikle Almanya ve İtalya gibi ülkelerin durdurulamaması ve Fransa ile İngiltere'nin daha fazlsını elde etmek isteği savaşın nedenleri arasında yer almaktadır. Türkiye ise diplomasi ile savaşın dönemi siyasetini stabil değil anın gerektirmiş olduğu koşullara göre şekillendirmiştir. Türkiye'nin savaşa girmemesinde askeri ve ekonomik olarak güçlü olmaması etkili olurken, savaşın her döneminde ulusal güvenlik sorunlarını yakından hissetmiştir. Yunanistan ise savaşın içerisinde sarsıcı bir şekilde yer alırken, komşu ülkesi Türkiye'den kendi toprak bütünlüğü aleyhine herhangi bir adım ile karşılaşmamıştır. Teorinin varlığını kabul etmediği evrensel ahlak veya değerler bu dönem Ankara'nın gündeminde olmuş ve savaş döneminde ülkeye yardım gitmesi için gerekeni yapmıştır. Teorinin bir diğer kabulü olan devletin tek bir yapı olduğu bu dönemde ispatlanmıştır. Her ne kadar kendi içerisinde savaş sonrasında bölünen bir Yunanistan'da olsa sonuç olarak işgal ve güvenlik problemlerini tüm ülke ve tüm halk yaşamıştır.

Savaş sonunda yaşanan bir gelişme ile İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı ile ilgili gelişmelerin ifade edilmesi son bulurken, Soğuk Savaş dönemine geçiş yapılacaktır. Bilindiği üzere On İki Adalar, Trablusgarp Harbi sırasında İtalyan işgaline uğramış ve İtalyan varlığı anlaşmalar sonucunda burada kalıcı hale gelmiştir. Dünya Savaşı'nın kaybedenlerinden olan İtalya'nın bu adalarda ki varlığı da savaş sonrası anlaşmalarda gündeme gelmiştir. SSCB önerisi galip devletlerin bu adaları

[106] Türkiye ve Yunanistan için İkinci Dünya Savaşı'nın en önemli sonuçlarından bir tanesi olan Truman Doktrini böylelikle bu iki ülkenin de hangi tarafta olacağını veya ABD şemsiyesi altında olacağını ortaya koymaktaydı.

paylaşması olurken, İngiltere bu teklife olumsuz yaklaşmıştır. Türkiye ise adalar ile ilgili herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Uzun bir pazarlık sürecinden sonra 1947 Paris Barış Antlaşması ile adaların askerden arındırılmış bir şekilde Yunanistan'a bırakılmasına karar verilmiştir. Yüzyıllar boyu Türk egemenliğinde olan İtalyan işgaline uğramış topraklar artık Yunanistan toprağı haline gelmiştir. Bu durum zaman içerisinde önemli oranda Rodos ve İstanköy Türkünün vatanlarını terk etmesine neden olacaktır.[107] Türkiye'nin On İki Adalar konusunda öne çıkmaması ve Yunanistan'ın izlemiş olduğu aktif siyasetin burada incelenmesi gerekmektedir. Türkiye savaşa galip ve mağlup netleştikten sonra dâhil olurken, Yunanistan savaşı işgal ile yaşamıştır. Kaldı ki bu fark savaş sonrası dönemde bu adaların Yunanistan'a verilmesinde en etkili nedenlerden biri olmuştur. Tüm bunların dışında galip devletlerin Yunanistan'ı bu konuda Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi İtalyanlara karşı desteklemesi ve ayrıca SSCB karşı yanında olması etkili olmuştur. Türkiye'nin kayda değer bir tepki göstermediği adaların el değiştirmesi ilerleyen on yıllarda tartışma konusu olacak, Yunanistan bu adaların durumunu da kullanarak Ege Sorununda avantajlı bir konum elde etmeye çalışacaktır. İki ülke arasında yüksek politika konusu olacak adalar gündeme geldiği dönemlerde güvenlik temelli yorumların yapılmasında ve siyasetlerin üretilmesinde temel argüman olarak ortaya çıkacaktır.

1.1.5. Soğuk Savaş Dönemi

Soğuk Savaş, Doğu-Batı, Liberalizm-Komünizm, ABD-SSCB ve bunun gibi birçok şekilde temel dayanakları olan bu süreç SSCB yıkılmasına kadar devam edecektir. Soğuk Savaş, ABD-SSCB oluşturduğu iki kutuplu bir uluslararası siyasetin oluştuğu süreç olarak tanımlanabilir. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü-North Atlantic Treaty Organization (NATO) ve Varşova Paktı ile bu iki süper güç şemsiyeleri altına aldıkları devletlerle beraber hareket etmişlerdir.

Türkiye ve Yunanistan bu dönemde ABD ile beraber hareket edeceklerdir. İki kutuplu uluslararası siyasette, bu iki ülke teori açısından hem iç dengeleme hem de peşine takılma siyaseti izleyerek güvenliklerini sağlamayı amaçlamıştır. Ancak iki

[107] Necdet Hayta, *1911'Den Günümüze Ege...* , s. 177-182.

ülkenin aynı kutupta yer alması aralarında yaşanacak muhtemel sorunların olmasını engelleyememiştir. Soğuk Savaş döneminde ilerleyen sayfalarda işleneceği üzere iki ülke dış politikada, iç siyasetlerinde ise azınlıklar bağlamında birçok kez karşı karşıya gelecektir. Sorunların kesin bir şekilde çözüme ulaşamaması ise ilerleyen yıllara sorunların birikerek artmasına ve adeta bir çığ gibi büyümesine neden olmuştur. Özellikle yüksek politika konularında iki ülkenin karşılıklı ulusal güvenlik ve göreli kazanç üzerinden yaklaşımları ilişkilerde gergin dönemlerin yaşanmasına neden olacaktır. Süreç içerisinde iki ülkede kendi iç siyasetlerinde askeri darbe yaşayacaklar ve bu süreç ilişkilere de çeşitli şekilde yansıyacaktır.

İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı bölümünde de ifade edildiği üzere iki ülkenin ABD yönetimi ile ilerleyeceğinin ilk işareti Truman Doktrini ile verilmiştir. Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan SSCB tarafında olması engellenirken iki ülkenin ABD yardımları ve bu yardımlar ile sürekli bir destek ihtiyacı duyacağı sistemin başlangıcı yapılıyordu. Askeri yardımları öngören Truman Doktrini sonrası ABD tarafından atılan bir başka önemli adım ise ekonominin ön plana alındığı 1948 Marshall Planı olmuştur. Yardımın üç amacı bulunmaktadır. İlk olarak Batı Avrupa'nın yeniden ayağa kalkması ve dünya ticaretinde etkin bir hale gelmesi, ikinci olarak yardım alan ülkelerin plan ile Amerika tarafına da denetlenebilir hale gelmesi ve son olarak Amerikan ekonomisini bu ülkelerin pazarına girerek canlanmasını sağlamak olarak açıklanabilir.[108] Marshall Planı ile Türkiye 184,5 milyon dolar yardım ve 18 milyon dolar hibe alırken, Yunanistan ise 628 milyon dolar yardım ve 34,4 milyon dolar hibe almıştır. İki ülkenin aldığı toplam yardım Avrupa'ya verilen yardımın %6,2'sini ve hibenin ise %6,2'nin oluşturuyordu.[109] İki ülke arasında ekonomik iş birliğine yönelik 1948 yılında bir ticaret antlaşması da yapılmıştır.

1949 yılında NATO'nun kurulması özellikle sosyalist yönetimin ülkelere yayılmasını önlemek ve Avrupa'nın yeniden siyasi olarak imarında birliktelik sağlanmasının hedeflenmesidir. Türkiye ve Yunanistan'ın ise 1952 yılında örgüte üye olmuşlardır. İki ülkenin de NATO'ya üye olmalarında farklı nedenler vardı.

---

[108] Baskın Oran, ''Dönemin Bilançosu'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s. 180.
[109] Çağrı Erhan, ''Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı'', *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 51, S. 1, Ankara 1996, s. 287.

Yunanistan için kuzey komşuları Arnavutluk, Yugoslavya ve Bulgaristan'ın komünist yönetim altına girmiş olmaları bu ülkenin Batı ittifakına katılmasını zorunlu bir hale getiriyordu. [110] Türkiye'nin benzer kaygılar duymasına rağmen NATO'ya üyeliği için başka nedenleri vardı. Ülkenin üye olmasında modern Türkiye için gereklilik olarak görülürken, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin yeni silahlarla modern bir ordu haline gelmesi hedefleniyordu. [111]

İki ülkenin ortak ve neredeyse üyelik için en önemli nedeni Sovyetlere karşı güçsüz olan askeri savunmaları güçlendirmektedir. NATO'nun çevreleme politikası ile uyumlu olan iki ülkenin beklentisi üyelik ile sonuçlanmıştır. Savaş sonrası ortaya çıkan bir başka uluslararası örgüt BM olmuştur. 24 Ekim 1945 yılında kurulan örgütte Türkiye ve Yunanistan kurucu üyesi olmuşlardır. Soğuk Savaş döneminde Türkiye ve Yunanistan SSCB kaynaklı güvenlik tehlikesi nedeniyle ABD ile aynı tarafta olmayı tercih etmişlerdir. İki ülkenin NATO üyeliği hem ulusal güvenlikleri hem de çıkarları için gerekli bir durumdu. Savaş yorgunu Yunanistan ile ekonomik ve askeri açıdan güvenli bir aşamaya gelen Türkiye, karşılıklı olarak göreli kazanç anlayışından uzaklaşmış ve öncelikli olarak uluslararası siyasette güvenli alana geçmeyi hedeflemiştir.

İki ülkenin uluslararası siyasette konumlanmalarının ardından bu dönemde gündeme gelen bir başka konu ise Fener Rum Patrikhanesi ile ilgili olacaktır. 1946 yılında Patrik Veniamin'in ölümü ile yeni bir patrik seçimi gündeme gelmiştir. Yeni patriklik seçimi siyasi açıdan da önem taşıyordu. Yeni patrik Sovyetlere yakın olması veya etki altına girmesi halinde Sovyetlerin nüfuz alanı dinsel temalar üzerinden artma ihtimali vardı ki bu iki ülke içinde tehlike arz eden bir durumdu. Patrik olarak ise ileride Kıbrıs konusunda öne çıkacak olan Başpiskopos Makarios Kıbrıs, Gökçeada, Bozcaada hakkında açıklamaları ve Yunanistan yanlısı tutumu nedeniyle kabul görmüyordu. Tüm bu etkenler sonucunda Amerikan yönetimi devreye girmiştir. Kuzey Amerika Başpiskoposu olarak görev yapan Athinagoras Spiru patrik olacak kişinin Türk vatandaşı olması zorunluluğu nedeniyle vatandaş yapılmasının ardından, 1 Kasım 1948'de Fener Patriği olarak göreve başlamıştır. [112]

---

[110] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 148.
[111] Oral Sander, *a.g.e.* , s. 266.
[112] M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...* , s. 283.

Bu durum Amerika'nın Türk-Yunan anlaşmazlıklarında ve hassas konularda öne çıkacağı veya müdahale ederek, kendi siyasi çıkarlarına uygun bir sonuç elde edilmesi için adım atacağını ortaya koymuştur. Patrik seçimi ile çözülen Türk-Yunan ilişkileri 1950-1955 yılları arasında Atatürk-Venizelos dönemi ilişkiler gibi olacaktır. Bu süreçte her iki ülkede yer alan azınlıklar uzun bir süre geri gelemeyecek olan olumlu bir dönem yaşayacaktır.

1.1.5.1. Soğuk Savaş Dönemi Türk-Yunan İlişkilerinde Zirve Dönem ve Azınlık İçin Olumlu Yıllar (1950-1955)

Türk-Yunan ilişkilerinin olumlu bir seyir izlediği dönem olarak ilk önce Atatürk-Venizelos dönemi akla gelmektedir. Bu dönem kısa bir zaman önce savaşa iki ulus veya iki devlet liderin ortaya koymuş olduğu irade ilişkilerin seyrini değiştirmiştir. Sorunların çözümü ve ilişkilerin iyileşmesine dayanan bu süreç dünya savaşı ve Yunan İç Savaşı ile kesintiye uğramıştır. Türk-Yunan ilişkilerinin iyi olduğu örnek bir dönem 1950-1955 arası yıllardır, bu dönemin sonunu ise kalıcı bir sorun haline gelecek olan Kıbrıs sorunu hazırlayacaktır. Dönemin bir başka özelliği İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türk azınlığının bu süreçten olumlu etkilenmeleri olmuştur. İki ülke arasında ilişkilerin pozitif seyri azınlıklara da yansımış, azınlıklar bu dönemde kendileri için atılan olumlu adımlar ile rahat bir süreç yaşamışlardır.

1950'lı yılların başında iki ülkenin siyasal ilişkileri pozitif başlamıştır. Bunun ilk belirtileri ise karşılıklı ziyaretler olmuştur. İlk ziyaret 1952 Şubat'ın da Yunanistan Başbakanı Sofokles Venizelos tarafından gerçekleşmiştir. Ziyaret esnasında Daimî Türk-Yunan Karma Komisyonu kurulmasına yönelik karar alınmıştır. Komisyonun kurulması ile iki ülkenin çıkarlarına yönelik çalışmalar, ekonomik ve siyasi iş birliğinin geliştirilmesi ve en önemli adımlardan biri olan vizelerin karşılıklı olarak kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılmasına karar verilmiştir. Aynı yılın Nisan ayında Türkiye Başbakanı Adnan Menderes Yunanistan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sürecinde öne çıkan nokta ise Yunan Başbakan Plastiras'ın Türkiye-Yunanistan Birliği'nin kurulmasını öngören teklifidir. Bu teklifin hem Batı Avrupa'nı çıkarlarına uygun hem de Yugoslavya'nın da bu birlik ile beraber hareket edebileceğine dair

görüşler hâkimdi.[113] Haziran ayında ise Yunanistan Kralı Paul Türkiye'ye bir ziyarette bulunmuştur. Kralın bu ziyaret Ankara ve İstanbul'u kapsarken, Kral Fener Rum Patrikhanesi'ni de ziyaret etmiştir. Bu dönemin ruhu kralın ziyaretini ve patrik ile görüşmesini olumlu bir şekilde karşılamış, tepkisel bir söylem görülmemiştir. Kralın Türkiye ziyareti sürecinde ve sonrasında ise Yunanistan'da Kıbrıs ile ilgili tartışmalar gündemdeki yerini korumaktaydı. Yılın son ziyareti ise Kasım ayında Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti olmuştur. Celal Bayar'ın ziyareti Batı Trakya Türkleri açısından önem arz etmekteydi. İki ülke arasında bu dönem alçak politika konularında yaşanan gelişmeler iki ülke arasında ilişkilerin iyi olduğunu ortaya koymuştur. Bu olumlu dönem iki ülke içerisinde azınlıklara da yansıyacaktır. Ancak azınlıkların her iki ülke için yüksek politika konusu olarak görüldüğü, bu bakış açısından ise iki ülke arasında tarihsel deneyimler ve ilerleyen yıllarda yüksek siyaset konularının etkisi olacaktır.

1950 yılından itibaren ikili ilişkilerde ki gelişen olumlu süreç azınlıklara da aynı şekilde yansımıştır. İstanbul Rumları açısından bakıldığında Ankara'dan alınan izin ile 1951 yılında gazete olarak var olan Apostolos Andreas'ın dergi olarak çıkmasına izin verilmiş, aynı yıl Heybeliada Ruhban Okulu'nun Yunanistan ve diğer Hristiyan ülkelerden öğrenci almasına izin verilmiş, 1941 yangınında zarar gören Patrikhane'nin onarılması onaylanmıştır. Ayrıca Bozcaada ve Gökçeada'da 1927 yılında durdurulmuş olan Yunanca eğitim yeniden başlamasına izin verilmiştir.[114] Batı Trakya Türkleri açısından bakıldığında ise burada da olumlu gelişmeler yoğun olmuştur. Eğitim alanında 1951 yılında Kültür Antlaşması ile iki ülkede bulunan azınlık grubu için karşılıklı öğretmen gönderilmesine bir başka ifade ile kontenjan öğretmenlerinin gönderilmesine karar verilmiştir. Bayar'ın ziyareti esnasında ise Celal Bayar Lisesi açılmış ve lise azınlık için bu eğitim düzeyinde ilk olmuştur. 1954 yılında ise Papagos Kanunu ile azınlık okulları için Türk ilkokulları tanımı kullanılmıştır. Türk azınlık için bir diğer toplumsal alandaki gelişme ise 1950 yılında ilk kez yaptıkları cemaat heyetleri seçimi olmuştur. Daha önce Yunanistan'ın müdahalesi olan cemaatlere bu adım ile kendi içlerinde seçimlerini yapma hakları verilmiştir. Bu süreçte azınlık üyeleri için yaşanan olumsuz gelişme ise 1952 sayılı Kamulaştırma

[113] M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...* , s. 292.
[114] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 592.

Kanunu olmuştur.[115]

Türk-Yunan ilişkilerinde olumlu hava dış politikada iki ülkenin iş birliği yapmasını sağlamıştır. NATO'ya üye olmayan ancak Sovyetler ile mesafeli olan Yugoslavya'nın da dâhil olduğu bir ittifak Türkiye tarafından önemsenen bir durumdu. Bu anlayış çerçevesinde Türk-Yunan ilişkilerinde olumlu havanın etkisi ile beraber 28 Şubat 1953'te Balkan Paktı imzalanmıştır. Pakt ilk aşamada ortak bir savunma anlaşmasıyken 1954 Ağustos'unda yeni bir antlaşma ile askeri ittifaka dönmüştür. Buna göre taraflardan birine gelen saldırı karşısında diğer taraflar her türlü yardımı sağlamayı kabul ediyordu.[116] Ancak Stalin'in ölümü sonrası gelişen Yugoslavya-Sovyet ilişkileri paktı zayıflatmış, bozulmaya başlayan Türk-Yunan ilişkileri de paktın temelden sarsılmasına neden olmuştur. Türk-Yunan ilişkilerinin sarsılmasında ise Kıbrıs sorunu temel aktör olacak, iki ülke arasında beş sene süren bu süreç on yıllar boyunca tekrar yaşanmayacaktır. Kıbrıs Sorunun sıcak olduğu zamanlarda ise her iki azınlık toplumu olumsuz dönemlerden geçmeye başlayacaklardır.

1950-1955 yılları Türk-Yunan ilişkilerinde karşılıklı güven tehdidi algısının olmadığı bir dönemdir. Her iki devlet sorunların çözümü noktasını aşmış ve uygulamaya geçerek anlaşmalar ve iş birlikleri yapmışlardır. Net bir ifade ile alçak politika konularında olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Aynı kutupta bulunan Atina ve Ankara kuşkusuz bu durumun etkisi ile göreli kazanç, güvenlik ikilemi veya ulusal güvenlik konularında birbirlerini bu dönem daha az rakip olarak görmüştür. 1953 yılında imzalanan Balkan Paktı ise ABD-SSCB rekabeti kaynaklı gergin dış politikanın sonucu olarak ifade edilebilir. Bu adım ile yukarıda ifade edilen devletler dış dengeleme yoluna giderek SSCB kaynaklı ulusal güvenlik ve devlet bekasına yönelik bir adım atmayı tercih etmişlerdir.

1.1.5.2. Kıbrıs Sorunu ve Bozulan Türk-Yunan İlişkileri (1955-1960)

Kıbrıs jeopolitik konumu ve İngiliz idaresinde Türk ve Rumların yaşadığı bir ada olması bakımından ayrı bir özellik taşımaktaydı. Bulunduğu konum Orta Doğu'ya

[115] Konu ile ilgili Batı Trakya Türk Azınlığının Gelişim Süreci bölümde bilgi verilecektir.
[116] Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası...* , s. 92.

yakınlığı, Doğu Akdeniz'de klasik tabir ile bir uçak gemisi şeklinde olması nedeniyle önemliydi. 1950-1955 arasında bahar havasının oluştuğu Türk-Yunan ilişkileri Kıbrıs ile şiddetli bir kış yaşayacaktır.

Ada, Lozan Antlaşması ile beraber İngiltere'ye geçmiş ve adada yaşayan Türkler istekleri halde Ada'dan göç etme hakkına sahip olmuşlardır. Kalanlar ise İngiliz kimliği taşımak zorunda kalmıştır. Her ne kadar Lozan ile Ada'nın statüsü belirlense de 1930-1940 yıllardan itibaren 1895 yılında Girit İsyanı ile anılmaya başlanan Enosis kavramı Kıbrıs içinde kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye özellikle Soğuk Savaş döneminde herhangi bir zorluk yaşamamak adına Kıbrıs ile ilgili gelişmelerde İngiltere'nin statüsünü destekleyen ve şahin olmayan bir politika izlemiştir. Ancak Yunanistan ve Kıbrıs Rumlar ise 1829 sonrası dönem gibi yeniden yayılımcı amaçlarına geri dönmüşlerdir. Bunun ilk göstergesi Kıbrıs'ta kilise tarafından organize edilen ve yasal olmayan halk oylamasıdır.

Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar Enosis siyasetine uygun adımları uluslararası alana taşımaya başlamışlardır. 19 Şubat 1951 Yunanistan Başbakanı Venizelos Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 24 Kasım 1952'de BM oturumunda Yunanistan temsilcisi self determinasyon hakkının Kıbrıs için uygulanmasını, Türkiye, bu hakkın Türklere de verilmesini savunmuştur. 1954 yılında ise Yunanistan Kıbrıs konusunu bir kez daha BM aynı tez ile getirmiştir.

Uluslararası kamuoyunda istediği geri dönüşü alamayan Yunanlılar ve Rumlar siyaset dışı bir yol geliştirmeye karar vermişlerdir. Burada ise Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü-Etniki Organosi Kipriaku Agonos(EOKA) isimli terör örgütünü kurmuşlardır. Örgütün başına Yunan Ordusu'ndan Albay Grivas getirilmiştir. Böylelikle öncelikle İngilizlere ardından Türklere terör uygulanması için Yunanlılar ve Rumlar tarafından alt yapı hazırlanmış, örgüt 1 Nisan 1955'te terör eylemlerine başlamıştır. Kıbrıs'ta artan şiddet ve İngiltere'nin çözümsüzlükle karşı karşıya kalması üzerine, liderliğinde Londra'da Ankara ve Atina'nın da katılımı ile Londra Konferans yapılmasına karar vermiştir. Ağustos 1955'te konferans ile Türkiye, Enosis'e karşı olduğunu ortaya koyarken, Anadolu'nun bir devamı olarak gördüğü Kıbrıs'ta mevcut durumun devamı ya da adanın Türkiye'ye bırakılmasını talep etmiştir. Yunanistan ise self determinasyon politikasını benimsediğini ifade etmiştir.

Kıbrıs ile ilgili sorunların gündemde olduğu Türkiye'de talihsiz bir gelişme

6-7 Eylül Olayları yaşanacaktır. 6 Eylül'de İstanbul Ekspres Gazetesi Selanik'te Atatürk'ün evine bomba konulduğunda dair haberin ardından Kıbrıs Türktür Derneği İstanbul'da bir miting düzenlemiş. Ancak miting bir noktadan sonra amacı dışına çıkmış ve İstanbul, İzmir gibi kentlerde Rum azınlık üyelerinin daha çok zarar gördüğü birtakım olaylar yaşanmıştır. Kıbrıs görüşmelerinin gerginliği barış içerisinde yaşayan Türk toplumuna da bir şekilde etki etmiş bulunuyordu. 1954 yılında İngiltere'nin Atina Büyükelçisi, Atatürk'ün evinin duvarlarına herhangi bir slogan yazmanın bile Türk-Yunan dostluğuna zarar verebileceğini öngörürken, saldırlar sonrasında yaşanan olayların Rum basınında İngiliz diplomasisinin bir oyunu olarak ifade edildiği de görülmüştür.[117] Yaşanan olaylarda etkin güvenlik önlemi alınamaması ve haber ile başlayan olayların planlı olup olmadığı tartışılmaya devam edilmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir husus Varlık Vergisi ile sarsıntı yaşayan Rum azınlık üyeleri için 6-7 Eylül Olayları psikolojik anlamda depreme neden olmuştur. Bu aynı zamanda Türk-Yunan ilişkilerinde de çatlağa neden olurken, on yıllar boyu Türkiye'ye karşı içeride-dışarıda yapılacak haklı/haksız eleştirilerin, Rum azınlık ile Türkiye arasında ki bağları zayıflatmak isteyenlerin temel başlığı olma özelliği kazanacaktır.

Kıbrıs'ta çözümsüzlüğün devam etmesi ve 6-7 Eylül olaylarının olması Türk-Yunan ilişkilerinin gergin olduğu bir ortamda EOKA faaliyetleri nedeniyle de İngilizler şu ana kadar adı burada geçmemiş ancak Kıbrıs sorununda etkin bir isim olan Makarios'u adadan sürgün etmiştir. Kıbrıs Türk toplumu ise yaşananlar karşısında kendini savunmak için Fazıl Küçük liderliğinde Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi(KMHTP) 1955 yılında adını Kıbrıs Türktür Partisi olarak değiştirmiş ve direniş örgütü olarak Volkan kurulmuştur. Makarios'un sürgünü adada şiddet olaylarının tırmanmasına neden oldu. İngiltere ile görüşmeye yanaşmayan terör örgütü daha sonra bir adım atmış ve 16 Ağustos 1956'da ateşkes ilan etmiştir.[118] Ancak adada şiddet 1957 yılında yeniden artmış ve Türk polis memurunun öldürülmesi üzerine Kıbrıs Türkleri kendini savunmak için aynı Türk Mukavemet Teşkilatı'nı kurmuştur.

Aralık ayında İngilizler self determinasyon ilkesini kabul ettiklerini[119] Atina

---

[117] Dilek Güven, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2014, s. 200-202.
[118] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 603.
[119] İngiltere bu açıklamasına bağlı olarak Kıbrıs için bir anayasada açıklamış ve İngiltere'nin bu anayasada ülke üzerine yine etkin olduğu görülmüştür.

ve Ankara'ya açıklarken, Türkiye bu bildirimin ardından 28 Aralık 1956'da Başbakan Menderes tarafından Kıbrıs'ın bölünmesini öngören taksim tezini yeni siyaset olarak açıklamıştır. Yunanistan ve Makarios bu öneriyi reddetmiştir. 1957 yılında açıklanan Eisenhower Doktrini ise bölgede artık Amerika'nın etkin olacağını öngörmesi nedeniyle, İngiltere'nin bölge ile ilgisinin azalmasına neden olacaktır.

6 Şubat 1959 Zürih Konferansı ile bir araya gelen İngiltere, Yunanistan ve Türkiye çözüme yönelik etkin bir adım atmışlardır. Kıbrıs sorunun çözümü için genel bir çerçevenin kabul edildiği bir anlaşma imzalanmıştır. Buna göre bağımsız bir Kıbrıs'ın kurulması öngörülürken, bağımsız Kıbrıs ile Türkiye ve Yunanistan arasında ittifak ile İngiltere'nin imza koyduğu bir garanti anlaşması paraf edilmiştir. Sorunun çözümüne yönelik bu devletlerin aldığı kararların Kıbrıs'ta toplumların liderleri Küçük ile Makarios'ta imzalaması gerekiyordu.

Kıbrıs'ta ki toplum liderleri ile beraber Londra Antlaşması 19 Şubat 1959'da imzalanmıştır. Kurulacak olan devletin Cumhurbaşkanı Rum, yardımcısı ise Türk olacak, devlet iki dilli olacak, yasama organında temsil %30 Türk %70 Rum, güvenlik alanında Türklerin oranı aynı olurken, orduda ise %40'a %60 olarak belirlenmiştir. Garanti Antlaşması ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Ada'da düzenin sağlanması adına müdahale edebilecek ve bunda tarafların biri ya da birkaçının izni aranmayacaktır. Ayrıca bağımsız Kıbrıs devleti ile Türkiye ve Yunanistan ittifak antlaşması yapmıştır. Londra, İngiltere ile ilgili olarak ise 17 Şubat 1959 İngiliz Hükümeti Bildirisi ile adada İngilizlerin elinde kalan askeri üslerde kendi egemenliği geçerli olacaktı.[120] Tüm bu uzlaşmalar ile beraber 16 Ağustos 1960'da bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir.

Kıbrıs kaynaklı gelişmeler yukarıda ifade edilen yılların ardından Türk-Yunan ilişkilerinde yüksek politika konusu olurken, iki ülke arasında yıllar boyu sürecek çok boyutlu bir sorun olarak gündemde kalmaya devam edecektir. Öncelikli olarak bir tespit yapılmalıdır. İngiltere'nin ada ile ilgili sorunları çözebilecek güç ve kabiliyette bir devlet olarak, sorunların yaşanması ile beraber Türkiye ve Yunanistan ile çalışmaya başlaması İngiliz devlet adamlarının bir straejisi olduğu ifade edilmelidir. Ada'da her iki ulusun zamanla bir arada yaşama şansının azalması ile

[120] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 610-614.

beraber çeşitli çözüm yolları aransa bile Atina'nın yayılımcı istekleri Türkiye'nin ulusal güvenliği ile Kıbrıs Türklerine zarar vereceği için çeşitli önerileri kabul etmemiştir. Ada'da yaşanan gelişmeler realist teorinin içerisinde yer alan göreli kazanç anlayışı ile daha net tespit edilebilir. Tekliflerin içeriği bir yana Yunanistan ve Türkiye bir diğerinin beklentilerini veya tekliflerini kabul etmeyerek diğer devletin daha kazançlı bir hale gelmesini kabul etmemektedir. Ancak burada Atina'nın sadece Ankara'ya karşı değil Londra'nın beklentilerine de karşılık vermedii ifade edilmelidir. Türkiye için ada hem bir ulusal güvenlik konusudur. Ada'da olacak Rum egemenliği Türkiye'nin Ege'den başlayarak Akdeniz'de son bulacak şekilde bir kuşatılmasına neden olacaktır. Türkiye bu nedenle konuyu güvenlik eksenli yaklaşarak hem Kıbrıs Türkü'nün hem de ilerleyen süreçte olumsuz durumlarla karşılaşmamak adına bir siyaset izlemiştir.

Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden güvenlik tehditleri karşı karşıya kalacağının bir göstergesi olmuştur. Yunanistan'ın ada üzerinde yayılımcı isteklerine Türkiye hem soydaşlarının hakları hem de ülkenin Akdeniz'de güvenliğinin sağlanması için önem vermiştir. Bu dönem Kıbrıs sorunu gölgesinde ilerleyen Türk-Yunan ilişkilerinde yine en büyük yarayı azınlıklar almıştır. Türkiye'de 6-7 Eylül Olayları, Yunanistan'da ise Batı Trakya Türkleri üzerinde baskı artacaktır. Süreç Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler şiddetlendikçe azınlıklara doğrudan bir etki yapacaktır. Özellikle Yunanistan'da ki askeri darbe ile Türk azınlığın şartları gittikçe ağırlaşmaya başlayacak, Kıbrıs Türklerine karşı şiddet arttıkça gözler İstanbul Rumlarına ve patrikhaneye dönecektir.

1.1.5.3. İçeride Darbeler, Dışarıda Kıbrıs: 27 Mayıs 1960 ile 21 Nisan 1967 Darbeleri ve Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanması ve adada barışın bir şekilde sağlanması iki ülke arasında ki ilişkilerin 1955-1960 arası döneme göre sakin geçmesini sağlamıştır. Bu dönemde Türkiye'de 27 Mayıs 1960, Yunanistan'da ise 21 Nisan 1967 yılında askeri darbeler gerçekleşecektir. Kıbrıs özelinde gerilen ilişkilere ilerleyen süreçte Ege Sorunu'da eklenecek ve yine bu süreçlerden azınlık üyeleri

etkilenecektir.

Kıbrıs'ta bağımsızlık sonrası dönemde anlaşmazlıklar gündeme gelmeye başlamıştır. Her ne kadar bağımsız bir devlet kurulsa da Rumlar, Türklere verilen haklardan hem rahatsız oluyor hem de Enosis'den vazgeçmiyordu. Kasım 1963'te Makarios'un Anayasa teklifi ise Rumların bu görüşlerini açık bir şekilde ortaya koyuyordu. Anayasa teklifi vergiden, yerel yönetimlere, ordudan, meclise kadar birçok konuda iki tarafın eşit olduğu ve Türklerin azınlık konumda olmadığı durumun bozulması amaçlanıyordu. Bu durum ise adada gerilimin yükselmesine neden oluyordu. 1964 yılında Lefkoşa'da Rum polislerin Türklerle çatışmaya girmesi ve Türklerin vefat etmesi üzerine iki toplum arasında olayların ilk fitili ateşlenmiştir. Yaşanan Eoka şiddeti üzerine Türk jetleri ada üzerinde uçuş gerçekleştirmiştir.

1964 yılı ise Kıbrıs'taki gelişmelerin yeniden uluslararası alanda tartışıldığı bir yıl olacaktır. Ocak ayında Londra Konferansı gerçekleştirilmiştir. Konferans'ta Türk tezleri Rauf Denktaş tarafından ortaya konmuştur. Buna göre, 1959 Antlaşması'nın Kıbrıslı Türkleri koruyamadığı ifade edilmiş ve güvencelerin fiili olarak geçerli olmasını talep etmiştir. Denktaş, coğrafi olarak ayrılmış, nüfus mübadelesi yapılmış iki taraflı federal bir devlet tezini açıklarken, Türkiye'nin adada daha etkin yer alması gerektiğini savunmuştur. Yunanistan tarafı ise Glafcos Clerides'in açıklamış olduğu tezi, çoğunluğun etkin olduğu daha uygulanabilir anayasa ve tam bağımsız bir Kıbrıs olmuştur.[121]

Çözümsüzlük ve artan olayların etkisi ile İngiltere'nin BM başvurusu üzerine 4 Mart 1964'te 186 sayılı karar ile BM Barış Gücünün kurulmasına karar verilmiş[122] ve 27 Mart'ta adaya çıkan askerler ise çözüm olamamıştır. Tüm bu süreç içerisinde Nisan ayında Makarios İttifak Antlaşmasını iptal etmiş ve süreç daha da karmaşık bir hale gelmiştir.

''5 Haziran 1964'te Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, verdiği demeçte, "Eğer Rumlar hareketlerine devam ederlerse, günün birinde Kıbrıs'a gitmemiz

[121] Akt. Bülent Şener, ''1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askeri, Siyasal ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması'', *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 205, 2013, s. 17.
[122] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 725.

mukadderdir..." diyerek, Türkiye'nin harekete geçmeye mecbur kalacağını açıkladı.''[123]

Türkiye'nin müdahale seçeneğinin gündeme geldiği bir dönemde 5 Haziran 1964 Türk-Amerikan ilişkilerinde deprem etkisi yaratan Johnson Mektubu Ankara'ya ulaşmıştır. Kısaca ifade edilmesi gerekirse, Türkiye'nin adaya olası müdahalesi halinde üstü kapalı bir şekilde de olsa bir Sovyetlerin Türkiye'ye müdahalesi halinde destek verilmeyeceği ve ABD tarafından verilen askeri malzemelerin kullanılmasına karşı olunduğu ifade edilmiştir. Mektup dış politikasını kısmen teori açısından peşine takılma olarak ifade edilen bir şekilde yürüten Türkiye için bir uyarı niteliğindedir. Aynı zamanda aynı kutupta olunan ve Sovyet tehditi ile her an karşı karşıya gelebilecek olan Türkiye'nin ulusal çıkarlarının herhangi bir değeri olmadığı görülmüştür. Çalışma içerisinde sürekli olarak atıf yapılan ve realizmde vurgulunan evrensel değerler ve ahlak anlayışının Türk-Amerikan ilişkilerinde olmadığı veya sadece Amerikan çıkarları için var olduğu bu mektup ile görülmüştür.

Gerilen ilişkilerin gölgesinde Haziran 1964'te Yunanistan-Türkiye-ABD üçlü zirvesi Washington'da bir araya gelmiştir. Türk-Amerikan ilişkilerinin mevcut durumu ve Yunanistan'ın uzlaşmaz tavrı nedeniyle görüşmeler sonuçsuz kalmıştır. Bir sonraki görüşmeler ise 9 Temmuz 1964'te Cenevre'de gerçekleşmiştir. Türkiye-Yunanistan ve İngiltere görüşmesi gerçekleşmiştir. ABD'yi temsil eden Acheson yeni bir plan önerisinde bulunmuştur.[124] Sonuçsuz kalan Cenevre sonrasında Ağustos ayında Erenköy Limanında çatışma Türkiye'nin müdahalesini gerekli kılmıştır. Rum askerlerin saldırısı ile başlayan olaylar sonucunda abluka altına alınan Kıbrıs Türklerini kurtarmak amacıyla Türk jetleri ablukayı yapan birliği bombalamıştır. BM'de alınan kararın etkisi ile Makarios ateşkes ilan ederken Türkiye barışçıl siyaseti çerçevesinde ateşkesi kabul etmiştir.

Sorunlu geçen 1964 yılı azınlıkların hayatına önemli derecede etki yapmıştır.

---

[123] Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1994, s. 755.

[124] Buna göre, Kıbrıs'ın kuzeyinde bir bölge ile Ege'de Meis adasının Türkiye'ye verilmesi karşılığında adanın Yunanistan ile birleşmesi planı gündeme gelmiştir. Türkiye bu plana olumlu yanıt verirken, Kıbrıs Rum tarafı ise ENOSİS yerine tam bağımsız bir Kıbrıs devletini savunuyordu. Özetle Türkiye'nin kabulü Rumların reddi nedeniyle plan sonuçsuz kalmıştır. Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası...* , s. 114.

Türkiye yaşanan gelişmeler sonucunda 1930 tarihinde imzalanan İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşmasını fesh etmiş ve sınır dışı işlemlerine başlanmıştır. Rumların ve Yunan uyrukluların Türkiye'den hızlı bir şekilde ayrılmaya başlaması Batı Trakya Türk azınlığının Yunan devletinin baskısına uğramasına neden olacaktır.

1965 yılında Plaza raporunda tarafların çözüme ilişkin tutumlarının birbirleri tarafından kabul edilemeyecek nitelikte olduğuna işaretle var olan durumda bir değişiklik olmadığı takdirde kendi aralarında anlaşma imkânının bulunmadığını belirtmiş, Kıbrıs'ın yabancı müdahalesi olmaksızın tam egemen ve bağımsız bir devlet olduğu ifade edilmiştir.[125] Yine Kıbrıs'ın başka bir devlet ile birleşmemeye dair garanti vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Mübadele ve ikili federatif yönetimi ise desteklememiştir.[126] Rapor Aralık ayında BM'de kabul edilmiş ve adaya bir müdahale karşı çıkıldığı vurgulanıyordu.

Darbe[127] sonrası dönemde Eylül 1967'de Keşan ve Alexandroupolis (Dedeağaç)'de Türk Başbakan Demirel ile Yunan Başbakan Kollias görüşmeler gerçekleştirmiştir. Yunanistan tarafı görüşmede şu teklifleri sunmuştur, Enosis'in gerçekleşmesi, Türkiye'nin Kıbrıs ile çekinceleri azaltması adına Kıbrıslı Türklere, Batı Trakya Türklerine verilen azınlık haklarının verilmesidir. Türkiye'nin Enosis'i reddetmesi nedeniyle görüşmeler sonuçsuz bir şekilde sona ermiştir. Bu gelişme sonunda Kıbrıs'da bir kez daha şiddetin fitili ateşlenmiş ve stratejik bir mevki olan Geçitkale ve Boğaziçi köylerine Rumlar saldırmıştır. Türklerin yoğun olarak yaşadığı bu köylerde yaşanan çatışmalarla Kıbrıslı Türkler öldürülmüştür. Yaşananlar üzerine Türkiye Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplanmıştır. Toplantıda Kıbrıs'a havadan müdahale yapılması kararı ve hükümete Kıbrıs'a müdahale yetkisi verilmiştir. Ancak ordunun çıkarma yapabilmek için gerekli kapasiteye sahip olmaması ve olası Türk-Yunan çatışması geri adıma neden olmuştur.[128] Yıllardır çözüme ulaşılamaması, artan şiddetin sürekli olan Kıbrıs Türklerinin canı ile sonuçlanması üzerine 28 Aralık 1967'de Kıbrıs Geçici Yönetimi kurulmuştur. Yunanistan'dan Kıbrıs ile ilgili gelen teklifler Türkiye için ilerleyen yıllarda ulusal güvenlik riski taşımakla beraber, göreli

[125] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 734.
[126] Faruk Sönmezoğlu, ''Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1954-1975'', *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 38, S. 3-4, İstanbul 1984, s. 238.
[127] 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da askeri darbe gerçekleşmiştir.
[128] Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası...* , s. 116.

kazanç açısından Yunanistan'ın büyük fırsatlar elde etmesini sağlıyordu. Türkiye'nin bu dönem yapılan teklifleri reddetmesi ve Kıbrıs Türkü'nün yaşamış olduğu olumsuzluklara rağman geri adım atmaması önemlidir.

1970'lı yıllara gelindiğinde ise Yunanistan ve Kıbrıs arasında bir derin bir çatlak oluşacaktır. Cunta yönetimi Makarios'a 15 Temmuz 1974'te bir askeri darbe yapılmasını sağlamış ve bunda başarılı olmuştur. Cunta lideri İoannides, yönetime Makaraios yerine Kıbrıs Cumhurbaşkanı olarak Nikos Sampson'u seçerken, her ne kadar Enosis yanlısı açıklamalarda bulunmasa da niyeti tahmin ediliyordu. Kıbrıs Türk toplumunun lideri Rauf Denktaş ise daha önce EOKA faaliyetleri ile Kıbrıs Türklerine karşı şiddet hareketlerinde bulunan bir kişinin seçilmesine şaşırmış ve tepki göstermiştir.[129]

Yaşanan darbe ve Kıbrıs'ta bozulan düzenin göz önüne alınarak, Türkiye Garantörlük Antlaşması'ndan kaynaklanan haklarını kullanarak 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmuştur. Ecevit bu müdahalenin amacını şu şekilde açıklamıştır, ''*biz aslında savaş için değil barış için ve yalnız Türklere değil, Rumlara da barış götürmek için Ada'ya gidiyoruz*''[130] ifadesini kullanarak Türkiye'nin barışçıl amacını ortaya koymuştur. Türkiye'nin bu müdahalesi sonucunda 20 Temmuz'da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi-United Nations Security Council (BMGK) 353 sayılı kararı çıkarmış ve Kıbrıs'a yabancı müdahalesine son verilmesini isterken, düzenin yeniden tesis edilmesini ve ateşkes yapılmasını istemiştir.[131] Türkiye ateşkes kararını kabul etmiştir. Kıbrıs'a Türk müdahalesi Yunanistan'da cunta yönetiminin sonunu hazırlamıştır. Müdahaleden 4 gün sonra Konstantinos Karamanlis Yunanistan'a gelmiş ve Başbakan olmuştur. Cunta yönetiminin sonunu hazırlayan belki de en önemli neden ise iki ülkenin seferberlik ilan ettiği süreçte Yunanistan'ın seferberlik hazırlığını yapamaması ve ordu komutanlarının İoannides'in Türkiye'ye saldırı emrini yerine getirememesidir.[132] Türkiye'nin 1974 müdahalesi hem devletin çıkarlarını koruma adımı hem de Yunanistan'ın beklentisi olan Kıbrıs'ın bu ülkeye

---

[129] Salahi R. Sonyel, *Gizli Belgelerle Kıbrıs Sorunu Kaygılı Yıllar (1974-1975)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014, s. 36.

[130] Tarihidegistirenler Youtube Kanalı, *Ecevit Kıbrıs Barış Harekâtını ilan ediyor*, https://www.youtube.com/watch?v=wrDQW66jWoo, (21.11.2017).

[131] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 743.

[132] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 164-165.

ilhakı ile Doğu Akdeniz'de bir kazanç elde etmesinin önüne geçmek veya bunun kolay olmayacağını göstermektedir. Yine ABD'nin siyaseti, Yunanistan'ın beklentisi ve adada yaşanan terör Türkiye'nin ada ile ilgili olarak güç dengesinin sağlanmasına yönelik adım atmasını sağlamıştır. Savaş kararı ile teorinin de işaret ettiği üzere Türkiye, Yunanistan'ın güç dengesini değiştirmeye yönelik imkanlara sahip olmasını engellemiştir.

Beş günlük süreçte yaşanan hızlı gelişmeler sonucunda 25 Temmuz'da Cenevre Konferansı başlamıştır. Konferansta Türkiye ve Yunanistan çeşitli önerilerde bulunmuştur. Türkiye ateşkesin sağlanması ve Kıbrıs'ta düzenin tesis edilmesi, federasyon tezine uygun bağlayıcı kararların elde edilmesi, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini Türklerden kurulu polis tarafından sağlanması, Türk askerinin adadan geri dönüşü için kesin tarih belirlenmemesi, Türk birlikleri etrafında tampon bölge ancak etrafında BM askerilerinin olmamasını, Denktaş'ın cumhurbaşkanı yardımcısı olarak göreve başlamasını ve bir hafta içinde Kıbrıs'ı ele alan bir konferansın toplanmasını istemiştir.[133] Bu talepler kabul görmüştür. Bu doğrultu da 8 Ağustos'da İkinci Cenevre Konferansı yapılmıştır.

''*Konferans'ın 13 Ağustos 1974 günü yapılan toplantısında; Kıbrıs Rum lideri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üniter devlet yapısında değişikliğe gerek olmadığını ileri sürerken, Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Türkiye'nin çok bölgeli federasyon esasına dayanan önerilerini resmen taraflara bildirdi.*''[134] İngiltere ise kanton önerisinde bulunmuştur.

14 Ağustos'ta yapılan ikinci askeri müdahale ile Magosa-Lefke hattını sınır olarak belirlemiş ve burada durmuştur. Türkiye, adanın neredeyse yarıya yakın bir kısmında hâkimiyet sağlamıştır. Garanti Antlaşması'nın 4.maddesi Türkiye'nin bu tür adımına ise hukuksal bir zemin sağlıyordu. 4.Madde ile Kıbrıs'ta bozulan düzeni tesis etme hakkı garantör ülkelere verilmişti. Tüm bu hukuksal temele rağmen harekâta karşı çıkanlar Türkiye'yi işgalci olarak nitelendirmeye başlamıştır. BM Genel

[133] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 744.
[134] Rifat Uçarol, *a.g.e.* , s. 766.

Kurulu'nda ise 1 Kasım 1974'de 3212 sayılı kararı ile adadan yabancı kuvvetlerin çekilmesini içeren birtakım kararlar alınmıştır.[135] Kıbrıs'ın Yunanistan iç-dış politikasına ise birçok etkisi olmuştur. İçeride iyice zayıflamayan cuntanın etkisi ile beraber Kasım 1974 seçimlerinde Karamanlis iktidara gelirken, cuntanın etkisini de büyük oradan ortadan kaldırmıştır. Dış politikada, Kıbrıs'a Türk müdahalesi sürecinde Washington yönetiminin etkisiz kalındığı konusunda tepki vermiş ve NATO'nun askeri kanadından 15 Ağustos 1974'te çekilmiştir. Sovyet tehditinin sürekli olarak gündemde olduğu bir dönemde Yunanistan almış olduğu bu karar ile ulusal çıkarlarına aykırı gelişmelere tepki olarak NATO'dan çekilmesi o dönem için ulusal güvenlik açısından birçok risk taşıdığı da burada ifade edilmelidir.

Yetmişli yıllarda Türk-Yunan ilişkileri sadece Kıbrıs sorunu etrafında gelişmemiş yeni bir konu başlığı olarak Ege Denizi kaynaklı sorunlar ortaya çıkmıştır. Kıbrıs ile aynı sürçte ilerleyen gelişmeler kuşkusuz ki anlaşılabilmesi adına ayrıntılı ve geniş bir şekilde ifade edilmelidir, ilerleyen sayfalarda ise Ege Sorununun Türk-Yunan ilişkilerinde yeri ve anlaşmazlık noktaları işlenecektir.

1.1.5.4. Doğu Akdeniz'den Ege'ye Gerilen İlişkiler: Kıbrıs ve Ege Sorunu Etkisinde Türk-Yunan İlişkileri 1975-1980

1975-1980 arası dönem Kıbrıs sorunu ile beraber yeni bir problematik alanın kalıtsal olarak ortaya çıktığı bir süreçtir. Realizm açısından bakıldığında ise iki ülke arasında yüksek politik alanda yeni bir sorunlu alanın oluştuğu ifade edilebilir. Alçak politika alanında ise herhangi bir iş birliği bulunmamaktadır. Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler sonrasında rekabet eder hale gelmiştir. Ancak bu rekabet ikili ekonomik ve siyasi ilerleme üzerine değil sıcak çatışma ve bir diğer ülkenin Ege'de yayılmasını engellemek üzerine kurulmuştur. Her iki devletin hem ulusal çıkarlarını hem de karşılıklı olarak bir diğerinin avantajlı konuma geçmesini engellemeye yönelik bakış açısı göreli kazanç kavramı ile açıklanabilir. Bir nokta ifade edilmesi gerekmektedir ki, Ege'de bu dönem yaşanan sorunlar Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesi sonucunda Yunanistan'ın atmış olduğu adımlar ile

[135] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 748.

başlamasıdır. Türkiye ise Yunanistan'ın atmış olduğu adımlara karşılık vererek ikili rekabetin diğer tarafı olmuştur. İki ülke arasında Ege Denizi'nde birçok uyuşmazlık bulunmaktadır. Bunlar, karasuların genişletilmesi sorunu, kıta sahanlığının sorunu, adaların silahlandırılması sorunu, hava sahası ve FIR sorumluluklarına ilişkin sorunlar, NATO komuta kontrol sorunları, egemenliği antlaşmalarla Yunanistan'a devredilmiş ada, adacık ve kayalıklar sorunu olarak ifade edilebilir. [136]

Karasularının genişletilmesi sorunu ilk olarak 1936 Yunanistan'ın tek taraflı adımı ile olmuştur. Yunan yönetimi tek taraflı olarak karasularını 6 mile çıkarmış ve Ankara buna herhangi bir tepki vermemiştir. Türkiye ise 1964 yılında çıkarılan 476 sayılı Karasuları Kanunu ile karasularını 6 mil olarak kabul etmiştir. Böylelikle ilk olarak karasularında 6 millik bir denge söz konusu olmuştur. Türkiye 1973 yılında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)'ya Ege Denizi'nde Türk kıta sahanlığında petrol arama izni vermesi krize yol açmıştır. Yunanistan bu duruma itiraz etmiş ve Uluslararası Deniz Hukuku Konferansı çerçevesinde karasularını 12 mile çıkardığını ilan etmiştir.[137] Türkiye Şubat 1974'de Yunanistan'a verdiği nota ile yarı kapalı veya kapalı bir özellik taşıdığını belirttiği Ege için bu kararı uygulanamaz bularak karşı çıkmıştır.

Kıta sahanlığı ise karasuları konusu ile eşgüdüm halinde ilerlemiştir. 1959 yılında Yunanistan Resmî Gazete'mde yayınlanan kararı ile Ege'de kendisin ait olduğunu belirttiği kıta sahanlığı üzerinde petrol aranmasına dair kanun çıkarmıştır. 1972'de Taşöz adası etrafında petrol bulunma ihtimali iki ülkenin de harekete geçmesine neden olmuştur.[138] Türkiye, Ekim 1973'te TPAO arama ruhsatı vermiş, Anadolu'nun doğal uzantısı olarak ifade ettiği alanlarda arama yapmıştır. Türkiye'nin Temmuz ayında savaş gemileri eşliğinde araştırma gemisinin Ege'ye açılması kıta sahanlığı tartışmasının farklılaşmasına neden olmuştur. Yunanistan Uluslararası Adalet Divanı (UAD), BMGK gibi alanlarda sorunun çözülmesi için girişimlerde bulunmuş ancak sonuç alamamıştır. 1975 yılı genel olarak iki ülkenin konu ile ilgili karşılıklı notaları ile geçmiştir. Bir sonuç alınamaması ve tarafların mevcut Kıbrıs

[136] Fuat Aksu, *Türk-Yunan İlişkileri İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*, SAEMK Araştırma Projeleri Dizisi, Ankara 2001, s. 59.
[137] Fuat Aksu, *a.g.e.* , s. 61.
[138] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 752.

nedeniyle ilgili gerginlikleri göz önüne alındığında kıta sahanlığı sorunun çözümü için Ankara ve Atina Kasım 1976'da bir araya gelmiştir. 1976 Bern Bildirisi ile iki ülke sorunların çözümü için karşılıklı olarak çaba harcayacak ve taraflar arasında çözüm için yapılan görüşmeler gizli kalacaktır. Ancak bildiri hem Kıbrıs hem de iki ülkenin iç siyasetinin yansımaları nedeniyle herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

Bu yılların bir başka önemli konusu Uçuş Bilgi Bölgesi-Flight Information Region (FIR) hattı sorunu olmuştur. Yunanistan 1931 yılında ülke hava sahasını 10 mile çıkarmış, bu dönem Türkiye bir tepki vermemiştir. Ancak 1974 yılında Chicago Sözleşmesine dayanarak Türkiye itirazda bulunmuştur. Karasuları 6 mil olan Yunan yönetimi hava sahasını 10 mile çıkarmış ve arada 4 millik fark oluşmuştur. Türkiye'nin temel itiraz noktası burada ortaya çıkmaktadır. Ankara hava sahasının da 6 mil olması, Atina ise 10 milde ısrar etmekle beraber Türk uçaklarının arada 4 millik farka girmesine her zaman hava sahası ihlali olarak değerlendirmektedir. Türkiye bu sorun nedeniyle 4 Ağustos 1974'te 714 sayılı Havacılara İlan-Notice to Airmen (Notam) yayınlamış ve Ege'nin ortalarında belirlemiş olduğu hattın doğusunda geçen tüm hava ulaşım araçlarının önceden Türkiye'ye bilgilendirmesini istemiştir. Bu Ege'de FIR hattının ortalanması anlamına gelmektedir. Yunanistan ise 13 Eylül 1974'te Ege'de Türkiye-Yunanistan arasında hava koridorunu güvensiz olduğunu açıklamıştır. İki ülkenin restleşmeye giden tavrı sonucunda hava trafiğinde aksaklıkların artması sonucunda önce Türkiye ardından Yunanistan yayınladıkları ilanları tek taraflı olarak geri çekmiş ve sorun çözülmüştür.[139]

Başta Ege ve Kıbrıs olmak üzere iki ülkenin sorunlu yüksek politika konularında geri adım atmaması ve ulusal çıkarlrını bu konular ile eş tutması ikili ilişkilerde gerginliğin tırmanmasına neden olacaktır. Ege'de havasahası ve karasuları gibi konularda farklı bakış açısı, yaşanan her gelişmede iki ülkenin birbirlerine karşı siyasi ve askeri olarak güçlerini ortaya koyma şansı vermiştir. Yunanistan bu dönemde mevcut sorunları uluslararası alana taşıma ve buradan alacağı herhangi bir siyasi güç ile kendi lehine çözmeyi amaçlamış ancak istediği sonucu elde edememiştir.

İkili ilişkilerde yaşanan olumsuzluklar askeri olarak da yansıma bulmuştur. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi sonucunda Yunanistan tarafı silahlanmaya yönelik

[139] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 1, s. 760.

adımlar atmaya başlamış, jeopolitik açıdan ifade edilmesi gerekirse Türkiye'nin etrafını, silahlanma hızını arttırarak çevirmeye çalışmıştır. İlişkilerde güvensizliğin ve gerginliğin en temel etkenlerinden biri Yunanistan'ın egemenliği altında olmayan, uluslararası antlaşmalarla silahsızlandırılmasına karar verilmiş olan adaları, önce gizli ardından açık bir şekilde silahlandırmaya başlaması olmuştur. [140] Yunan yönetimi Türkiye'nin Montreux ile Boğazları silahlandırma hakkının ortaya çıkması ile kendisinin de bu adaları silahlandırma hakkı olduğunu ifade etmiştir. Bir başka ifade de 1947 Paris Barış Antlaşmasında Türkiye'nin taraf olmaması ve ilgili adaların silahlandırılmasına itiraz hakkının olmadığıdır. Türkiye her ne kadar konu ile ilgili hukuksal temellere dayanan itirazlarda bulunsa da Atina yönetimi silahlandırma konusunda geri adım atmamış ve adaları silahlandırmaya devam etmiştir. Yunanistan'ın silahlanmaya başlaması iki ülke arasında güvenlik ikileminin artık sıkça gündeme geleceğini ortaya koymuştur. Atina Türkiye karşısında kendini güvende hissetmek adına iç dengeleme yoluna gitmiştir. Ancak burada dengeleme siyasetinin uluslararası belgelere aykırı olduğu ifade edilmelidir. Kuşkusuz Atina'nın bu adımlarına bir şekilde izin veren dönemin büyük güçü ABD ve diğer güçleri Kıbrıs sonrası Türkiye'nin Atina tarafından çevrelenmesini kendi ulusal çıkarlarına uygun görmüştür. Bir başka açıdan bakıldığında ise Amerikan yönetimi Kıbrıs konusunda istediği siyaseti uygulamaması nedeniyle Yunanistan üzerinden Türkiye'ye ulusal güvenlik ve ülkenin bekası üzerine mesajlar vermek istediği düşünülebilir. Aşağıda ifade edilediği üzere Ankara'ya silah ambargosunun olduğu dönemde Ege'de silahsızlandırılmış adalarda Yunanistan'ın adımları incelenmesi gerekmektedir.

Kıbrıs dışında yaşanan bu gelişmeler Kıbrıs'ın ilk sıradaki yerini asla sarsmamıştır. Kıbrıs'ın Türkiye'ye en önemli etkilerinden biri Amerikan yönetiminden gelmiştir. 1975 Şubat'ın da Washington yönetimi Türkiye'ye silah ambargosu uygulamaya başlamıştır. Ancak bu gelişme Kıbrıs'ta Türk temelli inisiyatif kullanımına engel olmamıştır. 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti ilan edilmiştir. Bir gün sonra BMGK bu ilana tepki göstermiş ve iki tarafı da görüşmelere çağırmıştır. Nisan ayında başlayan görüşmeler Şubat 1976'ya kadar sürmüş ve bu görüşmelerde 2 Ağustos 1975 tarihli mübadele kararı ortaya çıkmıştır. Antlaşmaya

[140] Fuat Aksu, *a.g.e.* , s. 84.

göre,

‘‘*isteyen Kıbrıslı Rumlar adanın güneyine geçebilecek ya da kuzeyde ikamet edebilecek; güneyde ikamet eden Kıbrıslı Türkler ise adanın kuzeyine göç edebilecektir. Böylece, fiilen de adanın kuzeyi Türk, güneyi ise Rum nüfuslu hale getirildi.*’’[141]

1976-77 yıllarında Türkiye ve dolaylı olarak Kıbrıs Türk tarafı uluslararası toplumdan baskı ve tepki görmeye başlamıştır. 1977 yılında ise Kıbrıs'ta iki taraf sorunların çözümüne yönelik görüşmeler yapmıştır. Şubat 1977'de Denktaş-Makarios arasında Dört İlke Antlaşması imzalanmıştır. Buna göre federal bir cumhuriyet kurulması ile, mülkiyetler, özgürlükler ve federal yönetimin yetkileri düzenlenecektir. 18-19 Mayıs 1979'da ise Makarios'un ölümü üzerine göreve gelen Kipriyanu, Denktaş ile Mayıs 1979'ta bir anlaşma yapmışlardır. On Nokta Anlaşması ile toplumlararası görüşmelerde egemen olacak temel noktalar belirlenmiştir. Görüşmeler BM gözetiminde ve 1977 Denktaş-Makarios arasında alınan kararlar çerçevesinde yürütülecektir. Ancak bu girişim de bir kez daha sonuçsuz kalmıştır.

1.1.5.5. Soğuk Savaş'ın Son Döneminde Türk-Yunan İlişkileri 1980-1990

Türk-Yunan ilişkileri sadece iki devlet arasında geçmiş yüzyıldan kaynaklı çeşitli algılar nedeniyle oluşmuş bir rekabet veya daha gerçekçi bir söylem ile düşmanlık değildir. Yunan İsyanı ile beraber iki ülke arasında sorunlar sürekli olarak artmış, ilişkiler sürekli aynı çizgide ilerlememiştir. 1980-1990 yılları ise bu tespite uymaktadır. Türkiye 12 Eylül 1980'de yaşanan askeri darbe ülkenin iç ve dış politikasını etkilemiştir. Darbe sonrası süreçte iktidara gelecek olan Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Türk-Yunan ilişkilerinde hassas konulara değinmekten kaçınmayacaktır. Yunanistan'da ise Panhelenik Sosyalist Hareket-Panhellinion

[141] KKTC Dışişleri Bakanlığı, *Gönüllü Nüfus Mübadelesi Anlaşması*, http://mfa.gov.ct.tr/tr/?wpfb_dl=174, (22.11.2017).

Sosialistiku Kinima (PASOK) ile Yeni Demokrasi Partisi-Néa Dimokratía (ND) arasındaki rekabet, seçimler sonrası PASOK'un politikaları Türk-Yunan ilişkilerinde gerginlik dönemlerinin sıkça görülmesine neden oldu. Bu dönem geçmişten gelen Kıbrıs sorunu, Ege sorunu ile beraber özellikle Davos süreci ve Batı Trakya Türk azınlığı gündemde daha fazla yer almaya başlayacaktır. İlişkilerde ilk gelişme 20 Ekim 1980'de yaşanmıştır. Türkiye, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönmesine yönelik vetosunu Ege komuta kontrol alanının yeniden görüşülmesi karşılığında kaldırmıştır. [142] Türkiye'nin neredeyse karşılıksız olan bu adımını,[143] Türkiye karşıtı politikaları olan PASOK ilişkilerin yumuşaması için kullanmamıştır. Yunanistan'ın geri dönmesinde Amerikan yönetiminin etkisi büyük olmuştur. Washington yönetimi bir süredir sorunlu olan NATO'nun iki ülkesi arasında ki sorunların ittifaka etki etmesinden rahatsızdı. Türkiye'nin bu dönem dış politikada alternatif arayışında olduğu ifade edilmelidir. Yaşanan gelişmeler bir yana Ankara ve Atina'nın realist teori açısından ifade ile Sovyet tehditi karşısında izlemiş olduğu peşine takılma ve dış dengeleme siyaseti bir sonucu olarak ülkelerin dış politikasında Amerikan etkisi olduğu kabul edilebilir. İki ülke arasında yaşanan sorunlaırn çözümünde ise Washington yönetimi kendi ulusal çıkarları çerçevesinde etkili olurken, yaşanan gelişmeler göreli kazanç açısından bakıldığında örneğin NATO'nun askeri kanadına geri dönmesi nedeniyle Atina'nın lehine olduğu ifade edilmelidir.

İki ülke arasında 1983 yılında Limni Adası temelli sorun gündeme gelmiştir. Sorunun özü Atina'nın yıl içerisinde yapılacak NATO tatbikatına Limni Adası'nın karargâh merkezi kurulması talebi ile başlamıştır. ABD yönetimi bunu kabul etmemiş, Türkiye ise adaların silahsızlandırılma anlaşmalarına aykırı olarak gördüğünü ifade etmiştir. Yunanistan'ın hedefine ulaşamaması üzerine tatbikatların askeri kanadından çekildiğini açıklamıştır. Aynı sorun bir sonraki yıl başka bir tatbikatta da yaşanması üzerine Atina-Washington ilişkileri gerilmiştir. PASOK'un Türkiye politikası sadece iki ülke ilişkilerini değil aynı zamanda NATO'nun hazırlıklarını da etkilemesi Amerika'da rahatsızlık yaratmıştır. İzlenen sert Türkiye politikası 1984 yılında askeri anlamda gündeme gelmiştir. Yunan yönetimi bu süreçte Bulgaristan sınırında olan askeri birliklerini, Türkiye sınırına kaydırmıştır. Türkiye bu durumu NATO felsefesine

[142] Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası...* , s. 170.
[143] Türkiye'nin ABD yönetiminin etkisi ile atmış olduğu bu adıma Rogers Planı denilmektedir.

uymadığını belirtmiş ve önlem alacağını da ifade etmiştir. Ancak PASOK izlemiş olduğu sert dış politikayı, iç siyasetinde ise başarısızlıkla karşı karşıya kalıyordu. İzlediği dış politikanın maliyetli olması Türkiye ve Yunanistan arasında ilişkilerin yumuşatılmasını gerektiriyordu.[144] 1986 yılı iki ülkenin karşılıklı deniz tatbikatları yaparak, güç gösterisi ancak sıcak çatışma ihtimalinin bir köşede durduğu şekilde ilerlemiştir. Kara sınırında ise sıcak bir temas gerçekleşmişti. Aralık ayında Türk ve Yunan sınır muhafızları arasında Meriç Nehri'nde çatışma yaşanmış, iki Türk ve bir Yunan askeri ölmüştür. [145] Ancak bu sürecin en sancılı durumu 1987 yılında Ege Denizi'nde petrol tartışmaları nedeniyle olacaktır. Yaşanan bu gelişmelere bakıldığında iki ülkeninde birbirlerine yönelik güvenlik algısı olduğu tespiti yapılmalıdır. Bu algı seksenli yıllarda ulaştığı nokta ise askeri alanda birbirlerine sert mesajlar vermesine neden olmuştur. Atina'nın şahin siyasetinde Amerikan yönetiminin Türkiye'ye aldırmış olduğu NATO kararının etkisi olup olmadığı düşünülmelidir. Türkiye karşısında kendi çıkarlarına yönelik gelişmelerin ABD eliyle gerçekleşmesinin verdiği cesaret ile atmış olduğu adımlar daha sonra bu ülkeden tepki almasına neden olacaktır. Daha önce ifade edilen güvenlik ikileminin Atina'ya maliyeti teori açısından tek olarak kabul edilen Yunan devletinin ise kendi içerisinden tepki alması neden olmuştur. Yine teori açısından ifade edilirse güç sadece askeri olarak değil aynı zamanda ekonomik ve diğer unsurların olduğu bir bütündür. Ankara-Atina hattında güç ve ulusal güvenlik temelli bu rekabet doksanlı yıllarda ise daha uç noktalara ulaşacaktır.

1987 yılında Atina yönetimi Bern Antlaşmasını geçersiz olduğunu açıklamış ve Ege'de petrol aranması için ruhsat vermiştir. Ankara ise antlaşmanın geçerli olduğunu ifade etmiş ve Ege'de tartışmalı bölgelerde petrol arayacağını ifade etmiştir. Yunanistan, Türkiye'nin petrol araması halinde geminin batırılacağını açıklamıştır.[146] Sıcak çatışma ihtimalinin gündeme bu kadar ciddi bir şekilde gündeme gelmesi Amerika ve NATO'nun girişimleri sonucunda ve Türkiye'nin askeri olarak karşılık vereceğini açıklaması üzerine, Yunanistan tarafından yumuşama ile çözülmüştür.

---

[144] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 2, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 110.
[145] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 186
[146] Fuat Aksu, *a.g.e.* , s. 20.

Yaşanan bu gerginlik 1988 yılında karşılıklı ziyaretler ile daha sakin bir sürecin başlamasına neden olacaktır. İlk olarak 1988 yılında Davos'da bir araya gelen Özal-Papandreu görüşmesi daha çok karşılıklı iyi niyetlerin açıklandığı bir havada geçmiştir. Bu görüşme özellikle beklentilerin karşılanamaması konusunda Batı Trakya Türk azınlığı için hayal kırıklığı olacaktır. Davos sonrası, Türkiye Yunan uyrukluların gayrimenkulleri ile ilgili haklarını donduran 2 Kasım 1964 tarihli kararnameyi kaldırırken,[147] Yunanistan ise Ankara ile Avrupa Topluluğu (AT) arasında 1980 askeri darbesiyle dondurulmuş 1964 tarihli üyelik anlaşmasının yeniden yürürlüğe girmesini engelleyen tutumundan vazgeçmiştir.[148] Haziran 1988'de Özal'ın Atina ziyareti gerçekleşmiştir. Karşılıklı çıkarlar etrafında sorunların çözümü hedeflenen bu ziyaret istenilen etkiyi yaratmamıştır. Her ne kadar karşılıklı adımlar atılmış olsa dahi kazan-kazan amaçlı atılan bu adımlar yüksek politka konularda bir gelişme olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle Türk azınlık hakkında olumlu gelişmeler olmaması Yunanistan için Türk azınlığın bir güvenlik tehlikesi olarak görüldüğü ve Türkiye ile yapılan görüşmelerde bu konunun gündeme dahi getirilmesini kabul etmediği görülmüştür. Türkiye'nin ise konuyla ilgili olarak Atina'ya herhangi bir adım atılması için olumlu bir beyana neden olamaması ise azınlıklar konusunda Türkiye ve Yunanistan bakış açıları ile sadece bu konuda güçlerinin farklı olduğunu ortaya koymuştur. Azınlıklar temelinde göreli kazanç açısından Atina yönetimi daha kazançlı çıktığı ifade edilmelidir.

1980-1990 sürecinde Kıbrıs, Türk-Yunan ilişkilerinin ana gündemi olmaya devam etmiştir. Kasım 1983 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edilmişti. Bu dönemde Türkiye, Kıbrıs ile ilgili olarak AT hedefi bağlamında sorunların çözülmesini hedeflerken, Yunanistan ve Rum tarafı ise Türkiye'nin işgalci bir konumda olduğunu vurgulayarak, Türkiye'nin kabul etmeyeceği şartları öne sürerek barışın ancak kendi politikalarına uygun bir şekilde geleceğini ifade etmişlerdir. Kıbrıs sorunun herhangi şekilde çözülmesine yönelik Davos süreci de bir etkide bulunmamıştır. Her iki ülke için yüksek politika konular arasında yer alan Kıbrıs konusunda ise çözümün gerçekleşmemesi sorunun ne kadar derin ve önem arz ettiğini ortaya koymuştur. Morgenthau'nun diplomasi adımlarının birkaçının burada

[147] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 2, s. 115.
[148] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 187.

uygulanması sorunun çözümü olmasa dahi çeşitli olumlu gelişmelerin yaşanmasına neden olabilirdi. Süreç sadece Kıbrıs'a değil bu dönem Türk azınlığa da önemli bir katkı sunmamıştır. Davos sürecine kadar Türk azınlığın 1980-1990 döneminde yaşadığı insan hakları ihlalleri zirve noktasına doğru ilerlemiştir. Atina'nın Türk azınlığın arazilerine yönelik 1982 yılında uyguladığı politika azınlık içerisinde büyük bir etki bırakmıştır. 1987 yılında Yunan Yargıtay'ının ''Batı Trakya'da Türk yoktur'' yönünden kararı azınlığın kimliğinin reddinin belirgin bir şekilde gün yüzüne çıktığının göstergesi olmuştur. Yaşanan tüm bu gelişmeler Ocak 1988'de Türk azınlık tarafından bir yürüyüş yapılması ile protesto edilmiştir. Protestolar AT üyesi Yunanistan tarafından şiddetle bastırılmıştır.[149]

Soğuk Savaş'ın sona ermeye doğru ilerlediği bu dönemde Türk-Yunan ilişkileri istikrarlı bir iyimserlikten uzak ve Yunan iç politikasının etkisi içerisinde adeta savrulmuş bir durumdadır. Bu gelişmelerin etkisi ve değişen dünya koşullarında ise Batı Trakya azınlığı sesini daha da fazla duyurmaya başlayacaktır. İlerleyen sayfalarda işleneceği üzere Türk-Yunan ilişkileri tüm dünyanın çeşitli siyasal, sosyal, ekonomik süreçlerden geçmesine rağmen hiçbir şekilde değişmeyecek ve gittikçe daha karmaşık bir hal alacaktır.

1.1.6. Soğuk Savaş Sonrası Dönem 1990-2002

1821'den 1990 yılına kadar ikili ilişkilerde ki uyuşmazlık ve inişli-çıkışlı grafik Türk-Yunan ilişkilerinin değişmez bir gerçek olarak görülebilir. Birçok savaş ve iki dünya savaşı gören Türk-Yunan ilişkilerinin durumu doksanlı yılların henüz başında Sovyetlerin yıkılması ile değişen dünyanın sabit bir gerçeği olarak kalmıştır. Soğuk Savaş sona ermesine rağmen, aynı kutupta olan bu iki devlet 1999 yılında deprem sonucunda karşılıklı olarak olumlu ilişkiler kurmaya özen gösterecektir.

İki ülke doksanların başında uluslararası örgütler içerisinde sıkça karşı karşıya gelmiştir. 1990'da NATO toplantısında ikili olumlu adımların atılmasına karar verilirken yine aynı toplantıda Amerikan yönetimi ile Savunma İşbirliği Anlaşması

[149] Gözde Kılıç Yaşın, ''29 Ocak Milli Direniş Günü'', http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/01/29/6473/29-ocak-milli-direnis-gunu, (05.03.2018).

yapan Yunanistan anlaşmayı Türkiye'ye karşı bir güvence olarak gördüğünü açıklamıştır. AB içerisinde ise Türkiye'ye verilmesi gereken ancak dondurulmuş kredi Yunanistan tarafından engellenmiştir. Bu ikili ilişkilerin artık sadece iki ülke arasında değil, Yunanistan tarafından uluslararası örgütlere de yansıtıldığını göstermektedir. 1991 yılında da iki ülkenin Başbakanı görüşmüş ve bir kez daha karşılıklı iş birliği için ortak bir niyet açıklaması yapmışlardır.[150]

1992 yılı iki ülkenin görüşmeleri ile geçmiştir. Başbakan seviyesinde yapılan Davos'ta gerçekleşen ilk görüşmede iki ülke arasında ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Bildiri Kıbrıs sorunun çözümü ve ilişkilerin geliştirilmesine atıf yapmaktaydı. Haziran ayında Yunanistan Başbakanı Miçtokis Türkiye'ye gelmiş ve Patrikhane'ye ziyarette bulunmuş, Karadeniz Ekonomik İşbirliği- Organization of the Black Sea Economic Cooperation (KEİ) toplantısına katılmıştır. 1992 yılında yakalanan nispeten olumlu hava Ekim 1993 yılında ki seçimlerde PASOK iktidarı ile yerini yeniden yerini gerginliklere bırakacaktır. Başbakan Andreas Papandreu'nun izleyecek olduğu sert politika ve Türkiye'nin Balkanlarda çakışacak siyasetleri Türk-Yunan ilişkilerinin gerçeği olan gerginliğin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. 1993 Kasım'da Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)[151] arasında Ortak Savunma Doktrini[152] imzalanırken, 13 Aralık 1993'de Demokrasi Partisi (DEP) kongresine PASOK milletvekillerinin katılması Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'de gündeme gelmiş ve tepkiyle karşılanmıştır.[153]

1994 yılında Patrikhane'nin bir toplantıda ''ekümenik'' ifadesi kullanması

---

[150] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 2, s. 443.

[151] Türkiye adanın kuzeyine egemen olan KKTC devlet olarak tanırken, adanın güneyine sahip olan Rumlar ise Türkiye tarafından devlet olarak tanınmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye'deki yaygın kullanım ve Türkiye tarafından kabul edilen şekliyle adanın güneyi ile ilgili konularda 'Güney Kıbrıs Rum Yönetimi' ifadesi kullanmaktadır.

[152] Rumlar Yunanistan'la oluşturdukları "Ortak Savunma Alanı" stratejisi çerçevesinde, yeni silah ve füze sistemleri siparişi verdiler. "Paralı asker" adı altında binlerce profesyonel Yunanlı asker adaya getirildi. Rusya ve Fransa'dan modern tanklar alarak saldırı amaçlı yeni tank birlikleri kurdular. Adadaki Yunan alayı mekanize bir birliğe dönüştürüldü. Ağustos ve Ekim 1994'den itibaren Yunanistan'ı da katılımıyla ve "Yunanistan burada" sloganıyla ortak askeri tatbikatlar başlatıldı ve bu tatbikatlara Yunan hava ve deniz kuvvetleri de fiilen katıldı. Yunanistan'ın adadaki subay ve asker mevcudiyeti artırılarak 10 bin kişilik bir güce çıkarıldı. Ata Atun, '' Yunanistan Savunma Bakanı Uçtu'', *http://www.ataatun.org/yunanistan-savunma-bakani-uctu.html*, (26.11.2017).

[153] Dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe durumu şu şekilde eleştirmiştir, ''*Pazar günü DEP kongresi yapıldı. Kim konuştu burada? Türkiye'nin bütünlüğü aleyhinde kim konuştu, konuşturuldu? PASOK üyesi Yunan milletvekilleri konuştu.*'' TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 48, 16.12.1993, 46 Ncı Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c048/tbmm19048046.pdf, (26.11.2017).

Türk-Yunan ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur. Toplantının sonuç bildirgesinin İngilizce metninde Bartholomeos için Ekümenik Patrik unvanı kullanılırken, Türkçe kısmında ise bu unvan yer almamıştır. Bu durum Türkiye'nin Ekümenik unvanı konusunda hassaslığının bilinmesine rağmen, Patrikhane tarafından yurtdışı faaliyetlerinde kullanması ile konunun boyutu genişlemiş ve Türkiye'nin dış baskı görmesine neden olmuştur. [154] Bu yıl Yunanistan Dışişleri Bakanı Türkiye ziyaretinde bulunmuş ve bir kez daha karşılıklı iyi niyet açıklamaları dışında bir gelişme olmamıştır. Yılın en öne çıkan konusu 19 Kasım 1994'de yürürlüğe girecek olan 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi olmuştur. Sözleşmenin iki etkisi vardır, ilk olarak Atina yönetimi sözleşme ile karasularını 12 mile çıkarma hakkına elde ettiğini söylerken, Ankara ise bunu savaş nedeni (casus belli) sayacağını açıklamıştır. Bir başka gelişme ise Türkiye-KKTC arasında yaşanmıştır. İki ülke arasında Ortak Deklarasyon yayınlanmıştır. Deklarasyon iki toplumlu ve iki yapılı bir Kıbrıs'ın çözüm olarak kabul edildiğini ifade ederken, Türkiye'nin de KKTC güvenliğinin sağlanmasında katkı sunacağı ifade edilmiştir. Bu adım 1993 yılında Yunanistan ve GKRY arasında imzalanan Ortak Savunma Doktrini'ne bir karşılık gibidir. Yıl içerisinde yaşanan bir diğer gelişme ise yine Patrikhane kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır. 22-24 Eylül 1995'te gerçekleşen Vahiy ve Çevre Konferansı'nda ekümenik sıfatına sıkça atıflar yapılması rahatsızlığa neden olurken, Diyanet İşleri Başkanı bu etkinliğe katılmamıştır.[155]

Soğuk Savaş'ın bitmesi ile 1996 yılına kadar olan sürecin tahlili ilerleyen yıllarda yaşanacak gelişmeler hakkında ipucu vermektedir. Yunanistan'ın ABD ile savunma anlaşması ve AB Türkiye karşıtı adımları, Türk-Yunan ilişkilerinde görülen veya görülebilecek güvenlik sorunlarında yanında güçlü bir ortak olması siyasetinden kaynaklanmaktadır. GKRY ile yapılan ortak savunma doktrini ve DEP vekilleri ile olan temas Türkiye'ye yönelik güvenlik tehditlerinin çok boyutlu olacağını ortaya koymuştur. Patrikhane'nin ise ekümenik kullanımı ve deniz hukuku sözleşmesi

---

[154] Emruhan Yalçın, ''Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Ekümenikliği Tartışmaları ve Gerçekler'', *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 13, S. 50, Ankara 2012, s. 498-499.

[155] Konferans ile ilgili iki görüş gündeme gelmiştir. Birinci olarak, ''*etrafı bir Ortodoks çemberi ile kuşatılmak istenen Türkiye, Yunanistan ve Rusya'nın oyununa geliyor, Fener Patrikhanesi ve Patrik bu oyuna meş'um bir rol oynuyor. İkinci olarak, Fener Patriğinin Türk vatandaşı olmasından hareketle, Türkiye'nin dünya dengeler oyunundaki rolü de göz önünde bulundurularak, bu tür girişimlerden endişe edilmemesi doğrultusundadır.*'' Salim Gökçen, *Ortodoks Üçgeni Yunanistan, Patrikhane ve Pontus*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 214-215.

yönelik Atina'nın kararının iyi okunması gerekmektedir. Türkiye için bu ifade edilen konular birer güvenlik tehlikesi veya tehlikeye dönüşmesi muhtemel konulardır. Türkiye'nin ilk aşamada casus belli ilanı Türk güvenlikleştirici aktörlerin referans nesnenin korunması adına olağandışı önlemler almaktan çekinmeyeceğini göstermiştir. Yine KKTC ile beraber yayınlanan deklarasyon ise hem Türkiye hem de KKTC yönelik tehditlere yönelik güvenlikdışılaştırma tercihini hatırlatan bir adım olarak okunabilir.

1996 yılı tam bir kriz yılı olacaktır. Yıl içerisinde yaşanan ilk gelişme PASOK'da yaşanan lider değişimi olmuştur. Papandreu yerine gelen Simitis Türk-Yunan ilişkilerinin daha sakin gitmesini amaçlıyordu. Ancak Simitis Başbakan olduğunda adeta saatli bir bomba ile karşı karşıya kalmıştır. 1995 Aralık ayından bu yana Ege'de bir kriz yaşanıyordu. Türk bandıralı bir geminin Kardak yakınlarında karaya oturması ile başlayan olaylar, sıcak bir çatışmaya doğru hızlı ilerlemiştir. Sorun kayalıkların kimin egemenliğinde olduğu ve bunun sonucunda gemiye kimin müdahale etmesi gerektiği üzerine çıkmıştır. İlk olarak Yunanistan'ın deniz kuvvetleri ile müdahale ettiği olayda Yunanistan'ın Kilimli Adası belediye başkanının ailesini, papaz ve bir Yunan televizyon kanalını alarak adaya çıkması olayların boyutunu farklı bir hale getirmiştir. Süreç adada Türk ve Yunan bayraklarının sürekli yerinden alınarak bir diğer bayrağın asılması, karşılıklı sert notalarla ilerlemiştir. Süreç Yunan Bayrağı olmayan daha küçük olan Kardak Adası'na Türk bayrağı dikilmesi ile sonuçlanmıştır. Olayın sıcak çatışma olmadan çözülmesinde ABD yönetiminin ''ilk kurşunu atanın, karşısında ABD'yi bulacağını'' ifadesi etkili olmuştur.[156]

Güvenilk temelli bakış açısı ve ülkelerin sadece birbiriyle olan ilişkilerinde değil diğer dış politikalarında çıkar çatışmasının olması Türk-Yunan ilişkilerinin bu dönem gergin geçmesine neden olmuştur. Atina'nın Türkiye ile olan sorunları uluslararası alana çekmeye çalışması ise bir dış dengeleme siyasetinin sonucudur. İki ülke liderlerinin görüşmelerine rağmen yüksek politika konularında bir gelişme olmaması hem bu dönem hem de ilerleyen dönemler görülecek klasik bir durum olacaktır. Ege'de yaşanan sert rekabet ve göreli kazanç algısına dayalı siyaset bir noktadan sonra her iki devletin ulusal güvenliği ile devletin bekasını bu olaylar

[156] Necdet Hayta, *1911'Den Günümüze Ege...* , s. 222-223.

üzerinden korumaya çalıştığı görülecektir. Soğuk Savaş sonrası uluslararası siyasette yaşanan bu geçiş sürecinde iki ülkenin sıcak savaş bu denli yaklaşması realizmin temel bakış açılarının iki ülke ilişkilerinde ağırlıklı olduğunu ortaya koymuştur. İki ülke arasında gerginlik veya gerginlikler Amerikan yönetiminin araya girmesi ile zorunlu olarak durmak zorunda kalmıştır. Yunanistan'ın Amerikan ve GKRY ile imzalamış olduğu savunma antlaşmaları ise Türkiye'nin güvenlik sorunu olarak görüldüğü ve dış dengeleme ile Türkiye karşısından gücün dengelenmeye çalışıldığını ortaya koymuştur.

Kardak Krizinin ardından Mayıs ayında Keçi Adası Krizi ortaya çıkmıştır. Daha önce Limni adasında yaşanan problemin bir benzeri burada da yaşanmıştır. Atina'nın Keçi adasını NATO tatbikatına dâhil etme isteği ve Türkiye'nin bu ada ve benzer adacıkların statüsünün tartışmalı olduğunu belirtmiştir. Yunanistan bu adaların kendisine ait olduğunu kabul ettirmek ve kıta sahanlığını genişletmek için iki yöntem denemiştir.

''*Birincisi, bu adacıkları NATO tatbikatlarına dâhil ettirmek, yani bu fiili tescili NATO'ya yaptırmak istiyordu. İkincisi, bu adacıkları Yunan ve dolayısıyla AB vatandaşlarının yerleşimine açmaya çalışıyordu.*''[157]

Yaşanan ve yaşanacak ada/adacıklar kaynaklı krizlerin önlenmesi için 1997 yılında Madrid Mutabakatı imzalanmıştır. Mutabakat Yunanistan'ın karasularını tek taraflı genişletmeyeceğini, Türkiye'nin ise casus belli gibi Yunanistan'ı tehdit etmeyeceğinin garantisini vermediği bir mutabakattır.[158]Ancak bu da istenilen etkiyi yaratamamıştır. 1996 yılının son ayında ortaya çıkan gelişme Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'in Kıbrıslı bir Rum'un başvurusu üzerine Türkiye'yi mahkûm etmesi olmuştur. Loizidou Davası olarak geçen karar Türkiye'nin Kıbrıs kaynaklı AİHM'den ilk defa ceza alması anlamına gelirken bu anlamda Yunanistan'ın Kıbrıs'ta Türkiye karşıtı politikasına destek olmuştur.

---

[157] Melek Fırat, ''Yunanistan'la İlişkiler'', C. 2, s. 469.
[158] Ali Dayıoğlu, ''*Yunanistan'la İlişkiler*'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 582.

1999 yılı Türk-Yunan ilişkilerinde hem en dibin hem de zirvenin görüleceği bir yıl olmuştur. Türkiye'de terör örgütü Kürdistan İşçi Partisi-Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK)'ya Yunanistan dâhil olmak üzere GKRY destek verdiğine dair algılar, ifadeler birçok kez gündeme gelirken, dönem dönem ülkenin bu örgüte desteği açık bir şekilde görülebiliyordu.[159] Yunanistan'da Lavrion kampından PKK gibi Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) üyesi teröristlerde bu kampta bulunuyordu. 1990'lı yıllar Türkiye'nin terör örgütü ile sürekli mücadele ettiği bir dönemdir. Aynı dönem içerisinde ise Yunanistan'dan gelen açıklamalar Türkiye'den çok PKK yanlısı grupların lehineydi. 1999 yılında PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Kenya'da Yunanistan Büyükelçiliği'nden çıkarılması ile Türkiye'ye getirilmesi hem iki ülke arasında hem de Yunanistan iç siyasetinde kriz yaşanmasına neden olmuştur. Ocak ayında Öcalan'a yapılan baskı ile ülkeyi terk etmiş ancak uçağı Beyaz Rusya ile Hollanda'dan iniş izni alamayınca, Yunanistan'a geri dönmüştür. Yunanistan Başbakanı ise Öcalan'ın Yunanistan'a gelmesine karşı çıkmıştır. Kenya'ya giden Öcalan burada Yunanistan Büyükelçiliği'nden çıkmış ve Türkiye'nin yaptığı operasyon ile yakalanmıştır. Öcalan'ın Yunanistan'a ayrılırken ise kendisine verilen Kıbrıs pasaportunu kullanması,[160] bu durum ise GKRY ve Yunanistan'ın Türkiye'ye bakış açısını ortaya koyması anlamında önemlidir.

Türkiye için terör örgütleri ile mücadelede yaşanan bu zafer ile Yunanistan açısından gelişen bu olumsuz tablo ise iki ülkenin yaşayacakları deprem felaketleri ile değişecektir. 1999 Gölcük Depremi ile Türkiye zor bir dönemin içine girmiştir. Depremin ardından Yunanistan'da halk ve sivil toplum örgütleri Türkiye'ye yardım gönderen ilk ülkeler arasında yer almıştır. Bir ay olmadan bu kez de Atina'da yaşanan depreme Türkiye aynı duyarlılığı göstermiştir. Dönemin Dışişleri Bakanları İsmail Cem ve Yorgo Papandreu'nun kişisel dostluklarının da etkisi ile iki ülke arasında ki

---

[159] ''*Yunanistan, PKK'ya eğitim ve lojistik destek veren ülkelerin başında gelmiştir. Yunanistan'ın PKK ile ilişkileri az çok Suriye'nin PKK ile ilişkilerine benzemekte olup, bu ilişkiler 1988'de kurulmuş ve 1994'te Yunanistan'da PKK kampları açılmıştır. Yunanistan Lavrion kampı siyasi eğitim verirken Dimitri Elen kampında silahlı eğitim verilmiştir. Para yardımları Yunan sivil kurumları ile kiliseler tarafından yapılmıştır. Yunanistan'daki PKK militanlarını organizede bizim dost tabir ettiğimiz Yunan istihbaratının yardımı olmuştur. Yunanistan'ın PKK ile işbirliği yapmasındaki amacı PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanmaktır. Esasen Yunanistan'da eğitilen PKK militanlarını da Türkiye üzerine yöneltmek için çaba harcamışlardır.*'' Mehmet Atay, ''Türkiye'de Terörü Ortaya Çıkaran İç ve Dış Dinamikler, Stratejiler ve Taktikler'', *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 8, Ankara 2008, s. 422.

[160] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 224.

sorunlu ve gergin olan ilişkiler hızla normalleşmeye ve iyileşmeye başlayacaktır. İsmail Cem, kitabında deprem sonrası süreçte Papandreu'nun sözlerini şu şekilde ifade etmiştir, ''*Türk ve Yunan halkları birbirine karşı sanıldığı gibi düşman değildi; derinlerinde yatan sevgilerini, bu acı olay su yüzüne çıkarmaktaydı…*'' [161] şeklinde ifade etmiştir. İki ülke arasında düzelen ilişkilerin ilk somut göstergesi ise Aralık 1999'da AB Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülkeler arasında yer almasına Yunanistan'ın olumsuz bir siyaset izlememesi olmuştur.

2000 ve 2001 yıllar Cem ve Papandreu'nin kişisel dostluğunun etkisinde Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesi için hızlı bir süre olmuştur. Sıkça karşılıklı ziyaretler ile ilişkilerde ki temel sorunların çözümü için çalışılırken, kamuoyunun da katkısının alınması hedeflenmiştir. 2000 yılında karşılıklı ziyaretler anlam taşıyordu. Papandreu'nun Ocak ziyareti 38 yıl sonra, Cem'in Şubat ziyareti ise 30 yıl sonra iki ülke Dışişleri Bakanları'nın diğer ülkeye ziyareti anlamında geliyordu. 2000 ve 2001 ziyaretler ekonomik, güvenlik, toplumsal, teknoloji gibi birçok alanda anlaşmaların veya karşılıklı güvene dayalı niyetlerin açıklandığı bir süreç olmuş bu anlamda 1928-1938, 1950-1955 yıllarında yakalanan havanın benzeri bir kez daha ortaya çıkmıştır.[162] İki ülke Ege'de sorunların çözülmesi için 2002'de istikşafi görüşmeler olmuştur. Böylelikle ilk defa iki ülke arasında tartışılamayan güvenlik sorunlarını masaya yatırmışlardır.[163]

Soğuk Savaş sonrası süreçte dünyada yaşanan değişim ve gelişmeler Yunanistan'da Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarının duyulmasını kolaylaştırmıştır. Dünyanın özgürleşmeye başladığı bir süreçte Yunanistan'da seçilmiş ve atanmış müftü gibi ikili bir yapının ortaya çıkmasının temeli atılmıştır. Hatta bu dönem seçilmiş müftülere çeşitli davalar açılmış ve azınlık dinsel açıdan baskı altına alınmak istenmiştir. Azınlığın siyasi temsilinde Dr. Sadık Ahmet'in çeşitli bahaneler ile cezaevine gönderilmesi, siyasi özgürlüklerin henüz azınlık için geçerli olmadığı gerçeğini ortaya koymuştur. Seçimlerin temel ilkelerinden olan temsilde

---

[161] İsmail Cem, *Türkiye, Avrupa, Avrasya Strateji, Yunanistan, Kıbrıs*, C. 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 128.

[162] Cem-Papandreu ikilisi ile başlayan süreç Atatürk-Venizelos dönemine benzetilebilir. Bunun en önemli farkı dışişleri bakanları seviyesinde olmasıdır. Ancak 1920'lerde yaşanan iki ülke arasında ki savaş ile 1990'lı yıllarda ki krizlerin farklılığı da kabul edilmektedir.

[163] Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası...* , s. 243.

adalet ise 1990'da yapılan değişiklik ile azınlığın aleyhine bir süreç haline gelmiştir. 1998 yılında da daha çok Türk azınlığın hedef alındığı Yunan Vatandaşlık Kanunu'nun 19.maddesi yürürlükten kaldırıldı. Türkiye'de ise bu dönem yeni seçilen Patrik Bartholomeos'un ekümenik ifadesini kullanması ve Heybeliada Ruhban Okulu gibi konuların gündeme gelmesi bakışların bu kuruma dönmesine neden olmuştur. Ruhban Okulu sadece Türkiye ile Yunanistan arasında bir konu olmaktan çıkmış, üçüncü tarafların (devletler, uluslararası örgütlerin) gündeminde de bulunmuştur.

Kıbrıs konusunda ise gelişmeler tüm hızıyla devam etmiştir. Soğuk Savaş sonrası BM soruna yönelik adımları ve GKRY'nin AB alınmasına yönelik gelişmeler Türkiye'nin Kıbrıs Türk toplumunun tepkilerine neden olmuştur. Kıbrıs'ın 1990'da AB üyelik için başvurusu, 1997 yılında Rusya ile GKRY arasında S-300 anlaşması Türk-Yunan, Kıbrıslı Türk-Rumların ilişkilerinde mevcut gerginliğin artmasına neden olmuştur. 1996 yılında ise iki taraftan Yeşil Hat olarak belirlenen bölgenin ihlal edilmesine yönelik adımların geleceğine yönelik söylemler gündeme gelmiş, Ağustos ayında Kıbrıslı bir Rum'un Türk sınırına girerek Türk bayrağını indirmeye kalkması üzerine, müdahalede bulunulmuş ve öldürülmüştür.

GKRY'nin S-300 anlaşması, Yeşil Hat'tın ihlali bir kez daha Kıbrıs kaynaklı güvenlik tehditlerinin gündeme gelmesini sağlamış ve Türk aktörlerin tepkilerini göstermesine neden olmuştur. Patrikhane'nin ise bu dönem tutumu ise Türk aktörlerin ve kitlelerin güvenlik açısından şüphelerinin oluşmasına veya artmasına neden olmuştur. Batı Trakya Türkleri açısından bakıldığında baskıların devam ettiği görülecektir. Dr. Sadık Ahmet, Türk toplumuna yönelik şiddet ve müftülerin bu dönem yaşadıkları ilerleyen sayfalarda ifade edilecektir.

Doksanlı yıllarda Ankara-Atina hattında gergin ilişkiler birçok yüksek politika konusunda yansırken, Atina Türkiye'nin ulusal güvenlik ve bekasına yönelik farklı siyasetlerde izlediği yukarıda ifade edilmiştir. 1990-2002 döneminde hem Yunanistan hem de GKRY, ABD ve Rusya ile çeşitli antlaşmalar yaparak Türkiye'yi dengelemeye çalışırken, daha önce ifade edildiği üzere Türkiye-Yunanistan arasında güvenlik ikileminin doğmasına neden olmuştur. Kuşkusuz bu ikili rekabetin kazananları ise Amerika ve Rusya gibi bu ülkelere savunma satışları yapan ve antlaşmalarla çeşitli tavizler koparan ülkeler olmuştur. Türkiye bu dönemde Kıbrıs, Batı Trakya Türk azınlığı konularda kendi gücü ile herhangi bir kazanç elde

edemezken, Türk azınlığın hayatında ilerleyen sayfalarda ifade edileceği üzere çeşitli gelişmelerin yaşanmasında Yunanistan'a yapılan çeşitli baskılar etkili olacaktır. İki ülke arasında yüksek politika sorunlarının çözülememesinde Morgenthau'nun ortaya koymuş olduğu diplomasinin ve uygulama yollarının kullanılmaması da etkili olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemden iki binli yıllara gelindiğinde her iki ülkede yeni siyasi gelişmeler yaşanacaktır. Bununla beraber azınlıklar ve Kıbrıs konusu da gündemde yerini korumaya devam edecektir. Türkiye'de 3 Kasım 2002'de gerçekleşecek seçim ile Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)[164] iktidara gelecektir. Partinin izleyeceği dış politika hem Yunanistan'la ilişkilerin gelişmesini amaçlarken hem de sorunlu konularda çözümlere ulaşılmasına yönelik adımları içinde barındıracaktır. Ancak bu bakış açısı bir noktadan sonra Yunanistan'da yaşanan iç siyasi gelişmelere bağlı olarak sekteye uğramaya başlayacaktır. Tüm bunların olduğu süreçte ise Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili temel hususlarda bir tabir ile açıklanması gerekirse ne uzayacak ne de kısalacaktır.

1.2. BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI'NIN TARİHSEL ANALİZİ

Batı Trakya bölgesi ve Batı Trakya Türkleri Türk-Yunan ilişkilerinin temel başlıklarından biridir. Azınlık, iki devletin arasında ilişkilerin düzeyine göre olumlu veya olumsuz olarak süreçten etkilenir. 1830 Yunanistan bağımsızlığı ile sınırlarını, topraklarını sürekli olarak genişleten Atina yönetimi bu genişlemesini Türk sınırında 1923 yılında durdurmak zorunda kalmıştır.[165] 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması ile Türk azınlık bölgenin otokton(yerli) azınlığı olarak Yunan topraklarında kalmıştır.

1923 yılından itibaren azınlık hayatı sadece ilişkilerden değil, Yunanistan'da yaşanan iç ve dış siyasetten etkilenecek, bunların sonucunda göç azınlık hayatında sıkça gündeme gelecektir. Göç ile Batı Trakya'yı terk etmeyenler ise çeşitli

[164] Parti tüzüğünde partinin kısaltılmış adının Ak Parti olduğu ifade edilmesi nedeniyle bu kısaltma kullanılmıştır. Ak Parti, *Ak Parti Tüzük*, http://www.akparti.org.tr/media/279929/cep-boy.pdf, (10.05.2019), s. 21.

[165] On İki Adalar 1947 yılında İtalya'dan alınarak dönemin büyük güçleri tarafından Yunanistan topraklarına dâhil edilmiştir.

uygulamalarla vatandaşlıklarını kaybedecek, hakları ihlal edilecek ve çeşitli şekillerde baskı görecektir. Temel hak ve özgürlükler, azınlığın kimliği ve değerleri sürekli olarak ihlal edilecek, ret edilecektir. Tüm bu yaşanan gelişmelerin anlaşılması adına çalışmanın bu bölümü Osmanlı Devleti'nin 1363 yılında Batı Trakya'yı fetih etmesi ile başlayacak ve Kasım 2002 yılına kadar ele alınacaktır.

Azınlığın 1923 sonrası dönemde yaşadıklarını, haklarını nasıl elde ettikleri ile bu hakların garanti altına alındığı belgeler ilerleyen sayfalarda ele alınacaktır. Aynı zamanda tüm bu hakların ne şekilde ve hangi etkiler sonucunda ihlal edildiği dönemin koşulları içerisinde neden-sonuç ilişkisi bağlamında ifade edilecektir. Türk azınlığın tarihsel süreci 1363-1923, 1923-1939, 1939-1949 yılları arasında Soğuk Savaş'a kadar incelenecektir. Soğuk Savaş döneminde ise 1949-1967, 1967-1987 ve 1988-1990 arasında analiz edilecektir. Soğuk Savaş sonrası dönem ise 1991'den Kasım 2002'ye kadar işlenecek ve bu tarihsel analiz, 1830-2002 arasında Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel analizi ile birleştiğinde iki ülke ilişkilerinin ve Türk azınlığın bu süreçten hangi derecede etkilendiğinin açıklanmasını sağlayacaktır.

Bir sonraki başlık altında 1363-1923 yılları arasında Batı Trakya ve Batı Trakya Türk azınlığının geçirmiş olduğu süreç, iki ülke ilişkilerine dönemin büyük güçlerinin etkisi ve bölgede yaşayan Türklerin mücadelesi işlenecektir.

1.2.1. Osmanlı Devleti Egemenliğinden Lozan Barış Antlaşması'na Kadar Batı Trakya (1363-1923)

Batı Trakya'nın Türk egemenliğine girmesi Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda ilk adımlarını attığı topraklar olması bakımından önemli ve anlamlıdır. Bölgenin 20. yüzyılın başında elden çıkması ve Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinin başlaması devletin kaderi ile bölgenin kaderinin iç içe olduğunu göstermiştir. Bizans İmparatorluğu'nun zayıflamasını ve Balkanlarda diğer siyasi karışıklıkları değerlendiren Osmanlı Devleti bu coğrafyada hızlı bir şekilde egemenlik alanını genişletmiştir. Bu politika bağlamında I. Murat tarafından 1363/1364[166] yılında Batı

[166] Çeşitli kaynaklarda fetih tarihi 1363 veya 1364 yılı olarak verilmiştir. Bu farklı kullanımlar nedeniyle her iki tarihin verilmesi tercih edilmiştir.

Trakya toprakları fetih edilmiştir. Günümüz Yunanistan topraklarının fethi ise 1461 yılında Mora'nın alınması ile tamamlanmıştır.

Yunan İsyanı'nın başlaması ve bağımsızlık elde etmesi ile Yunanistan'ın sürekli olarak genişlemesi, Osmanlı Devleti elinde olan Batı Trakya'ya olan ilginin artmasını sağlamıştır. Yunanistan, egemenliğine giren topraklarda yaşayan Türk-Müslüman nüfusu ortadan kaldırmış veya zorunlu bir tercih olarak bu nüfusun göç etmesini sağlamıştır. 1830 Londra Protokolü ile Yunanistan bağımsız bir devlet olurken, Osmanlı Devleti'nin yeni devletin sınırları içinde kalan malvarlığı ve burada kalan Müslüman ahalinin durumu ele alınmıştır. 1830 Londra Protokolü'nün 5. maddesi[167] ile Müslüman ahalinin hakları garanti altına alınması sağlanmıştır. Yıllar ilerledikçe Yunanistan'ın toprakları genişlerken Türklerin haklarının korunması için çeşitli antlaşmalar ve protokoller yapılacaktır. Özellikle Balkan Savaşları ile Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan antlaşmalar ve protokoller çalışmanın asıl konusu Batı Trakya Türk azınlığı için önem arz edecektir.

Batı Trakya'da yaşanan süreçlerin ve izlenen politikaların neden-sonuç ilişkisi bağlamında anlaşılması için bölgede yaşanan temel gelişmeler ifade edilmek zorundadır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı hem Osmanlı Devleti adına hem de Balkanlar adına önem taşımaktadır. Bu savaş ile Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda olan etkinliği büyük oranda kırılmıştır. Ruslar Edirne'yi işgal etmiş, İstanbul-Yeşilköy'e kadar gelmişlerdir. Başkentin işgal edilme ihtimali ve boğazların önemi nedeniyle İngiltere'nin desteği ile bu ihtimal ortadan kaldırılmıştır. Savaş sonucunda 3 Mart 1878'de Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma ile Bulgaristan Balkanların en büyük devleti olarak ortaya çıkmış ve bu durum Trakya Sorunu'nun temellerini atmıştır. Batı Trakya, Doğu Trakya ile Batı Rumeli'yi birleştiren ana bağlantı olarak kabul edilmesi nedeniyle Avrupa için önemli bir sorun olmuştur.[168] Uluslararası ilişkilerin bir satranç olduğu düşünüldüğünde realist teori açısından yaşanan gelişmelerde özellikle İngiltere'nin adımları dikkatle okunmalıdır. Rusya'nın oetki

[167] Yunan Hükümeti, aynen Osmanlı devleti gibi, genel af ilan edecek, kendisine karşı savaşmış olanların mal ve mülklerine dokunulmamasını sağlayacaktır. Yunanistan'da kalan topraklarda yaşayan Müslümanlardan yerlerinde kalmak isteyenler mülkiyetlerini koruyacaklar ve aileleri ile birlikte güvenlik içinde yaşayacaklardır. Akt. Özlem Zerrin Keyvan, ''Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu'', *http://dergipark.gov.tr/download/article-file/401753,* Mesleki Bilimler Dergisi, C. 1, S. 4, 2012, (19.03.2018), s. 22.

[168] Hakan Baş, *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, 1. Baskı, Umay Yayınları, İzmir 2005, s. 22.

alanının genişlemesini ulusal çıkarlarına ve göreli kazanç açısından sakıncalı bulan İngiltere bu dönem Osmanı Devleti'nin yanında durmuştur. Ancak özellikle Bulgaristan'ın kurulması ile Osmanlı Devleti yaşamış olduğu güvenlik sorunlarının ciddi sonuçlarını bir kez daha Balkanlarda görmüştür. Batı Trakya'da olduğu gibi Türk nüfusun çoğunluk olduğu toprakların Bulgaristan'a bırakılması nedeniyle Türkler bu anlaşmaya itiraz etmeye başlamıştır. Mart 1878'de örgütlü bir şekilde Rodop'ta Türk direnişi başlamıştır. Türkler, Osmanlı Devleti egemenliği dışında Bulgar veya Rus egemenliği altında kalmayı kabul etmeyeceklerini ifade etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nden istenen destek alınamaması üzerine Mayıs 1878'de Rodop Türk Mukavemet Hükümeti (Rodop Türk Geçici Hükümeti) kurulmuştur. Hükümeti, dört isim Ahmet Timirski, Hacı İsmail Efendi, Hidayet Paşa, Kara Yusuf Çavuş kurmuş ve otuz kişilik Temsilciler Meclisi oluşturulmuştur.[169] Temmuz 1878'de Ayastefanos Antlaşması'nın yerini alacak olan Berlin Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma ile Bulgaristan Prensliği kurulurken, Batı Trakya yeniden Osmanlı Devleti sınırlarına dâhil olmuştur. 1878 yılında kurulan Geçici Hükümet Nisan 1886 yılında Bulgarlarla yapılan antlaşma ile ortadan kalkmıştır. Geçici Hükümet mücadelelerin sonucunda 300 köyün Osmanlı Devleti sınırları içerisinde kalmasını sağlamıştır.[170] Bu hükümet aynı zaman Batı Trakya ve bölgedeki Türklerin adına önemli bir girişim olarak tarihte yerini almıştır.

Balkanlarda Osmanlı-Rus rekabetinin devam ettiği süreçte, Yunanistan'ın genişlemeye devam ettiği ifade edilmelidir. 1878 Berlin Kongresi'nde ile büyük devletlerin kararı ile Osmanlı Devleti'ne ait Epir'in bir bölümü ve Teselya Yunanistan'a verildi.[171] Dönemin uluslararası siyasetinde bu gelişme büyük güçlerin çıkarlarına uygun olurken, Osmanlı Devleti'nin askeri, ekonomik ve siyasi olarak ne kadar zayıfladığını ve izlemiş olduğu denge politikasınn toprak kayıplarını engelleyemediğini ortaya koymuştur. Yine ifade edilmelidir ki, İstanbul'un dönemin büyk güçlerine karşı izlemiş olduğu dış dengeleme siyasetinin ise devleti ulusal çıkarlar ve beka konusunda istenilenden uzak bir seviyeye getirdiği net bir şekilde görülecektir. Gelişmeler sonucunda burada olan Müslüman ahalinin haklarının

[169] Ümit Kurtuluş, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü*, Sincan Matbaası, 1979, s. 4.
[170] Hakan Baş, *a.g.e.* , s. 25.
[171] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 75.

korunması adına 1881 yılında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile ilk kez Yunanistan, Kutsal İslam Hukukunun ve İslam Mahkemeleri uygulanmasını kabul etti.[172] İki devlet antlaşmanın 8. maddesi ile özerklikle ilgili hükümleri kabul ettiler.[173] Böylelikle Yunanistan Müslümanların haklarını ve özgürlüklerini tanımış oluyor ve bununla birlikte garantiler veriyordu. Yunan yönetimi antlaşmaya bağlı olarak 1882 yılında Ruhani Liderler ve Muhammedi Cemaatler Hakkında Yasa ile Larisa, Farsala, Trikala ve Volos bölgelerinde dört müftülük tanınmıştır.[174] Daha sonra aynı yıl çıkan İslam Cemaatlerinin Manevi Liderleri Hakkında isimli ikinci bir yasa ile müftülerin görev alanları belirlenmiştir.[175]

Burada ifade edilmesi gereken bir önemli nokta bulunmaktadır. 1830 Protokolü ve 1881 Sözleşmesi'nin tanıdığı azınlık hakları Yunanistan'a terk edilen topraklarla sınırlı olduğudur.[176] Bu bağlamda antlaşmanın geçerliliğine yönelik tartışmalar ise dönem dönem gündeme gelecektir.

Balkan Savaşları'na kadar olan dönemde Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında, dönemin büyük güçlerinin de etkisi ile sürekli olarak olumsuz süreçler yaşanmıştır. Özellikle Yunanistan'ın sürekli yayılımcı istekleri, Osmanlı Devleti'nin o dönem siyasi durumu ve büyük devletlerin çıkarları çoğunlukla Yunanistan'ın lehine bir politika gelişmesini sağlamıştır. Balkan Savaşları sadece Batı Trakya için değil Balkanlarda Türk ve Müslüman ahali için kırılma noktası olacaktır.[177] Balkan Savaşları'nın daha önce ifade edildiği üzere Osmanlı Devleti'nin yeni kurulan Balkan

---

[172] Akt. Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği (Müftülük Meseleleriyle İlgili Yunan Yargıtay ve Danıştay Kararları ve Diğer Belgeler)*, Orion Kitabevi, Ankara 2009, s. 63-64.

[173] ''*Yunanistan'a terk edilen topraklar üzerinde yaşayan Müslümanlara ibadet özgürlüğü tanınır. Var olan ve ileride oluşacak olan Müslüman Cemaatlerinin özerkliğine ve hiyerarşik yapılanmasına, örgütlenmesine ve bunlara ait fon ve taşınmaz malların yönetilmesine halel getirilmeyecektir. Bu cemaatlerin, dini konularda manevi önderleriyle olan ilişkilerine hiçbir engel konulmayacaktır. Yerel Şer-i Mahkemeler (İslam Mahkemeleri) sadece dini yargılama yapmaya devam edecektir.*''
Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın...* , s. 64.

[174] Rıdvan Topçu, *İslam Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri*, Bakeş Yayınları, Yunanistan 2012, s. 38.

[175] ''*Müftüler,*
1. Müslümanların evlenmelerine izin verir, evlendirir.
2. Müslümanların aile kurullarının toplantılarına başkanlık eder ve oyların eşit olması halinde de, Müftünün oyu belirleyici olur.
3. Dini ve hayırsever İslam Kurumlarının taşınır ve taşınmaz mülklerini yönetir.'' Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın...,* s. 65.

[176] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Vakfı Yayınları, Ankara 1986, s. 35.

[177] Çalışma kapsamı nedeniyle Batı Trakya üzerine durulacağı için Balkan Savaşı ile ilgili diğer bölgelerde yaşanan gelişmeler ele alınmayacaktır.

Devletleri'ne karşı yenilgiye uğradığı bir savaştır. Her ne kadar İkinci Balkan Savaşı'nda kaybedilen bazı toprakları geri alınsa bile elden çıkan toprak ile geri alınanlar arasında büyük bir fark olduğu görülecektir. Burada işlenecek ana nokta her iki savaş dönemi ve sonucunda Batı Trakya'da yaşanan gelişmeler olacaktır.

İfade edilen döneme kadar Yunanistan sınırlarında kalan Türkler ile ilgili 1830 Protokolü sonrasında yeni bir metin olarak 1881 Antlaşması'nın yapılması önemlidir. 1881 Antlaşması, Yunanistan topraklarına yeni katılan Türklerin haklarının ve dini özerkliklerinin korunması açısından anlamlıdır.

Balkan Savaşları ile Yunanistan büyük oranda topraklarını arttırmayı başarmıştır. Savaşların sonunda Balkan Devletleri kendi aralarında 10 Ağustos 1913'te Bükreş Antlaşmasını imzalamıştır. Buna göre, Yunanistan Kavala'yı almış ve Dedeağaç bölgesinde, Mesta-Karasu Irmağı ile Meriç Nehri arasında Ege Denizi'ne çıkmıştır. Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Buna göre Türk-Bulgar sınırı Meriç Nehri kabul edilirken, Dimetoka Türk sınırları içinde kalmıştır.[178] Realist teorinin ana unsurları olan gücün ne kadar önemli olduğu Balkan Savaşları ile görülmüştür. Morgenthau'nun diplomaside ortaya koyduğu başkalarının gözü ile düşünme ve hayati konularda uzlaşmanın Balkan uluslarına kazancı büyük olmuştur. Ancak birinci savaşta Osmanlı aleyhine kazanımları olan devletler ikinci savaşta ise göreli kazanç bakış açısını nedeniyle birbirleri ile savaşmıştır. Yine bu dönemde Osmanlı Devleti'nin dengelenmesi adına Balkan devletleri hem dış dengelemeye hem de savaşa başvurmuşlardır Devletin içerisinde bulunduğu durum, uluslararası anarşik düzenin İstanbul aleyhine olması ve büyük güçlerin ulusal çıkarları devletin toprak kaybetmesi üzerine olması nedeniyle Osmanlı Devleti Balkanlarda büyük kayıplar yaşamıştır.

Savaş sonrası bölgede kalan Türkler için öne çıkan gelişmelerden biri, Yunanistan'ın savaş sonucu almış olduğu topraklarda kalan Müslümanlara yönelik antlaşma olan 14 Kasım 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol'dür. Bir başka önemli gelişme ise 31 Ağustos 1913[179] tarihinde kurulan Batı Trakya Geçici Hükümeti'dir. Kronolojik bir sıra ile ifade edilmesi gerekirse burada öncelikle Batı Trakya kurulan geçici hükümetten bahsedilmelidir. Osmanlı Devleti'nin Batılı

[178] Ahmet Halaçoğlu, *a.g.e.* , s. 33-34.
[179] Çeşitli çalışmalarda bu tarih 1 Eylül 1913 olarak geçmektedir.

devletlere vermiş olduğu Edirne'nin alınmasının ardından Meriç'in Batı yakasına geçilmeyeceği sözü ve Bulgarların Türkler üzerinde baskı ve zulümleri Batı Trakya için kritik bir kararın alınmasına neden olacaktı. 15 Ağustos 1913'de Enver Paşa'nın emri ile Eşref Kuşçubaşı Batı Trakya'ya girmiştir. İstanbul'dan gelen eleştiriler ve aksi emirlere rağmen buradan çekilmeyen kuvvetler destek olarak gelen Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanlığını yapan Süleyman Askeri Bey'in kuvvetleri ile güçlenmiştir.[180]

Batı Trakya'ya giren kuvvetler 31 Ağustos 1913'de Gümülcine, 1 Eylül 1913'de İskeçe ve çevresini, 2 Ekim 1913'de Dedeağaç'ı kurtarmışlardır.[181] Yaşanan bu gelişmeler ve İstanbul'un mevcut bakış açısı sonucunda 31 Ağustos'ta geçici hükümet ilan edilmiştir. Hızlı bir şekilde teşkilatlanmaya giden hükümet atmış olduğu adımlarla bağımsız bir devlet görünümü çizmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti ve Bulgaristan yaşanan bu gelişmelerden rahatsızlık duyduğu süreçte, Yunanistan olumlu bir bakış açısına sahip olmuştur. Atina yönetimi, Batı Trakya'yı tampon bir devlet olarak görmüş, Türk-Bulgar yakınlaşmasına engel olabilmesi açısından desteklemiştir. Bu destek sözlü olarak silah, cephane, borç para, Bulgarlara karşı silahlı Rum çeteler olarak ifade edilmiştir.[182] Burada realit teorinin dikkat çekmiş olduğu ulusal çıkarın ne olduğu net bir şekilde görülmektedir. 1830 sonrası Türkler ile birçok kez savaşan Yunanistan, Batı Trakya devletini Osmanlı-Bulgar yakınlaşması adına desteklemeyi düşünmüştür. Devletlerin tek bir doğrusu olmadığı, koşulların gerektirdiği şekilde diplomatik manevralar yapabileceği ve teorinin atıf yaptığı evrensel ahlak ile her devlet için iyi-kötü farkının olabileceği burada görülmüştür. Osmanlı Devleti'nin baskıları, bölgenin önemi ve nüfusun Türk olması gibi etkenler göz önüne alındığında geçici hükümet 12 Eylül 1913 tarihinde Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi (Batı Trakya Bağımsız Hükümeti) ilan etti. Bu ilan aynı zamanda Türk tarihi için büyük bir anlam taşıyor, kurulan devlet ilk bağımsız Türk Cumhuriyeti olarak tarihe geçiyordu. Her ne kadar devlet olarak örgütlenmesini tamamlamış da olsa, Osmanlı Devleti'nin yoğun baskıları üzerine 25 Ekim 1913'de devletin varlığına son verilmiştir. Batı Trakya'ya yönelik Bulgar işgali ise bu sürecin ardından tamamlanmıştır. İşgal

[180] Hakan Baş, *a.g.e.* , s. 23.
[181] Ümit Kurtuluş, *a.g.e.* , s. 8.
[182] H. Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, Arba Yayınları, İstanbul 1996, s. 43.

sürecinde ve sonrasında Bulgar yönetimi Batı Trakya Türklerine yönelik baskı ve zulümlere imza attılar.[183]

Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında 14 Kasım 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol imzalanmıştır. Antlaşma Yunanistan'da kalan Müslümanların haklarının korunması için önemli bir konumda bulunmaktadır. Antlaşma, Türklerin Yunanistan'a bırakmış olduğu topraklarda kalan, Yunan uyruklu Müslüman Türklerin haklarını içermekte özellikle Başmüftülük, Müftülükler ile vakıflara ilişkin hükümler bulunmaktadır.[184] Geçerliliği üzerine tartışmalar olan Atina Antlaşması üzerine farklı görüşler bulunmaktadır. Yunanistan, Lozan Antlaşması ile Atina Antlaşması'nın ortadan kalktığı öne sürmektedir. Buna temel dayanağı ise antlaşmanın o dönem Yunanistan'a bırakılan topraklarda geçerli olduğu ve Batı Trakya'da uygulanamayacağıdır. Bir diğer iddia ise yapılan nüfus mübadelesi ile bu antlaşmanın uygulanmasının ortadan kalktığıdır. Bu iddialara yönelik karşı bir argüman bulunmaktadır. Buna göre, antlaşmada 3 numaralı protokol Yunanistan'ın bütün topraklarında uygulanacağını ortaya net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu nedenle daha sonra Yunanistan egemenliğine giren Batı Trakya'da uygulanamaz gibi bir savı ortadan kaldırmaktadır. Lozan ile antlaşmanın etkinliğini yitirdiği iddiası ise yanlıştır. Çünkü Lozan ile Atina Antlaşması'nın ortadan kalktığına dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Yunanistan'ın 1913 yılında imzalanan antlaşmayı uygulama konusunda isteksizliği ilerleyen süreçte Batı Trakya için birçok temel tartışma konusunun temel çıkış noktasını oluşturacaktır.

Balkan Savaşları ile büyük oranda nüfus ve toprak kaybeden Osmanlı Devleti askeri ve ekonomik olarak da büyük bir yara almıştır. 1914 yılında başlayacak olan Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti için adeta sonun bir başlangıcı olacaktır. Bu durum göz önüne alındığında Batı Trakya gibi stratejik bir bölgenin bu gerçeklerden etkilenmemesi düşünülemezdi. Devletin, Almanya ile beraber Birinci Dünya Savaşı'na girmesi ve Bulgaristan'la müttefiklik ilişkisi kurması bir kez daha Batı

---

[183] ''*Dimetoka, Ortaköy, Ferecik, Sofulu ve Cisr-i Mustafa Paşa'nın bütün, Gümülcine ve İskeçe'nin ise bir kısım ahalisi Osmanlı topraklarına sığınmak (göç etmek) zorunda kaldılar. Yaklaşık 200.000 kişiyi bulan bu Müslüman ahalinin yerine dönmesi için yapılan bütün teşebbüsler neticesiz kalmış, ...Bulgar hükümeti göç eden Türklerin yerine Makedonya Bulgar mültecilerini yerleştirmiştir.*'' Akt. Ahmet Halaçoğlu, *a.g.e.* , s. 33-34.

[184] Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın...* , s. 67.

Trakya'nın gündeme gelmesine neden olacaktır. Almanya özellikle Bulgaristan'ın müttefik olarak kendi yanında savaşa katılmasına büyük önem veriyordu. Bulgaristan ise henüz tarafsız konumda bulunduğu süreçte savaşın her iki tarafı ile görüşerek çıkarlarına uygun olanı belirlemeyi amaçlıyordu. Savaş öncesinde ve sürecinde Osmanlı Devleti ve Almanya ilişkileri göz önüne alındığında, Bulgaristan'ın istekleri karşısında Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki etkisi tahmin edilebilecektir.

Osmanlı Devleti toprakları üzerine ve çeşitli konularda pazarlıklar sonucunda Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 6 Eylül 1915 tarihinde imzalanan Osmanlı-Bulgar Hudut Düzeltme Antlaşması imzalanmıştır.[185] Antlaşma ile

''*Tunca ve Meriç'in batısında kalan, Cisri Mustafa Paşa, Karaağaç ve Dimetoka'yı içine alan ve Enez'e kadar Meriç kıyısında dar bir şerit oluşturan, toplam 2600 kilometre kare civarında bir toprak parçası Bulgaristan'a bırakılıyordu. Bırakılan topraklar üzerinde büyük çoğunluğu Müslüman Türklerden oluşan, takriben 65 bin kişi yaşıyordu. ... Terk edilen toprakların Müslüman ahalisi ise, Bulgaristan Müslümanlarının hak ve görevlerine sahip ve tabi olacaklardı.*''[186]

Bu antlaşma özellikle Lozan sürecinde gündeme gelecek ve İngiltere ve Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı en önemli kozlarından biri olacaktır. İki ülke arasında yapılan bu antlaşma ile Osmanlı Devleti-Almanya-Bulgaristan iş birliği için gerekli şartlar sağlanmış oluyordu. Devletin Birinci Dünya Savaşı'nda ittifak ile var olması için toprağından vazgeçmesi savaş sonucunda beklentilerin ve Almanya'nın desteğinin ne kadar önemsendiğini ortaya koymuştur. Bir başka nokta ise Osmanlı Devleti'nin savaşa girmeyi bir çıkar olarak görmesi sonucunda topraklarını Bulgaristan'a bırakması ile Bulgaristan'ın savaşa girmesinin Almanya'nın çıkarları

[185] Bu antlaşma öncesi iki ülke arasında Almanya'nın teşviki ile 19 Ağustos 1914'te Osmanlı-Bulgar ittifakı imzalanmıştır. İttifak'a göre: her iki taraf birbirlerinin sınırlarına saygı gösterecek, taraflardan biri herhangi bir Balkan ülkesi tarafından saldırıya uğrarsa diğerinin talebi üzerine saldırgan devlete karşı savaş ilan edebilecek veya diğeri lehine tarafsızlığını koruyabilecektir. Akt. İbrahim Kamil, ''Enver Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı Sırasında Balkanları Teftişi İle İlgili Bilinmeyen İki Belge'' *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 2, Edirne 2016, s. 89.

[186] Akt. Ali Ata Yiğit, ''Çanakkale Savaşlarının Ortaya Çıkardığı Stratejik Bir Zorunluluk: Osmanlı-Bulgar Hudut Tashihi Antlaşması'', *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 63, Ankara, 2012, s. 279.

için uygun olduğu vurgulanmalıdır. Osmanlı Devleti'nin savaşta güçlü bir şekilde yer alması içi dış dengelemeye başvurması olarak okunabilir. Almanya'nın ise Osmanlı Devleti ile ittifak yapmasında ise İngiltere ve Fransa'ya karşı daha çok göreli kazanç elde etme isteği etki yapmıştır.

Batı Trakya'da Yunan ve Bulgar varlığı Türkler tarafından kabul edilmiyor ve bu nedenle yeni bir girişim ortaya çıkıyordu. Türk-Bulgar Antlaşması öncesinde 30 Temmuz 1915 tarihinde Radalios köyünde (Drama) Batı Trakya Kurtuluş Komitesi kurulmuştur. Fuat Balkan, Şakir Zümre ve Cevat Bey'in kurucusu olduğu bu hareket Ağustos 1913'te ilan edilen hükümet gibi dönemlerinin ''*bölgesel ve uluslararası ortamının elverişsizliği*''[187] nedeniyle destek alamadığı için 27 Eylül 1917'de son bulmuştur. Osmanlı Devleti her ne kadar çeşitli cephelerde başarılar elde etmiş bile olsa nihai aşamada savaşı müttefikleri ile beraber kaybetmiştir. Devlet toprak kazanımları elde etmek amacı ile girmiş olduğu savaşta değil ulusal güvenlik sorunu beka problemi ile karşı karşıya kalmıştır. Devletin ilerleyen yıllarda yaşayacağı sorunlar ise uluslararası ilişkilerde çıkarın teorinin ifade etmiş olduğu üzere ne kadar önemli bir konumda olduğunu ortaya koyacaktır.

27 Kasım 1919 yılında Bulgaristan İtilaf Devletleri ile beraber Neuilly Antlaşması'nı imzalamıştır.[188] Antlaşma, Batı Trakya'yı doğrudan etkileyecek özellikle Yunanistan'ın dönemin büyük devletler tarafından desteklenerek bir kez daha kolayca toprak kazanmasını sağlayacaktır. Antlaşma ile Batı Trakya'da Müttefiklerarası Trakya Hükümeti kurulmuştur.[189] Kurulan yönetimde Türk idari anlayışı ve Türkler çoğu makamda yer almıştı. Ancak bölge üzerine Yunanistan ve Fransa'nın fikirleri birbirinden farklıydı. Fransa kendisine bağlı kalmasını isterken, Yunanistan Batı Trakya en kısa zamanda kendi topraklarına katmak istiyordu. Yunanistan'ın çabaları sonucunda halkoylaması yapılmasına karar verilmiştir. İki dereceli seçim sistemi gerçekleşen halkoylaması Türk tarihinin en talihsiz

---

[187] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar*, SAEMK Araştırma Projeleri Dizisi, 1. Basım, Ankara 1999, s. 23.

[188] Antlaşma Batı Trakya ile ilgili 1915 antlaşması nedeniyle ile ilgili kararı müttefiklere bırakırken, Doğru Trakya ile ilgili kararı ise Osmanlı Devleti ile ilgili yapılacak antlaşmaya bırakmıştır. H.Bülent Demirbaş, *a.g.e.* , s. 82.

[189] ''*Batı Trakya'nın kuzeyini (Nevrekop, Ropçoz, Paşmaklı, Eğridere, Darıdere, Kırcali, Koşukavak, Ortaköy ve Mustafapaşa kazalarını) Bulgaristan'a bırakıtı; güneyini de (Karaağaç, Dimetoka, Sofulu, Dedeağaç, Gümülcine, İskeçe) Müttefiklerarası Trakya Hükümeti adı altında Fransız askeri makamlarının yönetimine verdi.*'' H. Bülent Demirbaş, *a.g.e.* , s. 83.

sonuçlarından birinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fransız himayesi ve Yunanistan'a bağlanma seçenekleri arasında ikinci seçmenler[190] Yunanistan'ı seçmiştir.

Batı Trakya'nın adım adım Yunanistan toprağı olma yolunda ilerlediği süreçte ise milletini düşünen Türkler ile işgale karşı olan Bulgarlar 25/27[191] Mayıs 1920'de Batı Trakya Ulusal Hükümeti'ni kurmuştur. Kurucu hükümette Peştereli Tevfik, Mahmud Nedim, Hasan Tahsin (Argun), Sabri (Tüten), Fuat (Balkan), Fahri (Özdilek), Bekir Sıtkı, Mustafa Efendi, K. Georgiev ve Vangel Georgiev bulunmuştur.[192] Kurulan hükümet özellikle Anadolu topraklarında Türk Ulusal Mücadelesi'ne büyük bir fayda sağlayacaktır. Ancak Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması ile hükümet ve Batı Trakya Türkleri'nin bağımsızlık mücadelesi sona erecektir.

Savaş sonrasında gelişmelerin bir diğer tarafı Anadolu topraklarıdır. Savaşın sonunda Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır. Her ne kadar bu antlaşmanın adı ateşkes olsa bile içerik ve uygulamalar devletin işgal edilmesi, parçalanması ve ortadan kalkmasını hedefleyen bir yapıda olduğu belliydi. 12 Ocak 1919'da yapılacak olan Paris Barış Konferansı'na bu hava içerisinde dönemin büyük güçlerinin desteği ile Yunanistan, Osmanlı Devleti aleyhine toprak talepleri içeren hazırlıklar yapmıştır. Bu talepler içerisinde Batı Trakya yer almaktaydı. Venizelos Batı ve Doğu Trakya ile ilgili olarak uluslararası denetiminin (Milletler Cemiyeti veya Amerika mandası altında) Yunanistan'a verilmesini istiyordu.[193] Yukarıda da ifade edildiği üzere Batı Trakya Bulgarlar ve Yunanlılar arasında paylaşılmış, halkoylaması ile bölgenin Yunanistan tarafından işgali gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti toprakları ise İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan işgaline uğrarken Arap, Kürt ve Ermeni gruplar büyük devletlerin himayesinde Osmanlı Devleti'ne karşı pozisyon almışlardır.

Anadolu'da ise 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları

---

[190] Oy kullananlar Türklerden Hafız Galip, Tabak Halil, Ortacalı Ali, Osman Ağa, Hacı Yusuf, Rumlardan Nikalao Zoidis, Musevi Muis Karasu ve Bulgar Petku Daçef'dir. Hacı Yusuf hariç diğer Türk seçmenler ve Rum seçmen Yunan yönetimini seçmiştir. Hakan Baş, *a.g.e.* , s. 37.

[191] Farklı tarih kullanımları nedeniyle her iki tarihin verilmesi uygun görülmüştür.

[192] H. Bülent Demirbaş, *a.g.e.* , s. 88.

[193] Richard Clogg, *a.g.e.* , s. 99.

önderliğinde işgallere karşı direniş hareketi başlayacaktı. İtilaf Devletleri bu süreçte Anadolu topraklarında işgali tamamlamak amacı ile Sevr Antlaşması'nı Türk Milleti'ne dayatmıştır. 10 Ağustos 1920 tarihli antlaşma üç parçadan oluşmaktadır. Osmanlı Devleti'ni parçalayan antlaşma, Batı Trakya'yı Yunanistan'a resmen veren Trakya konusundaki antlaşma ve Yunanistan'daki azınlıkların korunmasıyla ilgili olarak yapılan antlaşma, "Yunan Sevr'i" olarak bilinmektedir.[194] Yunan Sevr'i daha önceki antlaşmalara göre farklı bir önemi vardır. Yunan Sevr'i bütün Yunanistan topraklarında geçerli olan, tüm azınlıkları kapsayan ve gelecekte Yunanistan topraklarına katılacak yerlerde de geçerlidir.[195] Bu açıdan bakıldığında ileride Yunanistan'a katılacak olan On İki Ada'da bu antlaşmanın geçerli olması gerekirken, Atina yönetimi bunu reddetmektedir. [196]

Savaşın ardından bölgeden Bulgaristan'ın çekilmesi, Fransa'nın gelmesi ve Yunanistan'ın hedefleri ise hem Osmanlı hem de Bulgaristan için yeni bir güvenlik tehdidi anlamına gelmiştir. Bölgenin geleceği ile ilgili yapılan seçimden ikinci seçmenlerin kararı da Batı Trakya'nın geleceği için etkili olmuştur. Osmanlı Devleti o dönem savaşın kaybedeni olarak herhangi bir söz hakkı bulunmuyordu ve işgalin daha kötüsü olarak bir güvenlik tehlikesi de o dönem mevcut değildi. Ancak Batı Trakya Türk azınlığı açısından bakıldığında Fransa yönetimi dâhil olmak üzere hangi devlet olursa olsun bölgede olacak yeni devlet Türk-Müslüman kimliği ile sorunları olan veya olacak yapılardı. Bölgenin nüfusu ve Yunanistan'ın sürekli olarak genişlemesinde ortaya çıkan belgeler bu dönem bir kez daha ortaya çıkmış ve Yunan Sevr'i imzalanmıştır. Yunan Sevr'i, bölgede yaşayan Türkler gibi azınlıkta kalacak ve ileride topraklara katılacak bölgelerde geçerli olacak bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile Yunan yönetimin Türklerin kimliğine yönelik güvenlik riski önlenmeye çalışılsa da ne kadar başarılı olduğu tartışmalıdır.

Batı Trakya'nın Yunanistan'a verildiği süreçte, Anadolu üzerinde büyük güçler ile Yunanistan'ın işgal hedefleri ve çalışmaları devam ediyordu. Buna karşı olarak Ankara Hükümeti ortaya çıkmış ve işgalci güçlere karşı savaşmıştır.

---

[194] Batı Trakya Onlıne, *Yunan Sevr'i-10 Ağustos 1920*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-hukuki-statu/yunan-sevri-10-agustos-1920.html, (25.03.2018).
[195] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 63.
[196] Yunan Sevr'i ile ilgili tartışmalara Lozan Antlaşması ile ilgili başlık altında değinilecektir.

Yunanistan'ın Anadolu üzerinde yayılımcı amaçları Türk Ulusal Mücadelesi'nin başarısı ile Megali İdea projesi büyük bir hezimete uğramıştır. Lozan Antlaşması'na geçmeden önce Millî Mücadele döneminde Ankara Hükümeti'nin ve Mustafa Kemal Paşa'nın Batı Trakya'ya bakışının özetlenmesi gerekmektedir. Nutuk'ta yayınlanan belgelere bakıldığında Cafer Tayyar Paşa ile sıkça haberleşen Mustafa Kemal Paşa'nın Batı Trakya'da olan Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri ile bölgede kurulan hükümet ile ilgili fikir alışverişi yapıldığı görülecektir. Mustafa Kemal Paşa Batı Trakya'nın bir antlaşma ile bırakıldığını bu nedenle önceliğin Doğu Trakya olduğunu vurgularken, Batı Trakya'nın kurtarılması hakkında görüşlerini de ifade etmiştir. 09.11.1919 tarihli yazışmada[197] Mustafa Kemal Paşa Batı Trakya hakkında şu görüşleri ifade etmiştir,

''*Batı Trakya'nın tümüyle Müslümanların elinde bir bütün olarak kalması, uygun zaman ve fırsatta anayurda katılması hepimizin tek amacıdır. Bu nedenle bu sevgili parçanın hiçbir neden ve bahane ile yabancı sömürgesi olmaya razı olmamak ilkedir. …Ulusal birliği temsil eden Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Ateşkes zamanındaki sınırı temel kabul etmiş olduğundan Meriç'in batısının resmi bir dille söyleyemez. Bu nedenle amacın elde edilmesi için en birinci umar, Batı Trakya'da ezici çoğunluğu oluşturan dindaş ve soydaşlarımızın ulusal örgütlerini örgenleştirerek ve güçlendirerek, Wilson ilkelerine dayanarak haklarını istemeleri ve elde etmeye çalışmalarıdır.*''[198]

Anadolu'da Türk-Yunan mücadelesinde Batı Trakya'da kurulmuş olan örgütlenmeler Yunanistan'ın dikkatini tümüyle Anadolu topraklarına odaklamasını engellemiştir. Batı Trakya'da mücadele Yunan askeri kuvvetlerinin bir kısmını burada tutmasına neden olmuştur. Bu anlamda Batı Trakya'nın Anadolu'da yaşanan mücadeleye katkısı yadsınamaz. Türk Ulusal Mücadelesi daha önce ifade edildiği üzere kendi içerisinde çıkar çatışması yaşayan devletlere karşı Ankara'nın askeri ve diplomatik başarısı olarak ifade edilebilir. Özellikle İtalyalara karşı Yunanlıların

[197] Nutuk 295 Numaralı Belge.
[198] Gazi Mustafa Kemal (Atatürk), *Nutuk-Söylev Vesikalar-Belgeler*, C. 3, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012, s. 1907.

Anadolu topraklarında etkin bir şekilde var olması için İngiltere'nin çabası büyük güçlerin kendi içerisinde bölünmesine neden olmuş ve bu çıkar çatıması Ankara'nın lehine olmuştur. Batı Trakya topraklarının Yunanistan'da kalacak olması ise ilerleyen yıllarda güvenlik temelli bakış açılarının oluşmasına neden olacak gelişmelerden biri olacaktır. Türk Ulusal Mücadelesi'nin başarısı sonucunda Lozan'da görüşmeler yapılmaya başlanacaktır. Birkaç defa kesintiye uğrayacak görüşmeler Lozan Barış Antlaşması ile sonuçlanacaktır. Bu antlaşma Batı Trakya'da Türk azınlığının haklarını etkilemesi bakımından en önemli antlaşma olarak ifade edilebilir. Lozan'a giden yolda yapılacak nüfus mübadelesi iki ülke arasında azınlık rejimi ile ilgili kararların alınmasında temel basamaklardan biri olacaktır. Bir sonraki başlık altında Lozan Barış Antlaşması, nüfus mübadelesi ve bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkacak olan Atina ve Ankara Antlaşması incelenirken, Batı Trakya Türk azınlığının haklarının ne aşamada olduğu ile ikili ilişkilerin etkili olup olmadığı tespit edilecektir.

1.2.2. Lozan Barış Antlaşması ve İki Savaş Arası Dönem (1923-1939)

Birinci Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı Devleti işgale uğramış, devamlılığını sağlayacak güçte olmadığı için yıkılmış ve tarih sahnesinden çekilmiştir. Savaş sonrası dönemde Ankara'da ortaya çıkan hükümet öncelikle askeri alanda kazandığı başarıları siyasi alanda da göstererek Türkiye'nin temellerini atmıştır. Tüm bu mücadele ve çabalar 24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile sonuçlanmış ve antlaşma ile Türkiye diğer devletler tarafından resmen tanınmıştır.

Antlaşmaya giden yolda Batı Trakya'nın Türk topraklarına katılması için Lozan'a giden Türk heyetinin siyasetinin açıklanması gerekmektedir. Heyet Lozan'a gitmeden önce talimat verilen konulardan biri Batı Trakya'nın durumu olmuştur. Ankara, Batı Trakya ile ilgili olarak plebisit yapılmasını öngören bir siyaset belirlemiştir. 22 Kasım 1922 tarihinde birinci oturumda Türk, Yunan ve diğer katılımcı devletler görüşlerini ortaya koymuştur. Türk Heyeti'ni temsilen İsmet İnönü, Doğu Trakya ile ilgili olarak, 1913 sınırını işaret ederek Meriç dökümüne kadar olan Karaağaç ve Mustafa Paşa Köprüsü-Dimetoka-Simelin parçasını isterken, Meriç'in batısı için toprak talebini burada yaşayanların çoğunluğunun Türk olması ile

desteklemiştir.[199] Yunanistan tarafını temsilen bulunan Venizelos ise Batı Trakya ile ilgili tartışmanın diğer devletlerin birbirleri ile yapmış olduğu antlaşmaları tartışmaya açacağını ifade etmiştir. Bölgenin Osmanlı Devleti'nin kendi isteği ile Bulgaristan'a terk edildiğini, dahası bu kadar önemli ise bu toprak bırakımının Osmanlı için Batı Trakya'ya bakışını ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Katılımcı ülkelerden Sırp-Hırvat-Sloven Hükümeti ile Romanya Batı Trakya ile ilgili değişikliklere çeşitli nedenlerle karşı çıkmıştır. İngiltere'yi temsilen katılan Curzon, Batı Trakya'nın tartışma konusu olamayacağını bölge hakkında kararın daha önce verildiğini ifade etmiştir.[200]

Konu hakkında ikinci oturum ise daha belirleyici olmuştur. Söz alan İsmet İnönü nüfus ve bölgenin hukuki statüsü hakkında bilgiler vererek Türk tarafının haklılığını ortaya koymaya çalışmıştır. İnönü, Batı Trakya'da Türk nüfusun daha fazla olduğunu halkoylamasına karşı çıkılmasının Yunanistan'ın savunduğu demokratik değerlere[201] aykırı olduğunu belirtmiştir. Batı Trakya'nın statüsün müttefiklerce henüz belirlenmediği vurgulanırken,[202] Osmanlı Devleti'nin bölgeyi baskılar nedeniyle bıraktığını ancak bu antlaşmanın Osmanlı Meclisi tarafından onaylanmadığını ve müttefiklerce bu antlaşmanın savaş sonrasında yürürlükten kaldırıldığını ifade etmiştir. [203] Yunan ve İngiliz temsilcilerin Batı Trakya ile ilgili bir sorun olmadığını yeniden ifade etmesi ile görüşmeler Türkiye'nin aleyhine şekilde sonuçlanmış ve Batı Trakya Yunanistan tarafında kalmıştır.

Her ne kadar Türkiye bölgenin geri alınması için gerekli girişimleri yapsa da dönemin koşulları veya dengeleri bu adımın gerçekleşmesini engellemiştir. Büyük devletler ile katılımcı ülkelerin çıkarlarının bir sonucu olarak Batı Trakya Yunanistn sınırları içerisinde kalmıştır. Kuşkusuz bu gelişme devletlerin güçlerinin uluslararası siyasette ne kadar önemli olduğunu ortaya koyarken, büyük devletlerin ise çeşitli çıkarları için başka devletler üzerinden siyaset izlediğini ortaya koymuştur. Ülkenin

---

[199] Akt. Hikmet Öksüz, ''Lozan'da Batı Trakya Sorunu'', *Yirminci Yüzyılda Batı Trakya Türkleri*, Trabzon 2016, s. 34.

[200] Ali Balkan Metel, *Lozan Barış Andlaşması Ve Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığın Yunanistan'daki Durumu*, Kuşak Ofset, İstanbul, 12-13.

[201] Demokrasinin ortaya çıktığı topraklar olarak görülen Yunanistan'ın Yunan İsyanı ile başlayan bağımsızlık mücadelesi ve ardından bağımsızlığında her dönem azınlık olarak kalan Türkler/Müslümanlar zulüm, baskı, şiddet ve göçe maruz kalmıştır. Bu gerçek Yunanistan'ın demokrasi anlayışı hakkında yeterli bilgiyi vermektedir.

[202] Hikmet Öksüz, ''Lozan'da Batı Trakya Sorunu'', *Yirminci Yüzyılda Batı...* , s. 38.

[203] Ali Balkan Metel, *a.g.e.* , s. 16.

savaş yorgunu olması ile askeri, ekonomik ve diğer birçok açıdan yeni bir savaşı kaldıramayacak olması bölgenin Yunanistan sınırları içerisinde kalmasına neden olmuştur. Aslında bu durum Yunanistan açısından olumlu olarak görülmesi rağmen ilerleyen yıllarda devletin Türkleri bir güvenlik tehlikesi görmesi sonucunda kendi içerisinde adeta bir kısır döngünün oluşmasına neden olacaktır. Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması'nda diğer alanlarda hedeflerine ulaşması, dönemin güçlü devletlerinin Türklerin yaşadığı toprakların Türkiye'ye bırakılmaması ile bir şekilde dengeleme yaptığı düşünülebilir.

Batı Trakya ile ilgili sorunun bu şekilde çözülmesinin ardından bir başka konu olan mübadele gündeme gelmiştir. Azınlıklar konusuna bağlantılı olarak bir nüfus mübadelesi yapılmasına karar verilmiştir. Mübadeleye kimlerin dâhil olacağı, mübadele sınırlarının belirlenmesi gibi konularda çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Görüşmeler sonucunda Lozan Barış Antlaşması öncesi iki ülke arasında 30 Ocak 1923 tarihli Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol ile Sivil Tutukluların Geri Verilmesi ve Savaş Tutsaklarının Mübadelesine İlişkin Anlaşma imzalanmıştır. 1913 Bükreş Antlaşması öncesi Batı Trakya'da yerleşen Türkler ile 30 Ekim 1918 öncesi İstanbul'a yerleşen Rumlar yerleşik olarak kabul edilirken, bu toprakların dışında kalanlar mübadeleye dâhil edilmiştir. Mübadele ile Yunanistan'a yoğun bir göç yaşanmıştır. Atina yönetimi gelen göçmenleri Batı Trakya topraklarına yerleştirerek bölgenin demografik yapısını Türkler aleyhine değiştirmek için kullanmıştır. Lozan sonrası süreçte çeşitli evlere, camilere, Müslüman-Türk okullarına, tahıl ambarlarına el konularak Rumlar buralara yerleştirilmiştir. Atina yönetimi atmış olduğu adımları savunurken, Türkiye'den gelen Rumların barınabilecekleri ilk yerin Batı Trakya olduğunu belirterek politikalarını zorunluluklar üzerine kurduklarını iddia ediyordu.[204] Mübadele ise her iki devletin ve ulusun birbirlerine yönelik güvenlik riski olarak görmelerinin bir sonucudur. Özellikle dünya savaşı sırasında yaşanan olaylar nedeniyle Rumların Türkiye'de kalmasının ilerleyen süreçte yeni sorunlara neden olacağını düşünmekteydi. Her iki ülke için en mantıklı yol olan mübadele ile ülkelerin güvenlik ihtiyaçları karşılanırken, kalan azınlıklar ile aslında ilerleyen yıllarda yüksek politika konusu haline gelecek olan bir sorunun

[204] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'da Etnik Gruplar...* , s. 25-26.

temelleri de atılmış bulunuyordu.

24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması'nın 37-45. maddeleri[205] ile Batı Trakya Türk azınlığı ile İstanbul'da Rumların hakları garanti altına alınmıştır.[206] 45. madde ile Türkiye'nin kabul ettiği hakların, Yunanistan'da Müslüman azınlığa tanındığı net bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak bu ifadeye rağmen Lozan Barış Antlaşması sonrası dönemde Yunanistan'dan Türk göçleri başlamıştır. Yukarıda ifade edildiği üzere Yunanistan'ın Batı Trakya'ya yönelik mübadil Rumları yerleştirme siyaseti göçler üzerinde etkili olmuştur. Haksız yere taşınır/taşınmaz mallara el konulması, yapılan baskılar ve mübadillerle beraber artan huzursuzluk, diğer Balkan ülkelerinden gelen Türk ve Müslümanların eklenmesi ile Türkiye'ye yoğun bir göç başlamıştır.[207] Türkiye, Batı Trakya'dan gelen bu göçleri bölgenin stratejik önemini göz önüne alarak kabul edilmemesini kararlaştırmıştır.[208] Bölgeden gelen göçlere yönelik karar alınması bir yana Türklerin yaşadığı sıkıntılar sürekli olarak gündemde olmaya devam etmiştir. Bölgeden gelen haberler baskı ve mallara el koymanın yoğun bir şekilde devam ettiğini ortaya koyuyor ve Hükümet ile Dışişleri Bakanlığı yaşanan gelişmeleri yakından takip etmeyi sürdürüyordu. Göçün durdurulması için çeşitli görüşler bu dönemde ortaya konulmuştur. Yunanistan'ın Türkleri bölgeden gönderme nedenlerinin en başında halkı ülke içinde bir beşinci kol olarak görmesidir.[209] Buradan bir durum net bir şekilde görülmektedir. Yunanistan sadece toprağı isterken, toprağın üzerinde yaşayan ve kendi devletine bağlı insanların varlığından rahatsızlık duymaya başlamıştı.

Mübadelenin temel nedenini iki ülke içerisinde bulunan Türk ve Rumlara yönelik güvenlik temelli bakış açısı olduğu bilinmektedir. Atina yönetimi Türk Ulusal Mücadelesi sonrasında işgal ettiği topraklardan hem çıkarılmış hem de Megali İdea düşüncesi filli olarak sona ermiştir. Tüm bu gelişmeler Batı Trakya Türk azınlığına

---

[205] Antlaşma maddeleri ekler kısmında verilmiştir.

[206] Lozan Antlaşması'na rağmen ilerleyen yıllarda Yunanistan'ın hak ihlalleri yaptığı görülmüştür. Burada maddeler tek tek açıklamak yerine örnek olaylar oldukça açıklanması uygun görülmüştür.

[207] Hikmet Öksüz, ''Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçün Sebepleri'', *Batı Trakya Türkleri,* Karam Yayınları, Çorum 2006, s. 64.

[208] Burada Türkiye gelen göçmenleri sürekli olarak geri çevirdiği, kabul etmediği anlamı çıkmamalıdır. Batı Trakya'dan gelen göçmenler dönemsel olarak kabul edilmiştir. Ancak Türkiye'nin de güvenliği düşünülerek genel olarak göçün durulması amaçlanmıştır.

[209] Hikmet Öksüz, ''Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçün Sebepleri'', *Yirminci Yüzyılda Batı...* , s. 95-100.

yönelik olumsuz bakışına önemli bir neden olmuştur. Yunan aktörler ülke içerisinde olan Türkleri kendilerine yönelik beşinci kol olarak görerek bir güvenlik tehdidi olarak nitelemiş ve mübadillerin gelmesi ile demografik yapıyı Rumlar aleyhine çevirmek üzere adımlar atmıştır. Türkiye ise mübadele sürecini güvenlik problemi olarak görmekle beraber Yunanistan benzeri adımlar atmamıştır. Ancak Atina'nın izlediği siyaset sonucunda ülkeye Türk göçlerinin başlaması gelecekte Yunanistan kaynaklı güvenlik tehlikesinin oluşmasını önlemek adına zaman zaman kabul edilmemiştir.

Yaşanan gelişmeler ve sorunların çözülememesi, Türkiye ve Yunanistan arasında antlaşmalar yapılmasına giden yolu açacaktır. 21 Haziran 1925 tarihli Ankara Antlaşması[210] ile Batı Trakyalıların Yunanistan'a geri dönme ve mallarına yeniden sahip olma hakkı verilirken, bu uygulama İstanbul Rumları için Türkiye'de geçerli olmuştur. Bu antlaşma iki ülke arasında sorun ve gerginliğe neden olan azınlık konusunun bir şekilde çözülmesini sağlıyordu. Aynı yıl Yunanistan'da yaşanan askeri darbe ile olayların seyri bir kez daha değişmiştir. İktidara el koyan General Papagos Türkiye'ye karşı sert bir politika öngörüyordu. Bu Batı Trakya'da azınlık için kendi ülkelerinde baskı görebilme tehlikesini doğuruyordu. Papagos'un kısa süren iktidarının ardından bir kez daha iki ülke arasında sorunların çözümü ve ilişkilerin geliştirilmesi adına 1 Aralık 1926'da Atina Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma etabli ve mülkiyet konuları ele alınmıştır. Buna göre, mübadele bölgelerinde olan mallar, ilgili ülkelerin mülkiyetine geçerken, mübadele dışında kalan yerlerde ise mülklerin sahiplerine iade edilmesi kabul edilmiştir. Antlaşma ile Batı Trakya'da Müslüman Türklere ait mülkler bir ay içinde geri verilecek, Lozan sonrası bölgede mülkleri ile ilgili alınan istisnai kararlar ve önlemler kaldırılacak ve kamulaştırılan mallar geri verilecektir.[211] Ancak Yunanistan'ın uzlaşılan maddeleri uygulamakta olumsuz tavır takındığı, konu ile ilgili çalışmalarda ifade edilmektedir.

Ankara ve Atina Antlaşmaları'dan istenilen sonuçlara tam olarak ulaşamaması iki ülke arasında 1930 yılında sözleşme ve anlaşmalarının ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu anlaşmalarda bir başka etken ise siyasidir.

---

[210] Detaylar için Bkz, TBMM, *TBMM Tutanakları,* C.1, 5.3.1927, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c030/b040/tbmm020300400049.pdf , (23.04.2018).

[211] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde... ,* s. 50.

Yunanistan'da iktidara gelen Venizelos'un barışçıl tavrı ve Türkiye'de Gazi Mustafa Kemal'in devletin kuruluşundan bu yana savunduğu barış politikaları iki ülkenin yakınlaşmasını sağlayacaktır. 1930 anlaşmaları dostluk havasının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sözleşme ile mübadele dışında kalanların yerleşme tarihine bakılmaksızın yerleşik sayılmasına karar verilirken, azınlıkları etkilemesi bakımından İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Anlaşması öne çıkmaktadır. 1930 Antlaşması'nın madde olarak incelenmesi sorunların çözümüne katkısı olması/olmaması bakımından bir sonuca varılmasına katkı sunacaktır. 14. madde yerleşme tarihine bakmadan bölgede bulunan Müslümanları yerleşik sayarken, 15. madde antlaşma ve sözleşmelerden doğan haklarının engellenemeyeceğini (Batı Trakya'ya gelen ve Müslümanlara ait mülkleri işgal edenler çıkarılmayacaktır) ifade edilmiştir. 16. madde ile Batı Trakya dışında olan yerleşik Türklere ya da geri dönme hakkında faydalanan şahısların menkul ve gayrimenkullerinin mülkiyetinin Yunanistan'a geçeceği kabul edilmiştir. 20. madde b fıkrasına göre Yunan Hükümeti'nin Batı Trakyalılara tazminat ödemesine ve 29. madde ile 16. Maddede ifade edilen ve Yunan Hükümeti'ne geçmeyen mallarla ilgili sınırlama ve engellemeler olmayacağı kabul edilmiştir.[212] Baskın Oran, 29. maddenin Batı Trakyalılara belirli bir güvence getirmeyi amaçladığını ifade etmektedir.[213] İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Anlaşması ile iki ülke arasında serbest dolaşım hakkı tanınarak, mübadele kaynaklı iki ülkenin yaşamış olduğu zorlukların aşılması amaçlanmıştır.

1930 anlaşmalarının yarattığı olumlu bakış açısı, bölgede yaşanan gelişmelere bağlı olarak iki ülkenin yakınlaşmasını sağlamıştır. 1933 Samimi Anlaşma Belgesi'nin imzalanması iki ülkede bulunan azınlıkların bu dönem daha rahat yaşamalarını sağlamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'na giden yolda Balkanlara yönelik artan İtalyan ve Alman ilgisi ile Bulgaristan'ın revizyonist politika oluşturma amacı iki ülkeyi yakınlaştırmış ve azınlıklarla ilgili sorunların çözülmesine yönelik politikaya yönlendirmiştir. Buradan Yunanistan'ın yukarıda da ifade edildiği şekilde, Lozan sonrası Batı Trakya'da azınlık haklarını ihlal etmeye başladığı sonucu çıkmamalıdır. Örneğin, iki ülke ilişkilerinin yakın olduğu dönemde 1938 tarihli Sınır ve Kıyı Bölgelerinde Alım Satım Hakkının Kullanılmasının Yasaklanması Hakkında

[212] Hikmet Öksüz, ''Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçün Sebepleri'', *Yirminci Yüzyılda Batı...* , s. 102.
[213] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 51.

Kanun ile ‘‘*taşınmaz mal alım satımını izne bağlayan 1938 yasası bu dönemde çıkarılarak, 1930 öncesinde Rum göçmenlerin zorla yerleşmesi sonucunda kamulaştırılarak Türklerden alınan malların eski sahiplerince geri satın alınması engellenmiştir.*’’[214]

İki ülke arasında Lozan Barış Antlaşması sonucunda mübadiller ve azınlıkların sorunlarının çözülmesi için atılan adımlar öncelikle düşük alçak politika konusu olurken, iki ülke arasında yaşanan gerginlikler ile azınlıkların bu süreçten etkilenmesi temelleri atılmış olan yüksek politika konusu olma özelliğini hızla geliştirmeye başlamıştır. İki ülkenin uluslararası siyasetin gidişatına bağlı olarak azınlıklarla ilgili henüz kronik bir hale gelmemiş sorunları çözme çabası aslında özellikle revizyonist ülkelere karşı dış dengeleyeme adımları atlmadan önce sorunların çözülmesini içermektedir.

Lozan Barış Antlaşması hükümleri normlar hiyerarşisine göre Yunan anayasa ve yasaları ile diğer düzenleyici iç hukuk uygulamalarının üstündedir. Ancak ifade edilen kanun ile Yunanistan Lozan’a aykırı bir uygulama yapmaktan geri durmamıştır. İfade edilen antlaşmalar, çözülememiş keskin konuların çözülmesini amaçlamış ancak Batı Trakya azınlığının haklarını hedeflenen şekilde koruyamamıştır. Bu dönem olumlu bir gelişme olarak Eylül 1932 ve Haziran 1935 seçimlerinde Venizelist partiden aday olan Hafız Hasan Yunan parlamentosuna girmesi olmuştur.[215]

Türkiye ve Yunanistan bu dönemde 1934 tarihinde Balkan Paktı’nda yer alarak, bölgesel iş birliğine gitmişlerdir. Bulgaristan’ın bu işbirliğinin dışında kalmayı tercih ettiğinin belirtilmesi gerekir. Balkan Paktı’na giden yolda İkinci Dünya Savaşı’nın iyice yaklaştığının işaretlerinin olduğu bir dönemdir. Lozan Barış Antlaşması ile başlayan süreç veya iki savaş arası dönem Batı Trakya azınlığının yaşadığı hak ihlallerinin çözülmeye çalışıldığı ancak ne kadar sonuç alındığının tartışılacağı bir dönem olarak görülebilir. İki ülke arasında diğer devletere karşı dış dengelemenin egemen olduğu ve göreli kazanç anlayışının düşük seviyede olduğu bir dönemde Türk azınlığın sorunlarında ciddi bir gelişme olmaması olumsuz bir durumdur. Yine Atina’nın Türkleri ulusal güvenlik sorunu olarak görmesi ve bir şekilde göç etmelerine yönelik siyaset izlemesi iki devlet arasında dış politikada

[214] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 146.
[215] Ümit Kurtuluş, *a.g.e.* , s. 49.

diğerlerine yönelik ortak birlikteliğe rağmen, birbire bir konularda ortak bir anlayışın ve çözümün olmadığını ortaya koymuştur. Yunanistan içerisinde beşinci kol olarak görülen Türkler İkinci Dünya Savaşı'nda ülkelerini en ön saflarda korurken ardından yaşanacak Yunan İç Savaşı'nda dünya savaşı gibi en çok zarar gören toplumlardan biri olacaktır. Bir sonraki başlık altında savaşlar içerisinde Batı Trakya Türk azınlığının durumu ele alınacaktır.

1.2.3. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı (1939-1949)

İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı, Yunanistan için adeta bir yıkım olacaktır. İlk olarak yabancı devletlerin işgaline uğrayacak, ülke daha sonra kendi içerisinde bölünme yaşayacak ve iç savaş olacaktır. Tüm bu olaylar sırasında Türkiye savaşın dışında kalmış, Yunanistan ile ilgili yapılan teklifleri kabul etmemiş savaş sürecinde gerekli komşuluk görevini yerine getirmiştir. Savaşlar sırasında ise Batı Trakya Türkleri yaşanan süreçlerden payına düşeni fazlasıyla alacaktır. Dünya Savaşı ile Alman ve Bulgar işgalini gören Türkler, iç savaş sırasında ise EAM-ELAS ve EDES güçleri arasında kalmış, Türk ve Müslüman olmanın etkisiyle beraber zorlu bir dönemden geçmiştir.

1941 yılında ülke işgal kuvvetlerinin eline geçmiş durumdaydı. Almanların Balkanları işgal etmesi ve Bulgarların bu ülke ile hareket etmesinin sonucunda Batı Trakya'da Bulgar işgali yaşanmıştır. Bulgarlar, Ege Denizi'ne bir çıkış olarak gördükleri Batı Trakya'yı işgal etmişlerdir. İşgalciler Türkler kadar Yunanlılara da zulüm etmiş, Türkler güvenli liman olarak gördükleri Türkiye'ye göç etmiştir. Türk topraklarına ulaşamayanlar için Türkiye ve Almanya ile yapılan görüşmeler sonucunda Dimetoka tarafsız mıntıka olarak belirlenmiş ve Türkler bu bölgede kalmıştır.[216] Bulgarlar Batı Trakya'da tıpkı Balkan Savaşları'nda olduğu gibi Türk ve Müslüman ahaliye yönelik insanlık dışı tutumlarını sergilediler. Kemal Şevket Batıbey Ve Bulgarlar Geldi isimli eserinde yaşananları şu şekilde ifade etmiştir,

[216] Hikmet Öksüz, ''Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçün Sebepleri'', *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, Çorum 2006, s. 74.

''*Kapısında beyaz istavrozu olmayan evlerin kapılarını kırarak içeri girdiler. Para edecek ev eşyalarını toplayıp aldılar. ...Küflü tenekeler bile alınmıştı. Bakır kap ise, hiçbir evde bırakılmamıştı. Evlerde toplu olarak buldukları Türkleri çok dövmüşlerdi.*''[217]

İşgal süresince Bulgarlar Batı Trakya'da demografik yapıya yönelik çalışmalara girişmiştir. 1929 yılında Yunanistan ve Bulgaristan arasında nüfus mübadelesi yapılmıştır. Mübadele ile gelen Batı Trakya Bulgarları işgal sürecinde yeniden bölgeye geri getirildi. Pomak Türklerine Bulgar olduklarına yönelik propaganda yapılırken, Batı Trakya'da Türk nüfusun göçmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bölgede bulunan Rumlar ise bir kısmı Bulgarlığı kabul etmiş kimisi de Yunanistan'ın diğer kesimlerine göç etmiştir.[218] Savaş sırasında Batı Trakya'da bu gelişmeler yaşanırken, Türkler Yunan Ordusu ile beraber cephede yer almış ve düşman kuvvetlere karşı ülkesini savunmuştur. Burada belirtilmesi gereken bir başka nokta ise Türk-Yunan savaşları üzerinden çok bir zaman geçmemiş ve acıların taze olduğu bir zaman diliminde Türkler, Yunan Devleti'ne ihanet etmemiş düşman kuvvetler ile iş birliği yapmamıştır veya krizi fırsata çevirip ülke bütünlüğüne karşı yapılanmaya gitmemiştir.

Bulgarların varlığı Almanya'nın savaşı kaybetmesine bağlı olarak Eylül 1944'te sona erecek ancak bölge bir kez daha başka bir savaşın içinde kalacaktır. Sovyetler ve İngilizlerin desteklediği ayrı yapılar, bunlar Yunan Devleti/Kral ordusu ile Yunan gerillaları veya EAM-ELAS ve EDES isimli gruplardır. Her iki grup Batı Trakya Türkleri'ne yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır. Ancak bölge EAM denetimine girmiş ve komünist grup Türklere yönelik propagandalar yapmıştır. İç savaşın henüz ilk yıllarında Alman ve Bulgar işgali devam ediyordu. İç Savaş'ın kızışacağı dönem ise 1944 yılında başlayacaktır. Ülkeden Almanların çekilmesi ve Yunan yönetiminin oluşmasına rağmen ülke içerisine EAM ve ELAS'ın kontrolünde olan ayrı bölgeler vardı. İki tarafın uzlaşamaması ile savaş yorgunu olan ülke iç savaşa doğru savrulmuştur.

---

[217] Kemal Şevket Batıbey, *Batı Trakya'da Teneke İle Alarm Ve Bulgarlar Geldi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1976, s. 25.
[218] Kemal Şevket Batıbey, *a.g.e.* , s. 56-58.

Batı Trakya'ya bakıldığında bölgeden Bulgar çekilişi ile EAM denetimine girmiştir. Bölgede EAM'a yakın Eneia Panelladhiki Organosi Neon (EPON) isimli gençlik örgütleri kuruldu ve Türk gençlerinin buraya katılmaları istendi. Bunun üzerine Türk Cemaati Reisi Hafiz Galip Efendi EAM yanlısı valiye çıkarak, Türk gençlerini kast ederek ''onların işi okullardadır''[219] ifadesini kullanarak Türk gençlerini iç savaşın içine çekilmesini engellemek istemiştir. Komünist grupların Türkleri kendilerine yakınlaştırmak için attıkları bir başka adım Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyelerinden Mihri Belli'nin bölgeye gelmesi olmuştur. Belli, Atatürk'ün siyasetini izlediklerini ifade ederek veya bir başka ifade ile Atatürk'ün ismini kullanarak Türkleri etkilemeye çalışmıştır.[220] Basın yoluyla gerillanın çıkarmış olduğu Savaş isimli gazete ile azınlık üzerinde etkili olunmaya çalışılmıştır. Gazetede yayınlanan bir bildiride 23 Aralık 1947'de Geçici Yunanistan Cumhuriyet Hükümetinin kurulduğu ilan edilirken, Türk azınlığın bu gelişmeden mutluluk duyması gerektiği ifade edilmiş bildirinin sonunda ''Yaşasın Türk Azınlığı' Yaşasın Türk Azınlığı ile Yunan Halkı arasındaki kardaşlık! '' [221] ifadesine yer verilerek Türk azınlığa iki halk arasında bu geçici hükümetin kurulması ile sorunların ortadan kalkacağı ve azınlığın önemsendiği vurgulanmaktaydı.

İç Savaş sırasında Türk azınlık iki grup arasında kalmıştır. EAM çetecileri dağlara, hükümet ise şehirlere hâkimdi. Geceleri çeteciler dağlardan indiğinde yiyecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını halktan zorla alıyor, sabah ise hükümet güçleri gelip bu gruplara isteyerek yardım ediliyor iddiası ile Türk toplumuna saldırılarda bulunuyordu. Kısaca toplum iki grup arasında sürekli baskı ve şiddete maruz kalıyordu.[222]

Nadir Yaz 'Ağlayan Batı Trakya' isimli eserinde düşündürücü bir olaya yer vermiştir. İfade edilen olayda, hükümet ve çete grupları karşı karşıya gelmiştir,

''*Yine bir gün bir çete grubunu kıstırdılar. Ama, istenirse kimse o geçitten*

[219] H. Bülent Demirbaş, *a.g.e.* , s. 126.
[220] Hikmet Öksüz, ''Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri (1946-1949)'', *Yirminci Yüzyılda Batı...* , s. 123.
[221] Rahmi Ali ve Tevfik Hüseyinoğlu, *(1946-1949) Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı*, BAKEŞ Araştırma Dizisi, 1. Basım, Gümülcine 2009, s. 173-175.
[222] Nadir Yaz, *a.g.e.* , s. 186.

kurtulamazdı. Hükümet kuvvetleri içinde bir Türk çocuğu vardı ki, attığını vuruyor ve düşürüyordu. Çeteciler çok zayiat vermişlerdi. Hükümet kuvvetleri komutanı Yunan subayı, ''Yeter artık Turko! diyerek tabancasıyla Türk çocuğunu vurmuştu.'' Çünkü, hangi zamanda olursa olsun Yunanlı Türkler'e düşmanlığını unutmaz kendisinin menfaatine bile olsa bir Türk'ün bir Yunanlı'yı vurmasına rıza göstermez.''[223]

İfade edildiği üzere dünya savaşı ve iç savaşta ülkesine ihanet etmeyen Türk toplumu bölünmüş dahi olsa birçok Yunanlının gözünde her zaman düşman veya öteki olarak görülmeye devam etmiştir. İç savaş sırasında iki ateş arasında kalan Türkler Türkiye'ye göç etmeye başlamışlardır. Bu göçlerin bazıları savaş sonrasında kalıcı olmayıp Batı Trakya'ya geri dönme şeklinde gerçekleşmiştir. İç Savaş süresince Batı Trakya Türkleri genel olarak hükümetin yanında yer almıştır. 1946-1949 arasında birçok Türk kral yanlısı oluşumlarda görev yapmış ve bunlardan bazıları Mareşal Papagos ile Kral Paulos tarafından madalya ile ödüllendirilmiştir.[224] Balkan Savaşları'nı, Dünya Savaşları'nı ve Yunan İç Savaşı'nı yaşayan Türk azınlığı iç savaşın sona ermesi ile beraber sıcak savaşı hayatlarından çıkarmış bulunacaktı. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkacak olan Soğuk Savaş, ABD-Rus rekabeti veya zıtlığından çok Türk-Yunan ilişkilerine bağlı olarak azınlık sürekli bir soğuk savaş yaşayacaktır.

İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı sürecinde Türkiye daha önce ifade edildiği üzere Yunanistan aleyhine toprak tekliflerini kabul etmemiş ve komşuluğun gereğini yerine getirmiştir. İki ülke arasında herhangi bir sorun yaşanmamasına rağmen Yunanistan'ın içinde bulunduğu durum Türk azınlığın içeriden ve dışarıdan gelen güvenlik tehditleri ile karşılaşmasına neden olmuştur. Atina tarafından bir güvenlik sorunu olarak görülen ve göç etmesi için alt yapıların oluşturulduğu Türk azınlık savaş döneminde devletinin çıkarlarına aykırı hareket etmemiştir. Türkiye'nin de bu dönem izlemiş olduğu siyaset Yunanistan'ın savaşın dışında olan bir ülkeden güvenlik tehditi duymasına neden olmamıştır. Her ne kadar realist teori evrensel ahlak ve iyi-kötü anlayışının farklı olduğunu vurgulasada, Türkiye Yunanistan topraklarına

[223] Nadir Yaz, *a.g.e.* , s. 187.
[224] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'da Etnik Gruplar...* , s. 27.

yönelik herhangi bir adım atmaması teori açısından farklı sonuçlarında olabileceğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin savaş döneminde diplomasi ile kendini savaştan koruduğu dönemde çıkarına yönelik tekliflere rağmen komşu devletin topraklarına yönelik bir adım atmamıştır. Yunanistan ise İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında büyük devletlerin satranç tahtası olmuş ve her devletin kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirilen grupların mücadele alanına dönüşmüştür. Özellikle Bulgaristan atmış olduğu adımlar ile Yunanistan'ın Türkiye'yi güvenlik sorunu olarak görmesine rağmen bir başka komşusunu bu konuda ne kadar ihmal ettiğini ortaya koymuştur. Teoriye göre devlet içerisinde çeşitli olsa dahi tek bir yapı olarak görüldüğü anlayışta Yunanistan iki farklı yönetimin olduğu bir dönemi savaş sonrası yaşamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönem nadir süreçler dışında Türk azınlık sürekli olarak Lozan Barış Antlaşması ile kazanmış oldukları haklarının ihlalini yaşayacak ve bu gelişmelere bağlı olarak göç etmeye devam edecektir. Ancak bu süreç 1988 yılından itibaren değişmeye başlayacaktır. İlerleyen sayfalarda Soğuk Savaş döneminde Batı Trakya Türk azınlığının geçtiği evreler ile Türk-Yunan ilişkilerinin etkileri incelenecektir.

1.2.4. Soğuk Savaş Dönemi

Uluslararası ilişkilerin bir dönem yol haritasını belirleyen Soğuk Savaş şüphesiz ki Türk-Yunan ilişkilerinin, Batı Trakya Türk azınlığı ile Türkiye'de Rum azınlığa da etki etmiştir. Burada ilginç olan nokta Soğuk Savaş döneminde Batı/Atlantik/Liberal/Serbest Piyasa gibi isimlerle ifade edilen bu blokta yer alan Türkiye ve Yunanistan'ın ilişkilerinin neredeyse sürekli olarak sorunlu olmasıdır. Devlet olarak ABD'nin, uluslararası örgüt olarak NATO'nun liderliğini yaptığı Batı/Atlantik bloğunda iki devletin ilişkileri azınlıklar, Kıbrıs, Ege adaları, karasuları, hava sahası gibi birçok konuda neredeyse sıcak çatışmaya ulaşacak bir hale gelmiştir. Elbette ki bu gelişmelerin azınlığa etkisi doğrudan olacaktır.

Türk-Yunan ilişkileri örneğin, Kıbrıs nedeniyle gerildiğinde Batı Trakya Türk azınlığı üzerinde baskı artmaya başlamıştır, Türkiye'de 1964 yılında Türkiye'nin ikamet antlaşmasını iptal etmesi üzerinde Batı Trakya'da azınlık üyelerine yönelik

devlet politikası yeni bir baskı yöntemi geliştirmiştir. Daha önce ifade edildiği üzere Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasının ardından hak ihlalleri yaşayan Türk azınlık Ankara, Atina ve 1930 Antlaşmaları ile bu ihlallerden kurtulamamıştır. Eğitim, toplumsal hayat, ekonomik, siyasal haklar, dini konular, vatandaşlık gibi konularda Soğuk Savaş süresince büyük sorunlar yaşayan Türkler, değişen dünya ve baskıların getirmiş olduğu birikim ile 1988 yılında kitlesel bir yürüyüş yapmıştır. Bu yürüyüş daha sonra Dr. Sadık Ahmet'in liderliğinde Türk toplumunun sorunlarının uluslararası alanda da duyulmasına, Yunan yönetiminin baskı politikalarının uluslararası örgütlerden tepki alması ile beraber değişmesine neden olmuştur. Ancak doksanlı yıllar boyunca yoğun bir baskı ortamı oluşmasa dahi Yunan yönetiminin kontrollü bir baskıyı tercih ettiği ve Lozan temelli hakları sürekli ihlale devam ettiği görülmüştür.

İlerleyen sayfalarda 1945-1990 arası dönem yaşanan öne çıkan gelişmelere bağlı olarak, 1949-1967/1967-1987 ve 1988-1990 olarak belirlenmiş süreçlerde Batı Trakya Türk azınlığının geçirmiş olduğu evreler, yaşadıkları sorunlar ile Türk-Yunan ilişkilerinin bu gelişmelere ne kadar etkili olup olmadığı incelenecektir.

1.2.4.1. Türk-Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Gölgesinde Batı Trakya Türkleri (1949-1967)

Yunan İç Savaşı sonrası dönemde iktidara gelen/gelecek yönetimler o dönemin ruhu gereği ABD ve NATO ile uyumlu bir yapıya sahip olmuştur. Yunanistan'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasal iktidar Batı/Atlantik bloğuna uygun olarak oluşmuştur. Türkiye'de Yunanistan gibi iki kutuplu dünyada ABD'nin başını çekmiş olduğu tarafta duruyordu. Bu durum iki ülkenin Soğuk Savaş'ın henüz başında uluslararası siyasetin etkisi ile beraber uyumlu ilişkileri olduğu söylenebilir.

Uyumlu ilişkilerden bahsedilse bile azınlığın eğitim alanında yaşayacağı çeşitli sorunların temeli ufak ufak atılıyordu. Örneğin, mühür ve resmi evraklarda ''Türk Okulu'' olmasına rağmen bazı müfettişlerin azınlık okullarına yazılan yazılarda yeniden ''Müslüman Okulu'' tabirini kullanmaya başladığı görülmüştür. [225] İki ülke arasında bu dönemde ilk olarak 20 Nisan 1951'de Türkiye ile Yunanistan arasında

[225] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 74.

Kültür Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma ile iki ülke arasında eğitim, spor, sanatsal ve kültürel faaliyetler ile müzecilik alanında karşılıklı iş birliği ve değişim programları yapılması öngörülmüştür.[226] Bir açıdan iki toplumu birbirine yakınlaştırmak ve oluşmuş olan ön yargıların kırılması veya ortadan kalkması amacı ile atılmış bir adım olarak ifade edilebilir.

Bir başka sorunlu alan bu dönemde azınlığın Cemaat İdare Heyetleri ile ilgili yaşanmıştır. Cemaat heyetlerine Yunan hükümeti 1949 yılında İskeçe Heyetini dağıtmış ve yerine ‘‘İdare Komisyonu’’ atamıştır. 1951 yılında ise heyetlerin adını ‘‘İslam Cemaatlerine Ait Servetleri İdare Komisyonu’’ olarak değiştirmiştir.[227] Bu adım ilerleyen süreçte gittikçe artan hak kayıplarının yanında bir başlangıç olarak görülebilir. Bir başka açıdan bakıldığında Yunan yönetimi ilişkilerin iyi olduğu bu süreçte bu tür bir adım atması, nedensiz aynı zamanda iyi niyetli değildir.

Türk azınlığa yönelik tutarsız politikaya rağmen genel olarak iyi bir çizginin olduğu Türk-Yunan ilişkilerinde bu dönemin en büyük kazanımı 1952 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın ziyareti sırasında Gümülcine’de Celal Bayar Lisesi’nin açılması olmuştur. Açılan okul ile beraber bir başka ihtiyaç gündeme gelmiş ve ‘‘*çift dilli azınlık ilkokullarında süregelen Türkçe derslerinin öğretimi yönündeki Türkçe öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere her iki ülke yetkilileri anlaşmış ve karşılıklı öğretmen yollama ile ilgili bir uygulama başlatmışlardır.*’’[228] Bu uygulama Türk azınlık üyelerinden olan öğretmenlerin Türkiye’de meslek kursu görmeleri, öğrencilerin ise eğitimini Türkiye’de alarak Batı Trakya’ya dönmesini amaçlıyordu. Bu uygulama ile görevlerine başlayan öğretmenlere ise ‘‘formasyonlu öğretmenler’’ denilmektedir. Ancak bu uygulama süreç içerisinde birçok kez çeşitli nedenlerle tam olarak uygulanamayacak ve tahmin edildiği üzere işlevini yitirecektir. Türk azınlığın eğitim hayatına yönelik öğretmenler üzerinden müdahale Yunan yönetimi için yeni bir durum olmadığı ifade edilmelidir.[229]

---

[226] TBMM, *Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı arasında imzalanan Kültür Anlaşmasının onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Millî Eğitim komisyonları raporları (1/212)*, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c015/b068/tbmm090150680093.pdf, (30.03.2018), s. 1.

[227] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 98.

[228] Ali Hüseyinoğlu, ‘‘Çift Dillilik ve Azınlık Eğitimi: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği’’, *Azınlık Eğitiminde İki Dillilik ve Dilsel Yeterliliğin Gelişimi Konferansı*, Gümülcine 2013, s. 204.

[229] ‘‘*Batı Trakya azınlığının eğitimini ilgilendiren ilk Yunan yasası 1920’de çıkarılan 2345 sayılı yasadır ve bu yasanın 12. maddesinin 4. fıkrasının 2. bendi, Müslüman cemaate ait Müslüman*

Eğitim alanında tüm bu tutarsızlıklara rağmen, ifade edildiği üzere bu dönem Türk-Yunan ilişkilerdeki iyi havanın azınlığa yansıması olumlu olmuştur. Bu dönem 1953 tarihli 2536 sayılı Yunanistan'dan göç edenlerin mülklerine devletin el koymasını öngören, Sınır Bölgelerindeki Halkın Kalkındırılması isimli yasa[230] kabul edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta sınır bölgesinden anlaşılacağı üzere hedefin Batı Trakya olduğu, göç edenlerin mallarına el konulması ifadesinin ise Türkiye'ye veya başka bir ülkeye göç eden azınlığın toprağını devletin el koymayı amaçladığı görülecektir. Geçimlerini tarım ile sağlayan Türk toplumuna bu yasa ile ekonomik olarak büyük bir darbe vurulması amaçlanmıştır. 1953 yılı azınlık hayatına büyük bir etki bırakacak aynı zamanda Atina'nın Türklere yönelik politikasının en büyük kanıtı olacak olan Yasak Bölge uygulaması hayata geçecektir.

''*Yasak Bölge, Batı Trakya'da güneyden kuzeye giderken Bulgaristan sınırına 8 km kala başlar ve sınır boyunca Türkiye'ye doğru uzanır. Bölge 1953'te ''Kuzeyden komünist sızmasını önlemek'' gerekçesiyle kurulmuştur. Oysa uygulandığı dönemdeki asıl işlevi, dağlık Balkan kolunda yaşayan Pomak Türklerini, Yaka ve Ova'da yaşayan azınlıktan ayırmak, daha doğrusu Pomak Türklerini göç ettirilmek istenen Türklerden soyutlayarak asimile* etmektir.''[231]

Yasak Bölge'ye giriş çıkışlara bölgede olan asker veya polis denetimi ile yapılırken, giriş-çıkışlar özel izin belgesine bağlıdır. Bölgeden giriş-çıkışlar gece 00.00 ile sabah 08.00 arası yasaktır.[232] Bölge içerisinde Türkçeye ve Türklüğe dair çoğu şey yasaktır. Bu açıdan bakıldığında tehdit olarak komünizm değil Türkler ve

---

okullarının yönetilmesi ile, buralarda görev alacak öğretmenlerin atanması ve görevden alınması yetkisini, söz konusu cemaatin yönetim kurulları vermektedir. Bu yasa 29 yıl boyunca yürürlüğe konmamış, 1949'da konmuşsa da 1967'de cuntanın gelmesi üzerine cemaat heyetleri yine Yunan devleti tarafından atanmaya başlanmıştır.'' Baskın Oran, ''Türk-Yunan Azınlıklarının Eğitim ve Meslek Edinme Sorunları'', *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Batı Trakya'da Azınlık Hakları Konusunda Ağırlıklı Sayı*, S. 1-2, İstanbul 1995, s. 54.

[230] Batı Trakyalılar Derneği*, Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları Ve Belgeler,* Şafak Matbaası, *Ankara 1987, s. 72.*

[231] Meşkure Yılmaz, ''Lozan'ın Yıl Dönümünde Batı Trakya Türkleri'nin Durumu'', *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2009/07/28/2943/lozan-in-yil-donumunde-bati-trakya-turkleri-nin-durumu*, (31.03.2017)

[232] İlker Alp, ''Batı Trakya Türkleri'', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 11, S. 33, Ankara 1995, s. 632

Türklere dair her şeyin görüldüğü fark edilecektir.

Yasak Bölge kararının çizdiği görüntü aksine 1954 yılında 3065 sayılı Azınlık Okulları Eğitim Kanunu çıkarılmıştır. 1953 yılında iki ülkenin de katıldığı Balkan Paktı ilişkilerde güvenin artmasına ve karşılıklı iş birliğine yönelik bir adım olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında yasanın bu dönem gerçekleşmesi ilişkilerin azınlıklara etkisini göstermesi açısından anlamlıdır. Çıkarılan kanun azınlık eğitim hayatı için önemli bir yeri bulunmaktadır. Mareşal Papagos Kanunu olarak bilinen bu düzenleme ile azınlık sivil toplum kuruluşları için ‘‘Türk’’ tanımı zorunlu kılınmıştır. Bu adım azınlığın kimliğinin tanınması bir başka açıdan Batı Trakya’da yaşayanların Türk olduğunun kabulü anlamına geliyordu.

İki ülke arasında yaşanan olumlu ilişkiler Türk azınlığıa yansımıştır. Özellikle Türk kimliğinin reddedilmemesi azınlık toplumunu bir güvenlik sorunu olarak gören Yunanistan için önemli bir virajın geçilmesi olarak ifade edilebilir. Bu dönem azınlığın henüz yüksek politika konuları arasında yer almaması iki ülke yakınlaşmasına bağlı olarak azınlığın yaşamında gelişmelerin olmasını sağlamıştır. Papagos Kanunu, Celal Bayar Lisesi’nin açılması bu düşünceye örnek olarak verilebilir. Aynı kutupta olan iki devlet henüz Kıbrıs kaynaklı gelişmeler olmadığı için göreli kazanç ve güvenlik ikilemi henüz ilişkilere hâkim bir noktaya gelmemiştir. Şu nokta atlanmamalıdır, her ne kadar ilişkilere bağlı olarak Türk azınlığın hayatında gelişmelerde olsa Atina’nın azınlığı bir güvenlik sorunu olarak gördüğü ifade edilmelidir. Bunun en açık örneklerinden biri ise Yasak Bölge uygulamasıdır. Türklerin bir şekilde izole edilerek güvenlik sorunu olma özelliğinin kaybedilmesi veya kontrol altında alınması hedeflenmektedir. Tabi ki bu bölge oluşumunda dönemin uluslararası ilişkiler ruhu etkili de olsa Türk azınlık üzerinde etkisi derin olacaktır. Bu açıdan Yunanistan Yasak Bölge uygulaması ile komünizme karşı ülke bekasını koruma altına alırken, Türkiye ile ilişkilerin bozulmaya başlaması ile beraber azınlığa yönelik de kullanılmıştır.

İlişkilerin iyi olduğu ve azınlıkların rahat bir dönemden geçtiği sürecin sonunu hazırlayan ise azınlıklar değil Kıbrıs’da yaşanan gelişmeler olacaktır. Kıbrıs Sorunu’nun geçmiş dönemlere göre Kıbrıslı Rumların kurduğu EOKA terörizmi ile beraber sıkça gündeme gelmesi, her iki ülke azınlıklarına da etki yapacaktır. Türkiye’de yaşanacak talihsiz bir gelişme olan 6-7 Eylül olaylarının azınlıklar

boyutuna da doğrudan yansımaları olacaktır. Gelişmelere bağlı olarak Yunanistan Batı Trakya Türkleri'ne yönelik politikalarını sertleştirmeye başlayacaktır. 1955 yılının öne çıkan gelişmesi ise 3370 sayılı Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19.maddenin kabul edilmesi olmuştur. Yasaya göre,

''*Grek olmayan etnik kökenden bir kişi, geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan'dan ayrılırsa, bu kişinin Grek yurttaşlığını yitirdiğine hükmedilebilir. Bu hüküm, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Grek olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana babasının ikisi birden veya hayatta olanı yurttaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan yurt dışında yaşayanlar da yurttaşlığını yitirmiş olarak ilan edilebilir. Yurttaşlık Konseyi'nin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konularda İçişleri Bakanlığı karar verir.*''[233]

Bu yasa ilerleyen yıllarda on binlerce Batı Trakya Türkünü haksız yere vatandaşlıktan çıkarılmasını sağlayacak olan 19. maddenin temelini oluşturacaktır. Bu dönemde azınlık üyelerine fiili saldırılar da gerçekleşmiştir. 28 Kasım 1956'da İskeçe 3 kişi Rumlar tarafından öldürülmüştür. Temmuz ayında Gümülcine'nin yoksul kesimlerinden olan Müsellim Köyü'nün toprakları büyük oranda gasp edilerek Rumlara dağıtılmıştır. Artan baskı ve şiddet olayları Türklerin mallarını satarak göç etmesine neden olmuştur. Aralık 1957'de Karacaoğlan Köyü'nde Türk Kahvesi basılmış, Rumlar Türklere saldırırken haklarından herhangi bir işlem yapılmamıştır.[234]

1959 yılında ise azınlık topraklarına yönelik çıkan yasa hayal kırıklığı yaratmıştır. 3958 sayılı İskân Yasası, sınır bölgelerindeki taşınmazlara el konulmasının ana unsuru oluşturmaktadır. Buna göre yasanın çıkmasından 5 yıl önce izinsiz ve pasaportsuz olarak yurt dışına çıkanların arazileri hazineye geçebilecektir. Yasanın çıktığı süreçte Yunanistan Bakanları Kurulu karar almış ve 1940 yılından sonra Türkiye'ye gitmiş Müslümanlara yönelik uygulamasını 1971 yılına kadar ertelemiştir.[235] Bu erteleme bir açıdan masa altından sopa göstermek olarak

[233] Batı Trakya Onlıne, *Vatandaşlıktan Çıkarma*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/vatandasliktan-cikarma.html, (22.04.2018).
[234] Ali Balkan Metel, *a.g.e.* , 21-22.
[235] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 124.

tanımlanabilir. Azınlığın devlete veya Yunanlılara yönelik herhangi bir olumsuz tavrında veya hak ihlallerine yönelik ses çıkarması halinde daha kötü bir son ile karşılaşacakları gösterilmiştir. Bu açıdan yasanın çıkması bir yana büyük bir lütuf gibi hemen uygulanmaması azınlığa bakış açısını ortaya koyması açısından önemlidir.

1960'lı yıllar ise Batı Trakya Türk azınlığı adına her geçen yılın gittikçe zorluk derecesinin artacağı bir dönem olacaktır. Şartların ağırlaşması bölgeden Türk göçlerinin yaşanmasını tetikleyecektir.[236] Şartların ağırlaşması ve devletin azınlığa müdahalesi 1960 ve 1961 cemaat heyetlerine müdahale ile devam edecektir. Cemaat heyet seçimleri ile ilgili olarak 1960 ve 1961'de gelişmeler yaşanmıştır. 1960'da cemaat heyetlerine seçim ertelenirken, 1961 yılında ise yapılan teknik değişiklik ile Kral İdareleri ile tutucu çevrelerin temsil edilmesini sağlayacak adımlar atıldı.[237]

Kıbrıs merkezli gelişmelerin etkisi hissedilirken, iki devletin Soğuk Savaş'da aynı kutupta olmaları ilişkilere mutlak uyumlu olunmasını sağlayacak katkıyı yapmıyordu. İfade edilmelidir ki, Türk-Yunan ilişkilerinde hiçbir sorun olmadan, sürekli iyi bir ilişki tarihsel verilere bakıldığında beklenemez. Ancak uluslararası siyasetin durumu ne olursa olsun iki ülke kendi aralarında bir soğuk savaş oluşmasına engel olamamıştır. Kıbrıs'ın etkisi ile beraber Türkiye, 1964 yılında 1930 tarihli İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması'nı iptal ettiğini açıklamıştır. Kuşkusuz bu beklenmeyen adımdan Rum azınlık kadar Batı Trakya Türk azınlığı da etkilenecektir. 1964 kararı ile Türkiye'den ayrılan İstanbul Rumları'nın sayısı özellikle evlilik bağının kurulmuş olması nedeniyle önemli ölçüde azalmıştır. Azalan Rum nüfus sayısı Yunanistan'ın Batı Trakya'ya yönelik keyfi politikalar izlemesine ve mütekabiliyet esasının ortadan kalktığını iddia etmesine neden olmuştur. Ancak bu iddia temelsiz olduğunu kabul edilmektedir. Batı Trakya'da azınlık hakları sadece Lozan ile değil 1920 Yunan Sevr'i, 1913 Atina Antlaşması gibi belgelerle koruma altına alınmıştır.[238] Bu gerçek Yunanistan'ın Türkler yönelik politikalarında sadece bir bahane aradığını ortaya koymaktadır.

---

[236] Bu döneme kadar bakıldığında, ''*Batı Trakya'dan 1939 ile 1960 yılları arasında yalnız pasaportla Türkiye'ye gelip daimi ikamet alanların kesin toplamı 23.873 kişidir. Yine 1939 ile 1960 arasında Türkiye'ye 25.360 Türk iltica etmek zorunda kalmıştır. ... 1934-1960 yılları arasında ise 23.788 göçmen Türkiye'ye gelmiştir.*'' Akt. Salim Gökçen, ''Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türklerinin Sorunları'', *Atatürk Dergisi*, C. 3, S. 3, Erzurum 2003, s. 56-57.

[237] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 98.

[238] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'da Etnik Gruplar...* , s. 28.

1965 yılında ise iki gelişme yaşanmıştır. Batı Trakya azınlığı bir yasakla daha karşı karşıya kalacaktır. Buna göre azınlığın 1965 yılından itibaren taşınmaz mal edinmesi yasaklanmıştır. 1938 yılında çıkan yasaya atıf olan bu yasakta en önemli sorun yetkililerin izlemiş olduğu taraflı tutumdur. Alım-satım işlemlerinde görevli komisyon Türk azınlığın işlemlerine çoğunlukla onay vermezken, azınlık üyesi olmayan kişilerin işlemlerinin sorunsuz ilerlediği görülmüştür.[239] Yıl içerisinde azınlık eğitimi ile ilgili olumlu bir gelişme yaşanacak ve İskeçe'de Özel Muzaffer Salih Lisesi açılacaktır. Eğitim hayatında bu olumlu gelişme 1966 yılında kurulacak olan Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) kurulması ile sekteye uğrayacaktır. Hüseyinoğlu, SÖPA atılımını şu şekilde ifade etmiştir,

''*Sadece Türk Azınlık bireylerinin alındığı ve derslerin büyük bir kısmının Yunanca olarak işlendiği –her ne kadar bu kişiler Türkçe müfredatından sorumlu öğretmenler olacak olsalar da- bu eğitim kurumu, Batı Trakya'da Türkçe müfredatı alanında öğretmenlik yapmak isteyen Azınlık bireylerine yeni bir imkân sunmuştur. Böylelikle onların Türkiye'ye öğretmen olmak amaçlı gitmelerinin de önü kesilmiştir.*''[240]

Ancak atılan bu adım halkın tepkisi ile karşılaşmıştır. Çocuklarını Türkiye'de eğitim gören öğretmenlere teslim etmek isteyen azınlık üyeleri ilk etapta çocuklarını okula göndermezken, ileriki yıllarda göndermeye başlamışlardır.

19.madde, şiddet olayları ile güvenlik tehlikesi olan Türk azınlığın nüfus olarak eritilmesi amaçlanırken 3958 Sayılı İskân Yasası ve uygulama hakkında alınan karar Türklere yönelik güvenlik temelli bakış açısını ortaya koymuştur. Kıbrıs'ta çözüm için gerçekleşen anlaşmalar ve görüşmelerde herhangi bir sonuç çıkmaması ve artan EOKA terörü gittikçe azınlık üzerinde güvenlik temelli siyasetin baskını arttırmıştır. 1960 ve 1961 cemaat heyetlerinin seçimlerine müdahale, SÖPA'nın kurulması azınlığın ve 1965 yılında taşınmaz mal edinmesinin yasaklanması eğitim, kültür ve çeşitli özgürlüklerde devletin güvenlik tedbirlerinin bir sonucudur. Kıbrıs'da

[239] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 134-135.
[240] Ali Hüseyinoğlu, ''Çift Dillilik ve Azınlık...'', s. 206-207.

Türklere yönelik terörün başlaması ile Türklere yönelik baskının arttığı görülmüştür. 1959 Zürih Konferansı, 1959 Londra Antlaşması ve 1964 Cenevre görüşmeleri gelişmeleri ile Türk azınlığa yönelik atılan adımlar arasında bir bağ olduğu ifade edildiği üzere görülecektir. Türkiye'nin ise Atina'nın bu adımlarına karşılık olarak 1964 yılında 1930 İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması'nı iptal etmesi azınlıkları etkilerken Türkiye'nin de net bir şekilde iki ülke arasında yaşanan gelişmelerden Rum azınlığın etkilenmesini sağladığı görülecektir. Bir nokta gözden kaçmamalıdır, bu iptal aynı zamanda Batı Trakya Türk azınlığına da etkisi olmuş ancak Rumlar daha çok etkilenmiştir. 1964 iptali ile Türkiye'de Rum nüfusun azalması ise ilerleyen yıllarda Türkiye'ye yönelik siyasi bir şantaj olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

Kıbrıs etkisi ile iki ülke arasında bozulan ilişkiler Türk azınlığı etkilemiş ve Atina yönetimi realist teorinin varsaydığı çoğu adımı Türk azınlığa karşı atmıştır. Öncelikle meşru güç kullanma hakkına sahip olan devlet, güç kullanma özelliği bir yana elindeki tüm aygıtları kullanarak Türk azınlığın haklarını sınırlamaya başlamıştır. Çıkarmış olduğu İskân Yasası ve taşınmaz mal alımının yasaklanması adımları ile azınlığın haklarını sınırlamıştır. Kıbrıs kaynaklı gelişmeler Türklerin yeniden ve daha güçlü bir şekilde ulusal güvenlik sorunu olarak algılanmasına neden olmuş ve 19.madde ile Türklerin vatandaşlıktan çıkarılması ve baskılar ile nüfusun azaltılmasına yönelik adımlar atılmıştır. Devletin Yasak Bölge ile başlayan negatif adımları Ankara ile yaşanan olumsuzlukların sonucu ise azınlık toplumunun eğitim, din işleri, vakıflar gibi alanlarda aleyhine uygulamlar neden olmuştur. Burada başta dış dengeleme veya peşine takılma siyaseti ile aynı kutupta olunan Amerikan yönetimi ise dönemin ruhu gereği Atina yönetimine azınlıklarla ilgili herhangi bir uyarıda bulunmamıştır. Bu aslında teorinin ortaya koyduğu evrensel kuralların olmadığını gösterir. Çünkü sürekli olarak insan hakları ve özgürlükten bahseden ABD yönetimi bu dönem ulusal çıkarları gereği Yunanistan'ın adımlarına herhangi bir siyaset üretmemiş aksine Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili atacağı haklı adımların ise karşısında olmuş ve olacaktır. Türkiye'nin ise 1930 antlaşmasını iptal etmesi ise devletin ne kadar realist ve dönemin koşullarına uyan bir mekanizma olduğunu ortaya koymuştur. Net bir ifade ile iki ülke arasında gerilen ilişkiler sonrasında her iki ülke çeşitli konuları ulusal güvenlik sorunu olarak ilan ederek bunları azınlıklar üzerinden çözmeye çalışmıştır. Burada tek fark Atina'nın yavaş aynı zamanda zaman düzenli olacak olumsuz azınlık politikasının önemli

adımlarını bu dönemde atmaya başlamasıdır.

Azınlık ile ilgili yaşanan bu gelişmelerden bağımsız olarak Yunanistan'da yaşanan iç siyasal bunalımlar ve dönemin ruhuna uygun ''komünist tehlike iktidarı ele geçirebilme''[241] ihtimali nedeniyle 21 Nisan 1967'de askeri darbe gerçekleşmiş ve Albaylar Cuntası iktidara gelmiştir. Askeri darbenin toplumsal maliyeti Batı Trakya Türk azınlığı için çok daha fazla olacaktır. Kıbrıs Sorunun etkisi ile Türk azınlık geçmiş yıllara göre çok daha sıkıntılı süreçlerden geçmeye başlayacaktır. Hak ihlallerinin zirveye doğru ilerlediği bu süreç Türk toplumu için travmaların artmasına neden olacaktır. Bir sonraki başlık altında 1988 yılına kadar Yunan Devleti'nin Batı Trakya Türk azınlığına yönelik izlemiş olduğu ve devletin açık bir siyaseti haline gelen baskı ve sindirme dönemi ele alınacaktır.

1.2.4.2. Devlet Politikası Olarak Batı Trakya'da Baskı Dönemi (1967-1987)

21 Nisan 1967 ile 30 Ocak 1988 arası dönem Batı Trakya için Orta çağ karanlığı olarak tanımlanabilir. Türk azınlık 21 yıllık süre içinde neredeyse her alanda hak ihlalleri yaşamakla kalmayacak maddi ve manevi varlıkları ile ilgili risklerle karşılaşacaktır. Bu dönemde temel hak ve özgürlükler demokrasinin ortaya çıktığı iddia edilen topraklarda neredeyse yok olacaktır. Devlet tarafından sistemli/sistemsiz baskı azınlığın gönüllü/gönülsüz göç etmesine, taşınmaz mallarından ve hatta canından olmasına neden artacaktır. Bu süreç içerisinde Türk ve İslam kimliğinin unsurları olan mezarlar, camiiler, maddi ve manevi değerler hedef alınarak yok edilmeye yönelik eylemler yaşanacaktır. Daha önce ifade edildiği üzere askeri darbelerin toplumlara maliyeti büyüktür. Birçok temel hak ve özgürlükler askıya alınır veya sınırlanır. Ancak bu darbe Yunanistan'da yaşanıyorsa ve birey olarak Türk veya Müslüman kimliğe sahip olunması halinde bunun sonuçları çok daha ağır olacaktır.

Darbe, azınlıklara iç siyasetin bir sonucu olarak etki ederken, dış politikanın sonucu olarak ise Kıbrıs Sorunu azınlık toplumu üzerinde etki bırakacaktır. İfade edilen zaman aralığında Kıbrıs Barış Harekâtı, KKTC ilanı, Yunanistan'ın Kıbrıs'da

[241] Clogg, *a.g.e.* , s. 159-160.

izlediği politika ve Kıbrıs Türklerine yönelik soykırıma varan şiddet olayları, deniz ve hava sahası anlaşmazlıkları Türk-Yunan ilişkilerine olumsuz etki yapmış bu durum azınlığa aynı olumsuzlukta yansımıştır.

Albaylar Cuntası'nın azınlık toplumuna ilk müdahalesi cemaat yönetimleri üzerinden olmuştur. Cunta yönetimi 65 nolu yasa ile seçimle iş başına gelen heyetleri dağıtarak yerine yeni heyetler atamıştır. Çıkarılan bir kararname ile Dedeağaç'ta müftülük makamı olmadığı gerekçesiyle bu kentte olan Cemaat İdare Heyeti'nin kaldırıldığını açıklamıştır.[242] Vakıfların hukuki statüsü 1881 İstanbul, 1913 Atina, 1920 Yunan Sevr'i ve 1923 Lozan Barış Antlaşması ile belirlenmiş olmasına rağmen Atina hukuk dışı uygulamalara başlamıştır. Yunanistan böylelikle kurulların başına ''işbirlikçi'' olarak ifade edilen ve Yunan yönetimine yakın kişileri atamaya başlamıştır.[243] Bu atama ile İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç'ta kurulların yetkileri vakıf mallarının ve gelirlerin yönetimi olurken, ülkede Müslümanların uluslararası antlaşmalarla elde ettikleri idari özerklik ve öz yönetimleri ortadan kalkmıştır.[244] Böylelikle cemaat heyetlerine azınlık toplumunun seçtiği kişiler değil atanmışların dönemi başlamıştır. Seçme hakkı gibi en temel haklardan biri böylelikle azınlığı elinden alınmış ve devletin eline geçmiştir.

1968 yılında ise iki ülke temsilcilerinin bir araya gelmesi ile 1 Haziran 1968 Viyana Raporu[245] ortaya çıkmıştır. Azınlık eğitimine yönelik tavsiyelerin bulunduğu bu metinde çeşitli konularda tespitler ve istekler ifade edilmiştir. Aynı ay içerisinde iki ülkenin Dışişleri Bakanları görüşme gerçekleştirmiş ve belgede olan istekleri hükümetlerine bildirmişlerdir. İki ülke arasında yapılan bu görüşmenin en önemli sonucu 1951 Türk-Yunan Kültür Antlaşması'nın öngördüğü Karma Komisyon'un Aralık 1968'de kurulması olmuştur.[246]

1970 yılında azınlığın sosyal örgütlenmelerine yönelik müdahaleler gerçekleşmiştir. 1938 yılında Ümit Türk Gençler Kulübü ve Yıldız Türk Gençler

---

[242] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 98.
[243] Turgay Cin, *Türk Yunan İlişkilerinde...* , s. 190-191.
[244] Turgay Cin, ''Türkiye ile Yunanistan'daki Azınlık Vakıflarının Hukuki Düzenlemelerinin Karşılaştırılması'', *Türk Yunan İlişkilerinde İki Eski Başkent: Gümülcine-İstanbul*, Orion Kitabevi, Ankara 2009, s. 191.
[245] Ekler kısmına bkz.
[246] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 78.

Kulübü'nün birleşmesi ile Gümülcine Türk Gençler Birliği[247] kurulmuştu, azınlık sosyal, kültürel ve spor faaliyetlerinin gelişmesine yönelik açılan bu birliğin ismine 1970 yılında müdahale edilecektir. Alınan karar ile dernek adı içerisinde bulunan Türk kelimesinin kaldırılmasına Yunanlı yetkililer tarafından karar verilmiştir. Azınlığın toplumsal hayatına ve kimliğine yönelik bu adım ilerleyen yıllarda yasaklayıcı bir hal alacaktır.

1972 yılı azınlığın eğitim ve ifade hürriyeti alanlarında yasaklayıcı uygulamalarla karşılaşacağı bir yıl olacaktır. Ocak 1972'de çıkan 1109 nolu yasa ile 'Türk Okulu' kullanımı resmen bırakılarak 'Azınlık Müslüman Okulu' kullanımına karar verilmiştir. Yasa ile Türkçe öğretmenlerinin okul encümeni önerisi, Azınlık Okulları Müfettişinin onayı Trakya Genel Valisi'nn ataması ile göreve başlarken yeni yasa ile Müfettişin önerisi ile başlamaktadır. Aynı yasa atanacak öğretmene Yunanca sınavı yapılmasını öngörmektedir. [248] Böylelikle azınlık kimliğinin inkârı bir başka ifade ile Türk olduklarının inkârı eğitim alanında devletin politikası haline gelirken Papagos Kanunu ise ortadan kalkıyordu. Öğretmenlere kadar müdahalede bulunan Atina yönetimi atamalarda kontrolü eline alırken, azınlığın anadili olmayan Yunanca konusunda öğretmenlere sınav yapması dikkat çeken bir konudur. Azınlığa eğitim verecek öğretmenlerin öncelikle Türkçeyi iyi konuşması veya her iki dili de aynı şekilde kullanabilmesinin aranması daha doğru ve devletin azınlığa bakışının normal olduğu görüntüsünü verebilirdi.

Azınlığın taşınır/taşınmaz mal veya çeşitli şekillerde alım-satım konularında yaşamış olduğu sorunlar daha önce ifade edilmişti. Burada doğrudan ayrımcılık yerine işlemler geciktirilerek ayrım yapılıyor ve ayrımcılık yapıldığı iddialarının önüne geçilmek isteniyordu. Ancak, 1972 yılında çıkan iki karar devletin politikasını gizlemek yerine açık bir şekilde uygulamaya geçtiğini ortaya koymuştur. Yıl içinde

---

[247] Birliğin internet sayfasının tarihçe kısmında kuruluş gayesi şu şekilde ifade edilmiştir, ''*1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasıyla Yunanistan yönetimine azınlık olarak bırakılan Batı Trakya Türkleri ve özellikle Batı Trakya Türk Gençliği arasında, Türk Kültürünün yaşatılıp gelişmesi ve Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilen Atatürk İlke ve İnkılaplarının ve ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'ndeki bütün diğer değişim ve yenileşme hareketlerinin yayılıp benimsenmesine yardımcı olmak gayesiyle kurulmuştur.*'' Gümülcine Türk Gençler Birliği, *Tarihçe*, http://gtgb.gr/show_tarihce.php, (03.04.2018).

[248] İbrahim Kelağa Ahmet, ''Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları'', *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. 6, S. 1, İzmir 2006, s. 2.

azınlığın kredi istekleri reddilerken, otomobil alım satımı gibi sıradan bir konuya dair yasaklama getirildi.[249] Yılın son ayında atılan bir adım ile beraber Yunanistan asimilasyon politikasında bir başka aşamaya geçmiş oldu. 1260 sayılı kanun ile Türkçe olan semt, köy ve şehir isimleri yerine Yunanca kullanılmasına karar verilmiştir.[250] Bu Yunanistan'ın bölgeye yönelik ilk uygulaması değildir.[251] 1973 yılında aynı konularda yasakçı zihniyet devam ederken, Kıbrıs olaylarının etkisi ile beraber Türk azınlığa yönelik tehditkâr ifadeler başlamıştır. Bu yılın öne çıkan olaylarından biri geçmişten farklı olarak Gümülcine'de Türklere Ölüm yazılarının dağıtılması olmuştur. Basın alanında Azınlık Postası yazarı Selahattin Galip yazısından dolayı para ve hapis cezası alırken, mesleğini yapması yasaklanmıştır.[252]

1974 yılına gelindiğinde özellikle Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi Batı Trakya Türkleri üzerinde baskının katlanarak artmasına neden olmuştur. Kemal Karpat 'Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk' isimli eserinde, Türkiye'nin Kıbrıs çıkarması ile iki ülkenin de azınlık politikasının değiştiğini ifade ederken, Yunanistan'ın Lozan kaynaklı hakları ihlal ettiğini, anadilde eğitime engeller çıkarıldığını, Türkiye'den ders kitabı gelmesini yasaklarken, Türkiye'den alınan diplomaları tanımamaya başladı. Türklerin topraklarına el konuldu, Sovyetlerden gelen Pontus Rumları Türk topraklarına yerleştirildi, Türk mallarına ağır vergi konulurken, Türk pasaportlarına el koyarak vatandaşlıktan çıkarılmalar gerçekleştirildi. [253]

1955 tarihli Vatandaşlık Kanunu Kıbrıs etkisi ile Türk azınlığa yönelik

---

[249] Salahaddin Galip 1971 yılında Azınlık Postası gazetesinde benzer konularla ile ilgili düşünceleri şu şekilde ifade etmiştir, Galip, ''*Anayasa ve yasaların açık hükümleri ortada dururken, Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlığı mensuplarına her nedense 7-8 yıldan beri öteki bütün Yunan vatandaşları gibi serbestçe mal-mülk sahibi olabilme ve taşınmaz malını yalnız Hristiyan vatandaşlara değil de dilediğine, dilediği gibi satabilme hakkı hala tanınmamaktadır.*'' Salahaddin Galip, *Batı Trakya'da Yazabildiklerimden*, Kastaş Yayınevi, 1 Baskı, İstanbul 1998, s. 51.

[250] Ali Balkan Metel, *a.g.e.* , 21-22.

[251] Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan' ele geçirdiği yeni toprakları olan Makedonya ve Batı Trakya'da Yunanca olmayan yer adlarını 1927 yılında topluca değiştirdiği anlaşılmaktadır. Lozan sonrasında ise mübadele ile Makedonya bölgesinde Müslümanların Türkiye'ye gitmesi ve yerlerine Ortodoksların yerleşmesi ile bölgede Müslüman varlığı sona ermiştir. Helenleşen bölgenin yer adları değiştirilerek Osmanlı-İslam geçmişinden koparılması amaçlanmıştır.
Mehmet Hacısalihoğlu-Gencer Özcan, ''Balkanlarda Yer İsimlerini Değiştirme Siyaseti: Avusturya, Yunanistan, Bulgaristan Ve Türkiye Örnekleri'', *Türk Tarihinde Balkanlar*, Derleyen: Zeynep İskefiyeli-M. Bilal Çelik-Serkan Yazıcı, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya 2013, s. 1334.

[252] Ümit Kurtuluş, *a.g.e.* , s. 56-57.

[253] Kemal H. Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, İmge Kitabevi, Ankara 2004, s. 305.

doğrudan hedef alacak şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum ise azınlık nüfusunun erimesine neden olacaktır. Türkiye ve Almanya'ya baskı ile göç bu dönem özendirilmiş, nüfusun azalmasına yönelik sistemli uygulamalar yapılmıştır.

Kıbrıs harekâtı kuşkusuz Yunan siyasal hayatı için önemli bir dokunuş yapmıştır. Kıbrıs'da Türkiye'nin başarısı, Yunanistan'da cunta yönetiminin iç politikada büyük bir tepki görmesine ve zayıflamasına neden olmuştur. ABD'nin Kıbrıs ile ilgili olarak Yunanistan'a yeterli destek vermediği iddiası, ülkenin NATO'nun askeri kanadından çekilmesine neden olmuştur. Cunta yönetimin çökmesinin ardından Kasım 1974'de yapılan seçimler ile Konstantin Karamanlis iktidara gelmiştir. Aralık ayında cumhuriyet ve monarşi arasında bir seçim yapılması için halkoylaması yapılmış ve cumhuriyet taraftarları seçimi kazanmıştır. Tüm bu yeni reform sürecinin son bir halkası ise 1975 tarihli yeni Yunan Anayasası olmuştur. Ancak yeni anayasanın kabulü azınlık için hak ihlallerinin durması, sorunların çözülmesi gibi doğrudan bir etki yapmayacaktı. Bu sürecin benzeri dünya savaşı ve iç savaş sonrasında da yaşanmıştı. Ülkenin yeniden toparlanma süreci azınlık için doğrudan sorunların çözüldüğü bir dönemi sağlamamıştı.

Yeni anayasasının kabulü bir yana bu yıl içerisinde İskeçe'de E.A.O.KS isimli örgütün tehditlerle ortaya çıkması[254] bazı Yunanlılar arasında azınlığa bakışın ne durumda olduğunu ortaya koymaktadır. 1977-1978-1979 yılları yasakların katlanarak arttığı bir üç yıllık dönem olarak görülebilir. Eğitim, arazi sorunu, vakıflar gibi konularda Yunanistan'ın atmış olduğu adımlar 1967-1987 döneminin devlet tarafından sistemli baskı ve yasaklama dönemi olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Eğitim alanında ilk olarak 1977 yılında 695 sayılı kanun ile Türk azınlık okullarında Türkçe müfredatın eğitimi için SÖPA mezunu olan azınlık üyelerine öncelik tanınmaya başlanmış, Türkiye'de öğretmenlik eğitimi görenlerin ise atamalarının olmaması, azınlığın SÖPA'ya bakış açısının popüler olmasını

[254] 13 Haziran 1975 tarihli örgüt bildirisi şu şekildedir, ''*İskeçe'li Yunanlılar, Bir yıl önce kurulan 'Antikas'' barbar istilacının Kıbrıs'ı cebren işgal etmesi üzerine, Trakya topraklarının geleceği hakkındaki tehlikeleri çok yakından ve büyük bir endişe ile izlemektedir. Bir yıllık sessizlikten sonra ve Trakya'nın aleyhine yapılan Türk propagandasının her türlü sabır sınırını aşması üzerine örgüt bugünden itibaren faal ve dinamik şekilde faaliyete geçmeye karar verdi. İskeçeliler, örgütün amacı Yunan Trakya'sının milli gururunu zedelemeye devam edecek, Türk propagandasının organı olan her şahsın Yunan aleyhtarı faaliyetini büyük imkânlarla insafsızca yok etmektir.*'' Ümit Kurtuluş, *a.g.e.* , s. 56-58.

sağlamıştır.[255] Aynı yıl 694 sayılı kanun ile öğretmen kadroları, sözleşmeleri, dersliklerin sayısı ve Türkçe okutulacak derslerin sayısı Eğitim Bakanlığı'na bırakılmıştır.[256] Azınlık vakıfları ile ilgili olarak 1979 yılında 1091 sayılı yasa çıkarılmıştır. Yasa ile vakıfların ayrı heyetler ile idare edilmesine karar verilmiştir. Vakıfların denetim yetkisi idare heyeti ve müftülerden alınmış valilere geçmiştir. Yine vali vakıflarla ilgili olarak nihai karar verici olmuştur. Vakıfların ekonomik kararları ise yine vali denetimine sokulmuştur. Ancak yasaya gelen tepkiler yasanın uygulanmasını 1989 yılına ertelemiştir.[257]

Türkiye'nin 1930 antlaşmasının iptali, Kıbrıs kaynaklı yaşanan gelişmeler Türk azınlık ile ilgili olarak Yunanistan'a istediği fırsatı vermiştir. Yasak Bölge ve 19.madde gibi kritik adımlar ile ulusal güvenlik sorunu olarak görülen Türk azınlık 1967-1980 aralığında sorunun çözülmesi adına devletin atmış olduğu adımlar ile karşı karşıya kalmıştır. Eğitim, dini, sosyal ve ekonomik alan gibi birçok konuda devletin almış olduğu kararlarlar Atina güvenlik temelli bakış açısını ortaya koymuştur. Türkiye'nin Kıbırs müdahalesi sonrasında Amerikan yönetiminin bakışlarını Ankara çevirdiği dönemde, Atina yukarıda ifade edilen adımları atarak değerlendirmiştir.

Kıbrıs'da istediği gelişmelerin olmaması ve Türkiye'nin ile doğrudan doğruya karşı karşıya gelmenin yaratacağı maliyet göz önüne alındığında güvenlik sorunu olan Türk azınlığın yaşamlarına müdahale Atina açısından daha az maliyetli bir yoldur. Bu nedenle kapsamlı bir şekilde alınan ve hakların sınırlandığı/askıya alındığı adımlar atılmıştır. Meşru güç kullanma hakkına sahip olan devlet bu dönem acımasız veya soğuk yüzünü Batı Trakya Türk azınlığının tüm alanlarında göstermiştir. Yine ifade edildir ki, bu dönem attığı adımlar karşısında Atina yönetimi Türkiye'ye karşı bir göreli kazanç elde ettiği düşünülebilir. Bu düşünce ise şu şekilde desteklenebilir, Türkiye'de Rum azınlık ile yaşanan sorunlara verilen tepkiler ile Yunanistan'da Türk azınlık ile ilgili verilen tepkiler arasında ki farktır.

1980 yılına gelindiğinde Türk toplumu üzerinde baskı tüm hızıyla devam ediyordu. Baskının her dönem artarak ilerlemesi ve devletin izlemiş olduğu kapsayıcı

---

[255] Ali Hüseyinoğlu, ''Çift Dillilik ve Azınlık...'', s. 207.

[256] Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, *Eğitim Sorunu*, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html, (06.04.2018).

[257] Ayhan Demir, ''Türk'ün Yunan İle İmtihanı'', *https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/turkun-yunan-ile-imtihani.html*, (06.04.2018).

baskı politikası azınlık toplumu için hayatı çekilmez hale getirmiştir. Türkiye'de askeri darbe gerçekleşecek ve daha sonra sivil iktidar başa gelecektir. Türkiye'de bu siyasi gelişmelerin ilişkilere tek katkısı Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına yeniden girişini neredeyse karşılıksız kabul etmesi olurken, bu adım ne azınlığa ne de Türk-Yunan ilişkilerine yansımıştır. Soğuk Savaş'ın sonlarına gidilen süreçte özellikle devletin azınlığın kimliğine yönelik politikası ihlallerden çıkmış, reddedilmesi olarak değişmiştir. Tüm bu baskı ve ret politikası 1988 yılında azınlığın yüksek sesle tepkisi ile karşılaşacaktır.

1980 yılı azınlık topraklarına yönelik yeni bir uygulama ile ortaya çıktı. Batı Trakya topraklarının verimli olması bölge halkının tarımla meşgul olmasından dolayı bilinmektedir. Ancak verimli arazilere devlet bu yıl üniversite ile askeri bölge yapılması karar vermiş ve Türklerin topraklarını bir kez daha ellerinden almayı hedeflemiştir. ''*Gümülcine'nin kuzeybatısında Yaka tarlaları olarak bilinen 3000 dönümlük tarla Trakya Dimokritos Üniversitesi için, gene Gümülcine'nin kuzeyinde 4300 dönüm arazi askerî bölge için kamulaştırılmıştır.*''[258]

Türklere yönelik arazilere el koyma siyaseti 1982 yılında İnhanlı Olayları'nın yaşanmasına neden olacaktır. Olaylar yaklaşık 100 azınlık üyesinin devletle arasında olan arazi anlaşmazlığı nedeniyle yaşanmıştır. Devletin arazileri ellerinden alması sonucunda Türk azınlık İskeçe'de Saat Kulesi Meydanı'nda bir protesto ve açlık grevi ile tepkilerini ortaya koymuşlardır.[259] Yaşanan bu haksızlık karşısında Yunan Meclisi'nde dört milletvekili yapılan haksızlık ve yasaların eşit uygulanmadığına yönelik bir soru önergesi vermişlerdir.[260] Türkler ellerinden zorla alınan topraklarını bir yıl boyunca terk etmemişler ancak 1983 yılında KKTC ilan edilmesi ile beraber devletin azınlığa müdahalesi gelmiştir. Devlet adli olarak harekete geçmiş, toprakları alınarak Yunanlı köylülere verilmiş ve İnhanlı direnişine katılmış bazı köylülere Aralık ayında hapis cezası vermiştir.[261] Bu dönem Türkiye'nin adımı sonrasında NATO'nun askeri kanadına yeniden geri dönenen Yunanistan, dış politikada Ankara'ya bu adımın karşılığını vermezken, iç politikada ise Türk azınlık üzerinde

---

[258] Yusuf Halaçoğlu - Halit Eren, ''Batı Trakya'', *http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=050147&idno2=c050116*, (07.04.2018).
[259] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 126.
[260] Batı Trakyalılar Derneği, *a.g.e.* , s. 72.
[261] Akt. M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'da Etnik Gruplar...* , s. 32.

baskı politikasını kaldırmak bir yana daha da ağırlaştırmıştır. PASOK iktidarı hem Türkiye'ye hem de Türk azınlığa sert bir politika izlerken bu adımları teori açısından bakıldığında ulusal güvenlik ve devletin bekası anlayışı ile birleştirmiştir. Dış politikada Türkiye ile diplomasi yerine şahin adımlar, iç politikada ise azınlık haklarının uygulanması yerine askıya alınmasını tercih etmiştir. Burada bir nokta vurgulanmalıdır, özellikle NATO gelişmesinin yüksek politika konusu olduğu kabul edilirse, bu adıma rağmen azınlık haklarının Türk-Yunan ilişkilerinden bağımsız bir şekilde azınlık aleyhine gelişmeler yaşadığı vurgulanmalıdır.

Yaşanan bu gelişmeler uluslararası toplumun bakış açısını Yunanistan'a ve doğrudan Batı Trakya topraklarına çevirmiştir. 1983 yılında Avrupa Parlamentosu Hukuk Komisyonu isteği ile Yunan parlamenter Kostis D. Gontikas Batı Trakya ile ilgili rapor hazırlamıştır. Gontikas Raporu olarak bilinen bu raporda eğitim, mülkiyet, ekonomi temel bir hak olan seyahat özgürlüğü gibi birçok konu ve alanda gerçeklerle bağdaşmayan ifadeler bulunmaktadır. Ancak her ne olursa olsun azınlığa yönelik ilginin artması bakımından bu raporun önemi büyüktür.[262] Ayrıca, 1983 yılı kimlik inkârında önemli bir kırılmanın yılı olacaktır. Yıl içinde Yunan mahkemeleri Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında çatışma yaratabileceği tehlikesi nedeniyle tabelalarda ''Türk, Türklerin, Türklere'' gibi isimlerin bulunmasını yasakladı ve Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB) ile Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği tabelaları polis tarafından indirilmiştir.[263] Mahkemeler sonucu iki kurum da 1987 yılında kapatılacaktır.

1983 yılında ise azınlığın eğitim hayatını olumsuz etkileyecek bir karar alınmış ve 1983-1984 eğitim yılı sonunda iki dilli azınlık liselerinde yapılacak olan bitirme sınavlarının Türkçe değil Yunanca yapılmasına karar verilmiştir. Azınlık üyeleri veliler ve öğrenciler her ne kadar tepki vermiş olsalar da karardan herhangi geri dönüş olmamıştır. Tepkiler sırasında azınlık arasında beklenildiği şekilde birlik olunamaması, protestoların etkisi azaltmıştır.[264] Yine 1984 yılı içinde İskeçe ve Rodop'da çeşitli bahaneler ile azınlık üyelerine yüksek miktarda cezalar kesilmiştir.

---

[262] Rapor hakkında detaylar için bkz, Burası Batı Trakya, *''Gontikas'' Raporu*, https://www.burasibatitrakya.com/bati_trakya/item/7-gontikas-raporu.html, (07.04.2018).
[263] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 105.
[264] Nadir Yaz, *a.g.e.* , s. 25-26.

Her ne kadar Yunanlılara'da bu cezalardan kesilmiş olsa da miktarlara bakıldığında cezalar[265] ile Türk azınlığın hedef alındığı görülecektir.[266]

Yunanistan'ın Türkler üzerine izlemiş olduğu bilinçli politikanın devam ettiği dönemde ortaya çıkacak bir gelişme azınlık toplumunun hayatında önemli bir kırılma yapacak ve çift başlılık ortaya çıkacaktır. 1985 yılında Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın vefatı üzerine Yunanistan'ın göreve atama yapması tepkilere neden olmuştur. Devletin atama yapması 1913 Atina Antlaşması hükümlerine aykırıdır. Antlaşmaya göre müftü azınlık temsilcileri tarafından seçilmesi öngörülmektedir.[267] Ancak Yunanistan antlaşmayı ihlal ederek önce Rüştü Ethem'i atamıştır. Bu ismin toplumsal bir kabul görmemesi üzerine Ethem istifa etmiştir.[268] Göreve ardından Cemali Meço getirilmiş ve sivil polisler eşliğinde makamına oturmuştur. Meço, müftülük ile ilgili sorunun çözülmesini aksi takdirde istifa edeceğini belirtmiş ancak bu hiçbir zaman gerçekleşmemiştir.[269] Toplumsal olarak bu atama toplumdan tepki ile karşılanmıştır. Seçilmiş-atanmış müftü sorunun temeli ise böylelikle atılmış ve toplumda kırılma yaşanmıştır.

1986 yılına gelindiğinde bu dönemin Batı Trakya için karanlık bir yıl olduğu söylenebilir. Türklere yönelik baskılar tehditler olarak bir kez daha yeni bir boyuta geçmiştir. Türkler baskı ve tehditlerle mücadele ederken, aynı zamanda kimliklerinin ve tarihlerinin yok edilmesini de bu süreçte görmek zorunda kalmışlardır. Seçimlerin olduğu bu dönemde Yunan siyasetinde azınlığa yönelik taban tabana zıt gelişmeler yaşanmıştır. Rodop Valisi'nin bu dönem Türklere yönelik tehditkâr ifadeleri 1986 genel havasının bir işaretidir. Vali, yasak bölgede bulunan Hemetli köyünde yaptığı konuşmada Türklere, Türk olmadıklarını söylemiş ve çocuklarına Yunanca eğitim yapan okullara göndermemesi halinde ceza alacaklarına dair tehditte bulunmuştur. Bu tehdit bir yana azınlık okullarına kayıt olan Türk soylu çocuklar için normalinden fazla

---

[265] Türkiye'de uygulanmış olan Varlık Vergisi ile 1984 yılında olan cezalar uygulama olarak benzerlik gösterdiği düşünülebilir. Atina'nın bu uygulaması belki de geçmiş yıllara yönelik bir rövanş olarak görülebilir. Türkiye'de Varlık Vergisi vatandaşların tümüne ve azınlıklar arası ayrım olmadan uygulanırken, 1984 cezalarında Türklere yönelik uygulama öne çıkmıştır.

[266] Batı Trakyalılar Derneği, *a.g.e.* , s. 66.

[267] Turgay Cin, ''*3647 Sayılı Ve 2008 (3647/2008) Tarihli Yunanistan Vakıflar Yasası Ve Uygulamaları*'', Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu, (2012), s. 74.

[268] Batı Trakya Online, *Müftü Seçimi*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/muftu-secimi.html, (08.04.2018).

[269] Haberler, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Batı Trakya'da Azınlık Hakları Konusunda Ağırlıklı Sayı*, S. 1-2, İstanbul 1995, s. 193.

kayıt parası istenmiştir.[270] Eğitim hayatında çıkan bir başka sorunda diplomalarla ilgili yaşanmıştır. Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi (DİKATSA) azınlık mensuplarının diplomalarını hiçbir neden göstermeksizin tanımamış, yapılan tüm itirazlara rağmen bu tutumunu kararlıkla sürdürmüştür.

Rodop Valisi'nin yapmış olduğu tehdit sadece sözlü olarak sınırlı kalmamış Türklere yönelik nefret söylemi Yunan basınında da kendine yer bulmuştur. Mesimvrini gazetesi, Batı Trakya Türklerinin dağıtılması ve Türklerin bölgeden gitmesini hükümetten istediğine dair yazıya yer vermiştir.[271] Bölgede baskının daha önce Avrupa Parlamentosu'nda yer alması ve Yunanistan'ın AT üyesi olarak hak ihlallerine devam etmesi bakışların yavaş yavaş bu ülkeye dönmesini sağlamıştır. Ağustos ayında ABD'li bir heyet Batı Trakya'da Türklere yönelik baskıları incelemek için bölgeye gelmiştir.[272] ABD'li bir heyetin bölgeye gelmesi ve ülkede olan yerel seçim süreci bazı gerçeklerin saklanamayacağını ortaya koymuştur. Partiler hazırlamış oldukları bildirilerde azınlığa yönelik haksızlıkları vurgularken, ölümü gösterip sıtmaya razı etme türü bir siyasete başvurmuştur. Partiler birbirlerini Türklere yönelik politikalarla ilgili olarak suçlayıcı bir siyaset izlerken, her parti rakibinin başarısı halinde azınlığın çeşitli şekillerde zorluklar yaşayacağını ifade etmiştir.[273] Seçimlerin ve tehditlerin gölgesinde olan 1986 yılında iki isim öne çıkacaktır. Eski İskeçe milletvekili Celal Zeybek ve Batı Trakya tarihi için önemli bir isim olacak olan Dr. Sadık Ahmet. Zeybek, yapmış olduğu bir açıklama nedeniyle gördüğü tepki 1830 yılından bu yana Yunanistan'ın Türklere yönelik siyasetinin ruhuna uygun bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Celal Zeybek'in yaşadığı olaya Anadolu Ajansı kaynaklı Cumhuriyet Gazetesi'nde şu şekilde yer verilmiştir,

''*Yunanistan'da eski Iskeçe Milletvekili Celal Zeybek, Yunan basınında kendisine yöneltilen suçlamaları reddederek, "Ben önce Türküm, sonra Müslüman bir Yunan vatandaşıyım" dedi. "İskeçe'nin Sesi" adlı bir Yunan gazetesi, bir süre önce Celal Zeybek'in çevresindekilere Türk değil, "Pomak" olduğunu ve damarında Yunan*

[270] Batı Trakyalılar Derneği, *a.g.e.* , s. 118-119.
[271] Necmettin Hüseyin, *Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nden Tarihe Bir Not*, Emir Ofset, İstanbul 2004, s. 29.
[272] Necmettin Hüseyin, *gös. yer.* , s. 29.
[273] Detaylar için bkz, Batı Trakyalılar Derneği, *a.g.e.* , s. 100-101.

kanı dolaştığına dair sözler söylediğini yazmıştı. Celal Zeybek ise bu iddiayı yalanlayarak, "Biz Atatürk'ün yolunda yürüyen, inkılapçı, idealist Türkleriz" demesi, haftalık siyası hiciv dergisi "Kalami" tarafından şiddetle eleştirildi. Kalami , "Aramızda böyle casuslar var, bu insanların Müslüman Yunan olduklarını söylemekle kendimizi avutuyoruz. Celal Zeybek'i memleketine gönderecek bir Hıristiyan yok mu?" diye yazdı. Anadolu Ajansı Muhabiri'nin sorularını cevaplandıran Celal Zeybek, Yunan basınının sürekli olarak Batı Trakya Türkleriyle ilgili gerçekleri saptırmaya çalıştığını belirtti. Zeybek, şöyle konuştu: "Amerika'daki bir Yunanlıya sorsanız, ben Yunanlıyım, Hristiyan Ortodoks'um, Amerikan vatandaşıyım" diyecektir. Ben de Türküm, Müslümanım ve Yunan vatandaşıyım. İnsanın önce bir ırkı, sonra bir dini, dili ve en sonra da bir tabiiyeti olur. Tabiiyet değişir, din bile değişebilir. Ama ırk asla. Ben Türküm. Ben Yunan vatandaşıyım, ülkeme her şeyi veririm, ama o da benim ırkıma, dinime, dilime saygı göstermelidir.''[274]

Dr. Sadık Ahmet ise azınlık haklarının ihlal edilmesine karşı yaptığı çalışmaları nedeniyle sorunlar yaşamıştır. Lozan Barış Antlaşması'na uygun davranılması isteği ile imza kampanyası başlatması nedeniyle Ahmet tutuklanmıştır. Ağustos ayında tutuklanan Dr. Sadık Ahmet Ekim ayında yargılanmaya başlanmıştır.[275] Türk nüfusun azaltılmasını, kimliğinin inkâr edilmesini amaçlayan politikalar bağlamında bu yıl Yunanistan'ın uygulamaları net bir şekilde gözlemlenmiştir. Yapılan uygulamanın planlanması o kadar iyi hazırlanmıştır ki yasaya uygun bir şekilde hareket edilerek Türklerin ülkeden kovulması, atılması, kimliklerinin yok edilmesi amaçlanmıştır.

1988 yılına doğru gidilen son virajda Atina'nın politikası azınlığın hayatına doğrudan müdahale haline gelmiştir. Ekonomik, kültürel, anadilin kullanımı, eğitim gibi birçok alanda artan sistemli devlet baskısı 1987 yılında da tüm hızı ile devam etmiştir. Ancak bu yıl atılan adımlar Türk ve İslam kimliğine yönelik doğrudan devletin saldırıları olarak farklı bir boyut kazanmıştır. Azınlığın topraksızlaştırılması

---

[274] Cumhuriyet, *Yunanistan'da Türklük tartışması "Ben önce Türküm" diyen eski İskeçe Milletvekili Celal Zeybek ağır bir dille suçlandı.* , http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1986/10/6/3.xhtml, (08.04.2018).
[275] Batı Trakyalılar Derneği, *a.g.e.* , s. 119.

bağlamında Gümülcine'nin Arabacıköy, Bekirli ve Hocamahalle Köylerinde yaşayan Türklerin arazileri kamulaştırılmıştır.[276] Ayrıca devlet arazilere fabrika ve yarı açık cezaevi yapacağını ifade etmiş, böylelikle Türklerin bölgeyi terk etmesini amaçlamıştır.[277] İslam'a yönelik saldırılar ise bu yıl daha şiddetli bir hal almıştır. Gümülcine Menetler Köyü Camii bahçesinde yüzlerce yıllık mermer taşları sökülüp, beton taşlar dikilmiştir.[278] Türk ve İslam'a yönelik nefret öyle bir hal almıştır ki 28 Mart'ta İskeçe'nin tarihi camilerinde biri olan Hürriyet Camii'ne gece bombalı saldırı yapılırken, 13 Mayıs tarihinde ise Yunan gazetesi Stohos Türk azınlığa yönelik hedef gösteren şu satırlara yer vermiştir:

''*Yunan devleti, Batı Trakya'da yaşayan azınlığın evlerini, mağazalarını, ibadethanelerini zaman geçirmeden kamulaştırarak bölgedeki Türk unsurunu temelinden yıkmalıdır. Azınlık, başka bölgelere dağıtılarak eritilmeli, mal varlıkları kamulaştırılmalı ve camileri yıkılıp yerine genel tuvaletler yapılmalıdır.*''[279]

Batı Trakya'da yaşanan bu gelişmeler uluslararası toplumun bölgeye olan ilgini arttıracak olan özelliklere sahipti. Atina bu nedenle azınlık ile ilgili devletin azınlık politikasına aykırı yayınlar yapılmasını yasaklanmış ve basına azınlıklarla ilgili sansür uygulanmasına karar vermiştir.[280] AT'ye üye ve demokrasinin doğduğu topraklar olarak öne çıkarılan Yunanistan'ın basın özgürlüğüne vurmuş olduğu bu darbe oldukça düşündürücüdür. Devletin azınlıklarla ilgili olarak basının eleştirisine tahammülsüz olması, bu politikaya muhalif bireylerin başına neler gelebileceğinin düşünülmesini sağlamaktadır.

Batı Trakya ve bölgede yaşayan Türk azınlığın tarihi için yaşanan iki olay 1988 yılına giden yolda önemli bir aşama olacaktır. Dr. Sadık Ahmet'in yaptığı çalışmalardan devletin duymuş olduğu rahatsızlık müftü olayı ile ilgili olarak

---

[276] Cemal Şanlı, ''Batı Trakya Türklerinin Gayrimenkul Mülkiyetine İlişkin Sorunları'', *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Batı Trakya'da Azınlık Hakları Konusunda Ağırlıklı Sayı*, S. 1-2, İstanbul 1995, s. 65.
[277] Batı Trakyalılar Derneği, *a.g.e.* , s. 122.
[278] Uluslararası İlişkiler Ajansı (İNAF), *Türk-Yunan İlişkilerinden Batı Trakya Türkleri Sorunu*, Promat Basım Yayın, İstanbul 1992, s. 108.
[279] Batı Trakyalılar Derneği, *a.g.e.* , s. 123.
[280] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 30.

yargılanmasına neden olmuştu. Ancak 1987 yaşanacak gelişme Yunanistan'ın Batı Trakya ile ilgili olarak korkaklık ile beraber yapacaklarının sınırı olmayacağını da gösterecektir. Dr. Sadık Ahmet 1985 yılında Türk azınlık ile ilgili şikâyet ve isteklerin olduğu bir imza kampanyası başlatmıştır. Gizli bir çalışma olmayan bu kampanya ile ilgili belgeler Yunan makamlar tarafından da bilinmektedir. Ahmet, kampanya ile ilgili bilgi ve belgeleri Eylül 1987'de Selanik'te yapılan 'Demokrasi ve İnsan Hakları' temalı toplantının katılımcılarına dağıtır. Bu adım Yunanistan tarafından büyük bir tepki karşılanacaktır. Dr. Sadık Ahmet'e dava açılacak ve karar 1988 yılında açıklanacaktır.[281] Yunanistan Yargıtay'ı bu yıl açıklayacağı karar ile Türk kimliğini inkâr etmiş ve bunu hukuken tescil etmiştir. Yargıtay, İskeçe Türk Birliği (İTB), GTGB, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin kapatılmasına yönelik 1984 tarihli onaylamış ve böylelikle Türk kelimesi bölgede kullanılması yasaklanmıştır.

1980 sonrası dönemde iki ülke arasında askeri konularda yaşanan olumsuzluklar, Kıbrıs ve Ege kaynaklı gelişmelerin olduğu dönemde Atina devletin tüm imkanları ile Türk azınlığa yönelik olumsuz siyasetine devam etmiştir. Teori açısından bakıldığında güvenlik sorunu olan Türk azınlık ile ilgili sorunların Atina'nın istediği şekilde çözülmesi aynı zamanda devletin güçlenmesini sağlayacak olması, Kıbrıs'a odaklanmasını da sağlayacaktır. Ancak Soğuk Savaş'ın sonuna yaklaşıldığı dönemde uluslararası siyasetinde değişeceğine dair ilk belirtiler, Türk azınlık ile ilgili olarak da görülmüşütr. Hazırlanan Gontikas Raporu bir şekilde bakışların Batı Trakya'ya dönmesini veya burada bir azınlık olduğunun hatırlanması adına önemlidir. Her ne kadar teori açısından devlet dışı aktörler daha az önemli olarak görülse bile azınlık hakları konusunda yavaş yavaş devlet dışı aktörler etkin bir konuma gelmeye başlayacaktır. Türkiye ile ilişkilerden bağımlı/bağımsız ilerleyen Türk azınlık politikası bu dönemde Yunansitan'ın artık uluslararası olarak da gündeme gelmesini sağlayacaktır. Dr. Sadık Ahmet'ın ortaya çıkması ve kabul görmesi teorinin ana unsuru olan devleti dolayısıyla Yunan devletini bu dönem zorda bırakmıştır. Bu aynı zamanda artık sadece belli bir grubun değil aynı zamanda Türk bireylerinde tek başına bir ulusal güvenlik sorunu olabileceğini Atina'ya göstermiştir.

1967-1987 arasında yaşanan gelişmelerde Türk-Yunan ilişkilerinin etkisi

[281] Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Hakses Yayıncılık, Bursa 2012, s. 62-70.

yadsınamaz. Özellikle Kıbrıs temelli ancak iki ülke arasında sınır sorunları etkisi ile yaşanan gelişmeler Türk azınlık üzerinde baskı ve inkâr politikaların artmasında etkisi olmuştur. Yunanistan'ın ilişkilerin etkisi ile azınlığa yönelik baskıyı arttırmasını tek neden olarak görmek bir gerçeğin gözden kaçmasına neden olacaktır. Atina yönetimi ilişkilerde dönemsel sakinliğin olduğu süreçlerde dahi Türklere yönelik sistemli baskı politikasını uygulamaya devam etmiş, bununla beraber her bir baskı süreci yeni uygulamalar ile farklı bir boyut kazanmıştır. Azınlık üzerinde yirmi bir yıl boyunca izlemiş olduğu bu siyaset ise 1988 yılından itibaren yaşanacak gelişmeler ile önce Atina'nın uluslararası toplum gözünde imajına zarar verecek, ardından ülke siyaseti azınlık ile ilgili siyasetini mecburen değiştirmek zorunda kalacaktır. İlerleyen sayfalarda 1988-1990 yılları arasında Türk azınlığın baskılara yönelik atmış olduğu adımlar, uluslararası toplumun tepkisi ve Yunanistan'ın bu gelişmelere yönelik izlediği siyaset işlenecektir.

1.2.4.3. 1988 Türklük Yürüyüşü ve Değişim Talebi (1988-1990)

1830 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması ile beraber ülke içerisinde Müslüman veya Türk azınlık olarak tanımlanabilecek topluluklar için çeşitli antlaşmalar, protokoller, sözleşmeler imzalanmıştır. Bu metinlerin ortak yönü ülke içerisinde ortaya çıkan azınlığın korunması, temel hak ve özgürlüklerinin garanti altına alınırken aynı zamanda kendi toplumlarının iç işlerini yürütmesini sağlamaktır. Ancak, Atina tüm bu metinleri bir kenara bırakarak dönem dönem Türk devletinin zayıflığından, Türk-Yunan ilişkilerinin çatışmasından kendi siyasetine yönelik alan açarak ifade edilen topluma, topluluklara hak ihlallerinde bulunmuştur.

Ülke içerisinde devlet ile Türk azınlık arasında, devletin tek taraflı hamleleri ile sürdürülen baskı dönemi 29 Ocak 1988 günü ortaya çıkacak bir gelişme ile yeni bir anlam kazanmıştır. Ülkede kökenleri on yılları bulan ancak son 20 senedir şiddeti artan baskı ve kimlik inkârı 29 Ocak günü reddedilecektir. İTB, GTGB, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin isimlerinde olan ‘‘Türk’’ kelimesi nedeniyle kapatılması 29 Ocak yürüyüşün temel ortaya çıkış noktası olacaktır. Mehmet Emin Aga başkanlığında dernek başkanlarında oluşan yürütme komitesi bir duyuru ile almış oldukları karaları

açıklamıştır.[282]

Kararların alındığı süreçte Türk-Yunan ilişkilerinde 30 Ocak 1988'de iki ülkenin Başbakanı Turgut Özal ile Andreas Papandreu Davos'ta görüşmesi olacaktı. Türkler görüşme öncesinde bölgede yaşanan gelişmeleri duyurarak Davos'ta gündeme gelmesini amaçlıyordu. Ancak amaç bir yana 24 Ocak 1988'de İstanbul'da Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin düzenlemek istediği ''Yunanistan'ı Protesto Mitingi'ne'' izin verilmemesi bazı azınlık üyelerinin yalnız bırakıldığı hissine kapılmalarına neden olmuştur.[283] Tamamıyla barışçıl bir protestonun amaçlandığı 29 Ocak tarihinde Atina'nın bakış açısı ise oldukça sert olacaktır. Yapılacak olan yürüyüş için halkın Gümülcine Eski Cami'ye doğru ilerlemesi Vali'nin camiyi kapatması ve Cuma Namazını[284] yasaklamasına neden olmuştur. Bu durum gerginliği arttırmış, azınlığın polis ve Yunanlılarla çatışmaya girmesine neden olmuştur. Protestoya 10.000 civarında kişi katılmış ve Batı Trakya tarihinde ilk kez yapılan bu denli geniş katılımlı bir gösteri olarak tarihe geçmiştir.[285] Her ne kadar bağımsız milletvekili Ahmet Faikoğlu'nun konuşması ile halkın dağılmaya başlaması sağlanmış olsa da güvenlik kuvvetlerinin uyguladığı şiddet olayları kontrolden çıkarmıştır.[286] Atina'nın adeta savaşa gider tarzda hazırlık yapması, polis takviyeleri, barikatlar oluşturması, yasaklar uygulaması devletin Türklere yönelik fiziki şiddet uygulamaya amaçlı hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Türk toplumuna asıl şiddet olayları ise ilerleyen sayfalarda işlenecek olan 29 Ocak 1990'da gerçekleşecektir. Türklüğün ve İslam'ın hedef alındığı

---

[282] ''*1-Türklüğümüzü inkâr eden Yüksek Mahkeme kararını, Lozan Antlaşması'nı imza eden garantör devletlere bildirilmesine,*
2-Uluslararası demokratik ve insan hakları ile ilgili kuruluşlara, Türklüğümüzü yok etmek isteyen idarecilerimizi şikâyet edilmesine,
3- İslam Ülkeleri temsilcilerine ve kuruluşlarına, bugün milliyetimize yarın da dinimize kastedecek olan bu şoven zihniyeyi ve kararı duyulmasına,
4-29 Ocak Cuma günü Cuma namazından sonra, Gümülcine'de Eski Cami'den başlayacak ve tüm Batı Trakya Türklerinin katılacağı bir yürüyüş düzenlenmesine,
5-Tüm azınlık okulları öğrencilerinin (1,2,3) Şubat günleri okullara gitmemesine karar verilmiştir.
İşbu duyurunun Türklük adına tüm azınlık basınında yayınlanması rica olunur.'' Fehim Kelahmet, *Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005)*, BTTADK Yayınları, Gümülcine 2006, s. 23-24.

[283] Gözde Kılıç Yaşın, ''29 Ocak Milli Direniş Günü'', *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/01/29/6473/29-ocak-milli-direnis-gunu*, (10.04.2018).

[284] Müslüman nüfusun yoğun olduğu bir ülkede, Pazar günü Hristiyanların ibadetlerinin çeşitli nedenlerle yasaklanması kararı yerine engellenmesi kararı alınsa Batı Dünyası'nın tepkisi ne şekilde ne olurdu? Bu açıdan Batı dünyası içerisinde İslam'ın bakışına yönelik bu yasaklamada fikir vermektedir.

[285] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 30.

[286] Gözde Kılıç Yaşın, ''29 Ocak Milli Direniş Günü'', *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/01/29/6473/29-ocak-milli-direnis-gunu*, (10.04.2018)

nefretten ibadethanelerde payına düşeni alacaktır. 29 Mayıs 1988'de[287] Gümülcine'de iki cami saldırıya uğramış[288] İslam dinine mensup bireylerin din hürriyetlerine yapılan baskı net bir şekilde görülmüştür.

1989 yılının öne çıkan gelişmesi ise ''*18 Haziran 1989'da yapılan Genel Seçimlerde Rodop İlindeki Güven Listesi'nden oldukça yüksek oranda oy alarak - 24.858 oy - Dr. Sadık Ahmet'in seçilmesiyle, birkaç yıl önce kurulan bağımsız listeler ilk başarısını elde etmiştir.*''[289] Dr. Sadık Ahmet'in[290] meclise girmesi Atina tarafından siyasal anlamda hoş bir gelişme değildi. Yunan devleti azınlığın meclise girmesinden son derece rahatsız olacak ve ilerleyen süreçte azınlığın siyasal temsilini zayıflatmak adına adımlar atacaktır.

1990 yılı seçimler, cezalar, uluslararası toplumun tepkileri, yasaklar ile birlikte yaşanan yoğun bir gündemin olduğu bir yıl olarak ifade edilebilir. Toplumsal olayların yaşanacağı dönemin ilk işareti Dr. Sadık Ahmet ile İbrahim Şerif'in yargılanması ile başlayacaktır. 25 Ocak 1990 günü eski bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet ve milletvekili adayı İbrahim Şerif 5 Kasım seçimleri öncesinde ''Batı Trakya'da Türk vardır, Türklere baskı yapılmaktadır'' dedikleri için yargılamışlardır.[291] Yargılama öncesi Dr. Sadık Ahmet'in halka hitaben yapmış olduğu konuşmanın başında ''*bu akıllı adamlar içeride bizim ırkımızı inkâr etmek istiyorlar*''[292] ifadesi Yunan devletinin ve adalet mekanizmalarının Türklere bakış açısını adeta ortaya koymuştur. Mahkeme Ahmet ve Şerif'i aşağıdaki suçlar ile yargılamışlardır,

''*1989 Ekim ayının son on günü sırasında Gümülcine'de, Ceza Mahkemeleri Usulü Yasası'nın 245, 320 ve 321. Maddelerine aykırı olarak, Yeni Demokrasi, Sol*

---

[287] İstanbul'un fethi 29 Mayıs 1453 olarak kabul edilmektedir. Bombaların bu tarihte olması tesadüf veya Türk toplumuna yönelik bir işaret olup olmadığı sorgulanmalıdır.
[288] Cafer Alioğlu, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994*, İnal Ofset Matbaacılık, 1988, s. 130.
[289] Akt. Ali Hüseyinoğlu, *Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal...* , s. 4779.
[290] ''*Dr. Sadık Ahmet Milletvekili yemini sırasında özetle şunları söyledi, ''Yüce Allah ve onun Peygamberi Hz. Muhammed adına yemin ederim ki, ülke varlığına, yasalarına, anayasasına saygılı olacağım ve onları koruyacağım.*'' Batı Trakya'nın Sesi, *Haberler*, S. 10-11-12, İstanbul 1989, s. 13.
[291] Batı Trakya'nın Sesi, *Batı Trakya'da Devlet Terörü*, S. 15, İstanbul 1990, s. 6.
[292] TRT Avaz Youtube Kanalı, *Batı Trakya Türklüğüne Adanan Hayat - Dr. Sadık Ahmet Özel Yayını - TRT Avaz*, https://www.youtube.com/watch?v=i8cbKSSeggw, (10.04.2018).

Koalisyon ve PASOK partileri adaylarının bir terör ve anarşi ortamı yarattıklarını söylemek suretiyle iftira ve yanıltıcı beyanda bulunmak, vatandaşları şiddete teşvik etmek ve ‘‘Türk’’ kelimesini kullanarak halk arasında toplumsal huzuru bozmak suretiyle 192. Maddeyi ihlal etmek.’’[293]

Duruşma esnasında bir hâkim ile sanıklar arasında geçen diyalog ise ilginç olduğu kadar, Yunan devlet ve adaletinin Türklere bakışının adeta bir dışavurumudur. Mahkemede sorulara karşılık olarak ‘‘Türk asıllı’’ olduğunu ifade Ahmet’e yargıçlar ‘‘O zaman niçin Türkiye’ye gitmiyorsun?’’ şeklinde yanıt vermişlerdir.[294] Dr. Sadık Ahmet ile tartışan savcı Ahmet’e yönelik ‘‘Senin sonun da Çauşesku gibi olacak’’ diyerek bağırmıştır.[295] Mahkeme sonunda sadece Türk olduklarını ifade ettikleri için 18 ay hapis cezasına çarptırılan Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif cezalarının infazı için Selanik Cezaevi’ne mahkeme sonunda gönderilmişlerdir. Mahkeme salonunda ve dava sonucunun açıklanması ile yaşananlar ise Yunanistan’da Batı Trakya Türkleri ile ilgili durumun ne kadar zor olduğunu ortaya koymuştur. Helsinki Watch raporunda, duruşma Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’nde öngörüldüğü şekilde bağımsız ve tarafsız adil yargılamaya uygun yapılmamıştır şeklinde yer almıştır. Mahkeme sonunda fanatik Yunanlılar, zafer sloganları atarak gösteriler yaparken, Dr. Sadık Ahmet’in eşine, mahkemeyi izleyen Hollanda televizyon ekibine ve Helsinki Watch temsilcilerine saldırmışlardır.[296] Mahkeme ile gerilen toplumsal ortam bir kez Yunan saldırganlığının gerçekleşmesi için zemini hazırlamış olacaktır. 29 Ocak 1988 sonrası yürüyüşün yıl dönümünde Yunanistan’da Türklere yönelik saldırılar rutin bir gelişme olarak görülecektir. Henüz iki yıl önce Türklere saldırıların yaşanmışlığı unutulmadan 29 Ocak 1990 günü devletin uzun yıllardır süren Türklere bakış açısından cesaret alan bir grup Yunanlı bir kez daha Türk azınlığa saldırmışlardır. Olayların çıkış noktası ise kurguya dayanmaktadır. Yunanistan’da bir yerel radyo, hastanede tedavi gören bir Türk’ün Solakidis isimli bir Yunan’a saldırdığı haberin ilk olarak yaymış ardından 29 Ocak günü Solakidis’in öldüğünü duyurmuştur. Tüm bu esnada Gümülcine-Maronia

[293] Uluslararası İlişkiler Ajansı (İNAF), *a.g.e.* , s. 46.
[294] Akt. M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan’ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri Azınlığın Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Başkar Ofset, Aydın 2005, s. 39
[295] M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan’ın...* , s. 39.
[296] Uluslararası İlişkiler Ajansı (İNAF), *a.g.e.* , s. 46-48.

Kilisesi Metropoliti Damaskinos ve bir grup Yunanlı 29 Ocak yıldönümü nedeniyle Türklerin Eski Cami'de düzenleyeceği mevlit programını engellemeye çağırmıştır.[297] İşin devlet boyutunda ise daha ilginç bir gelişme yaşanmıştır.[298]

Olaylar beklendiği ve planlandığı şekilde gerçekleşmiş, polisin izleyicisi olduğu olaylarda Türklere çoğunun Atina'dan yönlendirilen, Batı Trakya dışından gelen ve bir kısmının Pontus Rumları olduğu iddia edilen gruplar taş ve sopalarla saldırmaya başlamıştır.[299] Toplanan grup Türklerin sığındığı kahvehaneye, Türklere ait dükkânlara taş ve sopalarla saldırmış, Gümülcine Müftüsü Mehmet Emin Aga ve milletvekili Ahmet Faikoğlu'da yaralanmıştır. Helsinki Watch raporuna göre 1000 kişi olan saldırganlar, 300'den fazla iş yerine zarar verirken, Yunanlılar dükkânlarına hiçbir şekilde zarar gelmemiştir.[300] Tüm bu yaşananlara bakıldığında devletin gözetimi altında Yunanlıların, Türklere saldırdığı eskiden devlet eliyle devlet görevlilerinden baskı ve şiddet gören Türklerin artık bireyler aracılığı ile bu baskı ve şiddeti yaşamaya başladığı açığa çıkmıştır.

25-29 Ocak tarihlerinde yaşanan gelişmelerin etkisinin sorgulanması gereken bir karar ise Mart ayında alınmış ve Dr. Sadık Ahmet ile İbrahim Şerif'in hapis cezaları para cezasına çevrilmiş ve serbest bırakılmışlardır. Yunanistan'ın bu kararı almasında 29 Ocak günü yaşananların devlet utancı olduğu veya olmadığı sorgulanması gerekmektedir. Nisan ayında ise yapılan seçimler ile bu iki isim bağımsız olarak meclise girmeyi başarmışlardır.

Temmuz ayına gelindiğinde Atina yönetimi önemli bir karara imza atacaktır. Atina yönetimi Sınır ve Kıyı Bölgelerinde Alım Satım Hakkının Kullanılmasının Yasaklanması Hakkında Kanun'u Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nın yabancıların gayrimenkul edinmesini kısıtladığı için görülen dava ile iptal etmiştir. Atina yeni bir kanun ile sınır ve kıyı bölgelerinde gayrimenkul alımını izine bağlarken, Türk azınlığın

---

[297] Gözde Kılıç Yaşın, ''29 Ocak Milli Direniş Günü'', *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/01/29/6473/29-ocak-milli-direnis-gunu*, (10.04.2018).

[298] ''*28 Ocak Pazar günü Bağımsız Milletvekili İsmail Rodoplu, Vaaz ve İrşat Heyeti Başkanı Ahmet Hacıosman ve Avukat Selahattin Emin'in Gümülcine Jandarma Komutanı Davalos tarafından Komutanlığa davet edilerek, bu toplantı sırasında Jandarma Komutanı Davalos'un İskeçe Müftülük Kâtibi Mehmet Emin Aga'yı dövdüreceğini söylemiş olması da olayın tertip olduğunu belgeleyen önemli bir satırbaşı olduğu vurgulandı.*'' Batı Trakya'nın Sesi, *Batı Trakya'da Devlet Terörü*, S.15, İstanbul 1990, s. 9.

[299] Batı Trakya'nın Sesi, *Batı Trakya'da Devlet Terörü*, S.15, İstanbul 1990, s. 9.

[300] Human Rıghts Watch, *Destroyıng Ethnıc Identıty: The Turks Of Greece*, https://www.hrw.org/legacy/reports/pdfs/g/greece/greece908.pdf, (10.04.2018).

yeni taşınmaz almasını, birbirlerine satış yapmasını ise böylelikle izin yöntemi ile korumaya devam etmiştir.[301]

Ağustos ayında ise iki gelişme yaşanacaktır. Batı Trakya'da son yıllarda yaşanan hak ihlalleri ile ilgili olarak Helsinki Watch Etnik Kimliğin İmhası-Yunanistan Türkleri isimli bir rapor[302] hazırlamıştır. Raporda Batı Trakya Türkleri'nin, vatandaşlık haklarından yoksun, ifade özgürlüklerinin sınırlı olduğu, memurlarının Türklere aşağılayıcı davranışlarda bulunduğu ve toprak ile ev satın alma haklarının reddedildiğine yer verilmiştir.[303]

Bir diğer önemli gelişme devlet okullarına ait taşınır/taşınmaz malların yerel idarelere devredilmesine yönelik yasa sürecinde İskeçe Milletvekili Ahmet Faikoğlu'nun müdahale etmesi ile Türk okulları yasaya dâhil edilmemiş ve mal varlıkları vakıfların mülkiyetinde kalmıştır.[304]

Bir ülkede temsilde adalet ve istikrarlı yönetimler seçimlerin vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. Seçmen, atmış olduğu oylar ile yerel yönetimler, meclis, senato gibi organlarda temsil edilmek ister. Bir ülkede ise yasama, yürütme ve yargı o ülkenin yönetim sistemi ve devlet organlarının görevleri hakkında bilgi vermektedir. Ancak tüm ifade edilen bilgiler Kasım 1990'da Yunanistan tarafından adeta yok sayılacak ve temsilde adalet kavramı adeta ayaklar altına alınacaktır. Son seçimlerde Türk azınlığın meclise bağımsız milletvekilleri göndermesi Yunan devlet yönetimini rahatsız etmiş ve bunun üzerine açıktan olmasa bile temelinde Türklerin temsil hakkının önlenmesini amaçlanan bir yasa çıkarılmıştır. 1990 yılında çıkarılan yasa siyasi partiler ve bağımsız adaylar için %3 oy kotası getirmiş bu adım Türklerin bağımsız adaylar ile meclise girmesinin adeta sonu olmuştur. Bu adım azınlığın Yunan siyasal partilerinden aday olmasına ve partiye yakın politikalar savunmasına neden olacak bir tutum sergilemeye devam etmelerine neden olmuştur.

1985 yılında Gümülcine'de müftülük konusunda yaşanan gelişmenin bir benzeri İskeçe'de yaşanacaktır. Ancak İskeçe'de yaşanan gelişmenin ilginç bir farkı vardır. İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi'nin vefatından sonra hükümet vekil olarak

---

[301] Cemal Şanlı, *a.g.m.* , s. 66-67.
[302] Detaylı bir inceleme için bkz. Human Rıghts Watch, *Destroyıng Ethnıc Identıty: The Turks Of Greece*, https://www.hrw.org/legacy/reports/pdfs/g/greece/greece908.pdf, (10.04.2018).
[303] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 31.
[304] Necmettin Hüseyin, *gös. yer.* , s. 31.

Mehmet Emin Aga'yı atamıştır. Aga aynı zamanda toplumda karşılığı olan bir isimdir ve o dönem görevi kabul etmesini azınlık kurumları istemiştir.[305] Bu gelişmenin ardından hükümet 2345 sayılı yasayı uygulamak yerine Mehmet Emin Aga'yı müftü olarak atar ancak Aga bu gelişme üzerine görevinden istifa etmiştir. Ağustos ayında azınlık toplumu kendi içerisinde yapmış olduğu seçim ile Mehmet Emin Aga'yı İskeçe Müftüsü olarak seçmiştir. Bu dönemde Gümülcine ve İskeçe'de iki durum bulunuyordu. Gümülcine'de devletin atadığı ve halkın seçmediği atanmış müftü Cemali Meço, İskeçe'de ise devletin atadığı ilke olarak buna karşı gelip istifa eden ancak halkın seçtiği Mehmet Emin Aga. Gümülcine'de ise Aralık ayında bir seçim yapılmış ve İbrahim Şerif seçilmiş müftü ilan edilmiştir. Ancak müftülerle ilgili gelişmeler 1990 yılının son günlerinde yoğun olarak gündemde kalırken, 1991 yılının ilk aylarında ise farklı gelişmeler ortaya çıkacaktır.

Davos'da Türk-Yunan liderlerin görüşmesi Türk azınlığa yönelik ve ikili ilişkilerde uygulanan güvenlikleştirmenin kırılması için önemli bir fırsat olduğu burada ifade edilmelidir. Buluşmada güvenlikdışılaştırma çıkmaması ve Atina'nın uyguladığı baskılar önce 1988'de kitlesel tepkiye ardından, 1990'da Türklere yönelik toplu şiddetin doğmasına neden olmuştur. Yunanistan'da güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktörler ve işlevsel aktörlerin referans nesnesine yönelik güvenlik sorunun Türk azınlığa bağlaması 1990 yılında şiddet olaylarına neden olmuştur. Türk kimliğinin inkârı, Dr. Sadık Ahmet ve Mehmet Emin Aga'ya yönelik gelişmeler toplumun kitlesel olarak tepkisine neden olmuştur.

Türkiye ile ilişkilerin son yıllarda olumsuz seyri göz önüne alındığında, Batı Trakya'da yaşananlar sadece Türk-Yunan ilişkilerinin bir sonucu olarak görülemez. Devletin gittikçe güçlenen güvenlik algısı, net bir ifade ile ulusal güvenlik algısının Türk azınlık üzerinden oluşması azınlık hayatını yaşanmaz hale getirmiştir. Özellikle yaşanan toplumsal olaylar, öne çıkan azınlık bireylerinin yaşadıkları ve seçim sisteminde yapılan değişiklikler devletin tüm organları ile azınlığa fırsat vermemeye kararlı olduğu göstermektedir. Bu dönem ilerleyen yıllarda daha etkin konumda olacak olan uluslararası insan hakları örgütleri Batı Trakya'da yaşananlara ilgi duymaya başlaması teori açısından daha az önemli olan devlet dışı aktörlerinde önemini ortaya

[305] Haberler, *a.g.m.* , s. 194-195.

koyacaktır. Türkiye ise yaşanan bu gelişmelere Atina'nın siyasetinde davranış değişikliğine neden olacak bir karşılık verememiştir. Ancak ifade edilmesi gerekirse uluslararası siyasette yaşanan gelişmeler devlet dışı aktörlerin öne çıkacağını ve devletlerin içeride veya dışarıda her gelişmeyi kontrol etme şansının olmadığını gösteren bir sürece gidildiğini ortaya koymuştur.

1988-1990 dönemi zamansal olarak iki yıl olmasına rağmen, 1830-1988 arası dönemde Yunanistan'da Türk ve İslam kimliğine yönelik baskıların azınlık toplumu tarafından topyekûn reddedildiği bir dönem olarak öne çıkmıştır. Kısa süre içerisinde yaşanan gelişmeler Yunan devletinin politikasına Türklerin mücadele edip asla boyun eğmeyeceğini ortaya koymuştur. Ülke içerisinde tüm bunlar devam ederken, dünya bambaşka bir gelişmeye şahit olmaya hazırlanıyordu. Soğuk Savaş olarak bilinen iki kutuplu dünya düzeni sona ermeğe hazırlanıyor ve dünya köklü değişimlere doğru yöneliyordu. Tüm bu değişimlerin yaşandığı süreçte Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığına yönelik siyaseti adeta 'ağzına bir parmak bal çalmaktan' öteye geçmiyordu. Bir sonraki başlık altına Soğuk Savaş sonrası dönemden Türkiye'de 3 Kasım 2002 tarihinde yaşanacak iktidar değişimi kısaca AK Parti iktidarına kadar olan dönemde Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili gelişmeler ele alınacaktır.

1.2.5. Soğuk Savaş Sonrası Batı Trakya'da Değişen Azınlık Politikası Işığında Kontrollü Baskı Dönemi (1991-2002)

Sovyetlerin yıkılması ile beraber ABD-SSCB rekabeti sona ermiş ve NATO'nun geleneksel düşmanı SSCB Soğuk Savaş'ı kaybetmiştir. Ülkenin yıkılması Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar'da yeni devletler, yeni yönetimler ve yeni yapılanmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yeni devletlerin doğduğu, toplum yapılarının değişimlere uğradığı bu süreçte Türkiye ve Yunanistan arasında ilişkiler ise aynı gerginlikler ve olumsuzluklarla devam etmiştir. Dünya'da yaşanan bu büyük değişim ve gelişmelerin aksine Atina'nın bölgeye, Türklere ve İslam'a bakışında büyük farklılıklar gözlemlenmeyecektir. Ancak 1988 yılında Türk azınlığın inisiyatifi ile başlayan, devlet ve azınlık toplumu arasında yaşanan süreç Soğuk Savaş sonrası uluslararası toplumun daha fazla ilgisini çekmeye başlayacaktır. Gözlerin

Yunanistan'a dönmüş olması ülke içerisinde azınlıklara yönelik ihlallerin mutlak şekilde olmasa bile azaltılması için çabaların ve kararların ortaya çıkmasını sağlayacaktır. 1990-2002 arası dönemde Dr. Sadık Ahmet ve Mehmet Emin Aga sürekli olarak Yunan yargısı ile muhatap olmak zorunda kalacaktır. Bu isimlerden Dr. Sadık Ahmet ise ilerleyen sayfalarda işleneceği üzere 24 Temmuz 1995 yılında şüpheli bir trafik kazası geçirecektir. Bu dönemin bir başka özelliği ise iki devletin hem sıcak çatışma ihtimalinin en çok yükselmiş olduğu (Kardak Krizi) ancak düşmanlığın da barışçıl ilişkilere döndüğü (İzmit ve Atina Depremi) sürece şahit olması olacaktır.

1980'lerde Batı Trakya'da yaşanan gelişmeler uluslararası toplumun dikkatini bölgeye ve Yunanistan'a çevirmesine ve insan hakları örgütlerinin çalışmaları Atina siyasetinin eleştirilmesine neden olmuştur. Şubat 1991'de ABD İnsan Hakları Raporu bu anlamda öne çıkan gelişmelerden biri olmuştur. Raporda Yunanistan'ın, azınlığa yönelik ayrımcılık yaptığı, haklarını ihlal ettiği, banka kredilerinden, traktör kullanımına kadar her türlü alanda ayrımcılığa maruz kaldığı ifade edilirken, ülkenin azınlığı dini bir azınlık olarak yorumladığı yazılmıştır. Eğitim hayatında okullar, ders kitapları ve anadilde eğitimin sorunları olduğu yazılmıştır. Seçimlerle ilgili olarak %3 barajın azınlık adaylarının seçilmesine engel olabileceği ifade edilmiştir. Atina yönetimi raporun temelsiz olduğunu ve rahatsızlık duyduğunu ifade ederken, Dr. Sadık Ahmet raporun doğruları ifade ettiğini belirtmiştir. [306] Rapora göre 1988'de en az 122, 1990 Haziran ayına kadar olan süreçte 66 Türk azınlık vatandaşlıktan çıkarılmıştır. 1991 yılında ise 544 Türk azınlıklık vatandaşlıktan atılmıştır.[307]

1990 yılının son günlerinde müftülük ile ilgili yoğun gündem Şubat 1991'de ise farklı bir boyut kazanacaktır. Yunanistan'da yayınlanan 182 sayılı KHK ile 2345/1920 sayılı kanunu yürürlükten kaldırarak müftülerin atama ile iş başına gelmesini yönelik kararname yılın (1990) son günlerinde yayınlamıştır.[308] Batı Trakya'da Müftülük Müessesesi ve İlahiyat Okulu Kurulmasına İlişkin Esasları

[306] Batı Trakya'nın Sesi, ''*ABD'den Yunanistan'a Tokat*'', S. 27, İstanbul 1991, s. 7-8.
[307] Uluslararası İlişkiler Ajansı (İNAF), *a.g.e.* , s. 20.
[308] Haberler, *a.g.m.* , s. 195.

Düzenleyen Kanun Hükmünde Kararname adını taşıyan karar 4 Şubat 1991'de[309] yürürlüğe girmiş ve İskeçe ile Gümülcine için müftülük başvurularının alınmasının önü açılmıştır.

Mayıs ayında dönemin Yunanistan Başbakanı Konstantinos Mitsotakis çalışmada alt başlığında ifade edildiği üzere kontrollü baskı[310] veya değişen azınlık politikalarını ilan edecektir. Başbakan,

''*Yunanistan, anayasanın da öngördüğü gibi, tüm vatandaşlarına eşitliği sağlamak zorundadır. Ancak, eşitlik sadece haklarda değil sorumluluklarda da geçerlidir. ...Geçmişte hatalar oldu. Bu hataları Yunanistan hükümetleri kasten yapmadı*''[311]

Ifadeleri ile azınlığa dair yeni politikanın işaretlerini vermiş hem de geçmişte devletin azınlığa yönelik haksızlıklarını kabul etmiştir.

1991 yaz dönemi ise saldırılar, şikâyetler ve yasaklar ile geçecektir. Haziran ayında Helsinki Watch yetkililerinin Yasak Bölge'ye girmesine izin verilmemiştir. Yunan hükümeti bu adımı ile Mayıs ayında ortaya konan politik hedef ile çelişmektedir. Yasak Bölge uygulaması bireylerin haklarını ihlal etmek ile beraber sınırlarken, gözlemcilerin girişinin engellenmesi ise soru işaretlerine neden olmaktadır. Ağustos ayında İskeçe'de müftülük seçimi ile ilgili olarak olaylar

---

[309] Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, *Kronoloji*, http://www.bttddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=69, (13.04.2018).

[310] Kontrollü baskı dönemi olarak ifade edilmesinin birçok nedeni bulunmaktadır.
1-Azınlığa yönelik ayrımcılık ve hak ihlallerinin kalkacağının ilan edilmesi temel hak ve özgürlükler açısından sorunludur. Olması gereken bir durumun büyük bir lütuf gibi ilanı yanlıştır.
2- Uluslararası belgelerden kaynağını alan Türk azınlığın haklarının 1991 yılına kadar ihlal edilmesinin ardından politika değişimi ilan edilmesi güven vermemektedir. Normlar hiyerarşisine göre ülke içinde hukuk kaynaklarının üstünde olan uluslararası kararları ihlal eden bir ülkenin ilan edilen politikaya ne kadar uyacağı şüphelidir.
3- İlerleyen yıllarda atılan adımların göstermelik bir siyaset olduğu görülecektir. Örneğin, müftüler konusunda seçilmiş müftü tanınmazken Yunan yargısı ile sürekli karşı karşıya gelmiş ve ceza almıştır.
4-Atina yönetimi bu adım ile uluslararası toplumun, azınlığın ve belki de Türkiye'den gelecek olan tepkileri azaltmayı amaçlamaktadır. Bunun en önemli ispatı ülkede Türklere yönelik eşitsizliklerin ve ayrımcılığın devam edecek olmasıdır.
5- İlan edilen politika ile azınlık ile bir barış ortamı sağlanması ve devletin politikalarına yanaştırılarak, Türklerin kendi siyasetlerini üretmesi ve birliklerinin parçalanmasının amaçlandığı düşünülmektedir.

[311] Batı Trakya'nın Sesi, ''*Batı Trakya'da Türk Azınlığa Haksızlık Yaptık*'', S. 31, İstanbul 1991, s. 3.

yaşanacak ve kontrollü baskının bir örneği gerçekleşecektir. 22 Ağustos'da seçilmiş İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Aga yerine, atama ilan seçilmiş Mehmet Emin Şinikoğlu İskeçe Müftüsü olarak atanır. Seçilmiş Müftü Aga, Milletvekilleri Ahmet ve Faikoğlu ile halk bu kararı tepki göstermiştir. Aga açlık grevine başlarken, Türk toplumu İskeçe'de Cuma günü oturma eylemi yapmaya karar vermiştir. Oturma eylemi sırasında Cumartesi gecesi sivil Yunan polisinin de bulunduğu fanatik Yunanlı bir grup taş, demir çubuk ve cam şişelerler eylemcilere saldırmıştır. Müftülük makamında, olayların başlangıcında Mehmet Emin Aga polis tarafından darp edilmiştir.[312] Yaşanan bu gelişmelerinde etkisi ile Eylül ayında Gümülcine ve İskeçe'de bir süreliğine cami kapatma eylemleri gerçekleşmiştir.

Yunanistan'da artan şiddet Türkiye'nin harekete geçmesine neden olmuştur. Türkiye Ağustos ayında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) Moskova toplantısında[313] ve BM özel raportörüne yazılan bir mektup ile Yunanistan'da Batı Trakya Türklerine yönelik sorunlar ve baskılara yönelik şikâyetler dile getirilmiştir.[314] Bu yılın öne çıkan bir başka gelişmesi ise azınlığın temsili açısından atılacak bir adımdır. Eylül 1991'de Gümülcine merkezli Dr. Sadık Ahmet liderliğinde Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi (DEB) kurulmuştur. Azınlık toplumunun siyasal örgütlenme konusunda partileşmesi bölge ve toplum adına önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır. Ancak ülke içerisinde bulunan %3 seçim kotası partinin mecliste temsil konusunda zorlayacak ancak yerel yönetimlerde seçilmesini sağlayacaktır.

1992 yılında bir önceki yıl gibi Helsinki Watch İnsan Hakları Raporları gündeme gelmiştir. Raporda, olumlu bazı adımların atıldığı ve çalışmalar olduğu ancak Yunanistan'ın hala çözmesi gereken sorunlar olduğunu ifade edilmiştir. Bu sorunlar eğitim, arazi kamulaştırmaları, müftü seçimi, vakıfların yönetimi ve Türklerin Yunan vatandaşlığından atılması olarak rapora yansımıştır. İfade edilen eksikliklerin varlığı gerçek olmakla beraber Atina bu yıl almış olduğu karar ile Türklerin arazi satın almasına yönelik politikasında değişikliğe gider ve buna izin verir.[315]

---

[312] Batı Trakya'nın Sesi, ''*Batı Trakya'da Müftülükler İşgal Altında*'', S. 33, İstanbul 1991, s. 3-4.
[313] Refworld, *Chronology for Muslims in Greece*, http://www.refworld.org/docid/469f3890c.html, (13.04.2018).
[314] Batı Trakya'nın Sesi, ''*Türkiye'den Batı Trakya İçin Birleşmiş Milletler'e Başvuru*'', S. 34, İstanbul 1992, s. 10.
[315] Human Rights Watch, *Greece: Improvements For Turkısh Mınorıty; Problems Remaın*, https://www.hrw.org/legacy/reports/pdfs/g/greece/greece924.pdf, (13.04.2018).

1993 ilk aylarında Türk ve İslam kültürüne yönelik saldırıların bir örneği Dedeağaç'da yaşanmıştır. Tarihi Selahattin Cami 13 Mart gecesi çıkan yangın sonucunda yok olmuştur. Azınlık toplumu yangının kundaklama sonucu olduğunu ifade etmiştir. Yangının Ramazan ayına denk gelmesi ise dikkat çekicidir.[316] Seçimlerle ilgili getirilen %3 oy barajı nedeniyle DEB ile seçimlere giren Türkler, baraja takılmaları nedeniyle mecliste yer alamamışlardır. Yıl içinde daha önce uygulanmış olan toprak birleştirilmesi uygulaması gündeme gelmiş ve Yunanistan Tarım Bakanlığı Batı Trakya'da 580.000 dönüm arazi ile ilgili düzenleme kararı almıştır. Tüm bu kararlar sürecinde açık hava hapishanesi, yol, askeri bölge gibi çeşitli bahanelerle kamulaştırma devam etmiştir.[317] 1994 yılı yasaklar ve Yunan politikasının gerçek yüzünün görülmesi açısından öne çıkmıştır. Şubat ayında Dr. Sadık Ahmet 'yalan haber yaymak' iddiası ile yargılanmıştır. Dava sonunda Ahmet 16 ay hapse mahkûm edilmiştir.[318] Müftülük konusu nedeniyle 1993 yılında başlayan dava 1994 yılında sonuçlanmış ve İbrahim Şerif 9 ay hapis cezası almıştır.[319] Mart ayında ise Türkiye, Yunanistan'ın Lozan Barış Antlaşması'nı eğitim alanında ihlal ettiğini gündeme getirmiştir. Yunanistan 1994 yılında Türk-Yunan ilişkileri sözde Pontus Soykırımı temeli üzerine oturtmuştur. Bu politikasına uygun olarak ise Batı Trakya'da azınlığa yönelik siyasetini de yürütmüştür. Haziran 1994'de İskeçe'de Batı Trakya Türklerine ait olan üç bin dönümlük tarım arazisinin SSCB'den gelen Pontuslu Rumlara verileceği açıklanmıştır.[320] Atina'nın bu adımı Türklere yönelik değişen politikanın uygulamada nasıl olduğunu ortaya koymuştur. Yıl içerisinde Türkiye Yunanistan'ın Lozan Barış Antlaşması'nı ihlal ettiğini dile getirmekten de geri durmamıştır. Türk azınlık ile ilgili olarak yılın en olumsuz tablosu ve Atina'nın politikalarının sonucu olarak bu yıl yapılan üniversite sınavını hiçbir Türk azınlık gencinin kazanamaması olmuştur.[321]

---

[316] Batı Trakya'nın Sesi, ''*Dedeağaç'taki Tarihi Cami Kundaklandı*'', İstanbul 1993, S. 48, s. 4.
[317] İlker Alp, *a.g.m.* , s. 629-630.
[318] Batı Trakya'nın Sesi, ''*Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Merkezi 42. Dönem Faaliyet Raporu*'', S. 67, İstanbul 1994, s. 4.
[319] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 34.
[320] Yüksel Küçüker, ''Türkiye-Yunanistan İlişkilerindeki Derin Açmaz: Pontus Meselesi, Zeıtschrıft Für Dıe Welt Der Türken/ Journal Of World Of Turks, *http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewArticle/680*, S. 7, 2015, (13.04.2018), s. 355.
[321] Refworld, *Chronology for Muslims in Greece*, http://www.refworld.org/docid/469f3890c.html, (13.04.2018).

1995 yılı Batı Trakya Türk azınlığı için büyük bir kaybın yılı olacaktır. Yılın başında Mehmet Emin Aga müftülük sorunu kaynaklı olarak 10 ay hapis cezasına çarptırılacaktır. Ancak rahatsızlığı nedeniyle altı ay hapis hayatı sürecek Aga'nın kalan cezası para cezasına çevrilecektir. Böylelikle müftülük sorununda 2345 sayılı kanunu savunan ve haklarını arayan Türk toplumun iki temsilcisi hapis cezası alacaktır. Yunanistan ise uluslararası sözleşmeleri ihlal etmeye devam etme politikasından geri durmayacaktır. Mayıs ayında dönemin Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Yıldırım Aktuna ve yanında bulunan heyet Batı Trakya ziyaretinde saldırıya uğrayacaktır.[322] O dönem ziyarette olan devlet temsilcileri, gazeteciler ve katılımcılar Yunanistan'da yaşanan olayların barbarlığını dile getirmişlerdir.[323]

Temmuz ayı Yunanistan'ın Türklere yönelik karanlık politikalarının bir kez daha açığa çıkacağı bir ay olacaktır. Çalışmada kontrollü baskı olarak isimlendirilen bu dönemde Dr. Sadık Ahmet, Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümü olan 24 Temmuz 1995 tarihinde şüpheli bir trafik kazası sonucunda hayatını kaybetmiştir. Yunanistan'da Türk azınlık ile ilgili çalışmaları, milletvekili olması, hak ihlallerini sürekli uluslararası arenada dile getirmesi Atina'yı rahatsız etmiş ve bazı Yunanlılar tarafından sıklıkla hedef gösterilmesini sağlamıştı. Eğitim alanında, kontrollü baskı döneminde Atina tarafından öne çıkarılan bir karar alınacaktır. Özellikle AB'nin azınlıklarla ilgili eğitim alanında yapmış olduğu baskıların bir sonucu olarak 2341/1995 sayılı Yüksek Öğrenim Yasası'nda değişiklik yapılmış ve 1996-1997 eğitim öğretim yılında geçeri olacak şekilde, üniversiteye giriş sınavından Türk azınlık için %0,5 kontenjan ayrılmasına karar verilmiştir.[324]

Batı Trakya'da yaşanan olumsuz gelişmelerin devamı azınlık toplumunun Atina'ya seslerini duyurmak için çalışmalar yapmasına neden olmuştur. Bu bağlamda

---

[322] ''*Batı Trakya'ya yaptığı gezisinin ikinci gününde, bir grup Yunanlı ve PKK yandaşının saldırısına uğradı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Ankara'da yaptığı açıklamada, iki gün önce Batı Trakya'yı ziyaret eden Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Aktuna ve beraberindeki heyete fanatik Yunanlılar tarafından Selanik'te yapılan saldırının demokrasi ve insan hakları normlarına uymadığını söyledi. Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Tugay Uluçevik, Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Yıldırım Aktuna'nın Batı Trakya'da uğradığı saldırıyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, dün gece Bakanlığa çağırılan Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi DimİtriosNezeritis'e, bir protesto notası verildiğini bildirdi.*'' T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mayıs 1995*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/mayis-1995/3569, (14.04.2018).

[323] Ziyaret ve olaylarla ilgili bkz, TBMM, *Tutanak Dergisi*, , C. 86, 16.5.1995, 110 uncu Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c086/tbmm19086110.pdf, (14.04.2018)

[324] M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın...* , s. 54.

Batı Trakya Türk Toplumu Danışma Kurulu Mayıs 1996'da azınlık eğitimi ile ilgili bir bildiri[325] yayınlayarak sorunlar ve çözüm önerilerinde bulunmuştur. Yıl içerisinde Yunanistan, Türk azınlığın cami ve evlerini tamir edebilmesine ile ev almasına izin vermiştir.[326] Ancak azınlık kimliğinin inkârı her şeye rağmen bu yılda devam etmiştir. İskeçe'de Rasim Hint isimli öğretmen görev yaptığı okulda azınlık okulu yerine ''Türk okulu'' olarak ifade etmesi nedeniyle bir yıl görevden uzaklaştırma ve sürgün edilmiştir.[327] Eylül ayında ise yapılan milletvekilliği seçimlerinde azınlık toplumundan Gümülcine'den Galip Galip ile Mustafa Mustafa ve İskeçe'den Birol Arifoğlu seçilmiştir.[328]

1997 yılının öne çıkan gelişmesi Dr. Sadık Ahmet'in hayatını kaybetmesi ile ilgili olan davadır. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu dava için altı kişilik

---

[325] ''*1-Devletimiz, Türk Azınlığı'nın özerk eğitim hakkına müdahale etmekten vazgeçmeli, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği veya Azınlığın temsili kurumlarını bir araya getiren Batı Trakya Türk Toplumu Danışma Kurulu ile diyaloga girerek bugüne kadar verdiği zararları telafi edecek biçimde sorunlarıma çözüm bulmalıdır.*
2-İskeçe ve Gümülcine Azınlık Liselerine girişti kur'a sisteminden vazgeçilmelidir. Bu liselerdeki öğretmen açığı formasyonlu Azınlık öğretmenleriyle kapatılmalı, Yönetim bu liselere Azınlığın sistemi dışında öğretmen atamamalıdır. Bu liselerde her dersin sınavı, desin verildiği dilde yapılmalıdır. Azınlık liseleri son sınıf öğrencileri kurul uygulaması sisteminin dışında tutulmalıdır.
3-İlkokulu bitiren Azınlık öğrencilerinin tahsillerine devam edebilmeleri için kur'a sistemi kaldırılmalıdır. Yönetim, Azınlığın Gümülcine ve İskeçe'de mevcut ortaokul ve liselerin imkânlarını genişletmesine izin vermeli, yeni okullar açması ve bu okulları anlaşmalarla tanınan haklar çerçevesinde yönetmesine imkân tanımalıdır. Yönetim öğretmen azletmekten vazgeçmeli, Türkiye'de yetişen öğretmenler okullarımızda görev alabilmelidir.
4- Yönetim, Türkiye'den gelen kitaplar üzerine koyduğu yasağı kaldırmalı, Azınlık okullarına zorla kitap sevk etmekten vazgeçmeli ve kitaplar yüzünden cezalara çarptırdığı velilere tazminat ödeyerek bu ayıbını ortadan kaldırmalıdır.
5-Yönetim Azınlığın kendi dilinde öğrenim görme hakkını iade etmeli, 1958 yılından bu yana çıkarılan, kararnamelerle azalttığı Türkçe ders saatlerini arttırmalı, başta Hayat Bilgisi olmak üzere, Beden Eğitimi, Resim, Müzik gibi dersler de evvelce olduğu gibi Türk öğretmenler tarafından Türkçe olarak verilmelidir.
6-Dağlık bölgede Azınlığın iradesi dışında açılan beş ortaokul, Azınlık ortaokullarına dönüştürülmeli, bu ve diğer Azınlık okullarında, okul encümen kurulları 1954 yılında çıkarılan 3065 sayılı yasayla düzenlendiği gibi görev yapacak öğretmenler ile okulların işleyişi konusunda tam yetkili kılınmalı, okul encümen kurullarının oluşumuna Hükümetler müdahale etmemelidir.
7-Vergi Daireleri Kur'an dersi hocalarına vergi tahakkuk ettirmekten vazgeçmeli ve Azınlığın dini eğitim hakkına müdahale etmemelidir.
8-Yunan kamuoyu ve yetkili makamlar, Türk etnik kimliğinin ifadesinden rahatsız olmamalıdır. Bu çerçevede okullarımız 1950'li yıllarda olduğu gibi Türk Okulu olarak faaliyet göstermeli, aynı tanımlamayı kullanan Derneklerimizin yeniden açılmasına izin verilmelidir.
9- Son yasada öngörülen Üniversitelere girişte Azınlık öğrencilerine kontenjan uygulamasına bir an önce açıklık getirilerek bu kontenjandan İskeçe ve Gümülcine Azınlık liseleri öğrencilerinin yararlanıp yararlanmayacağı kamuoyuna duyurulmalıdır.'' Fehim Kelahmet, *a.g.e.* , s. 323-25.
[326] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 35.
[327] M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın...* , s. 50.
[328] Ayhan Demir, ''Batı Trakya Türklerinin seçimi'', *https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/bati-trakya-turklerinin-secimi.html*, (14.04.2018).

bir heyet ile Selanik kentine gitmiştir. Komisyonun raporları incelendiğinde davanın adil bir şekilde görüldüğü, davalı tarafa yönelik verilen cezaların Yunanistan'da yaşanan benzer olaylarla uyumlu olduğu ifade edilmiştir.[329] Şubat ayında Kadir Gecesi akşamı Türklerin ibadet halinde oldukları bir sırada bir grup Yunanlı fanatik camiye, bazı Türk evlerine saldırmış ve bir Türk dövülmüştür.[330] Son yıllarda Türk azınlığın siyasal olarak örgütlenmeye gitmesi %3 oy barajı ardından Yunanistan'ın yeni bir siyaset üretmesine neden olmuş ve Kapodistrias Planı uygulanmasına karar verilmiştir. Yasa ile köy ve nahiyeler birleştirilerek yeni nahiyeler oluşturulmuş ve özellikle azınlığın yaşamış olduğu köy ve nahiyelerin idari açıdan Yunan nüfusun ağırlıklı olduğu köy ve nahiyelerle birleştirilerek, azınlığın seçilme şansı azaltılmıştır. [331]

1998 yılında öne çıkan en önemli gelişme 19. Madde olarak bilinen vatandaşlık kanunu ile ilgili yaşanan değişikliktir. Batı Trakyalı haymatlosların sorunları insan hakları örgütlerinin hazırlamış olduğu raporlarda yer almıştır. Aynı süreçte AİHM 'de konu ile ilgili uygulamalar nedeniyle Yunanistan'ı suçlu bulmuştur. Uluslararası tepkinin artması 19. maddenin iptal edilmesini sağlamıştır. Yasanın iptali, vatandaşlıktan çıkarılanların haklarını iade etmemekle beraber, bireylerin başvurusuna ve başvuruların sonuçlanmasını da kurullara bırakmıştır.[332] Yunanistan Helsinki İzleme Komitesi Başkanı Panayotis Dimitras, maddenin iptali ile vatandaşlıktan iskat edilenlerin ve Yunanistan'da haymatlos olarak yaşayanların vatandaşlığa geri alacak şekilde olması halinde Yunanistan'ın azınlığa yönelik politikası değiştiğinin düşünülebileceğini ifade etmiştir.[333] Yıl içinde seçilmiş İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Aga 1995/1996 yıllarında müftü olarak beyan verdiği iddiası nedeniyle yargılanmış ve

---

[329] TBMM Faaliyet Raporu, *Doktor Sadık Ahmet'in Ölümüyle Sonuçlanan Kaza İle İlgili Duruşmayı İzlemek üzere Selanik'e Giden İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin Davayla İlgili Değerlendirme Notu*, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/21dnm/ekim1_1995haziran30_%201997.pdf, (14.04.2018), s. 69-70.

[330] Fehim Kelahmet, *a.g.e.* , s. 149.

[331] M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın... ,* s. 62.

[332] Veysi Akın, ''Yunanistan'ın Türk Azınlığı Vatansızlaştırma Politikası: ''Batı Trakya Türkleri'nin Haymatlos/Vatansızlık Sorunu'', *I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi*, Derleyen: Özkan Hüseyin-Feyyaz Sağlam, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005, s. 237-238.

[333] Batı Trakya'nın Sesi, ''*Panayotis Dimitris: ''19.maddenin Kaldırılması Kararı Yunanistan'ın Azınlığa Bakış Açısının Değiştiğini Göstermez Dedi*'', S. 88, İstanbul 1998, s. 16.

14 ay hapis cezası almıştır.[334]

1999 yılında İslam ve Müftülük konuları Yunanistan'da bir kez daha hedef olmuştur. Haziran ayında İskeçe'de mezar taşları kırılırken, bir ay sonra İskeçe Gökçepınar Camisi kundaklanmıştır. Aralık ayında Mehmet Emin Aga 1998 yılında yayınladığı bir mesajda İskeçe Müftüsü unvanı kullanması nedeniyle makam gaspı iddiası ile altı ay hapis cezası almıştır. Seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif, Yunanistan aleyhine AİHM açmış olduğu dava Aralık ayında sonuçlanmış ve Atina AİHS düşünce, inanç ve din özgürlüğü güvence altına alan 9. madde ve zararın adli tazminini öngören 41. maddenin ihlali nedeniyle Yunanistan'ı mahkûm etmiştir.[335] Bu durum Atina'nın hak ihlallerinin uluslararası olarak tescillenmesi anlamına geliyordu. Batı Trakya'da Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik nefret eylemleri bu yıl da devam etmiştir. 8 Şubat 1999 akşamı Gümülcine Başkonsolosluğu'na bombalı saldırı düzenlenmiştir.[336] Ayrıca yıl içerisinde vakıflarla ilgili bir gelişme yaşanmıştır. 1996 yılında hükümet kararnamesi ile vakıfların yönetimi üç yıllığına seçilen komiteye verilmişti. Nisan 1999'da görev süreleri dolmasına rağmen yeni bir düzenleme olmadığı için bu komiteler faaliyetlerine devam etmişlerdir.[337] Bu devletin vakıflar üzerindeki denetimin devam ettiği ve azınlık hukukunun ihlalinin sürdüğünü göstermiştir.

2000 yılına gelindiğinde Batı Trakya Türk azınlığının yaşamlarında yasaklar ve baskılar tüm hızıyla devam etmiştir. 1999 İzmit ve Atina Depremleri ile ‘‘Cem ve Papandreu'nun'' etkisi ile Türk-Yunan ilişkilerinde barış havası oluşmuş ancak bu bölgeye fazlaca yansımamıştır. Şubat ayında bir Türk öğretmen ve bazı yerleşim isimlerini Türkçe söylediği için beş yıl uzaklaştırma alması üzerine AİHM'e dava açması Yunanistan'ın tazminat ödemesi ile önlenmiştir. Gümülcine'de vakıf arazilerine el konulurken, vakıf yöneticilerinin seçimleri engellemekte ve yüksek vergi borçları oluşturularak vakıfların menkullerine el konulmuştur. Bu yıl bir kez daha Mehmet Emin Aga Yunan adaleti tarafından yargılanmış ve daha önce yargılandığı

[334] Batı Trakya'nın Sesi, ‘‘*İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga'ya 14 Ay Daha Hapis Cezası*'', S. 87, İstanbul 1998, s. 15.
[335] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 36.
[336] Fehim Kelahmet, *a.g.e.* , s. 185.
[337] M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın...* , s. 60-61.

davadan 7 ay daha hapis cezası almıştır.[338] Nisan seçimlerinde Türk azınlıktan iki milletvekili seçilmiştir. Galip Galip PASOK'dan seçilmiş, Ahmet Mehmet ise seçilebilmesi ile ilgili dava nedeniyle Eylül ayında milletvekilli hakkını kazanmıştır.[339]

2001 yılı ise bir önceki yıllardan farklı geçmemiştir. Yıl içerisinde müftülük konusu gündemin ön sıralarında yer almıştır. Atina yönetimi bir kez daha müftülük konusuna müdahale etmiş ve görev süresi Nisan ayında bitecek olan Gümülcine Müftüsü Cemali Meço'nun görev süresini 2010 yılına uzatmıştır. [340] İskeçe seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga ise bu yıl içerisinde çeşitli davalardan beraat ederek geçmiş yıllara göre farklı dönemden geçmiştir. Ocak ayında ''müftülük makamını gasp'' suçu ile cezaya çarptırılırken, Temmuz ayında ''yasadışı unvan kullanmak'' suçundan üç davadan beraat etmiş ve Aralık ayında bir başka davadan beraat etmiştir.[341] Nisan ayında Yunanistan İçişleri Bakanı Vaso Papandreu yapmış olduğu açıklamada Türk azınlık ile ilgili hakların iadesi ve azınlığa yönelik ayrımın ortadan kalkacağını açıklamıştır.[342]

Kontrollü baskı döneminde, son yıllarda bölge ile alakalı devlet temsilcilerinin ilgisi ve açıklamaları 2002 yılında da devam ederken, müftülük temelli davalar gündeme gelmiştir. Yılın ilk ayında ''yasadışı resmi unvan kullanmak suçundan'' Mehmet Emin Aga 4 ay hapis cezası almıştır.[343] Bu konuda öne çıkan gelişme AİHM'nin İskeçe seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga'nın, açmış olduğu dava sonucunda din özgürlüğünü ihlal edildiği gerekçesi ile Yunanistan'ı suçlu

---

[338] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 36.

[339] U.S. Department Of State, *Greece Country Reports on Human Rights Practices Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor 2000*, https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2000/eur/769.htm, (15.04.2018).

[340] Kıracaali Haber, *TARİHTE BU HAFTA: 18-24 OCAK*, https://www.kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=16419, (15.04.2018).

[341] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 38-50.

[342] ''*Papandreu, "Geçmişte olan farklılıklar azalmaya başlamıştır. Bugün, ülkemizdeki tüm vatandaşların din ve kültür farkı gözetmeksizin eşit hak ve sorumluluklara sahip olmalarını garanti altına alıp, eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için sistemli adımlar atmaktayız. Getirilecek yeni yasal düzenlemeler ile türk öğrencilere üniversitede daha fazla kontenjan ayrılırken Türk vakıf mallarıda yeni idare heyetlerine devredilecek. Yunanistan vatandaşlığından çıkarılan Türklere ise yeni vatandaşlık hakkı tanınacak*'' demiştir. Hürriyet, *Yunanistan'da Batı Trakya Sorununa Çözüm Arayışları*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanistanda-bati-trakya-sorununa-cozum-arayislari-39241472, (16.04.2018).

[343] Türkiye, *İskeçe Müftüsü'ne 4 Ay Hapis Cezası*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a95139.aspx, (15.04.2018).

bulmuştur.[344] ‘‘*AİHM gerekçeli kararında –demokratik toplumlarda devletin, dini toplulukların birleşik bir yönetim altında toplanması veya böyle bir yönetime maruz bırakılmaları için önlem alma ihtiyacı olamaz- ifadeleri kullanıldı.*’’[345] İslam ve Türklüğe yönelik bu yıl da çeşitli saldırılar olmuş, Nisan ayında Gümülcine Karacaoğlan Camii’ne camları kırılarak bir saldırı yapılmıştır.[346]

Ocak ayında azınlık eğitimi ve vakıflar konusunda gelişmeler yaşanacaktır. İTB’nin Yargıtay tarafından yeniden görülmesini istediği kapatma davasında sonuç değişmemiş ve kapatma kararı verilmiştir. Eğitim alanında okul encümenlerin seçimle işbaşına gelmesine yeniden izin verilecek ve encümen ile ilgili yetkiler ise validen, bölge genel sekterine devredilecektir.[347] Ancak Haziran ayında çıkacak Bakanlık Kararı ile encümenlerin birçok hak ve yetkileri kısıtlanacaktır.[348]

İnsan hakları raporlarında sık sık gündeme gelen Türk azınlık 2002 yılında yayınlanan ‘2001 Yılında Ülkelerde İnsan Hakları Uygulamaları’ adı taşıyan ABD Dışişleri Bakanlığı raporunda bir kez daha gündeme gelmiştir. Raporda eğitim, müftülük, vakıf idareleri, 19. madde sonrası uygulama sorunları, basın özgürlüğü, kültürel haklar, Müslüman olan milletvekili sayısı gibi konularda Yunanistan eleştirilmiş ve hak ihlalleri raporda yer almıştır. Rapor azınlıkların ülkede ayrımcı politikalara maruz kaldığı ve bu konun her dönem devamlılık arz etti ifade edilmiştir.[349]

Doksanlı yıllarda iki ülke arasında sıcak çatışmaya varacak yaşanan gelişmeler ve Türk-Yunan ilişkilerinde göreli kazanç ile güvenlik ikileminin net bir

---

[344] ‘‘*Müftü Aga, açıklamasında şunları kaydetti: ‘‘Yunan makamlarını, AİHM`nin bu uyarılarına kulak vermeye ve Müslüman Türk Azınlığın anlaşmalarla garanti altına alınmış haklarına ilişkin sorumluluklarını yerine getirmeye davet ediyorum. Yunanistan, Türk Azınlığına tanımayı taahhüt ettiği hakları vermemektedir. Batı Trakya Türkleri`nin kimliğini, din özgürlüğünü, vakıflarını ve diğer azınlık haklarını hedef alan ihlal ve tecavüzler ortadan kalkmamıştır. Araç kullanma ehliyeti, mülk alım satımı ve ticari ruhsat alımı gibi konularda getirilen kolaylıklar, Azınlığa edilen ihsanlar değil, halkımızdan onyıllarca esirgenen temel haklardan bazılarının iadesidir*.’’ T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2002-10-24 Yunanistan - Iskeçe Müftüsü Aga*, https://www.ab.gov.tr/21722.html, (16.04.2018)

[345] Batı Trakya’nın Sesi, ‘‘*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yunanistan’ı Suçlu Buldu*’’, S. 104, İstanbul 2002, s. 16.

[346] Batı Trakya’nın Sesi, ‘‘*Batı Trakya’daki Camilere Irkçı Saldırılar Arttı*’’, S. 101, İstanbul 2002, s. 22.

[347] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 52.

[348] Cemil Kabza, ‘‘Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı’’, *100. Yılında Balkan Savaşları Çatışmaların Önlenmesi, Barış ve Refah Vizyonu*, Derleyen: Tuğçe Ersoy Ertürk, TASAM Yayınları, İstanbul 2013, s. 141.

[349] Batı Trakya’nın Sesi, ‘‘*Azınlıklara Ayrımcılık Sürüyor’’*, S. 100, İstanbul 2002, s. 18-19.

şekilde görülmeye başladığı bu dönemde Batı Trakya Türk azınlığı hem devlet hem de uluslararası örgütlerin etkisi ile çeşitli değişimler yaşamıştır. Soğuk Savaş sonrasında uluslararası örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının etkin olmaya yönelik adımları Yunanistan'ın daha fazla uyarı alacağının da ilk işaretleri olmuştur. Türk-Yunan ilişkilerininde güç ve çıkar mücadelesinin sert geçtiği bir süreçte yeni azınlık politikasının ilanı gibi önemli bir adımın atılması dikkat çekicidir. Ancak daha önce ifade edildiği üzere bu durum azınlığa yönelik politikalarda Türkiye'den bağımsız adımlar atıldığını da ortaya koymuştur. Dr. Sadık Ahmet gibi azınlık toplumu içinden gelen toplum liderinin hayatını kaybetmesi ise akıllarda soru işareti bırakmıştır. İlerleyen yıllarda ilişkilerde nispeten olumlu adımlar atılması için girişimlerin başlangıcı yapılsa bile azınlığı ilgilendiren konuların yüksek politika olarak görülmesi nedeniyle olumlu gelişmeler veya köklü değişimler olmamıştır.

1990-2002 arası ''Değişen Azınlık Politikası Işığında Kontrollü Baskı Dönemi'' olarak ifade edilmesi yaşanan gelişmeler bakımından en uygun tabirlerden biri olabilir. Bu dönemde İzmit-Atina depremleri ile Cem-Papandreu'nun Dışişleri Bakanı oldukları sürece kadar iki ülke arasında ki gergin hatta sıcak çatışmaya dönebilecek gelişmeler azınlığın hayatına etkide bulunmuştur. On iki yıllık süreçte kuşkusuz azınlığa yönelik Atina'nın adımları yok sayılamaz fakat bunların yetersiz olduğu mutlak bir şekilde görülmektedir. Daha önce ifade edildiği üzere temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesinin kısmen bile olsa devlet tarafından ortadan kaldırılmaya çalışılması ve bunun bir lütuf olarak gösterilmesi Türk azınlığın durumunu açıkça ortaya koymaktadır. 1980'lerle birlikte örgütlenmeye daha fazla önem vermeye başlayan azınlık bu dönemde çalışmalarını sürdürmüş, yaşadıkları sorunları uluslararası toplumda daha sık dile getirmeye başlamıştır. Yunanistan'ın izlemiş olduğu siyaset azınlığın az ile yetinebilmesi ve kontrol edilebilir bir hale gelmesini amaçladığı ise atmış olduğu adımlar ve kararları ile anlaşılabilecektir. Belki de 1990-2002 arası süreci özetleyen en iyi ifadelerden biri İsmail Cem söylemiştir,

''*Papandreu'yla çalışmalarımızda, eğitim, mülk edinme, özgürlükler gibi konularda, sınırlı bir gelişme sağlayabildik, ancak, gönlümce başarılı olduğumuzu söyleyemem. Bazen, Papandreu'nun iyi niyetinin de yetersiz kaldığını, bazı 'devlet*

güçlerinin' gelişmeyi engellediğini, en azından zorlaştırdığını düşünmüşümdür. Sağladığımız gelişmede, kuşkusuz Avrupa Birliği'nin payı vardı. AB'nin hayli ileri olan azınlık hakları siyaseti zaman içinde daha da netleşti. Bu gelişmelere Türk-Yunan ilişkilerinin düzelmesi de eklenince, Batı Trakya'da belli bir iyileşme 1999-202 döneminde gerçekleşti.''[350]

Türkiye'de ise yaşanan iç siyasal gelişmeler ülkenin erken seçime gitmesine neden olmuştur. Yapılan seçimler sonrasında AK Parti, Kasım ayında iktidara gelecek ve Türk dış politikasında yeni hükümeti ile yeni bir siyaset anlayışı başlayacaktır. Bu yeni siyaset çerçevesinde Yunanistan, ilişkilerin normalleşmesi/geliştirilmesinin amaçlandığı bir ülke olmuştur. Batı Trakya Türk azınlığı ise iki ülke arasındaki siyasete bağlı/bağımsız yeni gelişmelerin yaşandığı yeni bir sürece girecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde AK Parti dönemi Türk-Yunan ilişkileri ve üçüncü bölümünde ilişkilerin Batı Trakya Türklerine etkisi incelenecektir.

[350] İsmail Cem, *a.g.e.* , s. 140-141.

II. BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2002-2018)

19.yüzyılda Yunan bağımsızlığı ve 20.yüzyılda Türk Ulusal Mücadelesi'nde karşı karşıya gelen Türkiye ve Yunanistan 21.yüzyılda yeni ufuklar ve yeni beklentiler ile beraber başlamıştır. Cem-Papandreu sürecinde atılan temeller Kasım 2002'de AK Parti iktidarı ile yeni bir anlayış ve yaklaşıma sahip olacaktır.

2016 yılının ortalarına kadar Türk dış politikasında hâkim olan 'komşularla sıfır sorun' politikası bağlamında Yunanistan ile ilişkilerde güvenlik temelli bakış açısından kazan-kazan temelli ilişkilerin kurulmasına geçilmiştir. Tüm bu geçiş sürecinde iki ülke arasında sorunların çözümü için diyalog esas alınırken, derin anlaşmazlıkların olduğu Kıbrıs ve Ege gibi konularda karşılıklı adımlar ile sorunların çözülmesi amaçlanmıştır. Türkiye'nin AB üyeliği hedefi doğrultusunda Atina yönetimi iki ülke arasında yaşanan sorunları dönem dönem gündeme getirmiş ve AB üyeliğine giden yolda sorunların kendi lehine çözülmesini hedeflemiştir.

Türkiye'nin 'komşularla sıfır sorun' politikasının dönemsel olarak sonuç aldığı ülkelerden biri olan Yunanistan ile sorunların konuşulmaya başlanması önemli bir adımdır. Ancak bu dönemde iki ülke arasında askeri ve siyasi konular gündemden düşmemiştir. Bu noktada, Türkiye'nin yaklaşımı dış politikası bağlamında diyalog olurken, Atina'nın dönemsel olarak bu diyalog mesajlarına yanıt vermediği veya yanıtlarının sert olduğu görülecektir.

İki ülke arasında 2002 sonrasında sorunların eksilmesi bir yana yeni sorunlu alanların ekleneceği bu dönemde Rum azınlık özelinde Türkiye cesaretli adımlar atmıştır. Bu atılan adımlara rağmen Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığına yönelik temel sorun ve ihlallerinin çözülmesi adına kayda değer bir girişim yapmamış olması burada ifade edilmelidir.

2002-2018 aralığı Türk-Yunan ilişkilerinde normalleşme ile başlayan, dönemsel gerginliklerin olduğu ancak 2011 sonrasında ise yavaş yavaş yeni konuların eklenmesi ile gerginliklerin artmaya başladığı bir dönem olarak özetlenebilir.

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ VE KIBRIS ETKİSİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2002-2007)

Türkiye'de 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçimlerden birinci olarak çıkan AK Parti, 58. Hükümet'i[351] ve 59. Hükümet'i[352] kurma görevini de elde etmiştir. Partinin tek başına iktidara gelmesi, dış politikada etkin bir siyaset izlenmesi için büyük şans olarak görülebilir. Bir başka açıdan Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül'ün partinin kurucu liderleri arasında olması Başbakan ile Dışişleri Bakanı arasında uyumun daha da kolay olmasını sağlamıştır.

AK Parti komşu ülkeler, Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar, Kıbrıs, AB, ABD ve uluslararası örgütlerle ile ilgili izleyeceği politikayı çeşitlendirmeyi temel amaç olarak ortaya koymuştur. Partinin 2002 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi'nde, Türkiye'nin jeopolitik konumuna vurgu yapılmasının ardından, Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin alternatifli, esnek ve çok eksenli bir politika oluşturması gerektiği vurgulanmıştır.[353] Yunanistan ile ilgili olarak ise şu ifadeler yer almaktadır: ''*komşumuz Yunanistan ile karşılıklı ekonomik çıkarlara dayanan ilişkiler artırılarak sürdürülecek ve bu ilişkilerin oluşturacağı güven ortamı sayesinde, daha karmaşık olan siyasi sorunların çözümü için zemin hazırlanacaktır.*''[354] Parti beyannamesi üzerinden bir yorum yapılması gerekirse, Türk-Yunan ilişkilerinde güvenlikdışılaştırmanın öncelik olduğu bir siyaset hedeflendiği görülmektedir. Beyannameye bakıldığında öncelikle iki ülke arasında alçak politika konularında sağlanacak gelişmeler ile yüksek politika konularının çözülmesinin amaçlandığı ifade edilebilir.

2002 Kasım ayından önceki süreçte Türkiye ve Yunanistan arasında Dışişleri Bakanları İsmail Cem-Yorgo Papandreu'nun başlatmış olduğu, iki ülke arasında olumlu bir hava bulunuyordu. AK Parti'nin bu olumlu süreci iktidara geldiğinde bir

---

[351] Kasım 2002 ile Mart 2003 arasında Başbakanlık görevini Abdullah Gül, Dışişleri Bakanlığı ise Yaşar Yakış yapmıştır.

[352] Mart ayında ise yaşanan hükümet değişikliği ile 22 Temmuz 2007 seçimlerine kadar Başbakanlık görevi Recep Tayyip Erdoğan, Dışişleri Bakanlığı ise Abdullah Gül tarafından sürdürülmüştür.

[353] Ak Parti, *2002 Seçim Beyannamesi*, www.akparti.org.tr/upload/documents/2002-beyanname.pdf, (05.05.2018), s. 131.

[354] Ak Parti, *2002 Seçim Beyannamesi*, www.akparti.org.tr/upload/documents/2002-beyanname.pdf, (05.05.2018), s. 133.

nevi hazır olarak bulmuş olması, kuşkusuz yeni bir siyaset oluşturmanın zorluğunu yaşamasını engellemiştir.

Türk-Yunan ve Türkiye-AB ile ilişkilerinde bu dönem Kıbrıs Sorunu'nun etkisini yoğun bir şekilde hissedilecek, AB üyelik müzakereleri ile beraber daha fazla tartışılacaktır. AK Parti döneminde iki ülke arasında ilk üst düzey iletişim 18 Kasım 2002 tarihinde Yunanistan'da Erdoğan ile dönemin Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis'in Atina'da görüşmesi ile gerçekleşmiştir. İfade edilmesi gereken bir nokta bu dönemde Erdoğan'ın dış ülke liderleri ile sürekli olarak görüşmeler yaparak özellikle AB sürecinde destek almak için ziyaretler gerçekleştirdiğidir. Atina ziyaretinin nedeni sadece iki komşu arasında bir görüşme olarak görmek bu gerçeğin gözden kaçırılmasına neden olacaktır. Erdoğan görüşmede iki ülkenin stratejik ortaklığını, AB üyesi olacak Türkiye'nin önemini ve Atatürk-Venizelos dönemi ilişkileri örnek vererek olumlu ilişkilerin geliştirilmenin öneminin altını çizmiştir. Simitis ise kıta sahanlığı, Türkiye'nin AB değerleri, özellikle Kopenhag Kriterleri ile ilgili durumunu ve iki ülke arasında sorunları vurgulayarak, AB üyesi Yunanistan'ın görüşlerini ifade etmiştir.[355] Türkiye'nin alçak politika konuları ile beraber yüksek politikalarını gündeme getirmesi, Atina'nın bu bakış açısını sadece iki ülke arasında bir sorun olma özelliğinden çıkartıp, uluslararası hale getirme siyaseti olduğunu bir kez daha göstermiştir. Türkiye'nin AB üyesi olma isteği ise Yunanistan'ın bu üyelik sürecini kendi lehine kullanarak, sorunların Yunanistan'ın çıkarlarına uygun şekilde çözümülmesi isteği sürekli olarak söylemler ile ortaya konmaya başlayacaktır.

Bu görüşmenin ardından 13 Aralık'ta Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreu Ankara'yı ziyaret etmiştir. Papandreu, Türkiye'nin AB katılım müzakerelerine yönelik desteğini ifade ederken, Erdoğan'ın ziyaret esnasında iki ülke arasında 'stratejik ilişkiler' kurulmasına yönelik söyleminin umut verici olduğunu ifade etmiştir.[356] Papandreu görüşme öncesinde, Rum Kesimi'nin AB'ye alınmaması halinde birliği geriye götürecek kurumsal bir kriz yaşanacağını ifade etmiştir. [357] Bu açıklama Türkiye

---

[355] Hürriyet, *Erdoğan'dan Simitis'e "Rakip değil ortak olalım"*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/erdogandan-simitise-rakip-degil-ortak-olalim-110370, (07.05.2018).
[356] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2002-12-04 Yunanistan Dişişleri Bakani Papandreu Ankara'da*, https://www.ab.gov.tr/21381.html, (07.05.2018).
[357] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Aralık 2002*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2002-12-01, (07.05.2018).

ile ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem veren Papandreu'ya ait olması bakımından oldukça önemli ve dikkate alınması gereken bir ifadedir. AB kanadında ise Türkiye ile ilgili gelişmeler yaşanıyordu. 12-13 Aralık 2002 tarihinde yapılan AB Kopenhag Zirvesi sonucunda Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterlerini yerine getirmesi şartıyla 2004 Aralık ayı için katılım müzakerelerinin başlayabileceği ifade edilmiştir.[358] Bu alınan karar birçok çalışmada 'tarih için tarih' kararı olarak ifade edilmektedir.

2003 yılının ilk aylarında Kıbrıs kaynaklı karşılıklı mesajlar ve sorunun çözümü için atılması gereken adımlar iki ülke arasında sıkça gündeme gelmiştir. Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerine yönelik siyaseti aynı süreçte Annan Planı, ilişkilerde Kıbrıs'ın önemli bir yer tutmasına neden olmuştur. Yine bu yılın ilk yarısında Yunanistan'ın AB Dönem Başkanı olduğunun da ifade edilmesi gerekmektedir. Şubat ayında yaşanan bir gelişme Türkiye'nin yoğun itirazlarına neden olmuştur. GKRY ve Mısır arasında Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) anlaşması imzalanması ve anlaşmayı Annan Planı'na dahil etmesi o dönem devam eden Kıbrıs görüşmelerinde krize yol açarken, Türkiye ekletmiş olduğu dipnot ile bu anlaşmayı kabul etmediğini belirtmiştir.[359] Şubat ayında Türkiye ile Yunanistan arasında enerji anlaşması imzalanmıştır. Coğrafi konumu itibariyle önemli bir enerji koridoru olma hedefi olan Türkiye ile Yunanistan'ın enerji anlaşması imzalaması, ilişkiler açısından önemlidir. Dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler ve Yunanistan Kalkınma Bakanı Akis Çohacopulos arasında Selanik'te imzalanan anlaşma ile Yunanistan aracılığıyla Avrupa'nın enerji ihtiyacının karşılanacağı Güler tarafından ifade edilmiştir.[360] Ay içerisinde iki ülke arasında 23 yıl aradan sonra ilk kez Turizm Karma Komitesi toplantısı yapılmıştır.[361] Kıbrıs'ta yaşanan gelişmelere rağmen iki ülke arasında işbirliğine yönelik adımlar atılması ve bu adımlara Kıbrıs kaynaklı

---

[358] Hüseyin Bağcı, Sabır Güler, ''Ak Parti İktidarının Başlangıç Yıllarında Türk Dış Politikası (2002-2007)'', *Türk Dış Politikası-2,* Ed. Kemal Yakut- M. Murat Erdoğan, 1.Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Ankara 2013, s. 171.

[359] Kudret Özersay, ''Kıbrıs Konusu'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 674.

[360] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Şubat 2003*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2003-02-01, (08.05.2018).

[361] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Ticari ve Ekonomik İlişkiler*, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-yunanistan-arasindaki-ticari-ve-ekonomik-iliskiler.tr.mfa, (08.05.2018).

gelişmelerin önemli etkisi olmaması, Kopenhag Okulu'nun işaret ettiği şekilde siyasal uyum ve hoşgörünün oluşması veya temelinin atılması için önemlidir.

Mayıs ayında Ege'de ihlaller ve Kıbrıs iki ülke arasında gündemde yer almaya devam etmiştir. Türk-Yunan ilişkilerinde olumlu adımları ile bilinen Papandreu'nun ay içerisinde bir açıklaması ise KKTC aleyhine olmuştur.[362] Ege ise iki ülkeden hava sahası ihlali yapıldığına dair açıklamalar ile gündeme gelmiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Panos Beglitis açıklamalarında Türkiye'nin Ege'de ihlaller yaptığını belirterek bunun AB'ye taşınacağını ve Türkiye'nin bu adımlarının barışı tehdit ettiğini ifade etmiştir. Beglitis'in açıklamalarında Türkiye'nin AB'ye şikâyet edileceğini, Türkiye'nin AB'ye aday ülke konumunda vurguladığını açıklaması Atina'nın şantaj siyasetinin bir ifadesi olarak görülebilir. Türkiye'den ise Genelkurmay Başkanlığı Yunan F-16'larının taciz uçuşu yaptığını, gerekli karşılığın verildiğini ve bu durumun tehlikeli sonuçlar doğrulabileceği ifade edilmiştir.[363] Ayın son günlerinde Gül ve Papandreu görüşmesi gerçekleştirmiştir. Görüşmede iki ülke arasında 3 maddelik bir güven arttırıcı paket konusunda anlaşıldığı ifade edilmiştir.[364] Ayrıca Yunanistan'ın ihlalleri ile ilgili karar alınmamış, Gül, Ege'nin bir barış denizi olması için ve KKTC yönelik ambargonun kalkmasının ardından olumlu adımların devamının geleceğini ifade etmiştir. Papandreu ise KKTC'nin Kıbrıslı Rumlara yönelik giriş-çıkışları açmasını ve Rumların Türkiye'yi ziyaret edebilmelerinden memnun olduğunu ifade etmiştir.[365] 20 Mayıs'ta iki ülke karşılıklı olarak anti-personel mayınlarının kaldırılması için anlaşmış[366] ve Eylül ayında bunun için anlaşma

---

[362] Papandreu, ''*Kıbrıs'ta duvarın yıkılmasıyla yeni bir dinamik oluşmaktadır. Ancak, bu Kıbrıs Türk hükümetinin de, tanınması anlamına gelmez. Kıbrıs'ta çözüm için uluslararası toplumun işaret ettiği yönde ilerlemeliyiz.*'' Hürriyet, *Papandreu: KKTC'nin tanınması anlamına gelmez*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/papandreu-kktcnin-taninmasi-anlamina-gelmez-38458520, (08.05.2018).

[363] Milliyet, *Ege kızışıyor.. Atina, Ege'deki "ihlal" suçlamasını AB'ye götürdü*, http://www.milliyet.com.tr/2003/05/15/son/sondun28.html, (08.05.2018).

[364] ''*Buna göre, iki ülke silahlı kuvvetleri kurmay subayları arasında ve harp akademileri öğrencileri arasında karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmesi, ayrıca tıpta uzaktan teşhis ve tedavi için askeri hastaneler arasında işbirliği yapılmasını kararlaştırdı.*'' Milliyet, *Gül, Girit'te güven tazeledi*, http://www.milliyet.com.tr/2003/05/27/siyaset/asiy.html, (08.05.2018).

[365] Milliyet, *Gül, Girit'te güven tazeledi*, http://www.milliyet.com.tr/2003/05/27/siyaset/asiy.html, (08.05.2018).

[366] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sayın Abdullah Gül ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Sayın George Papandreou Tarafından Ottova; Sözleşmesi Konusunda Yapılan Ortak Açıklama (20 Mayıs 2003)* , http://www.mfa.gov.tr/basbakan-yardimcisi-ve-disisleri-bakani-sayin-abdullah-gul-ve-yunanistan-disisleri-bakani-sayin-george-papandreou-tarafindan-ottova_-sozlesmesi-konusunda-yapilan-ortak-aciklama-_20-mayis-2003__.tr.mfa, (08.05.2018).

imzalanmıştır.[367] Türkiye'de Rum azınlık bu dönem gündeme gelmiş, Atina konu ile ilgili açıklama yapmıştır.[368]

Haziran ayında iki ülke arasında istikşafi görüşmeler gerçekleşmiştir. Yılın öne çıkan gelişmelerden biri ise AB Selanik Zirvesi için Yunanistan'da olan Erdoğan, Selanik'te Atatürk Evi'ni ziyaret etmiş ve evi ziyaret eden ilk Türk Başbakan'ı olmuştur.[369] Temmuz ayında terör örgütü PKK lideri Öcalan'ın 1999 yılında Yunanistan'a kaçak girişi ile ilgili açılan davadan beraat etmesi[370] bu dönem ilişkilerde gerginliğe neden olurken, Yunanistan-PKK ilişkisinin bir kez daha gündeme gelmesine neden olmuştur. Ay içerisinde Gül ve Papandreu İstanbul'da bir görüşme yapmıştır. Görüşmede Kıbrıs, kıta sahanlığı ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması konuları ele alınmıştır.[371] 21 Ekim'de Gül, Atina'ya bir ziyarette bulunmuştur. Görüşmede Kıbrıs sorunu, ilişkilerin geliştirilmesi ve Türkiye'nin AB üyeliği konuları ele alınmıştır. Kasım ayında ise dönemin Yunanistan Maliye Bakanı Nikos Christodoulakis'in Türkiye ziyareti gerçekleşmiş ve iki ülke arasında çifte vergilendirilmenin kaldırılması yönelik anlaşma imzalanmıştır.[372] Anlaşma iki ülke arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye'nin yeni dış politikası bağlamında ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve yumuşak gücünü geliştirmesi açısından anlaşma öne çıkmaktadır. Yılın son günlerinde Yunan terör örgüt 17 Kasım ile ilgili hukuki gelişmeler yaşanmıştır. Atina 3 Yargıçlı Ağır Ceza Mahkemesi örgütünün liderini örgütün tüm eylemlerinin azmettiricisi ve planlayıcısı olduğunu belirterek 21 kez müebbet ve binlerce yıllık bir hapis cezasına çarptırılmasını istemiştir. 1991 ve 1994 yılında şehit olan Türk Büyükelçiliği

---

[367] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 565.

[368] Dışişleri Sözcüsü, ''*Türkiye'nin Rum vakıfları konusundaki uygulamalarının "tatmin edici olmadığını" belirten Beglitis, milli ve dini azınlıklara ait vakıflar konusunda, "AB müktesebatına uygun kurumsal çerçeve oluşturulması gerektiğini*'' şeklinde açıklama yapmıştır. T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2003-05-08 Yunan Dişişleri Sözcüsü Beglitis*, https://www.ab.gov.tr/29083.html, (08.05.2018).

[369] NTV, *Erdoğan Atatürk'ün evini ziyaret etti*, http://arsiv.ntv.com.tr/news/221289.asp, (08.05.2018).

[370] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No:107 -;2 Temmuz 2003, Atina Ağır Ceza Mahkemesi´nin Öcalan ile ilgili aldığı karar*, http://www.mfa.gov.tr/no_107--_2-temmuz-2003_-atina-agir-ceza-mahkemesi_nin-ocalan-ile-ilgili-aldigi-karar.tr.mfa, (08.05.2018).

[371] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Temmuz 2003*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/temmuz-2003/3547, (08.05.2018).

[372] Hürriyet, *Çifte vergi bitti, önümüz açıldı*, http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/cifte-vergi-bitti-onumuz-acildi-187205, (08.05.2018).

çalışanları ile birçok saldırının tetikçisi olan kişiler hakkında ise 1-14 kez müebbet ve binlerce yıl varan hapis cezası istemiştir.[373]

Yıl içerisinde Yunanistan Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini açıklarken Kıbrıs konusunda Türk tezlerine karşı bakış açısını ve birliğin üyesi olduğunu sıkça ifade ederek, Türkiye'ye yönelik siyasetinin çerçevesini çizmiştir. Ege'de iki ülke arasında sorunlar da gündeme gelirken, Türkiye'nin AB üyeliği amacını taşıyor olması Türk-Yunan ilişkilerinde Türkiye'nin Atina'ya karşı bir yumuşak karnının oluşmasına neden olduğu tartışılabilir. Yunan devlet adamları iki ülke arasında sorunların olduğu dönemde Kopenhag Kriterleri, AB kriterleri ve benzeri ifadelerle Türkiye'ye bir bakış açısı ile kendi siyasetlerini dayatmaya çalışmışlardır.

Yaşanan gelişmeler iki ülke arasında sorunları çözülmesi için ortak niyetin olduğunu ortaya koyarken iki ülke arasında göreli kazanç bakış açısının mevcut olduğunu ortaya koymuştur. Alçak politika veya iki ülkeye fayda sağlayacak konularda daha hızlı ilerlemeler sağlanırken, Kıbrıs gibi yüksek politika konularında herhangi bir ilerleme olmadığı görülmüştür. Burada temel neden her iki ülke için bu konunun ulusal güvenlik ve ulusal çıkar bağlamında değerlendirilmesidir. Bir başka neden ise göreli kazanç algısının Kıbrıs konusunda egemen olmasından kaynaklanmaktadır.

2003 AB Türkiye İlerleme Raporu'nda iki ülke ilişkileri yer almıştır. İki ülke arasında üst düzeyde yaşanan yakınlaşma ve güven arttırıcı tedbirlere raporda yer verilmiştir. Kıbrıs sorunun çözümü için Türkiye'nin çabasına yer verilirken, kıta sahanlığı ile ilgili iki ülke arasında sorunun çözümü adına üst düzey temasın varlığına vurgu yapılmıştır. Gül ve Papandreu'nun uzlaştığı güven arttırıcı önlemler, enerji alanında iş birliği, istikşafi görüşmeler raporda yer alan diğer konulardır. Türkiye ve Yunanistan arasında olan Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasında Türkiye'nin uygulamada problemler yaşadığı ifade edilmiştir. Ege'de güvenin sağlanması bağlamında iki ülkenin 2003 yılında yapacakları deniz tatbikatlarını iptal etmeleri

[373] Hürriyet, *Savcı 17 Kasım'a müebbet istedi*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/savci-17-kasima-muebbet-istedi-188909, (08.05.2018).

raporda yer almıştır. Son olarak ise Türkiye'nin komşuları, özelde Yunanistan ile de ilişkilerini geliştirmeye çaba gösterdiği vurgulanmıştır.[374]

2004 yılında ilişkiler gelişmeye devam ederken azınlıklarla ilgili gelişmeler gündeme gelmiştir. Ocak ayında Yunanistan Başbakanı Simitis'in Kıbrıs ile ilgili yaptığı açıklama iki ülke arasında ilişkilerin gelişmesinin ne kadar zor olduğunu ortaya koymuştur. Simitis, Kıbrıs'ta Türkiye'yi işgalci olarak nitelerken, sorunun çözümünün Türkiye'nin ve Türk tarafının çıkarına olacağını ve bu sorun çözülmeden Türkiye'nin AB üyelik sürecinin düşünülemeyeceğini ifade etmiştir.[375] Daha önce ifade edildiği üzere yüksek politika konularının ve Yunanistan ulusal çıkarları, Türkiye'nin AB üyelik perpespektifi ile birleştirilerek, ulusal çıkarlara uygun gelişmeler olması Atina'nın öncelikleri arasında yer almaktadır. Ancak Kıbrıs'tan bağımsız ilişkilere bakıldığında aynı dönemde olumlu mesajlar verildiği de görüşmüştür. Gül, bu dönem Papandreu'nun savunma harcamalarının karşılıklı olarak azaltılmasına yönelik önerisini olumlu bulduğunu açıklamıştır.[376] Türkiye iki ülke arasında gelişmelerden bağımsız olarak Rum azınlığa yönelik bu dönem atacağı adımları ifade etmeye başlamıştır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, Ruhban Okulu'nun açılması için bakanlıkta kapsamlı bir çalışma yapıldığını, okulun devlet denetiminde öğretime başlamasında engel bulunmadığını açıklamıştır.[377] Şubat ayında GKRY'nin AB'ye girişi ile ilgili olarak Başbakan Simitis'in yapmış olduğu bir açıklama ile Türk ve Yunan devlet adamlarının Kıbrıs konusuna bakış açılarında farklılığı öne çıkarmıştır. Simitis, GKRY'nin AB üyeliğini Helenizm adına tarihi bir olay olarak gördüğünü söylemiştir.[378] Mart 2004'de Yunanistan'da seçimler yapılmış ve ND iktidara gelmiştir. Kostas Karamanlis'in Başbakanlığı elde ettiği seçimler ile Simitis dönemine göre Türk-Yunan ilişkilerinin daha olumlu ve daha uzlaşmacı olabileceği kanaati oluşmuştur. Özellikle Karamanlis'in Kıbrıs konusunda açıklaması bu düşüncenin

---

[374] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/46224.html, (12.05.2018), s. 13-120.

[375] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2004-01-20 Makedonya Haber Ajansi – 1*, https://www.ab.gov.tr/35734.html, (08.05.2018).

[376] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ocak 2004*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2004-01-20, (08.05.2018).

[377] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ocak 2004*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2004-01-20, (08.05.2018).

[378] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Şubat 2004*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2004-02-18, (08.05.2018).

oluşmasında etkili olmuştur. Karamanlis, Kıbrıs'ta referandumun sonuçlarından bağımsız olarak Türk-Yunan ilişkilerinin geliştirilmesine ve Türkiye'nin AB üyeliğine destek vereceğini ifade etmiştir. Bu ifadeler Türkiye için AB yolunda önemli arz etmektedir. Yunan ulusal çıkarlarının, Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerine eşitlenmesine yönelik siyasetin gerçeklemesi ihtimali Ankara'nın ulusal çıkarlarına uygun olmadığı net bir şekilde bilinmektedir.

24 Nisan 2004 tarihinde Annan Planı için Kıbrıs'ta referandum gerçekleştirilmiştir. Türk tarafı referandumda %65 evet derken, Rum kesiminden ise %75 hayır çıkmış ve bu sonuçla beraber GKRY AB'ne tek taraflı olarak gireceği kesinleşmiştir.[379] Bu sonuç Ada'da Rumların ve Türklerin bakış açısının ne kadar farklı olduğunu ortaya koyarken, yıllardır AB üyeliği bekleyen Türkiye'nin yerine GKRY AB'ye üye olmuş ve artık AB içerisinde Türkiye karşıtı bir ülke daha kendine yer bulmuştur. KKTC'de yüksek oranda çıkan evet oyları Türkiye'de çeşitli kesimlerden eleştirilerin gelmesine de neden olmuştur. Türkiye'nin yüksek politika konusu olan Kıbrıs sorunun bu dönem çözülmesi için atmış bu önemli adım, uluslararası siyasetten yeterince güç alan ve eleştirilerin çok nadir odağı haline gelen GKRY ile Yunanistan'ın plana ret vermesi ile sonuçlanmıştır. Türkiye'nin AB üyelik yolunda yüksek politika konusu olan Kıbrıs sorunun çözülmesi için bir bakış açısına göre ulusal çıkarlara aykırı bu adım, Yunanistan ve GKRY'den herhangi bir karşılık görmemiştir. Bu durum aslında sorunların çözümü için hangi tarafın daha istekli veya hangi tarafın mecut durumundan memnun olduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka ifade ile Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve GKRY ulusal çıkarlarının tam olarak sağlanmadığı bir gelişme kesin olarak kabul edilmediği görülmüştür.

Erdoğan Mayıs ayında ilk kez Yunanistan'ı Başbakan olarak ziyaret etmiş ve Karamanlis ile bir araya gelmiştir. İlerleyen sayfalarda değinileceği üzere Erdoğan'ın bu ziyaretinin öne çıkan özelliği Celal Bayar'dan sonra Batı Trakya'yı ziyaret eden ilk Başbakan olmasıdır. Ziyaret esnasında iki ülke arasında Ege'de yaşanan sorunlar, Kıbrıs, bölgesel gelişmeler ele alınırken Erdoğan'ın Ruhban Okulu ile ilgili çalışmalar olduğunu ifade etmesi azınlıklar özelinde öne çıkan konu olmuştur.[380] Haziran ayında

[379] Deutsche Welle, *Yeniden birleşme olmuyor*, https://p.dw.com/p/AbJA, (08.05.2018).
[380] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2004-05-07 Başbakan Erdoğan'in Yunanistan Ziyareti – Derleme*, https://www.ab.gov.tr/34740.html, (08.05.2018).

Ruhban Okulu ile ilgili gelişmeler yaşanmıştır. İlk olarak okulun bir vakıf bünyesinde 2 yıllık ön lisans eğitimi vermesi düşüncesi ortaya atılmıştır. İkinci olarak 1951 yılında onaylanan Rum Rahipler Okul Yönetmeliği çerçevesinde okulun Aya Yorgi Vakfına bağlı teoloji bölümünde 2 yıllık ön lisans eğitimi vermesi gündeme gelmiş ancak bir gelişme olmamıştır. Okulun açılması salt dini eğitim veren bir okul sorunundan çok Türk-Yunan ilişkileri, İslam-Hristiyanlık, bölücülük, Pontusçuluk gibi birçok konu ile değerlendirilmektedir. Genelkurmay Başkanlığı, okulun açılmasının Rum-Pontus propagandasına, ülkenin toprak bütünlüğüne tehdit olabileceğini o dönem ifade etmiştir.[381]

Yılın son aylarında Türk-Yunan ilişkilerinde AB ve Kıbrıs ön sıralarda olmaya devam etmiştir. Karamanlis, Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini ifade ederken, dönemsel olarak iç politikaya ve GKRY'i tatmin etmek açısından Türkiye için Kıbrıs sorunun AB ile üyeliğinin ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Tüm bu süreçler devam ederken AB üyeliği ile güçlenmiş olan GKRY, Türkiye'ye eleştiri dozajını arttırmış ve AB'ye yönelik Türkiye'nin siyasetinin Rumları tanıması ve isteklerin Türkiye tarafından kabul edilmesini gerektiğini çeşitli açıklamalarla ifade etmiştir. Daha önce ifade edildiği üzere Yunanistan ve GKRY Türkiye'nin AB üyelik sürecini kendi ulusal çıkarlarının gerçekleşmesi üzerine fırsat görmüş ve bunları değerlendirmeye yönelik siyaset izlemiştir. Bu süreçte Erdoğan, Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini ifade ederken, müzakerelerin başlaması ve üyelik konusunda Kıbrıs'ın temel noktalardan biri olmadığını ve Kopenhag Kriterleri ile birliğin ortaya koymuş olduğu şartların önemli olduğunu belirtmiştir. Burada bir nokta ifade edilmelidir. Karamanlis iç siyasete yönelik Türkiye üzerinden ve Kıbrıs sorunu hakkında açıklamalar yaparak, ülke içerisinde güçlenmeyi amaçlamıştır. Teorinin ifade ettiği üzere tek bir yapı olan devletin kendi içerisinde çeşitli ayrımlarının olduğunu Karamanlis'in siyaseti ile bir kez daha hatırlanmaktadır.

Tüm bu gelişmelerin yaşandığı 2004 yılında Türkiye AB yolunda bir adım daha ilerlemiş ve 16-17 Aralık 2004'te yapılan Brüksel Zirvesi'nde Türkiye ile AB arasında tam üyelik görüşmelerinin başlaması için 3 Ekim 2005 tarihine karar kılınmıştır. Ancak bu karar Türkiye için istenilen düzeyde değildi. GKRY isteği

[381] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 617-618.

üzerine Gümrük Birliği'nin GKRY dâhil AB giren yeni ülkeleri kapsayacak şekilde genişletilmesi şartını öne sürmesi ve Türkiye'nin müzakereler başlamadan Ankara Anlaşması'nın ek protokolünü imzalayacağını açıklaması bu anlamda Türkiye için istenilen bir sonuç olmamıştır.[382]

2004 AB Türkiye İlerleme Raporu'nda Türkiye'nin Kıbrıs konusunda çözüm için destek açıklamaları yaptığı, Yunanistan ile Ege hakkında istikşafi görüşmelerin yapıldığı ve yeni güven arttırıcı önlemler için çabaların sürdüğü ifade edilmiştir. Türkiye'nin Annan Planı'na destek verdiği, Yunanistan ile ilişkilerin 1999 yılından itibaren olumlu şekilde geliştiğine yer almıştır. 2004 yılında Ankara Anlaşması'nın yeni devletleri kapsayacak şekilde genişletilmesi için Türkiye'ye çağrı yapıldığı ifade edilmiştir. Yıl içinde Ege'de tatbikatların tek taraflı iptal edildiği ve askeri harcamaların azaltılması için iki ülkenin adım attığına yer verilmiştir.[383]

2005 yılında Türk-Yunan ilişkilerinde olumlu çabalar devam ederken Türkiye'nin AB üyeliği ve Kıbrıs Sorunun bu konu ile bağlantılı hale getirilmesine yönelik çabası gündemde yerini korumuştur. İki ülke arasında karşılıklı olarak savunma ve askeri masrafların azaltılmasına yönelik çabalar yıl içerisinde de destek almaya devam etmiştir. Ulusal güvenlik olarak ifade edilebilecek bu konuların yüksek politika içerisinde olmasına rağmen iki ülke arasında olumlu gelişmeler yaşanmasına adına gündeme gelmesi önemli bir adımdır. Kuşkusuz güvenlik ikilemi her iki ülke için önemli maliyetler oluştururken, ikili ilişkilerde başka konulara odaklanılmasını da engellemektedir. Ocak ayında Yunanistan Deniz Kuvvetleri Komutanı Koramiral Antonios Antonıadıs Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Özden Örnek'i ziyaret etmiştir.[384] Şubat ayında Yunanistan Cumhurbaşkanı Kostis Stefanopulos yaptığı bir açıklamada Kıbrıs ile Güney Arnavutluk'un, Yunanistan'ın esaret altındaki parçaları[385] olduğunu ifade etmiştir. 2005 Nisan ayı iki ülke ilişkileri önemli bir ay olmuştur. Nisan ayında Gül, Türkiye'nin GKRY ile ilgili olarak bakış açısı hakkında

---

[382] Hüseyin Bağcı, Sabır Güler, *a.g.e.* , s. 185.

[383] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf, (08.05.2018), s. 10-44.

[384] Vatan, *Yunanistan Deniz Kuvvetleri Komutanı Türkiye'de*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=45455, (09.05.2018).

[385] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Şubat 2005*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/m/date/2005-02-11, (09.05.2018).

yeni bir perspektif ortaya koymuştur. Gül, Tayvan'ın diğer ülkeler ile Çin üzerinden ilişki kurulduğu ifade ederken yeni bakış açısını şu şekilde ifade etmiştir: ''*Güney Kıbrıs ile ekonomik ilişki kurup, bu ilişkilerimizi geliştireceğiz. Ancak bu mutlak bir tanıma olmayacak. Yani bu bir siyasi bir tanıma olmayacak. Siyasi noktada muhatabımız Yunanistan olacaktır.*''[386] Bu söylem ise AB yolunda Türkiye'nin yüksek politika konusu oluşturan Kıbrıs hakkında kendi ulusal çıkarlarına uygun bir çözüm arayışı olarak değerlendirilebilir.

Dönemin TBMM başkanı Bülent Arınç'ın bir açıklaması ise Türk-Yunan ilişkilerinde olumlu bir havanın esmesine neden olacaktır. Arınç, 7 Nisan 2005'de Yunanistan ile ilişkilerin gelişmesi için casus belli kararının kaldırılabileceğini ifade ederken, Gül, konuyla ilgili Yunanistan'la iş birliği ve dostluğun bir ifadesi olduğunu belirtmiştir.[387]

12 Nisan 2005'de Yunanistan Dışişleri Bakanı Petros Molivyatis Türkiye'ye bir ziyaretinde havacılık alanında Ege'de sorunların aşılması için Larissa-Eskişehir arasında bir hat kurulması ve iki ülke arasında Ege'de yaşanan sorunların daha kolay çözülmesi hedeflenmiştir.[388] Tüm bu olumlu havanın olduğu süreçte Yunanistan'a davetli olarak giden Kara Harp Okulu öğrencilerinin odasına zarar görmüş Türk Bayrağı bırakılmış, bayrak üzerine bazı Türkiye aleyhine İngilizce yazılar yazılmıştır. Gelişme üzerine öğrencilere geri dönme emri verilmiş ve Yunan yetkilerden özür beklendiği ifade edilmiştir.[389] Ayın son günlerinde Yunanistan Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan bir özür mektubu geldiği Genelkurmay Başkanlığı tarafından ifade edilmiştir. 7 Temmuz 2005'de iki ülkenin enerji alanında iş birliği yeni bir aşamaya geçmiş ve Türkiye-Yunanistan Doğalgaz Boru Hattı'nın temeli atılmıştır. Erdoğan, iki ülke arasında barışa ivme kazandıracağını belirtilmiş, Türkiye ile Yunanistan'ın önemli bir enerji koridoru olacağını ifade etmiştir. Karamanlis de iki ülke arasında

[386] Hürriyet, *Kıbrıs için Tayvan modeli*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kibris-icin-tayvan-modeli-308805, (09.05.2018).
[387] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 565.
[388] Amerika'nın Sesi, *Petros Moliviyatis Ankara'da*, https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2005-04-12-voa13-87973982/835717.html, (09.05.2018).
[389] Hürriyet, *Yunan'ın bayrak ayıbı*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanin-bayrak-ayibi-312306, (09.05.2018).

barışa, iş birliğine ve iki ülkenin jeostratejik öneminin arttıracağını ifade etmiştir.[390] 2005 yılı güvenlikleştirme öğelerinden olan güvenlikleştirici aktörlerin ne kadar çeşitli olduğunun ortaya konulması adına öne çıkmaktadır. Her iki ülkeni bu yıl askeri ve siyasi temsilcilerinin görüşmeler yapması veya açıklamalarda bulunması iki ülke arasında güvenlikleştirme veya güvenlikdışılaştırmanın sadece tek bir aktörün elinde ve insiyatifinde olmadığını ortaya koymuştur.

2005 yılında Türkiye'nin AB sürecinin devam ettiği Temmuz ayında iki ülke ilişkilerine etkisi bakımında önemli bir gelişme yaşanacaktır. Ankara Anlaşması'nın güncellenmesi amacıyla 29 Temmuz 2005'de bir Ek Protokol imzalanmıştır. İmza sürecinde Türkiye, Kıbrıs statüsü ve sorunlarla ilgili görüşlerini kayda geçirmek adına bir deklarasyon[391] yayınlamıştır. 21 Eylül 2005'de ise Türkiye'ye yönelik Avrupa Topluluğu ve üye devletler bir karşı bildiri yayınlamıştır.[392] Yıl içerisinde hem Atina'dan hem de GKRY Türkiye ve AB üyeliği konusunda çeşitli açıklamalar gelmeye devam etmiştir. 2005 yılı çeşitli yüksek politika konularında her ne kadar ulusal çıkar ve güvenlik algısı farklıda olsa çeşitli arayışların ve çözüm tartışmalarının yılı olmuştur. Türkiye AB üyelik perspektifinde hem ulusal çıkarlarına hem de güvenliğe aykıra olmayan ara çözüm yolları aramıştır. Burada Morgenthau'nun işaret ettiği diplomasinin izlenmeye çalışıldğı ancak bir sonuca ulaşılamadığı görülmüştür.

2005 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu'nda Türk-Yunan ilişkileri ve Kıbrıs'la ilgili tespitler yer almaktadır. Türkiye ve Yunanistan arasında siyasi diyaloğun güçlendirildiği, yapılan birçok anlaşma ve güven arttırıcı önlemler alındığı ifade edilmiştir. Nisan ayında gerçekleşen Yunan Dışişleri Bakanı'nın ziyareti dâhil olmak üzere iki ülke arasında birçok üst ziyaret gerçekleştiğine yer verilmiştir. Askerî açıdan Yunan Deniz Kuvvetler Komutanı'nın Ocak ayında Türkiye ziyareti, Haziran ayında ise Türk Kara Kuvvetleri Komutanın Yunan Kara Kuvvetleri Komutanı'nı ziyareti raporda yer almıştır. Yıl içinde iki ülke arasında gerginliğin önlenmesi adın Eskişehir-Larissa hattına vurgu yapılırken, karara varılmış olan askeri güven arttırıcı önlemlere

---

390 Hürriyet, *Türkiye-Yunanistan doğalgaz boru hattının temeli atıldı,* http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-yunanistan-dogalgaz-boru-hattinin-temeli-atildi-38745177, (09.05.2018).

391 İki deklarasyon için ekler kısmına bkz.

392 Sanem Baykal-Tuğrul Arat, ''AB'yle İlişkiler'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 361.

yer verilmiştir. Türkiye'nin enerji alanında transit ülke olma konumunu güçlendirme adına girişimlerde bulunduğu ve Türkiye-Yunanistan arasında olan doğalgaz hattının atıflar raporda görülmektedir. Türkiye'nin Kıbrıs'ta çözümü desteklediği ancak Ankara Anlaşması ile ilgili sorunun devam ettiği ifade edilmiştir.[393]

2006 yılı hem siyasi hem de askeri gelişmeler yaşanırken bu gelişmelerin iki ülke arasında yakınlaşma ve gerginliğe neden olduğu ifade edilmelidir. AB ile ilişkiler ve Kıbrıs son yıllarda iki ülke arasında gündemde yerini korurken bu yılda sözde Ermeni Soykırımı iddiaları ve Pontus konusu gündeme gelmiştir. Şubat ayında dönemin ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı ve Başmüzakerecisi Ali Babacan, Güneydoğu Avrupa İş birliği Süreci (GDAÜ) Ekonomi Bakanları Toplantısı'na katılmak için Yunanistan'a gitmiştir. Burada dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Dora Bakoyannis ve Ekonomi ve Maliye Bakanı Yorgos Alogoskufis ile görüşmeler yapılmıştır. Bakoyannis ile yapılan görüşmede iki ülke arasında doğrudan sorunlar, Ege'de askeri uçuşlar, Ruhban Okulu'nun durumu gibi konular ele alınmıştır. Görüşmede Yunanistan tarafı Türkiye'nin AB üyeliğine destek verdiğini bir kez daha ifade edilmiştir. Maliye Bakanı ile yapılan görüşmede ise iki ülke arasındaki ticaret hacminin 1,8 milyar dolara ulaştığı ifade edilmiştir.[394]

Ay içerisinde Dışişleri Bakanı Bakoyannis iki konuda açıklama yaparak Türkiye'nin AB üyeliği ve komşuluk ilişkilerin gelişmesini bu konulara eşitlemiştir. Bir röportajda Yunanistan'ın karasularını 10 mil olarak genişletmesi halinde bunu savaş nedeni olarak sayacak casus belli kararını, Türkiye'nin Avrupa perspektifi ile bağdaşmadığını ifade ederken, bir başka röportajda Ruhban Okulu konusunu gündeme alarak insan hakları ve dini hürriyetlerle ilgili olduğunu belirtip Türkiye'nin bu konularda ilerlemeye Ruhban Okulu'nu açarak başlayabileceğini ifade etmiştir.[395] Her iki konu iki ülke arasında yüksek politika konusu olduğu bilinmesine rağmen Atina'dan gelen çözüm önerileri ise makul ve anlaşılır değildir. Özellikle casus belli kararı Türkiye'nin Ege'de ulusal güvenlik açısından baktığı ve göreli kazanç ile

---

393 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf, (13.05.2018), s. 10-150.

394 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2006-02-23 Devlet Bakani Babacan Atina'da*, https://www.ab.gov.tr/_40653.html, (09.05.2018).

395 T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mart 2005*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/m/date/2006-02-1__2006-02-29, (09.05.2018).

güvenlik ikileminin yaşandığı hassas bir konumda bulunmaktadır. Ruhban Okulu konusunun gündemde olduğu süreçte ise Fener Rum Patriği Bartholomeos Ruhban Okulu açılması için bağışlanan 3.300.000 doların akıbetinin belli olmadığı gerekçesi ile açılan dava ile gündeme gelmiş, dava reddedilerek sona ermiştir.[396] Nisan ve Mayıs aylarında sözde Ermeni Soykırımı ile Yunanistan'ın Pontus faaliyetleri iki ülke arasında gündeme gelmiştir. Yunanistan sözde Ermeni Soykırımı'nı 24 Nisan anma günü olarak kabul etmiştir.[397] 2005 yılında Bülent Arınç bu kararı almış olan ülkelere bir mektup gönderirken bu ülkeler arasında Yunanistan da yer almıştır. Mayıs ayında ise Türk-Yunan ilişkilerinde düşündürücü bir o kadar da Türkiye'yi tahrik etmeye yönelik bir adım atılmıştır. 7 Mayıs 2006'da sözde Pontus Helenizmi Soykırımı Anıtı'nın açılışı yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde olan Yunan-Ermeni iş birliğini hatırlatacak olan bu gelişmeler, Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerinin ne kadar zor olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Mayıs ayında GKRY gelen bir açıklama oldukça düşündürücüdür. Yönetimin Cumhurbaşkanı Tasos Papadopulos yaptığı açıklamada KKTC ve Türkiye'yi hedef almıştır,

''*ABD'nin veya diğer bir ülkenin işgal kesimini tanıma hakkı bulunuyor, ancak ayrılıkçı eğilim bulunan ülkelerde yaratılacak tehlike iki kere düşünülmelidir. Türkiye'de bulunan milyonlarca Kürt'ün varlığının da bu çerçevede göz önünde bulundurulması gerektiğini*''[398]

Kıbrıs Türkleri ile Türkiye'de azınlık olmayan veya ülkede izole şekilde yaşamayan Kürtleri bir tutması, Türkiye'nin Kıbrıs politikası karşısında Kürtler üzerinden Türkiye'nin sıkıştırılmasının amaçlandığı görülecektir. Türkiye'de

---

[396] Sabah, *Patrik davası reddedildi*, http://arsiv.sabah.com.tr/2006/03/30/gnd96.html, (09.05.2018).

[397] Dönemin Yunanistan İçişleri Bakanı ''*16 Nisan 2006'da Yunanistan Ermeni Milli Komisyonuna gönderdiği mesajda, Ermenilere yönelik soykırımın Yunun ulusunun belleğinde silinmeyecek şekilde kazılı olduğunu ve bunun en kısa zamanda, uluslararası toplumdan gereken karşılığı göreceğini ifade etti.*'' Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 623-624.

[398] Hürriyet, *Papadopulos: ABD için Helenizm'i feda etmeyeceğiz*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/papadopulos-abd-icin-helenizmi-feda-etmeyecegiz-4348912, (09.05.2018).

Kürtlerin hiçbir ayrım olmadan huzur içinde yaşadığı gerçeğini yok sayan Rum liderin on yıllar önce Rumlar tarafından soykırıma maruz kalan Kıbrıslı Türkleri gündeme getirmemesi ilginçtir. 23 Mayıs'ta ise it dalaşı yapan Türk ve Yunan F-16 savaş uçakları çarpışmıştır. Türk asker kurtulurken, Yunan askeri hayatını kaybetmiştir. Türk Genelkurmay Başkanlığı, Yunanistan Hava Kuvvetlerine ait uçağın önleme yaptığı ve bu nedenle çarpışmanın yaşandığını ifade ederken, dönemin Milli Savunma Bakanı (MSB) Vecdi Gönül uçuşun programlı ve NATO'ya bildirilen bir uçuş olduğunu ifade etmiştir.[399] Yunanlı yetkililer Türk uçağının uçuş planı sunmadığını ve bu nedenle Yunan uçağı tarafından sıkıştırıldığı ifade etmiştir. Yaşanan bu gelişme siyasilerin çabası ile krize varmadan engellenmiş,[400] ancak Haziran ayında Yunanistan Hükümet Sözcüsü Evangelos Antonaros tarafından Ege'de yaşananların Lahey'deki UAD'ına taşınabileceğini[401] ifadesi Atina-Ankara arasında olumlu sürece yönelik şüphelerin oluşmasına neden olmuştur. Bu gelişme dahi iki ülke arasında yaşanan olumlu gelişmelerin yüksek politika alanlarına etki etmesinin ne kadar zor ve ilişkilerde güvenlik temelli bakış açısının ne kadar derinleştiğini ortaya koymaktadır.

Haziran ayının başında Dışişleri Bakanı Bakoyannis 4. Türk-Yunan Medya Konferansı için Türkiye'ye gelmiş ve İstanbul'da Dışişleri Bakanı Gül ile bir görüşme gerçekleşmiştir. Görüşmede yeni bir güven arttırıcı paket oluşturulması gündeme gelirken, Türkiye'nin AB üyeliğinin desteklendiği tekrarlanmıştır.[402] Bakoyannis, Fener Rum Patrikhanesini ziyaret etmiş ve Patrik Bartholomeos'un Atina'ya cami yapılmasını destekleyen görüşlerinin Yunanistan'da çok olumlu yankı bulduğunu ifadesinin ardından Ruhban Okulu'nun açılmasını dinsel özgürlükler ve Türkiye'nin AB üyeliği ile bir kez daha birleştirmiştir.[403] Gül ve Bakoyannis Ege'de yaşanan it

---

399 Hürriyet, *Türk ve Yunan savaş uçakları it dalaşında çarpıştı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turk-ve-yunan-savas-ucaklari-it-dalasinda-carpisti-4459697, (09.05.2018).

400 Cüneyt Yenigün, ''Ege'de Barış Yolunda Donmuş Sorunlar'', *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Derleyen: Kemal İnat-Burhanettin Duran-Muhittin Ataman, C. 1, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2010, s. 719.

401 Haberler, *Yunanistan'ın Ege Sorunlarını Lahey'e Taşıması Beklenmiyor*, https://www.haberler.com/yunanistan-in-ege-sorunlarini-lahey-e-tasimasi-haberi/, (09.05.2018).

402 Haber 7, *Gül ve Bakoyyanni'den sıcak mesajlar*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/186226-gul-ve-bakoyyanniden-sicak-mesajlar, (09.05.2018).

403 CNN Türk, *Bakoyanni İstanbul'a geldi*, https://www.cnnturk.com/2006/dunya/06/09/bakoyanni.istanbula.geldi/189274.0/index.html, (09.05.2018).

dalaşlarının önlenmesi adına görüşmede dikkat çekici bir karar almışlardır. Karara göre Eskişehir ve Larissa arasında kurulan doğrudan haberleşme sistemi Temmuz ayından itibaren işlerlik kazanacak ve Ege'de deniz ve hava seyri takip edilirken, herhangi bir sorun olduğu durumlarda hat üzerinden merkezler devreye girecektir.[404] 26 Temmuz tarihinde ise Türkiye'ye tarihi bir ziyaret gerçekleşmiş ve 1974'teki Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra ilk kez bir Yunan Genelkurmay Başkanı Oramiral Panayotis Hinofotis Ankara'ya gelmiştir.[405] Bu ziyarete Kasım ayında dönemin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt karşılık vermiştir. Ziyaretler iki ülke arasında askeri anlamda da uyumlu bir sürecin izlenmeye çalışacağının temel göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir. Ekim ayında Fener Rum Patriği Bartholomeos Yunanistan'a bir ziyaret gerçekleştirmiş ve Hristiyanlık ve İslam dünyası ile ilgili kardeşlik mesajları verirken, Yunanistan'ın Türkiye'nin AB müzakerelerinde destekleri için teşekkür etmiştir.[406]

Türk-Yunan ilişkilerinin temel konularından biri olan Kıbrıs ile ilgili olması bakımından Nisan 2006'da Türkiye ve ABD arasında kabul edilen Türkiye-ABD Stratejik Ortaklığının İlerletilmesi İçin Ortak Vizyon ve Planlı Diyalog Belgesi bahsedilmelidir. Belgeye göre sorunun çözümünde BM işaret edilirken, Kıbrıs Türkleri üzerindeki mevcut izolasyonun kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir.[407]

2006 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu'nda, istikşafi görüşmelerde bu yıl yeni bir güven arttırıcı önemler paketi kabul edildiği ifade edilmiştir. Eskişehir-Larissa hattı dışında iki ülke Genelkurmay Başkanları arasında ikinci bir doğrudan hattın kurulacağı da raporda yer almıştır. Mayıs ayında yaşanan uçak kazasında iki ülkenin Dışişleri Bakanları'nın olayın soruşturulmasına karar verdiği ifade edilmiştir. Raporda iki ülke arasında hem UAD hem de Katılım Ortaklığı Belgesi perspektifine rağmen

---

[404] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 587.

[405] Haber 7, *Komşudan 36 yıl sonra kritik ziyaret*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/173988-komsudan-36-yil-sonra-kritik-ziyaret, (09.05.2018).

[406] Haberler, *Atina: Fener Rum Patriği Bartholomeos'un Yunanistan Ziyareti*, https://www.haberler.com/atina-fener-rum-patrigi-bartholomeos-un-haberi/, (09.05.2018).

[407] İlhan Uzgel, ''ABD ve NATO'yla İlişkiler'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 262.

Türkiye'nin casus belli siyasetinde değişikliğe gitmediği ifade edilmiştir. Kıbrıs ve enerji alanında önceki raporlarla benzer ifadeler bulunmaktadır.[408]

2007 yılı askeri ve enerji alanında gelişmeler öne çıkarken dönemsel gerginlikler, Türk-Yunan ilişkileri ve AB gündemde olmaya devam etmiştir. Mart ayında askeri konular ve gerginlikler yaşanmıştır. İlk olarak geçen yıl düşen Türk F-16 uçağı için Yunanistan'dan özür ve tazminat istenmesi ile yaşanmıştır. Bu adıma karşılık olarak Yunanistan Türk pilot gıyabında 4 yıl hapse çarptırmıştır.[409] Bir başka sorun ise Mart ayında NATO'nun Ege Denizi'nde yapacağı tatbikat üzerine çıkmıştır. NATO ve Yunan savaş uçaklarının katılacağı tatbikatın Türkiye'nin Lozan Antlaşması'na dayanarak bulunduğu itirazlar üzerine iptal edilmiş ve Yunanistan karara tepki göstermiştir.[410] Askeri alanda dönem dönem olumlu adımların gündeme gelmesi herhangi bir ilerlemeye neden olmamıştır. Her iki ülkenin güvenliğini temsil eden kurumlar arasında da siyasiler gibi ulusal güvenlik, göreli çıkar ve devlet bekası gibi alanları etkileyen askeri konularda herhangi bir gelişme olmamıştır. Mart ayında Türkiye'nin dışarıda kalmış olduğu bir enerji hattı ilan edilmiştir. Rus petrolünün taşınması için Burgaz-Dedeağaç (Aleksandrupolis) Petrol Boru Hattı anlaşması imzalanmıştır. Proje ile Rus petrolü gemiler ile Bulgaristan-Burgaz limanına gelecek ve oradan petrol boru hattı ile Yunanistan-Dedeağaç limanına pompalanacak ve Boğazlar by-pass edilecektir.[411] Nisan ayında Genelkurmay Başkanı Büyükanıt Balkan Ülkeleri Genelkurmay Başkanları Konferansı için Yunanistan'a gitmiştir. Burada Büyükanıt'a sorulan soru gergin bir havanın oluşmasına neden olmuştur.[412]

---

408 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf, (13.05.2018), s. 23-69

409 Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 587.

410 Mynet, ABD'den Ege anlaşmazlığında NATO'ya destek, http://www.mynet.com/haber/dunya/abdden-ege-anlasmazliginda-natoya-destek-265471-1, (10.05.2018).

411 Sinan Oğan, ''Türkiye "By-pass" Edildi: Boru Hatları Mücadelesini Yunan-Bulgar İttifakı Kazandı'', *http://www.turksam.org/tr/makale-detay/519-turkiye-%EF%BF%BDby-pass-edildi-boru-hatlari-mucadelesini-yunan-bulgar-ittifaki-kazandi*, (10.05.2018).

412 ''*Yunan bir gazetecinin, Ege Denizi üzerinde yaşanan it dalaşlarını anımsatarak, "Neden Türk Hava Kuvvetleri sizin emirlerinizi uygulamıyor? Sizin her açıklamanız uluslararası yankı yaratmaktadır" sorusuna Büyükanıt'tan uluslararası hukuk dersi niteliğinde bir yanıt geldi:*
"Bir sözünüzü kesinlikle kabul etmiyorum. 'Ben emir veriyorum. Hava Kuvvetleri bunu uygulamıyor' Birçok ülkede Genelkurmay Başkanı, 'chairman'dir (başkan). Türkiye'de ise bütün kuvvetlerin komutanıdır. TSK, disiplini ön planda olan ve dünyaca bilinen bir ordudur. Dün, bana aynı soruyu soran yine sizdiniz. Durum anlattığınız gibi değil. Türk Hava Kuvvetleri hiçbir zaman Yunanistan hava sahasını ihlal etmez. Ege'nin uluslararası hava sahasında uçar. Uluslararası hava sahasına girerken

Ziyarette Büyükanıt'ın bir önerisi dikkat çekmiştir. Ege'de iki ülkenin silahsız uçuş yapmasını ve Türkiye'nin buna hazır olduğu ifade etmiştir.[413] Bu öneri askeri anlamda karşılıklı güvenin artması için önemli olduğu ifade edilmelidir. Bu süreçte Yunanistan'dan gelen haberler Yunanistan'da mevcut olan Türk düşmanlığını ortaya koymuştur. Nisan ayında Selanik'te Türk Başkonsolosluğu'nda Ermeniler Türk bayrağı yakarken[414], Mart ayında Yunan komando eğitimlerinde Türk ve Arnavutların hedef alındığı marşların söyletilmesi[415] 1900'lü yıllarda Yunan-Ermeni dayanışmasını akla getirmiştir.

Haziran ayında Fener Rum Patrikhanesi ile ilgili Yargıtay kararı farklı tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bulgar Kilisesi ve Fener Rum Patrikhanesi arasında yaşanan anlaşmazlık ile başlayan süreç Yargıtay'a kadar uzanmıştır. Yargıtay 4. Ceza Dairesi almış olduğu karar ile Ekümenik ifadesinin kullanılamayacağını ifade etmiştir. Kararın gerekçesi eşitlik ilkesi, din özgürlüğünün ihlali üzerinden açıklanmıştır.[416] Temmuz ayında askeri bir seminerde bölünmüş bir

---

FIR hattından geçiyor. FIR hattı bir ülkenin egemenlik sahası değildir. Sivil-ticari uçaklar FIR hattına girerken bilgi verir. Devlet uçakları ise Hava Kuvvetleri dâhil bilgi vermek zorunda değildir. Türk uçakları geçtiğinde karşı taraf ihlal algılıyor. Bu uluslararası hukuka uygun değil." '' Vatan, *Yunan komutanı pes ettirdi*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=116533, (10.05.2018).

413 Haberler, *Büyükanıt: Ege'de Silahsız Uçmaya Hazırız*, https://www.haberler.com/buyukanit-ege-de-silahsiz-ucmaya-haziriz-haberi/, (10.05.2018).

414 Haber 7, *Yunanistan'da Türk Bayrağı yakıldı*, http://www.haber7.com/dunya/haber/236896-yunanistanda-turk-bayragi-yakildi, (10.05.2018).

415 Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 623.

416 ''*Türkiye topraklarında kalmasına izin verilen Patrikhane'nin, Anayasa'nın 2. maddesine göre "demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti" olan Türkiye Cumhuriyeti'nde, "sadece belli bir azınlığa mensup kişiler üzerinde dini yetkileri haiz olan ve tüzel kişiliği bulunmayan dini bir kurum" olduğuna dikkat çekilen gerekçede, şu tespitler yapıldı:*

"Bu nedenledir ki (Patrikhane), tamamen Türk hukukuna tabidir. Egemen bir devletin kendi topraklarında yaşayan azınlıklara kendi vatandaşlarından farklı bir hukuk uygulayarak çoğunluğa dahi tanımadığı bir takım ayrıcalıkları onlara tanımak suretiyle özel bir statü vermesi, Anayasa'nın 10 maddesinde gösterilen eşitlik ilkesine açıkça aykırılık oluşturacağından kabul edilemez.

Bu nedenle Patrikhanenin ekümenik olduğu iddiasının yasal bir dayanağı bulunmamaktadır. İstanbul Valiliği'nin 6 Aralık 1923 tarihli yazılarından anlaşılacağı üzere, Patrikhane'de dini ve ruhani seçimlere katılacak ve seçilecek kişilerin Türk vatandaşı olmaları ve seçim sırasında Türkiye'de görevli bulunmaları gerekmektedir. Bu husus da Patrikhane'nin ekümenik sıfatının bulunmadığının açık bir göstergesidir. Patrik ve Patrikhane görevlilerinin sıfat ve faaliyetlerine ilişkin olarak Türk yasalarına tabi oldukları ve yapmış oldukları faaliyetlerin Türk yasalarına göre suç teşkil etmesi halinde Türk ceza yasalarına göre cezalandırılacakları tartışmasızdır.

Bu hukuki durum çerçevesinde olay değerlendirildiğinde, bağımsız kilise olma özeliğine sahip bulunan Bulgar Kilise Cemaati'nin kendi inançları doğrultusunda gerçekleştirdikleri ayinlere ve ayini yöneten ruhani yetkililerin ayin yapma yetkisine ve içeriğine kimsenin karışamaması gerektiği ilkesinden hareket edildiğinde, sanıkların almış oldukları kararın yasalarla korunmaya değer haklılığının bulunmadığı görülmektedir..'' Hürriyet, *Yargıtay: Ekümenik iddiaları yasal değildir*,

Türkiye haritasının kullanılması Türkiye'nin Atina'ya Nota vermesine neden olmuştur.[417] Bu yaşanan gelişmeler dahi Türkiye'de Yunanistan'a karşı güvenlik temelli bakış açısının oluşmasına veya daha da sağlamlaşmasına neden olurken, yüksek politika konularında olumlu gelişmelerin olmamasına neden olmaktadır.

2007 AB Türkiye İlerleme Raporu'na bakıldığında istikşafi görüşmeler, sivil ve askeri yetkiler arasında ziyaretlere değinilmiştir. İki ülke arasında işbirliğine yönelik çalışmalar ve güven arttırıcı paketlerde raporda yer almıştır. Raporda, Yunanistan'ın Türkiye'nin ihlalleri ile ilgili Balkan Ülkeleri Genelkurmay Başkanları Birinci Bölgesel Konferansı'nda müşteki olduğuna yer verilmiştir. Geçen yıllarda olduğu gibi Türkiye'nin casus belli kararına atıf yapılırken, enerji alanında iş birliği ve Kıbrıs konusunda önceki yıllarda yer alan benzer ifadelere yer verilmiştir.[418]

Askerî açıdan daha gergin geçen 2006 yılı bu dönemde Türk-Yunan ilişkilerinin ne kadar hassas aynı zamanda güvenlik temelli bakış açısının ne kadar sağlam ve değişmez temellere oturduğunu göstermiştir. Yaşanan it dalaşı sonrası Yunan askerin hayatını kaybetmesi, NATO tatbikatı kaynaklı yaşanan gelişmeler hassas dengeleri hatırlatmıştır.

2002-2007 arası Türk-Yunan ilişkilerine bakıldığında 1999 yılında temeli atılan ilişkilerdeki olumlu sürecin yaşanan her türlü gelişmeye rağmen sürdürüldüğü görülecektir. Türkiye'nin AB sürecinde önüne bir şekilde şart olarak sunulan Kıbrıs ve Ruhban Okulu konuları bu dönem hem iki ülkenin hem de Türkiye'nin AB ile ilişkilerini etkilemiştir. Ayrıca, TBMM'nin geçmişte almış olduğu kararlarda Kıbrıs'ın Yunanistan tarafından AB'ye üyelik yolunda şantaj olarak kullandığı ifade edilmiştir. Bir başka konu ise Kıbrıs konusunda AB'nin politik tavrının öne çıkmasıdır.[419] Bu durum yüksek politika alanlarında gelişmelerin göreli kazanç ile ulusal çıkarlar arasında ki farkın ne kadar büyük ve derin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu iki durum Kıbrıs konusunda başta devlet temsilcilerinin daha sonra halkın AB'ye ve Yunan veya

---

http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yargitay-ekumenik-iddialari-yasal-degildir-6780455, (10.05.2018).

[417] Yeni Şafak, *Yunanistan'a harita notası*, https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistana-harita-notasi-54977, (10.05.2018).

[418] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf, (13.05.2018), s. 24-25.

[419] M. Murat Erdoğan-Hüseyin Bağcı-F. Seda Kundakcı, *TBMM Tutanaklarında Türk-Yunan İlişkileri ''Avrupalılaşma'': 1994-2006*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2008, s. 83.

Rum toplumlarına bakış açısını güvensiz hale getirmektedir. 1990'lı yıllardan farklı olarak bu dönem yaşanan askeri olumsuzluklar karşılıklı siyasi liderlerin ve askeri yetkililerin çabaları ile büyük bir soruna dönüşmeden çözülmüştür. İki ülkenin siyasi ve askeri liderleri iki ülke arasında barışın ve iş birliğinin ilerlemesine sürekli olarak vurgu yapmıştır. Enerji, finans, ticaret gibi alanları gibi alçak politika konularında iki ülke arasında artan yakınlaşma AK Parti'nin komşu devletler ile ilişkilerin geliştirilmesi yönelik siyasetine tutarlı bir şekilde uygulamaya çalıştığı görülecektir.

Bir sonraki başlık altında 22 Temmuz 2007 ile 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimleri arasında Türk-Yunan ilişkileri incelenecektir. 1999 yılında temeli atılan ve 2002-2007 arasında gelişen ilişkilerin önceki dönem ile bağlantılar kurularak hangi aşamaları kat ettiği veya hangi konularda geriye gittiğinin görülmesi amaçlanmaktadır.

2.2. KOMŞULARLA SIFIR SORUN POLİTİKASI VE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2007-2011)

22 Temmuz 2007'de Türk halkı genel seçimler için sandığa gitmiş ve 2002 yılında olduğu gibi bir kez daha AK Parti seçimlerden birinci çıkarak, hükümet kurabilecek çoğunluğu sağlamıştır. 60. Hükümet[420] 6 Temmuz 2011 tarihine kadar görev yaparken, yaşanacak Dışişleri Bakanı değişimi ile AK Parti dönemi Türk dış politikasına damga vuracak isim olan Ahmet Davutoğlu Bakan olacaktır. AK Parti 2007 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi'nde Yunanistan komşu ülkeler başlığı altında bulunmaktadır. 2004 yılından bu yana komşularla ilişkilerin geliştirilmesi dış politikada dört ana hedef arasında yer almıştır. 2002-2007 döneminde komşu ülkeler ile ilişkilerde altın bir dönem olarak görülürken, sürekli temas yöntemi ile 'komşularla sıfır problem ve maksimum iş birliği' hedefine yaklaşıldığı ifade edilmiştir. Türk ve Yunan Genelkurmay Başkanları arasında yapılan karşılıklı ziyaret ve temasların karşılıklı güven ilişkisinin öne çıkan bir sonucu olduğu beyannamede yer almıştır. Komşularla ilişkiler bölümünde ifade edilen ve ilerleyen yıllarda sıkça gündeme

[420] Başbakanlık görevini Recep Tayyip Erdoğan, Dışişleri Bakanlığı görevini ise 29 Ağustos 2007 ile 2 Mayıs 2009 tarihinde Ali Babacan yapmıştır. Ahmet Davutoğlu ise Babacan sonrası dönemde 2 Mayıs 2009 ile Ağustos 2014 arasında Dışişleri Bakanlığı görevini yapmıştır.

gelecek olan ‘büyük ve merkez ülke’ ideali komşularla gelişen ilişkiler sonucunda ortaya çıkacağı ifade edilmiştir.[421]

Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesinde Cem-Papandreu mirası üzerine inşa edilen sürecin ilerlemesinde Davutoğlu’nun önemli bir etkisi vardır. 2002-2007 döneminin devamı olarak 2007-2011 döneminde de iki ülke arasında ilişkiler gelişirken dönem dönem soğuk duş etkisi yaratacak gelişmeler de olacaktır. Türk dışişlerinin uluslararası siyasette giderek güçlendiği de yine bu döneme denk gelmektedir.

Seçimler sonrasında iki ülke arasında bir doğalgaz boru hattı projesi ile ilgili çalışmalar bu yıl da devam etmiştir. Temmuz ayında Türkiye-Yunanistan-İtalya arasında doğalgaz boru hattı için anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Hazar Denizi kaynaklı doğalgazın Adriyatik Denizi’nden geçerek İtalya’ya geçişi sağlanacaktır.[422] Kasım ayında açılışı yapılan bu projenin 2012 yılında Yunanistan-İtalya arasında devreye girmesi ile AB enerji arz güvenliği, kaynakların ve güzergâhların çeşitlendirilmesi amaçlanmaktadır.[423] Kuşkusuz Türkiye enerji nakil hatlarının topraklarından geçmesini sağlayarak ülkenin güvenilir bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyarken aynı zamanda enerji alanında önemli bir oyun kurucu pozisyona sahip olmaktadır. Eylül ayında bir araya gelen Babacan ve Bakoyannis’in görüşmesinde enerji ve ekonomik alanda başarıların elde edildiğinin vurgulanması Türkiye’nin enerji konusunda hedeflerini uyguladığını ortaya koymuştur. Görüşme sırasında iki ülke arasında güven artırıcı önlemlerin 19’dan 24’e çıkarılmasına karar verilmiştir.[424]

---

[421] Ak Parti, *2007 Genel Seçim Beyannamesi*, http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2007-beyanname.pdf, (11.05.2018), s. 234-237.

[422] Vatan, *Türkiye-Yunanistan-İtalya Doğalgaz Hattı Anlaşması imzalandı*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=129530, (11.05.2018).

[423] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye Enerji Stratejisi*, http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/EnerjiPolitikasi/T%C3%BCrkiye'nin%20Enerji%20Stratejisi%20(Ocak%202009).pdf, s. 4, (11.05.2018).

[424] ‘‘*İki ülke kara, deniz ve hava kuvvetleri komutanları ve diğer komutanlar arasında karşılıklı düzenli ziyaretler yapılması, NATO çerçevesinde barışı destekleme harekâtlarına katılmak üzere birleşik-müşterek bir Harekât Birliği teşkil edilmesi, NATO'nun acil müdahale gücü harekâtlarına katılmak üzere birleşik bir kara birliği teşkil edilmesi, geniş bir görev yelpazesinde ve alanında çalışma yeteneğine sahip birleşik-müşterek doğal afet kurtarma/insani yardım görev kuvveti teşkil edilmesi ve Trakya'da Türk-Yunan sınırında görev yapan birliklerin komutanları arasında karşılıklı ziyaretler yapılması.*’’ Haber 7, *Türkiye-Yunanistan 'güven artırıyor'*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/284621-turkiye-yunanistan-guven-artiriyor, (11.05.2018).

Türkiye'nin AB üyeliği ile eşdeğer konular arasında görülen Ruhban Okulu'na olan ABD ilgisi bu dönem gittikçe artmaya başlayacaktır. Bunun ilk örneği 2007 Kasım ayında ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Nicholas Burns, Ruhban Okulu'nun Türkiye'nin kendi sistemi içerisinde er ya da geç açılacağını belirtmiş, Patrikhane'nin özgürlük alanının genişletilmesini istemiştir.[425] ABD yönetiminden gelen bu açıklama Ruhban Okulu'nun salt bir dini mesele olmadığını çok amaçlı ve birçok açıdan Türk toplumunu ve Türkiye'yi hedef almak isteyen devlet ve grupların siyasi şantaj malzemesi olduğunu bir kez daha görülmesini sağlamıştır. Yılın son ayında ise Babacan'ın Yunanistan ziyareti birçok yönden şaşırtıcı gelişmelere şahit olmuştur. Babacan'ın ziyareti esnasında Yunan savaş uçakları Ege'de Türk jetlerini taciz etmiştir.[426] Bir diğer gelişme Bakan Babacan'ın, Batı Trakya'yı ziyaret etmesi ve burada kullanmış olduğu bazı ifadelerin Yunanistan'ı rahatsız etmesi olmuştur.[427] Türk-Yunan ilişkilerinde ister yüksek ise alçak politika konuları olsun tartışılmaya ve görüşlerin ifade edildiği dönemde Babacan'a verilen tepki dikkatle incelenmelidir. İlerleyen sayfalarda daha ayrıntılı ele alıncak bu ziyarette Babacan'ın söylemleri, Yunanistan Türk azınlık konusunda ne kadar hassas ve Türkiye'den gelen söyleme kapalı olduğunu ortaya koymuştur. Ancak aynı dönemde iki ülke hem ulusal çıkar hem de göreli kazanç olarak birbirlerine fayda sağlayacak olan boru hattı projesi gibi konularda ise uyumlu bir şekilde siyaset izlemiştir. Ay içerisinde Genelkurmay Başkanlığı On İki Ada ve Rodos'un Yunanistan tarafından silahlandırıldığı, adalarda Türk varlığının eritildiği ve Adalara yönelik hayali Türkiye yayılmacılığı fikrinin dünyaya empoze edildiğini açıklamıştır. Adaların silahlandırılmasının 1923 Lozan Antlaşması ve 1947 Paris Antlaşması'na aykırı olduğu ifade edilmiştir.[428] Türkiye'nin özellikle Ege'de Yunanistan kaynaklı ulusal güvenlik sorunu yaşayacağına dair gözlemleri Yunanistan'ın burada yapmış olduğu tüm hamlaleri dikkatle izlemesine ve

---

[425] Radikal, *Burns: Ruhban Okulu er geç açılacak*, http://www.radikal.com.tr/politika/burns-ruhban-okulu-er-gec-acilacak-831928/, (11.05.2018).
[426] Hürriyet, *Babacan'a Yunan'dan Ege şoku*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/babacana-yunandan-ege-soku-7809807, (11.05.2018).
[427] CNN Türk, *Batı Trakya ziyareti Yunan basınında*, https://www.cnnturk.com/2007/dunya/12/06/bati.trakya.ziyareti.yunan.basininda/409654.0/index.html, (11.05.2018).
[428] Yeniçağ, *Yunanistan'a ada uyarısı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistana-ada-uyarisi-4132h.htm, (11.05.2018).

göreli kazanç boyutunda Atina'nın avantajına bir durum yaşanmamasına dikkat edilmesi üzerine kurulmuştur.

2007 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu'na bakıldığında, iki ülkenin askeri anlamda yakınlaşmaları raporda yer alırken istikşafi görüşmelerin devam ettiği ve güven arttırıcı önlemlerin uygulandığına raporda yer verilmiştir. Casus belli kararında bir değişiklik olmadığı ve Müzakere Çerçeve Belgesi'nde yer alan iyi komşuluk ilişkileri, UAD yargı yetkisi ile BM Sözleşmesi'nde yer alan anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi ilkesine atıflar bulunmaktadır. Azınlıklar ile ilgili olarak mülkiyet hakkı bağlamında herhangi bir gelişme olmadığı, çeşitli sorunlarla karşılaşıldığı eleştirisi bulunmaktadır. Rum azınlığın, eğitim ve mülkiyet hakları ile Gökçeada ve Bozcaada'da azınlığı etkileyen sorunlar olduğu ifade edilmiştir.[429]

2008 yılı Türk-Yunan ilişkilerinde genel olarak olumlu bir süreç yaşandığı ifade edilebilir. Askeri ve siyasi olarak atılan karşılıklı adımlar iki ülke arasında komşularla sıfır sorun politikasına uygun bir şekilde ilerlemiştir. Ocak 2008'de Karamanlis ve Bakoyannis Türkiye'ye gelmiştir. Ziyaretin önemi 1959 yılından sonra ilk kez resmi ziyaret kapsamında bir Yunan Başbakan'ın Türkiye'yi ziyaret etmesi olmuştur. Verilen mesajlara bakıldığında Karamanlis, Türkiye'nin AB sürecini desteklediğini ifade etmiş ve karşılıklı güvenin sağlanması gerektiğini açıklamıştır. Karamanlis'in, ''*geçmişin düşmanlıklarını bir kenara bırakmalıyız. ... Tarih bize her zaman güzel yüzünü göstermedi. Ancak tarih bize gelecekle ilgili tercihlerimizi nasıl yapmamız gerektiği konusunda önemli dersler vermekte*'' ifadesi oldukça önemlidir.[430] Karamanlis'in bu ifadesi Morgenthau'nun işaret ettiği başkalarının gözüyle bakma ve hayati olmayan konularda uzlaşmayı öngören diplomasiyi hatırlatmaktadır. İfade edilen düşünce ise bu dönem ortay koyulan ve iki ülke arasında kazan-kazan odaklı ilişkiler olmasına yönelik bir siyasi vizyon olan komşularla sıfır sorun politikası ile uyumlu olduğu ifade edilebilir. Erdoğan, Fener'in ''Ekümenik''liğinin Ortodoks Hristiyanların iç sorunu olduğunu, Ruhban Okulu'nun 1972 yılına kadar açık olduğunu vurgularken, okulun durumu ile ilgili değerlendirmelerin olduğunu ifade

---

[429] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf, (11.05.2018), 21-62

[430] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2008-01-24 Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in Türkiye Ziyareti – Derleme*, https://www.ab.gov.tr/_41286.html, (11.05.2018).

etmiştir. Kıbrıs ile ilgili garantör devletlerin ve müzakerelerin başlamasına önem verildiğini ifade etmiştir.[431] Ziyaret süresince Ege'de herhangi sorun yaşanmaması için Centilmenlik Anlaşması imzaladığı iddia edilmiş[432], ziyaret ile ilgili olarak Yunan basınından eleştiriler gelmiştir.[433]

Şubat ayında Balkanlarda yeni bir devlet ortaya çıkmıştır. Sırbistan'dan tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan eden Kosova ve ülkenin tanınma sorunu KKTC'nin durumunu gündeme getirmiştir. Kosova'nın bağımsızlık ilanını ABD, İngiltere, Türkiye gibi ülkeler tanırken Rusya, Yunanistan, İspanya gibi ülkeler tanımamıştır. Tanımayı kabul etmeyen ülkelerin temel noktası, Kosova'nın tanınması sonucunda diğer ayrılıkçı yapıların bu gelişmeden cesaret alacağı noktasında birleşmesidir. Yunanistan'ın karşı çıkmasının ise birçok nedeni bulunmaktadır. Ülkenin geleneksel Sırp yanlısı siyaseti, bağımsız devletlerin toprak bütünlüğü ve azınlık hakların korunması konusunda uluslararası hukuka yapılan atıflar, KKTC'ye örnek olabilmesi ve Çamerya Bölgesi'nde Arnavutlara bağımsızlık isteği yaratabilme ihtimalidir. Bir başka neden ise Türkiye'nin Balkanlarda izlediği siyaset nedeniyle bir Türk-Müslüman ittifakı ile çevrelenme düşüncesidir.[434] Ulusal çıkarlar Balkanlar sahasında iki ülke için çarpışırken, burada dikkat edilmesi gereken nokta her iki ülkenin de Kosova yaklaşımında kendileri için yüksek politika konusu olan Kıbrıs üzerinden bir dış politika ve görüş oluşturduklarıdır.

Mart ayında Türkiye, Çeşme ve Çandarlı isimli araştırma gemilerini Midilli ve Sakız adası arasında olan bölgeye göndermiştir. Belirtilen bölge ile ilgili iki ülkenin bakış açısı farklıdır. Türkiye'ye göre bölge uluslararası sular, Yunanistan'a göre kendi kıta sahanlığı içinde kalan yerdir. Türkiye bu adımı ile kendi tezini topraklarına yakın olan bölgelerde uluslararası hukukun öngördüğü ortay hat tezinin uygulanamayacağını ortaya koymuştur. Kasım ayında bir kez daha kıta sahanlığı konusu gündeme gelmiştir. Norveç bandıralı bir geminin Türkiye adına Meis adasının 80 mil güneyinde petrol araması üzerine Atina bir hücum bot göndermiştir. Norveç bandıralı gemi ve yanında

---

[431] Deutsche Welle, *Ege 'barış denizi' olsun*, https://p.dw.com/p/CwyC, (11.05.2018).
[432] Deutsche Welle, *Karamanlis'ten Ankara'ya tarihi ziyaret*, https://p.dw.com/p/CwaD, (11.05.2018).
[433] Detaylar için bkz, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2008-01-24 Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in Türkiye Ziyareti – Derleme*, https://www.ab.gov.tr/_41286.html, (11.05.2018).
[434] İsmail Ermağan-Gökhan Satıcı, ''Uluslararası Siyasette Kosova'nın Bağımsızlığına Dair Temel Meseleler ve Türkiye'nin Genel Balkanlar Politikası'', *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 21, S. 3, Adana 2012, s. 379-385.

eşlik eden Türk firkateyni bölgeden ayrılırken, Yunanistan da adalar hakkında kendi kıta sahanlığı tezini bir kez daha ortaya koymuştur. Atina yönetimi Girit, Kaşot, Kerpe ve Meis adalarını birleştiren hattı esas alarak Mısır ile MEB belirlemeyi amaçlamaktadır. GKRY ise ortay hattı esas alarak Mısır ve Lübnan ile anlaşmıştır. Türkiye açısından bakıldığında Ankara Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı ve bunun üzerine ilan edebileceği MEB yüzölçümü ise yaklaşık 145.000 km^2'dir.[435] Mayıs ayında ise Ege'de 2007 yılında yaşanan NATO tatbikatı nedeniyle oluşan gerginlik bir kez daha yaşanmış ve tatbikatın ertelenmesi ile sonuçlanmıştır. [436] Güvenlik temelli bakış açısının egemen olduğu Türk-Yunan ilişkilerinde bu bakışın en önemli nedenlerinden biri olan kıta sahanlığı sorunu, iki ülke arasında hassas konuların hızlı bir şekilde ulusal güvenlik ile ulusal çıkarlar çerçevesinde ele alınıp gerginliğe dönüşebileceğini ortaya koymuştur. GKRY ile Yunanistan'ın MEB belirleme çalışmalarına Ankara'nın bakış açısı yine güvenlik temelli olmakla beraber ilerleyen yıllarda bu düşüncenin haksız olmadığı görülecektir.

Mayıs ayında Fener Rum Patriği Bartolomeos Yunanistan'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Dışişleri Bakanı Bakoyannis ile yapılan görüşme sonrasında Bakan, Patrikhane'nin Türkiye için önemini vurgulamış, Ruhban Okulu'nun açılması için çabalardan ve Türkiye'de ki Rumların haklarının korunmasının önemini vurgulamıştır. Bakan Patrikhane'nin sorunlarının çözümünün Türkiye'nin Avrupa'ya uyumu için şart koşulmasını başardığını belirtmiştir.[437] Bu ifade bir açıdan Yunanistan'ın Türkiye'nin AB'ye girişi için Patrikhane ve ilgili konuları şantaj aracı olarak kullandığının bir

---

[435] Cenk Özgen, ''Doğu Akdeniz'de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekâtı'', *Akademik Orta Doğu*, C. 8, S. 1, Ankara 2013, s. 108.

[436] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 585-589.

[437] ''*Bakoyanni, Patrikhane'nin yılardır Türkiye'deki en istikrarlı ve en güçlü Avrupa sesi olduğunu belirterek, şunları söyledi: "Patrikhane, Türkiye'nin Avrupa vizyonunun istikrarlı savunucusudur. Konuştuğumuz Türklere, Patrikhane'nin Türkiye topraklarında bulunmasının kendileri için ne kadar önemli ve bunun ne kadar lehlerinde bir şey olduğunu anlatmaktan vazgeçmeyeceğiz. Patrikhanenin (ekümenik) statüsünün tanınmasının, faaliyetini rahatlıkla sürdürmesinin, Heybeliada Ruhban Okulunun açılmasının ve Rumların haklarının korunmasının, komşu ülkenin Avrupa'ya doğru uzun ve zor yolculuğunda ne kadar büyük avantaj sağlayacağını tekrarlamaktan vazgeçmeyeceğiz. Bütün bunları sadece Yunanistan değil, tüm ortaklarımız, dostlarımız ve müttefiklerimiz de söylemektedir."*
Patrikhanenin sorunlarının, artık ömrünü tamamlamış anlayışlardan kaynaklandığını belirten Bakoyanni, Atina'nın bu sorunların çözülmesinin Türkiye'nin Avrupa'ya uyumu için şart olarak konulmasını başardığını da vurguladı.'' Hürriyet, *Atina'nın Patrikhane'ye sözü*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/atinanin-patrikhaneye-sozu-8960605, (11.05.2018).

ifadesi olarak görülebilir. Siyasi anlamda Türkiye ile ilgili sorunlarda AB'den güç alan bir ülkenin, Patrikhane konusunda başarı sağladığını ifade etmesi sorunlu bir ifadedir.

Askeri anlamda 2008 yılında olumlu bir havanın olduğu ifade edilebilir. Mayıs ayında Yunanistan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Dimitrios Grapsas Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Ziyarette Atatürk ve Venizelos dönemi ilişkilere atıflar yapılarak iki ülke arasında barışın önemi ifade edilmiştir.[438] Ekim ayında iki ülke Kıbrıs'taki Nikiforos ve Toros[439] tatbikatlarını iptal ederek iki ülke arasında karşılıklı güvenin sağlanması konusunda atılan adımların askeri alanda da karşılık bulmasını sağlamıştır. Birbirlerine yönelik güvenlik ikilemi yaşayan iki devletin kuşkusuz bu tür bir karar alması hem olumlu hem de sorunların çözümü için bir umut doğmasına neden olmuştur. Bu gelişmenin ilerleyen süreçte ne kadar beklentileri karşılayacağı ise oldukça şüphelidir. Yasadışı göç iki ülkeyi etkileyen ve gittikçe artan bir sorun haline gelmeye başlamıştır. 2008 yılında Human Rights Watch örgütünün raporlarına göre Yunanistan'ın Iraklı göçmenleri zorla ve gizlice Türkiye'ye yolladığı ifade edilmiştir.[440]

2008 yılı ile ilgili olarak AB Türkiye İlerleme Raporu'nda Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin açıklanması birlik gözünden ilişkilerin anlaşılmasını sağlayacaktır. Raporda Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) bir kararına vurgu yapılmıştır. Karar, Türkiye ve Yunanistan arasında iş birliğine örnek olması açısından Bozcaada ve Gökçeada'da iki kültürlü karakter ile Rum toplumunun mimari karakterinin korunmasına yönelik adımlarından memnuniyet duyulduğu ve bu adımların eğitim ile mülkiyet konularında da görülmek istenildiği ifade edilmiştir. İki ülke arasında sınır sorunları ile ilgili olarak istikşafı görüşmeler, enerji alanında iş birliği, karşılıklı güven arttırıcı önlemlerden ve ziyaretlerden memnun olunduğu ifade edilmiştir. Ancak raporda Türkiye'nin casus belli kararı, Yunanistan'ın hava sahasının

---

[438] Türkiye, *Yunan ezgileriyle karşılandı*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a377450.aspx, (11.05.2018).

[439] Gündem Kıbrıs, *'Nikiforos' ve 'Toros' tatbikatları yapılmayacak*, https://www.gundemkibris.com/mansetler/nikiforos-ve-toros-tatbikatlari-yapilmayacak-h193557.html, (11.05.2018).

[440] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 590.

ihlali nedeniyle şikâyetleri ve Kıbrıs konusunda Türkiye'nin ilerleme sağlamamasında da değinilmiştir.[441]

Nispeten daha sakin geçen 2008 yılının ardından 2009 ve 2010 yılı daha yoğun ve karmaşık bir hal alacaktır. Özellikle iki ülkenin iç ve dış siyasi gelişmeleri ilişkilere az veya çok etki yapacaktır. İlerleyen yıllarda Türk dış politikasında yaşanan gelişmeler Türk siyasetine damga vururken, Yunanistan'da ise ekonomik kriz ile başlayan süreç ülkenin saygınlığının Almanya ve Fransa gibi ülkeler karşısında ne kadar azaldığını gösterecektir.

2009 yılında iki ülkenin siyasi temsilcilerinde önemli değişiklikler yaşanacaktır. Yunanistan'da ülkenin erken seçime gitmesi nedeniyle Yorgo Papandreu PASOK ile iktidara gelirken, Türkiye'de Mayıs ayında Ahmet Davutoğlu Dışişleri Bakanlığı görevine getirilecektir. Davutoğlu danışmanlığından itibaren Ak Parti dış politikasının oluşturulmasında önemli bir isim olurken ortaya koymuş olduğu 'komşularla sıfır sorun' AK Parti ile uygulanmaya başlanmıştır. Bakanlık görevi ile politikanın teorisyeni artık Türk dış politikasının fiili olarak başına geçmiş oluyordu. 2009 yılının ilk teması dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Nazım Ekren'in Şubat ayında Ziraat Bankası'nın Gümülcine'de açmış olduğu banka için bu ülkeye gitmesi ile gerçekleşmiştir. Bakan iki ülke arasında ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişimine bankanın olumlu katkı sunacağını ifade etmiştir.[442]

Nisan ayında GKRY, Yunan Başbakan Karamanlis tarafından ziyaret edilmiştir. Ziyaret süresince Kıbrıs sorunu ve Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili açıklamalar gelmiştir. Yönetimin lideri Dimitris Hristofyas, Türkiye'nin tam üyeliğine destek verildiğini ancak bunun bir açık çek olmadığını, müzakerelerin Türkiye'nin Kıbrıs sorunundaki tavrını değiştirmek için araç olarak gördüklerini açıklamıştır.[443] Karamanlis ise iki devletli bir çözümü desteklemediğini ifade ederken, Ankara Anlaşması'nın Ek Protokolü ve Türkiye'nin müzakerelere daha fazla destek vermesi

---

441 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf, (11.05.2018), s. 25-29.

442 Hüseyin Emiroğlu- Turgay Kayalak, ''Türkiye'nin Balkan Politikası 2009'', *Türk Dış Politikası Yıllığı 2009*, Ed. Burhanettin Duran-Kemal İnat-Muhittin Ataman, 1. Baskı, SETA Yayınları, Ankara 2011, s. 473-474.

443 Kıbrıs Postası, *Karamanlis: Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyoruz*, http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n23048-Karamanlis-Turkiyenin-AB-uyeligini-destekliyoruz, (12.05.2018).

gerektiğini ifade etmiştir.[444] Yunanistan ve GKRY bir kez daha kendi ulusal çıkarlarını AB üyelik için şart olarak sunarken, Türkiye ise tüm bu gelişmelerden bağımsız olarak Rum azınlık ile ilgili atılabilecek adıları tartışamaya devam etmiştir. Aynı süreçte Türk azınlık ile ilgili olarak ise söylemlerinde ise Atina'dan sert tepkiler gelmiştir.Ruhban Okulu'na sön dönemde artan yabancı devlet adamlarının ilgisi 2009 yılında dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın TBMM'de konuşmasında konuya yer vermesi ile bir kez daha gündeme gelmiştir.[445] Obama'nın bu ziyaretinde Bartholomeos ile görüşmesinde Ruhban Okulu'nun açılması karşılığında Batı Trakya'yı gündeme getirdiği ve Türk azınlık hakları için karşı bir çaba göstermesi gerektiğini ifade ettiği iddia edilmiş ve bu durum Yunan basınında Obama'nın Türkiye'nin avukatı olduğu gibi ifadeler kullanılmıştır.[446]

Haziran ayında karşılıklı açıklamalar, görüşmeler sivil ve askeri konular gündeme gelmiştir. Yunanistan MSB Bakanı Evangelos Meymarakis 26. Küresel Savunma Çalıştayı için İstanbul'a gelmiş ve Vecdi Gönül ile görüşmüştür.[447] Bu görüşmenin gerçekleşmesi ise son derece anlamlıdır. Çünkü Mayıs ayında iki ülke bir kez NATO kaynaklı olarak Ege sorunu nedeniyle karşı karşıya gelmiştir. NATO Genelkurmay Başkanları toplantısında Avrupa'da karargâhların azaltılması kararı kapsamında Eskişehir'deki karargâhın kapatılıp Larissa ile birleşmesi kararı alınmıştır. Ancak Yunanistan'da neredeyse her kesim, komutanın iki yılda bir dönüşümlü Türk ve Yunanlılar'da oluşacağı bu sistemde Türk savaş uçaklarının Yunanistan hava sahasında uçmalarını kolaylaştıracağı için karşı çıkmış, konu hakkında o dönem herhangi bir sonuç alınamamıştır.[448] Her ne kadar son yıllarda ilişkiler ağırlıklı olan olumlu bir hava da ilerse bile askeri ve güvenlik gibi yüksek politika konularda kökeni on yıllara dayanan bakış açılarında herhangi değişim yaşanmadığı görülmüştür. Ay içerisinde Davutoğlu Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gayrı resmi

---

[444] Hürriyet, *Karamanlis Rum Meclisi'nde konuştu*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/karamanlis-rum-meclisinde-konustu-11501355, (12.05.2018).

[445] ''*İnanç özgürlüğü sayesinde sivil toplum canlanarak devleti güçlendirir. İşte, bizim, bu nedenle Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması gibi eylemlerin son derece güçlü sinyaller vereceğini düşünüyoruz. Ayrıca, hukukun üstünlüğüne olan taahhüt adaletin insanlara ulaştırılması anlamında atılabilecek en önemli bir adımdır ve azınlık hakları sayesinde halk her tür katkıdan her bireyiyle yararlanma fırsatı bulacaktır.*'' TBMM, *Tutanak Dergisi*, 6 Nisan 2009, 72'nci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil3/ham/b07201h.htm, (12.05.2018).

[446] T24, *Obama, Patrik'i şoke etti*, http://t24.com.tr/haber/obama-patriki-soke-etti,40498, (12.05.2018).

[447] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Haziran*, http://www.mfa.gov.tr/haziran.tr.mfa, (12.05.2018).

[448] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 588.

toplantısı için Yunanistan'a gitmiş ve burada Bakoyannis ile görüşmüştür. Haziran ayında Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış Ruhban Okulu ve Rum azınlık ile ilgili olarak çeşitli açıklamalarda bulunmuştur.[449]

Temmuz ayında Türkiye'nin AB üyeliği kapsamında karşılıklı söylemler üzerinden mesajlar verildiği ve iki devlet temsilcilerinin düşünce ve siyasetlerinden ödün vermediği görülmüştür.[450] Ay içerisinde Bakoyannis, Türkiye'nin Avrupalılaşma sürecinde zor bir dönemden geçtiğini ifade ederken, buna rağmen Türkiye'nin anlaşmalara uyması gerektiğini açıklamıştır. Dönemin Kalkınma Bakanı Kostas Hacıdakis Ağustos ayında Ege'de petrol ve doğalgaz arama ve çıkarma çalışmaları başlatacaklarını ve Türkiye'nin itirazları karşısında egemenlik haklarında ödün vermeyeceklerini söylemiştir.[451] Temmuz ayında askeri konular ve Ege adaları gündeme gelmiş, Yunan Proto Thema gazetesi egemenliği tartışmalı adalara 1000 komando sevk edildiğini, Türk savaş uçaklarının Bulamaç ve Eşekadası üzerine alçak uçuş yaptığını ve bu nedenle Yunan Savunma Bakanlığı'nın ondan fazla küçük adaya asker takviyesi emri verdiğini yazmıştır.[452]

Eylül ayında Başbakan Karamanlis ve seçimlerden sonra yeni Yunanistan Başbakan'ı Papandreu'nun açıklamaları öne çıkmıştır. Karamanlis, Türkiye ile işbirliği yapmak istediğini, ancak Ege hakkında pazarlık yapmadan ve kırmızı çizgiler aşılmadan bunun olabileceğini ifade etmiştir.[453] Realist teori ortaya koyduğu üzere Karamanlis'in açıklamaları iki ülke arasında yüksek politika konularında değişimin

---

[449] Atina'da yayımlanan 'Kathimerini' gazetesine verdiği demeçte "*Heybeliada Ruhban Okulu'nun, Ortodoks Türk vatandaşlarının ihtiyaçları olan hizmetleri sunabilmek için açılması gerektiğine inanıyorum. Bu bizim iç meselemiz. Batı Trakya Türk azınlığının problemleri de Yunanistan'ın iç meselesi. İç problemlerimizi çözmeye bakmalıyız ve bunu aynı zamanda yapmalıyız*" ifadesini kullanmıştır. T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Haziran 2009*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/LpdiZ/date/2009-06-27, (12.05.2018).
''*Ruhban okulunun açılması asırlardır aynı toprağı paylaşan, kendi vatandaşlarımızın ihtiyacını gidermek için yaklaşılan bir iç mesele olarak görülmelidir. Bunun bir muadili olacaksa Yunanistan, Batı Trakya'da yaşayan ve Yunanistan vatandaşı olan Türklerin sorunlarının çözümüne yönelik eşzamanlı adım atmalıdır. Bu bir devletin kendi vatandaşlarının sorunlarının çözümüne yönelik eşzamanlı iyiniyet adımıdır.*'' Yeniçağ, *Ruhban ihtiyaçtan açılacak!* , http://www.yenicaggazetesi.com.tr/ruhban-ihtiyactan-acilacak-19552h.htm, (12.05.2018).
[450] Detaylar için bkz, T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Temmuz 2009*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2009-07-01, (12.05.2018).
[451] Hüseyin Emiroğlu- Turgay Kayalak, *a.g.e.* , s. 474-475.
[452] Hürriyet, *İhtilaflı adalara Yunan komando*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ihtilafli-adalara-yunan-komando-12152004, (12.05.2018).
[453] Türkiye, *Yunanistan iş birliği istiyor!* , http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a418272.aspx, (12.05.2018).

zorluğunu ve göreli kazanç bakış açısının ne kadar etkin olduğunu ortaya koymuştur. Papandreu ise seçimler öncesinde Türk-Yunan ikili ilişkileri için yeniden canlandırmak istediğini, bu ilişkilerin gelişmesi için mevcut sorunları ve zorlukları değerlendirmek istediğini, Türkiye'nin sınırlara saygı, egemenlik, adalar ve AB kuralları ile ilgili gerçek adımlar atmasını beklediğini ifade etmiştir.[454] Seçimler sonrası Papandreu ilk ziyaretini Güneydoğu Avrupa Dışişleri Bakanları Toplantısı'na katılmak için Türkiye'ye yapmıştır. Geleneksel olarak ilk ziyaretin Kıbrıs'a yapıldığı bir sistemden ilk ziyaretin Türkiye'ye olması ikili ilişkilerin geliştirilmesi adına önemli bir adım olmuştur.[455]

Papandreu'nun bu adımı ve Türk-Yunan ilişkilerine yapmış olduğu katkılar göz önüne alındığında Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesi için kuşkusuz bu dönem iyi bir şekilde değerlendirilmeliydi. Tüm bu görüşler kapsamında Erdoğan Ekim ayında Papandreu'ya bir mektup göndermiştir:

''Yunanistan ile karşılıklı saygı ve anlayış temelinde geliştirmeye çaba gösterilen ilişkilerin, bölgesel barış ve istikrara da olumlu etkileri olacağının belirtildiği mektupta, ayrıca Yunanistan'da işbaşına gelen yeni hükümet döneminde, yaklaşık 10 yıldır süren ikili işbirliği ve diyalog sürecine yeni bir ivme kazandırılabileceğinin ümit edildiği dile getirildi.''[456]

Mektup birçok açıdan önem taşımaktadır. İki ülke arasında sorunların çözümü ve ilişkilerin geliştirilmesi yüksek seviyeden gündeme gelirken aynı zamanda karşılıklı çalışmanın kazançlarından bahsediyordu. Bu açıdan sorunların çözümü AB noktasında Türkiye'nin daha kolay ilerlemesini sağlayacaktır. Atılan bu adım aynı

---

[454] NTV, *'Türkiye ile ilişkileri iyileştirmeye çalışacağız'*, https://www.ntv.com.tr/dunya/turkiye-ile-iliskileri-iyilestirmeye-calisacagiz,9j3GRe6VbUSH6B1XtajnNw, (12.05.2018).

[455] ''*Davutoğlu ile Devlet Konukevi'nde yaptığı ikili görüşmenin ardından Fener Rum Patrikhanesi'ni ziyaret eden Papandreu, yaptığı açıklamada "Kıbrıs meselesini barışçıl yöntemlerle, uluslararası hukuka dayanarak çözmemiz lazım, Kıbrıs'ı garantör ülkelere bağlılıktan kurtarmamız, ayrılıkçı duvarlardan arındırmamız lazım. Eğer başarılı olursak bu tüm dünyaya barışın göstergesi olacak ve Yunanistan ile Türkiye olarak bölgede istikrarın merkezi olacağız. Türk halkına dürüst olacağız. Problemleri saklamayacağız" demiştir.*'' Hüseyin Emiroğlu- Turgay Kayalak, *a.g.e.* , s. 476.

[456] Hürriyet, *Başbakan Erdoğan'dan Papandreu'ya mektup*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-erdogandan-papandreuya-mektup-12855173, (12.05.2018)

zamanda ‘komşularla sıfır sorun’ politikasının pratikte uygulanmasının örneklerinde de biridir. Kasım ayında Yunanistan’ı ziyaret eden Bağış ise Kıbrıs, AB, azınlıklar, yasadışı göç gibi konularda Papandreu ile konuşurken, Erdoğan’ın gönderdiği mektupta iki ülke arasında Yüksek Düzey İşbirliği Konseyi (YDİK) kurulması teklifi olduğunu ifade etmiştir.[457] Aralık ayında Yunanistan’da Papandreu ve Davutoğlu arasında görüşmeler yapılmış ve ikili ilişkilerde düzenli siyasi diyalog, AB’de Türk-Yunan ilişkilerinin güçlendirilmesi, bölgesel ve küresel alanda iş birliği olmak üzere dört alanda işbirliği yapılması kararı alındığı açıklanmıştır.[458] İki ülkenin ilişkilerde olumlu havayı Morgenthau’nun ifade ettiği ulusal çıkarın tanımlanması, dış politikanın desteklenmesi, başkalarının gözü ile bakma ve hayati olmayan konularda uzlaşmayı öngören diplomasi ile sağlamlaştırma çabası önemlidir. YDİK gibi bir atılım ile iki ülke arasında alçak ve yüksek politika konularında gelişmelerin yaşanacağına dair bir beklenti oluşmasına neden olmuştur.

Aralık ayında Erdoğan’ın ABD ziyaretinde Obama’nın Ruhban Okulu’nun açılmasını gündeme getirmesi damga vurmuştur. Aynı süreçte Bartholomeous’un okulun açılmaması halinde AİHM haklarını arayacağını ifade etmesi konunun tartışılmasına neden olmuştur.[459] 2009 yılı Türk-Yunan ilişkilerinde hızlı ilerlemelerin ve olumlu süreçlerin yoğun olmadığı bir yıl olmuştur. Özellikle Ruhban Okulu’nun gündeme gelmesi dönem dönem gerginliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Yunanistan’da yaşanan iktidar değişimi iki ülke arasında ilişkilerin yeniden ivme kazanması için bir umudun doğmasını sağlamıştır. Öyle ki Erdoğan’ın mektubu ile başlayan süreç iki ülke arasında YDİK teklifinin yapılmasını sağlamıştır.

2009 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu’na bakıldığında bu yılda Türkiye’nin Kıbrıs konusunda bir ilerleme kaydetmediği ifade edilmiştir. Ek Protokolün uygulanmadığı ve Türk limanlarının Kıbrıs gemilerine açılmadığı ifade edilmiştir. Yunanistan’la olan istikşafi görüşmelere atıf yapılmış ve UAD ve BM Şartına uyumlu olarak komşuluk ilişkileri taahhüdü vermesi gerektiği ifade edilirken, casus belli

---

457 Cumhuriyet, *"Olumlu ve yapıcı bir görüşme yaptık"*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/97450/_Olumlu_ve_yapici_bir_gorusme_yaptik_.html, (12.05.2018).

458 T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Aralık 2009*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/m/date/2009-12-09, (12.05.2018).

459 Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 619.

kararının geçerli olduğu ifade edilmiştir. Rum Azınlık ile ilgili olarak eğitim kurumlarında çift müdür uygulaması, okulların idaresi ve uygulama yönetmenliğinin çıkarılmaması nedeniyle bu okullarda sorunların devam ettiği ifade edilmiştir.[460]

2010 yılı hem Türkiye hem de Yunanistan açısından sorunlu ve sıkıntılı bir yıl olarak ifade edilirse yanlış olmaz. Yunanistan'da ekonomik krizin gittikçe artan şiddeti, Türkiye'nin İsrail'in Mavi Marmara saldırısı ve sonrasında yaşanan gelişmeler 2010 yılını iki ülke için de özel kılmaktadır. Ocak ayının öne çıkan gelişmesi Erdoğan'ın yazmış olduğu mektuba Papandreu'nun yanıt vermesi olmuştur. Papandreu, 1999 yılından bu yana ilişkilerin geliştiğine vurgu yapmasının ardından iki ülke arasında enerji, turizm, finans, ticaret ve birçok alanda iş birliğine işaret etmiştir. Ege'de casus belli kararının ilişkilere olumlu etkisi olmadığını vurgularken sorunun çözümü için UAD ve Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni işaret etmiştir. Kıbrıs için BM ve AB işaret etmiş ve Kıbrıs'ın 2004 yılında AB'ye üye olduğu vurgulamıştır. Patrikhane ile ilgili olarak Türkiye'nin görevlerini işaret ederken, Batı Trakya ile ilgili tüm Yunan vatandaşlarının eşit olduğu vurgusu yer almıştır. Yasadışı göç ile ilgili anlaşmalara atıf yapılırken, YDİK kurulması için Erdoğan Yunanistan'a davet edilmiştir.[461] Papandreu mektubu teori açısından alçak politika konularında gelişmeler olduğunu kabul ederken, yüksek politika konularında ise çözümün Türkiye'nin atacağı adımlara bağlı olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'den beklentilerin ise Yunanistan'ın ulusal çıkarları ile uyumlu beklentiler olduğu ifade edilmelidir. Ege ve Kıbrıs konularında önerilen çözüm yolları ve beklentiler Yunan çıkarları ile uyumlu olduğu düşünülmektedir.

Kıbrıs'ta her zaman olduğu sorunun çözümü için çalışmalar devam etmiştir. 2010 Şubat'ında Kıbrıs Müzakereleri'nin devam ettiği bir süreçte GKRY almış olduğu bir karar sorunun çözümsüzlüğünü ve Rum tarafının siyasetini ortaya koymuştur. GKRY Temsilciler Meclisi onaylamış olduğu bir bildiri ile AB'ye üye olacak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti ile ilgili olarak garantiler ve garantörlerin olmasının

---

[460] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (12.05.2018), s. 28-42.

[461] Hellenic Resources Institute, *Papandreou Response To Erdogan Covers Gamut Of Greece-Turkey Ties, Eyes Framework For Solutions*, http://www.hri.org/news/greek/ana/2010/10-01-26.ana.html#01, (13.05.2018).

düşünülemeyeceğini açıklamıştır.[462] Kıbrıs'ta ortaya çıkan çözümsüzlük yanlısı gelişme aksine Yunanistan'dan ekonomik krizin etkisi ile barışçıl bir çağrı gelmiştir. Yunanistan MSB Bakanı Evengelos Venizelos, yapmış olduğu açıklamada iki ülkenin de savunma harcamalarını kısmalarını ve aralarında ekonomi ve kalkınmanın olduğu ilişkilerin kurulması gerektiğini ifade etmiştir. İki ülke arasında diplomatik sorunların ekonomilere de etki yaptığını söylemiştir.[463] Mart ayında Papandreu Washington ziyaretinde Türk-Yunan ilişkilerinin ve Kıbrıs'ın eski düşmanların iyi ortak olabileceğini gösterebilecek bir model olmasını istediklerini belirtmiş[464], Brüksel ziyaretinde ise ekonomik krizin daha kolay atlatılması adına Türkiye ile ilişkilerin gelişmesinin askeri harcamaların azalmasını sağlayacağını açıklamıştır.[465] Dönemin ABD Atina Büyükelçisi Daniel Speckhard, Yunanistan'ın Türkiye'nin sorunları çözmeye yönelik adımlarına inanması gerektiğini ifade etmiştir.[466]

Nisan ayında dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Yardımcısı Dimitris Drutsas Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyarette Erdoğan'ın Mayıs ayında Yunanistan'ı ziyaret etme kararı alındığı bildirilirken, bu ziyarette iki ülke arasında YDİK'in kurulmasına karar verildiği ifade edilmiştir. Konsey ile iki ülke arasında birçok bakanlık düzeyinde anlaşmalar imzalanacağı açıklanmıştır. Konuk bakan iki ülke arasında beş noktada güven arttırıcı önlemler konusunda anlaşmaya varıldığını ifade etmiştir.[467] Her ne kadar çeşitli anlaşmalar ve güven arttırıcı önlemler konusunda

---

[462] Nasuh Uslu, ''Türkiye'nin Kıbrıs Politikası 2010'', *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, Derleyen: Burhanettin Duran-Kemal İnat-Mesut Özcan, 1. Baskı, SETA Yayınları, Ankara 2011, s. 232.

[463] Milliyet, *Yunanistan'dan Türkiye'ye mesaj*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1204761, (13.05.2018).

[464] Haber 7, *Papandreou, Erdoğan'la görüşecek*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/489501-papandreou-erdoganla-gorusecek, (13.06.2018).

[465] Bu dönem gündeme gelen askeri harcamalara bakıldığında ise '' *İki ülkenin görece yumuşama döneminin yaşandığı 2000-2008 yılları arasında yaptığı toplam askerî harcama 196,7 milyar dolardır. 2000-2008 döneminde toplam 76,2 milyar dolar olan Yunanistan'ın askerî harcamalar tutarına karşın Türkiye aynı dönemde 120,5 milyar dolar askerî harcama yapmıştır. 2008 sonrası dönemde de Yunanistan'ın askeri harcamalarında gözle görülür bir düşüşün olmadığı gözlemlenmekte ve bu hususta ulusal güvenlik adına Türkiye'nin geçmişte olduğu gibi halen Yunanistan adına birinci tehdit olarak algılanması önemli yer tutmaktadır.*'' Murat Yorulmaz, '' ''Değişen'' Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde ''Değişmeyen'' Güvenlik Paradoksu'', *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. 3, S. 1, Edirne 2014, s. 130.

[466] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mart 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2010-03-01, (13.05.2018).

[467] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Sayın Bakanımızın Yunanistan Dışişleri Bakan Vekili Dimitris Droutsas ile Ortak Basın Toplantısı, 8 Nisan 2010, Ankara*, http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-yunanistan-disisleri-bakan-vekili-dimitris-droutsas-ile-ortak-basin-toplantisi_-8-nisan-2010_-ankara.tr.mfa, (13.05.2018).

anlaşmaya varılsa da Ege, Kıbrıs, azınlıklar gibi temel yüksek politika konularında ise beklentiler ve iyi niyetli söylemlerin dışında herhangi bir gelişme olmadığı vurgulanmalıdır. Yunanistan'da ekonomik kriz yaşandığı süreçte Türkiye'nin Atina'ya yaklaşımı ise krizden yararlanmak ve siyasi kazanımlar elde etmek üzerine olmamıştır. İki ülke arasında alınan kararlarda bunun en önemli göstergesidir. Ay içerisinde Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Burak Özügergin, Türkiye'nin ekonomik bakımdan zayıf bir Yunanistan istemediği şeklinde açıklama yapmıştır.[468]

Mayıs ayının önemli gelişmesi ise Başbakan Erdoğan'ın 14-15 Mayıs tarihlerinde gerçekleşen Yunanistan ziyareti olmuştur. Papandreu ve Erdoğan görüşmeyi tarihi olarak nitelendirmiş, iki ülke arasında yüksek düzeyde iş birliği anlaşması imzalandığı ifade edilmiştir. Bu ziyarette iki ülke arasında 22 anlaşma imzalanmış, bakanlıklar ortak bildiriler yayınlarken, çeşitli iş birliklerinin temeli atılmıştır. Yine bu ziyaret sırasında Erdoğan, Yunanistan'da ki Batı Trakya Türk azınlığı temsilcileri ile bir araya gelmiştir.[469] Tarihi ziyarette işbirliği, karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi, iki ülke arasında sorunların çözülmesi gibi konular bir kez daha ele alınırken Yunanistan'ın ekonomik kriz içerisinde olduğu ve Türkiye ile yakınlaşmanın askeri, ekonomik, finansal birçok açıdan Atina'ya beklediği faydayı sağlamayacağını unutmamak gerekir.[470] Türkiye'nin Ruhban Okulu ve Patrikhane ile

---

[468] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Burak Özügergin'in Olağan Basın Toplantısı Metni*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-sozcusu-burak-ozugergin_in-olagan-basin-toplantisi_-29-nisan-2010_-ankara.tr.mfa, (13.05.2018).

[469] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mayıs 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2010-05-01, (13.05.2018), T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Mayıs*, http://www.mfa.gov.tr/mayis_.tr.mfa, (13.05.2018).

[470] Serdar Erdurmaz iki ülke arasında silahlanma ve ekonomik kriz ile ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır, ''*Yunanistan'ın ekonomik zorluklarını dikkate almadan tutkulu bir şekilde silahlanma yarışını sürdürme çabaları, AB'nin silah tüccarı konumunda olan Fransa ve Almanya'yı Yunanistan'a satışlar konusunda cesaretlendirmektedir. Daha geçen ay içinde bir Yunan hükümet üyesinin, Almanya yapacağı yardımlar karşılığında kendisinden denizaltı almamız konusunda zorlamalarda bulunuyor şeklindeki açıklaması, AB üyelerinin kendi içinde üyelerine karşı aldıkları tutuma açık bir örnek teşkil ettiği düşünülmektedir. … Türkiye için hali hazırda Yunanistan yakın bir tehdit değil ancak, potansiyel bir tehdit niteliği taşımaktadır. Şu anda, Yunanistan ile olan bütün sorunlar donmuş vaziyette masada durmakta ve her an bir şekilde patlamaya hazır potansiyel arz etmektedir. Bu sorunlar ancak, Türkiye'nin AB girişi ile beraber karşılıklı müzakerelerle belirli bir çözüme kavuşturulabilir. Bu konuda iki tarafında karşılıklı ve eşit bir şekilde taviz verecek veya uyum sağlayabilecek ortama gelmesi "olmaz ise olmaz" görülmektedir. Aksi takdirde, Muhtemelen Türkiye'yi bir numaralı tehdit olarak algılamakta olan ve AB arkasına alan Yunanistan'ın Güney Kıbrıs Rum Yönetimini AB alınmasında takip ettiği entrikacı ve uzlaşmaz tutumunu sürdürürse, Türkiye'nin potansiyel tehdit olarak göreceği Yunanistan'a karşı silahlanma ve modernizasyon faaliyetlerini sürdürmekten başka çaresinin olmadığını Türk vatandaşı olan herkesin görmesi gerektiği önemli bir algılamadır.*'' Serdar Erdurmaz, ''Yunanistan ve

ilgili geçmiş söylemlerine bakıldığında tarihi olan bu ziyarette Batı Trakya Türk azınlığının sorunları gündeme gelmemiştir. Azınlığın hayatını doğrudan etkileyen sorunların, Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesinde önemli katkısı olan Papandreu ile de çözüm için adım atılamaması bazı beklentilerin aksine bir sonuç olmuştur. Erdoğan ziyarette Yunanistan'da bulunan Rumlar ile görüşme yapmış ve Rumların taleplerini dinlemiştir.[471] Burada belirtilmesi gereken bir nokta bu ziyaretin öncesinde Türkiye'nin 27580 sayılı Başbakanlık Genelgesi'ni yayınladığı ve Gayrimüslim vatandaşlar ile ilgili bir irade ortaya koymuş ve azınlıkların Türkiye'de daha da iyi bir şekilde varlıklarını sürdürmesi adına bir çerçeve çizilmiştir.[472] Erdoğan'ın ziyareti ile iki ülke arasında bir kez daha düşük politika alanlarında gelişmeler olurken örneğin, Batı Trakya Türk azınlığını ilgilendiren konularda önemli bir gelişme yaşanmamıştır. Bu durum aslında iki ülke arasında yıllardır süren alçak politika konularında ilerleme, yüksek politika konularında rekabete ve güvenlik temelli anlayışa devam durumunun bir göstergesidir.

Ayın son gününde ise hem Dünya hem Türk dış politikası için kırılma noktası oluşturacak bir gelişme yaşanacak ve İsrail'in ablukası altında olan Gazze'ye deniz

---

Türkiye Silahlanma Yarışında Nerededir?'', *http://www.turksam.org/tr/makale-detay/404-yunanistan-ve-turkiye-silahlanma-yarisinda-nerededir*, (13.05.2018).

[471] ''*1- Türkiye'de bulunan ve devlet tarafından el konulan mülklerin iadesi. 2- Rum vakıf mallarıyla ilgili sorunların çözümlenmesi. 3-Türkiye'ye dönmek isteyenlere vergi ve kredi kolaylığı sağlanması. 4- Yunanistan vatandaşı öğrencilerin İstanbul'daki Rum okullarında okumalarına izin verilmesi*'' Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 573.

[472] ''*Anayasamızın eşitlik ilkesi çerçevesinde; ülkemizde yaşayan gayrimüslim azınlıklara mensup Türk vatandaşları, bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi, ayrılmaz parçası oldukları ulusal kültür ve kimlik yanında, kendi kimlik ve kültürlerini yaşama ve yaşatma imkânına sahip bulunmaktadırlar.*
Bu vatandaşlarımızın Devlet önündeki iş ve işlemlerinde kendilerine güçlük çıkarılmaması, haklarına halel getirilmemesi, ilgili mevzuat gereği olduğu gibi, Devletimizin ve Türk ulusunun bir parçası olduklarının kendilerine hissettirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.
Son yıllarda sürdürülen demokratikleşme çalışmaları çerçevesinde ülkemizdeki gayrimüslim azınlıkları ilgilendiren konularda yapılan düzenlemelere rağmen, uygulamadan kaynaklanan bazı sebeplerle bu konudaki sorunların tam anlamıyla giderilemediği görülmektedir.
Bu itibarla, kontrolü belediyelere geçmiş olan gayrimüslim mezarlıklarının korunma ve bakımı konularında gereken özenin gösterilmesi, gayrimüslim cemaat vakıfları lehine sonuçlanan mahkeme kararlarının tapu dairelerince hassasiyetle uygulanması, taviz bedeli ile ilgili uygulamalarda mağduriyetlere sebep olunmaması, T.C. vatandaşı gayrimüslim cemaat liderlerinin protokol uygulamalarında statülerine uygun bir şekilde konumlandırılmaları, gayrimüslim cemaatler aleyhine yapılan kin ve düşmanlığı teşvik edici yayınlara karşı gerekli yasal işlemlerin derhal başlatılması gibi uygulamalar örnek olmak üzere, gayrimüslim azınlıklarla ilgili tüm uygulamalarda yukarıda bahsedilen bilinçle hareket edilmesi gerekmektedir.
Bu çerçevede, ilgili kurum ve kuruluşların bu konuda uygulamadan kaynaklanabilecek sorunların tam anlamıyla giderilmesi için gereken hassasiyeti göstermeleri hususunda bilgilerini ve gereğini önemle rica ederim.'' Resmi Gazete, *27580 Genelge*, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100513-17.htm, (13.05.2018).

yolu ile yardım götürmeyi hedefleyen Mavi Marmara gemisi uluslararası sularda içerisindekilerle beraber İsrail tarafından saldırıya uğrayacaktır. Sekiz Türk vatandaşının yaşamını yitirdiği olay Türkiye-İsrail ilişkilerini etkilerken İsrail-Yunanistan ilişkilerinin gelişmesi adına yeni bir perspektifin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu gelişmenin Yunanistan-İsrail ilişkilerine katkısı ilerleyen sayfalarda ifade edilecektir.

2010 yazında Rum azınlık özelinde Türkiye Cumhuriyeti'nin inisiyatifi dâhilinde önemli bir etkinlik yapılırken, Mavi Marmara İsrail-Yunanistan yakınlaşmasının temelleri atılmıştır. Temmuz ayında Türkiye Piri Reis isimli araştırma gemisini Antalya Körfezi'ne araştırma için göndermiştir. Ancak bu Yunanistan ve Kıbrıs tarafından tepkilerin gelmesine neden olmuştur. Yunanistan, Türkiye'ye nota vermiş, aynı zamanda bu adımın ortaya konulan iş birliği amacı ile uyuşmadığını belirtirken, istikşafi görüşmeler öncesinde gerginliğe neden olduğunu ifade etmiştir. Dönemin Yunanistan MSB Bakanı Venizelos Yunanistan'ın ulusal egemenlik haklarından geri atmayacağını ve uluslararası haklara ve hukuka bağlı kalacağını ifade etmiştir. Denizlerle ilgili olarak Ağustos ayında Drutsas da Türkiye'nin ikili ilişkilerde casus belli kararını iptal etmesini olumlu bir adım olarak göreceğini açıklamıştır.[473]

2010 yazında Türkiye'de Rum azınlık ile ilgili olarak dikkate değer gelişmeler yaşanmıştır. Atina'nın uluslararası siyasette Ankara'ya yönelik olumsuz politikalarının başında olan sözde Pontus Soykırımı iddialarının yaşandığının iddia edildiği bölgede, Trabzon-Sümela Manastırı'nda Patrik Bartholomeos yönetiminde Meryem Ana'nın göğe yükseldiğine inanılan 15 Ağustos'ta 88 yıl sonra ilk ayin düzenlenmiştir.[474] Manastır'da ayinin yapılması iki ülkenin dostluk ve barışa yönelik bir adım olarak okunması, Atina siyasetinin gerçeklerinin unutulmasına neden olabilir. Sümela ayini Yunanistan'ın ileriye yönelik beklentileri açısından önemlidir, Atina'nın bölge üzerine farklı hedefleri olabilir ve bugün Yunanistan'da isminde Pontus geçen, Doğu Karadeniz'i geri alma amacıyla etkinliler yapan 150'den fazla sivil toplum örgütü bulunmaktadır.[475] Ay içerisinde Davutoğlu iki önemli adım ile gündeme

[473] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ağustos 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).
[474] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 616.
[475] Yeliz Karadaş, ''Sümela Manastırı'nda Ayin'', *21. Yüzyıl Dergisi*, S. 22, Ankara 2010, s. 4.

gelmiştir. İstanköy'e giden Davutoğlu adada Türkler ile bir araya gelmiştir.[476] Bir açıklamasında Davutoğlu, casus belli kararının kaldırılmasının tek taraflı olmayacağını[477], ifade ederek adımların karşılıklı atılması gerektiği mesajını vermiştir. Ağustos ayında Yunanistan Selanik Başkonsolosluğu'na molotofkokteylli saldırı olurken aynı temsilcilik Eylül ayında da bir kez daha saldırıya uğramış[478], her iki saldırının sorumluları Yunan yetkililer tarafından bulunamamıştır.

Mavi Marmara sonrası gelişen Yunanistan-İsrail ilişkileri Ağustos ayında zirve yapmıştır. 16 Ağustos'ta Benjamin Netanyahu Yunanistan'ı ziyaret eden ilk İsrail Başbakanı olmuştur. Temmuz ayında Papandreu'da İsrail'i ziyaret etmiş ve ziyaret ile ilgili haberlerde bu görüşmede en çok Türkiye'nin konuşulduğu ve Papandreu'nun iki ülke arasındaki gerginlikten faydalanmayı ve bölgede etkin olmayı planladığı bu nedenle İsrail'e yanaştığı ifade edilmiştir. İflas söylemleri içinde Atina'nın özellikle turizm gelirlerini İsrailli turistler ile arttırmak temel amaçlarından biriydi.[479] Eylül ayında Yunanistan'dan GKRY'e yapılan ziyarette Maraş'ın Rumlara verilmesi önerisinin ciddiyetle değerlendirilmesini ifade etmiştir.[480] Maraş'ın Rumlara verilmesi Türkiye ve KKTC açısından kabul edilebilecek bir istek değildir. İki tarafın da bu ifadeleri dile getirmesi adada çözümün gelmesini hem engellemekte hem de çözümsüzlüğün devamı ile Yunanistan ve GKRY avantaj sağlama çabasındadır.[481] Bu

---

[476] Türkiye, *Türklere, Davutoğlu morali*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a457365.aspx?/Genel/a457365.aspx&, (13.05.2018).

[477] Habertürk, *Davutoğlu'dan 'Casus Belli' açıklaması*, http://hbr.tk/DqRLqb, (13.05.2018).

[478] NTV, *Selanik Başkonsolosluğu'na Molotoflu Saldırı*, https://www.ntv.com.tr/dunya/selanik-baskonsolosluguna-molotoflu-saldiri,r6Vvmxv0KU2tL8lMiTTreg, (13.05.2018).

[479] Veysel Kurt, ''İsrail 2010'', *Ortadoğu Yıllığı 2010*, Derleyen: Kemal İnat-Muhittin Ataman-İsmail Numan Telci, 1. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul 2011, s. 186-187.

[480] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Eylül 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2010-09-01, (13.05.2018).

[481] ''*Bu noktada Hristofyas'ın açık ve net bir şekilde Türk askeri çekilmeden, Türkiye liman ve havaalanları Rum bandıralı gemi ve uçaklara açılmadan ve Türk yerleşiklerin geri dönüşü kabul edilmeden herhangi bir çözümün söz konusu olamayacağını dilinden düşürmediğini hatırlamak gerekiyor. Zaten Ada'nın tamamını temsil ettiğini iddia eden ve 'Kıbrıs Cumhuriyeti' adını taşıyan bunu da dünyaya kabul ettirmiş olan bir yönetimin adil ve kalıcı bir çözüm çerçevesinde egemenliğini azınlık olarak gördüğü bir toplumla paylaşmaya razı olması beklenemez.*
Rum Yönetimi açısından bakılacak olursa acil halledilmesi gereken hedefler şunlardı:
1- Dünya genelinde hız kazanan mikro milliyetçilik ve etnik ayrımcılığın doğurduğu ayrılık talepleri ve bağımsızlık mücadelelerinin Kıbrıslı Türkler arasında ses getirici biçimde yaygınlaşmasını engellemek.
2- KKTC yetkililerinin, tüm kurumlarıyla yıllardır hakiki bir devlet olarak varlığını sürdüren KKTC'nin tanıtılmasında, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile oluşan ve dünyayı etkisi altına alan bağımsızlık rüzgârından faydalanmasını engellemek.

gelişme ilerleyen yıllarda Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlarına karşı oluşacak ittifakın ilk adımlarının atıldığı bir dönem olması bakımından son derece önemlidir. Teorinin vurguladığı üzere güvenlik ve çıkarların ortak olması Türkiye karşı bir cephenin oluşmasını sağlayacaktır.

Ekim ayında Erdoğan-Papandreu görüşmesi yapılmıştır. Erdoğan, Ruhban Okulu'nun açılması için hukuksal bir çerçevenin oluşması gerektiğini ifade etmiş, yetimhanenin Patrikhane'ye devir sürecinin olumlu olarak devam ettiğini ve Patrikhane Sen-Sinod Meclisi için yabancı uyruklu 12 Metropolitan'ın Türk vatandaşlığına geçiş işlemlerinin tamamlandığını ifade etmiştir.[482] Kasım ayında Türkiye'de PKK ile yakınlığı olduğu iddia edilen Barış ve Demokrasi Partisi lideri Selahattin Demirtaş ile Papandreu bir görüşme yapmıştır. Papandreu, Kürt sorunu olarak tanımladığı durumun çözümü için barışçıl yollar aranması gerektiğini ve katkı yapmak istediklerini belirtmiştir. Kasım ayında Dışişleri Bakanlığı'na getirilen Drutsas Türkiye-AB ilişkileri için zirve toplanmasını girişimde bulunulacağını ifade etmiştir.[483]

2010 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu'na bakıldığında istikşafi görüşmelerin devam ettiği ifade edilmiştir. Önceki raporlar ile aynı noktalara temas edilirken casus belli, UAD ve BM atıflar benzerdir. Türkiye'nin Yunanistan olmak üzere komşu ülkelerle ilişkilerini normalleştirmeye çalıştığına yer verilmiştir. Enerji ve Kıbrıs konusunda önceki yıllarda değinilen noktalar aynıdır. İki ülke arasında imzalanan geri kabul anlaşmasının uygulanması için Türkiye'nin olumlu adımlar atmış olduğu raporda yer almıştır.[484]

3- Yine Kosova'nın BM Güvenlik Konseyi kararına rağmen tanınmasının uluslararası hukukta yarattığı kırılma nedeniyle KKTC'nin tanınması önündeki tek engel olan BMGK 541 ve 550 sayılı kararların etkisini yitirmesini engellemek.
4- Her geçen gün artan "bölünmüşlüğün kesinleşmesi" ihtimalini Ada'dan uzaklaştırmak.
5- İzolasyonların kaldırılması gibi Türk tarafının statüsünü yükseltebilecek her türlü muhtemel "iyileştirmenin" önüne geçmek.
6- Uzlaşmaz tutumuyla nam salan Papadopulos'un, sebep olduğu olumsuz imajın Rum Yönetimi lehine düzeltilmesi.'' Gözde Kılıç Yaşın, ''Kıbrıs'ta Kimin Çözümü Müzakere Ediliyor?'', *21. Yüzyıl Dergisi*, S. 23, Ankara 2010, s. 75.

[482] Radikal, *Ege Denizi için bir kulaç daha atıldı*, http://www.radikal.com.tr/dunya/ege-denizi-icin-bir-kulac-daha-atildi-1025141/, (13.05.2018).

[483] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 580.

[484] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf, (13.05.2018), s. 37-96

2011 yılı bir önceki yıl yaşanan ilerlemelere rağmen iki ülke arasında bir o kadar sert ve gergin bir şekilde başlamış, Türk-Yunan ilişkileri neredeyse beklenmedik bir şok yaşamıştır. Tüm bu süreçte Yunanistan'da şiddetlenen ekonomik kriz ve halkın bu gelişmelere tepki vermesi Atina'nın dikkatleri başka bir yöne çekilmesi gerektiğine kanaat getirmiştir. Erzurum'da gerçekleşen 3. Büyükelçiler Konferansı'nda Papandreu'nun konuşması Türk devlet adamları ve kamuoyunda şok etkisi yaratmıştır. Papandreu, Türk-Yunan halkının barış ve dostluğuna vurgu yapmış, güvene dayalı ilişkilerin oluşması gerektiğini ifade etmesinin ardından 5 Ocak günü sekiz Türk savaş uçağının Eşek Adası üzerinde uçarak Yunanistan egemenliğini ihlal ettiğini ifade etmiştir. Türkiye'nin bu adımlarının Ege'de durumu değiştirmeyeceğini ifade eden Papandreu 1970'lı yıllardan beri olan kıta sahanlığı sorunun çözülmesi gerektiğini, ülkeler anlaşamazsa UAD'na gidilmesini işaret etmiştir. Bu ziyarete belki de damga vuran ifade Papandreu'nun Kıbrıs'ta Türkiye'yi işgalci olarak nitelendirmesi olmuştur. Kıbrıs gibi azınlıklar, Ekümenik Patrikhane ifadesi kullanarak bu konuların Türkiye'nin AB üyeliğinde etkili olduğunu ifade etmiştir.[485] Türkiye'den bu ifadelere iktidar ve muhalefet kanadından tepkiler gelmiştir. Davutoğlu, ifadelerin Yunanistan'ın bilinen görüşleri olduğu, iki ülke arasında yeni bir dilin gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir. KKTC'nin 2004 yılında çözüm için adım attığını ancak muhatap bulamadığını, aksi olsaydı bugün sorunların olmayacağını söylemiştir. Türkiye'nin Kıbrıs'ta uluslararası hukuktan doğan haklar ile bulunduğunu, AB veya Kıbrıs gibi bir seçeneğin kabul edilmeyeceğini ifade etmiştir.[486] Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Kıbrıs'ta Türkiye'nin işgalci olmadığını uluslararası anlaşmalardan doğan haklar ile adada olduğunu ifade etmiştir.[487] Genelkurmay Başkanlığı, Papandreu'nun Türkiye'de olduğu günlerde bir Yunan helikopterinin hava sahasını beş kez ihlal ettiğini açıklamıştır.[488] 2011 yılından itibaren

---

[485] Yeliz Karadaş, ''Papandreu'nun Erzurum Ziyareti'', *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2011/01/20/6065/papandreunun-erzurum-ziyareti*, (14.05.2018).

[486] Haberler, *Türkiye'yi Dar Kulvara Sokmasınlar*, https://www.haberler.com/davutoglu-sabrimizin-sonu-turkiye-nin-dar-2463598-haberi/, (14.05.2018).

[487] NTV, *Kılıçdaroğlu: Kıbrıs'a barış için asker gönderdik*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/kilicdaroglu-kibrisa-baris-icin-asker-gonderdik,xWjv4An4gkeUyIxG-P2utA, (14.05.2018).

[488] Haberler, *Papandreu Konuşurken Yunan Helikopteri Türk Hava Sahasını 5 Kez İhlal Etmiş*, https://www.haberler.com/papandreu-konusurken-yunan-helikopteri-turk-hava-2463224-haberi/, (14.05.2018).

son yıllarda pek rastlanmayan yüksek politika konuları üzerinden restleşme ve sert söylemler yeninden gündeme gelmeye başlayacaktır. Bu durum ise dönem dönem alçak politika konularında olan gelişmeleri dahi durdururken/yavaşlatırken yüksek politika konularında ise fikir ayrılıklarının derinleşmesine neden olacaktır.

Türk-Yunan ilişkilerinde gergin havanın yaşandığı süreçte Yunanistan-Ermenistan ve Yunanistan-İsrail arasında yakınlaşma, destek açıklamaları bu dönemde öne çıkmıştır. İsrail-Yunanistan ilişkilerinde savunma ağırlıklı gelişmeler olmuştur. İsrail Dışişleri Bakanı Avidgor Lieberman ile MSB Bakanı Evangelos Venizelos görüşmesi sonunda iki ülke arasında Ortak Bakanlar Kurulu oluşturulmasına ve iklim değişikliği, enerji, ekonomik ve yatırımlar konusunda ortak komiteler ve iş birliklerinin yapılmasına karar verilmiştir.[489] Yunanistan-Ermenistan ilişkilerinde bir kez daha Türkiye karşıtlığı ortak nokta olmuştur. Atina'da iki ülkenin lideri Papulyas ve Sarkisyan görüşmesinde, Papulyas iki ülke halkının Türkler tarafından kesildiğini söylemiş, Sarkisyan ise Türkiye'nin AB üyeliğinin geçmişini tanımasından geçtiğini ifade etmiştir.[490]

Mart ayında Davutoğlu Yunanistan'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyarette iki ülke arasında sorunların çözümü ve iş birliği gündeme gelirken, Davutoğlu'nun ziyaret öncesi Meis adası ile ilgili açıklamaları ve Batı Trakya'ya yapmış olduğu ziyaret öne çıkmıştır. Ziyaret nedeniyle Selanik Konsolosluğu önünde bir grup Davutoğlu'nu protesto etmiştir.[491] Mayıs ayında ise Başbakan Erdoğan Gümülcine'yi ziyaret etmiş Batı Trakya Türk azınlığına burada önemli mesajlar vermiştir.

2007-2011 arası Türk-Yunan ilişkileri önemli adımların atıldığı bir dönem olmasına rağmen özellikle iki ülkenin iç-dış politikada yaşadığı gelişmelerden etkilenmiştir. Türkiye'nin bu dönem Rum azınlıklarla ilgili atmış olduğu adımlar öne çıkarken, Atina'nın ekonomik krizin etkisi ile özellikle askeri harcamaların kısılmasına yönelik ifadeleri öne çıkmıştır. Ege'de araştırma gemileri ile ortaya çıkan gerginlikler ilerleyen süreçte Doğu Akdeniz'de yaşanacak sorunların ayak sesleri

---

[489] Yıldırım Turan, ''İsrail 2011'', *Ortadoğu Yıllığı 2011*, Derleyen: Kemal İnat-Muhittin Ataman-Fuat Aydın-Bilal Yıldırım, 1. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul 2012, s. 171.
[490] Habertürk, *Türklere ağır sözler!* , http://hbr.tk/j4HbRf, (14.05.2018).
[491] Hürriyet, *Atina ile Meis krizi*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/atina-ile-meis-krizi-17201340, (14.05.2018). , Manol Kostidis, ''Davutoğlu, Selanik'te protesto edildi'', *http://www.iha.com.tr/haber-davutoglu-selanikte-protesto-edildi-163950/,* (14.05.2018).

olacaktır. İki ülke arasında bu dönem kurulan YDİK ise her ne olursa olsun ilişkilerin ilerlediğinin en önemli göstergesi olmuştur. Sonraki başlık altında 2011-2015 arası Türk-Yunan ilişkileri incelenirken ilişkilerin 2002-2011 arası döneme göre gerginleşmeye başladığı gözlemlenecektir.

2.3. EKONOMİK KRİZ VE DOĞU AKDENİZ ETKİSİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2011-2015)

12 Haziran 2011'de yapılan seçimler ile AK Parti üçüncü kez Türkiye'de iktidara gelmiş, 61.[492] ile 62.[493] Hükümeti kurma ve 2002 yılından bu yana izlemiş olduğu dış politikaya dört yıl daha uygulama şansını elde etmiştir. Partinin 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi'nde Türk dış politikası 'lider ülke' başlığı altında sunulmuştur. İzlenen dış politika ile normalleşme sürecine girildiği ve kazan-kazan sisteminin olduğu, ülke çıkarlarının korunduğu aynı zamanda komşularla ilişkilerin düzeldiğine yer verilmiştir. Türk dış politikasının bütünlük içerisinde ilkesel bir dış politikası olduğu, bu bütünlük ile vizyoner, ön alıcı ve uzun soluklu politikaların gelişmesinin sağlandığı ifade edilmiştir. Böylelikle Türkiye'nin pek çok bölgede bölgesel ve küresel sorunların çözümünde inisiyatiflere öncülük ettiği beyannamede yer alırken, gelişmelerle ilgili olarak 'komşularla sıfır sorun' politikasının vurgusu yapılmıştır. Yunanistan ile ilgili olarak YDİK kurulduğu ve ilişkilere yeni bir uygulama gelirken, Türkiye'nin bu uygulama ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerinin en üst düzeye çıkmasının sağlandığına yer verilmiştir.[494]

Seçimlerin ardından Temmuz ayında GKRY'nin AB dönem başkanlığının başlayacak olması ve Türkiye itirazları gündeme gelmiştir. AB Genişleme ve Komşuluk Politikasından Sorumlu Komiseri Stefan Füle Ankara'da Davutoğlu ile

---

[492] Kurulan 61. Hükümet'te 6 Temmuz 2011-29 Ağustos 2014 arasında Başbakanlık görevini Recep Tayyip Erdoğan, Dışişleri Bakanlığı görevini Ahmet Davutoğlu yapmıştır.

[493] Başbakan Erdoğan'ın 10 Ağustos 2014'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olurken, Ak Parti Genel Başkanlığı'nda istifa etmiştir. Parti genel başkanlığına Ahmet Davutoğlu gelirken 62. Hükümet'i de kurmuştur. 29 Ağustos 2014 ile 28 Ağustos 2015 arasında görev yapan bu hükümette Başbakanlık görevini Ahmet Davutoğlu, Dışişleri Bakanlığı görevini Mevlüt Çavuşoğlu yapmıştır.

[494] Ak Parti, *2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi*, http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2011-beyanname.pdf, (15.05.2018), s. 270-271.

görüşmüştür. Davutoğlu, AB-Türkiye ilişkilerinde tıkanıklığın Kıbrıs'ta yaşanacak gelişmelere bağlı olduğunu ve GKRY'nin dönem başkanlığı halinde tıkanıklığın donma noktasına geleceğini açıklamıştır. Dönem başkanlığında GKRY muhatap alınmayacağını ve adada çözüm sonrası başkanlığı alması gerektiğini ifade etmiştir.[495] Bu ifadeler Türkiye'nin AB politikasında Kıbrıs'ın önemini ortaya koyarken, AB'ye üyelik için dönem başkanı dahi olsa bu yönetimin muhatap almayacağınım vurgulanması önemlidir. İfade edilmesi gereken bir nokta da Türkiye'nin bu dönem dış politikada aktif olması AB'ye bu tür mesajlar vermesini de mümkün kılmıştır. İç siyasette partinin seçimlerden 3. kez başarılı çıkması ve halk desteğinin mevcudiyeti AB'ye karşı politikalarda söylemlerin dönem dönem keskin olmasını sağlayacaktır.

Erdoğan, seçimlerden sonra KKTC'ye ziyarette bulunmuştur. Ziyarette Kıbrıs diye bir devletin olmadığını, KKTC ve GKRY olduğunu ifade etmiştir. Annan Planı'nda Türkler evet demesine rağmen Rumların AB'ye üyelik ile ödüllendirildiğini belirtmiştir.[496] Davutoğlu ve Erdoğan'ın ifadelerine Atina yanıt vermiştir. Türkiye'nin AB'yi tehdit edecek durumda olmadığı ve birliğe karşı yükümlülüklerini ifade edilirken, Kıbrıs sorununun özünün 'istila' ve 'işgal' olduğu Kıbrıs'ta mevcut durumun sona ermesi ile Türk-Yunan ilişkilerinin düzelebileceği ifade edilmiştir.[497] Bu açıklama egemenlik meselesi olması nedeniyle yüksek politika konusu olan Kıbrıs'da ne kadar derin bir fikir ayrılığı olduğunu ortaya koymuştur. Yine Yunanistan'ın Kıbrıs ile ilgili açıklamalarında AB atıf yapması Türkiye'ye karşı bir dış dengeleme hamlesi olarak değerlendirilebilir.

Ağustos ayında To Vima kaynaklı habere göre Atina, kaçak göçün engellenmesi amacıyla Türkiye ile olan Meriç sınırına hendek kazma kararı verdiği ve çalışmaların başladığı açıklanmıştır. Hendek ile ülkenin kuzeydoğusunun etkin savunulmasının sağlanacağı ifade edilmiştir.[498] Yunanistan'ın sınırlarına yönelik çalışmalar yaptığı süreçte 12 Ağustos'ta Yunanistan Dışişleri Bakanı Stavros Lambrinidis Gökçeada'ya gelmiş ve Patrik Bartholomeus'un patrikliği üstlenmesinin

---

[495] Radikal, *Füle soğuk bir Kıbrıs duşu aldı*, http://www.radikal.com.tr/turkiye/fule-soguk-bir-kibris-dusu-aldi-1056245/, (15.05.2018).
[496] BBC Türkçe, *Erdoğan: Kıbrıs diye bir devlet yok*, http://bbc.in/paZPnG, (15.05.2018).
[497] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 581.
[498] Al Jazeera Türk, *Yunanistan ile Türkiye arasında 'derin' ayrılık*, http://www.aljazeera.com.tr/haber/yunanistan-ile-turkiye-arasinda-derin-ayrilik, (15.05.2018).

20. , din adamı oluşunun 50. Yılı nedeniyle düzenlenen törene katılmıştır. Bakan bir yetkilinin ifadesi halinde büyük bir soruna neden olacak ama Türk kamuoyunda ilgi çekmeyen bir ifade kullanmıştır, ‘‘*İmroz'daki tüm vatandaşlarımı görmek için buradayım.*’’[499] Vatandaş ifadesinin kullanabilmesi için azınlık üyelerinin Yunanistan kimliği taşıması gerekmektedir, ancak azınlık üyelerinin Türk vatandaşı olmasına rağmen bu ifade kullanımı oldukça sorunludur. 15 Ağustos'ta Sümela Manastırı bir kez daha geçen yıl yapılan ayin töreni gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 29 Ağustos'ta çıkarılan 651 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile de azınlık vakıflarına ait 1936 yılından sonra edinilmiş ve 1974 yılında hazineye geçmiş olan taşınmazlar iadesine karar verilmiştir. Davutoğlu bu adımı tarihi olarak nitelendirmiştir.[500] Papandreu atılan bu karar ile ilgili memnuniyetini ifade ederken, Füle atılan bu adımı olumlu ve din özgürlüğüne katkı yaptığını ifade etmiştir. Ağustos ayında Ali Babacan Batı Trakya'yı ziyaret etmiş ve burada çeşitli ziyaretlerde bulunmuştur.[501] Yunanistan'da ise Eylül ayında Atina'da cami yapılması kararı verilirken, Ramazan Bayramı'nda Rodos'ta İbrahim Paşa Cami ve ilk defa Süleymaniye Cami ibadete açılmıştır.[502] Kısmen alçak politikası konusu olark görülebilecek bu hamleler aslında devletlerin kendi iç siyasetinde önem arz eden konumdadırlar. Her ne kadar Ankara'nın adımlarına karşılık gelen hamleler olmasa bile Atina'nın cami kararı önemli bir gelişme olarak ele alınmalıdır.

Yaz aylarında yaşanan bu gelişmelerin ardından 2011'in kalan zaman diliminde doğalgaz ve enerji alanı temel tartışma konuları öne çıkmıştır. Ağustos ayının son günlerinde MSB Bakanı Beglitis, Kıbrıs'ın uluslararası hukuktan gelen haklarını korunacağını, ülkesinin karasularını 12 mile çıkarmaya hakkı ile MEB ilan etme hakkını olduğunu, bunu gerekli gördükleri zaman ilan edeceklerini ifade etmiştir. Bağış ise yanıt olarak 'donanmalar bunun için var ifadesini kullanmış', Yunan Dışişleri Bakanı sözcüsü Delavekuras tehditkâr ifadelerin Doğu Akdeniz'in istikrarı

---

[499] İHA, *Yunan Bakan 'Patrik' için Gökçeada'da*, http://www.iha.com.tr/haber-yunan-bakan-patrik-icin-gokceadada-188191/, (15.05.2018).

[500] Milliyet, *Azınlık mülklerinde tarihi iade*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1432411, (15.05.2018).

[501] Sabah, *Batı Trakya'daki Türk azınlığa bakan özeni*, https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/08/31/bati-trakyadaki-turk-azinliga-bakan-ozeni, (15.05.2018).

[502] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *2012 Yılına Girerken Dış Politikamız*, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2012_butce_tasarisi.doc, (15.05.2018), s. 41.

için kaygıya neden olduğunu söylemiştir. Türkiye ile KKTC 21 Eylül'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması imzalamış ve TPAO'ya petrol ve doğalgaz arama izni verilmiştir.[503] Anlaşmaya Yunanistan ve GKRY tepkiler gecikmemiştir. Atina, anlaşmanın uluslararası hukuka ve BM Güvenlik Konseyi kararına aykırı olduğunu, Hristofyas ise sondajlar sonucu doğal kaynak bulunması halinde çözüm olmasa bile kaynaktan Kıbrıslı Türklerin de faydalanacağını açıklamıştır.[504] Erdoğan da Kıbrıs'ta aramalar sonucu petrol veya hidrokarbon bulunması halinde gelirin BM denetiminde bir fona yatırılmasını, fonun adil paylaştırılmasını ancak silahlanmada kullanılmaması şeklinde bir teklifi dile getirmiştir.[505] Papandreu, gelişmeler üzerine Erdoğan'ı aramış ve sükûnet çağrısı yaparken, egemen bir devlet olarak Kıbrıs'ın karar hakkına sahip olduğunu, tek taraflı eylemlerden kaçınılması gerektiğini ifade etmiştir.[506] İlerleyen yıllarda iki ülke arasında Doğu Akdeniz'de doğal kaynaklar önemli bir sorun haline geleceğinin ilk işaretleri bu dnemde görülmüştür. Bu olay iki ülke arasında güç, göreli kazanç ve güvenlik ikilime gibi realist teorinin unsurlarını barındırırken, bu usurlar Türkiye açısından sadece Atina ile sınırlı kalmayacaktır. Aralık ayında eski Başbakan Mesut Yılmaz'ın bir röportajında Yunan ormanlarının yakmanın bir devlet sırrı olduğunu ifade etmesi krize neden olmuştur.[507]

2011 yılı İsrail-Yunanistan ilişkilerine bakıldığında Haziran ayında İsrail, Yunanistan'dan tarafından kabul görmeyen, 'Türkiye bölgede herhangi bir 'askeri eyleme' girişirse üslerini kullanmayı, uçaklarının Yunan üslerinde duraklamasını' isteğini reddetmiştir. Ay içerisinde Teselya'da iki ülke hava birlikleri ortak tatbikat yaparken, Kasım ayında İsrail'in güneyinde Yunanistan ile NATO-İsrail ilişkilerini güçlendirme kapsamında hava tatbikatı yapılmıştır. Burada ifade edilmesi gereken bir nokta iki ülkenin yakınlaşmasında özellikle Yunan basını İsrail'in Türkiye'ye karşı Atina'yı kullanmaya çalıştığı ve Papandreu hükümeti bakanları ile İsrail'in isteklerine

---

[503] Ali Dayıoğlu, *a.g.e.* , s. 576-584.
[504] EkoAvrasya, *Atılan imza Rumlar'ı panikletti*, http://ekoavrasya.net/Manset.aspx?pid=21&lang=TR, (15.05.2018).
[505] Hürriyet, *Yaka silkiyorlar*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yaka-silkiyorlar-18826880, (15.05.2018).
[506] Yahya Bostan, ''Ya sondaj dursun ya da deklarasyon yayınlansın'', *https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/09/27/ya-sondaj-dursun-ya-da-deklarasyon-yayinlansin*, (15.05.2018).
[507] Vatan, *Yılmaz konuştu Atina ayağa kalktı*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=420212, (15.05.2018).

karşı kırmızı çizgileri aşılmamasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.[508] Ay içerisinde GKRY-İsrail ilişkilerinde de gelişme olmuştur. Rum Yönetimi petrol arama faaliyetlerinde İsrail ile iş birliği yapması ve Kıbrıs'ta sorun çözülmeden bunun gerçekleşmesi Türkiye'den sert eleştirilere neden olmuştur.[509] Yunanistan ve İsrail arasında gerçekleşen yakınlaşma teori açısından dış dengeleme olarak ifade edilebilir. Türkiye her iki ülke için ulusal güvenlik tartışmalarında yer alması Tel Aviv-Atina yakınlaşmasını sağlamıştır. Yine iki ülke arasında özellikle Doğu Akdeniz gelişmeleri bir çıkar çatışmasına neden olmaması ve göreli kazanç gibi kavramların ilişkilerde var olmaması Yunanistan-İsrail yakınlaşmasını kuvvetlendirmiştir.

2011 AB Türkiye İlerleme Raporu önceki raporların tekrarı gibidir. İstikşafi görüşmeler ve karşılıklı ziyaretlere raporda yer verilmiştir. Casus belli kararına atıf yapılırken, Türkiye'nin Yunan adaları, kıta sahanlığı ve hava sahası ihlalleri yaptığını Atina'nın şikâyet ettiğini raporda yer almıştır. Kıbrıs konusunda ve enerji alanında geçmiş raporlar ile benzerlik taşımaktadır. Geri kabul anlaşmasının uygulanmasında iki ülke arasında olumlu gelişmeler olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'nin azınlık okullarına yönelik adımlar attığına yer verilmiş ancak Rum azınlığın durumunun değişmediği, Gökçeada ve Bozcaada'da Rum azınlığın eğitime erişim ile ilgili sorunlar olduğu ve mülkiyet sorunlarının devam ettiği ifade edilmiştir. Gökçeada'da okulun yeniden açılması için kararın sonuçlanmadığı da vurgulanmıştır.[510]

2012 yılı önceki yıllara göre ilişkilerin daha yavaşladığı özellikle Atina'nın ekonomik krize odaklandığı bir yıl olmuştur. Ülkede artan krizin şiddeti ve halkın kriz ile beraber yaşananlara tepki göstermesi, Atina'nın dış politikadan çok iç siyasete odaklanmasına neden olmuştur. Krize rağmen iki ülkenin ilişkilerinde gelişmeler devam etmiştir. 4-6 Ocak tarihlerinde Bağış, Yunanistan'a ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyarette ülkenin Dışişleri ve Savunma Bakanları ile görüşmeler yapılmıştır. Savunma Bakanı ile yapılan görüşme sonrasında Bağış, iki ülke arasında ilişkilerin ilerlemesi, NATO üyesi iki ülkenin birbirlerine zarar değil aksine birbirlerini korumak ile sorumlu

---

[508] Yıldırım Turan, *a.g.e.* , s. 172-173.

[509] Ali Balcı, ''Türkiye'nin Yunanistan Politikası 2011'', *Türk Dış Politikası Yıllığı 2011*, 1. Baskı, SETA Yayınları, İstanbul 2012, s. 519.

[510] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, (15.05.2018), s. 4-105.

olduklarını ifade etmiştir. Avramopulos, iki ülke arasında ilişkilerin gelişmesi için güçlü bir niyet olduğunu ifade etmiştir.[511] Ay içerisinde Rum azınlık ile ilgili olarak Ankara bir adım daha atmıştır. 1964 yılında kapatılan Gökçeada Rum ilkokulunun yeniden açılması için yapılan talebin kabul edildiği, okulun açılması için gerekli girişimlerin yapılabileceği Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri tarafından iletilmiştir.[512]

Şubat ayında Yunanistan Kamu Düzeni Bakanı Hristos Papuçis Türk-Yunan sınırına yapımı Ağustos sonu veya Eylül başında bitecek olan tel örgü inşasına başlandığını açıklamıştır.[513] Mart ayında hem Rum azınlık hem de askeri konular gündeme gelmiştir. Erdoğan ile Obama'nın Seul'de yapmış oldukları ortak açıklamada Obama'nın, Ruhban Okulu'nun açılacağını kararını duymaktan mutlu olduğunu ifade etmesi, dini azınlıklarla ilgili Türkiye'nin çabalarından dolayı tebrik etmesi, Rum azınlık ve Atina tarafından heyecanla karşılanmıştır.[514] Mart ayının son günlerinde askerden arındırılmış statüsünde bulunan Semadirek Adası'nda Yunanistan askeri tatbikat gerçekleştirmiştir. Gelişme üzerine Ankara Atina'ya nota vermiş, Atina ise karşı bir nota ile yanıt vermiştir.[515] Karşılıklı notalar yaşanan gelişmelerin bir sonucudur. Temel neden ise iki ülkenin birbirlerini güvenlik açısından riskli görmesidir. Bu nedenle Atina yönetimi askerden arındırılmış bölgede tatbikat yaparken, Ankara'nın ise yanıtı nota vermek olmuştur.

2012 yazı yoğun ve çeşitli konuların gündeme geldiği bir dönem olmuştur. Temmuz ayında Türk-Yunan ilişkilerinde bir ilk yaşanmış, Yunanistan Genelkurmay Başkanı Meis Adası üzerinde yapılacak olan sanal bombalama tatbikatını ve uçuşunu Twitter'da duyurmuştur. Uçuş sırasında havalanan Türk jetleri önleme uçuşu yapmamıştır. Bu adım iki açıdan önemlidir, daha önce Yunanistan uçuşları NATO üzerinden bilgilendirme olarak paylaşıyor ve Türkiye'nin bu şekilde bilgi almasını

---

[511] Akşam, *Bakan Bağış'a Atina'da dostane karşılama*, https://www.aksam.com.tr/guncel/bakan-bagisa-atinada-dostane-karsilama--90435h/haber-90435, (15.05.2018).
[512] NTV, *Gökçeada'da 48 yıl sonra ilk Rum okulu*, https://www.ntv.com.tr/egitim/gokceadada-48-yil-sonra-ilk-rum-okulu,8XafogKsckqHjZavb9RNzg, (15.05.2018).
[513] Sabah, *Türk Yunan sınırına tel örgü*, https://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/02/07/turk-yunan-sinirina-tel-orgu, (15.05.2018).
[514] Hürriyet, *Atina'da Ruhban Okulu heyecanı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/atina-da-ruhban-okulu-heyecani-20212694, (15.05.2018).
[515] NTV, *'Türkiye Yunanistan'a nota verdi'*, https://www.ntv.com.tr/dunya/turkiye-yunanistana-nota-verdi,v2UVat6WcEqYDahmIgZbwA, (13.05.2018).

sağlıyorlardı.[516] Bu kez Türkiye dolaysız bir şekilde durumu öğrenmiş hem de tatbikat sırasında herhangi bir gerilim yaşanmamıştır. 9 Temmuz'da Yunanistan'dan bir açıklama daha gelmiştir. Dışişleri Bakanı Avramopulos casus belli kararının iki ülke ilişkilerinin gelişmesinde engel olduğunu ifade etmiştir ve deniz sınırlarının belirlenmesi için Deniz Hukuku ile ilgili BM Sözleşmesi'ni işaret etmiştir. Son dönemde askeri alanda yaşanan olumlu gelişmelerin ardından Atina'nın casus belli ve Deniz Hukuku'nu işaret etmesi yüksek politika konunlarında çeşitli beklentilerin olduğunu ortaya koymuştur. Ancak yakın zamanda silahsızlandırılmış adalarda çeşitli faaliyetler yapan Yunanistan'ın bu adımları beklemesi ise kuşkusuz kamuoyuna verilen mesajların ötesine geçemeyecektir. Güvenlik algılarının bu kadar kuvvetli olduğu Ankara-Atina hattında casus belli kararının kaldırılması yakın vadede mümkün değildir. Ruhban Okulu'nun açılması için çalışmaların devam ettiğini belirtirken, Patrikhane ile Batı Trakya'nın mütekabiliyet ile ele alınamayacağını açıklamıştır.[517] Bağış ise Avramopulos'un Türkiye dostu siyasetçi olduğunu ve ''*Türkiye'yle iyi geçinmek Yunanistan'ın da yararına. Türkiye'ye dostluk gösteren dostluk görür*''[518] ifadesini kullanmıştır. Ay içerisinde Selanik Metropoliti Anthimos bir röportajında, ''*... Heybeli Ruhban Okulu açılırsa ve İstanbul'u ziyaret eden Hıristiyanlar için Ayasofya'da yılda 2-3 kez ayin yapılırsa, sadece o zaman, cami yapılmasına izin vereceğiz*''[519] ifadesini kullanarak din adamı olarak ibadet özgürlüğü konusunda rövanşist bir tablo çizmiştir. Bu bakış açılarından bağımsız Bursa'da 90 yıl sonra restore edilen kilisede ayin düzenlenmiştir. Bursa Metropoliti Prof. Dr. Elpiduforos Lambriniadis, mübadeleden sonra yapılan ilk ayin olduğunu belirtmiştir.[520] 13 ve 17 Temmuz'da Yeniçağ Gazetesi Eşek, Bulamaç, Nergizcik Adaları'nın Yunanistan tarafından işgal edildiği iddiasına yer vermiştir.[521] 2012 yılından sonra Türk basınında

---

[516] Hürriyet, *Türk-Yunan ilişkilerinde bir ilk*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turk-yunan-iliskilerinde-bir-ilk-20935095, (15.05.2018).

[517] Posta, Yunanistan: 'Casus belli kararı kaldırılsın', j.mp/NPdCnL, (15.05.2018).

[518] TRT Haber, *"Taç Giyen Başa Akıl Gelir"*, http://tinyurl.com/7o9mpaw, (15.05.2018).

[519] Taki Berberakis, ''Atina'da cami istiyorsanız Ayasofya'yı ibadete açın'', *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1565407*,, (15.05.2018).

[520] Osman Akın, ''90 yıl sonra bir ilk'', *http://www.iha.com.tr/haber-90-yil-sonra-bir-ilk-236581/*, (15.05.2018).

[521] Ahmet Takan, ''Yunanistan Ege sahilimizde bir adamızı daha işgal etti... Eşek ve Bulama'', *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-ege-sahilimizde-bir-adamizi-daha-isgal-etti-esek-ve-bulama-23376yy.htm*, (15.05.2018). ; Ümit Özdağ, ''İnanılır gibi değil ancak doğru: Ege'de işgal edilen

ve kamuoyunda Yunanistan'ın Türkiye'ye ait adaları işgal ettiği, adalara askeri birlik yerleştirdiği ve silahlandırdığı iddiaları sıkça yer alacaktır. Temmuz ayında GKRY'nin AB Dönem Başkanlığı başlamıştır. Türkiye, 2011 yılında açıkladığı politika bağlamında GKRY dönem başkanlığında AB ile ilişkilerin neredeyse donduğu bir süreç yaşanmıştır.

Ağustos ayında dönemin Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ Batı Trakya'ya gitmiştir. Bozdağ, burada GTGB ve DEB'i ziyaret etmiştir. Milletvekili Mehmet Müezzinoğlu ve eşinin pasaportunda doğum yeri 'Gümülcine' yazması nedeniyle ülkeye girişlerine ise izin verilmemiştir. Durum pasaportlara doğum yeri olarak 'Komotini' yazılmasının ardından düzelmiştir. Bu gelişme Yunanistan Dışişleri ve Başbakanı'na aktarılmasına rağmen çözülmemesi krize neden olurken[522], Yunanistan'ın azınlık ve Türklere olan bakış açısını bir kez daha ortaya koymuştur. Ekim ayında Davutoğlu Yunanistan'ı ziyaret etmiş ve ikinci YDİK hazırlıkları, bölgesel konular ele alınmıştır. Davutoğlu iki ülke arasında ilişkilerin gelişmesi için ortak vizyonun paylaşıldığını açıklamıştır.[523] Bu ziyarette bir kez daha son yılların klasik eylemi olan ortak hedefler ve kararlardan bahsedilmiş ancak yüksek politika konularında kuvvetli bir ilerleme olmasına yönelik adımlar gelmemiştir.

Kasım ayında Türk-Yunan toplumlarında karşılıklı olarak algıların oluşmasına en büyük etkenlerden biri olan ders içerikleri gündeme gelmiştir. Davutoğlu konu ile ilgili olarak, 2005-2006-2007 yılında toplantı yapıldığını dördüncü toplantının Yunanistan'ın isteksizliği nedeniyle yapılmadığını ve aynı isteksizliğin olumsuz ifadelerin çıkarılması konusunda da olduğunu ifade etmiştir.[524] Ay içerisinde bir kez daha DHKP-C ve Yunanistan yan yana anılmıştır. İstanbul Terörle Mücadele Şube istihbarat raporlarına göre, örgütün Yunanistan'da Lavrion, Kinesa ve Dileysi kampları bulunduğu, kamplarda bomba, suikast ve sabotaj eğitimi verildiği ifade

---

Türk adaları'', *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/inanilir-gibi-degil-ancak-dogru-egede-isgal-edilen-turk-adalari-23458yy.htm*, (15.08.2018).

[522] Haberler, *Başbakan Yardımcısı Bozdağ'ın Yunanistan Ziyareti*, dlvr.it/21LVW0, (15.05.2018). ; Turan Yılmaz-Yorgo Kırbaki, '''Doğum yeri Gümülcine' krizi'', http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dogum-yeri-gumulcine-krizi-21269372, (15.05.2018).

[523] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Türk-Yunan dostluğu bütün krizleri aşacak güçtedir."*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-_turk-yunan-dostlugu-butun-krizleri-asacak-guctedir__.tr.mfa, (16.05.2018).

[524] Hürriyet, *Davutoğlu: Yunan tarafı isteksiz*, dlvr.it/2VtYQC, (16.05.2018).

edilmiştir.[525] Aralık ayında terör örgütü PKK elebaşlarında Murat Karayılan'ın ait bir yayının Savaş Müzesi'nde tanıtımı yapıldığı ortaya çıkmış, Davutoğlu tepkilerini iletmiş ve müzenin yönetim kurulu başkanı Tümgeneral görevden alınmıştır.[526] Bu gelişmeler Türkiye'nin güvenlik algısının salt komşu devletten gelebilecek askeri tehdit olmadığını, aynı zamanda devletin güvenliği ve bekasına yönelik Atina'nın başka faaliyetleri nedeniyle bu algıların oluştuğunu ortaya koymuştur.

2012 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu'na bakıldığında istikşafi görüşmeler, casus belli ve bununla ilgili olarak UAD ve BM Şartı'na bu yıl da atıflar yapılmıştır. 2012 raporunda Yunanistan'ın 2011 yılında Türkiye'nin Meis adasına ait olan ve Yunanistan'ın kıta sahanlığında olduğunu iddia ettiği alanda Türkiye'nin petrol ve doğalgaz aramasına itiraz ettiğine yer verilmiştir. İki ülke arasında uygulanan geri kabul anlaşmasının sınırlı bir şekilde uygulandığı ifade edilmektedir. Trabzon'da 90 yıl sonra kutsal olarak kabul edilen bir günde Rum Ortodoks Patriği Bartholomeos yönetimin de ayin yapıldığı raporda bulunan bir diğer konudur. Ekümenik kullanımı ile ilgili olarak Türk makamların unvanın kullanımını serbest olduğunu belirtmesine rağmen, resmi olarak uygulamanın olmadığına işaret edilmiştir. Gökçeada ve Bozcaada'da ilgili eleştiriler 2012 raporunda da yer almış ve Gökçeada'da okulun açılmadığı belirtilmiştir. Kıbrıs ile ilgili olarak 2012 raporu bir farklılık taşımamaktadır.

2013 yılı geçmiş yıllara göre daha sakin geçmiştir. Ocak ayında Başbakan Andonis Samaras'ın Ege Denizi'nde petrol aranması için talimat vermesi üzerine Davutoğlu, Türkiye'nin de buna mukabil adımlar atacağını ancak bu tür bir gelişme olmamasını ümit ettiğini belirtmiştir.[527] Ay içerisinde Katar'da Erdoğan ile Samaras bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede Ruhban Okulu ve Batı Trakya Türk azınlığı gündeme gelmiştir. Erdoğan, Ruhban Okulu'nun açılması ile ilgili sorunun çözülebileceğini işaret ederken, Yunanistan'da azınlığın hakları ile ilgili özellikle 240

---

[525] Ufuk Emin Köroğlu, ''Komşuda DHKP-C'nin 3 kampı var'', *https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/12/20/komsuda-dhkpcnin-3-kampi-var*, (16.05.2018).

[526] Türkiye, *Yunanistan'da Karayılan krizi*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/ana-sayfa-ust/28659.aspx, (16.05.2018).

[527] NTV, *Davutoğlu'dan Yunanistan'a petrol resti*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/davutogludan-yunanistana-petrol-resti,_HRtNVEwzUGjtmvAeWck_g, (17.05.2018).

İmam Yasası'nın ile Atina'ya cami yapımı gündeme geldiği ifade edilmiştir.[528] Erdoğan'ın cami yapımını üstlenme teklifi Şubat ayında reddedilmiştir.

Mart ayında İstanbul'da iki ülke arasında YDİK toplantısı gerçekleşmiştir. Samaras, ''*bugün Türk-Yunan ilişkileri için büyük gün*'' ifadesini kullanırken Erdoğan, '' ... *stratejik işbirliği derken, olaya çok farklı bir boyut kazandırmak istiyoruz. Yani bundan sonra, böyle dedikodular üzerine kurulmuş bir siyaset Türkiye ile Yunanistan arasında olmasın*''demiştir.[529] Bu dönem Davutoğlu'nun yapmış olduğu Kıbrıs'ta doğal kaynakların paylaşımı için dörtlü konferans önerisi ise kabul görmemiştir.[530] Ay içerisinde Davutoğlu Yunan basınına verdiği röportajda, Ege ve MEB konularında farklı görüşlerin olduğunu sorunların kazan-kazan şeklinde çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Adalar konusu ile ilgili olarak Türkiye'nin etrafında kuşatılmayı kabul etmeyeceği ve sorunun çözümünün olabileceğini ifade etmiştir.[531] Ankara kazan-kazan önerisini yapmakla beraber ulusal güvenlik ve devletin bekasına yönelik adımlara ise kabul etmeyeceğini ifade ederek Türk-Yunan ilişkilerin yaşanacak gelişmelerle ilgili çerçeveyi net bir şekilde çizmiştir. Kuşkusuz adalara atıf yapılarak konunun yüksek politika içerisinde olduğunu bilincinde çözüme ulaştırılması gerektiği ifade edilmiştir. Ay içerisinde Avramopulos, Ayasofya'nın tarihi, dini kimliği ile uyuşmayan şekilde kullanımına Yunanistan'ın uluslararası düzeyde tepki göstereceğini açıklamıştır.[532]

Mayıs ayında Türkiye'nin Ege ve Akdeniz'de gerçekleştirdiği Deniz Kurdu tatbikatı sırasında Yunan F-16'ları 1,5 dakika boyunca 4 kez Türk helikopterlerini taciz etmiştir. Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı'ndan hava ihlali nedeniyle nota verilmesini isterken, Bakanlık ise bilgilendirme amacıyla bu konularda karşılıklı nota verildiğini ifade etmiştir.[533] Temmuz ayında iki ülkenin Dışişleri Bakanları Ankara'da bir araya gelmiş ve ikili ilişkiler, AB çerçevesinde ilişkiler ve Orta Doğu

---

[528] Hürriyet, *Ruhban Okulu yorumu: Olabilir*, bit.ly/TUQFKe, (17.05.2018).
[529] T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye-Yunanistan 2. Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi Toplantısı İstanbul'da Yapıldı, *https://kdk.gov.tr/haber/turkiye-yunanistan-2-yuksek-duzeyli-isbirligi-konseyi-toplantisi-istanbulda-yapildi/230*, (17.05.2018).
[530] Ufuk Ulutaş-Can Acun vd. , *2013'te Dış Politika*, Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 28.
[531] Anadolu Ajansı, *Yeni ufuklar açmak istiyoruz*, http://v.aa.com.tr/266762, (17.05.2018).
[532] CNN Türk, *Yunanistan'dan Ayasofya resti*, https://www.cnnturk.com/2013/dunya/03/19/yunanistandan.ayasofya.resti/700822.0/index.html, (17.05.2018).
[533] Hürriyet, *Tatbikata Yunanistan tacizi*, dlvr.it/3QyZbK, (17.05.2018).

ile bölgede yaşanana gelişmeler ele alındığı ifade edilmiştir. Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP) Anlaşması ile Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı (TAP) projesinin konusunda mutabık kalındığı ve TAP projesinin iki ülkeyi enerji alanında bağlarken bu alanda ilişkilerin geliştireceği ifade edilmiştir.[534]

Eylül ayında Dışişleri Bakanları görüşme yapmış, karşılıklı ticaret ve yatırımların arttırılması, terörle mücadelede iş birliğinin arttırılması ve Ege ile ilgili konular üzerinde durulmuştur. Türkiye-AB ilişkileri bağlamında Yunanistan'ın AB dönem başkanlığı sürecinde birlik ile Türkiye arasında ilerleme sağlanması konusu, Yunanistan'ın Türkiye'ye AB konusunda desteği vurgulanmıştır.[535] Ekim ayında Bağış Yunanistan'a ziyaret gerçekleştirmiştir. Burada Dışişleri Bakanı Vekili ve Savunma Bakanı ile görüşme gerçekleştirmiştir. Dışişleri ile yapılan görüşmede Ruhban Okulu, AB, Kıbrıs, Batı Trakya Türk azınlığı ve Atina'da cami yapımı ile ilgili konuların gündeme geldiği ifade edilmiştir.[536] Bağış daha sonra Batı Trakya'ya geçerek burada azınlık temsilcileri görüşmeler gerçekleştirmiştir.

İsrail-Yunanistan ilişkileri 2013 yılında da ilerlemeye devam etmiş ve Ekim ayında iki ülke arasında YDİK toplantısı gerçekleştirilmiştir. İsrail Başbakanı Netanyahu, iki batı demokrasisinin bölgede istikrara ve güvenliğin garantisi olduğunu ifade etmiş Samaras ise GKRY ile Yunanistan'ın İsrail-AB ilişkilerinin gelişmesinde etkili olabileceğini ifade etmiştir.[537] Aralık ayında Davutoğlu, Atina'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Görüşmede YDİK'in Türk-Yunan ilişkilerinin ivme kazanmasına katkı sunduğu ifade edilirken, Kıbrıs sorunun çözülmesi için ortak katkı vermek istediklerini ve görüş ayrılıkları azaldıkça çözümün yakın olduğu ifade edilmiştir. Atina'nın dönem başkanlığında Türkiye-AB ilişkilerinin ilerlemesinde ivme

---

534 T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Venizelos İle Ortak Basın Toplantısı, 19 Temmuz 2013, Ankara*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-yunanistan-disisleri-bakani-evangelos-venizelos-ile-ortak-basin-toplantisi_-19-temmuz.tr.mfa, (17.05.2018).

535 İHA, *Davutoğlu, Yunanistan Başbakan Yardımcısı Venizelos ile görüştü*, http://www.iha.com.tr/haber-davutoglu-yunanistan-basbakan-yardimcisi-venizelos-ile-gorustu-301191/, (17.05.2018).

536 Manol Kotsidis, ''Egemen Bağış Yunan mevkidaşı ile görüştü'', *http://www.iha.com.tr/haber-egemen-bagis-yunan-mevkidasi-ile-gorustu-304154/*, (17.05.2018).

537 Sabah, *Yunanistan ve İsrail arasında 'stratejik' ilişki dönemi*, https://www.sabah.com.tr/dunya/2013/10/08/yunanistan-ve-israil-arasinda-stratejik-iliski-donemi, (17.05.2018).

kazanmasının umulduğu ifade edilmiştir.[538] Ay içerisinde Rum azınlık ile ilgili tarihi bir gelişme yaşanmış ve 49 yıl sonra Özel Gökçeada Rum İlkokulu dört öğrenci ile ders başı yapmıştır.[539] Davutoğlu, Gökçeada'dan göç eden Rum ailelerle Atina'daki Gökçeadalılar Derneği'nde bir araya gelmiş, Türk azınlık temsilcileri ile de görüşmeler yapmıştır.[540]

2013 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu Türk-Yunan ilişkilerine ve Kıbrıs'a dair 2012 raporundan farklı olmadığı görülmüştür. GKRY dönem başkanlığı süresince Türkiye'nin AB ile ilgili kurum ve kuruluşlarla çalışmalara katılmadığı ifade edilmiştir. Yunanistan'ın kendisine ait olduğunu iddia ettiği Meis adası kıta sahanlığı ile ilgili Türkiye'nin petrol ve doğalgaz ihalesine çıkmasına tepki gösterdiği ifade edilmiştir. Gökçeada'da Rum azınlık okulunun açılmasının Eylül ayında gerçekleştiği raporda yer almıştır. AKPM'nin Rum azınlıklara mülkiyet haklarını iade etmesi ve Gökçeada ile Bozcaada'da yaşayan halkın ihtiyaçlarının ele alınması için çağrı yaptığı azınlık ile ilgili raporda bahsedilen gelişmelerden biridir.

2011-2013 aralığının öne çıkan özelliği her iki ülkede yaşanan iç siyasi gelişmeler bu dönem ilişkilere yansımasıdır. Türkiye'de hükümetin 3.kez seçimleri kazanması ve kitlelerin desteğini alması, dış politikada öngördüğü siyaseti yürütmesini kolaylaştırmıştır. Yunanistan'da ise ülkenin ekonomik olarak iflas söylemleri içerisinde kalması hem siyaset hem de kitleler arasında sosyolojik kırılmalara neden olmuştur. Türkiye'de ise aynı süreçte iş birliği için sunulan destek yıllardır olduğu gibi devam etmiş ancak Kıbrıs ve Ege adaları konusunda dönem dönem sert mesajlarda verilmiştir. Aynı süreçte İsrail-Yunanistan yakınlaşmasında iki ülkenin bölgede istikrar ve güvenliğin garantisi olduğunu ile 2011 Kasım ayında ortak hava tatbikatı, açık bir şekilde Türkiye karşıtı bir cephenin güvenlik kaynaklı bakış açılarının sonucudur.

2014 yılı Atina için ekonomik kriz ve Ankara için Suriye'de yaşanan iç savaş ve bununla bağlantılı bölgesel ve küresel ilişkiler büyük bir yer kaplamaktaydı. Doğu

---

[538] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Davutoğlu Yunanistan'da*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-yunanistan_da.tr.mfa, (17.05.2018).

[539] Hürriyet, *Rum okulunda yarım asır sonra ders zili çaldı*, dlvr.it/3z8YJt, (17.05.2018).

[540] Manol Kostidis, ''Davutoğlu, Atina'da Gökçeadalılar Derneği'ni ziyaret etti'', *http://www.iha.com.tr/haber-davutoglu-atinada-gokceadalilar-dernegini-ziyaret-etti-316885/*, (17.05.2018).

Akdeniz'de doğalgaz kaynakları, kaynağın paylaşımı dış politikada bu alanın hassaslığını arttırmıştır. Ocak ayında Ege'de uluslararası hava sahasında eğitim uçuşu yapan Türk uçaklarına Yunan F-16'ları tarafından 7 dakika boyunca taciz edildiği Genelkurmay Başkanlığı tarafından açıklanmıştır.[541] Benzer bir olay Nisan ayında Semadirek ve Limni'de yaşanmıştır. [542] Ay içerisinde Patrik Bartholomeos Atina'da Samaras ve Türkiye'nin Atina Büyükelçisi ile görüşme gerçekleştirmiştir.[543]

Şubat ayında Yunan Devlet Bankası'nın eski yönetim kurulu başkanı Angelos Flipidis Türkiye'de yakalanması ve serbest bırakılması Yunan kamuoyunda şok etkisi yaratmıştır.[544] Tahliye öncesinde Türkiye'nin Flipidis'e karşılık Yunanistan'da olan 2 Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ajanı ve 1 DHKP-C'li ile takas yapmak istediği iddia edilmiştir.[545] Yunanlı yetkiler ay içerisinde DHKP-C örgütünün hücre evine baskın yaparken Türkiye'de 1996 yılında gerçekleşen Özdemir Sabancı suikastının faillerinden İsmail Akkol yakalamıştır.[546] Ay içerisinde Rum azınlık ile ilgili olarak yapılan bir etkinlikte konuşan İstanbul Rumlarının Evrensel Federasyonu (İREF) başkanı Nikolas Uzunoğlu, 1964 yılında Türkiye doğumlu olan sınır dışı edilen veya gitmek zorunda kalan Türk vatandaşlıklarını yitirenlerle ilgili olarak Davutoğlu ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Naci Koru ile görüşmeler yapıldığını, olumlu ilerlemeler kaydedildiğini ifade etmiştir. Başvuranların Türk vatandaşlıklarının iade edildiğini de vurgulanmıştır.[547] Mayıs ayı iki ülke açısından yoğun geçmiştir. Ayın başında Yunanistan'ın DHKP-C'li terörist İsmail Akkol iade edilmemesine karar vermesi şaşırtıcı bir gelişme olarak öne çıkmıştır.[548] Suriye'de artan iç savaş ile ülkelerini bırakıp Avrupa'ya gitmeyi amaçlayan Suriyeliler için Türkiye ve Yunanistan önemli

---

[541] TRT Haber, *Yunan F-16'larından Türk eğitim uçağına taciz*, http://tinyurl.com/pvkzyba, (17.05.2018).
[542] Hürriyet, *Yunanistan'la 27 ay sonra 'it dalaşı'*, dlvr.it/5Q4ZFH, (18.05.2018).
[543] Haberler, *Fener Rum Patriği Bartholomeos Atina'da*, https://www.haberler.com/fener-rum-patrigi-bartholomeos-atina-da-2-5525954-haberi/, (17.05.2018).
[544] Sözcü, *O bankacı serbest*, https://www.sozcu.com.tr/2014/dunya/o-bankaci-serbest-451864/, (17.05.2018).
[545] Milliyet, *2 MİT ajanı ve 1 DHKP-C'li ile takası gündemde*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1826528, (17.05.2018).
[546] Hürriyet, *Sabancı'nın katili 'Hristo'..* , bit.ly/1iU4ykr, (18.05.2018).
[547] Al Jazeera Türk, *Rumlara yeniden vatandaşlık hakkı*, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/rumlara-yeniden-vatandaslik-hakki, (18.05.2018).
[548] Akşam, *Yunanistan İsmail Akkol'u Türkiye'ye iade etmiyor*, https://www.aksam.com.tr/guncel/yunanistan-ismail-akkolu-turkiyeye-iade-etmiyor/haber-304423, (18.05.2018).

bir güzergâh olmuştur. Mayıs ayında Meriç Nehri'nde kaçakları taşıyan botun batması sonucunda nehirde çeşitli şekilde kurtulmaya çalışan göçmenlerin çağrılarına Yunanistan tarafından yanıt gelmezken Türk Jandarmaları arama-kurtarma çalışmalarında bulunmuştur.[549] Mayıs ayının öne çıkan gelişmesi Kıbrıs sorunu çözümü için GKRY temsilcisinin Ankara'ya ve KKTC temsilcisi Atina'ya ziyaret gerçekleştirmiştir.

2014 yazı iki ülke arasında çeşitli konuların gündeme geldiği bir dönem olmuştur. Temmuz ayında Türkiye'de çeşitli eylemlerden sorumlu olan, kırmızı bülten ile aranan DHKP-C'li teröristlerin Türk-Amerikan ve Yunan makamların iş birliği ile yakalandığı ve Türkiye'nin teröristlerin iadesini talep edeceği gündeme gelmiştir.[550] Yazın Türk turistlerin yoğun olarak tercih ettiği Selanik ile ilgili olarak ise Selanik Metropoliti Türklerin Yunanlıları kesmek için kente geldiğini ve 'Selanik'e para bıraksınlar diye onurlarımızı mı satalım' ifadesini kullanmıştır. Metropolit Selanik'te İslam Sanatları Müzesi kurulmasına da karşı çıktığını söylemiştir.[551] Ay içerisinde Türk basınında Yunanistan'ın 16 ada ile 1 kayalığı işgal ettiği ve Türkiye'nin gerekli tepkileri vermediği iddiaları gündeme gelmiştir. Adaların işgal edildiği, Yunan Sahil Güvenliği tarafından korunduğuna ve Yunanlı yetkililerin ziyaret ettiğine yer verilmiştir.[552] Türk basının 2014 yılından itibaren Ege'de adalar ve kayacıklarla iligli haberlere geniş yer vermesi ve bu haberlerde devletin ulusal güvenliğine yönelik atıflar yapılması Türk-Yunan ilişkilerinde hakim olan algının devamı olarak görülebilir. Bu adım Atina-Tel Aviv yakınlaşması ise güvenlik temelli bakış açısının ne kadar gerçekçi olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle İsrail ile askeri anlamda yakınlaşma olması Ankara'nın sadece Doğu Akdeniz'de değil Ege'de güvenlik ve çıkarlarında sorunlar olacağının işaretini vermiştir. Bu dönemde Gökçeada'da Fener Rum Patriği Bartholomeos'un yönetmiş olduğu, Meryem Ana'nın ölümsüzleşip tanrı katına

---

[549] Hürriyet, *Kaçakları taşıyan tekne battı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kacaklari-tasiyan-tekne-batti-26337819, (18.05.2018).

[550] Hürriyet, *Türkiye, Yunanistan'dan DHKP-C'lileri istiyor*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-yunanistandan-dhkp-clileri-istiyor-26785003, (18.05.2018).

[551] Yorgo Kırbaki, ''Yunan metropolit: Türkler bizi kesecek'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-metropolit-turkler-bizi-kesecek-26914274*, (18.05.2018).

[552] Sözcü, *Eyyy dünya lideri! Yunan, adalarımıza el koydu haberin var mı?* , https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/eyyy-dunya-lideri-yunan-adalarimiza-el-koydu-haberin-var-mi-573827/, (18.05.2018).

yükselişi nedeniyle adada yaşayan ve dışarıdan gelen Rumların katılımı ile ayin gerçekleşmiştir.[553]

Eylül ayında NATO Zirvesi için Galler'de olan Erdoğan ve Samaras görüşme gerçekleştirmişlerdir. Görüşmede Kıbrıs konusu öne çıkarken, Atina, Kıbrıs'ın AB üyesi olduğunu ve AB hukukuna uygun çözüm olması gerektiğini görüşmede ifade etmiştir.[554] Ay içerisinde Venizelos ve Çavuşoğlu arasında da bir görüşme gerçekleştirmiştir. YDİK toplantısının yapılması, yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermemek için diplomatik kanalların açık tutulması, istikşafi görüşmeler ile Kıbrıs ile ilgili olarak çapraz görüşmelerden duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Bu gelişme Morgenthau'nun diplomasi kriteri olan hayati olmayan konularda uzlaşma ile başkalarının gözü ile bakma noktaları ile uyum sağladığı ifade edilmelidir. Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) ve yabancı savaşçılar sorunun aşılması için karşılıklı bilgi alışverişi ve Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasına yönelik konular gündeme gelmiştir.[555] Ay içerisinde Güney Kafkas Doğalgaz Boru Hattı'nın temel atma törenine Türkiye ve Yunanistan temsilcileri katılırken[556], proje iki ülke arasında enerji alanında ilişkilerin gelişmesine de katkı sunacaktır. Hat ile Azerbaycan doğalgazı TANAP ile Türkiye'ye taşınacak ve buradan TAP ile Yunanistan ve Arnavutluk üzerinden İtalya'ya ulaşacak ve Avrupa'ya nakledilecektir.[557] Ay içerisinde Yunan parlamentosu ilişkileri etkileyecek bir karar almıştır. Parlamento, Yahudi, Pontus, Ermeni ve Küçük Asya soykırımlarının reddine hapis cezası içeren yasa tasarısı onaylamıştır. Erdoğan'ın konu ile ilgili Samaras'a

---

553 Vural Bozok, ''Gökçeada'da ayin'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/gokceada-da-ayin-27063035*, (18.05.2018).

554 To Vima, *Samaras and Erdogan to meet during NATO summit in Wales*, http://www.tovima.gr/en/article/?aid=627791, (18.05.2018). ; Çınar FM, *Erdoğan İle Samaras Arasındaki Ciddi Anlaşmazlık*, https://cinarfm.gr/haber-oku.php?haberid=3907, (18.05.2018).

555 Haberler, Çavuşoğlu, *Yunanistan Dışişleri Bakanı Venizelos ile Görüştü*, https://www.haberler.com/cavusoglu-nun-new-york-temaslari-6525014-haberi/, (18.05.2018). ; Hellenic Republic - Ministry of Foreign Affairs, *Deputy Prime Minister and Foreign Minister Venizelos' statements following his meeting with Turkish Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu (New York, 25 September 2014)*, https://www.mfa.gr/en/current-affairs/top-story/deputy-prime-minister-and-foreign-minister-venizelos-statements-following-his-meeting-with-turkish-foreign-minister-mevlut-cavusoglu-new-york-25-september-2014.html, (18.05.2018).

556 Hürriyet, *Güney Kafkas Doğalgaz Boru Hattı'nın temel atıldı*, http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/guney-kafkas-dogalgaz-boru-hattinin-temel-atildi-27242240, (18.05.2018).

557 SETA, *2014'te Türkiye*, Derleyen: Nebi Miş-Yılmaz Ensaroğlu-Ufuk Ulutaş, Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 155.

ilişkilerin etkilenebileceği konusunda uyardığı Yunan basınına yansımıştır.[558] Buraya kadar olan gelişmelerde şu tespit yapılmalıdır. Bu dönem Türkiye için güvenlik problemi olan terör örgütleri ve elemanlarının Atina-Ankara arasında sıkça gündeme gelmeye başlayacağı sürecin başlangıcı olarak ifade edilebilir. Yine yasadışı göç iki ülke arasında önemli bir sorun olmaya başlayacağının da ilk işaretleri bu dönem görülmüştür. Terör ve yasadışı göç her iki ülke için potansiyel güvenlik tehdidi ve kamusal güvenliğe yönelik tehlikeler içerse de Atina'nın ilk aşamada Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik bu gelişmelerde aktif bir siyaset izlemediği görülmüştür.

Ekim ayında Kıbrıs kaynaklı gerginlikler yaşanmıştır. İlk adım GKRY müzakerelerden çekilmesi olmuştur. GKRY tek taraflı ilan etmiş olduğu MEB'e Türkiye'nin sismik araştırma gemisi göndermesini bahane ederek görüşmelerden çekilmiştir. Türkiye yayınladığı seyir duyurusu (Navtex)'de Larnaka ve Limasol'da araştırma faaliyetleri yapacağını açıklamıştır.[559] İkinci gelişme Atina yönetimi GKRY'nin doğalgaz çalışmalarına Türkiye'nin müdahale ettiğini öne sürerek Ankara'ya nota vermiştir. İki ülke büyükelçileri dışişlerine çağrılırken Türkiye Yunanistan'ın garantör bir ülke olarak çözüme yönelik GKRY teşvik etmesi gerektiğini ifade etmiştir.[560] Doğalgaz ile ilgili olarak GKRY-Yunanistan-Mısır bir araya gelmiş ve Türkiye'ye karşı ortak bir bildirge açıklamışlardır. Bildirgede, GKRY'nin MEB çalışmalarını engellemesinin yasadışı olduğunu, Türkiye'nin doğalgaz çalışmalarını sonlandırmasını ve bu çalışmaların Türkiye zararına olacağı, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de güvenliği ve istikrarı sarstığı ifade edilmiştir.[561] Bu gelişme ortak çıkarların kuşkusuz farklı kültür ve bölgeden olan devletlerin dış dengeleme ve çıkarlar için nasıl bir araya gelebileceğini göstermektedir. Burada bir nokta vurgulanması gerekirse Atina'nın Orta Doğu'da bu dönem ilişkilerinin geliştiği tüm devletler aynı dönemde Türkiye ile derin ayrılıklar yaşayan ülkeler olması bakımından dikkat çekicidir. Ada ile ilgili yaşanan gelişme Doğu Akdeniz'de çeşitli iş birliklerini yeniden gündeme getirmiştir. Rum lider Nikos Anastasiades'in girişimi ile

---

[558] Sefa Karahasan, ''Samaras'la Kıbrıs gerginliği'', http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1936262, (19.05.2018).

[559] Gözde Kılıç Yaşın, ''Kıbrıs Rum Tarafı Masadan Kalktı'', *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/10/08/7794/kibris-rum-tarafi-masadan-kalkti*, (18.05.2018).

[560] Hürriyet, *Türkiye ile Yunanistan arasında 'Kıbrıs' krizi*, http://bit.ly/1rgMBxi, (18.05.2018).

[561] Habertürk, *Türkiye'ye karşı gaz ittifakı!* , http://hbr.tk/vnhPT0, (19.05.2018).

İsrailli ve Rus yetkililer ile yapılan görüşme sonrasında beraber ortak tatbikatlar yapılması kararı alınmıştır. İsrail ve GKRY'nin enerji pazarında etkin olma çabası, Rusya'nın da bu bölgeye olan ilgisini arttırmıştır.[562] Kıbrıs dışında gelişmelere bakıldığında Genelkurmay Başkanlığı ay içerisinde Yunan F-16'larının Türk eğitim uçaklarını 11 dakika taciz ettiği ifade edilmiştir.[563] Rum azınlık ile ilgili olarak ay içerisinde Bursa Metropoliti ve Heybeliada Ruhban Okulu Müdürü Lambriniadis yaptığı açıklamada beklentilerinin karşılanmadığını, okulun eğitim dışı faaliyetler için kullanıldığını ve İslam'ı Batı'ya en iyi anlatacak kişilerin kendileri olduğunu ifade etmiştir.[564]

Kasım ayında Yunanistan-GKRY-Mısır yakınlaşmasının net fotoğrafı verilmiştir. Ülke liderleri ortak basın toplantısında 2003 yılında Mısır ile GKRY arasında MEB anlaşması yapıldığını, Yunanistan ile de bir anlaşma yapma amacı olduğunu ifade etmiştir. Ortak mesajda Türkiye'nin GKRY MEB'de arama yapmasına derhal son vermesini, ileride de bu tür adımlar uzak durması ifade edilmiştir.[565] Ancak bu istek uluslararası hukuk açısından sorunludur. Türkiye, KKTC'nın hakkı olan alanda arama faaliyeti yapma konusunda hukuksal olarak özgürdür. Bunun GKRY tarafından kabulü hem bölge huzuru hem de potansiyel enerji ticareti için önemlidir. Aynı zamanda enerjinin en uygun maliyetli geçiş yolu da Türkiye'dir.[566] Gelişmelere bağlı olarak Yunanistan'dan bir açıklama gelmiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Yunan ve İsrail gemileri ile karşılaşması halinde angajman kurallarını uygulayacağını açıklamıştır. Ayın son günlerinde Çavuşoğlu ve Venizelos Ankara'da görüşme gerçekleştirmişlerdir. Görüşme sonrası basın toplantısında Çavuşoğlu, Yunanistan-İsrail-GKRY ve Yunanistan-Mısır-GKRY arasında yakın ilişkilere atıf yaparak Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin içinde olmadığı kısıtlamaların gerginliğe neden olacağını vurgularken, Venizelos bu ülkeler arasında iş birliğinin saldırganlık taşımadığını ifade

---

[562] Hanife Çetin, ''Kıbrıs'ta Hidrokarbon Krizi'', *http://www.turksam.org/tr/analiz-detay/1197-kibris-ta-hidrokarbon-krizi*, (19.05.2018).
[563] Sözcü, *Bir bayrak indirme de Ankara'da*, https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/ankarada-turk-bayragini-indirdiler-623783/, (19.05.2018).
[564] Okan Konuralp, ''Ruhban Okulu kapıyı araladı'', *bit.ly/1wVXw52*, (19.05.2018).
[565] Ömer Bilge- Yorgo Kırbaki, ''Ankara'ya karşı üçlü cephe'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/ankara-ya-karsi-uclu-cephe-27543899*, (19.05.2018).
[566] Hatice Karahan, ''Akdeniz'de Enerji Oyunları'', *http://www.setav.org/akdenizde-enerji-oyunlari/*, (19.05.2018).

etmiştir.[567] Askeri alanda ise Mart ayında Noble Dina isimli ABD, İsrail ve Yunanistan'ın katıldığı doğalgaz platformlarına yapılacak saldırılara karşı koyma amacıyla tatbikat yapılmıştır. Tatbikatta düşman güçlerinin Türk Hava Kuvvetleri ile aynı özellik taşıdığı bir Yunan yetkili tarafından ifade edilmiştir.[568] Aynı tatbikat farklı bir konsept ile 2013 yılında da gerçekleşmiştir.[569] Türkiye karşıtı ortaya çıkan oluşumlar ve tatbiktlar kuşkusuz içerisinde Yunanistan'ın olduğu ve Türkiye'ye yönelik ulusal güvenlik ile devlet bekasının bu dönem ne kadar uluslararası siyasette hedef haline geldiğini ve Yunanistan'ın devlet çıkrlarına yönelik hızlı manevralarını ortaya koymuştur. Aralık ayında Türkiye-Yunanistan YDİK toplantısı yapılmıştır. Davutoğlu, bu toplantılar ile iki ülke arasında psikolojik eşiğin aşıldığını ve bunun Avrupa'ya ve Dünya'ya bir mesaj olduğunu ifade etmiştir. Samaras ise iki ülkenin birçok alanda yapmış olduğu iş birliği vurgulayarak, işbirliği yapmanın iki ülke içinde önemli olduğunu ifade etmiştir. Toplantıda çeşitli konular ele alınırken özellikle Kıbrıs doğalgazı ve arama faaliyetleri öne çıkmıştır.[570] Davutoğlu, Kıbrıs'ta Türkiye'nin çözümden yana olduğunu, doğalgaz konusunun Doğu Akdeniz'de barış ve güvenlik için çalışmalara motivasyon kaynağı olmasını temenni etmiştir.[571] Davutoğlu Batı Trakya Türkleri ile de bir araya gelirken azınlıkların iki ülke arasında dostluk köprüleri olduğunu ifade etmiştir.[572]

2014 AB Türkiye İlerleme Raporu Türk-Yunan ilişkileri, Kıbrıs ile ilgili olarak geçmiş raporların tekrarıdır. Raporda 2013 Aralık ayında Patrik Bartholomeos'a Boğaziçi Üniversitesi tarafından fahri doktora unvanı verildiği ve ilk defa 'Ekümenik' ifadesinin bir Türk üniversitesi tarafından kullanıldığına yer verilmiştir. Ruhban Okulu ile ilgili olarak Başbakanlık Müsteşarlığı başkanlığında

---

[567] Milliyet, *Hem dostluk mesajı hem polemik*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1977082, (19.05.2018).
[568] Yeniçağ, *Tatbikat Akdeniz'de Düşman Türkiye!* , http://www.yenicaggazetesi.com.tr/tatbikat-akdenizde-dusman-turkiye-96186h.htm, (19.05.2018).
[569] Yeni Şafak, *Akdeniz"de "Noble Dina" tatbikatı*, https://www.yenisafak.com/dunya/akdenizde-noble-dina-tatbikati-497413, (19.05.2018).
[570] Kurbani Geyik-Esra Altınmakas-Fatma Can, ''Kıbrıs'ta müzakerenin başlaması yönünde güçlü bir irade var'', *http://v.aa.com.tr/95059*, (19.05.2018).
[571] Ali Hüseyinoğlu, ''Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde Kıbrıs ve enerji düğümü'', *http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-yunanistan-iliskilerinde-kibris-ve-enerji-dugumu*, (19.05.2018).
[572] Kurbani Geyik, ''Atina ile yeni bir dönemi açmaya kararlıyız'', *http://v.aa.com.tr/94928*, (19.05.2018).

Millî Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu ve çeşitli uzmanlardan bir komisyon oluştuğunu ancak komisyon çalışmaları ile ilgili Patrikhane'nin bilgi alamadığı ve çalışmaya dâhil edilmediği ifade edilmiştir.[573]

2015 yılı iki ülke için benzer sorunların gündeme geldiği ancak Türkiye'nin hem iç hem de dış siyasette çeşitli dönüşümler geçirdiği bir yıl olmuştur. Genel seçimler, Rusya ile yaşanan gelişmeler, Suriye'de savaş Türkiye'nin bu dönem temel gündem maddeleri olurken, Yunanistan'ın ekonomik kriz ve Türkiye ile ortak sorun Suriyelilerin başını çektiği kaçak göçmen sorunu olmuştur. Ocak ayında Yunanistan'da yapılan seçimler sonucunda Radikal Sol Koalisyon (SYRIZA) birinci olarak çıkarken, Bağımsız Yunanlar (ANEL) ile koalisyon yapmış ve Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras olmuştur. Diğer başbakanlardan farklı olarak Çipras'ın hem ülkesinde hem de Türk-Yunan ilişkilerinde yeni ve olumlu bir hava oluşacağına dair düşünce oluşmasına neden olmuştur. 25 Ocak seçimleri sonrasında Başbakan'ın Türk basınına çeşitli ifadeleri yer bulmuştur. Çipras, komşu ülkelerle yaşanan anlaşmazlıkların uluslararası hukuk ile barış içerisinde çözülmesi düşüncesinde olduklarını açıklamıştır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Sismik araştırma gemisini geri çekmesi gerektiğini, iki ülke gençlerinin ortak değerlere ve umutlara sahip olduğunu ve bu ortak değerlerin halklar arasında köprü olduğunu ifade etmiştir.[574] Ancak, Çipras'ın 'Ege denizinin sahibi balıklardır' söylemlerine karşı koalisyon ortağı Kammenos, 'Ege bir Yunan Denizi'dir' açıklamasını yapmıştır.[575]

Şubat ayında Türkiye ile ilgili gelişmeler Yunanistan'dan gelmeye devam etmiştir. Çipras GKRY ziyaretinde Kıbrıs'ta iki bölgeli, iki toplumlu federal bir devleti desteklediğini ifade etmiş ve Kıbrıslı Türklerin Ankara'nın politikalarına uymaması gerektiği çağrısını yapmıştır. Kıbrıs'ta bir oldubittiye izin vermeyeceğini söylerken, Ankara ile diplomatik kararların açık tutulması gerektiğini ifade etmiştir.[576] Ay içerisinde 1996 Kardak Krizi ülkede gündeme gelmiştir. Bakan Kammenos

---

[573] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf, (19.05.2018).

[574] Stelyo Berberakis, ''Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras'tan Ankara'ya mesaj'', *https://www.ntv.com.tr/turkiye/yunanistan-basbakani-aleksis-ciprastan-ankaraya-mesaj,8ZbBgDDzgkiwitIEfGLYzA*, (19.05.2018).

[575] SETA, *2015'te Türkiye*, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160107162718_2015te-turkiye.pdf, (19.05.2018).

[576] Vatan, *Çipras'tan şoke eden Türkiye açıklaması, Çipras'tan şoke eden Türkiye açıklaması*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=723659, (19.05.2018).

helikopterden Kardak Adası'na çelenk bırakırken, 1996 yılında kriz sırasında helikopterin düşmesi sonucunda 3 Yunan askerinin kaza sonucu değil Türklerin helikopteri düşürmesi sonucu düştüğünü söylemiştir.[577]

Mart ayında Türkiye'de Yunanistan'ın Türk adalarını işgal ettiği iddiası bir kez daha gündeme gelmiştir. TBMM'de yaşanan bir tartışma da MSB İsmet Yılmaz'ın adaların fiili olarak Yunanistan'ın elinde olduğu ancak hukuki olarak Türkiye'ye ait olduğu ifadesi tartışmalara neden olmuştur.[578] Ay içerisinde Türkiye'nin Ege Denizi'nde yapacağı askeri manevralarla ilgili bildiri yayımlaması Atina'yı rahatsız etmiştir. Bu bildirimde hava sahasının bir kısmının Yunanistan'a ait olduğu iddiası ile NATO, BM, AB ve Uluslararası Sivil Havacılık Dairesi'ne şikâyet edeceğini açıklamıştır.[579] Ay içerisinde Genelkurmay Başkanlığı açıklamasında eğitim uçuşu yapan Türk jetlerinin Yunan jetleri tarafından taciz edildiğini açıklamıştır.[580] Bu olayın benzeri Nisan ayında da yaşanmıştır. Ankara Kammenos'un Türkiye ile ilgili söylem ve eylemlerinin kabul edilemez bulunduğu, hareketlerinin Türk-Yunan ilişkilerine ve Ege'de sorunların çözümü için çabalara zarar vereceğini ifade edilmiştir.[581] Nisan ayında Çipras'ın Kammenos'u uyaracağı Türk basınında yer bulmuştur. Bakanın Türkiye sınırına ve bazı Ege adalarına 7 bin asker göndereceği iddiası üzerine bu kararın alındığı yazılmıştır.[582] Mayıs ayında Dışişleri Bakanları Ankara'da görüşme gerçekleştirmiştir. Kıbrıs ve Ege'de sorunların çözümü için çabaların süreceği ifade edilmiş, ikili ilişkilerde güven arttırıcı önlemler ve çeşitli diyalog kanalları ile iki ülke arasında güvenin arttırılması ve sorunların çözümünün amaçlandığı ifade edilmiştir.[583] Yüksek politika konularında sadece niyetin ifade edilmesi ve herhangi bir gelişme olmaması bu ziyarette de bir kez daha görülmüştür. Ay içerisinde Yunanistan'da iddia

---

[577] Yeniçağ, *Yunanistan, Kardak çatışmasını doğruladı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-kardak-catismasini-dogruladi-109308h.htm, (20.05.2018).
[578] Haberler, *Milli Savunma Bakanı'nın 16 Ada İtirafı MHP'li Vekilleri Ayağa Kaldırdı*, dlvr.it/981SVF, (20.05.2018).
[579] Sabah, *Yunanistan Türkiye'yi şikayet edecek*, sabah.im/aBeuJe, (20.05.2018).
[580] TRT Haber, *Yunan jetleri, Türk jetlerini taciz etti*, http://tinyurl.com/p8do3zr, (20.05.2018).
[581] Yorgo Kırbaki, ''Türkiye'den Yunanistan Savunma Bakanı Kammenos'a tepki'', *dlvr.it/8sjPrY*, (20.05.2018).
[582] Karar, *Çipras, Türkiye'yi tehdit eden bakanı uyaracak*, http://krr.im/2tCh, (20.05.2018).
[583] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu Yunanistan Dışişleri Bakanı Kotzias ile görüştü*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu-yunanistan-disisleri-bakani-kotzias-ile-gorustu.tr.mfa, (20.05.2018).

edilen Pontus Soykırımı anma töreni düzenlenmiş ve Hükümet Sözcüsü Türkiye'ye Pontus Rumlarına yönelik iddia edilen cinayet ve zulmü tanımasını istemiştir.[584]

2014-2015 yılları hem Türk-Yunan ilişkilerinde iç ve dış siyasi gelişmelerin yoğun aynı zamanda karmaşık olduğu bir süreçtir. Türkiye'de seçimlerin yaklaştığı bu dönemde, Yunanistan'da ise seçimler sonucunda sağ ve sol görüşlerin uç noktasında bulunan tarafları hükümet kurmuştur. Özellikle Türkiye'nin dış politikada komşularla sıfır sorun politikasının derin yaralar almaya başladığı bu süreçte, Yunanistan ilgili ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye GKRY ile beraber devam etmiştir. İlişkilerin gözle görülür şekilde ilerlemesi Türkiye için ilerleyen süreçte güvenlik tehlikesi doğurabileceği tartışmaları bir yana Türk aktörler bu dönem tepki vermiştir. Çavuşoğlu'nun Yunanistan/GKRY-Mısır/İsrail ilişkilerine bu dönem atıf yaparak Türkiye'nin içinde olmadığı bu birlikteliklerin gerginliğe neden olacağını belirtmiştir. Türk dışişleri ve askeri temsilciler bu dönem Doğu Akdeniz'de Türkiye karşıtı oluşumun yavaş yavaş şekil alması ile net mesajlarını vermeye başlamış ve ulusal çıkar, ulusal güvenliğine aykırı adımlara izin vermeyeceğini vurgulamıştır.

Azınlıklar açısından bakıldığında ilişkilerde olan Kıbrıs kaynaklı dalgalanmalara rağmen Türkiye Rum azınlık için adımlar atmaya devam etmiştir. Ancak Türk azınlık ne kadar etkili olduğu ilerleyen sayfalarda işlenecektir. Türkiye'nin ilişkilerden bağımsız bir şekilde Rum azınlığa yaklaşım sergilediği net bir şekilde görülmüştür.

Bu çalışmada da belirtildiği gibi 2011-2015 dönemi Türk-Yunan ilişkileri önceki dönemlere göre daha gergin geçtiği görülmüştür. Ege ve Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmeler Ankara ve Atina arasında söylemlere yansımış, askeri olarak savaş uçakları karşı karşıya gelmiş ve iki devlet doksanlı yılları hatırlatan siyaset izlemiştir. Türkiye'nin bu dönem güney sınırında yaşadığı sorunlar iki ülkeyi etkilerken, Yunanistan olaya kendi çıkarları temelinde yaklaşmıştır. Suriye'de yaşanan savaş düzensiz göçmen meselesini sorunun iki ülkenin ortak sorunu yaparken, bu konu dahi ortak hareket etme, sorunların ortak çözümü kültürünün oluşmasını sağlamamıştır. Türkiye-AB ilişkilerinin yavaşlamaya başladığı dönemde Türk-Yunan ilişkilerinde ivmenin düşmesi normal olarak kabul edilebilir. Sonraki başlık altında incelenecek

[584] Haberler, *Yunanistan: Türkiye Pontus Cinayetlerini Kabul Etsin*, https://www.haberler.com/yunan-hukumet-sozcusu-turkiye-pontus-cinayetlerini-7327812-haberi/, (19.05.2018).

olan 2015-2018 döneminde iki ülke karşılıklı olarak politikalarını sertleştirmeye başlayacak güvenlik ikilemi, göreli çıkar ve dış dengeleme gibi realizmin unsurları Türk-Yunan ilişkilerinde yeniden güçlü bir şekilde görülecektir. Sorunların çözümü, iş birliği, barış mesajlarının yine söylemde kaldığı ve düşük siyaset alanında yaşanan gelişmelerin ise nadir veya tamamıyla ortadan kalkması için gerekli alt yapının oluştuğu görülecektir. Bu dönemde yüksek politika konunlarında ise sorunların derinleşmeye başlayacağı bir sürece girilecektir.

2.4. GÜVENLİK ALGISI HAKİMİYETİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (2015-2018)

7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda AK Parti mecliste hükümet kuracak çoğunluğu elde edememiştir. Yapılan çeşitli koalisyon görüşmeleri sonuçsuz kalması ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) lideri Devlet Bahçeli'nin ülkenin erken seçime gitmesini ifade etmesi üzerine 1 Kasım 2015 tarihinde erken seçim yapılmıştır. 7 Haziran-1 Kasım 2015 arasında ise ülke 63. Hükümet[585] tarafından yönetilmiştir. 1 Kasım seçimleri sonucunda AK Parti hükümet kuracak çoğunluğu elde etmiş 1 Kasım 2015-24 Haziran 2018 arasında görev yapacak olan 64. Hükümet'i[586] kurmuştur.

AK Parti'nin 7 Haziran ve 1 Kasım için hazırladığı seçim beyannameleri büyük oranda benzerlik taşımaktadır. Yunanistan sadece doğalgaz projeleri ile kendine yer bulmuştur. Beyannamelerde dış politika 'vizyon ve öncü ülke' başlığı altında incelenmiş ve dış politikada geçmiş yıllarda uygulanmış politikalar, iş birliklerinin altı çizilmiştir. Bu vurgunun ardından Türkiye'nin dış politikasını değerlere dayalı aynı zamanda dünya ve ülke şartları göz önüne alınarak geliştirilmeye çalışacağına yer verilmiştir.[587]

---

[585] Başbakan Ahmet Davutoğlu, Dışişleri Bakanı Feridun Hadi Sinirlioğlu olmuştur.

[586] Başbakan Ahmet Davutoğlu, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu olmuştur. Türkiye'de yaşanan çeşitli iç ve dış gelişmeler ve Ak Parti içerisinde çeşitli görüşlerin sonucu olarak 5 Mayıs tarihinde Davutoğlu parti başkanlığından istifa etmiş ve Binali Yıldırım hem Ak Parti genel başkanı olmuş daha sonra hükümette Başbakanlık görevine gelmiştir.

[587] Ak Parti, *7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi*, http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2015-secim-beyannamesi-20nisan.pdf, (21.05.2018).

7 Haziran seçimleri sonrasında Türk-Yunan ilişkileri yaz aylarında sakin geçtiği ifade edilebilir. Bu dönem Türkiye, iç siyasal gelişmelere Yunanistan ise finansal konulara odaklanmıştır. Haziran ayında Davutoğlu, Atina'nın ekonomik krizi rahat bir şekilde atlatabilmesi için turizm, enerji ve ticaret alanlarında iş birliğinin arttırılarak Yunanistan'ın krizi atlatmasında katkı sunmanın amaçlandığını ifade edilmiştir.[588] Davutoğlu'nun bu ifadesi alçak politika konuları ile beraber iki ülke arasında ilişkilerin geliştirilmesi ve gergin dönemin ardından diplomasi yolunun gelişmesine yönelik bir adım olarak okunabilir. Yaz aylarında GKRY-Yunanistan-Mısır-İsrail arasında ilişkilerin geliştiği ifade edilmelidir. Temmuz ayında Netanyahu, GKRY ziyaret etmiş, Yunanistan'la beraber iş birliğinin ilerlemesi için birtakım görüşmeler yapmıştır. Yapılan değerlendirmelerde Türkiye'nin bu ittifakı bir güvenlik tehlikesi olarak görmediği ve istediği an bu ülkelerle ilişkileri onarmaya gidebileceği ve Ankara'nın çözümün kilidini tutan bir konumda bulunduğu ifade edilmiştir.[589] Doğalgaz, Doğu Akdeniz'de tüm bu ilişkilerin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Her ne kadar bu tür bir değerlendirme yapan Tel Aviv yönetimi Mavi Marmara sonrasında Yunanistan ve GKRY ile ilişkilerini geliştirmeye başlaması ve sık sık askeri konularda iş birliklerini tercih etmesi söylem ile gerçeğin farklı olduğunu göstermektedir. Yine bu özellikle askeri alanda yapılan iş birlikleri Türkiye'nin referans nesneye yönelik bir güvenlik tehlikesi olarak görmesine neden olmakta ve zaman zaman doğrulamaktadır. Doğal kaynaklar Doğu Akdeniz'de bölgede yeni gerginliklerin çıkmasına neden olabileceği kadar barış, iş birliği, istikrar, enerji güvenliği alanlarında yeni bir fırsat oluşturmaktadır. Bu ise yapıcı ve pragmatik bir yaklaşım ile mümkündür. Ancak durum böyle olmadığı için GKRY ve İsrail keşfedilmiş rezervlere rağmen gaz ihracatı yapamamaktadır.[590] Doğu Akdeniz ülkelerinin göreli kazanç ile bu dönem siyaset izlemesinin Türkiye ile siyasi ilişkilerinin etkisi vardır. Türkiye'nin bu dönem ifade edilen ülkelerle yüksek politika konularında yaşamış olduğu derin ayrışma ve gergin ilişkiler, ekonomik ve jeopolitik

[588] Deutsche Welle, *'Türkiye Yunanistan'a yardıma hazır'*, https://p.dw.com/p/1FqCJ, (21.05.2018).
[589] Nikolaos Stelya, ''Doğu Akdeniz'de yeni bir ittifak doğuyor'', *https://sptnkne.ws/jRPp*, (21.05.2018).
[590] TENVA, *Enerji Merkezli Mısır, Kıbrıs ve İsrail Üçgeni*, *http://www.tenva.org/enerji-merkezli-misir-kibris-ve-israil-ucgeni/*, (21.05.2018).

olarak bir devlete önemli katkılar sunacak doğal kaynaklar konusunda farklı siyasetlerin oluşmasına neden olmuştur.

Eylül Davutoğlu ve Çipras arasında görüşme gerçekleşmiş ve Suriyeli sığınmacıların, YDİK çalışmalarının canlandırılması ve Yunanistan'dan yaşanan ekonomik krizin aşılması için Ankara'nın desteğe hazır olduğu ifade edilmiştir.[591] Ay içerisinde Çipras Kıbrıs sorunun çözülmesi halinde Türk-Yunan ilişkilerinin değişeceğini ifade ederken, uluslararası hukuku çözüm için işaret etmiştir. Kıbrıs sorunun çözümü için Türkiye ve Yunanistan'ın KKTC ve GKRY liderlerine güvenmesi gerektiğini belirtmiştir.[592] İki ülke arasında sorunların çözümü noktasında ortak ifadeler bulunmasına rağmen, konuların çözülmesi ve Yunanistan'ın sunmuş olduğu seçenekler ise Türkiye tarafından mesafeli yaklaşımlara neden olmaktadır. Ekim ayında Türkiye'de yaşanan Ankara Garı terör saldırısı nedeniyle Çipras Davutoğlu'na taziye dileklerini iletirken, teröre karşı Türkiye'nin yanında olunduğunu ifade etmiştir.[593] Bu ifade komşuluk ilişkileri ile uyumlu olmasına rağmen Türkiye'ye iade edilmeyen DHKP-C'li teröristlerin varlığı çelişkiye neden olmaktadır. Ay içerisinde Genelkurmay Başkanlığı yaptığı açıklamada Ege Denizi'nde eğitim uçuşu yapan Türk uçaklarına Yunan savaş uçaklarının sekiz dakika boyunca taciz ettiğini açıklamıştır.[594] Davutoğlu Ekim ayında Türkiye'de azınlık temsilcileri ile buluşma gerçekleştirmiş ve vakıf mallarının iadesi ile eşit vatandaşlık ilkesinin bundan sonraki adımlar için temel anlayış olacağını ifade etmiştir.[595]

Kasım ayında Çipras Türkiye'ye ziyaret etmiş ve düzensiz göçmen konusunda ortak iş birliği kararı alındığı ifade edilmiştir. Sorunun Ege'de yaşandığı ve iki ülkenin ilgili kurum ve kuruluşlarını ortak çalışmasının gerekliliği vurgulanmıştır.[596] Aralık ayında Başbakanlar ve Dışişleri Bakanları arasında çeşitli

---

[591] Sputnik, *Davutoğlu, Çipras'la Suriyeli sığınmacıları konuştu*, https://sptnkne.ws/jRP2, (21.05.2018).
[592] Yorgo Kırbaki, ''Çipras: Türkler bizi anladı çünkü...'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/cipras-turkler-bizi-anladi-cunku-30093527*, (21.05.2018).
[593] Habertürk, *Yunanistan Başbakanı Çipras: Türkiye'nin yanındayız*, http://hbr.tk/3DU1NP, (21.05.2018).
[594] Sözcü, *Şimdi de Yunan jetleri F-16'larımızı taciz etti*, https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/simdi-de-yunan-jetleri-955574/, (21.05.2018).
[595] NTV, *Davutoğlu ile azınlık temsilcilerinin bir araya geldiği görüşmede, kilise yapılması kararlaştırıldı*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/davutoglu-ile-azinlik-temsilcilerinin-bir-araya-geldigi-gorusmede-kilise-yapilma,Fh9JGYq8LUaH3GqV_wxZAQ, (21.05.2018).
[596] Al Jazeera Türk, *Göçmenler için işbirliği kararı*, http://www.aljazeera.com.tr/haber/gocmenler-icin-isbirligi-karari, (21.05.2018).

toplantılar nedeniyle bulundukları Brüksel'de görüşmeler gerçekleşmiştir.[597] Ay içerisinde Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı yaptığı açıklamada Türk jetlerinin 30 dakika boyunca hava sahası ihlali yaptığını açıklamıştır.[598] Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak krizi sonrasında Kocias, ''*eğer Rusya Türk hava sahasını ihlal etseydi, Türkiye'nin yanında olurduk. Yunanistan NATO ve AB üyesidir. İhlal halinde Rusya'nın yanında yer almazdık*''[599] ifadesini kullanarak ihlal konusunda Türkiye'yi hatalı göstermiştir. 2015 yılında Türkiye dış politikada sorunlar yaşarken, sürekli olarak sorunların çözümü ve iş birliğinin vurgulandığı Türk-Yunan ilişkilerinde bu dönem beklenen gelişmeler olmamıştır. Aksine Yunanistan'ın Ankara'nın geçtiği zor dönemde kendi ulusal çıkarlarına ve güvenliğine yönelik beklentiler ve siyasetler geliştirdiği görülmüştür.

2015 yılı AB Türkiye İlerleme Raporunda, Türk-Yunan ilişkileri ile ilgili önceki yıllarla benzer ifadeler yer almıştır. Yasadışı göç ile ilgili olarak Atina ile etkin iş birliği yapması gerektiği ifade edilmiştir. Gökçeada'da Rum azınlık ortaokul ve lisesinin faaliyete geçtiği, ayrımcı söylemlerin silinmesi için ders kitaplarının gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.[600]

2016 yılı özellikle Türkiye adına zorlu geçecek ve Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir sorunun temelinin atıldığı yıl olacaktır. Atina yılın başından itibaren Türk-Rus ilişkilerine bağlı olarak Türkiye'nin sürekli hava sahasını ihlal ettiğini açıklamıştır. Ocak ayında Yunanistan MSB'lığı ikisi silahlı olmak üzere 4 Türk savaş uçağının ülkenin hava sahasını ihlal ettiğini açıklamıştır.[601] Ayın son günlerinde Yunan jetlerinin Türk jetlerini taciz ettiği Türkiye Genelkurmay Başkanlığı tarafından açıklanmıştır.[602] Bu tartışmalarla bağlantılı olarak Türk basını Türkiye'ye ait Zürafa Adası'nın Atina tarafından kendi sınırları içerisinde yer aldığını dolaylı yollardan iddia

---

[597] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Aralık*, http://www.mfa.gov.tr/aralik_____.tr.mfa, (21.05.2018).
[598] Sputnik, *Yunanistan: Türk jetleri 30 dakika boyunca hava sahamızı ihlal etti*, https://sptnkne.ws/cMmQ, (21.05.2018).
[599] Sözcü, *NATO üyesi Yunanistan, uçak krizinde Rusya'nın yanında yer aldı*, https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/nato-uyesi-yunanistan-ucak-krizinde-rusyanin-yaninda-yer-aldi-1000574/, (21.05.2018).
[600] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf, (21.05.2018), s. 28-76.
[601] Sputnik, *Yunanistan: Türk savaş uçakları hava sahamızı ihlal etti*, https://sptnkne.ws/jRPD, (21.05.2018).
[602] TRT Haber, *Yunan jetlerinden Türk F-16'larına taciz*, http://tinyurl.com/heum3dz, (21.05.2018).

ettiğine yer verilmiştir.[603] Şubat ayında Çipras'ın İran ziyareti için Rodos adasından Türkiye üzerinden geçerek gitme isteği uçağın askeri uçak olması ve 1947 Paris Antlaşması'na göre Rodos'a uğradığı için hava sahasından geçemeyeceğini iletmişlerdir. Yunan diplomatlar geri adım atılması halinde Rodos'un askerden arındırılmış olması tezinin kabul edilebileceğini ifade etmişlerdir. Bu görüş sonucunda Çipras GKRY, Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan üzerinden İran'a uçmuştur.[604]

Mart ayında YDİK'in 4. toplantısı İzmir'de yapılmıştır. Toplantının öne çıkan noktası ise 95 yıl sonra ilk kez bir Yunanistan Başbakanı'nın İzmir'e gelmesi olmuştur.[605] Çipras ise bu kez farklı bir amaçla İzmir'e gelmiştir. Görüşme sonunda iki lider görüş farklılıklarının olduğunun bilincinde sorunları konuşularak çözüleceğine vurgu yapmıştır. İhtilaf konularında çatışma yerine konuşmanın çözüm olduğu ifade edilirken, 48 alanda iş birliği anlaşması da imzalanmıştır.[606] Ay içerisinde Avrupa Parlamentosu (AP)'nda Yunan halkının temsilcisi Altın Şafak Partisi'nin bir milletvekili, ''*... Türkler pis ve kirli. ... vahşi köpeklere benziyorlar ama düşmanla savaşmak zorunda kaldıklarında kaçıyorlar. ...*'', ifadesini kullanmış ve Parlamento Başkanı Martin Schulz kararı ile Parlamento'dan çıkarılmıştır.[607] Çipras sözleri kınadığını ve Yunanistan'da bu tür düşünen insanların çok olmadığını ifade etmiştir.[608] Ay içerisinde Türkiye ve AB arasında yasadışı göçmen sorunun aşılması veya Türkiye'yi kaçak göçmen kampına çevirmeye yönelik bir adım atılmış ve Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya göre Yunan Adaları'nda olan yasadışı göçmenler Türkiye'ye geri gönderilecek ve bunlara karşılık Türkiye'den yasal yollarla AB göçmenleri kabul edecektir. AB-Türkiye arasında çeşitli vaatler üzerine kurulan bu anlaşma Türkiye'nin üzerine ekonomik ve sosyolojik yükün hesaplanmadığını zamanla ortaya koyacaktır. Ülkesinde savaştan kaçan Suriyeli, Iraklı ve çeşitli

---

[603] Ahmet Takan, ''Yunan, 1 adamıza daha göz koydu...'', *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-1-adamiza-daha-goz-koydu-36899yy.htm*, (22.05.2018).

[604] Posta, *Yunanistan'dan Türkiye'ye nota*, http://www.posta.com.tr/yunanistandan-turkiyeye-nota-327549, (22.05.2018).

[605] En son Yunanistan Başbakanı Dimitris Gunaris 1921 yılında işgal döneminde gelmiştir. Elif Demirci- Taylan Yıldırım- Mustafa Oğuz, ''95 yıl sonra ilk kez'', *bit.ly/1U1pt9I*, (22.05.2018).

[606] Selen Temizer, ''Türk-Yunan ilişkilerinde yeni ivme'', *http://v.aa.com.tr/534687*, (22.05.2018).

[607] Sputnik, *Avrupa Parlamentosu'nda Türkiye krizi: Yunan vekil salondan atıldı*, https://sptnkne.ws/fEf5, (22.05.2018).

[608] Cumhuriyet, *Türklere hakaret eden Yunan vekile Çipras yorumu*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/496879/Turklere_hakaret_eden_Yunan_vekile_Cipras_yorumu.html, (22.05.2018).

ülkelerden gelen göçmenler Türkiye'de sosyolojik bir problem olacak ve bunun bedeli AB ülkelerinde Türklere vize serbestisi, çeşitli fasılların açılması ve AB'den mali yardım karşılığında olacaktır.[609]

Nisan ayında Yunanistan Genelkurmay Başkanı Evangelos Apostolakis uçuş gerçekleştirerek Türk hava sahasını ihlal ederken, Türk siyasiler sadece önleme uçuşu yapılmasını uygun görmüştür.[610] Mayıs ayında Çavuşoğlu ve Kocias Brüksel'de, İstanbul'da ise Dünya İnsani Zirvesi için İstanbul'a gelen Çipras ile Erdoğan görüşme gerçekleştirmiştir.[611] Ay içerisinde bir başka gelişme TAP'ın Selanik kentinden temeli atılırken Türkiye'yi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak temsil etmiştir.[612] Haziran ayında ise iki ülke arasında Ramazan ayında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Diyanet kanalının sahur saatlerinde Ayasofya Cami'nden yayın yapması Yunanistan'ın tepkisine neden olmuştur.[613]

Temmuz ayında Türkiye'de yaşanacak bir gelişme Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir sorunun ortaya çıkmasına da neden olacaktır. 15 Temmuz 2016 akşamı Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması'na (FETÖ/PDY) mensup teröristler asker kılığında darbe girişimi yapmaya kalkmış ancak Türkiye Cumhuriyeti tüm organları ve Türk Milleti darbe girişiminin başarısız olmasını sağlamıştır. Başarısız girişim sonrasında ilk tepki veren ülkeler arasında Yunanistan da vardır. Çipras sosyal medya üzerinden, ''*Türkiye'deki gelişmeleri yakından izleyen Yunan hükümeti ve halkı, güçlü bir şekilde demokrasi ve anayasal düzeni destekliyor*''[614] mesajını yazmıştır. Darbe girişiminin ikili ilişkilere etkisi 15 Temmuz gecesi darbe girişimine katılan iki binbaşı, dört yüzbaşı ve iki astsubayın Yunanistan'a helikopter

---

[609] Detaylar için bkz, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *18 Mart 2016 Türkiye AB Zirvesi Bildirisi*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf, (22.05.2018). ; Hürriyet, *İşte Türkiye-AB zirvesinin sonuçları*, bit.ly/1OYfJFF, (22.05.2018).

[610] Saygı Öztürk, ''Yunan Genelkurmay Başkanı meydan okudu'', *https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/yunan-genelkurmay-baskani-meydan-okudu-1198297/*, (22.05.2018).

[611] T.C. Dışişleri Bakanlığı, Mayıs, http://www.mfa.gov.tr/mayis_____.tr.mfa, (22.05.2018).

[612] Ajans Haber, TAP projesinin Yunanistan ayağının temeli atıldı, https://www.ajanshaber.com/45-milyon-euroluk-dev-proje-haberi/356007, (22.05.2018).

[613] Kocias Yunan basınına konu ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır, ''*Türkiye bazı olumlu şeyler de yaptı. Sözgelimi uzun yıllar sonra İzmir'de dini ayinler gerçekleşiyor. Patrik ve metropolitlere Türkiye'de terk edilmiş kiliselerde ayin düzenlemelerine olanak tanındı. Gökçeada'da Rum ortaokulu yeniden açıldı. Bunlar olumlu. Ancak Ayasofya için gelişmeler olumsuz. Bu da Türkiye'nin çelişkisini gösteriyor*'' Haber 7, *Yunanistan Ayasofya'ya konsolosunu gönderdi*, bit.ly/1tiJ62f, (22.05.2018).

[614] TRT Haber, *Darbe girişimine dünyadan tepkiler*, http://tinyurl.com/zprj9e3, (22.05.2018).

ile kaçması olmuştur. Dedeağaç'a inen helikopterde bulunan bu kişiler, yasadışı uçuş yapmak ve yasadışı uçuşa teşvik etmek suçlaması[615] ile hâkim karşısına çıkmıştır. Görülen duruşma sonrasında sekiz darbeci askere ülkeye kaçak girmek suçundan ikişer ay hapis cezası verilmiştir.[616] İşin hukuki yönünden sonra siyasi yönüne bakılacak olunduğunda süreç Türkiye'nin umduğu şekilde ilerlememiştir. 16 Temmuz günü Çavuşoğlu Kocias ile yapmış olduğu telefon görüşmesi sonrasında, 8 hainin en kısa sürede iade edileceğin söylendi[617] ifadesini kullanmıştır. Çipras'ın ise Erdoğan'a 8 kişinin[618] iadesi için gerekeni yapılacağını ifade etmiştir.[619] Bu süreçte darbecilerin sığınma talebinde bulunduğunu ifade edilmelidir.[620]

15 Temmuz sonrası Türkiye-Yunanistan arasında yaşananlar dikkate alındığında geçmişte PKK ve DHKP-C'liler gibi FETÖ mensubu kişiler kaçmak için Yunanistan'ı tercih ederken, Atina'nın geçmişte bu örgütlere, teröristlere karşı tavır almadığı dikkate alındığında benzer bir siyaseti FETÖ üyeleri için de gösterdiği görülecektir. Ağustos ayında Türk basınında asker, savcı, hâkim olmak üzere örgüt üyelerinin Yunanistan'a çeşitli yollarla kaçtığı haberlere yansımıştır.[621] Yunanistan'da bulunan 8 firari askerin Yunanistan Dışişleri Bakanlığı açıklamasına göre, 'Türkiye'de adil yargılanmayacaklarını ve can güvenliklerinin tehlikede olduğunu iddia ederek Yunanistan'dan sığınma' talebinde bulunduğunu açıklamıştır.[622] İstanbul Cumhuriyet

---

615 CNN Türk, *Yunanistan'a kaçan askerler, Erdoğan'a suikast timi mi?*, buff.ly/29TyaQQ, (22.05.2018).

616 Karar, *Yunanistan'a kaçan darbeci 8 asker için Yunan hakin karar verdi*, http://www.karar.com/gundem-haberleri/adliyeye-boyle-getirildiler-194357#, (22.05.2018).

617 Yorgo Kırbaki, ''İşte Yunanistan'a kaçan darbecilerin ilk ifadesi'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/iste-yunanistana-kacan-darbecilerin-ilk-ifadesi-40149294*, (22.05.2018).

618 Bir kaynaktan alınan doğrudan veya dolaylı altınılar dışında Yunanistan'a kaçanlar 'sekiz kişi' ifadesi ile çalışmada yer alacaktır. Bu kişiler asker üniforması altında FETÖ/PDY üyesi terörist olması nedeniyle TSK ve Türk askerinin adı ile yan yana yer almayacaktır.

619 Cumhuriyet, *Helikopterle Yunanistan'a kaçan darbecilerden açıklama*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/568406/Helikopterle_Yunanistan_a_kacan_darbecilerden_aciklama.html, (23.05.2018).

620 Cumhuriyet, *Yunanistan'a kaçan darbeciler hakim karşısında: Talepleri kabul edildi*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/569560/Yunanistan_a_kacan_darbeciler_hakim_karsisinda__Talepleri_kabul_edildi.html, (23.05.2018).

621 Sputnik, *7 Türk vatandaşı daha Yunanistan'a iltica talebinde bulundu*, https://sptnkne.ws/jRPy, (23.05.2018). ; Cumhuriyet, *Türk hakim mülteci botuyla Yunanistan'a kaçtı*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/593115/Turk_hakim_multeci_botuyla_Yunanistan_a_kacti.html, (23.05.2018). ; Sabah, *O FETÖ'cü general de Yunanistan'a kaçtı*, sabah.im/aqDjgZ, (23.05.2018). , Haber 7, *7 Türk vatandaşı Yunanistan'a kaçtı*, bit.ly/2bSOWjm, (23.05.2018).

622 BBC Türkçe, *Firari askerlerin Türkiye'ye iade talebi Yunanistan'a ulaştı*, bbc.in/2bveYJa, (23.05.2018).

Başsavcılığı yapmış olduğu açıklama ile sekiz kişinin Türkiye'ye iadesi için talepnamenin hazırlandığı, Adalet Bakanlığı'na yollandığı açıklanmıştır.[623] Yunan basını ise Yunanistan'da Türk iki askeri ataşenin 15 Temmuz sonrası izlerini kaybettirdiğini iddia etmiştir.[624] Bir başka gelişme Yunanistan ile Türkiye'nin, Yunan tezini kabul ettiği Yunanistan ana karasından 10-12 mil, adalarda ise 6 mil konusunda anlaşıldığı ancak anlaşmayı TSK'nın reddettiği, resmiyet durumunun ilerleyen zamanlarda netleşeceği iddia edilmiştir.[625]

Eylül ayında Erdoğan'ın Lozan ifadesi ve sekiz kişi ile ilgili gelişmeler öne çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bir konuşmasında Lozan Barış Antlaşması ile ilgili eleştirilerde bulunması[626] Atina tarafından tepkilerin gelmesine neden olmuştur. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, ''*Lozan Antlaşması ve tüm uluslararası hukuk, uygar dünyanın gerçekleri ve hiç kimse, buna Ankara da dâhil, bunu inkâr edemez*''[627] şeklinde açıklama yapmıştır. Yunan siyasiler açıklamayı kışkırtıcı ve Yunanistan'ın Ege adalarındaki egemenliğinin sorgulama girişimi olduğunu ifade etmiştir.[628] Çipras, ''*Yunan-Türk ilişkilerini ve Ege denizi ile adaların mevcut durumunu belirleyen Lozan Antlaşması'nı sorgulamak, iki ülke arasındaki ilişkiler ve daha geniş bölge için tehlikeli*''[629] şeklinde açıklama yapmıştır. Ay içerisinde darbe girişimi sonrası kaçan ve siyasi sığınma talebinde bulunan 8 kişiden 3 kişinin başvurusu reddedilmiştir.[630]

---

[623] Murat Kaya İstanbul, Muhammed Enes Can, ''Yunanistan'a kaçan darbeci askerler için iade süreci başlatıldı'', *http://v.aa.com.tr/625963*, (23.05.2018).

[624] Deutsche Welle, *Yunan basını: Türk ateşeler kayboldu*, https://p.dw.com/p/1JfWo, (23.05.2018).

[625] Milli Gazete, *Yunanistan'ın kara suları sınırı 12 mile çıkarıldı*, https://www.milligazete.com.tr/haber/887210/yunanistanin-kara-sulari-siniri-12-mile-cikarildi, (23.05.2018).

[626] ''*1920'de Sevr'i gösterdiler, 1923'de bizi Lozan'a ikna ettiler. Ege'de bağırsan duyulacak adaları biz Lozan'da Yunan'a verdik. Zafer mi bu?*'' Yeniçağ, *Erdoğan: Sevr'i gösterip Lozan'a ikna ettiler, zafer bu mu?*, https://www.yenicaggazetesi.com.tr/erdogan-sevri-gosterip-lozana-ikna-ettiler-zafer-bu-mu-147116h.htm, (23.05.2018).

[627] Cumhuriyet, *Erdoğan'ın 'Lozan' açıklaması Yunanistan'da da manşet: Zamanlama manidar...*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/608442/Erdogan_in__Lozan__aciklamasi_Yunanistan_da_da_manset__Zamanlama_manidar....html, (23.05.2018).

[628] Sputnik, *Erdoğan'ın Lozan açıklamasına Yunanistan'dan sert tepki*, https://sptnkne.ws/csqf, (23.05.2018).

[629] Cumhuriyet, *Çipras'tan Erdoğan'a kritik 'Lozan' yanıtı*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/608499/Cipras_tan_Erdogan_a_kritik__Lozan__yaniti.html, (23.05.2018).

[630] Basın İlan Kurumu, *Yunanistan, FETÖ'cü subayların talebini reddetti*, http://www.bik.gov.tr/yunanistan-fetocu-subaylari-iade-edecek/, (23.05.2018).

Ekim ayında Ege'de adalar ve Ayasofya Cami sorun olmuştur. Yunan basını Atina'nın Türkiye'yi NATO'ya şikâyet ettiğini iddia etmiştir.[631] Türkiye'de bazı gazeteler Yunanistan'ın adalara el koyduğunu veya işgal ettiğini iddia etmiştir. Sözcü Gazetesi'nden Saygı Öztürk, PARMENION 2016 tatbikatında Sakız Adası'na tank ve zırhlı araç çıkardığı, Yunan uçak ve gemilerin Türk hava sahasını ve kara sahasını ihlal ettiğini iddia etmiştir.[632] Yeniçağ Gazetesi'nden Ahmet Takan, Yunanistan'ın adaları işgal ettiğine dair siyasilerin ve iddia sahiplerinin görüşlerine yer vermiştir.[633] Tüm bu iddialar daha öncede dile getirilmesi ve tartışılması nedeniyle Türkiye Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yayınlamıştır.[634] Ay içerisinde bir başka gelişme Ayasofya Cami ile ilgili olmuştur. Ayasofya'da ibadete açık olan Hüsran Kasrı bölümüne 80 yıl sonra Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından asaleten imam atanmış ve Cuma Namazı kılınmıştır.[635] Gelişme üzerine Kammenos Fener Patrikhanesi'ne yapacağı ziyaretten vazgeçmiştir.[636]

Kasım ayında Erdoğan'ın Lozan ile ilgili ifadelerinden sonra Çipras bir açıklama daha yapmış ve sınırların sabit olduğunu ve tartışılmayacağını ifade ederken bu tür açıklamaların kuşkuların artmasına ve güven sorunu oluşmasına neden olduğunu ifade etmiştir. Lozan Barış Antlaşması'nın iki ülke arasında bir denge unsuru olduğunu da eklemiştir.[637] Yunanistan Cumhurbaşkanı Prokopis Pavlopoulos ise

---

631 Sputnik, *Yunanistan, Türkiye'yi NATO'ya şikayet etti*, https://sptnkne.ws/cxZv, (23.05.2018).

632 Saygı Öztürk, ''Topraklarımızda Yunanlı Komutanların Bayrak Gösterisi'', *https://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/saygi-ozturk/topraklarimizda-yunanli-komutanlarin-bayrak-gosterisi-1439821/*, (23.05.2018).

633 Ahmet Takan, ''17 adanın işgaline skandal açıklama! '', *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/17-adanin-isgaline-skandal-aciklama-39943yy.htm*, (23.05.2018).

634 ''*Türkiye'nin 2003 yılından itibaren Ege denizindeki bazı ada ve/veya adacıkların egemenliğini başka bir ülkeye devrettiğine ilişkin iddia ve haberler tamamen gerçekdışıdır.*
Öte yandan, komşumuz Yunanistan ile aramızda Ege bağlamında birbirleriyle bağlantılı bir dizi sorunun mevcut olduğu da bir vakıadır. Ege'de bazı adacık ve kayalıkların aidiyeti ve bununla bağlantılı olarak Türkiye ile Yunanistan arasında geçerli bir uluslararası anlaşmayla tespit edilmiş deniz sınırlarının bulunmaması da bu sorunlar arasında yer almaktadır.
Bilindiği gibi, Ege meseleleri Yunanistan ile aramızda mevcut diyalog kanalları çerçevesinde tüm yönleriyle ele alınmaktadır.
Ege'deki ada, adacık ve kayalıkların hukuki statüsü bağlamında son 13 yıldır herhangi bir değişiklik olmamıştır.'' T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 242, 1 Ekim 2016, Ege'deki Bazı Ada Ve/Veya Adacıklara Dair İddia Ve Haberler Hk.* , http://www.mfa.gov.tr/no_-242-_ege_deki-bazi-ada-ve_veya-adaciklara-dair--iddia-ve-haberler-hk__.tr.mfa, (23.05.2018).

635 Sabah, *Ayasofya'da 80 yıl sonra ilk cuma namazı kılındı*, sabah.im/oXGqWK, (23.05.2018).

636 Yorgo Kırbaki, ''Ayasofya'ya kızdı, Patrik'e gelmedi'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/ayasofyaya-kizdi-patrike-gelmedi-40256393*, (23.05.2018).

637 Sputnik, *Yunanistan'dan Türkiye'ye: Sınırlar sabittir ve tartışılmaz*, https://sptnkne.ws/cPb6, (24.05.2018).

Lozan'ın pazarlığa veya tartışmaya açık olmadığını ifade ederek tepkisini dile getirmiştir.[638] Bu ifadelerin ardından çeşitli gündem konuları nedeniyle AB Bakanı ve Başmüzakereci Ömer Çelik Yunanistan'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. İki ülke arasında YDİK, darbe sonrası kaçan 8 kişi, Kıbrıs, iki ülke arasında iş birliği ve azınlıklar[639] gündeme gelmiştir.[640] Aralık ayında Kammenos'un ile ilgili olarak Türk basınına yansıyan bilgilerde bakanın, Erdoğan'a hakaret ettiği ve darbeci 8 kişiyi savunduğu ifade eden açıklamalarına, Türkiye'den sert tepkiler gelmiştir. Türk Dışişleri, Bakan'ın açıklamalarının işbirliği çabalarına zarar verdiği, devlet sorumluluğuna ve ciddiyetine uygun olmadığını ifade ederken, Savunma Bakanlığı açıklamaların provokasyon taşıyan sorumsuz açıklamaları yerine işbirliğine yönelik somut adımlar atmasını beklendiği ifade edilmiştir.[641] Ay içerisinde Ege'de tartışmalı adalar ve kayalıklar konusu bir kez daha gündeme gelmiş, Yunanistan'ın işgal ettiği 18. adanın Türkiye'ye ait olduğu Türk basınına yansırken, TBMM milletvekilleri Yunanistan'ın işgaline uğrayan veya el koyduğu adalarla ilgili çeşitli açıklamalar yapmıştır.[642] Bir başka gelişme ise darbeci 8 kişiden, 3 kişinin Türkiye'ye iadesine karar verilirken, bir başka 3 kişinin ise iade talebi reddedilmiştir.[643]

2016 yılı iki ülke arasında yüksek politika konularında karşılıklı söylemlerin yaşandığı ve ikibinli yılların başından itibaren yaşanmaya başlanan, olumlu havadan

---

638 Sputnik, *Yunanistan Cumhurbaşkanı'ndan Lozan yorumu: Hiçbir pazarlığa açık değil*, https://sptnkne.ws/cGjh, (24.05.2018).

639 Rum azınlık ile ilgili olarak ''*AB Bakanı Ömer Çelik, "... Bilinen sorunların üzerinden geçtik. Azınlıklar söz konusu olduğunda, Türkiye'deki hakların verilme biçimi ve hakların standardı hiçbir Avrupa ülkesinde yoktur. Bunu öz güvenle iddia ediyorum. Geçmişte haksız yere el konulan mallar, mülkiyet hakları iade edilmiştir. Vakıflar konusunda iyileştirmeler yapılmıştır. Gökçeada'da sadece 4 öğrenci için okul açılmıştır. ..." diye konuştu.*'' T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *AB Bakanı ve Başmüzakereci Ömer Çelik'in Yunanistan Ziyareti*, https://www.ab.gov.tr/50460.html, (24.05.2018).

640 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *AB Bakanı ve Başmüzakereci Ömer Çelik'in Yunanistan Ziyareti*, https://www.ab.gov.tr/50460.html, (24.05.2018).

641 Hürriyet, *Dışişleri Bakanlığı'ndan, Yunan Bakan'a sert tepki*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/disisleri-bakanligindan-kammenosa-tepki-40295285, (24.05.2018). ; Hürriyet*, Milli Savunma Bakanlığı: Yunanistan Savunma Bakanını kuvvetle kınıyoruz*, http://www.hurriyet.com.tr/milli-savunma-bakanligi-yunanistan-savunma-bak-40302268, (24.05.2018).

642 Sputnik, *Yunanistan'ın Ege'de işgal ettiği 18. adanın Türkiye adına tescilli olduğu ortaya çıktı*, https://sptnkne.ws/cTsG, (24.05.2018). ; Sputnik, *CHP'li Özcan: AK Parti, kendi adalarımıza Yunanistan bayrağının çekilmesine izin verdi*, https://sptnkne.ws/cUPU, (24.05.2018).

643 Sabah, *Yunanistan üç darbeci askeri Türkiye'ye iade etmeyecek*, https://www.sabah.com.tr/dunya/2016/12/05/yunanistan-uc-darbeci-askeri-turkiyeye-iade-etmeyecek, (24.05.2018). ; BBC Türkçe, *Yunanistan'da üç Türk askeri için iade kararı*, https://www.bbc.com/turkce/38219263, (24.05.2018).

uzaklaşılmaya başlandığını ortaya koymuştur. Özellikle Türkiye'nin ulusal çıkarlarına yönelik bu yıl Atina'nın atmış olduğu veya iddia edilen adımlar iki ülke arasında sorunların derinleşmesine neden olmuştur. Türkiye'nin ulusal güvenliği içerisinde görmüş olduğu Ege, FETÖ/PDY gibi konularında Atina'nın izlemiş olduğu siyaset karşılıklı güven konusunda sorunların doğmasına neden olmuştur. Askeri anlamda da bu yıl yaşanan gelişmeler iki ülke arasında yeniden güvenlik ikilemi ve göreli kazanç temelli bakış açısının ilişkilere hâkim olmaya başlayacağının net bir şekilde görülmesini sağlamıştır. Lozan temelli tartışmalarda dahi yaşanan gergin süreç iki ülke arasında yeniden doksanlı yıllara doğru bir seyir olduğunun düşünülmesine neden olmuştur.

2016 yılı AB Türkiye İlerleme Raporu Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak Türkiye ve AB arasında yapılan anlaşmaya atıf yapılmış ve Türkiye'nin Yunanistan'a gitmek için çaba harcayan mültecilerin sayısında önemli azalmayı sağladığı ifade edilmiştir. Meis Adası, casus belli kararı ve Kıbrıs ile ilgili geçmiş raporlarda ki benzer ifadeler kullanılmıştır. 2012 tarihli Türk Tapu Kanunu'nun Yunanistan vatandaşlarının miras yoluyla edinilmesi ve mülkiyetin tescil edilmesinde sorunlar olduğu ifade edilirken, Venedik Komisyonu'nun mülkiyet ve eğitim haklarının korunması için 2010 yılında almış olduğu tavsiye kararlarını tam olarak uygulanmadığı ifade edilmiştir. Gökçeada ve Bozcada ile ilgili olarak Avrupa Konseyi'nin 1625 sayılı İlke Kararı'nın tam uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.[644]

2017 yılı Türk-Yunan ilişkilerinde gittikçe artan sorunların yılı olacaktır. 15 Temmuz sonrası sekiz kişinin Yunanistan'daki varlığı özellikle Türkiye'de adil yargılanma ihtimallerinin düşük olacağı iddiası sebebiyle Türkiye'ye iade edilmemesi, iki ülke arasında ilişkileri tıkayıcı bir unsur olarak var olmuştur. İki ülke arasında bir başka konu ise Ege'de statüsü tartışmalı halde olan ada ve kayacıkların durumu olmuştur. Ocak ayında Kathimerini gazetesi Atina'nın Doğu Ege'de bazı adalara Türkiye'nin hak iddialarını engellemek için iskâna açmayı planladığı ve bu adalarda şu an çeşitli çalışmaların olduğunu iddia etmiştir.[645] Konu ile ilgili Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin Yunanistan'ın yaratmaya çalıştığı muhtemel fiili durumu kabul

---

[644] T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf, (24.05.2018) , s. 4-74.
[645] Karar, *Yunan uyanıklığı! Türkiye hak iddia etmesin diye...* , http://krr.im/JnDjOt, (24.05.2018).

etmeyeceklerini ve ülkenin sağduyulu davranması gerektiğini ifade etmiştir.[646] Bir diğer gelişme Yunanistan 8 kişiyi iade etmeme kararı almış ve Türkiye tarafından tepki ile karşılanmıştır.[647] Şubat ayı iki ülke arasında gergin bir ay olarak geçmiştir. Yunanistan İstanköy (Kos) Adası'na asker indirme tatbikatı yapmış ve Ankara'dan tepki gelmiştir. Ankara Ada'nın 1947 Paris Barış Antlaşması'na göre silahsızlaştırılmış ve askersizleştirilmiş olduğunu ve bu adımın uluslararası hukuka aykırı, gerginliklere neden olacağını ifade etmiştir. Ay içerisinde Kocias, ''*Türkiye, Yunanistan'ın ne Suriye ne de Irak olmadığının bilincine varmalıdır. ... bu gibi tahrikler devam ederse, Yunanistan'ın vereceği tepkinin sert olacağını''* açıklama yapmıştır.[648] Kammenos ise Kardak'ın Yunan toprağı olduğunu ve adaya ayak basanların geri dönemeyeceklerini ima eden açıklama yapmıştır. Çavuşoğlu, bakanı şımarık bir çocuğa benzetmiş ve sabrın bir sınırının olduğunu ifade etmiştir.[649]

Mart ayında Kammenos, Kara Kuvvetleri Komutanı ile birlikte Taşoz Adası'nı ziyaret etmiş ve iki ülke arasında gerilim yaşanmasına neden olmuştur.[650] Benzer bir ziyareti Yunanistan Cumhurbaşkanı Prokopis Pavlopulos Muğla'ya bağlı Keçi Adası'na yapmış, burada Adalar Valisi'ne plaket vermiştir.[651] Ay içerisinde Türkiye, Yunanistan'ın Ege Adaları'nı silahlandırmasına yönelik itirazının uluslararası hukuk çerçevesinde bir hak ve barış ile istikrar için de önemli olduğu açıklamasını yapmıştır.[652] 8 kişi ile ilgili Türkiye'nin yeni iade talebi hakkında yargı

---

[646] Milliyet, *Türkiye'den Yunanistan'a 28 ada tepkisi*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2377724, (24.05.2018).

[647] Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, ''*bugüne kadar, DHKP/C ve PKK başta olmak üzere Türkiye'yi hedef alan terör örgütleri mensuplarının adalet önünde hesap vermesine engel olan Yunan makamlarının bu kararıyla, müttefik ve komşu bir ülke olarak Yunanistan'ın terörle ve suçla mücadelede asgari gerekleri yerine getirmekten kaçındığı bir kez daha görülmüştür*'' ifadesini kullanmıştır. NTV, *Dışişleri Bakanlığı'ndan 'Yunanistan'a tepki*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/disisleri-bakanligindan-yunanistana-tepki,J6wotV8gUkqaXtmCIUoP-A, (24.05.2018).

[648] Stelyo Berberakis, ''Yunan Bakan: Türkiye Yunanistan'ın Suriye olmadığının farkına varmalı'', *bbc.in/2lLw3GU*, (24.05.2018).

[649] CNN Türk, *Kardak'ta yeni kriz! Yunanistan'dan tehdit gibi açıklama*, buff.ly/2m0X49o, (24.05.2018).

[650] Yeniçağ, *Yunanistan'dan Ege'de yeni tahrik*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-egede-yeni-tahrik-159242h.htm, (24.05.2018).

[651] Saygı Öztürk, ''Yunan Cumhurbaşkanı işgal altındaki adamızı ziyaret etti'', *https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/yunan-cumhurbaskani-isgal-altindaki-adamizi-ziyaret-etti-1724859/*, (24.05.2018).

[652] NTV, *Türkiye'den Yunanistan Cumhurbaşkanı Pavlopulos'a yanıt*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiyeden-yunanistan-cumhurbaskani-pavlopulosa-yanit,NnQ5Q1azfUCUcwZy5oIWhQ, (24.05.2018).

süreci başlayacağı Türk basınına yansımıştır.[653] Nisan ayında adalar ve 8 kişinin iadesi yeniden gündeme gelmiştir. Yunan Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Stefanis ilk olarak Hurşit Adası'na[654] ardından Kalolimnos Adası'nı ziyaret etmiş ve ikinci ziyaretinde Kardak Adası manzaralı bir fotoğraf çektirmiştir.[655] Her iki ziyarette Ankara tarafından tepki ile karşılanmıştır.[656] Ay içerisinde Kammenos ise Eşek Adası'na gitmiş ve çeşitli fotoğraflar medyaya yansımıştır. Konu ile ilgili Ömer Çelik, Yunan bakanın ciddiye alınacak biri olmadığını ve Türkiye'nin belirlediği bir zamanda gereken cevabı vereceğini ifade etmiş, Yunan Dışişleri ise Türkiye'nin uluslararası arası kanunlara uygun ve tanınırlığı olan sınırlarla ilgili açıklamalarını ve revizyonist politikalarını kınıyoruz şeklinde bir açıklama yapmıştır.[657] Ay içerisinde Türkiye'nin ikinci kez iade talebinde bulunduğu 8 kişi ile ilgili olarak Yunan mahkemesi yeni bir delil ortaya çıkmadığı gerekçesi ile bir kez daha reddetmiştir.[658]

2017 yılının öne çıkan gelişmesi ise ilk kez bir Yunan Cumhurbaşkanı'nın Türkiye'yi ziyaret etmesi olmuş, Cumhurbaşkanı Pavlopulos, KEİ zirvesi için İstanbul'a gelmiştir.[659] Ay içerisinde Türk ve Yunan toplumunda algıların oluşmasında etkili olan tarih kitapları ile ilgili bir öneri gündeme gelmiştir. Yunan Hükümeti tarih kitaplarını yenilemek için çalışmalara başlaması ve çalışmalar için seçilen kişilere yönelik yoğun eleştiriler gerçekleşmiştir.[660] Türkiye'nin Ege'de

---

[653] Star, *Yunanistan'a kaçan FETÖ'cü askerler için yeni yargı süreci başlayacak*, buff.ly/2ncSNiW, (24.05.2018).

[654] Saygı Öztürk, ''Yunanistan, Ege'de işgal ettiği adalarımıza milislerini yerleştirdi'', *https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/yunanistan-egede-isgal-ettigi-adalarimiza-milislerini-yerlestirdi-1775191/*, (24.05.2018).

[655] Türkiye, *Yunan komutandan Kardak manzaralı fotoğraf!* , http://turkiyegazetesi.de/yunan-komutandan-kardak-manzarali-fotograf/, (24.05.2018).

[656] Milli Savunma Bakanı Fikri Işık konu ile ilgili olarak, ''*onların şovuna alet olacak bir tutum içinde olmayacağız ama Türkiye'nin hiçbir şekilde emrivakiye boyun eğmeyeceğini de başta Yunan Savunma Bakanı olmak üzere hepsi çok iyi biliyor. O konuda da kararlılığımız net. Onların şovuna da alet olmak istemeyiz*'' şeklinde açıklama yaparak tepkisini dile getirmiştir. NTV, *Bakan Işık: Yunan Savunma Bakanı şov yapıyor*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/bakan-isik-yunan-savunma-bakani-sov-yapiyor,xJBHtUxcqkmkqzr5O6A99Q, (24.05.2018).

[657] Hürriyet, *Türkiye'nin Eşek Adası tepkisine Yunanistan'tan cevap*, hry.yt/2lba4, (24.05.2018).

[658] Deutsche Welle, *Yunanistan'dan Türkiye'ye olumsuz yanıt*, https://p.dw.com/p/2btKw, (24.05.2018).

[659] Habertürk, *Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde bir ilk!* , http://hbr.tk/99vZ1L, (25.05.2018).

[660] Yunan profesör Haris Athanasiadis ile Polymeris Voglis bazı söylemleri bazı kesimlerin tepkilerine neden olmuştur. ''*Çünkü Athanasiadis ve Voglis ülkedeki en tartışmalı tarihçilerden. Athanasiadis, İzmir ve çevresinde Yunan ordusunun katliamlara imza attığını, şehrin yakıp yıkılmasının suçlusunun Yunan ordusu olduğunu, 'Pontus soykırımı' diye bir şey olmadığını savunduğu için milliyetçi Yunanlar'ın nefret ettiği bir isim. Yunan profesör aynı zamanda artık İstanbul'a Konstantinopolis denmesinin anlamsız olduğunu, kitaplardan da bu ifadenin çıkarılması gerektiğini savunuyor. Voglis ise Yunanistan'ın 'Makedonya' ismini Makedonlara artık vermesi gerektiğini (Yunanistan, sınır*

yapmış olduğu Denizkurdu Tatbikatı ise Atina'dan tepkilere neden olurken, Yunan basını Türkiye'nin Yunanistan kıyıları-Eşek Adası yakınlarına ulaştığına yer vermiştir.[661] Türkiye'nin tatbikata gözlemci olarak davet ettiği NATO ülkelerine Yunanistan Ankara Büyükelçisi mektup yazmış, tatbikatın uluslararası hukuk ve iyi komşuluk ilişkileri kapsamında Yunan egemenliğini ihlal ettiğini belirtmiştir.[662]

Haziran ayında Başbakan Binali Yıldırım'ın Yunanistan'da Çipras ile görüşmesi sonrasında sorunların çözülmesi gerektiği, Ege'de karşılıklı ihlaller olduğunu ve darbeci 8 kişinin ikili ilişkilere zarar vermesine izin verilmemesini ifade etmiştir. Çipras ise ülkesinde kuvvetler ayrılığı olduğunu ifade etmiştir.[663] Yıldırım'ın Pavlopulos ile görüşme sırasında ortak coğrafya vurgusu yaparak daha çok iş birliği yapılması gerektiğini ifade etmiştir.[664] Ay içerisinde Ayasofya'da Kadir Gecesi nedeniyle Kur-an okunmasına Yunan Dışişleri ''*Ayasofya'da Diyanet İşleri Başkanı'nın da mevcudiyetinde Kuran okunması, ibadet yapılması ve bunun televizyonda yayınlanmasını kınıyoruz*''[665] şeklinde açıklama ile tepki göstermiştir. Türk Dışişleri açıklamayı kınadığını, Yunanistan'ın dini özgürlükler ve Türk azınlık konusunda karnesine bakması gerektiği ifade edilmiştir.[666]

Temmuz ayında Ege Denizi'nde Türk bandıralı gemiye Yunan Sahil Güvenlik botu tarafından ateş açılmış ve bu durum Ankara ile Atina hattında gerginlik yaratmıştır. TSK, yaşanan olay sonrasında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından hücumbot ve sahil güvenlik botunun bölgeye sevk edildiğini açıklamıştır.[667] Bir başka gerginlik konusu Kıbrıs bağlamında olmuştur. Kocias'ın 28 Haziran-7 Temmuz

---

komşusunun Makedonya adını kullanılmasını kabul etmiyor), Yunan iç savaşının farklı yorumlanması gerektiğini söyleyen bir isim.'' Uğur Koçbaş, ''Yunanistan'ı karıştıran Türkiye önerisi!'', *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2447705*, (25.05.2018).

[661] Posta, *Ege'de tansiyon yükseldi! Türkiye ve Yunanistan arasında gerginlik!*, goo.gl/QcFW14, (25.05.2018).

[662] Haber 7, *Yunanistan'dan skandal Türkiye çağrısı!* , bit.ly/2q2opWU, (25.05.2018).

[663] Cumhuriyet, *Binali Yıldırım'ın darbeci askerler açıklaması Çipras'ı güldürdü*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/764130/Binali_Yildirim_in_darbeci_askerler_aciklamasi_Cipras_i_guldurdu.html, (25.05.2018).

[664] Sputnik, *Yıldırım, Yunanistan'da: AB, Türkiye ile nasıl bir yol yürüyeceğine karar vermeli*, https://sptnkne.ws/eFsb, (25.05.2018).

[665] Deutsche Welle, *Ayasofya tartışması sürüyor*, https://p.dw.com/p/2fDw9, (25.05.2018).

[666] Ercan Canbolat, Uğur Çil, ''Türkiye'den Yunanistan'a Ayasofya kınaması'', *http://v.aa.com.tr/847518*, (25.05.2018).

[667] Haber 7, *Yunanistan haddini aştı, Türkiye harekete geçti*, http://www.haber7.com/guncel/haber/2369428-yunanistan-haddini-asti-turkiye-harekete-gecti, (25.05.2018).

tarihlerinde Crans-Montana'da düzenlenen Kıbrıs Konferansı'nda Türkiye'nin uzlaşmadan uzak bir tutuma sahip olduğunu açıklamıştır[668] Türk Dışişleri açıklamanın, temelden yoksun olduğunu ve Kocias'ın uzlaşmadan yoksun, suçlayıcı tavrının yadırgandığı ifade edilmiştir.[669] Ağustos ayında AP Üyesi Notis Marias Eşek Adası'nı ziyaret etmesi Türk ve Yunan basınında yer almıştır. Yunan basınının haberinde Marias'ın adanın Yunanistan'a ait olduğunu ifade ettiği yer almıştır.[670] Ekim ayında Kocias Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Görüşme sonrası Çavuşoğlu, 8 kişinin iade edilmemesi ile ilgili olarak hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade ederken, Yunanistan'ın DHKP-C ve PKK'nin mevcut olduğunu ve bunlar faaliyetlerine izin verilmemesi gerektiğinin ifade etmiştir.[671] Ay içerisinde Mısır-Yunanistan-GKRY arasında enerji temalı bir buluşma gerçekleştirmiş, Mısır'da çıkarılan ve Kıbrıs'ta aranan doğalgazın Avrupa'ya pazarlanması ele alınmıştır.[672] Mısır ile Yunanistan ise ay içinde Rodos Adası'nda taarruz tatbikatı yapmıştır. Türk Dışişleri, adanın Paris Barış Antlaşması ile silahsızlandırılma şartıyla Yunanistan'a bırakıldığını ve tatbikatın uluslararası hukukun ihlali olduğunu belirtmiştir.[673]

Aralık ayında Türk-Yunan ilişkileri tarihi anlardan birine şahit olmuştur. Erdoğan'ın Yunanistan ziyareti, Lozan Barış Antlaşması etrafında dönen tartışmaların yeniden alevlenmesini sağlamıştır. Ziyaretin en büyük önemi 65 yıl sonra Türkiye'den Cumhurbaşkanı seviyesinde ilk ziyaret olmasıdır. Erdoğan'ın Pavlopulos ile beraber kameralar karşısında Batı Trakya Türk azınlığının Yunanistan'da yaşadığı haksızlıklara Türkiye'de Rum azınlığın şartlarını örnek vererek eleştirmesi Atina'da

---

668 NTV, *Türkiye'den Yunanistan Dışişleri Bakanı Kocias'a tepki*, https://www.ntv.com.tr/dunya/turkiyeden-yunanistan-disisleri-bakani-kociasa-tepki,lnRkKeJFzkCyGV8a0rRoaw, (25.05.2018).

669 TRT Haber, *Türkiye'den Yunanistan Dışişleri Bakanı Kocias'a tepki*, http://tinyurl.com/ya63g2m4, (25.05.2018).

670 Ahmet Takan, ''Avrupa Parlamentosu Yunan işgaline tam destek verdi!..'' , *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/avrupa-parlamentosu-yunan-isgaline-tam-destek-verdi-43847yy.htm*, (25.05.2018).

671 TRT Haber, *Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'ndan Yunanistan açıklaması*, http://tinyurl.com/ya3o3qlo, (25.05.2018).

672 Yeniçağ, *Yunanistan, Mısır ve Kıbrıs Rum Kesimi'nden Türkiye'ye karşı enerji zirvesi!*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-misir-ve-kibris-rum-kesiminden-turkiyeye-karsi-enerji-zirvesi-177752h.htm, (25.05.2018).

673 T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 338, 2 Kasım 2017, Rodos Adası'nda Gerçekleştirilen Yunanistan-Mısır Ortak Tatbikatı Hk*, http://www.mfa.gov.tr/no_-338_-rodos-adasinda-gerceklestirilen-yunanistan-misir-ortak-tatbikati-hk.tr.mfa, (25.05.2018).

şaşkınlık yaratmıştır.[674] Erdoğan'ın Lozan'ın güncellenmeye ihtiyacı olduğunu belirtmesi ile NATO'ya Türkiye itiraz etse Yunanistan'ın giremeyeceğini Pavlopulos'un yanında ifade etmesi Yunan kamuoyunda şok etkisine neden olmuştur.[675] Pavlopulos ise Lozan'ın reform edilecek bir anlaşma olmadığını belirtirken, iki ülkenin sınırlarının çizildiğini, azınlıkların dini azınlık olarak tanındığını ve Müslüman azınlıkların Lozan temelinde ülkede yaşadıklarını ifade etmiştir.[676] Erdoğan, Yunan basınına verdiği röportajda Çipras'ın kendisine darbeci kişilerin 15-20 gün içerisinde iade edileceğine dair söz verdiğini ancak bu kişilerin hala Yunanistan'da olduğunu ifade etmiştir.[677] Ay içerisinde CHP lideri Kılıçdaroğlu Yunanistan'ın Ege Adaları'nın 18'ini işgal ettiğini ifade etmesi üzerine Kammeonus 'Adaları gel de al' şeklinde yanıt vermiştir. Kılıçdaroğlu bir açıklama daha yaparak 2019 yılında ilgili adaların tamamını alacağını açıklamıştır.[678]

İki ülke arasında gittikçe tırmanmaya başlayan gergin süreç 2017 yılında daha net görülmeye başlanmıştır. Kuşkusuz dış politikada çeşitli sorunlar yaşayan Ankara ile ekonomik kriz etkilerini yeni atmaya başlayan Atina arasında bu gelişmeler iki ülke için de uygun bir durum değildi. Ancak tarihten gelen güvenlik algılarının bir sonucu olan güvenlik ikilemi ve göreli kazanç algısı ilişkilerde bakış açılarına yeniden egemen olmuş, ilişkiler bu noktaya gelmiştir. Kıbrıs, azınlıklar, Ege gibi konularda iki devletin üst düzey temsilcilerinin açıklamaları ise bu döneme damga vururken, ilişkilerde eski havanın yeniden yakanlanma ihtimalini ise güç bir hale getirmiştir. Erdoğan'ın Lozan ile ilgili güncelleme ve Türk azınlık hakkında söylemleri üzerine Atina'nın hem tepkisel ve hem de konuya doğrudan ülke sınıları üzerinden yaklaşım sergilemesi ise Atina'nın Ankara kaynaklı ulusal güvenlik ve beka bakış açısının temellerini ortaya koymuştur.

---

[674] Konu ile ilgili olarak bkz, Milliyet, *Türkiye-Yunanistan arasında tarihi ziyaret! Erdoğan manşetlerde...* , http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2568872, (25.05.2018).

[675] BBC Türkçe, *Lozan Antlaşması'na Türkiye ve Yunanistan nasıl bakıyor?*, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42275486, (25.05.2018). ; NTV, *Cumhurbaşkanı Erdoğan Yunanistan'da*, https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-yunanistanda,StHY2Iw3L0y17P_ONeF0_w/hpv5TSJaUUCTcPBtpIPe9Q, (25.05.2018).

[676] Sputnik, *Erdoğan'ın 65 yıl sonraki Yunanistan ziyaretinde Lozan tartışması*, https://sptnkne.ws/ghzy, (25.05.2018).

[677] Stelyo Berberakis, ''Cumhurbaşkanı Erdoğan: Yunanistan Başbakanı Çipras bana firari askerler için iade sözü vermişti'', *https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42259451*, (25.05.2018).

[678] Sputnik, *Kılıçdaroğlu'ndan 'Cevabımız gel de al' diyen Yunanistan Savunma Bakanı'na: 2019'da geleceğim*, https://sptnkne.ws/grQM, (25.05.2018).

2018[679] Ocak ayı Türk-Yunan ilişkilerinde özellikle Ege kaynaklı gelişmeler öne çıkmıştır. Yunan basını ay içerisinde Kardak yakınlarında Türk sahil güvenlik teknesi ile Yunan küçük savaş gemisinin çarpıştığına yer vermiştir.[680] Kardak merkezli bir diğer gelişme ise Kammenos'un adanın yakınına çelenk atmak için bir hücumbot ile gelmiş, Türk Sahil Güvenlik ekipleri ikazı üzerine Yunanistan heyeti bölgeden ayrılmıştır.[681] Türkiye'nin Zeytin Dalı Operasyonu'na başladığı 21 Ocak günü Yunanistan'ın Kalolimnoz Adası'na askeri inşaat yapmaya başladığı Türk basınına yansımıştır.[682] Türkiye ile ilgili olarak Ocak ayında Yunanistan'dan çeşitli açıklamalar gelmiştir. Çipras, Davos Dünya Ekonomik Forumu'nda Türkiye'yi agresif bir komşu olarak nitelemiş ve Ege'de saldırgan hamlelerle karşılaştıklarını söylemiştir.[683] Darbeci sekiz kişi ile ilgilide gelişmeler yaşanmıştır. Ayın başında Hükümet Sözcüsü Dimitris Canakopulos, sekiz kişi ile ilgili olarak iltica talebi sonucu ne olursa olsun iade edilmeyeceklerini açıklamıştır.[684]

Şubat ayı iki ülke arasında karşılıklı söz düelloları ile geçmiştir. İlk olarak Türk Dışişleri Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de kendi kıta sahanlığı içerisinde arama faaliyetlerinde bulunduğunu KKTC ile de gerekli adımların atılacağı açıklamıştır. GKRY'nin çalışmalarının adanın tek sahibi olarak kendilerini görmeleri ve Kıbrıslı Türkleri eşit ortak olarak görmekten uzak olduğunun göstergesi olduğu ifade edilmiştir. Yunan Dışişleri, GKRY'nin Doğu Akdeniz'de ilan etmiş olduğu MEB'de Türkiye'nin doğalgaz arama faaliyetlerinde bulunmasının uluslararası hukukun ihlali olarak açıklamıştır.[685] Ay içerisinde Yunan Sahil Güvenlik botlarının Kardak'a yakınlaşması üzerine Türk Sahil Güvenlik botları müdahale etmesi üzerine iki ülkenin

---

[679] 2017 yılı içinl AB Türkiye İlerleme Raporu yayınlanmayacağı açıklanmıştır.

[680] Deutsche Welle, *Kardak açıklarında Türk ve Yunan tekneleri çarpıştı*, https://p.dw.com/p/2r2R4, (26.05.2018).

[681] Haber 7, *Türkiye'den Yunanistan'a jet müdahale!*, http://www.haber7.com/dis-politika/haber/2536341-turkiyeden-yunanistana-jet-mudahale, (26.05.2018).

[682] Ümit Yalım, ''Zeytin Dalı'nın İlk Günü Yunanistan, Türk Adasında Askeri İnşaata Başladı'', *http://www.turksam.org/tr/analiz-detay/1692-zeytin-dali-nin-ilk-gunu-yunanistan-turk-adasinda-askeri-insaata-basladi*, (26.05.2018).

[683] Sözcü, *Yunanistan'dan küstahlık... Çipras'tan Türkiye'ye akıl almaz sözler*, https://www.sozcu.com.tr/2018/dunya/yunanistandan-kustahlik-ciprastan-turkiyeye-akil-almaz-sozler-2187949/, (26.05.2018).

[684] Basın İlan Kurumu, *Yunan hükümeti: Darbecileri Türkiye'ye vermeyeceğiz*, http://www.bik.gov.tr/yunan-hukumeti-darbecileri-turkiyeye-vermeyecegiz/, (26.05.2018).

[685] Yeniçağ, *Yunanistan'dan küstah açıklama*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-kustah-aciklama-184030h.htm, (26.05.2018).

botlarının çarpışmıştır.[686] Yaşanan gelişme üzerine Kammenos NATO üyelerine konu hakkında bilgi vereceğini, Türkiye'nin bir komşu ve müttefik ülke gibi davranmadığını ifade etmiştir.[687] Konu ile ilgili olarak NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, konunun NATO'yu değil iki ülkeyi ilgilendirdiğini düşündüğünü açıklamıştır.[688] Doğu Akdeniz'de KKTC'ne ait olan bölgede GKRY arama izni vermiş olduğu İtalyan firması Türk savaş gemilerinin bölgeye gelmesi üzerine çalışmalara başlayamamış ve gemilerin ilerleyen süreçte bölgede olacağının açıklanması üzerine, firma arama faaliyetlerine yönelik çalışmalarını durdurmuş ve bölgeden ayrılmaya yönelik çalışmalarına başlamıştır.[689] Ay içerisinde Eski Yunanistan Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos, ''*En iyi Türk ölü Türk'tür. Buna inanıyorum çünkü hiç iyi bir Türk ile karşılaşmadım*''[690] şeklinde açıklama yapmış, bunun üzerine DEB Partisi Başkanı Mustafa Aliçavuş, Pangalos'un ifadeleri nedeniyle suç duyurusunda bulurken, hükümet veya partilerden tepki gelmemesinin hayal kırıklığı olduğunu ifade etmiştir.[691] Ay içerisinde Türk kamuoyuna yansımayan çeşitli gelişmeler yaşanmıştır. ''*... Heybeliada Ruhban Okulu'nda, ... 'Halki İlahiyat Okulu'nun yeniden açılması için Ekümenik Patriğin yeni çağrısı' adı verilen bir toplantı düzenlenmiştir.*'' 9 Şubat 2018'de İstanbul'daki Zoğrafyon Rum Lisesi'nde sekizinci kez uluslararası koro festivali yapılmış ve katılımcı gruplar arasında Pontus ismini taşıyan kuruluşlar katılmıştır. ABD'de ise Helenik Suçlarla Mücadele Kongresi'nin kurucu üyeleri olan iki kongre üyesi Türkiye'yi 'Ekümenik' Patrikhanenin hak ve din özgürlüklerini ihlal etmeyi durdurmasına yönelik 732 sayılı bir karar tasarısı çıkartmışlardır.[692] DHKP-C ile ilgili olarak ay içerisinde Yunan Mahkemesi terörist Mehmet Doğan'ın iadesini reddetmiştir.[693]

---

[686] Musa Kesler, ''Kardak'ta gece boyu gerilim!'', *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2609116*, (26.05.2018).
[687] Yeniçağ, *Yunan Bakan Türkiye'yi şikâyet etti*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-bakan-turkiyeyi-sikayet-etti-184243h.htm, (26.05.2018).
[688] Hürriyet, *NATO'dan Türkiye'ye destek çağrısı*, hry.yt/EHMm2, (26.05.2018).
[689] Kesler, Musa, ''Türkiye'nin hamlesinden sonra flaş gelişme! Sökülmeye başlandı...'', *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2614174*, (26.05.2018).
[690] Sabah, *Eski Yunan Bakan'dan haddi aşan sözler*, bit.ly/2C024nc, (26.05.2018).
[691] Sputnik, *Pangalos'un 'En iyi Türk ölü Türk' sözlerine suç duyurusu*, https://sptnkne.ws/gNnm, (26.05.2018).
[692] Ahmet Takan, ''Narkoz İttifakı'', *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/narkoz-ittifaki-46364yy.htm*, (26.05.21018).
[693] Habertürk, *Dışişleri'nden Yunanistan'a 'iade' tepkisi: Büyük hayal kırıklığı!*, http://hbr.tk/1VtiLP, (26.05.2018).

2018 Mart ayı yeni bir kriz alanının doğuşuna şahit olacaktır. Ayın başında Pavlopulos'un bir konuşmada Türkiye ile ilgili olarak, ''*Tarihsel olarak bize düşmesi gereken topraklara sahip olamayabiliriz... Türkiye bizi mecbur bırakırsa atalarımızın yaptığını yaparız"* şeklinde açıklama yapmıştır.[694] Türk Dışişleri, Pavlopoulos'a Türkiye'nin sınırlarına saygı duymaya ve makamına yakışmayan söylemlerden uzak durması gerektiğini ifade edilmiştir. Başka açıklamada Kommenos, hava sahalarının Ankara tarafından ihlal edildiği ve böylelikle Avrupa üzerinde baskı kurmaya çalıştığını belitmiş, ölümcül bir kazaya çok yakınız açıklaması yapmıştır.[695] Ay içerisinde Yunanistan'daki Türk düşmanlığı bir kez daha ortaya çıkmış ve Atina'da Altın Şafak Partisi milletvekilleri ve destekçileri Türk Bayrağını yakmıştır. Türk Dışişleri yaşanan gelişmesi kınarken, sorumluların yakalanmasını istemiştir.[696] Türkiye-AB ilişkilerinde bir kez daha Kıbrıs gündeme gelmiş ve Mart ayında AB Zirvesi'nin taslak bildirisinde Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'de yasadışı eylemlerinin kınandığı, Yunanistan ve GKRY ile dayanışma içerisinde olunduğu vurgulanmıştır.[697] Bu Yunanistan ve GKRY bir süredir AB nezdinde yapmış olduğu Türkiye'ye yönelik girişimlerin bir sonucudur. Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne isyan ederek, dönemin büyük güçleri sayesinde ilan etmiş olduğu bağımsızlık gününde konuşma yapan Kammenos, ''*aklı Osmanlı İmparatorluğu'nda olanlar 1821'i, Yunan halkının Osmanlı'yla nasıl yüzleştiğini ve onu ufaladığını hatırlamalı*''[698] şeklinde açıklama yapmış, ülkesinin silahlı güçlerinin toprak bütünlüğüne yönelik her türlü girişime karşı hazırlıklı olduğunu ifade etmiştir. Aynı bakan Ermenistan ziyaretinde Türkiye ile ilgili olarak, ''*... ortak değerlerimiz, ortak tarihimiz, biri Ermeni halkı diğeri Pontus Helenizmi'ne yönelik iki büyük soykırımda ortak kurbanlarımız var.*''[699] şeklinde açıklama yapmıştır.

---

694 Yeniçağ, *Yunanistan Cumhurbaşkanı'ndan Türkiye'ye tehdit*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-cumhurbaskanindan-turkiyeye-tehdit-186253h.htm, (27.05.2018).

695 Yeniçağ, *Yunan Bakan'dan küstah Türkiye çıkışı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-bakandan-kustah-turkiye-cikisi-186474h.htm, (27.05.2018).

696 Sputnik, *Ankara'dan Atina'ya: Bayrağımızı yakanları yakalayın*, https://sptnkne.ws/gUyK, (27.05.2018).

697 Sputnik, *AB: Türkiye'nin Ege ve Akdeniz'de Yunanistan ve Kıbrıs'a karşı yasadışı eylemlerini en sert şekilde kınıyoruz*, https://sptnkne.ws/hb9T, (27.05.2018).

698 Yeniçağ, *Yunan Bakan'dan haddini aşan sözler*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-bakandan-haddini-asan-sozler-187827h.htm, (27.05.2018).

699 Yorgo Kırbaki, ''Yunan Bakan Yine Türkiye'yi Hedef Aldı'', *hry.yt/WOyh6*, (27.05.2018).

Mart ayının en önemli olayı Yunan Kara Kuvvetleri'ne bağlı iki Yunan askerinin Meriç sınırında Türk devriyeleri tarafından yakalanması olmuştur. Yunan Kara Kuvvetleri, hava şartları nedeniyle askerlerin Türk topraklarına girdiğini ve gözaltına alındığını açıklamıştır.[700] Mahkemeye çıkarılan iki Yunan askeri, 'askeri casusluğa teşebbüs etmek' ve 'askeri yasak bölgeye girmek' suçlarından tutuklanmışlardır.[701] Askerlerin yakalanması ve tutuklanmasına giden süreçte Türkiye'nin Yunanistan'da bulunan sekiz kişiye karşılık, iki Yunan askerini takas edeceği veya sekiz kişi nedeniyle ülkeye iade etmeyeceği gibi medyada çeşitli tartışmalar başlamıştır. Nisan ayı 2018 yılı Türk-Yunan ilişkilerinin özeti şeklinde ilerlemiştir. Ayın başında Atina'dan ilişkileri zora düşerek adımlar gelmiştir. Çipras, Bakanlar Kurulu ardından Türkiye'nin adımlarını provokasyon olarak değerlendirirken, iki Yunan askerinin iyi niyet adımı olarak serbest bırakılmasını istemiş[702], Yunan İstinaf Mahkemesi bir DHKP-C üyesini daha Türkiye'ye iade etmeyi reddetmiştir.[703] Yunanistan'da olan 8 kişi ile ilgili olarak ay içerisinde Atina İstinaf Mahkemesi üçüncü kez iade talebini reddetmiştir.[704]

Nisan ayında Atina, Hurşit kayalığına bayrak dikmiş, Türk Sahil Güvenlik ve SAT komandoları bölgeye giderek bayrağı kaldırmıştır. Yıldırım, ülkenin egemenlik haklarından taviz verilmeyeceğini ifade etmiştir.[705] Gerginliğin yaşandığı süreçte Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Rusya ya da Türkiye'nin Balkanlara yönelmesini istemediğini belirtmiş, egemenliği saldırıya uğrayan AB üyesi ülkelerin ve Doğu Akdeniz'de tehdit edilen Yunanistan'ın yanında olunacağını ifade etmiştir.[706] AP'de Türkiye'ye yasadışı yollarla giriş yapan iki Yunan askeri için serbest

---

[700] Yorgo Kırbaki, ''Yunan ordusu açıkladı: Meriç'te 2 Yunan asker yakalandı'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-ordusu-acikladi-mericte-2-yunan-askeri-yakalandi-40758861*, (27.05.2018).

[701] Hürriyet, *Edirne'de gözaltına alınan 2 Yunan asker tutuklandı*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-edirnede-gozaltina-alinan-2-yunan-askeri-tutuklandi-40759287, (27.05.2018).

[702] Milliyet, *Çipras'tan yeni provokasyon! Türkiye'yi hedef aldı...*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2640206, (28.05.2018).

[703] Milliyet, *Yeni rezalet! Yunanistan yine teröristlerin tarafını seçti...*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2640194, (28.05.2018).

[704] Milliyet, *Yunanistan'dan bir skandal karar daha! Hainleri içeri böyle aldılar...*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2628716, (28.05.2018).

[705] Milliyet, *Ege Denizi'nde bayrak krizi! 'Gereği yapıldı...'*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2649005, (28.05.2018).

[706] Deutsche Welle, *Macron'dan Balkanlar için "Türkiye" uyarısı*, https://p.dw.com/p/2wBSr, (28.05.2018).

bırakılması çağrısı olan yasa tasarısı onaylamıştır.[707] Bu gelişmelerin olduğu süreçte Yunanistan darbeci 8 kişinin adli kontrol şartıyla serbest bırakılmasına karar vermiş[708] ve bir kişi serbest bırakılmıştır. [709] Türkiye Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, Yunan mevkidaşına mektup yazmış ve Yunanistan'ın suçlular için toplanma merkezine dönüştüğünü ifade etmiştir.[710] Ayın son günlerinde Erdoğan'ın 'suların ısınmasını' istemediğini, sıkıntıların aşılmasını istediğini belirtmiş ve Yunanistan bu açıklamayı olumlu karşılık verirken, tutuklu iki Yunan askerine de atıf yapmıştır.[711]

Mayıs ayında iki ülke arasında sekiz kişi gündemin ana konusu olmaya devam etmiştir. Ay içerisinde darbe girişimine katılan bir kişiye iltica hakkı tanınması, Türkiye'nin tepkisine neden olmuştur. Türk Dışişleri, Yunanistan'ın darbecileri koruyan ve kollayan bir ülke olduğunu, uluslararası toplum nezdinde tescillemiştir şeklinde açıklama yapmış ve bu karar nedeniyle kınamıştır.[712] Yunan Kathimerini Gazetesi'nde yer alan habere göre daha önce serbest bırakılan ve iltica hakkı tanınan 2 kişinin Yunan polisine ait ve 90 kişilik polis gücünün koruduğu bir eve kalacağı yer almıştır.[713] Türkiye'nin aradığı veya istediği kişileri iade etmeme konusu politikasının sadece FETÖ mensubu kişiler için olmadığı bir kez daha ay için de görülmüştür. Türkiye'nin kırmızı bülten ile aradığı bir kişiyi Türkiye'ye iade talebi görüşülene kadar serbest bırakılmasına karar vermiştir.[714] Ay içerisinde iki ülke Dışişleri Bakanları'nın ifadeleri öne çıkmıştır. Çavuşoğlu, Ege'de uluslararası anlaşma ile tespit edilmiş deniz sınırı olmadığını ve buna bağlı sorunlar olduğunu, Yunanistan'ın silahsızlandırılmış adalara dair tutumunun ise hukuk dışı olduğunu belirtmiştir.[715] Kocias ise yaptığı bir açıklamada, Türkiye'nin Ege'de kriz yaratmaya çalıştığını,

---

[707] Habertürk, *AP Genel Kurulu'ndan Yunan askerler için Türkiye'ye çağrı*, http://hbr.tk/xVIyp9, (28.05.2018).

[708] Milliyet, *Yunanistan'dan skandal karar! Firari FETÖ'cülerden birinin...,* http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2651499, (28.05.2018).

[709] Basın İlan Kurumu, *Yunanistan'a kaçan darbeci asker serbest bırakıldı*, http://www.bik.gov.tr/yunanistana-kacan-darbeci-asker-serbest-birakildi/, (28.05.2018).

[710] Milliyet, *Bakan Gül'den Yunanistan'a FETÖ mektubu*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2653195, (28.05.2018).

[711] Furkan Naci Top, ''Yunanistan'dan Erdoğan'ın sözlerine ilişkin açıklama'', *http://v.aa.com.tr/1125552*, (28.05.2018).

[712] Hürriyet, *Türkiye'den Yunanistan'ın skandal kararına tepki!*, hry.yt/rTDs0, (28.08.2018).

[713] Milliyet, *Yunan medyası yazdı! 'Darbeci serbest kaldı, 90 polis koruyor'*, mill.yt/lavf9, (28.08.2018).

[714] TRT Haber, *Yunanistan Türkiye'nin iadesini istediği tutukluyu serbest bıraktı*, http://tinyurl.com/yd2y569v, (28.08.2018).

[715] Yaman, Şevket, '''Fiili durumu kabul etmeyiz''', *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2659564*, (28.08.2018).

Yunanistan'ın Türkiye'nin tahriklerine serinkanlı kalmaya kararlı olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin kırmızı çizgileri aşmaya çok yaklaştığını ancak aşmadığını ve hukuki dayanağı olmadan, zafer garantisi olmadan ve ağır bedeller ödeyeceği bir savaşa girmeyeceğini söylemiştir.[716] Bakan olası bir askeri harekât ile ilgili bir soru üzerine Yunanistan'ın Afrin olmadığı[717] ve bu adımın sadece zarar değil, kaybetme riski taşıdığını söylemiştir.[718] Siyasette bu gerginlik devam ederken askeri alanda iki ülke Genelkurmay Başkanı görüşme yapmıştır. Brüksel'de NATO kapsamında gerçekleşen toplantının Ege'de yaşanan gerilimlerden sonra ilk temas olması açısından önem taşımaktadır.[719]

Ay içerisinde yaşanan 2 gelişme burada bahsedilmelidir. Demokrasinin doğduğu topraklar olarak da anılan Yunanistan'da Türk-Yunan ilişkilerine yönelik olumlu düşünceleri olan 75 yaşındaki Selanik Belediye Başkanı Yannis Butaris 'Pontus Soykırımı' anma etkinliklerinde yaklaşık 10 kişi tarafından saldırıya uğrarken, çeşitli cisimler atılmıştır. Çipras olayı 'aşırı sağcı kabadayılar' olarak nitelendirdiği kişilerin yaptığını ve sonuçlarına katlanacaklarını söylemiştir.[720] Diğer gelişme Pazarkule Sınır Kapısı'nda çalışma yapan iş makinesi operatörü yanlışlıkla Yunanistan sınırına girmiş ve tutuklanmıştır. Gözaltına alınan operatör Yunanistan'a yasadışı girmekten 3 yılı tecilli 5 ay hapis cezası ile 1500 Euro cezaya çarptırılmış ve Türkiye'ye iade edilmiştir.[721]

Türkiye'de alınan karar sonucunda ülkenin 24 Haziran tarihinde erken seçimlere gitmesine karar verilmiştir. Bu başlık altında 24 Haziran seçimlerine kadar olan süreçte Türk-Yunan ilişkileri aktarılacaktır. Seçimlerin yaklaştığı günlerde iki ülke arasında öne çıkan konular benzer olmakla beraber, Yunanistan'ın dış politikası Türkiye'yi ilgilendirmesi açısından ilgi odağı olmuştur. Öncelikle Türk-Yunan ilişkilerine bakıldığında darbe girişimi sonucu kaçan 8 kişi gündemin ön sıralarında

---

[716] Stelyo Berberakis, ''Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Kocyas: Türkiye zafer garantisi olmadan savaşa girmez'', *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43974601*, (28.08.2018).
[717] Bakan'ın bu ifadesi doğrudur. Afrin 10.000 km^2, Yunanistan ise 131.957^2 dir.
[718] CNN Türk, *Atina'dan sert açıklama: "Yunanistan, Afrin değil!"*, buff.ly/2KxkKf5, (28.08.2018).
[719] Yeniçağ, *Akar Yunan mevkidaşı ile görüştü*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/akar-yunan-mevkidasi-ile-gorustu-192568h.htm, (28.08.2018).
[720] Sputnik, *Türk-Yunan yakınlaşmasına desteğiyle bilinen Selanik Belediye Başkanı'na saldırı*, https://sptnkne.ws/h8wV, (28.08.2018).
[721] Sabah, *Yunanistan o işçiyi Türkiye'ye iade etti!*, https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/05/06/yunanistan-o-isciyi-turkiyeye-iade-etti, (28.08.2018).

olmaya devam etmiştir. 4 Haziran'da sekiz kişi ile ilgili olarak 18 aylık tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle tahliye edilmesine karar verilmiştir. Daha önce yaşanan tahliyeler ile içeride olan dört kişi de bu karar ile çıkmıştır.[722] Konu ile ilgili Bekir Bozdağ, ikili anlaşmalar gereği bu kişilerin iade edilmesi gerektiğini, Yunanistan koruma ve kollama tedbirlerine başvurduğunu belirtmiş ve gelişmeden fevkalade rahatsızız ifadesi ile özetlemiştir. Türkiye'nin bu tutumu not aldığını ve sekiz kişiyi kast ederek, onları paketleyip Türkiye'ye getirmek bizim vazifemizdir demiştir.[723] Bozdağ'ın yorumlarına Atina'dan yanıtlar gecikmemiştir. Dışişleri Bakanı Kocias, ''*Türkiye bizim oyun oynanacak bir ülke olmadığımızı bilmektedir. Türkiye buradan kimseyi alamaz, hakkı yok ve biz de buna izin vermeyiz*'' demiştir.[724] Savunma Bakanı Kammenos'da, serbest bırakılan kişilerin NATO müttefiki olan bir ülkeden kaçırmanın uluslararası hukukun ihlali ve iki ülke arasında barışı tehdit edeceğini belirtmiş, konuyu AB ile NATO toplantılarında bildireceğini ifade etmiştir.[725] Suçluların iadesi konusu ile ilgili ay içerisinde Yunan medyasında yer alan habere göre Yunanistan Yüksek Mahkemesi Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) üyesi Turgut Kaya'nın iadesi hakkında karar aldığına yer verilmiştir.[726]

Ay içerisinde iki Türk dışişleri sözcüsü Hami Aksoy sorulan bir soru üzerine, Yunanistan'ın AB çevre programlarını Ege sorunları ile birleştirerek geçmişten bu yana istismar ettiğini söylemiştir.[727] Sadece iki ülke arasında değil çok taraflı önem arz eden kaçak göç ile mücadele konusunda ay içerisinde Mevlüt Çavuşoğlu yaptığı açıklamada geri kabul anlaşmasını dondurduklarını daha iyi bir ifade ile askıya aldıklarını söylemiştir.[728] Konu üzerine Yunanistan'dan Başbakanlık Ofisi düzeyinde,

---

[722] Vatan, *Yunanistan'dan skandal karar! Darbeci hainler tahliye edildi*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=1172153, (29.08.2018).

[723] Hürriyet, *Hükümetten çok sert Yunanistan açıklaması*, hry.yt/GLtYc, (29.08.2018). ; Vatan, *Yunanistan'dan skandal karar! Darbeci hainler tahliye edildi*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=1172153, (29.08.2018).

[724] Vatan, *Yunanistan Dışişleri Bakanı: Türkiye buradan kimseyi alamaz*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=1172380, (29.08.2018).

[725] Yorgo Kırbaki, ''Yunanistan'dan Bozdağ'ın sözlerine karşı NATO ve AB hamlesi'', *hry.yt/VoIWO*, (29.08.2018).

[726] TGRT Haber, *Yunanistan'dan Türkiye'ye iade kararı! Tutuklu terörist Turgut Kaya iade edilecek*, http://www.tgrthaber.com.tr/gundem/yunanistandan-turkiyeye-iade-karari-tutuklu-terorist-turgut-kaya-iade-edilecek-241361, (29.08.2018).

[727] Sabah, *Türkiye'den Yunanistan Cumhurbaşkanı'na tepki*, ow.ly/lBVy30kn3RX, (29.08.2018).

[728] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun NTV Kanalına Verdiği Özel Röportaj, 19 Haziran 2018, Antalya*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-ntv-ye-verdigi-ozel-roportaj-19-haziran-2018.tr.mfa, (29.08.2018).

anlaşmanın işlerliğini kaybetmiş olması, Çavuşoğlu'nun anlaşmanın durdurulduğuna dair açıklamasında geçmiş zaman kullanmasından anlaşılıyor ifadesine yer verilmiştir.[729] Türkiye'nin genel seçimlere doğru ilerlediği dönemde MHP'nin seçimler için hazırladığı reklam nedeniyle Yunanistan'dan tepki gelmiştir. Reklam filminde Kıbrıs Adası'nın Türk bayrağı altında Türkiye ile beraber kırmızı renkle gösterilmesi Yunan gazetesi Kathimerini'de MHP'nin Kıbrıs'ı Türk toprağı olarak saydığı şeklinde yer almıştır.[730] Konu ile ilgili MHP lideri Devlet Bahçeli ise, ''*Yunanistan bizim tanıtım filmimizden rahatsız olmuş. ... Kıbrıs Türk'tür Türk kalacaktır. Buradan onları uyarıyorum, dedelerinin denizin dibinde can çekiştiği günleri unutmasınlar. Bunu bir kez daha yapacak irade bugün de Türkiye'de vardır*''[731] açıklamasını yapmıştır. Son olarak Yunanistan dış politikasına bakılması gerekmektedir. Bu ay içerisinde Yunanistan-İsrail yakınlaşması devam etmiştir. Haziran ayında bölgesel güvenlik ve askeri iş birliğin arttırılması amacı ile GKRY katılımcı olduğu üç ülkenin Savunma Bakanı bir araya gelmiştir. Görüşme ile ilgili İsrail Savunma Bakanı Lieberman, Yunanistan ve GKRY ile iş birliğinin her ülkenin çıkarına olduğunu belirtirken, askeri ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Kammenos ise gelecek için hazır olduklarını belirtirken, Türkiye'nin egemenlik haklarını sorgulaması halinde, yanıtın çok büyük olacağını bilmesi gerektiğini söylemiştir. GKRY Savunma Bakanı, zirvenin üç ülkenin güvenlik ve savunma alanında ilişkilerin geliştirilmesi için bir kanıt olduğunu ifade etmiştir.[732]

Doğu Akdeniz kaynaklı gelişmelerin ağırlıklı olduğu yılın ilk yarısında iki ülke arasında yaşanan sert diyaloglar, bölgede kutuplaşmaların ise net bir şekilde ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yunanistan'ın GKRY ve İsrail ile Türkiye karşıtı dış dengelemeye girmesi, Türkiye'nin bölgede ilerleyen yıllarda hem ulusal güvenlik hem de ulusal çıkarlarına aykırı adımların atılması için yeni bir aşamanın habercisi olmuştur. FETÖ/PDY terör örgütünün ise son yıllarda ilişkilere yaptığı etki ise önemli olmakla beraber yeni bir yüksek politika konusu olduğunu yıl içerisinde kesin bir

---

[729] Haber 7, *Türkiye'nin kararı Yunan'ı çıldırttı! İlk açıklama*, bit.ly/2sRsIHF, (29.08.2018).
[730] Sputnik, *MHP'nin reklam filmi Yunanistan'ı kızdırdı*, https://sptnkne.ws/hG8p, (29.08.2018).
[731] Yeni Şafak, *Bahçeli: Hiçbir hain sağ kalmaz*, https://www.yenisafak.com/secim/bahceli-hicbir-hain-sag-kalmaz-3357231, (29.08.2018).
[732] Yeniçağ, *İsrail, Rum ve Yunan ortak savunma anlaşması!*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/israil-rum-ve-yunan-ortak-savunma-anlasmasi-196193h.htm, (29.08.2018).

şekilde göstermiştir. İki ülke arasında birçok açıdan farklı bakıldığında çeşitli algılar nedeniyle çözülemeyen sorunlar arasında artık FETÖ/PDY'da girmiş ve Türk-Yunan ilişkileri daha karmaşık bir hale gelmiştir. Bu dönemde Atina'nın teorinin ortaya koymuş olduğu üzere çıkarlarına yönelik Doğu Akdeniz'de ittifaklar kurması ve teröristlerin Türkiye'ye teslimine adımlar atması ise Morgenthau'nun diplomasi anlayışı ile uzak kalındığını göstermiştir. Özellikle başkalarının gözünden bakma ve hayati olmayan konularda uzlaşma bu dönem Türk-Yunan illişkilerinde en çok ihtiyaç duyulan diplomasi noktalarından olduğu ifade edilmelidir. 2018'in ilk yarısının yer aldığı değerlendirmenin ardından Türkiye'de gerçekleşen Haziran 2018 seçimleri sonrasında Türk-Yunan ilişkileri incelenmesiyle bu kısım son bulacaktır.

2.5. 24 HAZİRAN 2018 SONRASI TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLER

24 Haziran 2018'de gerçekleşen Türkiye Genel Seçimleri sonucunda, Cumhur İttifakı içerisinde yer alan AK Parti seçimlerden birinci çıkarken, Türkiye'de değişen yeni hükümet sistemi doğrultusunda AK Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Yönetim Sistemi ile seçilen ilk Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olmuştur.

Seçimler sonrasında Çipras, Erdoğan'ı tebrik ederken, iki ülke ilişkilerinin gelişmesi kararlılıklarını karşılıklı olarak ifade etmiştir.[733] Çipras Türkiye'de seçimler sonrasında katılmış olduğu bir televizyon programında ise dikkat çekici ifadeler kullanmıştır. Komşularla iyi ilişkilerin olması öngörülemez sonuçlarla başa çıkabilmek için önemlidir açıklamasını yaparken İrlanda ile komşu olacak kadar şanslı değiliz, Türkiye ile sınırlarımızı paylaşıyoruz demiştir.[734] Askeri alanda ise Yunanistan'ın GKRY ve Mısır ile iş birliği devam etmiştir. Ayın son günlerinde

[733] Posta, *Cumhurbaşkanı Erdoğan'a, Yunanistan Başbakanı Çipras'tan tebrik*, http://www.posta.com.tr/rizede-erdogan-icin-13-pare-top-atisi-yapildi-haber-fotograf-2017136, (29.08.2018).

[734] Euronews, *Çipras'tan Türkiye yorumu: Sınırımızı İrlanda ile paylaşacak kadar şanslı değiliz*, bit.ly/2N5dmZC, (29.08.2018).

Medusa 6 isimli ortak askeri tatbikat düzenlemişler ve özellikle bölge ülkelerine iş birliği mesajı vermişlerdir.[735]

Temmuz ayında Türkiye'nin iadesini istediği kişiler ile ilgili gelişmeler devam etmiştir. Ay içerisinde Yunanistan İltica Dairesi almış olduğu karar ile sekiz kişiden birine daha iltica hakkı vermiştir. Böylelikle iltica hakkı kabul edilenlerin sayısı üçe çıkarken diğer beş kişi için emsal oluşturacağı ifade edilmiştir.[736] İki ülke arasında bir başka sorun olan TKP/ML üyesi Turgut Kaya'nın iadesi ile ilgili gelişme yaşanmıştır. Türkiye'nin kırmızı bülten ile ilgili aradığı Kaya'yı Yunanistan İltica Dairesi 'siyasi mülteci' olarak tanıma kararı almıştır.[737] Ay içerisinde Yunanistan Hükümet Sözcüsü Dimitris Canakopulos yapmış olduğu açıklamada Erdoğan'ın iki Yunan askerini pazarlık kozu olarak kullandığını, askerlerin bırakılması için siyasi baskı, diplomatik ve yasal yolları kullanacaklarını ifade etmiştir.[738]

Temmuz ayında iki ülke temsilcileri arasında diyalog ifade edilen gelişmelere rağmen devam etmiştir. NATO Zirvesi nedeniyle Brüksel'de bulunan Erdoğan ve Çipras burada bir görüşme gerçekleştirmiştir. Çipras, Türkiye ile ilişkilerde kullanılmamış bir imkân olduğunu, istikşafi görüşmelerin yeniden başlayabileceğine inandığını ve Kıbrıs'ta iki toplumlu yeniden diyalog yoluna yönlendirebilecekleri konusunda umutlu olduğunu ifade etmiştir. ''*Sekiz kişi ve iki Yunan askeri konusu ile ilgili, iki ülke gündeminde öne çıkmaması gereken konulara takılmış durumdayız*'' açıklamasını yapmıştır.[739] İki ülke arasında komşuluk ilişkilerinin önemi bir kez daha yaşanan bir olay ile ortaya çıkmıştır. Yunanistan'da yangın felaketi yaşanmış ve Türkiye derhal yardım teklifinde bulunmuştur. Çavuşoğlu mevkidaşı Kocias ile

---

[735] Amur Gadijev, ''Doğu Akdeniz tatbikatına karşı Türkiye'nin tepkisi ne olacak?'', *https://sptnkne.ws/jytT*, (29.08.2018).

[736] Milliyet, *Yunanistan bir darbeciye daha iltica hakkı tanıdı!*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2701090, (29.08.2018).

[737] Manol Kostidis, ''Yunanistan TKP/ML- TIKKO üyesi Turgut Kaya'yı siyasi mülteci olarak tanıma kararı aldı'', *http://www.iha.com.tr/haber-yunanistan-tkpml-tikko-uyesi-turgut-kayayi-siyasi-multeci-olarak-tanima-karari-aldi-734615/*, (29.08.2018).

[738] Sputnik, *Atina: Erdoğan, tutuklu iki Yunan askerinin hayatıyla oynuyor* , https://sptnkne.ws/jcSD, (29.08.2018).

[739] İlkay Güder, Mehmet Hatipoğlu, Cumhurbaşkanı Erdoğan, ''Çipras ile görüştü'', *http://v.aa.com.tr/1202405*, (30.08.2018).

görüşmesinde Türkiye'nin yardıma hazır olduğunu belirtmiş, taziyelerini iletmiştir. Kocias teşekkürlerini iletmiş, yardıma ihtiyaç olmadığını ifade etmiştir.[740]

Yunanistan dış politikasında Makedonya ile isim sorunu nedeniyle görüşmelerin olduğu süreçte Kocias'ın Türkiye ile ilgili açıklaması öne çıkmıştır. Kocias bir röportajda, Türkiye'nin etkisine girmiş veya Yunanistan ile dostane ilişkileri olan bir Makedonya istenip istenmediğinin asıl soru olduğunu söylemiştir. [741] Burada bir kez daha Türkiye'nin Yunanistan'ın dış politika meselelerindeki önemi ön plana çıkmaktadır.

Siyasi gelişmelerin dışında Türk-Yunan ilişkilerine bakıldığında ay içerisinde TRT ekibinin gözaltına alınması öne çıkmaktadır. 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü nedeniyle yayın yapacak olan TRT ekibi neden gösterilmeden gözaltına alınırken, TRT çalışanları sert bir müdahale ile karşılaştıklarını ifade etmiştir. Yaşanan olay üzerine Gümülcine seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif ve azınlık temsilcileri TRT çalışanlarını ziyaret etmiştir.[742] Bu ay içerisinde öne çıkan bir diğer gelişme ise Türkiye'de azınlık cemaatlerinin ortak açıklaması olmuştur. Bildiride birçok azınlık temsilcilerinin imzası bulunurken, Türkiye'de baskıya uğradıklarına dair iddialarının asılsız olduğuna dair bir açıklama yapılmıştır.[743] Ay içerisinde gündeme gelemeyen ve tartışılmayan bir adım Patrikhane'den gelmiştir. Sen Sinod (Patrikhane Dini Meclisi) almış olduğu karar ile 1922 yılından bu yana boş olan Ankara'ya metropolit[744] atarken aynı zamanda Sivas, Çanakkale ve İstanbul'un Silivri ilçesinde metropolitlik kurma kararı almıştır.[745]

---

[740] Ömer Bilge, ''Yunan bakandan garip 'felaket' cevabı: 'Zaten yağmur da yağacak''', *hry.yt/2QhNm*, (29.08.2018).

[741] Habertürk, *Yunanistan'ın 'isim krizinde' Türkiye çekincesi*, http://hbr.tk/9OulT8, (30.08.2018).

[742] Yeniçağ, *Yunanistan'da TRT ekibine gözaltı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistanda-trt-ekibine-gozalti-198566h.htm, (30.08.2018).

[743] Türkiye Ermenileri Patrikliği, *Patrik Genel Vekili Ortak Bir Bildiriye İmza Attı*, http://www.turkiyeermenileripatrikligi.org/site/patrik-genel-vekili-ortak-bir-bildiriye-imza-atti/, (30.08.2018).

[744] Ortodokslarda patrikten sonra gelen ve bir bölgenin din işlerine başkanlık eden din adamı. T.C. Atatürk Kültür,Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, *Güncel Türkçe Sözlük*, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b87139a1dd162.20492087, (30.08.2018).

[745] Bojidar Cipof, ''Patrikhane ''Birleşik Arap Emirlikleri ve Ankara Metropolitliği'' Kurdu'', *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/teostrateji-arastirmalari-merkezi/2018/07/17/8889/patrikhane-birlesik-arap-emirlikleri-ve-ankara-metropolitligi-kurdu*, (30.08.2018).

Ağustos ayı iki ülke arasında tartışmalı konuların gündemde olmaya devam ettiği bir ay olmuştur. Ayın başında 17 Kasım Terör Örgütü bir kez daha gündeme gelmiştir. Örgüt üyelerinden Dimitris Kufodinas'ın açık cezaevine alınmasına Türk Dışişleri sert tepki göstermiş ve ülkemizin diplomatlarının canına kastetmiş bir teröristin bu tür düzenlemelerden yararlanması kabul edilemez ifadesi yer almıştır.[746] Bir diğer gelişme TKP/ML üyesi Turgut Kaya ile ilgili yaşanmıştır. Haziran ayında Türkiye'ye iadesine yönelik karar alınan daha sonra sığınma başvurusu kabul edilen Kaya'nın Türkiye'ye iade edilmesi Yunanistan Adalet Bakanı Stavros Kondonis tarafından durdurulmuştur.[747] Böylelikle Yunanistan yakın zamanda hem FETÖ hem de TKP/ML terör örgütü üyelerini ülkesinde tutmaya devam etmiştir. Konu ile ilgili gelen soru üzerine Türk Dışişleri Sözcüsü Hami Aksoy,

''*Geçmişte terör elebaşı Öcalan'ı himaye eden Yunanistan, günümüzde de ülkemiz tarafından aranan suçlulara sığınma imkânı tanımakta, iadelerine ilişkin yargı kararını dahi rahatlıkla görmezden gelebilmektedir*''

yanıtını vermiş ve Yunanistan'ın komşuluk ilişkilerine saygı göstermesini ve hukuk normları benimsemesini beklendiğini söylemiştir.[748] Aynı ay askeri yasak bölgeye giren 2 Yunan askeri savcılığın aldığı karar ile tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edilmişlerdir.[749] Konu ile ilgili açıklama yapan Yunanistan Cumhurbaşkanı,

''*Yunanistan ile dostluk ve iyi komşuluk atmosferini sağlayabilmesi için bundan sonra izleyebileceği ve izlemesi gereken yolu gösteriyor. ... bizim*

---

[746] Tuğçenur Yılmaz, ''Türkiye'den terörist Kufodinas'ı açık cezaevine nakleden Yunanistan'a tepki'', *http://v.aa.com.tr/1222209*, (30.08.2018).
[747] Habertürk, *Yunanistan'dan skandal karar: Türkiye'ye iadesini durdurdu!*, http://hbr.tk/gCfzvk, (30.08.2018).
[748] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *SC-55, 5 Ağustos 2018, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Turgut Kaya'nın Yunanistan Tarafından Ülkemize İadesinin Reddi Hakkında Soruya Cevabı*, http://www.mfa.gov.tr/sc_-55_-turgut-kayanin-yunanistan-tarafindan-ulkemize-iadesinin-reddi-hk-sc.tr.mfa, (30.08.2018).
[749] Hakan Mehmet Şahin, Cihan Demirci-Salih Baran, ''Tutuklu 2 Yunan askeri için karar'', *http://v.aa.com.tr/1231262*, (30.08.2018).

samimiyetimize ve dostluğumuza inansınlar. İlk olarak biz inanıyoruz ki, bu karar ile yeni bir süreç başlıyor''[750]

açıklamasını yapmıştır. Bu gelişmenin ardından iki ülke Savunma Bakanlıklarından arasında arka arkaya açıklamalar gelmiştir. Yunanistan Savunma Bakanı Kammenos'un Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar ile konuştuğunu ve askerlerin serbest kalmasında duyduğu memnuniyeti aktardığını, resmi ziyaret için Yunanistan'a davet ettiği açıklanmıştır.[751] Türk basınında ise Kammenos ve Yunanistan Genelkurmay Başkanı'nın talimatı ile iki ülke arasında güven arttırıcı önlemlerle ilgili görüşmelerin durdurulmasına yönelik kararın askıya alındığı dair haberler yer almıştır.[752]

Darbeci sekiz kişi ile ilgili kararlar ayın son günlerinde yeniden gündeme gelirken, Yunanistan'ın bu kişiler hakkında kararlarında bir değişim olmadığını gözler önüne serilmiştir. Darbeye katılan sekiz kişiden bir kişiye iltica hakkı verilmesi Ankara'dan tepkilere neden olmuştur. Savunma Bakanlığı, güven arttırıcı önlemlerin yeniden başlatılmasının gündeme geldiği dönemde kararı basiretsizlik olarak nitelerken, Dışişleri skandal bir karar olarak nitelemiş, Yunan makamlarının uluslararası yükümlülüklerini çiğnediğini ve ülkelerini darbeciler için sığınacak liman haline getirdiği ifade edilmiştir.[753] Türkiye'den kaçan çeşitli kişilerin ortak noktası haline gelen Yunanistan'a eski Halkların Demokratik Partisi (HDP) Milletvekili Leyla Birlik kaçmış ve sığınma talebinde bulunmuştur.[754] Türkiye ayın başında gündeme gelen 17 Kasım Terör Örgütü üyesi ile ilgili olarak Yunan makamların dördüncü kez izin vermesine tepki göstermiş, yapılanın saygısızlık olduğunu ve terörle mücadelede zafiyet yarattığı ifade edilmiştir.[755]

---

[750] Mehmet Hatipoğlu, ''Yunanistan Cumhurbaşkanı Prokopis Pavlopulo: Türkiye'nin bu kararıyla yeni bir süreç başlıyor'', *http://v.aa.com.tr/1232129*, (30.08.2018).
[751] Sabah, *Yunanistan'dan Türkiye'ye davet.*, http://ow.ly/syOt30lpuhC, (30.08.2018).
[752] Yeniçağ, *Yunanistan'dan Türkiye açıklaması*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-turkiye-aciklamasi-202551h.htm, (30.08.2018).
[753] Vatan, *Yunanistan'ın skandal kararına Türkiye'den peş peşe sert tepki*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=1192942, (30.08.2018).
[754] Furkan Naci Top, ''Eski HDP milletvekili Birlik Yunanistan'a sığınma talebinde bulundu'', *http://v.aa.com.tr/1238602*, (30.08.2018).
[755] Nazlı Yüzbaşıoğlu, ''Türkiye'den Yunanistan'a 'Kufodinas'a izin hakkı' tepkisi'', *http://v.aa.com.tr/1242369*, (30.08.2018).

Eylül ayında iki ülke arasında ilişkilerin daha sakin olduğu ifade edilebilir. Kocias'ın İzmir'de Yunanistan Başkonsolosluğu açılışını gerçekleştirdiği ziyarette iki ülke Dışişleri Bakanları mesajlar vermiştir. Çavuşoğlu, Yunanistan temsilcilikleri ve burada görev yapan kişilerin Türkiye'ye emanet olduğunu ve Yunanistan'ı hedef alan terörist, darbeci ve hainlerin Türkiye'de barınamayacağını ifade ederek mesaj vermiştir. Kocias ise bu mesaja ülkelerinde terörist barındırmadıklarını, hukuki süreçlerin devam ettiğini ifade etmiştir.[756] Başkonsolosluğun açılış töreni sırasında İzmir'in kurtuluşu nedeniyle gösteri yapacak olan Solo Türk ekibinin provalarının denk gelmesi ilgi çekici bir diyaloğa da neden olmuştur.[757] Ay içinde yaşanan bir diğer görüşme ise BM Genel Kurul toplantısı için New York'ta bulunan Türk-Yunan ve İngiliz Dışişleri Bakanları arasında gerçekleşmiştir. Gayri resmi toplantının ana konusu ise Kıbrıs müzakereleri olmuştur.[758]

Diğer gelişmelere bakıldığında son ayların gündem konusu olan sınır ihlali bu kez iki Türk askeri tarafından gerçekleşmiştir. Kaçak göçmenlerle ilgili bir çalışma sırasında yanlışlıkla Yunanistan sınırına giren askerler önce gözaltına alınmış ancak aynı gün akşam serbest bırakılmıştır.[759] Ay içerisine Türk basınında ABD, Yunanistan ve diğer katılımcı ülkelerin ortak olduğu Ege Denizi'nde askeri tatbikat yapacağına yönelik haberler yer almıştır. Bu tatbikat ile Rusya ve Türkiye'ye mesaj verileceği, NATO katılacağı bu tatbikata üye ülke olarak Türkiye'nin davet edilmeyeceğine yer verilmiştir.[760] Ay içerisinde Türkiye Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili olarak müftülük kararnamesi ile ilgili tepkisini[761] ortaya koyarken, ayın son günlerinde düzensiz göçmenlerin Yunan polisi tarafından giysileri alındıktan sonra Türkiye'ye geri

---

[756] Milliyet, *İzmir'de yenilenen Yunan Başkonsolosluğu açıldı*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2736177, (01.10.2018).

[757] Kocias uçak seslerini duymasının ardından parmağı ile gökyüzünü işaret ederken, Çavuşoğlu ise bu harekete, ''Sizi hedef almıyorlar, endişelenmeyin' şeklinde yanıt vermiştir.
Yeni Şafak Youtube Kanalı, *Yunan Bakan Nikos Kocias F-16 sesinden korktu*, https://www.youtube.com/watch?v=vtPXAZxiOog, (01.10.2018).

[758] Selim Sayarı, ''New York'ta Kıbrıs zirvesi yapılacak'', *https://www.ntv.com.tr/dunya/new-yorkta-kibris-zirvesi-yapilacak,DVIf8omDT0Su64o6O-wBGQ*, (01.10.2018).

[759] Cumhuriyet, *2 Türk askeri Yunanistan'da gözaltına alındı: TSK'den açıklama*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1078037/2_Turk_askeri_Yunanistan_da_gozaltina_alindi__TSK_den_aciklama.html, (01.10.2018).

[760] Haber 7, *Tüm gözler Ege'de... Tatbikatlar savaşı başlıyor!*, http://www.haber7.com/guncel/haber/2723202-tum-gozler-egede-tatbikatlar-savasi-basliyor, (01.10.2018).

[761] TRT Haber, *Türkiye'den Yunanistan'a müftülere yönelik kararname tepkisi*, http://tinyurl.com/y77kj9jq, (01.10.2018).

gönderildiği[762] ve Selanik Başkonsolosluğu'na yapılan molotofkokteyli haberleri öne çıkmıştır.[763]

Ekim ayında karasuları, Doğu Akdeniz'de enerji faaliyetleri ve 17 Kasım terör örgütü iki ülke arasında temel sorun olarak öne çıkmıştır. Barbaros Hayreddin Paşa Sismik Araştırma Gemisi'nin Akdeniz'de sismik araştırma faaliyetleri sırasında Yunanistan Deniz Kuvvetleri gemiyi taciz etmiştir. Türk Deniz Kuvvetleri olaya karşılık verirken, Türkiye'den tepkiler gecikmemiştir. Türkiye Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, Türkiye'nin kendi Münhasır Ekonomik Bölgesi'nde uluslararası hukuka uygun çalışma yaptığını ve Yunanistan'ın bu adımını uluslararası hukuka aykırı, iyi komşuluk ilişkilerinin sürmesi adına tekrar edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir.[764] Konu ile ilgili Savunma Bakanı Hulusi Akar, yeni bir tacize izin verilmeyeceğini ve gerekli önlemlerin alındığını ifade ederken, Yunanistan Savunma Bakanlığı ise taciz iddialarını reddederek, Türk araştırma gemisinin gözlemlendiğini ifade etmiştir.[765]

İfade edilen tartışmaların döndüğü süreçte Yunanistan'dan gelen bir haber sorunlu bir konunun yeniden tartışılmasına neden olmuştur. Yunanistan'da görevinden istifa eden Kocias ülke karasularının Mora ve Girit arasındaki Antikithra Adası sonrasında iki bölgeden başlayarak 6 milden 12 mile çıkarılması için karar alındığını söylemiştir. Çipras konu ile ilgili hazırlanan Cumhurbaşkanlığı kararnamesini durdurmuş ve konunun meclise getirilerek tartışılmasına karar verildiğini ifade etmişitir. Yunanistan bu adımına ise Ankara'dan tepkiler gelmiştir. Savunma Bakanı Akar, anlaşmaların olduğunu, NATO içerisinde bir müttefik olunduğunu ve halklar arasında iyi ilişkilerin olduğunu ifade etmiştir. [766] Türk Dışişleri Sözcüsü Hami Aksoy ise, iki ülke arasında mutabakat olmayan konularda atılan adımlara müsamaha gösterilmeyeceğini ifade etmiştir.[767] AK Parti sözcüsü Ömer Çelik ise basın

---

[762] Yeniçağ, *Yunanistan kaçakları Türkiye'ye böyle geri, gönderiyor*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-kacaklari-turkiyeye-boyle-geri-gonderiyor-207032h.htm, (01.10.2018).

[763] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 256, 30 Eylül 2018, Selanik Başkonsolosluğumuza Yapılan Molotof Kokteylli Saldırı Hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_-256_-selanik-baskonsoloslugumuza-yapilan-saldiri-hk.tr.mfa, (01.10.2018).

[764] Hürriyet, *Türkiye'den Yunanistan'a flaş uyarı*, http://bit.ly/2PG70Rr, (02.11.2018).

[765] Amerka'nın Sesi, *Akar'dan Yunanistan'a Doğu Akdeniz Uyarısı*, dlvr.it/QpNS2z, (02.11.2018).

[766] Yeni Şafak, *Yunanistan'dan geri adım: Çipras durdurdu*, https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistandan-geri-adim-cipras-durdurdu-3404212, (02.11.2018).

[767] Karar, Türkiye'den Yunanistan'a tepki, http://krr.im/3BNv, (02.11.2018).

toplantısında 1995 yılında TBMM alınan casus belli kararını hatırlatmış ve bu tür adımlara en sert cevap verilecektir demiştir.[768]

Tüm bu tartışmaların dışında Yunanistan'da ABD üssü kurulması konusu gündeme gelmiştir. Kammenos'un ABD'den Türkiye sınırında üs kurulması ve ülkede ABD askeri varlığını arttırılmasını talep etmesi tepkilere neden olmuştur. Kammenos ''*ABD, askeri gücünü sadece Suda Körfezi'nde değil, Larissa, Volos ve Alexandropuli (Dedeağaç) bölgelerinde de kuvvetlendirmeli*'' demiştir.[769] Konu ile ilgili Akar ise adaların askerisizleştirilmesi anlaşmasına Atina'nın uyması gerektiğini, uluslararası hukuka saygı gösterilmesi ve provokasyon yapılmaması gerektiğini ifade etmiştir.[770] Ayın son günlerinde ise Yunan 17 Kasım Terör Örgütü üyesi Dimitris Kufodinas dördüncü kez izin hakkı verilmesi ile ilgili olarak Türk Dışişleri bu durumun bir saygısızlık olduğunu ifade eden açıklama yayınlamıştır.[771] Kasım ayında da Ege ve Akdeniz üzerinden tartışmalar en üst seviyeden devam etmiştir. Çipras, ülkenin Doğu Akdeniz'de enerji alanında iş birliği için gerekli birlikteliği oluşturduğunu ve Türkiye'nin uluslararası hukuka saygı duyduğu sürece Ankara'nın dışlanmayacağını söylemiştir. Ege Denizi'nde karasuların 12 mile çıkarma konusu ile ilgili olarak ise hakların kullanılacağını ve casus belli kararının yeni bir durum olmadığını vurgulamıştır. Bu kararın ise cumhurbaşkanı kararnamesi ile değil meclis kararı ile uygulayacaklarını ifade etmiştir. [772] Çipras'ın bu kararı meclis yolu ile almayı tercih etmesinde, kuşkusuz meclisin halkı temsil ettiği ve alınacak kararı Yunan milletinin meşru kararı olduğu tezi üzerine kurması açısından önemlidir. Pavlopulos ise ülkelerinin gerekli görmesi halinde deniz ve karasularını genişletme hakkına sahip olduğunu vurgularken, karasularının sınırlarını belirleyen yasal dayanağın Lozan Barış Antlaşması olduğunu söylemiştir. On İki Ada ile ilgili olarak ise 1947 Paris Barış Anlaşması'na atıf yaparak meşru müdafaa çerçevesinde gerekli gördüğü zaman bu

---

[768] Sputnik, *AK Parti Sözcüsü Çelik: Yunanistan'ın karasularını kademeli olarak artırma çabasına, en sert şekilde cevap verilecektir*, https://sptnkne.ws/jUfX, (02.11.2018).

[769] Yeniçağ, *Yunanistan'dan Türkiye sınırına askeri üs teklifi*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-turkiye-sinirina-askeri-us-teklifi-208166h.htm, (02.11.2018).

[770] Sputnik, *Yunanistan: Münhasır Ekonomik Bölge konusunda Türkiye'nin temelsiz teorileri dikkate alınmayacak*, https://sptnkne.ws/jRKR, (02.11.2018).

[771] Tevfik Durul, ''Türkiye'den Yunanistan'a kınama'', *http://v.aa.com.tr/1296694*, (02.11.2018).

[772] Hürriyet, *Yunanistan'dan gerilimi tırmandıracak açıklama*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistandan-gerilimi-tirmandiracak-aciklama-41013316, (18.12.2018).

bölgeleri güçlendirme hakkı olduğunun altını çizmiştir.[773] Bu açıklamalara ise Erdoğan Türkiye'ye yönelik 12 mil hedefi ile Ege'de ve Akdeniz'de bir sınırlandırma çabası olduğunu ve uluslararası hukuktan ve teamüllerden kaynaklanan hakların kullanmaktan geri durulmayacağını açıklamıştır. Cümlelerinin devamında ise Doğu Akdeniz dâhil olmak üzere diğer bölgelerde Türkiye'nin temel tezlerinden kesinlikle taviz vermeyeceğini vurgulamıştır.[774]

Yılın son ayında iki ülke arasında karasuları gündemde kalmaya devam ederken, bir kez daha Yunan terör örgütü 17 Kasım gündeme gelmiştir. Ayın başında Savunma Bakanı Kammenos, egemenlik haklarının korunması için güçlü bir donanmaya ihtiyaçları olduğunu ve bu nedenle donanmaya yeni fırkateynler ve amiral gemisi alınması için yardım hesabı açılacağını söylemiştir.[775] Ancak aynı donanma gücü ile ilgili olarak Yunanistan Genelkurmay Başkanı Evangelos Apostolakis, Türkiye'nin kendilerine ait kayalık adalara çıkması halinde, Türkiye'nin dümdüz edileceğini ifade etmiştir.[776] Daha önce ifade edildiği üzere bir kez daha 17 Kasım terör örgütü gündeme gelmiştir. Yunanistan Dimitris Kufodinas isimli teröriste 4 günlük izin vermiş, Türk Dışişleri ise bu adımın saygısızlık ve terörizmle bağdaşmayan bir hareket olarak nitelendirmiştir.[777] Yunanistan tarafından son yıllarda ağırlıklı olarak gündeme getirilen sözde Pontus Soykırımı'nın 100.Yılı nedeniyle sivil toplum örgütleri çalışmalara ağırlık vermeye başlamıştır. Bu kapsamda iddia hakkında hazırlanan logo Yunanistan Panhelenik Pontus Dernekleri Federasyonu tarafından düzenlenen toplantıda Selanik'te tanıtılmıştır.[778]

---

[773] Yeniçağ, *Yunanistan Cumhurbaşkanı'ndan küstah 'karasuları' açıklaması*, https://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-cumhurbaskanindan-kustah-karasulari-aciklamasi-212561h.htm, (18.12.2018).

[774] Euronews, *Erdoğan'dan Yunanistan'a 12 mil cevabı: Haklarımızdan taviz vermeyeceğiz*, https://tr.euronews.com/2018/11/27/erdogan-dan-yunanistan-a-12-mil-cevabi-haklarimizdan-taviz-vermeyecegiz, (18.12.2018).

[775] Hürriyet, *Yunanistan, savaş gemisi almak için halktan yardım toplayacak*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanistan-savas-gemisi-almak-icin-halktan-yardim-toplayacak-41043550, (19.01.2019).

[776] Hüseyin Koyuncu, ''Yunan Genelkurmay Başkanı Apostolakis'ten tehdit: Türkleri dümdüz ederiz'', *https://tr.euronews.com/2018/12/20/yunan-genelkurmay-baskani-apostolakis-ten-tehdit-turkleri-dumduz-ederiz*, (19.01.2019).

[777] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No:349, 28 Aralık 2018, 17 Kasım Terör Örgütü Mensubu Dimitris Kufodinas'a Bir Kez Daha İzin Hakkı Tanınması Hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_-349_-17-kasim-teror-orgutu-mensubu-dimitris-kufodinas-a-bir-kez-daha-izin-hakki-taninmasi-hk.tr.mfa, (19.01.2019).

[778] Birlik Gazetesi, *Sözde ''Pontus Soykırımı'' 100. Yıl Logosu Tanıtıldı''*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/15133-soezde-pontus-soykirimi-100-yil-logosu-tanitildi.html, (19.01.2019).

2018 ikinci yarısı Atina'nın dış dengeleme üzerine siyaset izlediği, göreli çıkarlarını arttırmayı amaçladığı bir yıl olmuştur. Ankara'nın ulusal çıkar ve ulusal güvenlik risklerini hissettiği bir dönem olmuştur. İki ülke arasında yaşanan her olaydan sonra kamuoyunda karşılıklı sert söylemler ise güvenlik ikileminin ilişkilere yeniden hâkim olduğunu ortaya koymuştur. Yunanistan'ın Türkiye'nin iadesini istediği teröristleri vermeme konusunda ısrarı ise iki ülke arasında yüksek politika konusu olacak yeni bir konu başlığının açılmasına neden olmuştur. Türkiye'nin bu kişileri ülke güvenliği ve devletin bekasına yönelik olumsuz adımlarına dayanarak istemesi ve Atina'nın iadelerde isteksiz tavrı şüphelerin oluşmasına neden olmuştur. Tüm bu gelişmeler esnasında Atina'nın dış dengeleme ile Türkiye'ye karşı yeni müttefikler veya diğer devletlerle ilişkilerini daha da ilerletme siyaseti de önemlidir. Doğu Akdeniz'de atılan adımlar öne çıkan dış dengeleme gelişmelerinden biri olarak kabul edilebilir. Yine Atina'nın karasularının genişletme düşünceleri ile Makedonya sorunun çözümünde Türkiye'nin mevcut pozisyonu sadece ulusal çıkar konusunda değil dış politikada da iki ülke arasında karşılıklı çıkar çatımasının olduğunu ortaya koymuştur.

2002-2018 döneminin ele alındığı Türk-Yunan ilişkilerinin geçtiği süreçler bu alt başlık ile burada sona ermektedir. Aynı dönem içerisinde Batı Trakya Türk azınlığının yaşadıkları ve iki ülke ilişkilerinin azınlığa etkisi sonraki bölüm altında işlenecektir.

III. BÖLÜM
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİNDE BATI TRAKYA VE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN ETKİSİ (2002-2018)

Batı Trakya Türk azınlığı Lozan Barış Antlaşması'ndan Soğuk Savaş'ın sonuna kadar hak ihlallerinin, temel hak ve özgürlüklerin neredeyse sınırlı olduğu ve değerleri ile sürekli sorun yaşayan bir devlet ile karşı karşıya kalmıştır. Soğuk Savaş sonrasında ise değişen dış siyasi koşullar ve Türk azınlığın yaşadıklarının uluslararası toplumda gündemine gelmesi, Atina'nın azınlık politikasının değişmesine neden olmuştur.

Yeni azınlık politikası 2002-2018 döneminde devam etmiş, Türk-Yunan ilişkilerinin aksine belirli konularda olumlu ve diyaloğa açık bir hale gelmemiştir. Bir örnek ile açıklanırsa, her ne kadar iki ülkenin Ege'de karasularına dair temel tezleri olsa bile konu hakkında bir diyalog zemini aranmıştır. Ancak Türk azınlık ile ilgili olarak müftülük sorunun herhangi bir diyalog gündeme gelmezken, Yunan siyasiler konunun tartışmaya gerek olmadığını ve bunun ülkenin bir iç meselesi olduğunu belirtmiştir.

Bu bölümde de açıklanacağı üzere, 2002-2018 döneminde Türk azınlığın sorunlarının neredeyse tamamının çözümünde kayda değer bir gelişme olmamıştır. Bu dönemde Atina uluslararası mahkeme kararlarını bile tanımazken, bu kararların tanınmaması için gerekli düzenlemeler yapmıştır. Yunan siyasiler Türk-Yunan ilişkilerinde gelişmelere bağlı olarak sadece söylemlerde kalacak mesajlar verirken, temelde azınlığın mutlu ve sorunsuz bir hayatı olduğu üzerinden açıklamalar yapmıştır.

Ekonomik ve siyasi krizlerin daha fazla hissedilmeye başlandığı süreçlerden sonra ise azınlık toplumu ile ilgili olumlu adımların atılmasını beklemek iyi niyetli bir düşünce olarak kalmıştır. İç siyasette yaşanan gelişmeler sonrasında Yunan halkı ve Türk azınlığın beklentileri olan Başbakan Çipras ise azınlığa yönelik çeşitli olumlu mesajların ardından azınlık toplumunda yeni sorunların oluşacağı ve azınlığın özerkliğini tartışmalı hale getirecek uygulamalara imza atmıştır. Yunan Medeni

Yasası, azınlık okullarının kapanması gibi konular bu dönemde gündeme gelmiştir. Net bir ifade ile 2002 sonrası yaşanan dönemde azınlık toplumuna yönelik atılan adımlar sınırlı kalmakla beraber yeni sorunların ortaya çıktığı bir dönem olmuştur.

3.1. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE YENİ UFUKLAR VE BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI (2002-2007)

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Yunanistan'ın ilan ettiği yeni azınlık politikası devletin hatalarını kabul etmesi açısından önemlidir. Aynı süreçte Türk-Yunan ilişkilerinde yaşanan gergin dönemin son 10 yıllık süreçte egemen olması, Türk azınlığın sorunlarının çözümünde ve azınlığın öteki görülmesinin engellenmesini sağlayamamıştır. AK Parti'nin iktidara gelmesi ile beraber hem Yunanistan politikası hem de Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili atacağı adımlar merak edilmiştir. Ankara, Atina ile ilişkilerin gelişmesinin Türk azınlığı etkileyeceğini öngörmekle beraber, Türklerin hem kimliklerini korumalarını aynı zamanda Yunanistan'a bağlılıkları ile ilgili bir sorun olmadığını çeşitli açıklamalarla ifade etmiştir.

Batı Trakya ile ilgili olarak 2003 yılında Mehmet Emin Aga ile ilgili gelişmeler, İslam'a saldırılar, çeşitli açıklamalar ve görüşmeler öne çıkmıştır. Seçilmiş İskeçe müftüsü Aga ile ilgili olarak yılın ilk gelişmesi 25 Nisan günü sabah namazı dönüşünde saldırganlar tarafından darp edilmesi ve yaralanması olmuştur.[779] Müftü Aga ile ilgili bir başka gelişme, 4 Aralık tarihinde 6 ay hapis cezası aldığı davaların İstinaf Mahkemesi tarafından görüşülmesi ve Aga'nın beraat etmesi olmuştur.[780] Batı Trakya'da camilere saldırılar 2003 yılında da devam etmiş ve Haziran ayında İskeçe'de bir camiye saldırı yapılmış, Aga, önde gelen din adamlarından bu olayı kınamalarını istemiştir.[781]

Azınlık temsilcisi din adamlarına ve İslam'a yönelik saldırılar devam ettiği süreçte azınlık üyelerine karşı doğrudan saldırılar yaşanmış ve azınlık toplumuna üye bireyler eşit bit vatandaş olarak görülmemiştir. Ağustos ayında Pontuslu Rumlar

[779] Batı Trakya Türk Azınlığı İskeçe Müftülüğü, *İskeçe Müftüleri*, http://www.iskecemuftulugu.org/iskece_muftuler.php, (11.08.2018).
[780] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 96.
[781] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 86.

İskeçe'de bir köyü basmış ve 16 Türk azınlık üyesi yaralanırken, polis olay yerine geç ulaşmıştır. Aynı yıl içinde Kasım ayında 'hassas nüfus grupları' ile ilgili yapılan Bakanlar Arası Kurul toplantısında Pontuslu Rumlar için önemli kararlar alınırken, Türk azınlık için beklentilerin uzağında kararlar alınmıştır. Türk azınlık ile ilgili azınlık okullarında eğitim gören öğrencilere ulaşım giderleri ve azınlık okullarına devlet bütçesinden ödenek verilmesi için yasal düzenleme yapılmasına yönelik hazırlık yapılması kararı alınmıştır. Üniversitelerle ilgili olarak %0,5 kontenjanının yüksekokullar için de geçerli olması kararı alınmıştır.[782]

Azınlık eğitimi iki ülke temsilcileri arasında görüşmelerde gündeme gelmiştir. Temmuz ayında Avrupa Konseyi (AK) Eğitim Bakanları 21. Daimî Konferansı'nda iki ülke Eğitim Bakanları görüşmüşlerdir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, Türkiye'de Rum azınlık ile ilgili gelişmelerin Batı Trakya Türk azınlığına yönelik tutum ile ilgili olduğunu açıklamıştır. Bakan, ikili anlaşma ile ders kitaplarında düşmanlık içeren ifadelerin çıkarılması için çalışmalar başlatıldığını, Yunan Bakan ile görüşmede Türk azınlık ortaokul ve liselerde ders kitabı sıkıntısı olduğunu ifade ettiğini açıklamıştır. Bakan konu ile ilgili olarak sorunların aktartıldığını ve 15-20 yıllık kitaplarla eğitim verilemeyeceğini, Yunan Bakan'ın kendisi ile aynı fikirde olduğunu söylemiştir. [783] Azınlık ile ilgili çeşit sorunlar gündemde olmaya devam etmiştir. Ocak ayında Yunan Danıştay'ı müftülerin seçim yerine atama ile gelmesinin yasalara uygun olduğunu karara bağlamıştır. Bunun üzerine Batı Trakya Türk Azınlık Dayanışma Kurulu (BTTDK) kararın Atina ve Lozan Antlaşması ile Yunanistan'ın taraf olduğu anlaşmalara da aykırı olduğunu açıklamıştır.[784] Azınlığın ikili anlaşmalar ile elde etmiş olduğu haklar bir kez daha Atina tarafından reddedilmiş ve hukuki bir zemine dayandırılarak meşru bir hale getirilmiştir.

---

[782] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 89-94.

[783] Bakan Türk azınlığın sorunları ile ilgili şu açıklamaları da yapmıştır, ''*Bunu çok iyi özetleyen bir atasözümüz var: 'Olma ki keser gibi hep bana hepbana, ol testere gibi bir sana bir bana.' Bu noktada karşılıklı olumlu yaklaşım olmalı." ... Eğer sen Batı Trakya Türk Azınlığı'nın etnik kimliğini kabul etmezsen, vakıflarını devletleştirip kapatırsan, kendileri müftü seçmişken müftüyü tayini yaparsan, bu olmaz. Türk Azınlığı'nın kendi müftüsünü seçmesi bir ihsan ya da ikram değildir. Doğal olanı budur. Beklediğimiz, olumlu jestlerdir, genel olarak yaklaşımın niteliğinin olumlu olmasıdır. Aksi halde hep adım atan taraf Türk tarafı olamaz.*'' Hürriyet, *Çelik'ten Batı Trakya Türk azınlığı şartı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/celikten-bati-trakya-turk-azinligi-sarti-182727, (11.08.2018).

[784] Fehim Kelahmet, *a.g.e.* , s. 214-215.

2003 yılı da Türk azınlık temsilcilerinin Türkiye'den gelen siyasiler ile görüşmeler yaptığı bir yıl olmuştur. Haziran ayında Başbakan Erdoğan Selanik ziyaretinde azınlık temsilcileri ile görüşme gerçekleştirmiştir.[785] Ekim ayında Gül'ün ziyareti Atina'nın izlemiş olduğu siyasetin samimiyetten uzak ve tuzaklarla dolu olduğunu ortaya koymuştur. Papandreu'nun Gül'ün onuruna verdiği davette Atina yönetimi atamış olduğu İskeçe müftüsü Mehmet Emin Şinikoğlu, Gümülcine müftüsü Cemali Meço ve Dimetoka müftüsü Ahmet Şerifoğlu'nu davet etmiş ve Gül ile fotoğraf çekilmesini sağlamıştır. Ancak Atina Büyükelçiliği yetkilileri ise asıl niyeti anlayarak kişileri Gül'ün yanında uzaklaştırmıştır. Bu adım Yunan basını tarafından atanmış müftülerin tanındığı şeklinde yer almıştır. Yaşanan durumun ardından seçilmiş müftüler Mehmet Emin Aga ve İbrahim Şerif Atina'ya gelmiş ve Gül müftüler ile basın önünde görüşme gerçekleşmiştir. Dönemin Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği (BTTDD) Genel Başkanı Burhanettin Hakgüder asıl amacın Türkiye ile Batı Trakya Türkleri arasında güven bunalımı yaratmak olduğunu ifade etmiş, Türkiye yaşanan gelişmeler üzerine Yunanistan'a nota vermiştir.[786] Yıl içinde ilginç bir gelişme Dedeağaç'ta gerçekleştirilen 6. Uluslararası Trakyalılar Kongresi'nin yaşanmıştır. Kongrenin devam ettiği süreçte Trakyalı Müslümanların kongreye katılması fikri nedeniyle çıkan tartışma ve bir metropolitin İzmir, Gökçeada ve Bozcaada'yı kaybedildiğini ifade etmesi ve Fener Rum Patriği Bartholomeous'un bunu alkışlaması olmuştur.[787] Daha önce ifade edildiği üzere bu yıl Türk azınlık ile ilgili Yunan devlet makamlarında çeşitli konular gündeme gelmiştir. Ekim ayında toplanan Bakanlar Arası Kurul toplantısı Türk azınlık ile ilgili olarak cemaat seçimleri, Türkçe'nin ana okullara, devlet ortaokul ve liselerine girmesi, Haymatlos sorunu, müftülük sorunu gibi konular hakkında kararlar alındığı ifade edilmiştir.

2003 yılında Yunanistan ile ilgili yayınlanan uluslararası raporlarda genel olarak azınlıklara yönelik hak ihlalleri yaptığına yönelik çeşitli ifadeler yer almıştır.[788] Uluslararası Af Örgütü'nün 2002 yılı raporunda Türk azınlık yer almıştır. Raporda,

---

[785] Hürriyet, *Erdoğan Atatürk'ün evinde*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-ataturkun-evinde-38474998, (11.08.2018).
[786] Yalçın Bayer, ''Gül, Atina'da nasıl oyuna getirildi'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/gul-atina-da-nasil-oyuna-getirildi-38509390*, (11.08.2018).
[787] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 89.
[788] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 92.

İskeçe seçilmiş müftüsü Aga aleyhine açılan davalar ve davalarda 'dini bir sıfatı yasadışı' kullandığı iddiası ile dava açıldığı, dava sonucunda 4 ay hapis cezası aldığı yer almıştır. Aga'nın azınlık tarafından seçilmesine rağmen devlet tarafından tanınmadığı bilgisi yer almıştır. Aga daha sonra 4 ayrı davadan beraat ettiği raporda ifade edilmiştir.[789] Yıl içinde Malezya'da gerçekleştirilen İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) 10. Dönem Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nin sonuç bildirgesi Türkiye ve Batı Trakya için önemlidir. Sonuç metninde 'Türkiye'nin Batı Trakya Türk Azınlığı ile ilgili olarak tüm görüşleri desteklenmiştir'[790] şeklinde bir ifadeye yer verilerek, Türkiye'nin politikalarına destek sunulmuştur.

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde AB pespektifi ve Cem-Papandreu atmış olduğu temeller dahilinde gelişmeye başlayan ilişkilerden 2003 yılında Türk azınlık herhangi bir etki görmemiştir. Türk azınlığın sorunları çeşitli temaslarda veya iç siyasi gelişmelerde gündeme gelse dahi herhangi bir gelişme olmamıştır. Aynı dönemde Yunanistan'ın Türkiye'nin üyeliği için çeşitli konularda tavsiye verdiği ve beklentilerini ifade ettiği göz önüne alındığında, iç siyasetinde ise hak ve özgürlükler konusunda AB standartlarının uzağında kalmıştır.

2004 yılı Batı Trakya için önemli bir yıl olacak ve Erdoğan'ın ziyareti bu yılın önemini çok arttıracaktır. Bu ziyaretten önce yıl içerisinde yaşanan diğer gelişmelere bakılması gerekmektedir. Yunanistan'da yapılacak seçimler nedeniyle, Türk-Yunan ilişkileri gündeme geldiğinde ismi en çok duyulan Yorgo Papandreu Batı Trakya'yı ziyaret etmiş, Dedeağaç'ta Türk-Yunan savunma harcamalarının azaltılmasına yönelik bir anlaşma imzalanmasını önermiştir. Gümülcine'de ise geçmişte Türk azınlığa ayrımcılık yapıldığını ifade etmiş ve ''*bir azınlığın sınır bölgesinde bulunmasının tehlikeli olabileceği duygusu vardı. Bunun sonucunda da azınlık tecrit ediliyordu*''[791] şeklinde bir açıklama yapmıştır. Ancak bu ifadelerin bir seçim yatırımı veya gerçekleri kabul etmek olarak görülüp görülmemesi gerektiği ise tartışmaya açıktır. Gerçekleşen seçimlerde Türk azınlıktan İlhan Ahmet milletvekili seçilmiştir.

---

[789] ABTTF, *Uluslararası Af Örgütü'nün 2002 Raporu - 01.01.2003*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=450&l=tr, (27.08.2018).

[790] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ekim 2003*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

[791] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ocak 2004*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

Seçimler bir yana Türk azınlığa ve değerlerine saldırı bu dönemde devam etmiştir. Mart ayında İskeçe'de tarihi Okçular Camii yakılırken, aynı kentte Türk ilkokuluna saldırı gerçekleşmiştir.[792] Seçim döneminde aday olan Türk azınlık üyelerin büroları hedef alınırken, Türklere yönelik sloganlar yazılmıştır.[793] Demokrasinin doğduğu topraklarda adayların eşit yarışamaması, seçimlerde Türklere yönelik yansıyan nefret dili ve devletin aday ve seçmenlere yönelik güvenliği sağlayamaması düşündürücüdür. 2004 yılı azınlık toplumunu ilgilendiren konuların gündeme geldiği bir yıl olmuştur. Kasım 2004'de Yunan Resmî Gazetesi'nde yayınlanan kararname ile vakıf yönetim kurullarına Türk azınlığın isteği dışında isimler atanmaya devam edilmiş, yıl içinde Türk azınlık aleyhine vakıf mallarının kamulaştırma işlemleri yapılmıştır. Yıl içinde bir başka gelişme ise AİHM'in Yunanistan'ı toprakları zorla kamulaştırılan 10 Batı Trakya Türkü'ne 'adil yargılama hakkı' ve 'özel mülkiyet hakkıyla' ilgili maddelerin ihlali nedeniyle tazminat ödemesine karar vermiştir.[794] Eğitim alanında ise Yunanistan uyruklu, Türkiye'de öğretmen okullarında eğitim alan 11 Batı Trakyalı öğretmen süre ve yaş hadleri ortaya konularak emekli edilirken, bu kadrolara okul encümenlerinin değil SÖPA mezunu kişiler Atina tarafından atanmıştır.[795] Ekim ayında ise Türkiye'den gelen kontenjan öğretmenleri göreve başlamıştır.[796]

Batı Trakya'da yaşananlar ve Atina'nın Türklere karşı izlemiş olduğu siyaset sadece Türkiye'nin değil çeşitli devletlerin, uluslararası örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının bölgeyi ve Yunanistan'ı dikkatle izlemesini sağlamıştır. Ancak Atina bu bakışlardan rahatsızlık duymuş ve bölge ile ilgili olumsuz olabilecek görüşlere yönelik tedbirlere başvurmuştur. Örneğin, Türkiye'nin devlet kanalı olan TRT'de yayınlanan ve Sınırlar Arasında programının sunucu ve yapımcısı Banu Avar, Batı Trakya-Dedeağaç'da çekim yaparken gözaltına alınmış ve iade edileceği belirtilerek kasetlerine el konulmuştur.[797] Tüm bu çabalar Yunanistan'ın azınlık politikasının

---

[792] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 98-101.
[793] Fehim Kelahmet, *a.g.e.* , s. 252.
[794] ABTTF, *Yunanistan 10 Batı Trakya Türküne maddi tazminat ödeyecek - 15.01.2004*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=6&l=tr, (27.08.2018).
[795] Turgay Cin, ''Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği'', *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 1, İzmir 2009 s. 161-163.
[796] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 103.
[797] Hürriyet, *TRT ekibi serbest bırakıldı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/trt-ekibi-serbest-birakildi-38608919, (12.08.2018). ; Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 101.

saklanamayacak bir aşamaya geldiğini ortaya koyacak bir gelişme yaşanmıştır. 2004 yılında AK Irkçılığı ve Ayrımcılığı Önleme Komitesi-European Commission Aganist Racism And Intolerance (ECRI) Haziran ayında açıkladığı rapor ile ülkenin dini ve etnik azınlıklara karşı ırkçı tavırlar nedeniyle uyarılırken, 19. madde nedeniyle vatandaşlık hakkını kaybedenlerin haklarını geriye alamadığı ve sürecin uzadığı konusunda gerekli adımların atılması için uyarılar yapılmıştır.[798] Türk azınlık ve Makedon azınlık gibi etnik azınlıkların tanınması ve bu azınlıklara mensup kişilerin halkın düşmanlığı ile karşılaştığı yer almıştır. Atina'nın tüm tarafların dini özgürlüklerine saygı duyması gerektiği de belirtilmiştir.[799]

Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili 2004 yılının en önemli gelişmesi Erdoğan'ın Batı Trakya ziyareti olmuştur. 52 yıl sonra Batı Trakya'ya gelen ilk Türk Başbakanı olması açısından öne çıkmıştır. Erdoğan ziyaretinde,

''*Şüphesiz ki kimliğinizi sizden söküp almaya kimsenin gücü yetmez. Aslolan şudur: Asimilasyona uğramadan, bu toplumun içerisinde Yunanistan'ın kendi yasaları ve kuralları içinde yaşamı sürdürmektir. ... Belki siz burada göçmen değilsiniz. Burada doğdunuz, burada büyüdünüz. Şunu söyleyeyim ki, gelecek, iyi niyetle çok daha sağlam zeminler üzerinde inşa edilecek. Türksünüz ama Yunanistan vatandaşısınız. Onlar AB'ye girdiler. Güçlü bir Yunanistan için çalışın. Çünkü size ihtiyacımız var.*''[800]

Erdoğan'ın Batı Trakya ziyaretinde konuşmalarında geleneksel söylemlerin tekrar edildiği ancak azınlık kimliği, entegrasyon konusunda vurgular yapıldığı ifade edilmiştir.[801] Erdoğan ziyareti sürecinde verilen yemekte Atina'nın atanmış müftü Mehmet Emin Şinikoğlu yemeğe çağırması nedeniyle yemeğe katılmamıştır. Erdoğan Batı Trakya ziyaretinde azınlık temsilcileri ile görüşmeler yaparken, seçilmiş müftü

---

[798] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* , s. 100.

[799] ABTTF, *'Azınlıklar İçin Avrupa Uyarıları' - 19.01.2004*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=32&l=tr, (27.08.2018).

[800] Ateş Tümer, ''Soydaşlar, Yunanistan için çalışın, size ihtiyacımız var'', *http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=27491*, (12.08.2018).

[801] Kader Özlem, *Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikası (1991-2014)*, Dora Yayıncılık, Bursa 2016, s. 225.

Aga ile görüşme gerçekleştirmiştir.[802] Erdoğan'ın bu ziyareti Türkiye'nin 2004 AB İlerleme Raporunda 'Batı Trakya'da Türkçe konuşan Müslüman azınlığa özel bir ziyaret yaptığını ve Yunanistan'ın refahına katkı yapması gerektiğini ifade ettiğine' yer verilmiştir.[803] Türk azınlığın Erdoğan'ın ziyaretinde Türk kelimesinin kullanılması ile ilgili desteği net bir şekilde görememesi, seçilmiş müftü ile basına fotoğraf vermemesinin hayal kırıklığı yarattığı da ifade edilmiştir.[804]

Bu yıl içinde Batı Trakya TBMM içinde de gündeme gelmiştir. Mayıs ayında milletvekili Onur Öymen, dönemin Başbakan'ı Erdoğan'a Batı Trakya ziyaretinde Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarını gündemde getirip getirmediğini, seçilmiş müftülerin göreve başlama durumları, Türk vakıflarında atama ile görev yapan kayyumlar, azınlık eğitiminde formasyonlu öğretmenlerin durumları, 19. Madde ile vatansız kalanların durumları hakkında soru önergesi vermiştir. Önergeyi yanıtlayan Gül, Başbakan'ın azınlık sorunlarının hem ilk ağızdan dinlendiğini hem de gündeme getirildiğini ifade etmiştir. Soydaşlar ile görüşmelerde etnik kimliğin ifadesi, müftü ve vakıfların yönetimi ile ilgili sorunların çözülebileceğini, iki ülke arasında ilişkilerin gelişmesine olumlu etkileri olacağını ifade ettiğini belirtmiştir. 1999 yılında bu yana ilişkilerin gelişmesinin Batı Trakya Türk azınlığının durumdan göreceli olarak yansıdığını ve hükümetin Lozan Antlaşması ve uluslararası antlaşmalarla teminat altına alınan hakların korunması konusunda takipte olduğuna yer vermiştir.[805]

Ay içinde Öymen bu kez Gül'ün yanıtlaması için yazılı soru önergesi vermiştir. Batı Trakya'da Türk okulu sayıları, görev yapan kaç öğretmenin formasyonlu olduğu, Türkiye'den bu okullarda görev yapan kaç öğretmenin görevlendirildiği, 19. Madde ile kaç soydaşın vatandaşlıktan çıkarıldığı ve vatandaşlığa yeniden kabul edilenlerin sayısı sorulmuştur. Yanıtta 229 ilkokul, 2 ortaokul ve lise olduğu ve ilkokullarda 68, ortaokul-liselerde 21 öğretmenin Türkiye formasyonlu olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'nin azınlık ilkokullarında 9, ortaokul-liselerde 7 kontenjan öğretmeni görev yaptığına yer verilmiştir. 19. Madde ile 60.000

---

802 Ateş Tümer, ''Soydaşlar, Yunanistan için çalışın, size ihtiyacımız var'', *http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=27491*, (12.08.2018).

803 T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu*, http://www.mfa.gov.tr/data/AB/ilerleme_raporu.pdf, (12.08.2018), s. 44.

804 Halis Ayhan, ''Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili'', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 42, Kütahya 2014, s. 183.

805 TBMM, *Yazılı Soru Önergesi*, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-2642c.pdf, (27.08.2018).

kişinin vatandaşlıktan çıkarıldığını içlerinde Makedon azınlık olmakla beraber çoğunun Türk azınlık olduğu ifade edilmiştir. Vatandaşlığın yeniden verilme işlemlerinin gizlilik içinde olduğu ancak Danıştay davaları ile geri iade sayılarının 50 olduğuna yer verilmiştir.[806]

Dönemin Başbakanı Erdoğan'ın ziyareti ile önem kazanan 2004 yılında, Papandreu'nun azınlık ile ilgili açıklaması Yunanistan'ın Türk azınlık nedeniyle ulusal güvenlik algısının olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Yine aynı dönemde Türk-Yunan ilişkilerde olumlu bir ivmenin olduğu göz önüne alındığında Atina'nın vakıflar ve atanmış müftü siyaseti ise ilişkilerde olan olumlu havanın azınlığıa yansımadığını ortaya koymuştur. Bu durum Türk azınlık ile ilgili olarak güvenlik temelli algıların ne kadar kökleşmiş olduğunu ve Türkiye ile ilgili olarak ise azınlığın Ankara ile yaşanan olumlu havadan ayrı tutulmaya çalışıldığını ortaya koymuştur.

2005 yılı Batı Trakya Türk azınlığı için örgütlenme özgürlüğü açısından hassas yıllardan biri olacaktır. Yunanistan Yargıtay'ı 1984 yılında başlayan ve çeşitli hukuki süreçlerden geçen İTB davasının sonucunu 7 Şubat 2005 tarihinde açıklamıştır. Yunanistan Yüksek Mahkemesi, derneğin ''var olmayan bir azınlık sorununu doğurmaya çalıştığı'' gerekçesi ile kapatılmasına karar vermiştir. Mahkemenin savcısı, ''derneğin yabancı ülkelerin çıkarı için var olduğunu'' ve kuruluş tüzüğünde 'Yunanistan'da Türk azınlığın var olduğunu göstermeye'' çalıştığını ancak Lozan'a göre Müslüman azınlığın varlığının kabul edildiği ifade edilmiştir. Türk isminin kullanılarak kamu düzeni ve Trakya'daki halkın huzur ve güvenini bozmaya çalıştığını iddia etmiştir.[807] Ancak tüm bu karar ve ifade edilen nedenler Batı Trakya'da yaşayanların Türk olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir. Yüksek Mahkeme'nin kararı Yunan devletinde Türk azınlığın etnik kimliğine bakış açısı ile kimlik kaynaklı duymuş olduğu güvensizliği ortaya koymuştur. Realit teori açısından içindeki farklılıklara rağmen tek bir yapı olarak kabul edilen devlet Atina tarafından farklılığı dahi kabul etmeyen bir konuma ulaşmıştır. Yine kararda azınlık sorunu doğurma ve yabancı ülke çıkarlarından bahsetmesi ise realizmin vurgulamış olduğu güç ve göreli kazanç algısının Türk azınlık üzerine etkisi olduğu ve bu anlayış çerçevesinde kararlar alındığını göstermiştir.

---

[806] TBMM, *Yazılı Soru Önergesi*, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-2689c.pdf, (27.08.2018).
[807] M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın...* , s. 94.

Kapatılma kararının verilmesinin ardından İTB Temmuz ayında AİHM'e başvurmuştur. Birliğin kapatılma kararı tepkilere neden olurken, azınlık toplumundan milletvekili İlhan Ahmet, Başbakan Karamanlis'e bir mektup yazmıştır. Genel hatları ile karara tepki gösterirken, kararın AİHS ve Kopenhag Kriterleri'ni çiğnendiğini, azınlığın Türk-Yunan ilişkileri ve Kıbrıs konusunda yaşanan gelişmelerin etkisini sırtladığını, günah keçisi olarak kullanıldığını ifade etmiştir. Kararın siyasi olduğunu ve Lozan'ın dini tanımlamasına rağmen milli kimliği belirleme hakkını yasaklamadığını ve ülke yasalarının tüm vatandaşlara eşit şekilde uygulanmasını istenildiği mektupta yer almıştır.[808] Türk Dışişleri sözcüsü Namık Tan konu ile ilgili gelen sorulara, Ocak ayında, kararın kaygı verici olduğunu ve hukuki sürecin netlik kazanmasının ardından gerekli tutumun belirleneceğini açıklamıştır.[809] Mart ayında yanıtında ise kararın BM, AK, AGİT ve AB temel insan hakları ve özgürlükleri ile bağdaşmadığını, Türk azınlığın garanti altına alınan haklarının yok sayıldığını ve kararın siyasi olduğunu ifade etmiştir.[810] Realizm uluslararası ilişkilerde devleti asıl unsur olarak görürken, devlet dışı aktörlerin daha az etkili veya önemli olduğunu vurgulamaktadır. Türk azınlık ile ilgili gelişmelere bakıldığında ise teori ile gelişmelerin uyumlu olduğu görülmektedir. Atina'nın almış olduğu kararlara başta AB olmak üzere diğer uluslararası örgütler çeşitli raporlarla ortaya koysa veya karar alsa bile Yunansitan'ın Türk azınlık politikasnıda bir etkiye sahip olmamıştır. TBMM'de[811] İstanbul milletvekili Onur Öymen, Abdullah Gül'ün yanıtlaması istemiyle, Yunanistan'ın AİHM ve diğer azınlık hakları ile diğer uluslararası sözleşmelerle bağdaşmayan tutumu olarak ifade ettiği konu ile ilgili soru önergesi vermiştir.[812] Ekim ayında Gül bir soru önergesine yanıt olarak, Türkiye'nin

---

[808] T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2005-02-22 Iskeçe Türk Birliği'nin Kapatilmasi*, https://www.ab.gov.tr/_39279.html, (13.08.2018).

[809] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *19 Ocak 2005, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan'ın Haftalık Olağan Basın Toplantısı*, http://www.mfa.gov.tr/19-ocak-2005_-disisleri-bakanligi-sozcusu-namik-tan_in-haftalik-olagan-basin-toplantisi.tr.mfa, (13.08.2018).

[810] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *24 Mart 2005, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan´ın Haftalık Olağan Basın Toplantısı*, http://www.mfa.gov.tr/24-mart-2005_-disisleri-bakanligi-sozcusu-namik-tan_in-haftalik-olagan-basin-toplantisi.tr.mfa, (13.08.2018).

[811] 2005 yılında Meclis Plan ve Bütçe Komisyonu'nda Batı Trakya ile ilgili tartışmalar için bkz, TBMM, *2006 Mali Yılı Genel Ve Katma Bütçe Kanun Tasarıları İle 2004 Mali Yılı Genel Ve Katma Bütçe Kesin Hesap Kanunu Tasarılarının Plan ve Bütçe Komisyonu Görüşme Tutanakları*, https://www.tbmm.gov.tr/butce/2006/pbk15112005.htm, (13.08.2018).

[812] T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2005-02-03 Chp - Bati Trakya'daki Türk Azinlik Kuruluşlarinin Isimleri*, https://www.ab.gov.tr/_39324.html, (13.08.2018).

Yunanistan'ın uluslararası anlaşmaları ihlal ettiği gerekçesi ile AİHM'e başvuru yapıldığını ifade etmiştir.[813] Nisan ayında Lüksemburg'da yapılan Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısında Gül, Batı Trakya Türklerinin bulunduğu koşullarla ilgili kaygıları dile getirirken, azınlığın müftülerini seçemediği, vakıflarını kuramadıklarını ve çocuklarının eğitimi ile sorunlar yaşadığını dile getirdiği Türk basınına yansımıştır.[814] Eylül ayında milletvekili Turhan Çömez Gül'ün yanıtlaması için vermiş olduğu soru önergesinde Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili soru yer almıştır. Çömez, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman-Türk azınlığa ait vakıf ve derneklerden kaç tanesinin kapatıldığını sormuştur. Gül, bu soruya sorunun vakıfların kapatılması değil, Atina Antlaşması ve Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan vakıflarını yönetme hakkından yoksun bırakılması olduğunu ifade etmiştir. 1967 darbesi ile vakıf heyetlerine atama yaptığını ve azınlığın antlaşmalarla sağlanan haklarının ellerinde alındığına yer verilmiştir. Türk isimli derneklerin yasaklandığı ve kuruluş dilekçelerinin reddedildiği, Yunanistan'ın Avrupa normlarına uymadığı ve azınlığın Türk dernekleri ile ilgili davaları AİHM'e taşıdığına yer verilmiştir. Son olarak derneklerin kapatılmadığı, Türk sıfatının resmen kullanmasına izin verilmediği ancak faaliyetlerine devam etmesine müdahale olmadığına yanıtta yer verilmiştir.[815]

Yıl içinde yaşanan iki gelişmenin burada ifade edilmesi gerekmektedir. 2005 yılında İslam'a saldırılar devam etmiş İskeçe'de bir cami ve burada bulunan 800 yıllık mezar tahrip edilmiş, Rodop'ta tarihi bir tekke yakılmıştır.[816] Bir diğer gelişme İskeçe Sarıyer Cami'yi seçilmiş müftüler Şerif ve Aga'nın ziyaretinden sonra Yunanistan Dışişleri Bakanlığı İskeçe Siyasi İşler Bürosu Şefi, İskeçe'de bir azınlık üyesini arayarak, ''*sizin müftüleriniz onları mı, bakıyorum ki sizler Balkan kolunda Türklükte yarışıyorsunuz, caminin kapısında ay yıldız da var. Türk bayrakları da taşımaya başladınız. Görüşürüz bakalım*''[817] ifadelerini kullanmış ve tehditte bulunmuştur. Türk azınlığa yönelik bu tür ifadeler ile değerlerine yönelik saldırılar ise sıkça

---

[813] T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2005-04-27 Türkiye-ab Ortaklik Konseyi Toplantisi - Derleme*, https://www.ab.gov.tr/_38720.html, (13.08.2018).

[814] Erhan Seven, ''Türk azınlığın hakları için Atina'yı AİHM'e şikâyet ettik'', *https://www.yenisafak.com/gundem/turk-azinligin-haklari-icinatinayi-aihme-sikayet-ettik-2717633*, (13.08.2018).

[815] TBMM, *Yazılı Soru Önergesi*, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-6624c.pdf, (27.08.2018).

[816] Fehim Kelahmet, *a.g.e.* , s. 287.

[817] Fehim Kelahmet, *a.g.e.* , s. 295.

vurgulandığı üzere tarihsel süreçte Türk-Yunan ilişkilerinde yaşanan gelişmelerden gelen güvenlik temelli algıların sonucu olduğu burada ifade edilmelidir.

Uluslararası alanda Batı Trakya Türk azınlığı bu yıl da kendine yer bulmuştur. ABD İnsan Hakları Raporu'nda etnik azınlığın dernekleşme ve din özgürlüğü alanında sorunların olduğu, etnik azınlığı tanımlayan kelimelerin olduğu derneklerin kurulmasına izin verilmediği yer almıştır. Seçilmiş ve atanmış müftülerin olduğu, devletin makam gaspı iddiası ile bir seçilmiş müftülerden birini yargıladığını belirtmiştir. Eğitimle ilgili azınlık eğitiminin kaliteli olmadığını raporda yer almıştır. 19. Madde nedeniyle vatandaşlıktan çıkan kişiler için çıkarılan 1998 tarihli yasa ile 143 kişiye vatansız belgesi verildiği, 65 kişinin vatandaşlığının iade edildiğini ifade edilmiştir. Kişilerin kendini etnik olarak tanımlamakta rahat edemediği ve İTB ve Rodop İli Türk Kadınlar Kültür Derneği isminde Türk kelimesi olduğu için kuruluşuna mahkeme kararı ile izin verilmediği yer almıştır.[818] İKÖ 32. Dönem Dışişleri Toplantısı'nda ise Müslüman azınlığı yapılan baskılara dikkat çekilirken, Gümülcine ve İskeçe seçilmiş müftülerini hedef alan yargı baskısı kınanmış ve müftülerin resmen tanınması istenmiştir. Azınlık vakıflarının kendi yönetimlerini seçmeleri için gerekli adımların atılmasını, İTB ile ilgili karadan üzüntü duyulduğu ve Batı Trakya Türk azınlığın hak ve kimliklerinin yok sayılmasının kabul edilemez olduğu belirtilmiştir.[819] Uluslararası Af Örgütü raporunda ise Türk azınlık ile ilgili olarak Türk azınlığın hala tanınmadığı, bu durumun ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünde hak ihlallerine neden olduğuna yer verilmiştir. İTB'nin kapatılması örnek olarak verilmiştir. 19. Madde ile ilgili olarak devletin Türk azınlığa vatandaşlıkları geri vermeyi reddettiği raporda yer almıştır.[820]

2006 yılı Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili olarak yoğun ve hareketli bir gündemin olduğu bir yıl olmuştur. Yıl içinde yapılan ikili görüşmelerde ve uluslararası alanda Türk azınlık gündeme gelmiştir. Mayıs ayında Erdoğan-Karamanlis görüşmesinde Erdoğan, azınlıkların iki ülke arasında köprü olduğunu, azınlıkların

---

[818] ABTTF, *ABD İnsan Hakları Raporu Yayınlandı - 11.03.2005*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=719&l=tr, (27.08.2018).
[819] Türkiye, *İKÖ'den tam destek çıktı*, https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a252037.aspx, (27.08.2018).
[820] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 7, Kasım 2005, https://www.abttf.org/Bulten/Bulten_Kasim_2005.pdf, (27.08.2018), s. 5.

sorunlarının çözümü için Dışişleri Bakanlıkları'nın çalışmalar yaptığını ifade etmiştir.[821] Erdoğan Türkiye'de azınlıklarla ilgili reform süreci olduğunu ve AB üyesi Yunanistan'dan Türk azınlığın sorunlarının çözülmesi için beklentileri ifade etmiştir.[822] Ekim ayında Erdoğan ve Papandreu görüşmesi gerçekleşmiş ve azınlıkların gündeme geldiği belirtilmiştir.[823] Ancak tüm bu görüşmelerde yüksek politika konusu olarak kabul görmüş olan azınlıklar ile ilgili olarak Türk azınlık hakkında gelişmeler olmazken, Atina yönetimi Türkiye'nin AB üyelik hedefi nedeniyle sıkça Rum azınlık ile ilgili olarak tavsiye ve yapılmasını düşündüğü adımları ifade etmekten kaçınmamıştır. Yunanistan, AB sürecini ikili sorunların kendi çıkarları doğrultusunda çözülmesi için kullanmıştır.

Haziran ayında Bakü'de gerçekleşen İKÖ toplantısında sonuç bildirgesinde Batı Trakya yer almıştır. Bildirgede Lozan Antlaşması ve uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklara saygı duyulması gerektiği, azınlığın kendi müftülerini seçme hakkını olduğu, vakıflarla ilgili sorunların olduğu ve bu sorunların giderilmesi, haymatlos sorunu ile ilgili olarak kişilerin vatandaşlık haklarının geri verilmesini beklendiği yer almıştır.[824] Temmuz ayında AİHM Yunanistan'ı mahkûm etmiştir. Mahkeme, seçilmiş müftülere kovuşturma uygulamasını AİHS 9. Maddesi olan din hürriyetinin ihlali olarak değerlendirmiş ve 3000 Euro mahkeme masrafı ödemesine karar vermiştir.[825] Bu yıl açıklanan ABD İnsan Hakları raporunda ise, Yunanistan ülkesinde yaşayan azınlıklara tavrı nedeniyle eleştirilmiş ve hâkim din Ortodoksluğa tabi olmayanların ordu, polis, itfaiye ve sivil görevlerde kariyer yapmasının sınırlı olduğuna yer verilmiştir. İTB'nin kapatılma sürecine yer verilen raporda Türk kelimesi geçtiği için kurulması izin verilmeyen Rodop Türk Kadınları Kültür Derneği'nin AİHM'e gittiğine yer verilmiştir. Türk azınlık ile ilgili olarak azınlıkların haklarının gözeten kurumun Trakya-Doğu Makedonya Bakanlığı'na ait olmasına rağmen,

---

821 Haberler, *'Azınlıkların Sorunları Çözülecek'*, https://www.haberler.com/azinliklarin-sorunlari-cozulecek-haberi/, (13.08.2018).

822 Sabah, *Erdoğan-Karamanlis buluşması*, http://arsiv.sabah.com.tr/2006/05/04/siy96.html, (13.08.2018).

823 T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ekim 2006*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

824 CNN Türk, *İKÖ'den KKTC ve Batı Trakya Desteği*, https://www.cnnturk.com/2006/dunya/06/21/ikoden.kktc.ve.bati.trakya.destegi/191734.0/index.html, (14.08.2018).

825 ABTTF, *AİHM Yunanistan´ı Müftülükler Konusunda Bir Kez Daha Mahkum Etti - 15.07.2006*, https://www.abttf.org/html/?callback_id=9300&link=detay&id=955&l=tr, (14.08.2018).

Dışişleri Bakanlığı'nın bu görevi yaptığı raporda yer almıştır.[826] Eylül ayında İstanbul'da 5. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı'nda[827] Erdoğan bir konuşma gerçekleşmiştir. Erdoğan, Türk azınlığın sorunlarının çözümü için Türkiye'nin mücadele ettiğini ve Yunanistan'ın Türkiye'den beklentileri varsa aynı adımları da atması gerektiğini ifade etmiştir. Yunanistan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı ile yaptığı görüşmede müftülük konusunu gündeme getirdiğini ancak ilerleme sağlanmadığını konuşmasında yer vermiştir. Derneklerde Türk isminin yasaklanması, 19. madde ile ilgili sorunlar, azınlık eğitiminde problemler, Türk vakıf kurullarının seçimi gibi birçok konuda Erdoğan kurultayda görüşlerini açıklamıştır.[828] Erdoğan'ın kurultayda yaptığı konuşmalarla ilgili olarak Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Yorgo Kumuçakos, ''*Türkiye'nin üyelik konusunda AB'ye karşı üstlendiği sorumlulukların, başka konularla bağdaştırılamayacağını belirterek "Yunanistan'ın ayrım yapmadan, tüm vatandaşlarına uyguladığı yasalar önünde eşit hak ve sorumluluk politikası, reform yorgunluğuna bahane arayışları için kullanılamaz*''[829] açıklamasını yapmıştır. Yunanistan'ın Türk-Yunan ilişkilerinden ayrı bir yöne çekmeye çalıştığı ve Türk azınlık ile ilgili Türkiye'nin herhangi bir söz hakkının olmadığına dair siyaset izlemeye başladığının en önemli göstergesi ise dışişleri sözcüsünün yapmış olduğu açıklamalardır.

Batı Trakya Türklerinin ikili görüşmeler ve uluslararası alanda gündeme gelmesinden sonra yerel gelişmelerin de ifade edilmesi gerekir. Aralık ayında Hronos Gazetesi Türk azınlığın basın yayın organlarından olan Gündem Gazetesi'ni tehdit eden bir yazıya yer vermiştir.[830] Ocak ayında 1995 yılında başlayan davalar zinciri sonunda ne tür bir azınlığın kastedildiği belli olmaması iddiası ile Yunan Yüksek

---

[826] ABTTF, *Batı Trakya Türklerinin Sorunları ABD Dışişleri Raporunda - 16.03.2006*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=897&l=tr, (28.08.2018).

[827] TBMM'de Batı Trakya'nın da yer aldığı tartışma için bkz, TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 128, 19 Eylül 2006, 125 inci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c128/tbmm22128125.pdf, (14.08.2018), s. 62-103.

[828] Haber 7, *Erdoğan'ın Batı Trakya politikaları*, http://www.haber7.com/guncel/haber/185775-erdoganin-bati-trakya-politikalari, (14.08.2018). Daha detaylı bilgiler için bkz, ABTTF, *5. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultay'ında Yunanistan'daki Türk azınlığı mercek altına alındı - 07.09.2006*, https://abttf.org/html/index.php?link=detay&id=974&arsiv=1, (14.08.2018).

[829] T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Eylül 2006*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

[830] ABTTF, *Hronos Gazetesi'nden Tehdit - 14.12.2006*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1027&l=tr, (14.08.2018).

Yargıtay'ı Evros Azınlık Gençleri Derneği kurulmasını reddetmiştir. Aralık ayında Yunanistan İçişleri Bakanlığı'nın basın bildirisine göre 41 azınlık üyesine vatandaşlığı iade edileceğini kısa süre sonrada 18 kişinin de yararlanacağını açıklamıştır.[831] Eğitim alanında 3518 nolu kanun ile eğitimde çeşitli düzenlemeler yapılırken, anaokulu zorunlu olmuştur. Ancak devlet anaokullarında Yunanca, özel okullarda ise ikinci bir dil olarak İngilizce mevcuttur. Azınlık toplumuna ait anaokulu olmaması ve eğitim alamamasının çeşitli olumsuzlukları içinde barındırdığı görülmektedir. Bu durum çocuklarını çift dilli anaokulu olmadığı için okula göndermek istemeyen aileler ile devleti karşı karşıya getirmiştir.[832] 2006 yılında azınlık toplumu için öne çıkan olay İskeçe seçilmiş müftüsü Mehmet Emin Aga'nın vefat etmesi olmuştur. Vefat üzerine yapılan seçim sonucunda yeni İskeçe Müftüsü Ahmet Mete olmuştur.

2007, Batı Trakya Türk azınlığının iki ülke arasında sıkça gündeme geldiği aynı zamanda Batı Trakya'da öne çıkan gelişmelerin yılı olmuştur. 22 Temmuz 2007 Türkiye genel seçimlerine kadar işlenecek olan bu başlıkta, seçim öncesi yılın ilk 7 ayı Türkiye'de Batı Trakya ile ilgili gelişmeler öne çıkmıştır. Ocak ayında TBMM'de Batı Trakya ile ilgili önerge verilmesi Türk azınlığa verilen önemin en önemli göstergelerinden biri olmuştur. 9 Ocak 2007'de genel görüşme açılması için teklif meclis gündemine gelmiştir.[833] Hükümet adına Dışişleri Bakanı Gül söz almıştır. Gül, belirli konular üzerinden durum tespitleri yapmış, hukuki ihlalleri belirtmiş ve beklentileri açıklamıştır. Gül, Türk azınlık yerine Müslüman azınlık tanımlaması olduğunu ve azınlığın kendileri Türk olarak nitelendirilmesine izin verilmediği söylemiştir. Lozan ve Atina antlaşmalarına rağmen müftü seçimlerinin gerçekleştirilemediğini, seçilmiş müftülerin haklarını AİHM'de aradığını ve davaları kazandığını ifade etmiştir. 19. Madde mağduriyetinin de altı çizilirken sayıların 50 bin olarak ifade edildiği, ancak tahminlere göre bu sayının 60 bin olduğunu eklemiş ve azınlık üyelerinin bir başka AB ülkesinde olduğu süreçte vatandaşlık hakkını kaybettiğini söylemiştir. Eğitim alanında okulun sayılarının az olduğu, SÖPA mezunu

---

[831] Ali Hüseyinoğlu, ''Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Yunanistan Azınlık Politikasındaki Süreklilik Ve Değişimlerin Batı Trakya Üzerindeki Yansımaları'', *II: Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi*, Derleyen: Özkan Hüseyin-Feyyaz Sağlam, BEBTTAB-Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2008, s. 104-111.

[832] Ali Hüseyinoğlu, ''Çift Dillilik ve Azınlık...'', s. 213-215.

[833] Sadece Hükümet temsilcisi ve parti grupları adına konuşma yapanların ifadelerine yer verilecektir.

öğretmenlerin yetersizliği, kontenjan öğretmenleri ve azınlık üyelerinin eğitimde eşit imkân sağlanması gerektiğine konuşmasında yer vermiştir. Vakıflar yasasında Lozan Antlaşması ile belirlenen hukuka uyulmadığı belirtmiştir. Gül, Yunanistan'ın AB fonlarından faydalanmasına rağmen Batı Trakya'nın geri kalmış bir bölge olduğunu ve bu konuda yaşanan haksızlıkların bitirilmesi gerektiğini söylemiştir.[834]

CHP adına söz alan milletvekili Haluk Koç, Yunanistan'ın azınlıkları inkâr etmeyi sistematik bir devlet politikası yaptığını, Batı Trakya'da ki Türk ve Müslüman azınlık resmi statülü bir azınlık ifadesini kullanmıştır. Türk kimliğinin 1950 yılına kadar kabul edilirken şu an bu uygulamanın olmadığını ve eğitim alanında ciddi sorunlar olduğunu söylemiştir. 19. Madde sorunun çözülmesi ve yeni seçilmiş müftü Ahmet Mete'nin resmen tanınması için gerekli girişimlerin yapılmasını önermiştir.[835] Anavatan Partisi adına söz olan milletvekili Edip Safder Gaydalı, azınlığın milli kimliğinin inkâr edildiğini, Batı Trakya bölgesinin ülkenin okuryazarlık oranının en düşük yer olduğunu ve eğitim alanında sorunlar olduğunu ifade etmiştir. Ülkede din ve vicdan özgürlüğünün engellendiği, müftülerin tayin edildiği ve 19. Madde ile bölgenin demografik yapısının değiştirilmesi için araç olduğunu söylemiştir. Azınlığa ait toprak oranında azalma olduğu, kamulaştırmaların adil olmadığı ve Osmanlı tapularının tanınması ile ilgili sorunların olduğu tespitini yapmıştır.[836] Ak Parti adına ise kendisi aynı zamanda bir Batı Trakya göçmeni olan milletvekili Mustafa Dündar konuşma yapmıştır. Dündar, Yunanistan'ın azınlıklara yönelik etnik arındırma uygulamaları olduğu ve Türk ibareleri yerlerin kapatılmasının bunun sonucu olduğu ifade etmiştir. 19. Madde ile ilgili sorunlar, müftülük, bölgede azınlığa ait toprak oranlarında yaşanan değişim ve vakıf malları ile idareleri ile ilgili sorunlara konuşmasında yer vermiştir.[837]

---

[834] Abdullah Gül, *Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları*, T.C. Dışişleri Yayını, Ankara 2017, s. 694-699.

[835] TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 143, 9 Ocak 2007, 47'nci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c143/tbmm22143047.pdf, s. 405-409, (14.08.2018).

[836] TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 143, 9 Ocak 2007, 47'nci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c143/tbmm22143047.pdf, s. 410-413, (14.08.2018).

[837] TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 143, 9 Ocak 2007, 47'nci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c143/tbmm22143047.pdf, (14.08.2018), s. 416-417.

Türkiye'de Batı Trakya Türk azınlığı Cumhurbaşkanlığı'nın da gündemine gelmiştir. Nisan ayında Harp Akademileri Konferansı'nda konuşma yapan Ahmet Necdet Sezer konuşmasının bir bölümünde Türk-Yunan ilişkilerine atıf yapmasının ardından Batı Trakya ile ilgili olarak, ''*komşumuzdan karşılıklı güven ve dostluğa inanmasını ve sorunların çözümüne katkıda bulunmasını bekliyoruz. Batı Trakya Türk azınlığının uluslararası anlaşmalarla güvence altına alınmış "azınlık hakları"nı tanıması da beklentilerimiz arasındadır*''[838] açıklamasını yapmıştır.

Türkiye'den sonra Yunanistan'da Batı Trakya merkezli gelişmelere bakıldığında öne çıkan gelişme Şubat ayında Dışişleri Bakanı Bakoyannis'in Batı Trakya ziyareti olmuştur. Ziyarette Bakoyannis devlet ile azınlık üyesi vatandaşlar arasında yeni bir sayfa açılacağı yönünde açıklamasını yapmıştır. Azınlık eğitimi ile ilgili olarak ders kitapları sorunu çözüldüğünü, bursların arttırıldığını, Yunanca öğrenimi için özel programlar geliştirileceğini ve Türkçe'nin devlet okullarında seçmeli ders olmasını sağladıklarını ifade etmiştir. Azınlık hakları ile ilgili olarak Lozan Antlaşması, uluslararası antlaşmalar, sözleşmeler ve AB müktesebatına uygun politikalar oluşturulacağını belirtmiştir. Vakıflarla ilgili vakıf borçlarını silineceğini, borç nedeniyle ipoteklerin kaldırılacağını ve gayrimenkullerinin vergiden muaf olacağını söylemiştir. Müftülerle ilgili mevcut uygulamanın süreceğini, 240 imamın devletçe istihdam edilmesi için çalışmalar olduğunu ve vatandaşlığını yitirmiş azınlık üyeleri için sorunlarının çözüme kavuşması için kökten bir çözüm bulunması için karar alındığını söylemiştir.[839]

2007 yılında diğer konularda gelişmelere bakıldığında medya alanında 3592 sayılı kanun ile beraber Yunanistan sınırları içinde Yunanca dili dışında yayın yapan tüm radyolara %25 Yunanca yayın yapma zorunluluğu gelirken, kanun Türkçe yayın yapan radyoları hem olumsuz etkilemiş hem de Türk azınlık üyesi yayıncılardan tepkiler gelmesine neden olmuştur.[840] Yıl içinde İskeçe'de Türkçe yayın yapan bir radyo istasyonu çeşitli bahaneler ile kapatılmış ve 20 bin Euro üzerinde ceza

---

[838] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, *Harp Akademileri Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma*, https://www.tccb.gov.tr/konusmalari-ahmet-necdet-sezer/1721/7814/harp-akademileri-konferansinda-yaptiklari-konusma, (14.08.2018).

[839] T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2007-02-06 Yunanistan Dişişleri Bakani Bakoyanni Bati Trakya'da*, https://www.ab.gov.tr/_40965.html, (14.08.2018).

[840] Ali Hüseyinoğlu, ''Balkanlarda Türk Dilinin Dünü ve Bugünü: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği*''*, *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 2, Edirne 2015, s.88-89.

kesilmiştir.[841] Ekonomi alanında Ziraat Bankası'nın Gümülcine'de şube açacağı ve iki şube daha açılması için Yunanistan Merkez Bankası ile çalışmaların devam ettiği açıklanmıştır.[842] Şubat ayında azınlık üyelerine eşit şans verilmesi açısından öne çıkan bir gelişme yaşanmış ve ilk kez bir Batı Trakyalı genç Mümin Hüseyin Yunanistan futbol milli takımı forması[843] giyen ilk Batı Trakyalı Türk olmuştur.[844]

2002-2007 dönemi Türk-Yunan ilişkilerinden hem bağımlı hem de bağımsız olarak Yunanistan'ın Türk azınlık ile ilgili izlemiş olduğu olumsuz siyasetin devam ettiği bir yıl olmuştur. Azınlık ile ilgili ABD ve Avrupa kaynaklı insan hakları raporları, uluslararası örgütlerin açıklamlarına rağmen Türk azınlık siyasetinde bir gelişme olmaması devlet dışı aktörler hakkında teorinin tespitlerini doğrulamıştır. Yine aynı dönem içinde Kıbrıs ve Ege gibi iki yüksek politika konusu hakkında çeşitli açıklamalar ve adımlar gündeme gelirken, Türk azınlık ile ilgili olarak aynı gelişmelerin olmaması, Atina'nın azınlık ile ilgili bakış açısını ortaya koymaktadır.

AİHM kararları ve 240 İmam Yasası burada son olarak bahsedilmesi gereken öne çıkan iki gelişmedir. AİHM, Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği ve Meriç İli Azınlık Gençlik Derneği'nin başvurusu sonucunda Yunanistan'ı Batı Trakya Türk toplumunun örgütlenme hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.[845] Şubat ayında 240 İmam Yasası olarak bilinen 3536 sayılı yasa kabul edilmiştir. Buna göre Batı Trakya'da atanmış müftülükler vasıtasıyla 240 imam azınlığın dini ve manevi gelişimine katkı sağlamak için görev yapacaktır. Gümülcine ve İskeçe'de 100 Dimetoka'ya ise 40 kişi görev yapacaktır. Din görevlilerini ise üç Bakanlık görevlisi, 2 Yunan üniversitelerinde İslam üzerine uzmanlaşmış akademisyen olmak üzere 5 kişilik bir kurul seçecektir. En çok tepkiyi bu madde almıştır. Azınlık toplumu ise bu uygulama kararına tepki göstermiştir. Azınlığın yok sayılarak Atina merkezli tek

---

841 Yeniçağ, *Yunanistan'da Türkçe yayın yapan radyo susturuldu*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistanda-turkce-yayin-yapan-radyo-susturuldu-408h.htm, (14.08.2018).

842 Yorgo Kırbaki, ''Yunanistan daha çok Türk bankası istiyor'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanistan-daha-cok-turk-bankasi-istiyor-6838959*, (14.08.2018).

843 Türkiye'de Rum azınlık toplumunda olan Lefter Küçükandonyadis 'in 1948 yılında Türk Milli Takımı forması giydiği göz önüne alındığında, azınlıkların topluma kabulü ve benimsenmesi konusunda Yunanistan'ın Türkiye'nin çok gerisinde olduğu görülecektir.

844 Yorgo Kırbaki, ''Yunan milli takımına ilk Batı Trakyalı'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-milli-takimina-ilk-bati-trakyali-5919559*, (14.08.2018).

845 Gündem, *ABTTF: "Bu karar hukuki değil siyasi niteliktedir"*, http://www.gundemgazetesi.com/haber/detay/4630, (14.08.2018).

taraflı atamalara eleştirmiştir. Eleştirilerde en büyük etken azınlık ile diyalog kurulmadan bu kararın alınmış olmasıdır. Yine komisyon yapısında azınlık üyesi ve Müslüman kimsenin olmaması bir başka eleştiridir. İmam seçiminde asgari ilkokul seviyesi ve görev tanımının net olmaması diğer eleştirilerdir. Azınlıktan gelen yoğun tepkiler ve atanmış müftülerin de yasaya özellikle komisyon yapısı nedeniyle tepki vermesi nedeniyle yasanın uygulanması uzun bir zaman sonra olacaktır.[846]

3.2. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE İLERLEME/BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI HAKLARINDA DURGUN DÖNEM (2007-2011)

22 Temmuz 2007'de Türkiye'de yapılan seçimler ile AK Parti birinci parti olarak hükümeti kurmuş ve dört yıllık bir zaman diliminde Türk-Yunan ilişkilerinde AK Parti dış politika anlayışı devam etmiştir. Yapılan seçimler sonrasında Türk-Yunan ilişkilerinde ana konulardan biri olan Batı Trakya Türk azınlığı önemini sürdürmeye devam etmiştir.

Seçimler sonrasında 2007 yılının ikinci yarısına Türk azınlık için damga vuran gelişme Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın Batı Trakya ziyareti olmuştur. Babacan'ın ziyareti ve vermiş olduğu mesajlar hem Türk azınlık hem de Yunan kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Babacan, azınlığın sorunlarının bilindiğini ve iki ülke arasında ilişkiler iyiye gittikçe bunun azınlığa etkisi olacağını ifade etmiştir. Türkiye'nin AB üyeliği için temel hak ve özgürlükler konusunda AB ile uyumlu olmak için çalışmalar yaptığını, üye ülke olarak Yunanistan'ın bu hakları tüm vatandaşlarına sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Babacan, Türk azınlığa haklarını koruması gerektiğini ve AİHM davalarından Türk azınlığın lehine sonuçları hatırlatarak azınlığın hakkını araması gerektiğini ifade etmiştir. Azınlığa kendi değerlerini korurken aynı zamanda vatandaşı oldukları ülkede başarılı olmak için çalışmaları gerektiğini söylemiştir. Babacan, eğitim sorunlarının bilindiğinin ve anadilde eğitimin bir temel hak olduğunu vurgulamıştır. Yunanistan'da Türk kimliği ile sorunlar olduğunu bunları yasaklamanın bir çözüm olmadığını belirtmiş ve AB'ye

[846] Ali Hüseyinoğlu, ''Batı Trakya'da İslam ve Dini Özerklik Bağlamında '240 İmam Yasası' ', Yeni Türkiye, *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları*, Ankara 2017, S. 97, s.52-53.

üye bir ülkede bu tür sorunların olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Babacan konuşmasında azınlığın iki ülke arasında dostluk köprüsü olduğunu ifade etmiştir.[847] Yunan basınında Babacan'ın ifadeleri sert bir karşılık bulmuştur. Yunan basını Babacan'ın AİHM başvurmaya teşvik ettiği, Karamanlis ile görüşmeden sonra azınlığa haklarını talep etme teşvikinde bulunmasının görüşmeye gölge düşürdüğünü, Babacan'ın konuşmasından haklar talep isteme ile ilgili sözlerinin tahrik olduğu ve 'Türksünüz. Yüksek sesle söyleyin'[848] ifadesi kullandığını, Yunan devletine itaatsizlik mesajı olduğunu vurgulamışlardır.[849] Yunanistan Dışişleri Bakanı Bakoyannis ise

''*Yunanistan kimseden demokrasi dersi almaz. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nın Yunan vatandaşlarının hakları konusunda gerekli cevabı var. Sayın Babacan, Trakya'nın kalkınmasını kendi gözleri ile görme fırsatı buldu. Aynı zamanda AB standardını bile aşan azınlık politikamızın sonuçlarını da gördü*''[850]

açıklamasını yapmıştır. Bu tepkiler üzerine Türk dışişleri sözcüsü Levent Bilman, ''*sayın Bakanımız ... Türk Azınlığa, AB vatandaşlığının sunduğu haklardan, diğer tüm Yunan vatandaşları gibi istifade edebileceklerini vurgulamıştır. ... ifadelerinin bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir*''[851] açıklamasını yapmıştır. Her ne kadar Babacan'ın söylemleri arasında devlete yönelik bir itaatsizlik yönlendirmesi olmasa bile iki ülke arasında kalıtsal olan güvenlik temelli bakış açısı bu eleştirilerin gelmesine neden olmştur.

2007 yılında uluslararası alanda Batı Trakya yer almaya devam etmiştir. Ekim ayında Evros Azınlık Gençliği Derneği davasında AİHM Yunanistan'ı AİHS 11. maddesi olan 'örgütlenme ve dernek kurma hakkını'' ihlal ettiği gerekçesi ile mahkûm

---

[847] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Sayın Bakanımızın Batı Trakyalı Soydaşlarımıza Hitaben Yaptıkları Konuşma, Gümülcine, 5 Aralık 2007*, http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-bati-trakyali-soydaslarimiza-hitaben-yaptiklari-konusma_-gumulcine_--5-aralik-2007.tr.mfa, (14.08.2018).

[848] Türk dışişleri internet sitesinde Babacan'ın konuşma metni içerisinde bu tür ifade yer almamaktır.

[849] CNN Türk, *Batı Trakya ziyareti Yunan basınında*, https://www.cnnturk.com/2007/dunya/12/06/bati.trakya.ziyareti.yunan.basininda/409654.0/index.html, (14.08.2018).

[850] Manol Kostidis, ''Kimseden demokrasi dersi almayız'', *http://www.iha.com.tr/haber-kimseden-demokrasi-dersi-almayiz-6162/*, (14.08.2018).

[851] T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2007-12-07 Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Bilman - Batı Trakya Türk Azınlığı*, https://www.ab.gov.tr/_41094.html, (14.08.2018).

etmiştir.[852] ABD İnsan Hakları Raporu'nda bu yıl İTB ile Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği'nin Türk kelimesi nedeniyle yapmış olduğu hukuki süreçlere yer verilmiştir. Seçilmiş ve atanmış müftü sorunu ile beraber seçilmiş müftülerle ilgili olarak AİHM kararına atıf yapılmıştır. Raporda bir kez daha Ortodoks olmayanların kamu sektöründe sınırlı kariyer imkânına sahip olduğuna değinilmiştir. 19. Madde ve sonuçlarına değinilen raporda 55 kişinin vatandaşlık için beklediği yer almıştır. 300 milletvekili olan Yunan Meclisi'nde 1 Müslüman azınlığın olduğu, kabinede Müslüman azınlığın olmadığı ifade edilmiştir. Etnik azınlıkların kendilerini ifade etmesi, kültürlerini özgürce sürdürmelerinin zor olduğu açıklanan raporda mevcuttur.[853]

2008 yılı Türk azınlığın örgütlenme özgürlüğü ile ilgili temel bir ihlalin bir kez daha saptandığı ve azınlık toplumunun haklılığının bir kez daha uluslararası olarak teslim edildiği yıl olmuştur. Mart ayında AİHM isminde Türk kelimesi olması nedeniyle İTB ile 2005 yılında dava açan ve kuruluşuna izin verilmeyen Gümülcine İli Türk Kadınları Kültür Derneği ile ilgili olarak Yunanistan'ın örgütlenme ve dernek kurma hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. Mahkeme İTB ile ilgili olarak 'makul bir süre içerisinde hakkaniyete uygun, adil yargılamayı' gerçekleştirmemesi nedeniyle 8.000 bin Euro manevi tazminata mahkûm etmiştir. Faaliyete başlamadan kapatılan Dedeağaç İli Azınlık Gençleri Derneği ile ilgili olarak da Yunanistan mahkûm olmuştur. Yaşanan gelişmelerle ilgili Bakoyannis AİHM'in Büyük Dairesine başvuracaklarını açıklamış ve başvuruya rağmen talep kabul edilmemiştir. Bakoyannis, Yunanistan'da 'Müslüman azınlık' ile ilgili görevlerini yerine getirdiklerini ve eşit haklar ve kanun önün de eşitlik politikasının uygulanarak derinleştiğini ifade etmiştir.[854] AİHM kararı sonucu derneğin eski statüsüne dönmesi için dernek temsilcileri İskeçe Çok Hâkimli Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurmuş ancak bu talepleri reddedilmiştir. Bu durum ise realist teorinin ortaya koymuş olduğu

---

[852] ABTTF, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Batı Trakya Türklerinin zaferi - 11.10.2007*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1321&l=tr, (28.08.2018).
[853] U.S. Department Of State Dıplomacy In Actıon, *Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor 2006 March 6, 2007*, https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2006/78815.htm, (28.08.2018).
[854] ABTTF, *Yunanistan, AİHM'de Batı Trakya Türk Azınlığı ile ilgili kararı için temyize gidiyor - 20.06.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1514&l=tr, *(15.08.2018).*

uluslararası siyasette en etkili yapının devlet olduğunu bir kez daha ispatlamıştır. AİHM'in almış olduğu kararlara uyulmaması bu durum bir ispatı niteliğindedir.

Eğitim alanında ise mevcut sorunların aşılamaması nedeniyle azınlık toplumu İskeçe'de 2 günlük eğitim boykotu yapmış ve Türk çocukları okula gitmemiştir. Milletvekili Çetin Mandacı, okullarda yeterli derslik olmaması, Türkçe eğitim veren öğretmenlerin olmaması gibi sorunlara dikkat çekilmesinin amaçlandığı söylemiştir.[855] İslam'a yönelik saldırılar bu yılda devam etmiş ve seçilmiş müftü Ahmet Mete'nin yardımcısı olarak da görev yapan Elmalı köyü imamı Secdat Küçük saldırıya uğramış ve olay polise yansımıştır.[856]

Yıl içinde öne çıkan gelişme ise vakıflarla ilgili 3647 sayılı Batı Trakya Müslüman Azınlığı Vakıflarının ve Bunların Malvarlıklarının Yönetimi ve İşletilmesine İlişkin yasa olmuştur. Bu yasa ile vakıflar ile ilgili birçok düzenleme yapılırken eleştiriye açık noktaları olduğunu da burada ifade edilmelidir. Yasa ile vakıf idare heyetlerinin azınlık tarafından seçilmesi öngörülürken, yasa sadece Batı Trakya ile ilgili olarak coğrafi olarak sınırlandırılmıştır.[857] Mandacı, yasanın ölü doğan bir yasa olduğunu ifade ederken, seçilmiş Gümülcine müftüsü İbrahim Şerif yasanın incelenmesi ardından görüş belirteceğini ifade etmiştir.[858] Cemil Kabza, yasanın azınlıkla diyalog yapılmadan çıkarıldığını, seçimleri öngörmesine rağmen vakıfları parçaladığını ve bazı durumlara bağlı olarak Bölge Genel Sekreteri'ne başkan atama yetkisi vermesi nedeniyle azınlığın şiddetli bir şekilde itiraz ettiğini bu nedenle yasanın uygulanamadığını ifade etmiştir.[859] Yasa kuşkusuz azınlık toplumu için önemli bir konumda olan vakıflar üzerinden Batı Trakya Türk toplumununa yön vermeyi amaçlayan bir bakıma güvenlik riski olan azınlığın zayıflatılmasına yönelik bir hamledir.

2008 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Uygulamalarına Dair Ülke Raporu'nda Yunanistan Batı Trakya ile ilgili olarak eleştiriler almıştır. Batı

---

[855] Hürriyet, *Batı Trakya'da Türklerin okul boykot eylemi*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/bati-trakyada-turklerin-okul-boykot-eylemi-10111664, (15.08.2018).
[856] Hürriyet, *Batı Trakya'da din adamına saldırdılar*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-trakyada-din-adamina-saldirdilar-8362506, (15.08.2018).
[857] Turgay Cin, ''*3647 Sayılı Ve...*'' , s. 116.
[858] Hürriyet, *Batı Trakya Türk vakıfları yasası onaylandı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-trakya-turk-vakiflari-yasasi-onaylandi-8211850, (15.08.2018).
[859] Cemil Kabza, *a.g.e.* , s. 144

Trakya dışında olan Müslümanlar için dini örgütlenme olmadığı, 2000 yılında kararı alınmasına rağmen Atina'da cami projesinin başlamadığına yer verilmiştir. Türk kelimesi geçen örgütlerin yasaklandığı, vatandaşlıktan çıkarılma kararı ile 1955-1998'e kadar 46,638 Türk'ün vatandaşlıktan çıkarıldığı ifade edilmiştir.[860] Yıl içinde bir başka insan hakları açıklaması Yunan Helsinki Monitör'ün Yunanistan Taciz, Hakaret ve İnsan Hakları Savunucularının Cezalandırılması isimli basın açıklamasıdır. Açıklamada Türk azınlığın siyaset, medya ve sivil toplum tarafından inkâr edildiği ifade edilmiştir. BM çeşitli komisyonlarının azınlıklarla ilgili tavsiyelerinin Yunanistan'da yayınlanmadığı, azınlıkların 'Helen karşıtı' olduğu iddia edildiği ve ABD, Türkiye, Makedonya tarafından idare edilen gruplar olduğuna gösterildiğine yer almıştır.[861] Açıklanan rapor ve basın bildirilerinin belirli bir gözlem sonucu ortaya çıktığı Yunan basınından basit bir örnek ile açıklanabilir. Yıl içinde To Vima isimli gazete Türkiye'den Batı Trakya'ya gelen parlamento temsilcileri, parti temsilcileri, büyükelçi, başkonsolos, devlet memuru gibi kişilerin Batı Trakya ve Yunanistan için büyük bir tehlike olduğunu yazmıştır. Gazete, iki ülke ajanlarının birbirlerini sürekli takip ettiğini, Türkiye'den gelen finans kaynağı ile Yunan servetlerinin Müslümanların eline geçtiği, Türkiye'nin azınlık konusunu sürekli olarak uluslararası alanda ön plana tutmaya çalıştığı ve Türk başkonsolosluk bütçesinin yüksek olduğu gibi çeşitli iddialara yer vermiştir.[862]

Yıl içinde Türk-Yunan devlet temsilcileri bir araya gelmişler ve azınlıklar gündeme gelmiştir. Ocak ayında Karamanlis-Erdoğan görüşmesinde Erdoğan, azınlıkların iki ülke için köprü olduğunu, Türkiye ve Batı Trakya'da sorunlar azaldıkça bu köprünün daha da güçleneceğini ifade etmiştir.[863] Mart ayında ise Babacan-Bakoyannis görüşmesinde Babacan, iki ülke arasında azınlıklarla ilgili konularda açık şekilde konuşulduğunu ve iki tarafta çözüm odaklı bir siyasi irade olduğunu

---

[860] ABTTF, *Batı Trakya Türklerinin Sorunları ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Raporunda - 06.05.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1472&l=tr, (15.08.2018).

[861] ABTTF, *Yunan Helsinki Monitör: Taciz, hakaret ve azınlık hakları savunucularına yönelik kovuşturma - 16.09.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1630&l=tr, (15.08.2018).

[862] ABTTF, ''To Vima Gazetesi Saçmaladı ' ''Ankara Azınlık Kartını Oynuyor'' '', *Birlik Haber*, Sayı: 74, 17 Temmuz 2008, https://www.abttf.org/ekler/birlik/BIRLIK%2074_Web.pdf, (15.08.2018). , s.4.

[863] Haberler, *Karamanlis-Erdoğan Ortak Basın Toplantısı*, https://www.haberler.com/karamanlis-erdogan-ortak-basin-toplantisi-haberi/, (15.08.2018).

söylemiştir.[864] Türk-Yunan ilişkilerinde sıkça görülen yüksek politika konunlarında olumlu mesajlar verilmesi ve mesajlarla uyumlu gelişmeler olmaması Türk azınlık ile ilgili de görülmüştür. Azınlığın önemi yapılan atıfların ardından Atina azınlık toplumunun iyileşmesi adına adımlar atmazken, Türkiye'nin sorunları dile getirdiği dönemlerde ise sert söylemlere devam etmiştir. Bu durum yüksek politika konusu olan azınlıklar ile ilgili konularda sorun çözümünün zorluğunu ortaya koymuştur.

2009 yılında iki ülke bakanları arasında azınlıkların gündemde olduğu karşılıklı söz düellosunu andıran açıklamalar olmuştur. Bu bölümde sadece Batı Trakya ile ilgili olarak yapılan açıklamalara yer verileceği belirtilmelidir. Haziran ayında Erdoğan'ın Ruhban Okulu'nun açılmasının ele alınabileceğini ancak Türk azınlığı kast ederek Yunanistan'dan bir adım beklendiğini ifade etmesi üzerine Bakoyannis yazılı bir açıklama yapmıştır. Bakoyannis, konuların birbirine benzer olmadığını ve kıyaslama yapılmamasını belirtmiş ardından Türk azınlık için Müslüman azınlık tanımlaması yapmıştır. Müslüman azınlığın desteklenmesi için olumlu önlemler alındığını ve Trakya Müslümanlarının Yunan vatandaşı olduğunu ve bununla gurur duyduğunu açıklamasında vurgulamıştır.[865] Bakoyannis, ‘‘*Trakya'da hukuk ve vatandaşlık hakları konusunda eşitlik politikasını, Lozan Anlaşmasına ve Avrupa ve uluslararası hukuk çerçevesinde tam saygı uyguladıklarını ve derinleştirdiklerini*’’[866] ifade etmiştir. Ruhban Okulu çevresinde oluşan açıklamalara ilgili Bağış, konunun Türkiye'nin iç meselesi olduğunu, Batı Trakya Türkleri ile ilgili sorunlarında Yunanistan'ın iç sorunu olduğunu söylemiştir. Ruhban Okulu ile sorunları çözmenin görevleri olduğunu belirtirken eş zamanla olarak Yunanistan'ın da Batı Trakya'da ki vatandaşlarının ihtiyaçlarını gidermesi gerektiğini düşündüğünü söylemiştir.[867] Bakoyannis Haziran ayında TRT-Türk'e vermiş olduğu mülakatta Lozan sonrası İstanbul'da Hristiyan nüfusun azaldığını, Trakya'da zenginleşen ve büyüyen Müslüman nüfus olduğunu söylemiştir. Azınlık politikalarından gurur

---

[864] Milliyet, *"Kıbrıs için yeni bir fırsat penceresi açılıyor"*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=503130, (15.08.2018).

[865] NTV, *Bakoyanni: Benzemeyen konuları kıyaslamayın*, https://www.ntv.com.tr/dunya/bakoyanni-benzemeyen-konulari-kiyaslamayin,oNJK0gMnWESPJhLmpgPwfA, (15.08.2018).

[866] T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2009-06-12 Batı Trakya Türkleri, 'Heybeliada açılsın seçilmiş müftüler tanınsın' – CHA*, https://www.ab.gov.tr/_43457.html, (15.08.2018).

[867] NTV, *Heybeliada Ruhban Okulu açılıyor mu?*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/heybeliada-ruhban-okulu-aciliyor-mu,vcdDvasyY0irl7tjdEViRg, (15.08.2018).

duyduğunu, müftülerin yargısal yetkileri olması nedeniyle atandığını ifade etmiştir.[868] İki ülke temsilcilerinden gelen bu açıklamalar göreli kazanç durumunu akıllara getirmektedir. Kuşkusuz realist teori ile açıklanan Türk-Yunan ilişkilerinde yüksek politika konularında göreli kazanç bakış açısının gündemde olması son derece normal bir durum olarak kabul edilebilir.

2009 yılında Yunanistan'da genel seçimler gerçekleştirilmiştir. Seçimler öncesinde yaşanan gelişmelerin burada vurgulanması gerekmektedir. Türk azınlık üyeleri çeşitli partilerden aday olurken PASOK listelerinden Çetin Mandacı ve Ahmet Hacıosman milletvekili olmuştur. Türk toplumunun seçimler öncesinde 'Türk'ün oyu Türk'e' kampanyası ile öne çıkarken, Türk azınlıktan 2 vekilin meclise girmesi kampanyanın başarısını ortaya koymuştur.[869] Seçim kampanyaları boyunca Türk azınlığa yönelik ifadelerde gündeme gelmiştir. LAOS partisi genel başkanı Yorgos Karacaferis Türk adaylara yönelik ''*bazı adaylar Türkçe seçim broşürleri hazırlıyorlar. Broşürlerde Türküm diye yazıyorlar. Madem Türksün o zaman Ankara'daki meclise gideceksin*''[870] açıklamasını yapmıştır. Tüm bu anlayışla uyumlu olarak 23 Ekim 2009 tarihinde Gümülcine'de Türkiye Cumhuriyeti Başkonsolosluğu'nun kapatılması için pankart açılmış ve broşür dağıtılmıştır. Broşürlerde ''*Trakya'da Türk vatandaşları var mı?* ''[871] ve benzeri ifadeler yer almıştır. Yıl içinde ibadethanelere çeşitli saldırılar olmuştur. Aralık ayında İskeçe Sünne Mahallesi Cami[872] ile Kasım ayında Hürriyet Cami[873] taşlarla saldırılırmıştır. İskeçe'de bulunan Okçular Cami ise yakılmış, cami kısmen zarar görmüştür.[874]

Örgütlenme özgürlüğü ve AİHM bu yıl Yunanistan'da gündemde olmaya devam etmiştir. İlk olarak Yunan vatandaşlık yasası 19. madde ile ilgili olarak Türk

---

[868] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 46, Haziran-Temmuz 2009, https://www.abttf.org/images/Bulten/HB_No_46TR_web.pdf, (15.08.2018), s. 6.
[869] ABTTF, '' ''Türk'ün Oyu Türk'e'' Kampanyası Başarıyla Sonuçlandı'', *Gündem Gazetesi*, No: 654, 9 Ekim 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_654-copy.pdf, (15.08.2018), s. 9.
[870] ABTTF, ''Madem Ki Türksün Ankara'daki Meclise Gideceksin'', *Gündem Gazetesi*, No: 653, 2 Ekim 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_653-copy.pdf, (15.08.2018), s. 8.
[871] ABTTF, *Gümülcine'de "T.C. Gümülcine Başkonsolosluğu kapatılsın!" kampanyası - 26.10.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2346&arsiv=1, (15.08.2018).
[872] Batı Trakya Türk Azınlığı İskeçe Müftülüğü, *İskeçe Sünne Camii'ne Çirkin Saldırı*, http://www.iskecemuftulugu.org/haber.php?duyid=37, (15.08.2018).
[873] ABTTF, ''Hürriyet Camii'ne Taşlı Saldırı'', *Gündem Gazetesi*, No: 659, 13 Kasım 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_659-copy.pdf, (15.08.2018), s. 4.
[874] Batı Trakya Onlıne, *Okçular Köyü Camii yine yakıldı!!!* , https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/okcular-koeyue-camii-yine-yakld.html, (15.08.2018).

azınlık üyesi Bedriye Zeybek 1984 yılında İstanbul'a ailesi ile beraber bir ziyaret için gitmiş ancak 'taşınmaz mallarını sattığı ve yurtdışına yaşamaya gittiği' gerekçesi ile vatandaşlıktan çıkarılmış, çeşitli konularla ilgili Yunanistan'a yaptığı tüm başvurulara rağmen sonuç alamamıştır. AİHM, Zeybek'in vatandaşlıktan çıkartılarak emekli aylığının kesmesini AİHS mülkiyet hakkı ve ayrımcılıkla ilgili maddesi ile bağdaşmadığı açıklamış ve Yunanistan'ı 13 bin 455 Euro maddi ve manevi tazminata mahkûm etmiştir.[875] Yıl içinde bir başka gelişme örgütlenme özgürlüğü ile ilgili yaşanmış ve Dedeağaç'ta Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Kültür ve Eğitim Derneği'nin kuruluş başvurusu dernek adı içerisinde 'azınlık' ifadesi nedeniyle reddedilmiştir.[876] Türk azınlık için bir ilk olacak gelişme yine bu yıl yaşanmış ve Sevcan Sadullah Yunan ordusunda profesyonel asker olan ilk azınlık üyesi olmuştur.[877] İTB ile ilgili başlayan hukuki süreç 2009 yılında devam etmiş ve İTB'nin açılmasına yönelik bir karar Yunan yargı makamlarından çıkmamıştır. 2009 sürecinde Trakya İstinaf Mahkemesi Yunanistan'ın AİHM kararına uymak zorunda olmadığı, böyle bir taahhüdü olmadığı ve AİHM kararının bir içtihat oluşturmayacağını belirtmiştir. Bunun üzerine kararın iptali için Yunanistan Yargıtay'ına başvuru yapılmıştır.[878] Yaşanan gelişmeler devlet ile yaşanan sorunlarda uluslararası örgütlerin/kurumların etkisinin ne kadar sınırlı olduğunu ve sorunların çözümü için teorinin işaret ettiği üzere en etkili kurum olan devlet ile çalışılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Yıl içinde Yunanistan'la ilgili birçok insan hakları raporları açıklanmış ve raporlarda ortak vurgu ise azınlıklar, tezin konusu olması açısından Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili yapılan ihlaller oluşturmuştur.[879] 2009 yılında ABD Dışişleri

---

[875] Kayhan Karaca, ''Atina AİHM'de 19'uncu madde mağduru'', *https://www.ntv.com.tr/dunya/atina-aihmde-19uncu-madde-magduru,stExv4VRhkCBSajezrdynQ*, (15.08.2018).

[876] ABTTF, ''Örgütlenme Özgürlüğünde Yasak Sürüyor'', *Gündem Gazetesi*, No: 633, 8 Mayıs 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/633-copy.pdf, (15.08.2018), s. 6.

[877] Yorgo Kırbaki, ''Türk kızı Sevcan Yunan ordusunda'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turk-kizi-sevcan-yunan-ordusunda-10845319*, (15.08.2018).

[878] Turgay Cin, ''Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci'', *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 1, İzmir 2010, s. 176.

[879] Genel çerçeve açısından raporlar benzerlik taşımaktadır. Yıl içinde yayınlanan diğer raporlara bkz.
1- Parliamentary Assembly, *Freedom Of Religion And Other Human Rights For Non-Muslim Minorities İn Turkey And For The Muslim Minority İn Thrace (Eastern Greece)*, http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xMjY4MSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGlj

Bakanlığı tarafından yayınlanan 2008 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları Yunanistan raporunda Türk azınlık ile ilgili birçok tespit yer almıştır. Raporda, 'Türk' adı geçen derneklerin yasaklandığı, dernek kurma özgürlüğünün ihlal edildiği, Türk azınlığın Müslüman azınlık olarak tanındığına yer verilmiştir. Atanmış ve seçilmiş müftü sorunundan bahsedilen raporda 2007 tarihli 240 İmam Yasası'na dayanılarak kamu işçisi alınacağı ifade edilmiştir. Vatansızlar ile ilgili olarak hakların geri kazanımı süresinde gecikmelerin olduğu ve bunun haksız olduğu ifade edilmiştir.[880] Eylül ayında Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan raporda[881] 19. madde ile ilgili olarak gecikmelerden özellikle Batı Trakya Müslümanlarının etkilendiği ifade edilmiştir. Raporda Batı Trakya'da Müslümanların, Romanlar ve göçmenlerin istihdam edilmesinde ayrımcılık yapıldığı vurgulanmıştır. Eğitim alanında eğitimde eksiklikler olduğu ve SÖPA kaynaklı problemlerden bahsedilmiştir. ABD raporunda olduğu gibi burada da dernek kurma özgürlüğünün ihlal edildiği yer almıştır. Müftülerle ilgili sorunun devam ettiği ve 240 İmam Yasası ile imamları seçecek olan komitede azınlık üyelerinin olmadığının bilindiği ifade edilmiştir. Vakıflarla ilgili olarak 2008 tarihli vakıf idarelinin azınlık tarafından seçilmesi ile ilgili olarak azınlığın bilgi sahibi olmadığı ifade edilmiştir.[882]

2009 yılında İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) Suriye'de yapılan toplantısının karar metninde bir kez daha Batı Trakya Türklerine yer vermiştir. Karar metninde, Yunanistan'ın azınlığın ikili ve uluslararası antlaşmalardan kaynaklı milli kimliği tanıma çağrısı yapmıştır. Seçilmiş müftülerin tanınması, vakıf mallarının daha iyi yönetimi için seçimler yapılması ve müftü denetimine bırakılması gerektiğine yer verilmiştir. AİHM kararlarının uygulanması gerektiği, adından Türk veya azınlık

---

cGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTEyNjgx, (15.08.2018).

2- Unıted Natıons Human Rıghts Office Of The Hıgh Commıssıoner, *Promotıon And Protectıon Of All Human Rıghts Cıvıl, Polıtıcal, Economıc, Socıal And Cultural Rıghts, Includıng The Rıght To Development*, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/10session/A.HRC.10.11.Add.3.pdf, (15.08.2018).

[880] ABTTF, *ABD 2008 İnsan Hakları Ülke Raporu'nda Yunanistan ve Türk Azınlık - 02.03.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1922&l=tr, (15.08.2018).

[881] Daha detaylı bir okuma için rapora bkz, The European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *Fourth report on Greece (adopted on 2 April 2009 / published on 15 September 2009)*, https://rm.coe.int/fourth-report-on-greece/16808b5793, (15.08.2018).

[882] ABTTF, *ECRI, Yunanistan 4. Ülke Raporu'nu yayımladı - 15.09.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2274&l=tr, (15.08.2018).

geçen derneklerle ilgili sorunların ise haksızlık olduğu ifade edilmiştir. 19. madde ile ilgili olarak vatandaşlıkların iade edilmesi isteği karar metninde yer almıştır.[883]

2010 yılı Türk-Yunan ilişkilerinin yoğun olduğu ve Papandreu iktidarı ile ilişkilerde yeni bir ivme beklendiği bir dönem olmuştur. Azınlık açısından bakıldığında ise iki ülke liderinin karşılıklı açıklamalarında hem Rum hem de Türk azınlık gündeme geldiği görülmüştür. Ocak ayında iki ülke arasında karşılıklı mektup ile Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir boyut kazandırılmaya çalışılmıştır. Papandreu Erdoğan'ın mektubuna vermiş olduğu yanıtta Türk azınlık ile ilgili olarak dini ve etnik kökenden ayrı olarak tüm Yunan vatandaşlarının insan haklarının sadece Yunanistan devletinin sorumluluğu altında olduğunu vurgulamıştır.[884] Yıl içinde Erdoğan ile Yunanistan Cumhurbaşkanı Karolos Papulias arasında yapılan görüşmede Türk azınlık bir kez daha gündeme gelmiştir. Erdoğan, Türkiye'nin olumlu bir yaklaşım içinde olduğunu, karşılıklı çözüm yana olduklarını belirtmiştir.[885] Erdoğan Batı Trakya'ya yönelik siyasetin çerçevesini mektup yanıtı ve bahsedilen görüşme öncesi bir dergiye vermiş olduğu röportajda çizmiştir. Erdoğan, Ruhban okulu ile ilgili süreçten bahsetmesinin ardından, Türk azınlık için Yunanistan'ın talepleri dikkate alması gerektiğini ve din adamları, liderlik, işsizlik ve azınlık dernekleri ile ilgili sorunlara çözüm getirmesi gerektiğini söylemiştir.[886] Konu ile ilgili Cumhurbaşkanı Gül ise, temel hak ve hürriyetlerin mütekabiliyet ile bakmanın doğru olmadığını ancak AB üyesi bir ülkede azınlığın sorun yaşadığını ifade etmiştir.[887] Ekim ayında iki ülke Başbakanı'nın görüşmesi öncesinde Bağış, yaptığı açıklamada Ruhban Okulu[888] ile Yunanistan'da ki Türk azınlığın sorunlarının karşılıklı iyi niyet, açıklık ve cesaret ile

---

[883] ABTTF, ''İslam Konferansı Örgütü'nden Yunanistan'a Çağrı: ''Seçilmiş Müftüleri Tanıyın!'', *Gündem Gazetesi*, No:636, 29 Mayıs 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/636-copy.pdf, (15.08.2018), s. 6.

[884] ABTTF, ''Papandreu'dan Erdoğan'a Cevap'', *Gündem Gazetesi*, No: 670, 29 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/670-copy.pdf, (17.08.2018), s. 3.

[885] ABTTF, ''Papulias-Erdoğan Görüşmesi'', *Gündem Gazetesi*, No: 669, 22 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/669copy.pdf, (17.08.2018), s. 3.

[886] Milliyet, *Ruhban Okulu'na Batı Trakya kriteri*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1181499, (17.08.2018).

[887] ABTTF, ''Ruhban Okulu Tartışmasına Türk Devletinin Zirvesi ''Batı Trakya'' Dedi'', *Gündem Gazetesi*, No: 667, 8 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/667copy.pdf, (17.08.2018), s. 6.

[888] Konu ile ilgili Davutoğlu'nun yorumu için bkz, ABTTF, *RUHBAN OKULU TÜRK AZINLIĞIN SORUNLARIYLA BİRLİKTE ELE ALINIR - 25.10.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2931&l=tr, (17.08.2018).

çözülebileceğini ifade etmiştir.[889] Yunanistan Dışişleri Bakanı Yardımcısı Druças ise Türk azınlığın sorunlarının Türkiye ile müzakere konusu olmayacağını, Yunan vatandaşları ile ilgili konuların yabancı ülkeler ile konuşulmayacağını söylemiştir.[890] Mayıs ayında Erdoğan'ın Yunanistan ziyaretinde Türk azınlık gündeme gelmiştir. Erdoğan Türk azınlık temsilcileri ile görüşürken, müftülerin atanmasını eleştirmiş ve patriği bizim seçmek hakkımız nasıl yoksa Müslümanların dini liderini Yunan Hükümeti seçmemeli demiştir. Papandreu ise Yunan Müslümanlarının açık ve demokratik bir toplumda yaşadığını belirtmiş ve kendileri farklılıkların getirdiği bütün haklara sahip bir Avrupa vatandaşlarıdır şeklinde açıklama yapmıştır.[891] Türkiye'nin Rum azınlık ile ilgili atmış olduğu adımlara bakıldığında, Atina'nın benzer adımları değil atmak aksine hakların ihlal edilmesi noktasında siyasetinin devam ettiği görülmüştür. Her iki ülkenin en üst düzeyinde yapılan açıklamalar ve beklentiler ise azınlıklarla ilgili gelişmelerin sadece azınlığı ilgilendirmediğini ortaya koymuştur.

Yunan iç siyasetinde ise Batı Trakya, Türkiye ile ilişkilerin olumlu yürümesi kapsamında olmalıdır ki öne çıkmaya devam etmiştir. Yunan basını Şubat ayında PASOK Hükümeti'nin Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili rapor hazırladığını yazmıştır. Rapora göre azınlık yetkileri Dışişleri'nden İçişleri sorumluluk alanına geçecek, eğitim ile ilgili sorunların çözülmesi için Milli Eğitim, Yaşam Boyu Öğrenim ve Din İşleri Bakanlığı beraber çalışacak. SÖPA mezunlarına verilen diplomalar ise Yunan Yükseköğretim diplomaları ile eşit kabul edilecek. Kamu sektöründe hizmet vermek için ise binde 5 kontenjan uygulamasına geçileceği, müftülerin şeri hukuk kaynaklı yetkilerinin kaldırılması gündemde olduğu gazetede yer almıştır.[892] Mayıs ayında da eski Dışişleri Bakanı Bakoyannis Batı Trakya'da şeriatın kaldırılmasını gerektiğini ifade etmiştir.[893] 2010 yılında yerel siyaseti ve Türk azınlığı etkileyecek olan bir karar

---

[889] ABTTF, ''Sorunları İki Dost Gibi Görüştüler'', *Gündem Gazetesi*, No: 707, 29 Ekim 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_gundem_707.pdf, (17.08.2018), s. 4.
[890] ABTTF, *Dışişleri Bakan Yardımcısı Druças, Piraeus 1 Radyosu'na konuştu - 20.01.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2502&l=tr, (17.08.2018).
[891] ABTTF, *T.C. Başbakanı R. Tayyip Erdoğan Atina'da - 16.05.2010*, https://www.abttf.org/html/?link=detay&id=2740&l=tr, (17.08.2018).
[892] ABTTF, *PASOK Hükümeti Batı Trakya Türk Azınlığı ile ilgili bir program hazırlıyor - 03.02.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2535&l=tr, (17.08.2018).
[893] Yorgo Kırbaki, ''Batı Trakya'da şeriat kaldırılsın'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/bati-trakya-da-seriat-kaldirilsin-14826283*, (17.08.2018).

alınmıştır. Kapodistrias 2 Planı/ Kallikratis Planı[894] olarak isimlendirilen plana göre, valilikler kaldırılırken, nahiye müdürlükleri belediyelerle birleştirilmiş ve sonlandırılmıştır. Bu durum bölgedeki Türk başkanların toplam sayısında düşüşe neden olmuştur.[895]

2010 yılında İslam'a yönelik saldırılar devam etmiştir. Aralık ayında İskeçe'de Beyköy Cami'ne molotofkokteyli saldırı yapılmıştır.[896] Bu olayın tersi bir gelişme Yunan basınında yer almıştır. Ethnos gazetesi Savunma Bakanlığı ile Atina Belediyesi arasında varılan anlaşmaya göre Atina'da yaşayan Müslümanlar için cami ve mezarlık için yer tahsis edilmesine karar verildiğine dair bir haber yapmıştır.[897] Mayıs ayında Gümülcine'yi ziyaret eden Papandreu burada çeşitli mesajlar vermiştir. Çok sayıda bakan ile gelen Papandreu Türk azınlığın bölgenin kalkınması için önemini vurgulamış ancak olanakların değerlendirilmediği, bunun için çalışma yapılacağını söylemiştir. Din ve etnik köken farkı olmaksızın hereksin yasalar önünde eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğunu, bölgenin sorunlarının bilindiğini söylemiştir.[898]

Azınlık örgütleri de bu yıl hem hukuksal hem de fiili saldırılardan gerekli payı almışlardır. Mart ayında GTGB binası gece taşlar atılarak camları kırılmıştır.[899] Hukuksal açıdan ise AİHM davasını kazanan Rodop İli Türk Kadınları Derneği'nin kurulması üzerine yeniden başvuru yapılmış ancak Gümülcine Asliye Hukuk Mahkemesi AİHM kararlarına uyma zorunluluğu olmadığı iddiası ile derneğin kurulmasına bir kez daha izin vermemiştir.[900] Azınlık ve değerlerine yönelik zararlara en basit örnek bir kez daha Hronos gazetesi ile verilebilir. Kasım seçimlerinden önce

---

[894] Türk azınlık toplumu üyesi yerel siyasetçilerin plan ile ilgili yorumları için bkz, ABTTF, ''Yerel Yöneticilerimize ''Kallikratis''i Sorduk'', *Gündem Gazetesi*, No: 668, 15 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/668-copy.pdf, (17.08.2018), s. 7-9.

[895] Ali Hüseyinoğlu, *Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal...* , s. 4779.

[896] Hürriyet, *İskeçe'de Beyköy camisine saldırı*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/iskecede-beykoy-camisine-saldiri-16520750, (17.08.2018).

[897] ABTTF, ''Atina'da Cami Ve Mezarlık İçin Arsa Tahsisi'', *Gündem Gazetesi*, No: 676, 12 Mart 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/676.pdf, (17.08.2010), s. 17.

[898] ABTTF, *Papandreu Gümülcine'deydi - 31.05.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2753&l=tr, (17.08.2018).

[899] ABTTF, ''GTGB'ne Taşlı Saldırı'', *Gündem Gazetesi*, No: 678, 26 Mart 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/678.pdf, (17.08.2010), s. 7.

[900] ABTTF, ''Nuh Diyor, Peygamber Demiyor'', *Gündem Gazetesi*, No: 672, 12 Şubat 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/gundem_672-copy.pdf, (17.08.2018), s. 3.

yarınların Gümülcine'sinin korunması için Hristiyanlar bir araya gelmesi gerektiği sandıklara sahip çıkılması gerektiği sayfalarında yer vermiştir.[901]

Önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da Türk azınlık ile ilgili olarak uluslararası örgütlerde ve uluslararası insan hakları raporlarında yer ayrılmıştır. Bu yıl Tacikistan'da yapılan İKÖ toplantısında Türk azınlık ile ilgili olarak karar metninde Türk azınlığın dilini kullanma, dini törenleri gerçekleştirme ve temsilcileri seçme konusunda Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan haklarına atıf yapılmıştır. Azınlığın kimliğine saygı duyulması, seçilmiş müftülerin tanınması, seçilmiş müftülerin azınlık vakıf mallarını yönetmesine izin verilmesi, 240 İmam yasası içerisinde yer alan komisyon yapısından üzüntü duyulduğuna yer verilmiştir. Son olarak dernek kurmak özgürlüğü ile 19. Madde sonucu vatandaşlıktan çıkarılan kişilere haklarını iadesi istenmiştir.[902] ABD Demokrasi, İnsan Hakları ve Emek Bürosu Uluslararası Din Özgürlüğü 2010 Yunanistan Raporu'nda Türk azınlığa yer verilmiştir. Müslüman liderlerin Batı Trakya dışında tanınmadığı ve devletten destek almadıkları ifade edilmiştir. Müslümanların ibadet yeri ya da dini amaçlı mülk edinemediğine yer verilmiştir. Türk azınlığın kamu sektöründe yeterince temsil edilmediği, atanmış ve seçilmiş müftü sorunun devam ettiği ve İskeçe Okçular Cami'nin her ulusal seçimler öncesinde 2004-2010 arasında 3 kez, 2009 Sünne Cami ve 2010 Gümülcine Müslüman mezarlığına zarar verildiğine yer verilmiştir. Bu olaylar nedeniyle devletin kınama yayınlamadığı ve polis tarafından bir tutuklama olmadığı raporda yer almıştır.[903] ABD kaynaklı yıl içinde hazırlanan bir başka rapor ABD Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Bürosu tarafından yayınlanmıştır. Rapora göre, Türkçe yayın yapan radyolara medya ile ilgili kanun vasıtasıyla ayrımcı muamele yapıldığına yer verilmiştir. Dernekleşme ile ilgili devletin azınlık tanımlaması olan derneklere karşı kısıtlayıcı olduğu, Türk kelimesi geçen derneklerin ise kuruluş dilekçesinin reddedildiği raporda belirtilmiştir. 240 İmam Yasası ile oluşan komisyona eleştiriler ve atanmış-seçilmiş müftü sorunu

[901] İlhan Tahsin, ''Hronos Gazetesinden ''Tehlikesi'' Mesaj'', *http://www.birlikgazetesi.net/ilhan-tahsin/2757.html*, (17.08.2018).
[902] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 59, Eylül 2010, https://www.abttf.org/images/Bulten/web_HB_TR_59_Son.pdf, (17.08.2018), s. 8.
[903] ABTTF, ''ABD, Din Özgürlüğü 2010 Yunanistan Raporu Yayımlandı'', *Gündem Gazetesi*, No: 711, 26 Kasım 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/gundem_711.pdf, (17.08.2010), s. 2.

ile ilgili tespitler diğer raporlar ile benzerlik taşımaktadır. Camilere saldırılar, 19. Madde sorunu ve cami ile mezarlık sorunlarına da yer verilmiştir.[904]

Son olarak 22 Haziran Türkiye genel seçimlerine kadar olan süreç bu başlık altında işlenecek ve daha sonra 2011-2015 arası Batı Trakya Türkleri ile ilgili bölüm devam edecektir. 2011 yılı Türk-Yunan ilişkileri için hızlı bir başlangıcı olmuştur. Papandreu'nun Türkiye ziyareti ve bu ziyaretin soğuk duş etkisi yaratması kuşkusuz beklenen bir durum değildi. Bu ziyarette Batı Trakya Türk azınlığı iki ülke Başbakanı arasında bir kez daha gündeme gelmiştir. Erdoğan, seçilmiş müftülerin Yunanistan tarafından kabul edilmediğini, Türkiye'nin patrik ataması ne kadar yanlış olacaksa Yunanistan'ın müftü atamasının o kadar yanlış olacağını ifade etmiştir.[905] Erdoğan azınlıkların mutlu olmasının iki ülke dostluğunu pekiştireceğini ifade etmiştir. Papandreu ise iki ülkede yaşayan azınlıkların ülkelerine katkılarını olduğunu belirtmiş ve birer köprü olduklarını belirtmesinin ardından, azınlıkların zenginlik olduğunun farkına varacağız şeklinde açıklama yapmıştır.[906] Ancak yüksek politika konularında olumlu gelişmelerin olmadığı gerçeği göz önüne alındığında azınlık gibi sadece devletlerler değil her iki ülkenin toplumları için de hassas olunan konular hakkında gelişme olmamıştr. Gelişmeler olmasa da liderler arasında konuların net bir şekilde konuşulması ise iki ulusun doğru veya yanlış azınlıklara yönelik siyaset hakkında bil almasını sağlamıştır. Şubat ayında ise Papandreu'nun Batı Trakya ziyareti gerçekleşmiştir. Papandreu ziyaretinde sorunların dinlemek için bu ziyareti gerçekleştirdiğini, SÖPA'nın Aristoteles Üniversitesi'ne dâhil edileceğini ve böylelikle eğitim seviyesini yükseltmeyi amaçladıklarını bertilmiştir. Başbakan ehliyet sınavlarının Türkçe yapılması talebinin gerekli kurumlardan isteyeceğini belirtmiştir.[907] Ay içinde bir başka ziyarette ND partisi başkanı Antonis Samaras tarafından gerçekleştirilmiştir. Samaras seçilmiş müftüleri 'sahte müftü' olarak tanımlamış, Papandreu'nun Erzurum ziyaretinde ise Türkiye ile gizli diplomasi

---

[904] ABTTF, ''ABD'den İnsan Hakları Raporu'', *Gündem Gazetesi*, No: 677, 19 Mart 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/gundem_677-copy.pdf, (17.08.2010), s. 7.

[905] Milliyet, *Erzurum'da hava değişti, liderler atıştı*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1336362, (17.08.2018).

[906] ABTTF, *Başbakan Papandreu Erzurum'da! - 07.01.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3025&l=tr, (17.08.2018).

[907] Birlik Gazetesi, *Papandreu Demircik'te Ne Dedi?* , http://www.birlikgazetesi.net/haber-arivi/2482.html, (17.08.2018).

yaptığını iddia etmiş ve Ruhban Okulunun açılmasını Trakya'daki sahte müftülerle bağdaştırılmaması gerektiğini ifade etmiştir.[908] Bölgeyi ziyaret eden bir başka isim ise eski Dışişleri Bakanı Bakoyannis olmuştur. Bakoyannis, 240 İmam Yasası ile ilgili yanlış bilgilendirmelerin olduğunu, vakıflar yasasına rağmen yönetimin azınlıklara bırakılmamasını anlayamadığını, müftülerin hâkimlik yetkisi olması nedeniyle seçilmesinin mümkün olmadığın açıklamıştır.[909]

Mart ayında ise bölgeyi ziyaret eden bir başka isim ise Dışişleri Bakanı Davutoğlu olmuştur. Davutoğlu, ziyaretinde 3 ana mesaj vermiştir. İlk olarak Türk Müslüman azınlığın kimliğini, dili ve dini muhafaza etmesi gerektiğini ve bunun insan hakları çerçevesinde doğal bir hak olduğunu, ikinci olarak Yunanistan vatandaşı olarak birçok alanda aktif olmaları gerektiğini söylemiştir. Üçüncü olarak ise AB üyesi bir ülkenin vatandaşı olarak seslerinin daha gür çıkması gerektiğini, talep ve beklentilerinin AB içinde daha aktif olması gerektiğini ifade etmiştir. Davutoğlu azınlık temsilcileri, milletvekilleri ve seçilmiş müftülerle de makamlarında görüşme gerçekleştirmiştir.[910] Ziyaret sürecinde Davutoğlu'nun kimlik ve aktif olma çağrısına Atina'dan tepki gecikmemiştir. Hükümet sözcüsü Yorgos Petalotis, Batı Trakya'daki Müslümanların davetsiz avukat ve savunuculara ihtiyacı yok açıklamasını yapmıştır. Yunanlı Müslümanların yasalar önünde eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğunu ve pozitif ayrımcılık politikası sonucundan Hristiyanların Müslümanların birlikte yaşadığını söylemiştir.[911] Mayıs ayında ise Bağış'ın Batı Trakya ziyareti ve tepkiler gündeme gelmiştir. Bağış'ın ziyaretinde Batı Trakya'nın yalnız olmadığını, Türk azınlığın AB vatandaşı olarak hem Yunanistan hem de AB'ye katkı yaptığını belirtmiştir. Bağış'ın ''*iki ülkedeki kardeşlerimizin huzur içerisinde vatandaşları oldukları ülkelerin saygın insanları olmaları için, yoğun bir çaba içerisindeler*''[912]

---

[908] ABTTF, *Samaras Yine Türk Azınlık Ve Müftülerine Saldırdı*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3043&l=tr, (17.08.2018).

[909] Birlik Gazetesi, *Dora Bakoyanni: ''Azınlığın Sorunlarını Azınlıkla Konuşarak Çözeceğiz''*, http://www.birlikgazetesi.net/haber-arivi/2511.html, (17.08.2018).

[910] Hürriyet, *Davutoğlu, Batı Trakya'da*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/davutoglu-bati-trakyada-17226823, (17.08.2018), ABTTF, *Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Yunanistan'da! - 10.03.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3146&l=tr, (17.08.2018).

[911] ABTTF, *Bakan Davutoğlu Türkiye'ye döndü, Petalotis açıklama yaptı - 11.03.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3148&l=tr, (17.08.2018).

[912] Batı Trakya Onlıne, *Emine Erdoğan ve Egemen Bağış Batı Trakya`da*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/emine-erdogan-ve-egemen-bagis-bati-trakyada.html, (18.08.2018).

ifadesine Atina'dan tepki gelmiştir. Sözlü nota verilmiş, Dışişleri Bakanı Druças Yunanistan'ın içişlerine müdahale edilmesini izin vermeyeceğini, Müslüman vatandaşları yalnızlaştıran ifadelerin kabul edilmediğini ve Yunan vatandaşlarının ülke içinde ve dışında davetsiz koruyuculara ihtiyacı olmadığını söylemiştir.[913]

Batı Trakya ile ilgili olarak diğer gelişmelere bakıldığında azınlığı ilgilendiren dini alanda olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. Mart ayında Gümülcine Uysallı Camisi'nin camları kırılırken[914], 2010 Aralık ayında atanmış İskeçe Müftüsü Cemali Meço'nun görev süresinin uzatıldığı açıklanmıştır.[915] Azınlığın aleyhine yaşanan gelişmeler ifade edilirken medya alanına bakmak gerekmektedir. Yıl içinde Gündem ve Millet Gazetesi'ne bir Türk azınlık okulunda görev yapan Yunan bir öğretmenin açtığı dava sonuçlanmıştır. İskeçe Çok Hâkimli Asliye Hukuk Mahkemesi 20 bin Euro olan kısmı derhal olmak üzere Gündem Gazetesi'ne 150 bin, 30 bin Euro kısmı derhal olmak üzere Millet Gazetesi'ne 120 bin Euro tazminat ödemesine karar verilmiştir. Azınlık toplumunda tepki alan bu karar sonucunda çeşitli destek açıklamaları ve kampanyalar yapılmıştır.[916] Önemli bir gelişme eğitim alanında yaşanmıştır. 2011-2012 eğitim yılında 2010 yılında SÖPA'nın kapatılması nedeniyle Selanik Aristotelio Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne azınlık üyesi öğrenci kontenjanı ayrılmış ve 20 Türk azınlık öğrenci bu bölüme girme hakkı kazanmıştır.[917]

Uluslararası örgütlerin hazırladığı raporlarda bu yıl Batı Trakya Türk azınlığı bir kez daha yer almıştır. Nisan ayında açıklanan ABD Dışişleri Bakanlığı Yunanistan İnsan Hakları Raporu'nda medya alanında olan mevzuat ile Türkçe yayın yapan radyolara ayrımcılık yapıldığı, dernekler alanında İTB ile ilgili AİHM kararının Trakya İstinaf Mahkemesi tarafından reddedildiğine yer verilmiştir. Ülkede

---

913 ABTTF, *Yunanistan'dan Türkiye'ye sözlü nota - 25.05.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3262&l=tr, (18.08.2018).

914 Birlik Gazetesi, *Uysallı Köyü Camisine Çirkin Saldırı*, http://www.birlikgazetesi.net/haber-arivi/2530.html, (17.08.2018).

915 Batı Trakya Onlıne, *Yunanistan, Anlaşmalara Rağmen Batı Trakya Müftülük Sorununu Uzattı*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/yunanistan-anlasmalara-ragmen-bati-trakya-muftuluk-sorununu-uzatti.html, (17.08.2018).

916 ABTTF, *Gündem ve Millet'ten "Azınlık Basınına ÖZGÜRLÜK" Kampanyası - 21.02.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3100&l=tr, (17.08.2018).

917 Ali Hüseyinoğlu, ''Çift Dillilik ve Azınlık...'' , s. 207.

azınlıkların kimliklerini ifade etmekte zorlandıkları ve Türk kelimesinin kuruluş isimlerinde kullanmanın yasak olduğuna yer verilmiştir.[918]

Bir sonraki başlık altında 2011-2015 yıllarında Türk-Yunan ilişkileri ekseninde Batı Trakya'da Türk azınlık adına gittikçe güvenlikleştirme temelli bakış açısını hatırlatan dört yıllık dönem işlenecektir.

3.3. YUNANİSTAN'DA EKONOMİK VE SİYASAL İSTİKRARSIZLIK DÖNEMİNDE BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI (2011-2015)

Haziran seçimlerinden sonra Türkiye'de Batı Trakya gündemde kalmaya devam etmiştir. Seçimler sonrası bölgeyi ilk ziyaret eden isim CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu olmuştur. İskeçe ve Gümülcine'ye uğrayan Kılıçdaroğlu, 'biz sizi çok seviyoruz' şeklinde konuşmasına başlamış ve azınlığın Türkiye'ye güvenebileceğini, azınlığın sorunlarıyla ilgilenilmeye çalışıldığını ve iki ülke arasında dostluğu, barışı sağlayacak kişiler sizlesiniz şeklinde açıklama yapmıştır. Kılıçdaroğlu, Gümülcine Türk Gençler Birliği ziyaret etmiş, Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif ve İskeçe seçilmiş müftüsü Ahmet Mete'yi makamında ziyaret etmiş, Mehmet Emin Aga ve Sadık Ahmet'in mezarını ziyaret etmiştir.[919] Bir başka ziyaret Ağustos ayında Ali Babacan tarafından yapılmıştır. Babacan azınlık temsilcileri ile görüşmeler yapmıştır. Konuşmasında Türk azınlığın iki ülke arasında dostluk köprüsü rolünde olduğunu, azınlığın değerlerini birlik ve beraberlik içinde koruması gerektiğini vurgulamıştır. Konuşmasında değerli soydaşlarım ifadesi ile hitap ederken, ortak değerler vurgusu yapmıştır. Babacan, İskeçe ve Gümülcine seçilmiş müftülerini ziyaret ederken, GTGB ve İTB ziyaret etmiştir.[920]

---

[918] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 66, Nisan 2011, https://www.abttf.org/images/Bulten/web_HB_TR_Sayi-66.pdf, (18.08.2018), s. 7.

[919] Batı Trakya Onlıne, *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Batı Trakya`yı ziyaret etti*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-bati-trakyayi-ziyaret-etti.html, (18.08.2018).

[920] Batı Trakya Onlıne, *Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan Batı Trakya'da*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/devlet-bakani-ve-basbakan-yardimcisi-ali-babacan-bati-trakyada.html, (18.08.2018).

Batı Trakya merkezli gelişmelere bakıldığında müftülerle ilgili Atina yeni bir karara imza atmıştır. Atina, İskeçe atanmış müftüsü Mehmet Emin Şinikoğlu'nun bu yıl görevini 10 yıl daha uzatma kararı almıştır.[921] Yıl içerisinde gazeteci Stelyo Berberakis, atanmış ve seçilmiş müftü sorunun sona ermesi için çalışmalar yapıldığına dair haberi basında yer almıştır.[922] Türk azınlıkla ilgili diğer gelişmelere bakıldığında bu yıl İTB davası Yunan Yargıtay'ında görüşülmüştür. Aralık ayında AK Bakanlar Komitesi dava ile ilgili olarak gelişmeleri takip etme ve Yunan makamlarının AİHM kararlarını tam ve eksiksiz uygulanmasını istemiştir.[923]

2012 yılında Türkiye'den Batı Trakya'ya iki önemli ziyaret gerçekleşmiştir. Haziran ayında MHP lideri Devlet Bahçeli bölgeye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bahçeli, Türk azınlığa yaptığı konuşmada, eğitim ile vakıflar konusunda sorunların ve 19. Maddeye atıf yaparak 60.000 vatandaşlığını yitiren azınlık üyelerinin durumunu bildiklerini söylemiştir. Bahçeli azınlığı yalnız olmadıklarını arkalarında anayurtları Türkiye olduğunu ifade etmiştir.[924] İskeçe'de seçilmiş müftü Ahmet Mete ile görüşen Bahçeli, Selanik ve İskeçe'de protesto edilmiştir.[925] Ağustos ayında Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ bölgeyi ziyaret etmiştir. Bozdağ, seçilmiş müftülerle görüşme gerçekleştirirken, GTGB ve DEB ziyaretlerinde azınlık ile bir araya gelmiştir. Türk toplumunun uluslararası hukuk ile teminat altına alınan hakları olduğunu ve Yunanistan'da bu hakların bir an önce hayata geçirilmesini beklendiğini ifade etmiştir. Atanmış-seçilmiş müftü sorununun uluslararası hukuk açısından yanlış olduğunu ifade etmiştir.[926] Batı Trakya'da yaşananların takip edildiğini, burada yaşanan sorunların nedeninin uluslararası hakların ve anlaşmaların ihlalinden olduğunu vurgulamıştır. Bozdağ ziyareti sırasında seçilmiş İskeçe ve Gümülcine

---

[921] ABTTF, *İskeçe Atanmış Müftüsü Şinikoğlu'nun görev süresi on yıl daha uzatıldı - 18.08.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3428&l=tr, (18.08.2011).

[922] Stelyo Berberakis, ''25 yıllık müftü sorunu bitiyor'', *https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/06/26/bati-trakyada-25-yillik-muftu-sorunu-bitiyor*, (18.08.2018).

[923] ABTTF, *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Yunanistan'dan AİHM kararlarını uygulamasını istedi - 15.12.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3770&l=tr, (18.08.2018).

[924] Batı Trakya Onlıne, *MHP lideri Devlet Bahçeli Batı Trakya'yı ziyaret etti*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/mhp-lideri-devlet-bahceli-bati-trakyayi-ziyaret-etti.html, (18.06.2018).

[925] NTV, *Bahçeli'ye Selanik'te protesto*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/bahceliye-selanikte-protesto,hjPqMl3DD0uzhdJa9VG2sw, (18.08.2018).

[926] TRT Haber, *Bozdağ Batı Trakya'da*, http://tinyurl.com/cjztwrw, (18.08.2018).

müftüleri katılım sağlamıştır.[927] Bozdağ'ın ziyareti ilginç bir durum yaşandığı bir an olmuştur. Daha önce ifade edildiği üzere Müezzinoğlu ve eşinin yaşadığı durumun farklı bir şekli bu ziyarette İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) genel direktörü Halit Eren yaşamıştır. Eren, pasaportunda Komotini yerine Gümülcine yazması nedeniyle ülkeye girişine izin verilmemiş, Eren pasaport değişimi sonrasında ülkeye giriş yapabilmiştir.[928]

2012 Türk azınlığa ve İslam'a yönelik saldırıların yılı olmuştur. Şüphesiz bu gelişmelerin olmasında ekonomik krizin ülke içerisinde yaşanan siyasi belirsizlik ve yıl içinde yaşanan genel seçimler etkili olmuştur. Yunan toplumunda karşılığı olan Altın Şafak Partisi üyeleri Ağustos ayında GTGB binası önüne gelerek azınlık aleyhinde sloganlar atmış ve dernek bahçesine şişe fırlatmıştır.[929] Mart ayında ise İTB giriş kapısı ve duvarlarına Yunanca 'Türkler dışarı' yazılmıştır.[930] Mayıs ayında İskeçe'de Okçular Camii ve lojmanı taşlı saldırıya uğrarken[931], ay içerisinde Gümülcine'de Eski Camii molotofkokteyli ile saldırı yapılmıştır.[932] Azınlığın bu yıl içerisinde sorun yaşadığı diğer bir konu Gümülcine Yalımlı Köyü Mezarlığı ile ilgili olmuştur. Rodop Çok Hâkimli Bidayet Mahkemesi'nin vermiş olduğu karara göre Osmanlı dönemin de uzun süre defin yapılmayan yerlerin başka amaçlarla kamu kullanımına tahsis edildiği ve kamu malı olduğu devletlerin ardıllığı ilkesi bağlamında mezarlık mülkiyetinin Yunanistan'a geçtiğine karar vermiştir. Türkiye'de milletvekili Osman Korutürk'ün vermiş olduğu soru önergesi bağlamında yanıt veren Davutoğlu, konu ile ilgili olarak temyiz süreci ve emsal olabilecek dava sürecinin takip edildiğini

---

[927] Haberler.com, *Bekir Bozdağ Batı Trakya'daydı*, https://www.haberler.com/basbakan-yardimcisi-bozdag-bati-trakya-da-3877081-haberi/, (18.08.2018).

[928] Turan Yılmaz-Yorgo Kırbaki, '''Doğum yeri Gümülcine' krizi'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dogum-yeri-gumulcine-krizi-21269372*, (18.08.2018).

[929] ABTTF, *Altın Şafak üyesi bir grup Gümülcine Türk Gençler Birliği'ne saldırdı - 07.08.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4443&l=tr, (18.08.2018).

[930] DHA, *İskeçe Türk Birliğine Saldırı*, https://www.dha.com.tr/haber-arsiv/iskece-turk-birligine-saldiri/haber-290514, (18.08.2018).

[931] Haberler.com, *Yunanistan'da Cami Lojmanına Taşlı Saldırı*, https://www.haberler.com/yunanistan-da-cami-lojmanina-tasli-saldiri-3648287-haberi/, (18.08.2018).

[932] ABTTF, *Seçim öncesi provokasyon! - 07.05.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4285&l=tr, (18.08.2018).

belirtmiştir.[933] Ağustos ayında ise DEB partisinin Gümülcine'de olan parti genel merkezinin tabelası kırılmıştır.[934]

Türk azınlık ile ilgili hukuki kararlar 2012 yılında da devam etmiştir. AİHM kararı sonrasında İTB'nin açılmasının reddedilmesi ve bu nedenle hukuki bir süreç başlamıştı. Mart ayında Yunan Yargıtay'ı birliğin yasal haklarını iadesi için yaptığı başvuruyu reddetmiş[935] ve AİHM kararı bir kez daha göz ardı edilmiştir. Bir başka gelişme ise AİHM'den gelmiştir. 14 Türk vatandaşı Batı Trakya Türk'ü AİHM'e açılan dava sonucunda Yunanistan'ı mahkûm edilmesini sağlamıştır. Başvuru sahiplerinin kamulaştırma bedelinin arazilerin gerçek değerini yansıtmadığı ve ülke kaynaklı yanlış bir işlem nedeniyle bedellerin geç ödenmesi nedeniyle şikâyette bulunmuş, AİHM mülkün korunması ile adıl yargılanma hakkının ihlali nedeniyle 8 kişiye yaklaşık 37 bin Euro ödemesine karar vermiştir.[936]

ABD kaynaklı insan hakları ile ilgili raporlarda Batı Trakya bu yıl da yer almıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 2011 Yunanistan İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporu'nda Batı Trakya dernek kurma özgürlüğü ile ilgili Türk kelimesi geçen derneklere yasal kısıtlamalar getirildiği, Millet ve Gündem gazetesine verilen cezalara atıf yapılırken, hükümetin kendilerini Türk olarak tanımlayan azınlığı Müslüman azınlık olarak tanıdığı belirtilmiştir.[937] ABD kaynaklı bir diğer rapor, 2011 Yunanistan Uluslararası Dini Özgürlükler raporunda Müslüman azınlığın kamu sektöründe yeterince temsil edilmediği, Hükümetin Trakya dışında yaşayan Müslümanların Lozan Antlaşması kapsamında olmadığı görüşüne sahip olduğu ifade edilmiştir. Vakıf borçlarına ait faiz tutarlarının silinmediği, müftülerin ve

---

933 Umut Erdem, ''Yunanistan'la mezarlık krizi'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistan-la-mezarlik-krizi-20400146*, (18.08.2018). ; ABTTF, *CHP milletvekili Korutürk TBMM'de Batı Trakya'yı sordu - 07.02.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3984&l=tr, (18.08.2018).

934 ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 79, Eylül 2012, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Eyluel-2012_Sayi-79.pdf, (18.08.2018), s. 5.

935 ABTTF, *Yunan Yargıtay'ı İTB'nin resmiyetinin iadesi talebini red etti - 07.03.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4116&l=tr, (18.08.2018).

936 Rodop Rüzgârı, *AİHM Türkiye Vatandaşı 14 Batı Trakya Türkünün Açtığı Davada Yunanistan'ı Mahkûm Etti*, https://burasibatitrakya.com/haber-arsivi/17095-aihm-t%C3%BCrkiye-vatanda%C5%9F%C4%B1-14-bat%C4%B1-trakya-t%C3%BCrk%C3%BCn%C3%BCn-a%C3%A7t%C4%B1%C4%9F%C4%B1-davada-yunanistan%E2%80%99%C4%B1-mahkum-etti.html, (18.08.2018).

937 ABTTF, *ABD, 2011 Yunanistan İnsan Hakları Raporunu yayımladı - 25.05.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4341&l=tr, (18.08.2018).

imamların seçilmesi ile ilgili sorunların devam ettiği ve camilere yapılan saldırılar raporda yer almıştır.[938] Kasım ayında gerçekleşen İKÖ toplantısında Davutoğlu'nun Batı Trakya Türk azınlığı ve On İki Ada yaşayan Türk kökenli Müslümanların ciddi sorunları olduğu, Atina'nın uluslararası anlaşmaları ihlal ettiğini, müftü seçimi, vakıf idareleri yönetimi ve azınlığın milli kimliğini ifade edemediğini ifade etmesine Atina'dan tepki gelmiştir.[939] Yunan Dışişleri, Trakya Müslüman azınlığı ile Rodos ve İstanköy'de Türklerin, Yunan devletinin insan haklarına saygı açısından bir model olduğunu bildiğini ve bu grupların Davutoğlu ile aynı fikirde olmadığın ifade etmiştir. Bu vatandaşların Yunanistan'da Hristiyanlar ile uyum için de yaşadığı açıklamada yer almıştır.[940]

2012 Mayıs ayında Yunanistan'da genel seçimler yapılmış ve seçimler sonucunda Gümülcine'de PASOK adayı Ahmet Hacıosman, SYRIZA adayı Ayhan Karayusuf, İskeçe'de SYRIZA adayı Hüseyin Zeybek milletvekili olarak seçilmiş ve Türk azınlık 16 yıl sonra yeniden 3 milletvekili ile temsil edilme hakkı kazanmıştır.[941]

2013 yılı Erdoğan-Samaras görüşmesi ile başlamış ancak yıl içinde çeşitli dönemlerde Türk azınlığın merkezde olduğu açıklamalar yer almıştır. Katar'da gerçekleşen Erdoğan-Samaras görüşmesinde Erdoğan, Batı Trakya ile ilgili olan sorunların değerlendirildiğini ifade etmiştir.[942] Mart ayında Erdoğan katıldığı bir televizyon programında müftü seçimi ile ilgili olarak azınlığı kast ederek, oradaki müftülerimizin kendi baş müftüsünü seçme yetkisine sahip olması lazım demiştir.[943] Erdoğan'ın Ruhban Okulu ile ilgili görüşlerini de açıkladığı program ile ilgili olarak Yunan Dışişleri açıklama yapmıştır. Dışişleri, yasalar önünde eşit hak ve sorumluluklar ilkesi Trakya'daki Müslüman azınlıklar ile ilgili konularda kararlı bir

---

938 ABTTF, *2011 Yunanistan Uluslararası Dini Özgürlükler raporu açıklandı - 08.08.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4451&l=tr, (18.08.2018).

939 Batı Trakya Onlıne, *Ahmet Davutoğlu: "Batı Trakya'da ciddi azınlık sorunları devam ediyor"*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/ahmet-davutoglu-bati-trakyada-ciddi-azinlik-sorunlari-devam-ediyor.html, (18.08.2018).

940 ABTTF, *Yunan Dışişleri Bakanlığı'ndan Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na cevap - 19.11.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4611&l=tr, (18.08.2018).

941 Batı Trakya Onlıne, *Batı Trakya Türk Azınlığı'nın başarısı: 3 milletvekili seçildi*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/bati-trakya-turk-azinliginin-basarisi-3-milletvekili-secildi.html, (18.08.2018).

942 Ak Parti Antalya Youtube Kanalı, *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Batı Trakya'daki sorunlar ele alındı*, https://www.youtube.com/watch?v=BNY4g21-X1o, (19.08.2018).

943 Hürriyet, *Erdoğan'dan önemli açıklamalar*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogandan-onemli-aciklamalar-22927757, (19.08.2018).

şekilde uygulanmaktadır açıklaması yapmıştır.[944] Erdoğan'ın Ekim ayında grup toplantısında yaptığı konuşmada,

‘‘"*bizim için Ruhban Okulu meselesi anlık bir meseledir. Biz bir şeyin iadesini yaparken, bir şeylerinde iadesini bekleme hakkına sahibiz. Fethiye Camisi ve diğer cami ile Batı Trakya'daki kardeşlerimizin başmüftü seçimini birlikte, aynı zamanda yapalım, biz ruhban okulunu da açarız. Batı Trakya'da başmüftüyü Yunan hükümeti kendi memuru gibi atıyor. Ben nasıl Bartholemos'u atayamıyorsam, sende benim başmüftümü atayamazsın*’’[945] demiştir.

Atina'dan ise bir kez daha karşı bir yanıt gelmiştir. Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Venizelos, Yunanistan'ın tavrının açık olduğunu ve uluslararası hukuka uygun olduğunu belirtmesinin ardından tartışmanın uzamasının fayda değil zararı olacağını belirtmiştir.[946] Ekim ayında Türk Dışişleri AB Komisyonu'nun Ruhban Okulu ile ilgili bir açıklamasına yanıt verirken, Batı Trakya Türk azınlığına atıf yapmıştır. Dışişleri, komisyonun AB üyesi ülkelerde yaşayan azınlıkların durumuyla ilgileneceğini konusunda bir beklenti oluştuğunu belirtmiştir. Bu vurgunun ardından Yunanistan'da 30 yılı aşkın süredir Türk azınlığı etnik kimliklerini tanımlama ve dini liderlerini seçmekten mahrum bırakıldığı ifade edilmiştir.[947] Tüm bu tartışmaların dışında Ekim ayında Egemen Bağış'ın Batı Trakya ziyareti gerçekleşmiştir. Azınlık temsilcileri ile görüşen Bağış, seçilmiş müftüleri makamında ziyaret etmiş ve GTGB ile İTB'ni ziyaret etmiştir. Bağış, Türk azınlığın Yunanistan'a eşit vatandaş olarak entegre olmalarını ancak kimliklerini, kültürlerini ve inançlarını unutmamalarını istemiştir. Gümülcine seçilmiş müftüsü Şerif'in Ruhban Okulu'nu

---

[944] ABTTF, *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan: "Bizim oradaki müftülerimizin kendi baş müftüsünü seçme yetkisine sahip olması lazım. Lozan buna amirdir, bunu gerektiriyor." - 02.04.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4769&l=tr, (19.08.2018).

[945] Anadolu Ajansı, *Andımızın yazarı Reşit Galip insanları kafatasına göre sınıflandırıyordu*, http://v.aa.com.tr/212955, (19.08.2018).

[946] Hürriyet, *Yunanistan'dan Erdoğan'a Heybeliada Ruhban Okulu yanıtı*, dlvr.it/46DRM8, (19.08.2018).

[947] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *SC-24, 11 Ekim 2013, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsünün AB Komisyonu Yetkilisinin Heybeliada Ruhban Okulu Konusunda Yaptığı Açıklama Hakkında Bir Soruya Cevabı*, http://www.mfa.gov.tr/sc_24_-11-ekim-2013_-disisleri-bakanligi-sozcusunun-ab-komisyonu-yetkilisinin-heybeliada-ruhban-okulu-konusunda-yaptigi-acikla.tr.mfa, (19.08.2018).

açılmasını savunmasını bir din adamının başka bir dinin inanç özgürlüğünü savunmasından herkesin ders çıkarmasın gerektiğini söylemiştir.[948] İki devlet temsilcileri arasında Türk azınlığın sıkça gündeme gelmesi ile sorunlarının çözümü arasında ise tam bir zıtlık olduğu ifade edilmelidir. Türk azınlığın sorunlarının dile getirilmesine rağmen yüksek politika konusu olan Türk azınlığın hakları ile ilgili gelişmeler olmazken, Yunanistan'ın konu ile ilgili sert tavrı düzenli bir şekilde devam etmiştir.

Bu yıl da Türk azınlığın hayatını doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2007 yılında yasalaşan ve uygulanmayan 240 İmam Yasası ile ilgili ek düzenleme yapılmıştır. 2013 değişikliğinde 3 unsur öne çıkmıştır. İlk olarak imamların görevleri belirlenmiştir, ikinci olarak müftüleri seçecek komisyon ile ilgili değişim olmuştur. Buna göre 5 kişilik komisyonda[949] azınlık üyelerinin sayısı artmış, müftünün başkanlık yaptığı komisyona 3 üye azınlık üyelerinden ve iki üye bakanlık yetkilileri olan memurlardan oluşacaktır. Üçüncü olarak müftülüklere atanacakların sayılarında değişim olmuştur.[950] Düzenleme ile görevlendirilen imamların devlet okullarında görev yapmasına da yer verilmiştir.[951] Türk Dışişleri konu ile ilgili gelen soruya 240 İmam Yasası ile ilgili olarak sürecin kaygı ile izlendiğini, tepkiler sonucu uygulanmayan yasaya işlerlik kazandırmaya yönelik çalışmada bir kez daha azınlığın görüşlerinin göz ardı edilmesi nedeniyle üzüntü duyulduğu ifade etmiştir. Lozan Antlaşması ve AİHS ilgili maddelerine rağmen Yunanistan'ın baskıcı bir tutum izlemesi nedeniyle hayal kırıklığı yarattığı belirtilmiştir.[952] Atina'nın Türk toplumunu zayıflatmaya yönelik atmış olduğu bu ve benzeri adımlar, kuşkusuz ülkenin Türk azınlığa güvenlik temelli bakış açısının görülmesini sağlamıştır. Yıl içinde azınlığın

---

[948] ABTTF, *T.C. AB Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış Batı Trakya'daydı - 10.10.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4928&l=tr, (19.08.2018).

[949] 1- Atanmış müftü, 2- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen bir Müslüman ilahiyatçı, 3- Atanmış müftü tarafından belirlenen bir ilahiyatçı, 4- Milli Eğitim Bakanlığı görevlisi, 5- Akademik camiadan uzmanlık alanı İslam olan bir kişi. Batı Trakya Onlıne, *"240 İmam Yasası"na "HAYIR"*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/240-imam-yasasina-hayir.html, (20.08.2018).

[950] Ali Hüseyinoğlu, ''Batı Trakya'da İslam...'', s. 54.

[951] ABTTF, *240 İmam Yasası'na getirilen ek düzenleme Meclis'ten geçti - 17.01.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4675&l=tr, (20.08.2018).

[952] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *SC-2, 18 Ocak 2013, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsünün Kamuoyunda "240 İmam Yasası" Olarak Bilinen 2007 Tarihli Yasada Değişiklik Yapılmasını Öngören Yasa Taslağının Yunanistan Parlamentosu'nda Kabul Edilmesi Hakkındaki Bir Soruya Cevabı*, http://www.mfa.gov.tr/sc-2_-18-ocak-2013_-disisleri-bakanligi-sozcusunun-kamuoyunda-_240-imam-yasasi_-olarak-bilinen-2007-tarihli-yasada-degisiklik.tr.mfa, (20.08.2018).

eğitim hayatını ilgilendiren olumsuz bir gelişme yaşanmış ve Türk azınlığın görüşü alınmadan öğrenci sayılarının az olduğunu neden göstererek 13 azınlık ilkokulunu kapatılmıştır.[953] Bu yıl Yunanistan'da Türk azınlığı öyle bir bakış açısına ulaşmıştır ki, 240 İmam Yasası ile ilgili görüşmelerde azınlık toplumundan PASOK milletvekili Ahmet Hacıosman Altın Şafak Partisi tarafından ajan olarak nitelendirilmiştir.[954]

2013 yılında örgütlenme özgürlüğü ve birliklerle ilgili gelişmeler ifade edilmelidir. Bu yıl 2009 yılında kuruluş dilekçesi kabul edilmeyen Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Eğitim ve Kültür Derneği temyiz başvurusu kabul edilmiş ve dernek tanınmıştır. Bir başka gelişme 2008 AİHM kararına rağmen tanınmayan Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği ile ilgili olmuştur. Başlayan yeni yargı süreci sona ermiş ve Yunan Yargıtay'ı bir kez daha derneği tanımayı reddetmiştir.[955] Yıl içinde GTGB nefret suçundan payına düşeni bir kez daha almış, birliğin camları yılın son günlerinde taşlarla kırılmıştır.[956]

Aynı yıl Batı Trakya Türk azınlığı uluslararası raporlarda yer almaya devam etmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın hazırladığı Yunanistan 2012 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporu'nda diğer azınlıklarla beraber Türklerin 'azınlık' veya 'dilsel azınlık' olarak tanınma istediği talebi olduğu, Türklerin kendi kimliklerini özgürce ifade etmede zorluk yaşadığı, Türk kelimesi geçen derneklerin yasak olduğu ve AİHM kararlarının uygulanmadığı yer almıştır. [957] ABD Dini Özgürlükler Raporu'nda ise hükümetin Lozan Antlaşması ile vakıflarını kullanma, müftülerin aile hukuku alanında yargısal yetkileri, iki dilli eğitim, müftü maaşlarını ödenmesi, cami ve vakıflar işletilmesi, aile hukukunda şeriatın tanınması gibi hakların kullanımının hükümetin koruması gerektiği yer almıştır. Hükümetin yargısal yetkileri nedeniyle müftüleri atadığı, atanmış müftülerin camilerde görev yapması için imamlar atadığı

---

953 Yorgo Kırbaki, ''Batı Trakya'da 13 Türk okulu kapatılıyor'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-trakya-da-13-turk-okulu-kapatiliyor-22702554*, (20.08.2018).

954 Yorgo Kırbaki, ''Yunanistan'da Türk milletvekiline 'ajan' suçlaması'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistanda-turk-milletvekiline-ajan-suclamasi-22372707*, (20.08.2018).

955 ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 88, Temmuz-Ağustos 2013, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Temmuz---Agustos-2013_Sayi-88.pdf, (19.08.2018), s. 8.

956 Haberler, *Batı Trakya'da Türk Derneğine Saldırı*, https://www.haberler.com/bati-trakya-da-turk-dernegine-saldiri-5478077-haberi/, (19.08.2018).

957 ABTTF, *ABD'den Yunanistan'a insan hakları eleştirisi - 16.05.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4801&l=tr, (19.08.2018).

yer almıştır. Raporda Altın Şafak Partisi tarafından Türk köyleri içinden geçerek atılan ırkçı sloganlar ve Bektaşi türbesine yazılan 'En İyi Türk, ölü Türk'tür yazıldığı ifade edilmiştir.[958] AGİT Nefret Suçları raporunda ise Müslüman karşıtı suçların Yunanistan tarafından rapor edilmediği ancak İTB duvarına yazılan 'Türkler dışarı' yazısı raporda yer almıştır. Bektaşi türbesine yazılan yazı, DEB partisine yapılan saldırı, GTGB bahçesine yapılan saldırı gibi konular raporda yer almıştır.[959] Şubat ayında yapılan İKÖ toplantısının nihai bildirisinde Yunanistan'ın 240 İmam yasasına yönelik azınlığın tepkisinin göz önüne alınarak, vatandaşlarının iradesine aykırı yeni adımlar atmaktan kaçınması talep edilmiş, Batı Trakya Türk Müslüman azınlığı ile Oniki Adalar Müslüman nüfusa destek verildiği ifade edilmiştir.[960]

Bu çalışmanın temel sorularından biri olan Türk-Yunan ilişkilerinin Türk azınlığa etkisini sorgulamaktır. 2011-2013 döneminde ilişkilerde yaşanan gelişmelere bakıldığında ve aynı dönemde Rum azınlık ile ilgili atılan adımlara bakıldığında Batı Trakya'da beklenen gelişmelerin yaşanmaması Türk toplumu arasında bir hayal kırıklığıdır. Ekonomik sorunların gündemde olduğu Yunanistan'da bu dönem AİHM kararlarının uygulanmaması, Yunan Yargıtay'ın kararları ve uluslararası raporların yansıttıklarına rağmen Türk azınlığın hak ihlalleri devam etmiştir. Bu ise teori açısından devlet dışı aktörlerin zayıf olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Davutoğlu'nun 2011 yılında Batı Trakya'da ve On İki Ada'da Türk kökenli Müslümanlarla ilgili ifadesini İKÖ'de dile getirmesi önemli bir noktadır. Yunan aktörler ise klasik yanıtlarını eklerken, gerçekle ile bağı olmayan açıklamalar yapmıştır. Erdoğan'ın ise televizyon programında müftülük ve Ruhban Okulu ile ilgili acıkmalarına yine Yunan aktörler, gerçekten uzak yanıtlar vermiştir. Erdoğan'ın atılan adımlarda karşılık beklentisini dile getirmesi, dönemin Dışişleri Bakanı Venizelos tarafından adeta tehditkâr bir yanıt gelmiştir. Burada şu tespit yapılmalıdır aynı dönemlerde askeri harcamaların kısılması, ilişkilerde yeni bir boyuttan bahsedilirken, Yunan aktörlerin Türk kimliğini hala güvenlik tehlikesi olarak gördüğü ve Türk

---

[958] ABTTF, *Müftü sorunu ABD Din Özgürlükleri Raporu'nda - 24.05.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4809&l=tr, (19.08.2018).

[959] ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'na yönelik saldırılar AGİT Nefret Suçları Raporu'nda - 12.12.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4988&l=tr, (19.08.2018).

[960] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 84, Mart 2013, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Mart-2013_Sayi-84.pdf, (19.08.2018), s. 4.

aktörlerin söylemler dışında herhangi bir şey yapamadığı görülecektir. Belirtilmesi gereken bir nokta ise daha önce Türk aktörlerin toplumun Yunanistan'a entegre olması için mesajlar verirken, bu dönem kimlikleri nedeniyle sorunlar yaşadığını net bir dil ile ifade ettikleri görülmüştür.

2014 yılında Türk azınlık çeşitli açıklamalarda ve ziyaretlerde gündeme gelmiştir. Eylül ayında Erdoğan'ın KKTC ziyaretinde, Batı Trakya'da başmüftünün Yunanistan tarafından atandığı, ancak Türklerin seçimi ile göreve gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Konu ile ilgili uluslararası camia ve Hristiyanların yanıt veremediğini ancak Ruhban Okulu'nun sıkça soru olarak karşısına çıktığını belirtmiştir.[961] Temmuz ayında bölgeyi ziyaret eden Başbakan Yardımcısı Emrullah İşler seçilmiş müftüleri ziyaret etmiş, müftüler sorunu ile ilgili Türk azınlığın beklentilerinin karşılanması gerektiğini söylemiştir. İşler, Türk azınlığın Yunan toplumunda siyasi ve kültürel olarak aktif olması gerektiğini ifade etmiştir.[962] Bir diğer ziyarette Gençlik ve Spor Bakanı Akif Çağatay Kılıç tarafından yapılmıştır. Kılıç, Türkiye'nin azınlığın yanında olduğunu, azınlığın hala bazı haklardan mahrum olduğunu belirtmiş ve beraber çalışılarak başka Dr. Sadık Ahmet'ler aramızdan çıkacak ifadesini kullanmıştır.[963] Kasım ayında Yunanistan Dışişleri Bakanı Venizelos ise, Yunanistan'ın azınlık haklarına saygı duyduğunu ve yükümlülüklerini yerine getirdiğini, fikirlerin tartışılabileceğini ancak bunun karşılıklı ilkesi temelinde olmayacağını belirtmiştir. Politikalarının Batı Trakya'daki Müslüman azınlığın Yunanistan'daki ekonomik, sosyal, siyasi hayata entegre olması olarak belirtmiştir.[964] Aralık ayında YDİK toplantısı için Yunanistan'a gelen Davutoğlu Atina'da azınlık temsilcileri ile görüşmüştür. Davutoğlu, Batı Trakya'da azınlık soydaşların durumları, iki ülkeyi ilgilendiren dini özgürlükler ve azınlıklar konusunun Samaras ile görüşüldüğünü söylemiştir.[965]

---

[961] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, *"Türkiye, Garantör Ülke Sıfatıyla Kıbrıs Konusundaki Kararlılığını Sürdürecektir"*, https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/1327/turkiye-garantor-ulke-sifatiyla-kibris-konusundaki-kararliligini-surdurecektir, (20.08.2018).

[962] TRT Haber, *İşler Batı Trakya'da*, http://tinyurl.com/l68qlow, (20.08.2018).

[963] Samsun Kulis Haber, *Bakan Çağatay Kılıç Yunanistan'da soydaşlarla biraraya geldi*, http://www.samsunkulishaber.com/bakan-cagatay-kilic-yunanistanda-soydaslarla-biraraya-geldi/9984/, (20.08.2018).

[964] Al Jazeera Türk, *Kıbrıs'ta yeni sorun doğalgaz*, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/kibrista-yeni-sorun-dogalgaz, (20.08.2018).

[965] Batı Trakya Onlıne, *T.C. Başbakanı Ahmet Davutoğlu Atina'da*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/tc-basbakani-ahmet-davutoglu-atinada.html, (20.08.2018).

2014 yılında Yunanistan'da iki turlu yerel seçimler gerçekleşmiş ve bu seçimlerde bölge valileri, belediye başkanları, bölge ve belediye meclis üyeleri seçilmiştir. Seçimler sonucunda Türk azınlıktan 3 belediye başkanı çıkmıştır.[966] AP seçimlerinde ise DEB Doğu Makedonya-Trakya eyaletinde üçüncü parti olmuş ancak baraj nedeniyle milletvekili gönderememiştir.[967] DEB başarısı ile ilgili olarak ND milletvekili Evripidis Stilyanidis, DEB seçimlerde aldığı oyları Türk diplomasisinin Yunanistan'a mesajı olarak nitelerken, bu seçimin bir mesaj olduğunu belirtmiş bir sonraki seçimde hiçbir Hristiyan milletvekilinin seçilmemesinin hedefleneceği ve Hristiyanların bölgede temsilcisiz kalacağını söylemiştir.[968]

2014 Türk azınlığın hem eğitim alanında hem de dini alanında çoğunlukla olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. 2014 yılında alınan bir karar ile 18 azınlık okulunun geçici olarak kapatılmasına karar verilmiştir. Çoğunluğu Gümülcine'de olan okullar kapatılırken, kapatmalar nedeniyle Meriç ve Gümülcine'de bazı okullarda öğretmen kadrosu azaltılmış, İskeçe'de kadro artışına gidilmiştir.[969] Yıl içinde 240 İmam Yasası ile ilgili olarak bir gelişme yaşanmıştır. Ocak ayında Gümülcine ve İskeçe'de 9, Meriç'te ise 5 olmak üzere 240 İmam Yasası kapsamında 23 'tayinli din öğretmeni' göreve başlamıştır.[970] Konu ile ilgili seçilmiş Müftü Şerif, azınlığın görüşünün alınmadığını, bu adımın bir açıdan camilere el koymak anlamına geldiğini ve Yunanistan'da din dersi zorunlu olmamasına rağmen Türk öğrencilere baskı yapıldığını söylemiştir. DEB Başkanı Mustafa Aliçavuş, uygulamanın iyi niyetli olmadığını, azınlığı huzursuz etmek için atılan bu adımın demokrasi ve insan hakları ile açıklanamayacağını söylemiştir.[971] Ağustos ayında atanmış müftülerin yargı yetkisi olması nedeniyle diğer hâkimler gibi 67 yaşında emekli olması gerektiği ifade edilmiş

---

966 ABTTF, *Batı Trakya'da 3 Türk belediye başkanı seçildi - 26.05.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5123&l=tr, (20.08.2018).

967 Faruk Zabcı, ''DEB, Rodop ve İskeçe'de birinci parti oldu'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/deb-rodop-ve-iskecede-birinci-parti-oldu-26511763*, (20.08.2018).

968 ABTTF, *Stilyanidis:"Türk diplomasisi Trakya'da güç gösterisiyle Yunanistan'a mesaj verdi" - 30.05.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5127&l=tr, (20.08.2018).

969 ABTTF, *Batı Trakya'da 18 azınlık ilkokulu daha geçici olarak kapatılıyor - 30.05.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5128&l=tr, (20.08.2018).

970 Yorgo Kırbaki, ''Yunanistan'da "240 İmam Yasası"'', *https://www.sabah.com.tr/dunya/2014/01/16/yunanistanda-240-imam-yasasi*, (20.08.2018).

971 Anadolu Ajansı, *"240 İmam Yasası"nın yürürlüğe girmesine tepki*, http://v.aa.com.tr/169638, (20.08.2018).

ve konu ile ilgili yasa hazırlıkları yapıldığı Türk basınında yer almıştır.[972] Aralık ayında da azınlık eğitimi ile ilgili yasa tartışmaları gündeme gelmiştir. Azınlık eğitiminin Yunanistan Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'na bağlı Azınlık Eğitimi Koordinatörlüğü yerine Doğu Makedonya-Trakya Eğitim Müdürlüğü'ne bağlanması, Azınlık Eğitim Kurulu yerine Trakya Dimokritos Üniversitesi'nden bir azınlık Eğitim Bölümü açılması ve Türkçe öğretmeni olarak görev yapacak kişilerin bu okulda mezun olması öngörülmüştür. Türkçe müfredat için Eğitim Danışmanı kadrosu oluşturulması, Türkçe eğitim verecek kişilerin sadece azınlık toplumundan olmasını öngören yasa tasarısı meclise sunulmuştur.[973] Azınlık basınına yönelik cezalar bu yıl da devam etmiş Yunanistan Yüksek Mahkemesi Gündem Gazetesi'ne asılsız haber yayınladığı nedeniyle 45 bin Euro tazminat ödemesine karar vermiştir.[974]

2014 yılında Türk azınlık ulusal ve uluslararası insan hakları raporlarında yer almaya devam etmiştir. AGİT 2013 Nefret Suçları raporu, 2013 ve Ocak-Nisan 2014 dönemlerini kapsamıştır. Rapor, Batı Trakya'da Müslüman mezarlıkları ve camilere yapılan saldırıları, İskeçe Türk azınlık üyesine yapılan saldırı, GTGB'ye yapılan saldırı ile Nisan 2014'de Dedeağaç'ta bir mescide atılan kesik domuz başı saldırısına yer vermiştir.[975] ABD 2013 Din Özgürlüğü Raporunda 240 İmam Yasası'nda yapılan değişiklik, hükümetin mülkiyet hakkı olmayan veya yasa ile uyumlu olmayan ibadethaneler ve camiler için inşa ve onarım izni verdiği, atanmış ve seçilmiş müftü sorunu raporda yer alan diğer huşulardır.[976] 2013 ABD İnsan Hakları Yunanistan raporunda ise Trakya'daki Müslüman azınlığa yönelik ayrımcılık ve ırkçılık raporda yer alırken, azınlık üyesi kadınların devlet tarafından tanınan şer-i hukuk nedeniyle medeni hukuk ile ilgili kararlarda kadın hakları açısından geride bırakılmasında etkili olduğu ifade edilmiştir. İsminde Türk geçen derneklerin tanınmadığı ancak kişilerin

---

[972] Yorgo Kırbaki, ''Batı Trakya'da tayinli müftülere zorunlu emeklilik'', *hry.yt/6Wy3c*, (20.08.2018).
[973] ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'nın eğitim özerkliğine bir darbe daha! - 17.11.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5205&l=tr, (20.08.2018).
[974] Yorgo Kırbaki, ''Yunan mahkemesinden Batı Trakya'daki Türk gazeteye ağır ceza'', *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-mahkemesinden-bati-trakya-daki-turk-gazeteye-agir-ceza-27627311*, (20.08.2018).
[975] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 102, Kasım 2014, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Kasim-2014_Sayi-102.pdf, (20.08.2018), s. 2.
[976] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 100, Eylül 2014, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/HB_TR_Eyluel-2014_Sayi-100.pdf, (20.08.2018), s. 4.

kendini Türk olarak tanımlayabildiği yer almıştır. Bu kişilerin kimliklerini serbestçe ifade etmesinde ve kültürlerini devam ettirmede zorluk yaşandığı vurgulanmıştır. İTB ile ilgili olarak AİHM kararını Yunan Yargıtay'ının reddettiği yer almıştır.[977] Uluslararası Sınır Tanımayan İnsan Hakları-Human Rights Without Frontiers International (HRWF) ise Yunanistan'a yaptığı çağrıda Lozan ile azınlık üyelerinin koruma altına alınan kişilerin kendini tanımlama hakkını saygı duyulmasını, AİHM kararlarının uygulanmasını talep etmiştir. Örgüt açıklamasında Türkçe yayın yapan radyo ve gazetelere ağır cezalar verildiğini ve azınlığın medya özgürlüğüne saygı duyulmasını isterken, azınlığın kendi anadilinde okullar kurma hakkı olduğu ve eğitim alanında müfredat, kitaplar ve öğretmenlere dâhil olmak üzere Türkçe eğitim materyallerine erişimin kısıtlı olduğu ifade edilmiştir. Son olarak ülkede müftü seçiminde Hristiyan ve Yahudiler gibi Müslüman azınlığın dini liderini seçme hakkına sahip olması gerektiğini vurgulanmıştır.[978] AK Bakanları Komitesi ise Haziran ayında Yunanistan'dan AİHM kararlarının gecikmeden uygulanmasını talep eden ara kararı kabul etmiştir. Ara kararda, Yunan makamların kararların uygulanması için takvim sunmasını talep etmiş, Meriç İli Azınlık Gençleri Eğitim Derneği, Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği, İTB ile ilgili AİHM kararlarının ardından mahkemelerde görüşülmediği yer almıştır. İlgili davalar için Haziran 2013 yılında yapılan çağrılara rağmen Yunanistan'ın kararların uygulanması için takvim sunmadığını belirtilmiştir.[979]

2015 yılının öne çıkan gelişmesi Yunanistan'da gerçekleşen genel seçimler olmuştur. Ekonomik krizin tartışıldığı ülkede yapılan seçim iktidarı değiştirmiştir. Daha önce Türk azınlığı karşı olumsuz ifadeleri ile bilinen Başbakan Samaras seçimler öncesi bölgeye gelerek Türk azınlığı sıcak mesajlar vermeye çalışmıştır. Samaras, Müslüman kardeşlerimizi vatandaşlarımız ve hemşerilerimiz olarak görüyoruz demiş ve Müslüman azınlığa tüm hakların ile fırsatların verilmesini politikalarını olduğunu vurgulamıştır. Türk azınlıktan ise sadece yasalar önünde eşitlik değil, aynı zamanda

---

977 ABTTF, *ABD 2013 İnsan Hakları Raporu'nu yayımladı - 28.02.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5056&l=tr, (20.08.2018).

978 ABTTF, *HRWF'den AB Dönem Başkanı Yunanistan'a Çağrı - 10.01.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5015&l=tr, (20.08.2018).

979 ABTTF, *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nden Yunanistan'a sert mesaj - 06.06.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5133&l=tr, (20.08.2018).

birlik ve beraberliğin olması için devletin yasalarına saygı istemiştir. Bunun tüm Yunanlılardan istediğini vurgulamıştır.[980] Ancak tüm bu mesajlara rağmen Ocak seçimlerinde SYRIZA[981] partisi birinci olarak çıkarken, 3 Türk azınlık SYRIZA adayları Ayhan Karayusuf, Mustafa Mustafa ve Hüseyin Zeybek milletvekili olmuşlardır.[982]

Seçimler dışında bu dönem bölgeye çeşitli ziyaretler de gerçekleşmiştir. Yunanistan Cumhurbaşkanı Pavlopulos Meriç ilini ziyaret etmiş ve sınırda Yunanlı ve Türk askerleri ile görüşmüştür.[983] Haziran ayında Batı Trakya'yı Türkiye Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez ziyaret etmiştir. Azınlık milletvekilleri, seçilmiş müftüler ve din görevlileri ile bir araya gelmiş ve GTGB ziyaret etmiştir. Görmez,

''*Artık ülkelerin büyüklüğü sahip olduğu ekonomik güçle değil, ülkelerin büyüklüğü farklı inançları, farklı kültürleri birlikte barış içerisinde yaşatabilme gücüyle değerlendirilebilir. Örneğin farklı kimlikler özgürce kendi kimliklerini inşa etme konusunda herhangi bir sorunla karşı karşıya kalmıyorlarsa bu o ülkenin büyük olma yolunda olduğunu gösterir. Ama bir ülke içinde yaşayan farklı kültürleri ve inançları yok sayıyorsa, kendi kimliklerini inşa noktasında engel oluyorsa bu bugünkü dünyada o ülkenin geri kaldığı ve küçüldüğü anlamına geliyor*''[984]

ifadesi ile önemli bir mesaj vermiştir. 2015 yılında azınlığın değerlerine saldırı devam etmiştir. Mart ayında Dimetoka Müslümanları Spor, Kültür ve Eğitim Derneği'ne saldırı yapılmış ve derneğin camları kırılmıştır.[985] Nisan ayında Gümülcine'de Yenice Mahalle Cami kundaklanırken, buraya yakın bir başka

---

[980] En Son Haber, *Samaras: Batı Trakya Türkleri bizim kardeşimiz*, bit.ly/1zPAbl0, (21.08.2018).
[981] SYRIZA'nın iktidar öncesi ve sonrası politikalarının karşılaştırılabilmesi için bkz, ABTTF, *Sol İttifak Partisi, Türk Azınlık ile ilgili rapor yayımladı - 30.04.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2028&l=tr, (21.08.2018).
[982] Sözcü, *Yunanistan SYRIZA dedi*, https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/yunanistan-syriza-dedi-722775/, (21.08.2018).
[983] Gündem, *Cumhurbaşkanı Pavlopulos'dan Meriç ziyareti*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/137, (21.08.2018).
[984] Gündem, *Mehmet Görmez: "Batı Trakya'daki kardeşlerimizle birlikte olmaktan mutluyum"*, http://gundemgazetesi.com/haber/detay/309, (21.08.2018).
[985] ABTTF, *Dimetoka Müslümanları Derneği'ne saldırı - 09.03.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5254&l=tr, (21.08.2018).

Alankuru Mescidi bahçesinde olan selvi fidanları kesildi.[986] Yıl içinde Avrupa kökenli iki önemli gelişme olmuştur. İlk olarak AİHM Ocak ayında yaptığı açıklama ile Meriç İli Azınlık Gençleri Eğitim Derneği, Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği ve İTB davalarının yeniden görüşüleceğini Yunanistan'a bildirmiştir.[987] Şubat ayında ise ECRI raporu açıklanmıştır. Raporda Batı Trakya'da Müslüman azınlığın tanınan tek azınlık olduğu, 19. madde ile ilgili 60 bin kişinin vatandaşlığının çıkarıldığını ve ortaya çıkan olumsuz koşulların düzeltilmesini tavsiye etmiştir. Yunan Dışişleri'nin azınlık üzerinde etkisi ile azınlığın eşit vatandaşlar olmadığı yönünde algıya neden olduğu belirtilmiştir. Azınlık eğitim hayatında sorunlar olduğu, kamu görevine alınan azınlık sayılarının arttırılması tavsiyesinde bulunmuştur.[988]

Türk-Yunan ilişkilerinin etkisinde yaşanan gelişmelerin incelenmesi ile başlık sona erecek ve 2015-2018 döneminde yaşanan gelişmeler ele alınacaktır. Yunanistan'da gerçekleşen seçimler sonucunda SYRIZA iktidarı hem Türk kamuoyunda hem de Türk azınlıkta çeşitli beklentilere neden olmuştur. Tahminler hem ikili ilişkilerin hem de Türk azınlığa bakışta güvenliğin esas alınmadığı ve Türk azınlığın yaşadığı haksızlıkların önemli derecede azalacağı yönündeydi. Ancak SYRIZA-ANEL ortaklığı köklü değişikliklere imza atamayacağının işaretlerini vermeye başlarken, daha fazla karmaşaya ise neden olacağını o dönem dile getirilmiyordu.

Türk aktörler 2014-2015 döneminde de bölgeye ziyaretler gerçekleştirerek gelişmeleri hem yerinde görmek hem de beklentilerle net açıklamalar yapmıştır. İlişkilerde yaşanan gerginlikler ve SYRIZA ile oluşan beklentiye rağmen Atina yönetimi bu dönem azınlığın hayatında yeni kırılmalara neden olacak kararlara imza atmıştır. Okulların kapatılması, tayinli din öğretmeni azınlık eğitimi için yeni uygulamalara geçilmesi özünde azınlığa yönelik bakış açısının olumsuz olduğunu ortaya koymuştur. Yunan aktörler atmış oldukları adımlar ile azınlığın hem sorunları arttırmış hem de azınlığın bu sorunlar nedeniyle adeta başlarını kaldırıp yukarıya

---

986 Gündem, *Gümülcine Yenicemahalle Camii kundaklandı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/159, (21.08.2018).

987 ABTTF, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM) Bekir Usta grubu davalarını yeniden görüşecek - 08.01.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5222&l=tr, (21.08.2018).

988 ABTTF, *ECRI 5. Yunanistan raporunu yayınladı - 25.02.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5250&l=tr, (21.08.2018).

bakmalarına engel olmayı amaçlamıştır. Hükümet bu adımları atarken azınlık dışında ki kitlelerden herhangi bir tepki gelmemesi ve siyasilerin sadece günlük çıkarlar nedeniyle eleştiri getirmesi ise azınlığa bir faydası olmamıştır. Yine bu dönem azınlık medyasına yönelik kesilen cezalar Soğuk Savaş dönemini hatırlatmıştır.

Bu dönem yaşananlar hakkında bir ayrımın yapılması son derce zordur. Azınlığa yönelik gelişmeler Türk-Yunan ilişkilerde yaşanan dalgalanmalarla mı ilgilidir? Yoksa Yunanistan'ın 2002 sonrası dönemde arada kalmış olduğu politikanın bir sonucu mudur? Bu sorulara net bir yanıtın bulmanın kısa vadede mümkün olmadığı burada ifade edilmelidir.

3.4. AZINLIK TOPLUMU İÇİN YENİ SORUNLU ALANLARIN OLUŞTURULMASI/ARTTIRILMASI DÖNEMİ (2015-2018)

Türkiye'de gerçekleşen 7 Haziran 2015 seçimleri sonrası Batı Trakya'da yaşanan gelişmeler yılın ilk yarısına göre daha fazla olmuştur. Kasım 2015'de Çipras'ın Türkiye ziyareti gerçekleşmiştir. Davutoğlu ile görüşmesi sonrasında ortak basın toplantısında Çipras, Trakya'da farklı kültürlerin barışçıl şekilde yaşadığı ve bölgede onlarca cami olduğunu söylemiştir. Yunan Müslüman vatandaşların dini ihtiyaçlarını ve inançlarını karşılama imkânlarına sahip olduğunu, Atina'da cami açılmasının Batı Trakya ile ilgili olmadığını ifade etmiştir. Çipras Yunanistan Müslümanları her türlü dini özgürlük hakkına sahiptir vurgusu yapmıştır.[989] Çipras Türkiye ziyaretinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ile de görüşme gerçekleştirmiştir.

Türkiye'den Batı Trakya'ya ziyaretler 2015 yılında da devam etmiştir. Temmuz ayında Batı Trakya kökenli Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu bölgeyi ziyaret etmiştir ve halkın dinini, dilini ve kültürüne sahip çıkmasını istiyoruz açıklamasını yapmıştır. Azınlıkların zenginlik olduğunu belirten Müezzinoğlu, Yunanistan'ın Batı Trakya azınlığını zenginlik olarak görebilmesini temenni

[989] CNN Türk, *Davutoğlu ve Çipras ortak basın toplantısı düzenledi*, https://www.cnnturk.com/turkiye/davutoglu-ve-cipras-ortak-basin-toplantisi-duzenledi, (21.08.2018).

etmiştir.[990] Ay içinde bölgeyi ziyaret eden bir diğer isim Volkan Bozkır ise, azınlığın iki ülke arasında en sağlam köprü olduğunu ifade etmiştir.[991]

Eylül ayında Yunanistan yapılan erken genel seçimlerden SYRIZA birinci parti çıkarken 69 yıl sonra Türk azınlık ilk kez 4 milletvekili çıkarmıştır. İskeçe'de SYRIZA adayları Hüseyin Zeybek, Rodop'da Mustafa Mustafa ve Ayhan Karayusuf ile Rodop'da Potami Partisi adayı İlhan Ahmet milletvekili olarak parlamentoya girmişlerdir.[992] SYRIZA verilen desteğin seçimler sonucunda ortaya çıkması Çipras'ın Türk azınlığa mesajlar vermesini sağlamıştır. Aralık ayında Hürriyet gazetesinden Yorgo Kırbaki'ye konuşan Çipras, azınlık ile ilgili eğitim ve din alanında faal ve çağdaş bir politikaya ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Çipras azınlıklar ile ilgili Türkiye'de olumlu adımlar atıldığını ve başka adımlar beklendiğini ifade etmiştir.[993]

2015 yılında yaşanan birçok gelişmeye rağmen yaşanan iki olay hem düşündürücü hem de şaşkınlığa neden olmuştur. Eylül ayında Rodop'tan seçilen Türk azınlık üyeleri SYRIZA milletvekilleri Mustafa Mustafa ve Ayhan Karayusuf, birçok Yunan yetkili ve seçilmişin dahi katılmadığı Gümülcine'de 'Küçük Asya Yunanlıları Soykırımı Anma Töreni'ne katılmıştır.[994] Bu vekillere ise azınlık toplumunu temsilen birçok kurumdan tepkiler gelmiştir.[995] 2015 yılında azınlık toplumu için önemli isim olan Dr. Sadık Ahmet ile ilgili düşündürücü bir gelişme olmuştur. 8 Aralık 2015 tarihinde DEB partisine saldırı düzenlenmiştir. Saldırıda parti merkez binası duvarına 'Trakya'nın Bekçileri' yazılmış, Ahmet'in kaza yaptığı aracı çalınmıştır. Yunanistan Dışişleri olayı kınarken, olayın aydınlatılması ve faillerin yakalanması için çalışmalar

---

990 Gündem, *Bakan Müezzinoğlu Batı Trakya'da temaslarda bulundu*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/527, (21.08.2018).

991 Gündem, *Bozkır: "Sizler Türkiye ile Yunanistan arasında en sağlam köprüsünüz"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/568, (21.08.2018).

992 Batı Trakya Onlıne, *Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı 4 Milletvekili Çıkardı*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/bati-trakya-musluman-turk-azinligi-4-milletvekili-cikardi.html, (21.08.2018).

993 Gündem, *Çipras: "Azınlıkla ilgili daha faal ve çağdaş bir politikaya ihtiyacımız var"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/993, (21.08.2018).

994 Gündem, *SİRİZA milletvekilleri Mustafa ve Karayusuf, Küçük Asya Yunanlıları "Soykırımı" Anma Törenine katıldı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/794, (21.08.2018).

995 Tepkiler ve yanıtlar için bkz.
1-Gündem, *SİRİZA temsilcilerinden 'soykırımı anma' yorumları...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/909, (21.08.2018).
2-Gündem, *DEB Partisi'nden milletvekillerine "soykırım" kınaması!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/820, (21.08.2018).
3-Gündem, *Azınlık derneklerinden milletvekillerine "soykırım" tepkisi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/828, (21.08.2018).

yapılacağını ifade etmiştir.[996] Türk Dışişleri ise, olayın üzüntü ile karşılandığını ve kısa zamanda aydınlığa kavuşturulmasını temenni ettiği belirten açıklama yapmıştır.[997]

2015 yılında Türk azınlığın din ve eğitim hayatında yaşanan gelişmelere yer verilmelidir. Bu yıl da İslam dinine saldırılar devam etmiştir. Eylül ayında Gümülcine Yeni Camii kapısına 'Türkler dışarı' yazılırken[998] ay içerisinde Rodop/Karamusa Köyü'nde din görevlisi saldırıya uğramıştır.[999] Azınlık eğitim alanında 4310 sayılı kanun kapsamında Haziran ayında 'azınlık eğitim danışmanları' olarak 2 kişi görevlerine atanmışlardır.[1000] Olumsuz gelişmeler ise sonbaharda arka arkaya gelecektir. Eylül ayında ilk önce Eğitim Bakanlığı aldığı karar ile Rodop'da 4, İskeçe'de 3 ve Meriç'de 1 olmak üzere 8 azınlık okulunu öğrenci azlığı nedeniyle kapatmaya karar vermiştir.[1001] İkinci gelişme Türk azınlık öğrencilerinin yüksekokul ve üniversitelerde yatay geçiş yapması yasaklanmıştır.[1002] Türk azınlık 21 Ekim'de öğretmen ve Türkçe ders kitabı eksikliğini çözülmemesi nedeniyle İskeçe Merkez Türk İlkokulu'nda öğrenciler ders girmeyerek protesto etmişlerdir.[1003] Ayrıca Batı Trakya'da yaşamın ekonomik olarak zor olduğu istatistiklere de yansımıştır. Yunanistan İstatistik Kurumu'nun 2015 verilerine göre Gümülcine ve İskeçe Yunanistan ortalamasına göre en düşük kişi başına milli gelire sahip yerler olmuştur. Ülke ortalamasının 16.294 Euro olduğu Gümülcine'de 9.533, İskeçe'de 9.549 Euro olduğu verilere yansımıştır.[1004]

---

[996] Mehmet Hatipoğlu, ''DEB binasına saldırı: Sadık Ahmet'in kaza yaptığı araç çalındı'', *http://v.aa.com.tr/487701*, (21.08.2018).

[997] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 301, 8 Aralık 2015, Dostluk- Eşitlik-Barış Partisi Genel Merkezine Yapılan Saldırı Hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_-301_-8-aralik-2015_-dostluk--esitlik-baris-partisi-genel-merkezine-yapilan-saldiri-hk_.tr.mfa, (21.08.2018).

[998] Gündem, *Cami kapısına "Türkler dışarı" yazdılar!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/824, (21.08.2018).

[999] Gündem, *Köy imamı saldırıya uğradı!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/805, (21.08.2018).

[1000] Gündem, *Azınlık Eğitim Danışmanları göreve başladı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/358, (21.08.2018).

[1001] Gündem, *Sekiz azınlık ilkokulu daha kapatılıyor!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/685, (21.08.2018).

[1002] ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı mensubu üniversite öğrencilerine Yunanistan'da "yatay geçiş" yasağı - 07.10.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5331&l=tr, (21.08.2018).

[1003] ABTTF, *İskeçe'de Merkez Türk Azınlık İlkokulu öğrencileri derslere girmedi! - 22.10.2015*, https://abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5341&grup=4&arsiv=1, (21.08.2018).

[1004] Batı Trakya Onlıne, *Yunanistan'ın en yoksul bölgesi: Batı Trakya*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/yunanistanin-en-yoksul-bolgesi-bati-trakya.html, (31.08.2018).

2015 yılında yayınlanan insan hakları raporlarında Batı Trakya yer almıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı 2014 Ülkeler İnsan Hakları Uygulamaları Raporu'nun Yunanistan çalışmasında Batı Trakya Türk azınlığı yer almıştır. Trakya'daki Müslüman azınlığa ayrımcılık ve sosyal dışlanma yapıldığı, azınlık üyelerinin kimliklerini ifade etmede sorun yaşadığı yer almıştır. Derneklerde Türk ve Türkçe kelimesinin yasak olduğu ifade edilen raporda Şer-i hukuk ile eleştiriler ise diğer yıllarda yayınlanan raporlar ile benzerlik taşımaktadır.[1005] ABD kaynaklı bir başka rapor ise Din Özgürlüğü raporudur. Bu raporda, Müslüman azınlığın Lozan ile özel statü tanındığı, 240 İmam Yasası kapsamında devlet okulunda görevlendirilenler sayesinde Müslüman öğrencilerin İslam dini ile ilgili dersler alabildiği, müftülük ile sorunların olduğu ve azınlığın müftülerin seçim ile gelmesi gerektiğine dair talepleri olduğu raporda yer almıştır. Bu talebe rağmen devletin yargısal görevleri olduğu için müftüleri atadığını belirttiği yer almıştır.[1006] Kasım ayında yayınlanan AGİT 2014 Nefret Suçları Raporu'nda ise 2014 yılında Dedeağaç'ta mescit giriş kapısına atılan kesik domuz başı ve Rodos'ta Müslüman mezarlığına Kur'an-ı Kerim sayfalarının yırtılarak atılması ve Altın Şafak Partisi broşürleri atılması yer almıştır.[1007]

2016 yılında Batı Trakya hem Cumhurbaşkanı hem de Başbakan seviyesine ziyaret edilmiştir. Mayıs ayında Cumhurbaşkanı Pavlospulos Gümülcine'ye gelmiştir. Yaptığı konuşmasında Lozan Barış Antlaşması'nın Batı Trakya'da dini bir azınlık öngördüğünü, Türkiye'deki azınlıkların ise etnik azınlık olarak görüldüğünü söylemiştir. Bu farkın anlaşılması ve buna herkesin saygı göstermesi gerektiğini, kendilerinin saygı duyduğunu ve Türkiye'den de aynı saygının göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Ülkenin azınlığa saygı duyduğunu bunun pratikte yansımaları olduğunu belirten Pavlopulos azınlık nüfusu ile doğru oranda azınlık okullarının da arttığını söylemiştir. Dini hakların özgürce kullanımı, mülkiyet hakkına saygı, haber alma

---

[1005] ABTTF, *ABD 2014 Yunanistan İnsan Hakları Raporu'nda Batı Trakya Türk Azınlığı - 28.07.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5306&l=tr, (21.08.2018).

[1006] Gündem, *ABD Dışişleri 2014 Yunanistan Uluslararası Din Özgürlüğü raporunu açıklandı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/956, (21.08.2018).

[1007] ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'na yönelik nefret temelli saldırılar AGİT Nefret Suçları Raporu'nda - 17.11.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5352&l=tr, (21.08.2018).

hakkının bunu ispatladığını söylemiştir.[1008] Cumhurbaşkanı tüm azınlık üyelerinin özellikle kamu görevlisi Müslüman azınlıkların, milletvekillerinin anayasa ve Yunan hukuk sistemine saygılı olması gerektiğini söylemiştir.[1009] Kasım ayında ise Başbakan Çipras'ın Batı Trakya ziyareti gerçekleşmiştir. Çipras'ın Rodop'da mesajlarına bakıldığında, öncelik olarak bölgede kamu ve azınlık eğitimin desteklenmesi gerektiğini söylemiştir. Trakya'da herkesin ayrım yapmadan, tüm halkın güven içinde ve ülkenin diğer bölgelerinde yaşayanlarla aynı fırsatları yakalaması gerektiğini belirtmiştir. İskeçe Azınlık Ortaokulu Lisesi ziyaret eden Çipras burada da eğitime vurgu yapan konuşma yapmıştır. Gümülcine'de azınlık eğitimi hakkında reform hareketini sürdürme ve çalışmaları hayata geçireceklerini belirtmiş, azınlık çocuklarının kendi ülkelerinde eğitimden eşit faydalanabilmelerine olanak sağlayacak Yunancayı öğrenmeliler açıklamasını yapmıştır. Çok kültürlülüğün zenginlik olduğunu, ayrım ve bölme politikasına karşı olduklarına ifade etmiştir.[1010]

Türkiye'den de bu yıl Batı Trakya'ya ziyaretler gerçekleşirken, iki ülke arasında Batı Trakya merkezli tartışmalar devam etmiştir. Mart ayında Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu bölgeyi ziyaret ederken, azınlık temsilcileri ile bir araya gelmiştir.[1011] Mayıs ayında Yunanistan Dışişleri Bakanlığı sözcüsü bir soru üzerine, Lozan'da Trakya'daki Müslüman azınlığın anayasa ile güvence altına alınmış ve yasalar önünde her Yunan vatandaşı gibi eşit haklardan yararlandığını söylemiştir. Türkiye'nin anlaşmalara saygı duyması gerektiğini ancak geçmişe bakıldığında bunun bu şekilde gerçekleşmediğini belirtmiştir.[1012] Ay içinde bir başka açıklama ise doğrudan bakan Kocias tarafından gelmiştir. Kocias, azınlığın 'ana vatanlar' için araç olmasına ve dış politika aracı dönüşmesine izin vermeyeceklerini belirtmiş, Batı

[1008] Cumhurbaşkanı'nın burada ifade etmiş olduğu haklar bir devletin vatandaşlarına sunması gereken olağan haklardır. Ancak Cumhurbaşkanı'nın açıklaması, bu hakları azınlığa adeta kendi insiyatifleri ve iyi niyetleri sonucu verdikleri anlamı çıkmasına neden olmaktadır.

[1009] Gündem, *Cumhurbaşkanı Pavlopulos'dan azınlıkla ilgili ilginç mesajlar...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1706, (22.08.2018).

[1010] Gündem, *Büyük Sirkeli köyünden Başbakan Çipras geçti*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2333, (22.08.2018). ; Gündem, *Başbakan Çipras İskeçe Azınlık Ortaokul Lisesi'ni ziyaret etti*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2334, (22.08.2018). ; Gündem, *Gümülcine'den Lozan antlaşması, azınlık ve Türkiye mesajları verdi...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2337, (22.08.2018).

[1011] Gündem, *Türkiye Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu azınlık temcilcileriyle görüştü*, http://gundemgazetesi.com/haber/detay/1399, (22.08.2018).

[1012] Gündem, *Yunan Dışişleri Bakanlığı'ndan Türkiye'ye Batı Trakya yanıtı…*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1719, (22.08.2018).

Trakya'daki azınlığın Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerdeki haklardan bile fazlasına sahip olduğunu söylemiştir. Kocias, azınlığın tüm bölge için bir dostluk köprüsü olduğunun kabul edilmesi gerektiğini söylemiş ve Trakya'daki azınlığın Yunanlı olduğu vurgulamıştır.[1013] Kasım ayında ise AB Bakanı Ömer Çelik Batı Trakya temsilcileri ile Yunanistan'da görüşmüştür. Çelik, çift dilli azınlık okullarının açılması, Türk isminin kullanılmasında ki engellerin kaldırılması ve seçilmiş müftülerin haklarını korunması ile ilgili konularda hassasiyetlerimize saygı bekliyoruz demiştir.[1014]

2016 yılında azınlık dinine yönelik saldırılar devam etmiştir. Şubat ayında seçilmiş İskeçe Müftüsü Ahmet Mete müftülük görevlisi ve aynı zamanda yardımcısı olan bir din adamının kaçırıldığını açıklamıştır. Mete konuyla ilgili bir açıklama yayınlamış ve olay ile şahsının da hedef alındığı kaleme almıştır. Açıklama metninde eylemi gerçekleştirenlerin kaçırdıkları din adamına Mete'ye yönelik hakaretler ettiğini, dikkatli olması gerektiği, yaptıklarından haberdar olduklarını, Mete'yi öldüreceklerini ve çocuklarına zarar vereceklerini söylemiştir. Kamera kayıtlarının incelendiğini ve 'biz Trakya'nın Bekçileriyiz' diyen kişilerin arandığını belirtmiştir. Mete, şahsına ve ailesine yönelik bir şey olması halinde Yunan devletinin sorumlu olacağını belirtmiştir.[1015] Olayla ilgili olarak Türkiye'den ise tepki gecikmemiştir. Ak Parti Milletvekili Bülent Turan, seçilmiş müftü Ahmet Mete'nin başına bir iş gelirse bundan Yunan devleti sorumlu olacağını, Yunan Devleti'nin Türk azınlıkların haklarını korumak için yeterli çabayı göstermediğini söylemiştir.[1016] Mete'ye tehdit eden ve Trakya'nın Bekçileri isimli örgüt Ocak ayında Gümülcine'de bildiri dağıtmıştır. Bildiride, ''*Trakyalı! Türk Başkonsolosluğu'nun tuzağına düşme. Ankara'nın elinde piyon olma. Sadık Ahmet efsane ve propagandasına hayır. Vatan ve hepimizin çıkarları için Trakya*''[1017] ile diğer cümleler yer almıştır.

[1013] Gündem, *Dışişleri Bakanı Kocias: "Trakya'daki azınlık Yunanlı"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1745, (22.08.2018).

[1014] Batı Trakya Onlıne, *AB Bakanı Ömer Çelik'ten Batı Trakya Türkleriyle ilgili önemli mesajlar*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/ab-bakani-omer-celikten-bati-trakya-turkleriyle-ilgili-onemli-mesajlar.html, (22.08.2018).

[1015] Gündem, *Müftü Mete: "Bana ve aileme bir şey olması halinde Yunan devleti sorumludur"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1277, (22.08.2018).

[1016] Gündem, *Çanakkale Milletvekili Turan: "İskeçe seçilmiş müftüsünün başına bir şey gelirse sorumlusu Yunan devletidir"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1294, (22.08.2018).

[1017] Gündem, *"Trakya'nın Bekçileri" bu kez de bildiri dağıttı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1181, (22.08.2018).

Müftülük özelinde olmayan Türk azınlığa yönelik nefret 2016'da sıkça gündeme gelmiştir. Bu durumun öne çıkmasında devletin yasalarına bağlı bir şekilde kurulan ve Yunan halkının oyları ile meclise giren Altın Şafak Partisi öne çıkmıştır. Mart ayında partinin AP milletvekili Lambros Fundulis yanında bulunan kişiler ile 'Yunanistan'da Dernekleşme Özgürlüğü' temalı ve ABTTF'nin düzenleyicileri arasında olduğu etkinliği basmıştır. Fundilis, toplantının Yunanistan'ın içişlerine karışmak olduğunu, ülkede Türk azınlık bulunmadığını sadece Müslüman azınlık olduğunu söylemiştir. ''Kendisini Türk hissedenler Türkiye'ye gitsin'' demiştir.[1018] Parti Nisan ayında ise tamamı Türk azınlığın yaşadığı İskeçe/Gökçepınar Köyü'ne bir milletvekili ile giderek, burada 'Yunan Pomakları Türk propagandasına HAYIR diyor' teması altında Türk köyüne gelmiş, Türk azınlığın tepki vermesine ve tedirgin olmasını sağlamıştır.[1019] Kasım ayında ise Altın Şafak logolu ve isimli bildiler DEB partisinin genel merkezi önüne atılmıştır. Bildiride 'Türkiye'nin ajanları Trakya'dan dışarı' ifadeleri yer almıştır.[1020] Aralık ayında aynı partinin milletvekilleri DEB Partisi ile Helsinki İnsan Hakları İzleme Komitesi Yunanistan Gözlemciliği tarafından ortak düzenlenen bir toplantıyı basmıştır. Parti milletvekilleri ve beraberindekiler DEB yöneticileri ve konuşmacılara ağır küfürler etmiş ve tehdit etmişlerdir.[1021]

Azınlık eğitim alanında yeni gelişmeler 2016 yılında da devam etmiştir. Mart ayında Doğu Makedonya-Trakya Eyaleti Eğitim Müdürü İskeçe, Rodop ve Meriç illerinde Türk azınlığa mensup öğretmenlerin yazışmalarında Türkçe kullanmamasını ve resmi dil olan Yunancanın kullanılması talimatını vermiştir.[1022] Ağustos ayında ise alınan karar ile Rodop'ta 5, İskeçe'de 3 ve Meriç'te 1 Türk azınlık okulunun daha kapatılmasına karar verilmiştir.[1023] Konu ile ilgili milletvekili Bülent Turan, Gökçeada Rum Lisesi'nin açıldığı bir süreçte benzer hassasiyetlerin Yunanistan'dan

---

[1018] Gündem, *AP'de Altın Şafak baskını!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1391, (22.08.2018).
[1019] ABTTF, *Irkçı Neonazi Parti Altın Şafak Batı Trakya'da Azınlık Köyüne Girdi - 29.04.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5441&l=tr, (22.08.2018).
[1020] Gündem, *Azınlık karşıtı tahrikler devam ediyor*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2242, (22.08.2018).
[1021] ABTTF, *Aşırı sağcı Altın Şafak Partisi'ne mensup bir grup Atina'da paneli bastı - 14.12.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5535&l=tr, (22.08.2018).
[1022] ABTTF, *Doğu Makedonya-Trakya Eyalet Eğitim Müdürü'nden Türkçe yasağı talimatı - 29.03.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5427&l=tr, (22.08.2018).
[1023] ABTTF, *Batı Trakya'da dokuz Türk azınlık ilkokulu daha kapatılıyor! - 30.08.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5495&l=tr, (22.08.2018).

beklenildiğini vurgularken, Yunanistan Devleti'nin Türkiye'de azınlığa verilen hakların aynısını Batı Trakya'da Türklere vermesini istendiğini ve okulları kapatılması ile yaşanan mağduriyetinin giderilmesini istendiğini söylemiştir.[1024] Eylül ayında İskeçe Muzaffer Salihoğlu Azınlık Ortaokulu'nda resim dersi kaldırılmış, Türkçe dersi ortaokul birinci ve ikinci sınıflarda birer saat azaltılırken, Yunanca ders saati arttırılmıştır.[1025] Aralık ayında Selanik Aristotelio Üniversitesi'nde 'Azınlık Eğitimi Bölümü' açılmıştır.[1026] Dernekleşme özgürlüğünde ise bu yıl olumsuz bir gelişme yaşanmıştır. Mayıs ayında Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği (BTAYTD) Gümülcine'de bulunan 3 şubesinin 'izinsiz kreş çalıştırma' suçu iddiası ile kapatılmasına karar verilmiştir.[1027] Bu ve benzeri gelişmeler sonucunda DEB partisi 24 Temmuz 2016 tarihinde 'Hak Arama Yürüyüşü' isimli, protesto yürüyüşü düzenleyeceğini açıklamıştır.[1028]

Uluslararası insan hakları raporlarında yer alan Türk azınlık 2016 yılında açıklanan raporlarda da yerini almıştır. ABD kaynaklı 2015 Yunanistan Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu'nda müftülük sorunun devam ettiği ve 240 İmam Yasası ile Yunanca eğitim verilen devlet okullarına giden azınlık çocuklarının İslam dininin öğrenmesi için bu okullarda din öğreticilerinin devlet memuru görevlendirileceği yer almıştır.[1029] 2015 yılı AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi-OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR)'nin yayımladığı 2015 Nefret Suçları Raporu'nda Batı Trakya Türk azınlığı yer almıştır. Azınlık ile ilgili olarak azınlıklara ait kuruluş ve ibadethanelere saldırılar, DEB partisinin

---

[1024] Gündem, *"Biz Gökçeada'da Rum Lisesi açtık, Yunanistan Batı Trakya'da 9 Türk okulunu kapattı"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2085, (22.08.2018).

[1025] Gündem, *Azınlık Ortaokulu'nda resim dersi kaldırıldı, Türkçe ders saati azaltıldı!..*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2071, (22.08.2018).

[1026] Eğitim Bakanı Kostas Gavroğlu'nun imzasını taşıyan karar uyarınca; "Azınlık Eğitimi Bölümü"nün kapsayacağı konular ise şu şekilde özetlendi: 1-Çift ve çok dilli ortamlarda eğitim ve sosyalleştirme. 2-Çok dilli ortamlarda erkek ve kız öğrencilerin okur yazarlığı. 3-Avrupa'da azınlıklar ve çok dillilik. 4-Azınlık eğitim tarihi. 5-Azınlık dillerinin öğretimi. 6- İslâm ve eğitim. 7-Azınlık eğitim politikası ve çok kültürlülüğün yönetimi. Gündem, *"Azınlık Eğitimi Bölümü" için karar çıktı, ayrıntılar bekleniyor...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2421, (22.08.2018).

[1027] Gündem, *BTTADK, şubelerin kapatılmasını kınadı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1768, (22.08.2018).

[1028] Gündem, *"HAKLARIMIZ İÇİN YÜRÜYORUZ"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1958, (22.08.2018).

[1029] ABTTF, *ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2015 Yunanistan Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu yayımlandı - 16.08.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5490&l=tr, (22.08.2018).

Gümülcine'de genel merkezine yapılan saldırı ile Dr. Sadık Ahmet'in kaza yapan aracının çalındığı raporda yer almıştır.[1030]

2015-2016'da Türk-Yunan ilişkilerinde gerginliklerin yaşandığı bu süreçte Türk azınlık adına Batı Trakya'da da hoş gelişmeler yaşanmamıştır. 2015 yılında ulusal güvenlik sorunu olarak görülen Türk azınlığın kimliğine yönelik adımlar atıldığı görülmüştür. Yıl içerisinde Dr. Sadık Ahmet'in kaza yapmış aracının çalınması, DEB binasına yapılan saldırı ve azınlık okullarını kapatılmasının devam etmesi arafta kaldığı ifade edilen Atina'nın güvenlik temelli politikalara yöneldiğini göstermektedir. Her ne kadar Çipras'ın yıl içerisinde azınlık eğitim ve din alanı ile ilgili çağdaş ve faal bir politikaya ihtiyaç olduğunu ifade etmesi olumlu bir gelişme olarak görülse bile yüksek politika konusu olan Türk azınlık ile ilgili beklentiler ve sonuç arasında fark olduğu görülmüştür. Türkiye'nin bu dönem dış politikasında sorunlu bir dönemden geçiyor olması ise Atina'nın azınlığa yönelik ilerleyen yıllarda uygulayacağı siyaset için hazırlık yapmasını sağlamıştır.

2017 yılında Türkiye'den bölgeye yapılan ziyaretler sadece bölge için değil Türk-Yunan ilişkileri adına da büyük bir önem taşımaktadır. Bölgeyi Cumhurbaşkanlığı seviyesinde Celal Bayar'dan 65 yıl sonra Erdoğan ziyaret etmiştir. Erdoğan bu ziyaretinde Türk azınlığa birçok mesaj vermiştir. Celal Bayar Azınlık Ortaokul ve Lisesi'ni ziyaret eden Erdoğan burada Türk azınlık ve temsilcileri ile bir araya gelmiştir. Bu ziyarette Dışişleri Bakan Yardımcısı Amanatidis yapılan anlaşma gereği burada konuşma olmayacağını belirtmiş ancak kalabalıkların ısrarı ve Erdoğan'ın isteği üzerine konuşma yapılmıştır. Erdoğan, 65 yıl sonra Cumhurbaşkanlığı seviyesinde ziyaret nedeniyle memnun olduğunu ifade ederken, Türk azınlığın iki ülke arasında köprü olduğunu ifade etmiştir.[1031] Daha sonra bir otelde Türk azınlık ile buluşmada yaptığı konuşmada, Yunanistan Cumhurbaşkanı ve Başbakanı ile Türk azınlığın sorunlarını gündeme getirdiği belirtmiştir. Erdoğan, AB ve evrensel insan haklarına uygun her türlü imkândan faydalanmanızı istiyor ve AİHM kararlarının uygulanmasını bekliyoruz. Bu durumu görüşme yaptığı tüm Yunan

[1030] ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'nı hedef alan nefret temelli saldırılar AGİT 2015 Nefret Suçları Raporu'nda - 08.12.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5531&l=tr, (22.08.2018).

[1031] Gündem, *65 yıl sonra Türk Cumhurbaşkanı Batı Trakya'da*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3750, (23.08.2018).

yetkililere ifade ettiğini, iki ülke ilişkilerinin gelişmesinin azınlık sorunlarının çözümünü kolaylaştıracağını söylemiştir. Yunanistan'dan AB standartları ve Lozan Antlaşması hükümlerine uygun bir davranış beklemene haklarının olduğunu belirtmiştir. Müftü atamalarının Lozan Antlaşması'nda yeri olmadığını ifade eden Erdoğan, bizim isteğimiz Yunanistan benim soydaşlarımı asimile olmasını istememeli, entragrasyon ve asimile farklı konular olduğunu belirtmiştir. Erdoğan, Türk azınlığa AB üyesi bireyler olduğunu ifade etmiş ve birliğin hakların yararlanmaları konusunda çağrı yapmıştır.[1032]

Erdoğan'ın bu ziyaretinde Yunanistan devlet adamları ile yaptığı görüşmeler ziyaretin bir diğer önem ayağını oluşturmaktadır. Özellikle Erdoğan-Pavlopulos görüşmesi Türk-Yunan ilişkileri açısından son yılların en gergin görüşmelerinden biri olduğu daha önce ifade edilmişti. Erdoğan Türk azınlık ile ilgili olarak müftüler imamlar, din adamları tarafından seçilmediğini ve bu nedenle Lozan'ın uygulamada olmadığını göstermektedir ifadesini kullanmıştır. Lozan'da Batı Trakya Türk azınlığının Müslüman azınlık olarak geçtiğinin söylendiğini ve bunun doğru olduğunu ancak AİHM kararlarında 'Türk' olarak geçtiğini belirtmiştir. Erdoğan Müslümanların yaşam koşullarının değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamış ve Batı Trakya'da Müslümanların kendi seçtikleri değil atanmış bir müftü ile yönetilmeye çalışıldığını ifade etmiştir. Yunanistan'da milli gelirin 18 bin dolar olduğunu ancak Batı Trakya'da ise 2200 dolar olduğunu ve Türkiye'de bu tür bir ayrımcılık görülemeyeceğini söylemiştir.[1033] Yunanistan Başbakanı Çipras ile görüşmesinde de Türk azınlık gündeme gelmiştir. Görüşme sonrası ortak basın toplantısında Erdoğan, azınlık sorunlarının ele alındığını, Batı Trakya Türk azınlığının başka bir ifade ile Müslüman azınlığın durumunda uluslararası hukukun getirdiği iyileştirilmelerin yapılmasını talep ettiklerini ifade etmiştir. Lozan'ın sadece Ege'yi kapsamadığını, 'Batı Trakya'daki azınlığın hukuku yok mu?' ifadesi ardından, Batı Trakya'da Müslüman Türk, Pomak azınlık var, bunların hukukunu korumak Yunanistan'daki yönetimin görevi olsa gerek

---

[1032] Gündem, *Erdoğan Gümülcine'de soydaşlarla buluştu*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3749, (23.08.2018).

[1033] Gündem, *Erdoğan-Pavlopulos görüşmesine azınlık sorunu damgasını vurdu*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3746, (23.08.2018).

demiştir.[1034] Müftü sorunu ile ilgili benzer açıklama yapan Erdoğan, bu ziyaretinde AİHM kararlarının uygulanması gerektiğini de ifade etmiştir.[1035] Erdoğan'ın kuşkusuz söylemleri ve ortaya koymuş olduğu siyaset Yunanistan açısından beklenmeyen bir gelişme olduğu vurgulanmalıdır. Resmi bir ziyaret sırasında bir yüksek politika konusu hakkında bu kadar açık ifadeler ve eleştiriler Atina açısından rahatsız duyulmasına neden olmuştur. Ancak ziyaret sürecinde tüm bu yaşananlar herhangi bir olumlu sonuç alınmasını sağlamazken, Atina'nın gelecekte azınlık adına olumsuz adımlarına da engel olamamıştır. Ziyarette Lozan Barış Antlaşması, AİHM vurguları yapılarak uluslararası hukuka saygı vurgusu yapılırken, teori açısından her devlet için iyi ve kötünün farklı olduğu gerçeği burada ortaya çıkmıştır. Morgenthau'nun barış için önermiş olduğu diplomasi ise bu ziyaret sürecinde herhangi bir şekilde gündeme gelmediği ifade edilmelidir.

Erdoğan'ın bu ziyareti öncesinde yıl içinde Haziran ayında Başbakan Binali Yıldırım'da Batı Trakya'yı ziyaret etmiştir. Yıldırım, Atina'da eğitim, müftü sorunu ile ilgili konuları ifade ettiğini ve Yunan makamları ile yapılan tüm temaslarda konunun ele alındığını söylemiştir. Türk azınlığın zorluklara rağmen dinine, kimliğine ve geleneklerine sahip çıktığını belirtmiş ve Türkiye'nin yanlarında olduğunu ifade etmiştir. AB üyesi bir ülkenin vatandaşı olarak bu ayrıcalığı en iyi şekilde kullanılmasını tavsiye eden Yıldırım, sizlerin mutluluğu bizim mutluluğumuz sizlerin derdi bizim derdimizdir demiştir.[1036] Ekim ayında Kocias'ın Türkiye ziyareti sırasında Türk azınlık gündeme gelmiştir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu bir soru üzerine, karşılıklı bakılması gerektiğini, Türkiye'nin Türkiye'de Rum azınlık olduğunu kabul ettiğini ancak Kocias'ın Müslüman Azınlık dediğini belirtmiştir. Bölgede başka Müslüman azınlıkların olduğunu ancak orada yaşayanların Türk olduğunu kabullenmekte yaşanan zorluğu anlamadığını ve AİHM kararları olduğunu belirterek bunların uygulanması lazım demiştir. Bakan bu konuların siyaset dışında tutularak ve insan

---

[1034] Gündem, *Erdoğan - Çipras ortak basın toplantısı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3745, (23.08.2018).

[1035] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, *"Azınlık Sorunlarının Çözümü, Türkiye ile Yunanistan'ı Birbirine Daha da Yakınlaştıracaktır"*, https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/87647/azinlik-sorunlarinin-cozumu-turkiye-ile-yunanistani-birbirine-daha-da-yakinlastiracaktir, (23.08.2018).

[1036] Gündem, *"Sizlerin mutluluğu bizim mutluluğumuz, sizlerin derdi bizim derdimizdir"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3201, (23.08.2018).

hakkı olarak bakılması gerektiğini söylemiştir.[1037] Kasım ayında bölgeyi Batı Trakyalı olan Başbakan Yardımcısı Hakan Çavuşoğlu ziyaret etmiştir. Burada azınlık temsilcileri ile bir araya gelen Çavuşoğlu, Türkiye'nin, azınlığın Yunanistan'da eşit vatandaşlar olarak, aynı şekilde azınlık haklarına kavuşmuş bir toplum olması için üzerine düşeni yapmaya devam edeceğini söylemiştir. Çavuşoğlu azınlığın yıllardır çözülemeyen kronikleşmiş sorunları olduğunu, kısa zamanda çözülmesinin kolay olmadığını belirtmiştir.[1038]

2017 yılında azınlığın din hayatını ilgilendiren birçok gelişme yaşanmaya devam etmiştir. Bu yıl özellikle seçilmiş müftüler üzerinde yoğun bir baskı oluşmuştur. Ocak ayında seçilmiş İskeçe Müftüsü Ahmet Mete, şikâyet üzerine Yahudiler hakkında ve 240 İmam Yasası hakkında söylemleri nedeniyle ifadeye çağrılırken[1039], Kasım ayında Mete ile Gökçepınar Köyü İmamı Erkan Azizoğlu, 'makam gaspı' suçlaması nedeniyle açılan dava sonucunda 7 ay hapis cezasına çarptırılmış, ceza 3 yıl süreyle ertelenmiştir.[1040] Konu nedeniyle açıklama yapan Başbakan Yardımcısı Bozdağ, cenaze namazını seçilmiş müftü Mete'nin kıldırması nedeniyle Mete ve o köyün imamının yetki gaspı nedeniyle hapis cezası aldığını belirtmiştir. Bozdağ, AB üyesi bir ülkede, AB kriterleri olan bir ülkede Lozan Antlaşması varken Müslüman soydaşlarımız, Türk kardeşlerimizin inandığı dine göre cenaze namazının kılınmasına izin verilmiyor demiştir. Nerede din ve vicdan özgürlüğü ifadesini kullanmıştır.[1041] Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif ise Ocak ayında, DEB Partisi Genel Merkezi'nin açılışında yaptığı konuşma ve konuşması sırasında DEB Partisi ve AB amblemlerinin olduğu 'Avrupa Avrupa Duy Sesimizi' yazılı afiş nedeniyle ifadeye çağrılmıştır.[1042] Haziran ayında Gümülcine'de bir etkinlik nedeniyle 'müftü yetkileri ve makam gaspı' suçlaması nedeniyle ifade

---

[1037] Gündem, *Çavuşoğlu - Kocias görüşmesinde Batı Trakya Türkleri'nin sorunları da gündeme geldi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3581, (23.08.2018).

[1038] Gündem, *"Türkiye her zaman azınlığın yanında"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3618, (23.08.2018).

[1039] Gündem, *Müftü Mete: "Dedem Yunanistan için şehit düşerken, ben hainmişim gibi sabah akşam emniyete çağrılıyorum"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2560, (23.08.2018).

[1040] ABTTF, *İskeçe Faziletli Müftüsü Ahmet Mete'ye 7 ay hapis cezası - 14.11.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5699&l=tr, (23.08.2018).

[1041] Gündem, *Türkiye Başbakan Yardımcısı Bozdağ'dan Yunanistan'a tepki*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3663, (23.08.2018).

[1042] Gündem, *Müftü İbrahim Şerif polise ifade verdi...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2548, (23.08.2018).

vermiştir.[1043] Mayıs ayında ise Eğitim Bakanlığı'nın kararı ile Batı Trakya'da müftülüklerin işleyişinin modernleşmesi ve seviyenin yükseltilmesi amacıyla Türk toplumunun temsil edilmediği komisyon kurulduğu azınlık basınında yer almıştır.[1044] Ağustos ayında 240 İmam Yasası'na dayanılarak Batı Trakya'da ilkokul, ortaokul ve liselerde 'din öğreticisi' unvanı ile 120 kişi atanacağı açıklanmıştır.[1045]

Kasım ayında bir başka gelişme ise Çipras'ın açıklaması olmuştur. Çipras, yeni yasa tasarısı ile Batı Trakya Türk azınlığının İslam hukuku ile medeni hukuktan faydalanabileceği bir tasarı sunulacağın açıklamış ve bunu yasalar önünde eşitlik ve eşit vatandaşlık hakkı, adil kalkınma planının bir parçası olacağını söylemiştir.[1046] Düzenleme ile müftü yetkiler Cumhurbaşkanı kararnamesi ile belirlenecek, azınlık toplumu üyeleri arasında medeni hukukun benimsendiği ifade edilecek, İslam Hukuku'na tercih edecek olanlar ise yazılı olarak notere beyan etmeleri gerekecek. [1047] Azınlığın dini özerkliğine müdahale olarak görülen bu yasa eleştirilere neden olurken, ilerleyen dönemde sıkça tartışılmaya devam edileceği düşünülmektedir. Çipras Aralık ayında ise AB Liderler Zirvesi'nde müftülük sorunu ile ilgili gelen bir soruya, konunun çözülmesi gerektiği bunun devlete faydasının, azınlığın ise huzurlu hissetmesine yardımcı olmadığını söylemiştir. Konunun Yunan Müslümanlarla ele alınması gerektiği ve böylece kısa sürede kalıcı bir yasal düzenleme ile gerçekleşebileceğini söylemiştir.[1048] Yılın en üzücü gelişmelerinden biri Dimetoka'da bulunan ve Osmanlının Balkanlarda en eski ve güzide yapılarından olan tarihi Çelebi Sultan Mehmet Camii (Beyazıt Camii)'nin yanması olmuştur. Konu ile ilgili birçok açıklama gelirken, taraflar caminin tarihi özelliğine vurgu yapmış, yangın ortaya çıkış nedeni ve

---

[1043] ABTTF, *Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif bir kez daha ifade vermeye çağrıldı! - 01.06.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5615&l=tr, (23.08.2018).

[1044] ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 126, Mayıs 2017, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/HB_TR_Mayis-2017_Sayi-126_web.pdf, (23.08.2018), s. 6.

[1045] ABTTF, *Yunanistan 240 İmam Yasası'nı ısrarla uygulamaya devam ediyor! - 14.08.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5651&l=tr, (23.08.2018).

[1046] NTV, *Batı Trakya'da Türk azınlığa medeni hukuktan yararlanma hakkı*, https://www.ntv.com.tr/dunya/bati-trakyada-turk-azinliga-medeni-hukuktan-yararlanma-hakki,afvNapFjOEy8hT3v3NortA, (23.08.2018).

[1047] Gündem, *Başbakan Çipras Gümülcine'den açıkladı: Batı Trakya'daki İslam hukuku sınırlandırılıyor*, http://www.gundemgazetesi.com/haber/detay/3651, (23.08.2018).

[1048] Habertürk, *Çipras'tan Batı Trakya'da müftü sorununa çözüm açıklaması*, http://hbr.tk/mlzXg7, (23.08.2018).

restorasyonunun önemi ifade edilmiştir.[1049] Olaylar ilgili Türk Dışişleri, 1420 yılında yılın da yapılan caminin ağır hasar nedeniyle üzüntü duyulduğunu, yangın çıkış nedeni tespit edilmesi için Yunan makamlardan beklendiğini ve işbirliğine hazır olunduğu ifade edilmiştir.[1050] Bir başka gelişme Mart ayında Dimetoka'da Batı Trakya Türklerinin kurmuş olduğu bir derneğin mescidinin kapatılmasına karar verilmiş neden olarak mescidin çalışma izninin olmaması gösterilmiştir.[1051]

2017 yılında derneklerle ilgili farklı gelişmeler de yaşanmıştır. Ocak ayında GTGB başkanı Koray Hasan dernekte izin tadilat yaptığı iddiası ile ifade vermiştir.[1052] Bu uygulama Batı Trakya'da 20. Yüzyıl uygulamalarının henüz ortadan kalkamadığını gösteren bir adım olmuştur. Bir diğer gelişme ise isim sorunu ile ilgili olmuştur. Rodop-Meriç İlleri SÖPA Mezunu Öğretmenler Derneği genel kurulda isim değişikliği yapmış ve adını Rodop-Evros İlleri Azınlık Okulları Türkçe Müfredatı Öğretmenleri Derneği olarak değiştirmiştir. Ancak bu isim değişimi yerel mahkeme tarafından Kasım ayında onaylanmamıştır. Bu gelişme üzerine genel kurul üyeleri isim değişikliği ile ilgili olarak hukuki mücadele yapılmasına ve bir üst mahkemeye gidilmesine karar vermiştir.[1053] Mahkemenin isim değişikliğine onay vermemesi SYRIZA döneminde azınlığa bakış açısından bir değişim olmadığını bir kez daha ortaya koymuştur. İTB ise Aralık ayında Ekim 2017'de çıkan ve AİHM'ın ulusal azınlıklara ait derneklerle ilgili Yunanistan aleyhine verilen kararların ulusal mahkemeler tarafından uygulanmasına izin veren yasanın çıkması üzerine birliğin resmiyet kazanması için Aralık ayında başvuru yapmıştır.[1054] Yasa ile ilgili detaylara bakıldığında, Ekim ayında çıkan yasa ifade edildiği şekilde Yunanistan aleyhine ulusal

---

[1049] Gündem, *Canımız yandı!!!* , http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2823, (23.08.2018).

[1050] T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 85, 22 Mart 2017, Yunanistan'ın Dimetoka şehrindeki Çelebi Sultan Mehmet Camii'nin 22 Mart'ta çıkan bir yangın sonucu ağır hasar görmesi hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_85_-yunanistan_in-dimetoka-sehrindeki-celebi-sultan-mehmet-camii_nin-22-mart_ta-cikan-bir-yangin-sonucu-agir-hasar-gormesi-hk.tr.mfa, (23.08.2018).

[1051] ABTTF, *Batı Trakya Türklerinin Dimetoka'daki mescidi de kapatıldı! - 17.03.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5581&l=tr, (23.08.2018).

[1052] Gündem, *Gümülcine Türk Gençler Birliği Koray Hasan polise ifade verdi...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2570, (23.08.2018).

[1053] ABTTF, *Yunanistan'da mahkeme isminde "Türkçe" kelimesi geçen Batı Trakya Türk toplumuna ait derneğin yeni ismini onaylamadı - 21.11.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5707&l=tr, (23.08.2018).

[1054] ABTTF, *İskeçe Türk Birliği resmiyetinin iadesi için mahkemeye başvurdu - 28.12.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5730&l=tr, (23.08.2018).

azınlıklar ait derneklerle ilgili verilen kararların uygulanması Yunan ulusal mahkemelerine verilmiştir. Yasanın üzerine daha sonra yapılan bir düzenleme ile yeni kurulacak derneklerde 'devlet güvenliğini tehdit etmemesi' ve 'uluslararası anlaşmaların ihlal edilmemesi' şartları getirilmiştir.[1055] Bu düzenlenmenin Türk azınlık ile ilgili olarak AİHM kararlarını uygulanmasını zorlaştırdığı yorumları yapılmaktadır. Aralık ayında AK Bakanlar Komitesi Yunanistan ile ilgili bir toplantı yapmıştır. İTB, Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği ve Evros ili Azınlık Gençleri Derneği hakkında kararların uygulanıp uygulanmadığını denetleyen konsey, Ekim ayında çıkan yasa ile alınacak kararlar ile ilgili konseyin bilgilendirilmesini istemiştir.[1056]

2017 yılında eğitim alanında da gelişmeler olmuştur. Şubat ayında azınlık ilkokullarında görev yapacak olan Türkçe öğretmenlerinin yetiştirileceği Selanik Aristotelio Üniversitesi-Azınlık Eğitimi Bölümü resmiyet kazanmıştır. Çıkarılacak yasa tasarı ile bölüm için Türk azınlık öğrencileri için ek bir kontenjan öngörülmüş ve bu bölümü kazanan öğrencilere tüm derslerden başarılı olma şartı ile başka bölüm ve şehre geçiş hakkı yasaklanmıştır. Buradan mezun olacak öğretmenlik için ise ayrı bir memuriyet kategorisi oluşturulmuştur.[1057] Şubat ayında Türk azınlık çocuklarının yaşadığı 6 bölge anaokulunda pilot uygulama yapılacağı açıklanmıştır.[1058] Buna göre anaokullarında Yunanistan'daki yükseköğrenim kurumlarında mezun, iki dili bilen azınlık üyesi ve anasınıfında bir görevli öğretmenin birlikte çalışması yer almaktadır.[1059] Temmuz ayında alınan kararla Rodop'da 2, Meriç'de ise 1 azınlık ilkokulunun kapatılmasına karar verilirken, azalan Türk öğrenci sayısı ve ülkedeki

---

[1055] ABTTF, *Yunanistan'da "Türk" ismi taşıyan dernekler ile ilgili AİHM kararlarının uygulanmasına milli güvenlik engeli - 11.10.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5679&l=tr, (23.08.2018).

[1056] Gündem, *Avrupa Konseyi, Türk azınlık dernekleri davaları konusunda Yunanistan'ı denetledi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3747, (23.08.2018).

[1057] Gündem, *Azınlık Eğitimi Bölümü resmileşiyor...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2656, (23.08.2018).

[1058] Çipras'ın 2008 Aralık ayında iki dilli anaokulu konusunda destek verdiği açıklama için bkz, ABTTF, *Sol İttifak Azınlık'ın iki dilli anaokullar talebine destek verdi - 24.12.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1815&l=tr, (23.08.2018), 2014 Mart ayında yaptığı açıklama için bkz, Rubafed, *Yunanistan Muhalefet İttifakı Syriza'nın Lideri Aleksis Çipras Batı Trakya'da*,http://www.rubafed.org/?Syf=18&Hbr=650186&/Yunanistan-Muhalefet-%C4%B0ttifak%C4%B1-Syrizan%C4%B1n-Lideri-Aleksis-%C3%87ipras-Bat%C4%B1-Trakyada, (23.08.2018).

[1059] ABTTF, *Batı Trakya'daki altı devlet anaokulunda pilot uygulama - 02.03.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5566&l=tr, (23.08.2018).

ekonomik sorunlar bağlamında son yıllarda artan azınlık okullarının kapatılması eğilimi bu yılda devam etmiştir.[1060]

Medya alanında ise azınlık 2017 yılının olumsuz bir dönemden geçmiştir. Ocak ayında Çınar FM radyosu saldırıya uğrarken[1061], Şubat ayında Birlik Gazetesi'nin sahibi ve genel yayın yönetmenin aracı kundaklanmıştır.[1062] Tüm bu saldırılar bir açıdan normal olarak karşılanabilir. Toplumun göz önünde olan siyasilerin kullanmış olduğu dilin, ırkçı ve nefret duygularına sahip kişi ve kurumlara cesaret vermektedir. Örneğin, Eylül ayında Yunanistan Merkez Birliği Partisi Başkanı Vasilis Levendis, DEB partisinin meclise girmesini olumsuz olacağını ve ülke çıkarı her şeyin önünde gelir demiştir. Benzer ifadeleri[1063] 2016 yılında da açıklayan Levendis, Müslümanların oyu ne kadarsa barajı o oranda olması gerektiğini söylemiş ve Türk azınlığa bakış açısının ne durumda olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.[1064]

Bu yıl yayınlanan uluslararası raporlarda Türk azınlık yer almaya devam etmiştir. ABD kaynaklı 2016 Yunanistan İnsan Hakları Raporu'nda dernekler, şer-i hukuk ile ilgili benzer açıklamalar yer alırken, azınlık okullarında yazışmalarda resmi dilin kullanılması kararına raporunda yer vermiş ve bunun bir milletvekili ile bazı azınlık üyeleri tarafından okullarda Türkçe'nin yasaklanması anlamına geldiği şeklinde yorumlandığına yer vermiştir.[1065] ABD kaynaklı 2016 Din Özgürlüğü Raporu'nda ise müftü sorunu, Dr. Sadık Ahmet'in vefat yıldönümünde Altın Şafak Partisi'nin saldırı yapması ve 'Türkler, katiller' ifadeleri raporda yer almıştır. Eğitim alanında iki dilli anaokulu sorunu yer alırken, Yunan makamların Yunanca anaokullarının topluma entegrede yardımcı olduğunu ifade ettiklerine yer verilmiştir. 240 İmam Yasası ile okullarda yapılan görevlendirilmelere eleştiriler olduğu raporda

---

[1060] Gündem, *Üç azınlık okulu daha kapatılıyor!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3258, (23.08.2018).

[1061] ABTTF, *Yunanistan'daki Batı Trakya Türk Azınlığı'nın radyosu Çınar FM saldırıya uğradı - 19.01.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5550&l=tr, (23.08.2018).

[1062] CNN Türk, *Yunanistan'da Türk gazetecinin otomobili kundaklandı*, https://www.cnnturk.com/dunya/yunanistanda-turk-gazetecinin-otomobili-kundaklandi, (23.08.2018).

[1063] Gündem, *"Türkiye bir yolunu bulup meclise adım atacağı için barajı kaldıramam"*, http://gundemgazetesi.com/haber/detay/1965, (31.08.2018).

[1064] ABTTF, *Vasilis Levendis'ten Batı Trakya Türklerini ulusal tehdit olarak gören açıklama - 12.09.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5667&l=tr, (23.08.2018).

[1065] ABTTF, *ABD 2016 Yunanistan İnsan Hakları Raporu yayımlandı - 09.03.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5571&l=tr, (23.08.2018).

yer alırken, İslam din dersinin seçilmeli olduğuna yer verilmiştir. Selanik Aristoteles Üniversitesi'nde azınlık ile ilgili bölüm açılması Selanik metropolitinin karşı çıktığı ve Hristiyan ile Müslümanların aynı okulda olamayacağını aksi halde çatışma çıkabileceğini söylediğine raporda yer verilmiştir.[1066] Bu yıl yayınlanan bir diğer rapor olan AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi raporunda ise Türk azınlık ile ilgili olarak 2016 yılında İskeçe seçilmiş müftülüğünde görevli İmam Hüseyin Cihan'ın 'Trakya'nın Bekçileri' isimli grup tarafından kaçırılması, darp edilmesi ve hakarete uğraması yer almıştır. Raporda aynı olayda seçilmiş İskeçe Müftüsü Ahmet Mete'ye ve ailesine yönelik tehditlerin olduğu da yer almıştır.[1067] İnsan hakları bağlamında ve azınlık özelinde bu yıl olum bir gelişme yaşanmış ve ilk kez azınlık üyesi Halil Mustafa Yunanistan İnsan Hakları Birliği'nin yönetim kuruluna seçilmiştir.[1068]

2017 yılının kuşkusuz en önemli gelişmesi Erdoğan'ın Yunanistan ziyareti ve burada bölgenin gerçeklerini çeşitli güncellemeler ile ifade etmesidir. Bir Türk aktörün dahası devletin en üst kademesinin doğrudan ve açık bir şekilde Türk azınlığın sorunlarını hem Cumhurbaşkanı hem de Başbakanlarla görüşmelerde ifade etmesi Yunanistan'da güvenlik kaygılarını yeniden üst düzeye çıkarmıştır. Bu yıl içerisinde Ege'de yaşanan gerginlikler göz önüne alındığında Türkiye'nin Atina'ya yönelik şahin olarak okunabilecek siyaseti Yunan aktörlerin de ifadelerine yansımıştır. Azınlık ile ilgili olarak Yunan aktörlerin Lozan tartışması üzerinden 'Müslüman azınlıklar Lozan temelinde ülkede yaşıyor' ifadesi gayet net bir sonucu ortaya koymuştur. Batı Trakya'da yaşayan kişiler Türk değil Yunan ve Müslüman olarak tanınmaktadır. Ayrıca Lozan onlara bu ülkede yaşama hakkı vermektedir. Atina Türk kimliğini güvenlik tehlikesi gördüğü için AİHM kararlarının uygulanmamasına yönelik yasa değişikliği yaparken, eğitim alanında ise beklentilerin uzağında kalmaya devam etmiştir. Yeni dernek kurulmasında devlet güvenliği ve uluslararası anlaşmaların ihlal edilmemesine yapılan atıflar, Türk azınlığın hala bir tehlike ve sadece Müslüman

---

[1066] ABTTF, *ABD'nin 2016 Din Özgürlükleri Raporu'nda Yunanistan - 16.08.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5654&l=tr, (23.08.2018).

[1067] ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumuna yönelik nefret temelli saldırılar AGİT 2016 Nefret Suçları Raporu'nda - 21.11.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5708&l=tr, (23.08.2018).

[1068] Gündem, *Yunanistan İnsan Hakları Birliği'ne azınlıktan ilk yönetici*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3046, (23.08.2018).

kimliği ile varlığını sürdürmesine yönelik çalışmaları bir kez daha göstermiştir. Bu adımlar, yasalar veya siyasetler ile Türklerin kimliklerin uzaklaştırılarak güvenlik tehlikesi olması engellenmesi amaçlanmaktadır.

Bu başlık altında son olarak Türkiye'de 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleşen genel seçimlere kadar olan süreçte Batı Trakya'da yaşanan gelişmeler aktartılacaktır. 2018 yılı Türk azınlığın medeni hukuk ve dini hayatını etkileyen önemli bir değişikliğe şahit olmuştur. Çıkarılan yasa ile medeni hukuku ilgilendiren konularda, tarafların kabul etmesi halinde İslam Hukuku uygulanması kabul edilmiştir. Yasa taraflar arasında anlaşmazlık oluşması halinde ise Yunan Medeni Kanunu'nun da geçerli olması kabul edilmiştir.[1069] Çipras bu yasa amacın ülkede Hristiyan-Müslüman ayrımı olmadan tüm vatandaşların eşitliğinin güvence altına alınması olarak açıklamıştır.[1070] Yasaya azınlık toplumu ve Türk Dışişleri tepki göstermiştir. Konu ile ilgili olarak seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif, kaybedenin azınlık toplumu olduğunu belirtmiş ve yasa ile azınlığın Lozan Anlaşması'na bağlı bir hakkın elinden alındığını belirtmiştir.[1071] Türk Dışişleri, yasanın Batı Trakyalı bir soydaş tarafından AİHM açılan dava üzerine hazırlandığını ve Yunanistan'ın azınlıkla ilgili diğer AİHM kararlarını ayrım gözetmeden uygulamasını ve sivil toplum örgütleri ile ilgili isimleri bahane göstermeden, tescil kararının beklendiği ifade edilmiştir.[1072] Yunan Dışişleri ise bu açıklamaya yanıt olarak Batı Trakya'daki Müslüman azınlık ile ilgili düzenlemenin ülkenin iç meselesi olduğunu, Türkiye'nin kendi evinde olan meselelere odaklanması gerektiğini ifade etmiştir. Açıklamada Yunanistan'ın gönüllü olarak AİHS gibi özel anlaşmalara kendini adadığı ifade edilmiştir.[1073]

2018 yılında seçilmiş müftüler bir kez daha Yunan adaleti ile sıkça karşı karşıya getirilmiştir. Nisan ayında İskeçe seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete 2014 yılında yapmış olduğu bir konuşma nedeniyle 3 yılı ertelemeli olmak üzere 8 ay hapis cezasına

---

[1069] ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunun dini özerkliğine bir darbe daha! - 12.01.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5736&l=tr, (24.08.2018).
[1070] Stelyo Berberakis, ''Yunanistan Batı Trakya'da İslam hukukunu opsiyonel yapan yasayı onayladı'', *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42625588*, (24.08.2018).
[1071] Mehmet Hatipoğlu, ''Yunanistan'da kaybeden yine azınlık oldu'', *http://v.aa.com.tr/1028040*, (24.08.2018).
[1072] Gündem, *Türkiye Dışişleri Bakanlığı'ndan Yunanistan açıklaması*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3864, (24.08.2018).
[1073] Gündem, *Yunanistan Dışişleri Bakanlığı: "Bu bizim iç meselemizdir"*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3875, (24.08.2018).

çarptırılmıştır.[1074] Mart ayında ise Gümülcine seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif makam gaspı iddiasına üzerine dava açılmıştır.[1075] Mart ayında atanmış-seçilmiş müftü ayrımı azınlık basınına etkisi olmuştur. Atanmış müftüler Şinikoğlu ve Meço İskeçe'de yayın yapan Millet Gazetesi'nde başyazarının bir yazısında kendilerine hakaret ettiği iddiası ile başyazar ve gazete sahibine dava açmışlardır. Açılan dava Haziran ayında İskeçe Üç Hâkimli Ceza Mahkemesi'nde görülmüş gazete sahibi Cengiz Ömer ve başyazar Feyzullah Hasankaya 20'şer ay hapis cezasına çarptırılmışlardır.[1076]

2018 yılında derneklerle ilgili gelişmeler yaşanmıştır. Ocak ayında İTB azınlık dernekleri ile ilgili AİHM kararlarının uygulanmasını içeren yasaya dayanarak resmiyetinin iadesi için mahkemeye başvurmuş ve dava Şubat ayında görüşülmüş ancak henüz bir karar açıklanmamıştır.[1077] Ocak ayında ise kendilerini göçmen ve Müslümanları yakan, vuran ve öldüren olarak tanımlayan 'Krypetia' isimli bir grup Yunanistan Müslümanlar Derneği'ni telefonla arayarak tehdit etmiştir.[1078] Türklere yönelik nefret saldırı[1079] haberlerinin arka arkaya gelmesine neden olmuştur. Mayıs ayında İTB dış duvarlarına Türk azınlığın hedef alındığı küfür ve hakaretler yazılırken[1080], Mart ayında ise T.C. Ziraat Bankası Gümülcine Şubesi taşlı saldırı yapılmış ve saldırı öncesi gösteri yapan grup 'YPG'nın yanındayız' yazan kâğıtlar dağıtmıştır.[1081]

2018 yılının ilk yarısında Türk azınlık uluslararası raporlar ve kurumların gündeminde yer almaya devam etmiştir. Ocak ayında AK Parlamenterler Meclisi 2017

[1074] Birlik Gazetesi, *Müftü Mete 8 Ay Hapis Cezasına Çarptırıldı*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/14233-mueftue-mete-8-ay-haps-cesasina-carptilirdi.html, (24.08.2018).

[1075] Hürriyet, *Gümülcine müftüsüne 'makamı gasp' suçlaması*, http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/gumulcine-muftusune-makami-gasp-suclamasi-40765669, (24.08.2018).

[1076] Mehmet Hatipoğlu, ''Batı Trakya'da müftü atamasını eleştiren gazetecilere hapis'', *http://v.aa.com.tr/1168701*, (24.08.2018).

[1077] ABTTF, *Trakya İstinaf Mahkemesi'nde İskeçe Türk Birliği'nin davası görüşüldü - 13.02.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5762&l=tr, (24.08.2018).

[1078] Gündem, *Yunanistan Müslümanlar Derneğine ırkçı tehdit*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3892, (24.08.2018).

[1079] Daha detaylı bir okuma için bkz; Ali Hüseyinoglu-Alexandros Sakellariou, ''*Islamophobıa In Greece Natıonal Report 2017*'', *European Islamophobia Report 2017*, Derleyen: Enes Bayrakları-Farıd Hafez, SETA Yayınları, İstanbul 2018, s. 283-304.

[1080] Gündem, *İskeçe Türk Birliği duvarına küfürlü yazı yazıldı*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4466, (24.08.2018).

[1081] Batı Trakya Onlıne, *T.C. Ziraat Bankası Gümülcine Şubesi'ne saldırı*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/tc-ziraat-bankasi-gumulcine-subesine-saldiri.html, (24.08.2018).

İzleme Raporu ve raporla ilgili karar tasarısını kabul etmiştir. Raporda Türk azınlık ile ilgili iki karar yer almıştır. Meclis Yunanistan'ı Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşme ile Bölgesel Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı onaylaması çağrısı yapmış ve AİHM kararlarını uygulanmasını istemiştir. Meclis daha önce ifade edilen ve Şer-i Hukukun seçmeli hale gelmesini yasayı memnuniyetle karşıladığını ifade etmiştir. Raporda Batı Trakya Türkleri ile ilgili olarak Atina'nın ulusal azınlıkları tanımamasının yarattığı endişe ifade edilmiştir. 240 İmam Yasası ile okullarda seçmeli İslam dersi uygulamasından memnuniyet duyulduğu ifade edilmiştir.[1082] ABD kaynaklı 2017 Yunanistan İnsan Hakları Raporu ise Mayıs ayında açıklanmıştır. Raporda Türk toplumunun ayrımcılığa uğradığı, kimliğin ifade edilmesine ve sürdürülmesinde zorluklar olduğu ve Türk ile Türkçe kelimesi geçen derneklerin mahkemeler tarafından kayıt edilmediği yer almıştır. Bölgede eğitim alanında sorunlar olduğu ve sadece 2 adet çift dilli azınlık ortaokulu olduğu yer almıştır.[1083] ABD kaynaklı bir diğer rapor ise ABD Dini Özgürlükler Raporu'dur. Raporda geçen yıllar ile benzerlik taşımayan konu ise Şer-i Hukuk'un tercihe bağlı olacağı bir yasa hazırlığı olduğudur. Müftülükler ile ilgili olarak ise müftülüklerin modernizasyonu için Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı tarafından bir komisyon kurulduğu raporda yer almıştır.[1084] Nisan ayında ise İstanbul'da Dünya Müslüman Azınlıklar Zirvesi yapılmıştır. Zirveye Batı Trakya'dan seçilmiş İskeçe Müftüsü Ahmet Mete ile seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif katılmıştır.[1085] Türkiye'de seçim atmosferi içerisinde yaşanan bir gelişme ise Batı Trakya Türkleri'nin rahatsızlık duymasına neden olmuştur. Ak Parti Yalova Milletvekili Adayı Meliha Akyol'un bir konuşmasında ''*Batı Trakya'dan oradan buradan gelmiş ezik insanlar, kendilerini ifade edemeyen ...*''[1086] şeklinde ifadeleri basına yansımıştır. Türk azınlığına mensup kişi ve kurumlarca gelen tepkiler

---

[1082] Gündem, *Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nden Yunanistan'a izleme*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3934, (24.08.2018).

[1083] ABTTF, *ABD 2017 Yunanistan İnsan Hakları Raporu yayımlandı - 09.05.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5816&l=tr, (24.08.2018).

[1084] ABTTF, *ABD Dini Özgürlükler Raporu yayınlandı - 31.05.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5827&l=tr, (24.08.2018).

[1085] Gündem, *İstanbul'da "Dünya Müslüman Azınlıklar Zirvesi"*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4283, (24.08.2018).

[1086] Mynet, AK Parti'li Meliha Akyol'un sözleri büyük tepki çekti, https://www.mynet.com/ak-parti-li-meliha-akyol-un-sozleri-buyuk-tepki-cekti-110104202638, (24.08.2018).

üzerine Akyol yazılı bir açıklama yapmış ve ifadelerinin bağlamından kopartıldığını vurgulayarak özür dilemiştir.[1087]

Türk-Yunan ilişkilerinin etkisinde ise 2018 yılında etkisi bakımından öne çıkan en önemli olay azınlık toplumundan bireylerin kabul etmesi halinde İslam Hukuku uygulanmasını, anlaşmazlıklarda ise Yunan Medeni Kanunu'nun geçerli olmasını öngören yasa kabul edilmiştir. Her ne kadar yasanın amacının vatandaşların eşitliği amacı ile yapıldığı açıklansa da azınlık toplumunda yeni bir ikilem oluşturma amacı olduğu görülmektedir. Daha önemlisi bu kez toplumun içinde yaşanan bu ikilemin bireylere kadar indirgenebilecek olmasıdır. Her ne kadar azınlık toplumu ve Türkiye tepki verse de herhangi bir değişim olmamıştır. Yaşanan bu gelişme ilişkilerden bağımsız Yunanistan'ın Türk azınlığı hedef alan klasik ikililik oluşturma siyasetinin bir sonucudur. Yine azınlığın inancına ve temsilcileri bu dönem baskılar devam ederken ulusal güvenlik sorunu olarak görülen Türk azınlığa yönelik çeşitli gruplar tehditlere devam etmiştir.

3.5. 24 HAZİRAN SONRASI BATI TRAKYA

24 Haziran genel seçimleri Türkiye'de yeni yönetim modelinin hayata geçeceği bir seçim olması nedeniyle ayrı bir önem taşımıştır. Cumhurbaşkanlığı Yönetim Sistemi'ne geçen Türkiye'de parlamenter sistem kaldırılmıştır. Seçimler ile hem Cumhurbaşkanı hem de TBMM üyeleri seçilmiştir. Seçimler sonucunda Cumhurbaşkanlığı'na Recep Tayyip Erdoğan seçilirken, Cumhur İttifak'ını oluşturan AK Parti seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır.

Seçimler sonrası Türkiye'den ilk ziyaret Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Ersoy tarafından gerçekleştirilmiştir. Gümülcine'ye gelen Ersoy burada Seçilmiş Müftüler İbrahim Şerif ve Ahmet Mete ile görüşmüş, GTGB'inde azınlık temsilcileri ile bir araya gelmiştir. Mete daha sonra Dr. Sadık Ahmet'i anma törenine katılmıştır.[1088] 2018 yılının ikinci yarısında müftülerle ilgili gelişmeler arka arkaya

[1087] Birlik Gazetesi, Meliha Akyol Özür Diledi! , http://www.birlikgazetesi.net/haberler/14439-melha-akyol-oezuer-dled-.html, (24.08.2018).
[1088] Star, *Kültür ve Turizm Bakanı Ersoy Batı Trakya'da*, http://www.star.com.tr/politika/kultur-ve-turizm-bakani-ersoy-bati-trakyada-haber-1368032/, (24.08.2018).

yaşanmıştır. Temmuz ayının başında atanmış müftüler Şinikoğlu ve Meço'nun istifasının istendiği, Şinikoğlu'nun istifa çağrısına ret yanıtı verdiği azınlık basınında yer almıştır.[1089] Ay içerisinde müftü seçimi ile ilgili Kathimerini Gazetesi Erdoğan'ın Türk basınına Çipras'ın yeni bir sisteme geçileceğini ve müftü seçimini kaldırılacağını söylediğini belirtmiş ve müftü seçimi olacağını ifade etmiştir. Ancak işin bittiğini söyleyemeyiz demiştir.[1090] Konu ile ilgili açıklama yapan Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Dimitris Canakopulos Trakya'daki azınlığın dini ve sosyal hayatı ile ilgili konuların müzakere konusu olmadığını ve sadece Yunan devletini ilgilendiren konular olduğunu ifade etmiştir.[1091] Ağustos ayında müftülerle ilgili yasa tasarısı meclise gelmiş ve kabul edilmiştir. Buna göre müftüler yargı yetkisi nedeniyle diğer hâkimler gibi 67 yaşında emekli olacaklar, yasanın onaylanması ile atama ile gelen iki müftü iki ay içinde emekli olacaklar ve yerlerine geçici olarak müftü naibi atanacaktır.[1092]

2018'in ikinci yarısından derneklerle ilgili gelişmeler devam etmiştir. Temmuz ayında derneklerle ilgili çıkan yeni yasaya dayanarak dava açan İTB davası görülmüştür. Trakya İstinaf Mahkemesi, yeni yasayı dikkate almamıştır. Mahkeme gerekçe olarak yasanın kabul tarihinden önce AİHM kararının iç hukuka başvuru yapan davaları kapsamadığını ifade etmiştir.[1093] Böylelikle bir kez daha İTB davası AİHM kararı ve yeni yasaya rağmen açılamamıştır. Konu ile ilgili gelen soru üzerine açıklama yapan Türk Dışişleri Sözcüsü Hami Aksoy, Türk azınlığın örgütlerin isim ayrımı yapılmadan tescil edilmesini ve AİHM kararlarının uygulanacağı bir düzenleme yapmasını Yunanistan'dan beklendiğini ifade etmiştir.[1094]

2018 yılının ikinci yarısında azınlık dini hayatına ve değerlerine saldırılar tüm hızı ile devam etmiştir. Temmuz ayında Rodop/Yassıköy'de camiye saldırı yapılmış,

---

[1089] Gündem, *Tayinli müftünün istifası istendi*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4604, (24.08.2018).
[1090] Gündem, Müftülük seçimine yeşil ışık, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4654, (24.08.2018).
[1091] Gündem, *"Müftülük seçimine yeşil ışık" haberlerine Canakopulos'tan açıklama*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4664, (24.08.2018).
[1092] Yorgo Kırbaki, ''Batı Trakya'da tayinli müftülere zorunlu emeklilik'', *hry.yt/6Wy3c*, (24.08.2018).
[1093] ABTTF, *Trakya İstinaf Mahkemesi'nden İskeçe Türk Birliği'ne red! - 10.07.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5844&l=tr, (24.08.2018).
[1094] Posta, *Dışişleri Bakanlığı'ndan Yunanistan'a tepki*, bit.ly/2Jcpm8w, (24.08.2018).

cami duvarına Türkiye aleyhinde küfürler yazılmıştır.[1095] Kurban Bayramı'nda ise polis hayvan pazarını basmış ve pazarı dağıtmıştır. Suç duyurusu sonucu harekete geçildiği belirtilmiş ve hayvan satıcılarına yüksek para cezaları kesilmiş, kurban alanların ise kurbanlarını zorunlu olarak iade ettirilmiştir.[1096] Konu ile ilgili olarak yorum yapan Hakan Çavuşoğlu, Müslüman Türk azınlığın dini özgürlüklerine saldırılara bir yenisi daha eklendiğini, alıcı ve satıcıların mağdur edildiği ve bu tutumun kabul edilemez ve kaygı verici olduğunu ifade etmiştir.[1097]

Eylül ayında müftülük ve eğitim alanında yaşanan gelişmeler öne çıkmıştır. Ağustos ayında açıklanan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi taslak metnine göre aile ve miras hukukunda devlet mahkemeleri ile müftülükler arasında tercih yapılmasına yer verilmiştir. Azınlık toplumuna bir kez daha danışılmadan hazırlanan kararname ve hem azınlık hem de Türkiye'den tepkilere neden olmuştur.[1098] Eğitim alanında ise Türk toplumun bu ay tepkilerini fiili olarak gösterdiği bir dönem olmuştur. Türk azınlık ilkokullarında yaşanan Yunanca kitap sorunu nedeniyle başlayan eylemlerde öğrenciler derslere girmemiştir. Kitapların eski ve yetersiz olması tepkilerin ana nedenini oluşturmaktadır.[1099] Türk azınlığın bu eylemine İskeçe'de 40, Gümülcine'de ise 8 okul Türk azınlık okulu katılmıştır.[1100] Bir diğer gelişme İskeçe Muzaffer Salihoğlu Okulu ile ilgili yaşanmıştır. İskeçe Muzaffer Salihoğlu Özel Azınlık Ortaokulu ve Lisesi yapılan değişiklik ile özel okul olma statüsünden çıkarılmıştır. Bu durum okul diğer azınlık okulları ile aynı statüye kavuşmasını sağlamıştır. Değişim ile okulda encümen seçimlerinin yapılması gerekmektedir. Seçime kadar ise okulun

---

[1095] Birlik Gazetesi, *Yassıköy'de Camiye Çirkin Saldırı*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/14476-yassikoeyde-camye-crkn-saldiri.html, (24.08.2018).

[1096] ABTTF, *Gümülcine'de kurban pazarının polis tarafından basılarak dağıtılmasını kınıyoruz! - 21.08.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5857&l=tr, (24.08.2018).

[1097] Gündem, *Hakan Çavuşoğlu: "Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın dini özgürlüklerine ilişkin bu tutum kaygı vericidir",* http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4806, (24.08.2018).

[1098] Konu ile ilgili açıklamlar için bkz, ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunun dini özerkliği yok ediliyor! - 03.09.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5859&l=tr, (01.10.2018). ; Yeniçağ, *Yunanistan'nın 'Batı Trakya Türk Azınlığı' kararnamesine tepki*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistannin-bati-trakya-turk-azinligi-kararnamesine-tepki-204773h.htm, (01.10.2018). ; Gündem, *Ömer Çelik: "Yunan makamlarının bundan vazgeçmesini bekliyoruz"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4873, (01.10.2018).

[1099] ABTTF, *Batı Trakya'daki Türk azınlık ilkokullarında daha iyi bir eğitim için eylemler - 27.09.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5868&l=tr, (01.10.2018).

[1100] İfade edilen okul sayısı 1 Ekim 2018 itibariyle olan sayılarıdır. Gündem, *İskeçe'de 40, Gümülcine'de 8, toplam 48 Türk azınlık okulu eylemde!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4956, (01.10.2018).

müdür, müdür yardımcısı ve okul aile birliği başkanının olduğu kurul tarafından yönetileceği ifade edilmiştir.

Ekim ayında eğitim ve Atina'nın cezalandırıcı bakış açısı gündeme gelmiştir. Eylül ayında kitap sorunu nedeniyle yapılan eylemler 10 gün boyunca devam etmiş, eyleme katılan okulların encümen heyetleri yaptıkları toplantı sonucunda 3 Ekim'de okulların açılmasına karar vermiştir.[1101] Bu eylemlerin bir yansıması olarak Yunanistan Eğitim, Araştırma ve Din İşleri Bakanı Kostas Gavroğlu ve Batı Trakya Türk azınlık üyesi milletvekillerinin görüşmeleri sonucunda Türk azınlık ilkokullarında Yunanca müfredat için komisyon kurulması sağlanmıştır. Bir diğer sonuç Yunanca ders kitaplarının yayınlanan genelge ile azınlık okullarında yardımcı ders kitabı olarak kullanılmasına karar verilmesidir.[1102] Ay içinde azınlık eğitim alanında öne çıkan konu, İskeçe'ye 35 yıl aradan sonra 'kontenjan öğretmeni' gönderilmesi olmuştur.[1103] Atina'nın cezalandırıcı bakış açısı Ekim ayında bir kez daha gündeme gelmiştir. Ayın başında eski GTGB başkanı Koray Hasan'a birlik binasında izinsiz tadilat yaptığı gerekçesi ile 6 ay hapis cezası ve 5000 Euro para cezası verilmiştir.[1104] Ayın son günlerinde ise seçilmiş İskeçe Müftüsü Şerif, Türkiye'nin Gümülcine Başkonsolosluğu'nda 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü'nde yapmış olduğu konuşmada halkı ayrıştırma ve şiddete teşvik ettiği iddiası ile soruşturma açılmış ve emniyette ifade vermiştir.[1105]

Yılın son ayları ise Türk azınlık için eğitim ve dini alanda yaşanan gelişmeler ile geçmiştir. Kasım ayında 15 Temmuz ile ilgili olarak yaptığı bir konuşma nedeniyle seçilmiş Gümülcine Müftüsü Şerif 'halkı ayrıştırma ve şiddete teşvik etme iddiası' ile ifadeye çağrılmıştır.[1106] Bir diğer gelişme ise Yunanistan Eğitim, Araştırma ve Din İşleri Bakanlığı'nın dini cemaatlerin 1955 yılından önce mevcut olan ibadet yerleri

---

[1101] Gündem, *Encümen heyetleri eylem yapan okulların açılmasına karar verdi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4973, (02.11.2018).
[1102] ABTTF, *Batı Trakya'daki Türk azınlık ilkokullarındaki eylemler amacına ulaştı - 22.10.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5876&l=tr, (02.11.2018).
[1103] Gündem, *İskeçe'ye yıllar sonra 'Kontenjan Öğretmeni'*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/5016, (02.11.2018).
[1104] ABTTF, *İzinsiz tadilat suçlamasıyla Koray Hasan'a hapis ve para cezası! - 03.10.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5870&l=tr, (02.11.2018).
[1105] Gündem, *Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif polise ifade verdi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/5083, (02.11.2018).
[1106] ABTTF, *Gümülcine Faziletli Müftüsü İbrahim Şerif bir kez daha ifadeye çağrıldı!*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5880&l=tr, (19.01.2019).

için izin çıkartılmasına yönelik bir genelge yayınlaması olmuştur.[1107] Eğitim alanında yılın son aylarında Gümülcine Medresesi önce çıkmıştır. Medresenin encümen heyeti ders programında Türkçe derslerinin azaltılması ile ilgili olarak durumun kabul edilemez olduğu, yeni programın kabul edilmeyeceği, medresinin dini eğitim verdiğini ve kurumun özelliğini sağlayan derslerin sayısının azaltılmasının kurum kimliğini yok edeceği ifade edilmiştir. Açıklamada hak aramak için hiçbir yasal eylemden çekinilmeyeceği yer almıştır.[1108] Kasım ayında yapılan bu açıklamanın ardından Aralık ayında ise medrese öğrencileri ilk olarak iki günlük uyarı ardından süresiz ders boykotuna başlamışlardır.[1109] Uluslararası alanda ise Batı Trakya Türk azınlığı Kasım ve Aralık ayında gündeme gelmiştir. Kasım ayında açıklanan AGİT 2017 Nefret Suçları Raporu'nda Türk azınlık ile ilgili değerlendirmeler yer almıştır. Raporda Türk azınlığın ve değerlerinin doğrudan hedef alındığı olaylara yer verilmiştir.[1110] Aralık ayında ise AK Bakanlar Komitesi Türk azınlığın örgütlenme özgürlüğü ile ilgili olarak almış olduğu kararların üzerinden 10 yıl geçmesine rağmen uygulanmadığını, Yunan makamların hızlı bir şekilde sonuçlandırmasını ve ülke içerisinde ilgili davalar hakkında bilgi verilmesini istemiştir.[1111]

2018 yılının ikinci yarısı son yıllarda Türk azınlığı Yunan devletinin öngörmüş olduğu şekilde dizayın etmeyi amaçlayan siyasete uygun bir şekilde ilerlemiştir. Devletin Türl azınlığı kendi kriterlerine göre düzenleme amacı ulusal güvenlik sorunu olarak gören bir düşüncenin sonucu olmakla beraber güvenlik sorunu olma ihtimalini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Yüksek politika konusu olan Türk azınlık bu yılda temel hak ve özgürlüklerinin kullanılması adına olumlu bir gelişme yaşamadan 2018 yılını bitirmiştir.

[1107] ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunun tarihi cami ve mescitleri için faaliyet izni çıkartılması şartı getiriliyor*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5883&l=tr, (19.01.2019).

[1108] Gündem, *Gümülcine Medresesi Türkçe derslerin azaltılmasına karşı çıkıyor*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/5128, (19.01.2019).

[1109] Birlik Gazetesi, *Gümülcine'de Medrese-İ Hayriye Öğrencileri Dersleri Süresiz Boykot Etme Eylemi Başlattı (Video İzle)*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/15126-guemuelcnede-medrese-hayrye-oerencler-dersler-sueresz-boykot-etme-eylem-balatti.html, (19.01.2019).

[1110] ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunu hedef alan nefret temelli saldırılar AGİT 2017 Nefret Suçları Raporu'nda*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5887&l=tr, (19.01.2019).

[1111] ABTTF, *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Yunanistan'ı bir kez daha uyardı - 11.12.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5897&l=tr, (19.01.2019).

SONUÇ

Tarih, toplumların düşünce dünyasının oluşmasında önemli etkenlerden biridir. Türk-Yunan ilişkilerinde ise günümüz algılarını 1071 Malazgirt Savaşı'na kadar geri götürmek mümkündür. Bizans İmparatorluğu'nun Büyük Selçuklu Devleti tarafından yenilmesi Anadolu topraklarının Türk yurdu olmasını sağlamıştır. Toplumlarda mevcut olan bu bilgi daha sonra İstanbul'un fethi, Yunan İsyanı ve Türk Ulusal Mücadelesi gibi süreçlerle desteklenmiştir. Yaşanan olaylarda karşı karşıya gelen devletler ve toplumlar bugün mesafeli ilişkilere sahip olmakla beraber güvenlik eksenli bir yaklaşıma sahiptir.

Osmanlı Devleti'nin genişlemesi ile Batı Trakya'ya gelen Türkler burada kalıcı olmuş, devletin çekilmesine rağmen bölgede kalmaya devam etmişlerdir. Ancak yukarıda ifade edilen bilincin bir sonucu olarak Batı Trakya Türk azınlığı çalışmada ifade edildiği üzere sürekli olarak hak ihlalleri yaşamaya devam etmektedir.

Yunan İsyanı ile Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden çekildiği dönemde Türk-Yunan ilişkilerine bakıldığında 19.yüzyıl ve 20.yüzyılın başında ulusal güvenlik, göreli kazanç ve devletin bekası temelli bakış açısının egemen olduğu görülmektedir. Bu dönem uluslararası ilişkilerde askeri, siyasi ve ekonomik olarak güçlü olan toplumların ve devletlerin daha net sonuç aldığı görülmüştür. Tüm bu sonuçları elde ederken temel çıkış noktası ise dengeleme yöntemlerinden biri olan savaş olmuştur. Yüksek politika konularında ise zayıf devlet ve toplumların daha fazla kayba uğradığı görülmüştür. Güçlü devletlerin ise diplomasiyi tercih ettiği dönemlerde ise bu tercihinde kendi çıkarlarını sağlanma amacı olduğu görülmüştür.

Osmanlı Devleti'ne yönelik hedefleri olan devletler kendi ulusal çıkarlarına bağlı olarak bağımsızlık sürecinden itibaren savaş veya dış dengeleme yoluyla uluslararası ortamın duruma göre Yunanistan'ı desteklemiştir. Yunanistan'ı desteklerken, bu ülkenin genişlemesini ve iç siyasetini kendi çıkarlarına göre olmasını da sağlamışlardır. Bu durum Balkan Savaşları ve Dünya Savaşları'nda da bu şekilde gerçekleşmiştir. Büyük güçlerin etkisinde Osmanlı Devleti'ne yönelik izlemiş olduğu diplomasi ve dengeleme siyasetleri sonucunda Yunanistan'da Türkler/Müslümanlar kalmıştır. Bu grupların korunması adına 1881 İstanbul Antlaşması ile başlayan

azınlıkların korunması süreci Lozan Barış Antlaşması son halini almıştır. Türk Ulusal Mücadelesi sonrasında ortaya çıkan Lozan Barış Antlaşması iki ülke ve azınlıkları için yeni bir dönemin başlangıcı olurken, savaş yoluyla dengeleme adımlarının atılması sürecini geride bırakmıştır. Ancak iki savaş arası dönemde Türk aktörler çeşitli konuları ulusal güvenlik üzerinden okumuş ve söyemleri ile ifade etmiştir. Yunanistan ise izlemiş olduğu siyaset ile Ankara'nın çıkarlarına aykırı ve güvenlik ikilemi yaratacak bir siyaset izlemiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde ise iki ülkenin aynı kutupta olmasına rağmen, öncelikle Kıbrıs daha sonra Ege, azınlıklar, doğal kaynakların paylaşımı, karasuları, hava sahası, terör örgütlerinin desteklenmesi gibi birçok konuda sorunların doğmasını sağlamıştır. Soğuk Savaş döneminde dahi bu iki ülke ulusal çıkarların korunması adına sert adımlar atmaktan geri durmazken, dönemin uluslararası siyaseti gelişmelerin sıcak bir çatışmaya dönmesini engellemiştir. Türkiye devletin çıkarları ve güvenliğinin riske girmemesi adına Atina'ya karşı dönem dönem sert politka izlemekten kaçınmamış, yüksek politika konularında ödün vermemiştir. Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekâtı ile Kardak Kayalıkları'na yönelik attığı adımlar bu bakış açısına örnektir. Türk-Yunan ilişkilerinde savaşların bittiği ve siyasi ilişkilerin gündemde olduğu Lozan Barış Antlaşması'ndan itibaren, Yunanistan'ın dönem dönem ülkenin çıkarlarına yönelik adımlar atmasına rağmen, Türkiye'nin diplomasi ile yüksek politika konularını çözmeyi hedeflediği görülmüştür. Özellikle karasuları ve hava sahası konusunda Türkiye'nin olumlu ve çözüme yönelik mesajları Yunanistan'ın sınırlarını genişletme veya çeşitli bahaneler ile uluslararası toplumun desteğini alarak kendi lehine çözme üzerine kurulmuştur. Yunanistan yönetimi bu adımlarda uluslararası hukuka dayandığını iddia etmekle beraber, her dönem Türkiye kaynaklı güvenlik sorunu olduğunu ifade etmiştir. Bu bir bakış açısından Türkiye'ye karşı dış dengeleme ihtiyacına yönelik bir meşruiyet aradığını ve uluslararası toplumun desteğini alma çabası olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışma kapsamında en önemli çıkarımlarından biri Yunanistan'ın bağımsızlığından 2002 yılına kadar olan dönemde Türk-Yunan ilişkilerinden Batı Trakya Türk azınlığının direkt veya dolaylı olarak etkilendiği sonucudur. Bu etki ise Türk azınlık üzerinde devletin meşru gücünü sonuna kadar kullanması ile görülmüştür. Daha geniş bir bakış açısı ile bakıldığında azınlık toplumu üzerinde sürekli olarak

mevcut olan devletin tüm fonksiyonlarını kullanmasının iki nedeni vardır. İlk olarak, Türk-Yunan ilişkilerinde yaşanan gelişmeler, ikinci olarak ise Yunanistan'ın Türk azınlığı sürekli olarak bir ulusal güvenlik sorunu olarak görmesi ve buna yönelik çeşitli uygulamalarda bulunmasıdır. Realist teori açısından incelendiğinde Yunanistan'ın Türk azınlığa Soğuk Savaş döneminde yüksek politika konusu olarak görmesi sonucunda devletin güvenliği ve çıkarlarının korunması adına haklarını ihlal etme veya engelleme üzerine bir politika izlediğidir. Bu politika ise Yunanistan'ın genişlemesi ile ülke sınırları içinde kalan Türklerin, 1881 İstanbul Antlaşması ile başlayan korunmasına yönelik adımların, Lozan Barış Antlaşması ile garanti alınmasına rağmen sürekli ve sistemli olarak hak ihlali, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması veya askıya alınması, sistemli göç, kimlik inkârı, örgütlenme ve dini özerkliğin yok edilmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Yunanistan'ın azınlık üzerinde izlediği siyasetin uluslararası örgütler ve kurumların etkisi ile yumuşama göstereceği şeklinde düşüncelerin oluşmasına neden olmuştur. Yeni azınlık politikası ise Yunanistan'ın Türk azınlığın sorunlarını çözülmesine ve temsilcilerine bakış açısının Türk-Yunan ilişkilerinde yüksek politika konularında izlenen söylem olarak kalma özelliği taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yeni azınlık politikasının ilan edilmesine rağmen 1990'lı yıllarda iki ülke arasında neredeyse yüksek politika konularının neredeyse sıcak çatışmaya varacak olması veya doğal afetlerin gündeme gelmesi azınlık üzerinden olan hafifletilmiş olan baskının sabit bir şekilde devam etmesini sağlamıştır.

Her ne kadar azınlık politikasının ilanı ile 2002 arası dönemin kökleşmiş olan sorunların çözülmesi adına kısa bir zaman olsa da atılan adımların, azınlığın temel sorunlu alanlarının çözülmesine bir etkisi olmadığı da görülmüştür. Azınlık üyelerinin en temel hakkı olan eğitim alanında her ne kadar üniversiteye girişte bir kota uygulamasına geçilse bile aynı azınlık toplumun çift dilli anaokulu beklentisine yanıtsız kalmıştır. Azınlığa yönelik yeni siyaset ilan edilmesine rağmen Türk isimli derneklerin kurulması, varlığını sürdürmesi veya hukuksal süreçlerinin olumlu bir şekilde sonuçlanması sağlanmamıştır. Uluslararası toplumun hazırlamış olduğu çeşitli raporlara rağmen köklü bir değişim olmaması, bir tespitin yapılmasını sağlamıştır. Yunanistan Soğuk Savaş sonrası Türk azınlığa bakış açısında sorunları kendi ulusal çıkarlarına yönelik çözülmesini amaçlayan bir siyaset izlerken, 1990-2002 arasında

atılacak olan ve 2002 sonrasında hâkim olacak olan Türk azınlığın yaşadığı sorunların reddedilmesi ve toplumdan bireye doğru ikililik yaratılmasını hedefleyen bir siyaset uygulamaya geçecektir. Bu ise bir gerçeğin görülmesini sağlayacaktır. Her ne kadar iç ve dış siyasette değişimler olsa dahi Yunanistan'ın devlet olarak Türk azınlığı bir güvenlik tehlikesi olarak gördüğüdür.

Tüm bu tespitlerin yapılmasının ardından 2002-2018 dönemi realizm teorisi açısından incelendiğinde Türk-Yunan ilişkilerinde alçak politika konularında gelişmeler ve ilerlemeler olduğu ancak yüksek politikalar konusunda herhangi bir gelişme olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin AB'ye üye olma amacı öncelikle Yunanistan'ın daha sonra AB üyesi diğer devletlerin Türkiye aleyhine istekleri için bir çıkış noktası olmuştur. Bu çıkış noktası ise realizmin devletlerin çıkar temelli baktığı görüşünü doğrular niteliktedir. Bu dönemde Türkiye dış politikada ortaya koymuş olduğu 'komşularla sıfır sorun' anlayışı bağlamında mevcut güvenlik sorunları veya tehditlerini Morgentahu ile benzerlik taşıyan diplomasi ve diyalog ile çözmeyi amaçlamıştır. Türkiye bu adımları uluslararası siyasette ulusal çıkarlarını maksimize etmeyi amaçlamıştır. Yunanistan ile bu anlayış çerçevesinde ilişkilerin gelişmesi amaçlanırken, içeride Rum azınlık ile ilgili olarak önemli kararlara imza atmıştır. Kıbrıs, karasuları, Ege'de tartışmalı bölgeler gibi konularda diplomasi ve diyalog yolunu öneren Türkiye göreli kazanç yerine kazan-kazan politikasına yakın bir siyaseti amaçlamıştır. Ortaya koyulan bu siyasi vizyon alçak politika konularında olumlu gelişmelere neden olmuştur. Bu durum ise Türkiye ve Yunanistan ikili ilişkilerinde yeni bir anlayışı ortaya koymuştur. Bu süreçte Yunanistan, Türkiye ile ilişkilerde diplomasi ve diyaloğun esas olduğu adımları desteklemiştir. Ancak Türkiye'yi ve Türk azınlığı ulusal güvenlik sorunu görmesi nedeniyle bu süreçte farklı bir siyaset izlemiştir. Atina olumlu mesajlar verirken Türkiye'nin AB üyelik isteği ile Ankara'ya yönelik siyasetini birleştirmiş ve ulusal güvenlik sorunlarını ve çıkar çatışmalarını kendi lehine çözmek istemiştir. Türkiye'nin Rum azınlığa yönelik politikasını ise olması gereken olarak görürken, adımları bir şekilde yetersiz görmüş ancak benzer adımları Türk azınlık için atmamıştır.

Türkiye'de hükümetin seçimlerden güçlü bir şekilde çıkması ve Yunanistan finansal krizi iki ülke arasında 2011 sonrası ilişkilerde yeniden güvenlik temelli tartışmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu süreç özellikle Doğu Akdeniz'de ve Ege

Denizi'nde enerji kaynakları nedeniyle her adımın güvenlik tehlikesi olarak görülmesini sağlamıştır. Bu anlayış güvenlik ikilemi ve göreli kazanç anlayışlarının daha etkin olmasını sağlamıştır. Bu noktada ifade edilmesi gereken bir başka nokta ise iki ülke toplumunun önemli bir kısmının bir diğer devleti ulusal güvenlik tehlikesi olarak görmesi ve atılacak olan herhangi bir adımın desteklenmeye hazır olduğudur. Bu durum daha önce ifade edilen algıların en kadar etkili olduğu göstermektedir. Türkiye, iki ülke arasında ilişkilerden bağımsız, Rum azınlığa yönelik birçok alanda yenilikler ve hakların iadesi uygulamalarına imza atarak azınlık üyelerini güvenlik tehlikesi olarak görmediğini ortaya koymuştur.

2002-2018 döneminde her ne kadar Türk-Yunan ilişkilerinde özellikle 2011 yılına kadar yüksek politika konularının diplomasi ile çözülmesi amaçlansada Türk azınlığa ilişkilerin yansıması etkin bir şekilde olmamıştır. Daha önce ifade edildiği üzere burada Yunanistan devlet olarak Türk azınlığı güvenlik tehlikesi görmesi etkilidir. İlişkilerin nispeten olumlu olduğu süreçte Yunanistan Türk azınlığa yönelik geleceğe yönelik olumlu mesajlar ve sorunların bilindiğin ifade edilmesi üzerine olmuştur. Ancak sorunların Yunanlı yöneticiler tarafından bilinmesi çözüm için yeterli olamamıştır. Hem azınlığa ve hem Türkiye'ye karşı sabit olan bakış açısı, Rum azınlık ile karşılaştırıldığında temel hakların iade edilmesini dahi sağlamamıştır.

Ulusal güvenlik, ulusal çıkar, göreli kazanç ve güvenlik ikileminin dönem dönem ağırlık kazandığı 2002 sonrası Yunan azınlık politikasında azınlık toplumu arasında çatlakların oluşmasını sağlayacak adımlar atılmış ve mevcut ikililiklerin artması amaçlanmıştır. Böylelikle kendi içerisinde sorunlar yaşayan Türk azınlığın ulusal güvenlik tehlikesi olmaktan çıkması amaçlanmıştır. Bir örnek ile açıklanırsa, bir önceki başlık da detaylı bir şekilde ele alınan müftü seçimi kaynaklı yaşanan çift başlılık 2016 sonrasında Yunan Medeni Yasası'nın azınlık için seçmeli hale getirilmesi ile bir başka alanda daha azınlık arasında ayrışma amaçlanmıştır. Bu adım hem dini özerkliği etkilerken hem de toplumsal çift başlılıktan bireysel olarak çift başlılık içerisinde kalınmasını amaçlamıştır. 2011 sonrasında ise Atina'nın Türk azınlığa yönelik politikasında azınlığa ait mevcut alanlarda daraltılmaya gidilmiştir. Burada ise Türkiye olan ilişkilerin yeniden istikrarlı bir şekilde gerilmesi etkilidir. Doğu Akdeniz'de ve Ege'de yaşanan sorunların gerginliği arttığında ise Yunanistan

yönetimi çeşitli bahaneler ile okulları kapatırken, Türk azınlığa yönelik siyasi aktörler ile kitlelerin ithamlarını durdurmaya yönelik kararlı adımlar atmamıştır.

Tüm bu tespitlerin ardından sorunların çözümü adına akademik bir katkı vermek önemlidir. Türk azınlığın haklarının iadesi, yaşam koşullarının iyileşmesi için en büyük katkıyı Yunan devletinin değil teorinin daha az önemli gördüğü uluslararası aktörler ve kuruluşların etkili olacağı vurgulanmalıdır. Özellikle Atina'nın AB üyesi olması bu açıdan hem Türk azınlık hem de Türkiye açısından değerlendirilmelidir. Ancak ifade edilen siyaset izlenirken Türk azınlığın devletine ihanet eden veya ayrılıkçı talepleri olan bir grup olarak yansıtılmaması gerekmektedir. Bu süreçlerin yürütülmesinde ise Türk azınlık temsilcilerinin söylemleri önem kazanmaktadır.

Türk-Yunan ilişkilerinde sorunların çözümünde ve ilişkilerin iyileşmesinde iki ülke siyasilerinin ilişkileri 3.tarafların müdahalesinden uzak tutması ve diyalog yoluyla çözmesi gerekmektedir. Ancak Ege ve Kıbrıs gibi yüksek politika konularında sorunların çözümünün zor olduğu net bir şekilde ifade edilmelidir. Bu zorluğun temel bir nedeni de mevcut uluslararası aktörlerin çoğunluğunun desteğini Yunanistan'a veriyor olmasından kaynaklanmaktadır. İki ülke arasında sorunların çözümü için bazı temel şartların sağlanması gerekmektedir. Karşılıklı güvenlik ikilemi ve göreli kazanç algısının kalkması, Atina'nın başta Ege adaları dâhil olmak üzere Türkiye aleyhine yayılımcı amaçlarından vazgeçmesi temel şartlar arasında yer alabilecek konular arasındadır.

Türk azınlığın ise üzerine düşen görevleri düşünülmektedir. Öncelikle hak arama bilinci azınlık toplumu içerisinde tüm bireyler arasında yaygınlaşmalıdır. Azınlık üyeleri asimile olmadan Yunanistan içerisinde daha fazla entegre olmaya çalışmalı, yaşanacak zorluklara karşın ise hak arama bilinci ile bireysel ve toplumsal olarak harekete geçmelidir. Eğitim ve azınlığın değerleri burada bireyin ve toplumun yol almasında etkili olacaktır. Her ne kadar Yunanistan uluslararası kararları tanımasa veya yoksaysa dahi tarihe not düşmek adına hakların ülke içinde ve dışında aranması gerekmektedir. Tüm engellemelere rağmen örgütlenme çalışmaları devam etmeli ister sosyal ister dini alanda devletin oluşturacağı ikililiklerin Türk azınlık toplumu üzerinde etki yapmasına izin verilmemelidir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akın, Veysi, ‘‘Yunanistan’ın Türk Azınlığı Vatansızlaştırma Politikası: ‘‘Batı Trakya Türkleri’nin Haymatlos/Vatansızlık Sorunu’’, *I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi*, Derleyen: Özkan Hüseyin-Feyyaz Sağlam, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005.

Aksu, Fuat, *Türk-Yunan İlişkileri İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*, SAEMK Araştırma Projeleri Dizisi, Ankara 2001.

Akün, Verde Neslihan, ‘‘Uluslararası Ekonomi Hukuku’’ , *Uluslararası Hukuk II*, Der. Ayşe Nur Tütüncü-Elif Uzun, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2013.

Alioğlu, Cafer, *Batı Trakya Davası’nın Avrupa Cephesi 1982-1994*, İnal Ofset Matbaacılık, 1988.

Ali, Rahmi ve Hüseyinoğlu, Tevfik, *(1946-1949) Yunan İç Savaşı’nda Batı Trakya Türk Azınlığı*, BAKEŞ Araştırma Dizisi, 1. Basım, Gümülcine 2009.

Arı, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 7.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2011.

Aydın, Mustafa, ‘‘İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, 1939-1945’’ , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

Balcı, Ali, *Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*, Etkileşim Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2013.

Balcı, Ali, ‘’Türkiye’nin Yunanistan Politikası 2011’’, *Türk Dış Politikası Yıllığı 2011*, Ed. Burhanettin Duran-Kemal İnat-Ali Resul Usul,1. Baskı, SETA Yayınları, İstanbul 2012.

Balcı, Ali, ‘‘Realizm’’, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Derleyen: Şaban Kardaş-Ali Balcı, 4.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2015.

Bağcı, Hüseyin, Sabır Güler, Sabır, ‘‘Ak Parti İktidarının Başlangıç Yıllarında Türk Dış Politikası (2002-2007)’’, *Türk Dış Politikası-2*, Ed. Kemal Yakut-M. Murat Erdoğan, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Ankara 2013.

Baş, Hakan, *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, 1. Baskı, Umay Yayınları, İzmir 2005.

Batıbey, Kemal Şevket, *Batı Trakya'da Teneke İle Alarm Ve Bulgarlar Geldi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1976.

Batı Trakyalılar Derneği, *Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları Ve Belgeler*, Şafak Matbaası, Ankara 1987.

Baykal, Sanem-Arat, Tuğrul, ''AB'yle İlişkiler'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Baykal, Sanem, ''Ek Protokol Deklarasyonu'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Cin, Turgay, ''*3647 Sayılı Ve 2008 (3647/2008) Tarihli Yunanistan Vakıflar Yasası Ve Uygulamaları*'', Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu, 2012.

Cin, Turgay, *Türk Yunan İlişkilerinde İki Eski Başkent: Gümülcine-İstanbul*, Orion Kitabevi, Ankara 2009.

Cin, Turgay, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği (Müftülük Meseleleriyle İlgili Yunan Yargıtay ve Danıştay Kararları ve Diğer Belgeler)*, Orion Kitabevi, Ankara 2009.

Cem, İsmail, *Türkiye, Avrupa, Avrasya Strateji, Yunanistan, Kıbrıs*, C. 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.

Clogg, Richard, *Yunanistan'ın Kısa Tarihi*, 1. Baskı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2015.

Dayıoğlu, Ali, ''Yunanistan'la İlişkiler'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Demirbaş, H. Bülent, *Batı Trakya Sorunu*, Arba Yayınları, İstanbul 1996.

Ediz, İsmail, *Diplomasi ve Savaş İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali 1919-1922*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2015.

Erdoğan, M. Murat-Bağcı, Hüseyin- Kundakcı, F. Seda, *TBMM Tutanaklarında Türk-Yunan İlişkileri ‘‘Avrupalılaşma’’: 1994-2006*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2008.

Emiroğlu, Hüseyin-Kayalak, Turgay, ‘‘Türkiye’nin Balkan Politikası 2009’’, *Türk Dış Politikası Yıllığı 2009*, Ed. Burhanettin Duran-Kemal İnat-Muhittin Ataman, 1. Baskı, SETA Yayınları, Ankara 2011.

Fırat, Melek, ‘‘Yunanistan’la İlişkiler’’ , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

Fırat, Melek, ‘‘Yunanistan’la İlişkiler’’ , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 2, 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

Galip, Salahaddin, *Batı Trakya’da Yazabildiklerimden*, Kastaş Yayınevi, 1 Baskı, İstanbul 1998.

Gönlübol, Mehmet-Sar, Cem, ‘‘1919-1939 Dönemi’’, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, 5. Baskı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.

Görgülü, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2014.

Gökçen, Salim, *Ortodoks Üçgeni Yunanistan, Patrikhane ve Pontus*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2014.

Gökçen, Salim, *Türkiye’de Rum- Yunan Vahşet ve Terörü*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2010.

Gül, Abdullah, *Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları*, T.C. Dışişleri Yayını, Ankara 2017.

Güven, Dilek, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2014.

Hacısalihoğlu, Mehmet ve Özcan, Gencer ,‘‘Balkanlarda Yer İsimlerini Değiştirme Siyaseti: Avusturya, Yunanistan, Bulgaristan Ve Türkiye Örnekleri’’, *Türk Tarihinde Balkanlar,* Derleyen Zeynep İskefiyeli-M. Bilal Çelik-Serkan Yazıcı,

Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya 2013.

Halaçoğlu, Ahmet, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2014.

Hatipoğlu, M. Murat, *AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri Azınlığın Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Başkar Ofset, Aydın 2005.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yakın Tarihte Türkiye Ve Yunanistan 1923-1954,* Siyasal Kitabevi, 1. Basım, Ankara 1997.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar*, SAEMK Araştırma Projeleri Dizisi, 1. Basım, Ankara 1999.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, 1. Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988.

Hayta, Necdet, *1911'Den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015.

Hayta, Necdet, *Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu Ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-11 Ağustos 1913)*, 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2008

Hüseyin, Necmettin, *Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nden Tarihe Bir Not*, Emir Ofset, İstanbul 2004.

Hüseyinoğlu, Ali, ''Çift Dillilik ve Azınlık Eğitimi: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği'', *Azınlık Eğitiminde İki Dillilik ve Dilsel Yeterliliğin Gelişimi Konferansı*, Gümülcine 2013.

Hüseyinoglu, Ali-Sakellariou, Alexandros, ''*Islamophobıa In Greece Natıonal Report 2017*'', *European Islamophobia Report 2017*, Derleyen: Enes Bayrakları-Farıd Hafez, SETA Yayınları, İstanbul 2018.

Hüseyinoğlu, Ali, ''Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Yunanistan Azınlık Politikasındaki Süreklilik Ve Değişimlerin Batı Trakya Üzerindeki Yansımaları'', *II:*

Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, Derleyen: Özkan Hüseyin-Feyyaz Sağlam, BEBTTAB-Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2008.

Jelavıch, Barbara, *Balkan Tarihi 18. Ve 19. Yüzyıllar,* 3. Baskı, C. 1, Küre Yayınları, İstanbul 2013.

Kabza, Cemil, ‘‘Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı’’, *100. Yılında Balkan Savaşları Çatışmaların Önlenmesi, Barış ve Refah Vizyonu*, Derleyen: Tuğçe Ersoy Ertürk, TASAM Yayınları, İstanbul 2013.

Karpat, Kemal H. , *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk,* İmge Kitabevi, Ankara 2004.

Kelahmet, Fehim, *Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005)*, BTTADK Yayınları, Gümülcine 2006.

Kemal (Atatürk), Gazi Mustafa, *Nutuk-Söylev Vesikalar-Belgeler,* C. 2, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012.

Kemal (Atatürk), Gazi Mustafa, *Nutuk-Söylev Vesikalar-Belgeler,* C. 3, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012.

Koca, Mehmet, Dr. Sadık Ahmet Fırtınası, Hakses Yayıncılık, Bursa 2012.

Koyuncu, Aşkın, ‘‘Yunanistan'da Bağımsız Devlet’’, *Balkanlar El Kitabı*, Derleyen: Osman Karatay- Bilgehan A. Karatay, 2. Baskı, C. 1, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.

Kurt, Veysel, ‘‘İsrail 2010’’, *Ortadoğu Yıllığı 2010*, Ed. Kemal İnat-Muhittin Ataman-İsmail Numan Telci, 1. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul 2011.

Kurtuluş, Ümit, Batı Trakya'nın Dünü Bugünü, Sincan Matbaası, 1979.

Kurumahmut, Ali - Başeren, Sertaç Hami, *The Twılıght Zones In The Aegean (Un)Forgetten Turkish Islands,* 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

McCarthy, Justin, *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922),* 2. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Metel, Ali Balkan, *Lozan Barış Andlaşması Ve Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığın Yunanistan'daki Durumu*, Kuşak Ofset, İstanbul.

Millas, Herkül, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

Mutlu, Cengiz, *Mütareke Döneminde Rum Nüfus Hareketleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2014.

Oran, Baskın, ‘‘Dönemin Bilançosu’’ , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

Oran, Baskın, ‘‘Lausanne Barış Antlaşması’’ , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 1, 16. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Vakfı Yayınları, Ankara 1986.

Öksüz, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, Çorum 2006.

Öksüz, Hikmet, *Yirminci Yüzyılda Batı Trakya Türkleri*, Trabzon 2016.

Örenç, Ali Fuat, *Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, 1. Baskı, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2009.

Özersay, Kudret, ‘‘Kıbrıs Konusu’’ , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Özlem, Kader, *Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikası (1991-2014)*, Dora Yayıncılık, Bursa 2016.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918-1994*, İmge Kitabevi Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2009.

SETA, *2014'te Türkiye*, Derleyen: Nebi Miş-Yılmaz Ensaroğlu-Ufuk Ulutaş, Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık, İstanbul 2014.

Smıth, Steve–Hadfield, Amelıa-Dunne, Tım, *Dış Politika Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, 2.Baskı, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul 2016.

Sonyel, Salahi R., *Gizli Belgelerle Kıbrıs Sorunu Kaygılı Yıllar (1974-1975)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014.

Sonyel, Salahi R. , *Osmanlı Devleti'nin Yıkılmasında Azınlıkların Rolü*, 1. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Sönmezoğlu, Faruk. *İki Savaş Sırası ve Arasında Türk Dış Politikası*, Der Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2011.

Şimşir, Bilal N., ''Balkan Savaşlarında Rumeli Türkleri Kırımlar-Kıyımlar-Göçleri (1821-1913), Terazi Yayıncılık, Ankara 2014.

Tanrısever, Oktay F., ''Güç'', *Devlet ve Ötesi*, Derleyen: Atilla Eralp, 7.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Tayfur, M. Fatih, ''Dış Politika'', *Devlet ve Ötesi*, Derleyen: Atilla Eralp, 7.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Temel, Safiye Bilge, *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Mübadeleye Yol Açan İhtilafların Analizi*, Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014.

Topçu, Rıdvan, *İslam Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri*, Bakeş Yayınları, Yunanistan 2012.

Tosun, Ramazan, *Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Türk-Rum Nüfus Mübadelesi (1821-1930)*, Berikan Elektronik Basım Yayım, 1. Baskı, Ankara 2002.

Turan, Yıldırım, ''İsrail 2011'', *Ortadoğu Yıllığı 2011*, Derleyen: Kemal İnat-Muhittin Ataman-Fuat Aydın-Bilal Yıldırım, 1. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul 2012.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1994.

Uluslararası İlişkiler Ajansı (İNAF), *Türk-Yunan İlişkilerinden Batı Trakya Türkleri Sorunu*, Promat Basım Yayın, İstanbul 1992.

Ulutaş, Ufuk-Acun, Can vd. , *2013'te Dış Politika*, Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık, İstanbul 2014.

Uslu, Nasuh, ''Türkiye'nin Kıbrıs Politikası 2010'', *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, Ed. Burhanettin Duran-Kemal İnat-Mesut Özcan, 1. Baskı, SETA Yayınları, Ankara 2011.

Uzgel, İlhan, ''ABD ve NATO'yla İlişkiler'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Yaz, Nadir, *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul 1986.

Yenigün, Cüneyt, ‘‘Ege’de Barış Yolunda Donmuş Sorunlar’’, *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Derleyen: Kemal İnat-Burhanettin Duran-Muhittin Ataman, C. 1, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2010.

DERGİLER

Ahmet, İbrahim Kelağa, ‘‘Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları’’, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. 6, S. 1, İzmir 2006, ss. 1-12.

Alp, İlker, ‘‘Batı Trakya Türkleri’’, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 11, S. 33, Ankara 1995, ss. 613-652.

Atay, Mehmet, ‘‘Türkiye’de Terörü Ortaya Çıkaran İç ve Dış Dinamikler, Stratejiler ve Taktikler’’, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 8, Ankara 2008, ss. 409-424.

Aydın, Mustafa, ‘‘Uluslararası İlişkilerin ‘‘Gerçekçi’’ Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği’’, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 1, S. 1, İstanbul 2004, ss.33-60.

Ayhan, Halis, ‘‘Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili’’, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 42, Kütahya 2014, ss. 173-188.

Batı Trakya’nın Sesi, *Haberler*, Sayı 10-11-12, İstanbul 1989, ss. 13-19.

Batı Trakya’nın Sesi, *Batı Trakya’da Devlet Terörü*, Sayı 15, İstanbul 1990, ss. 6-10.

Batı Trakya’nın Sesi, ‘‘*ABD’den Yunanistan’a Tokat*’’, Sayı 27, İstanbul 1991, ss. 7-8.

Batı Trakya’nın Sesi, ‘‘*Batı Trakya’da Türk Azınlığa Haksızlık Yaptık*’’, Sayı 31, İstanbul 1991, ss. 3-5.

Batı Trakya’nın Sesi, ‘‘*Batı Trakya’da Müftülükler İşgal Altında*’’, Sayı 33, İstanbul 1991, ss. 3-31.

Batı Trakya’nın Sesi, ‘‘*Türkiye’den Batı Trakya İçin Birleşmiş Milletler’e Başvuru*’’, Sayı 34, İstanbul 1992, ss. 11.

Batı Trakya'nın Sesi, ''*Dedeağaç'taki Tarihi Cami Kundaklandı*'', Sayı 48, İstanbul 1993, ss. 4-8.

Batı Trakya'nın Sesi, ''*Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Merkezi 42. Dönem Faaliyet Raporu*'', Sayı 67, İstanbul 1994, ss. 2-24.

Batı Trakya'nın Sesi, ''*İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga'ya 14 Ay Daha Hapis Cezası*'', Sayı 87, İstanbul 1998, ss. 15.

Batı Trakya'nın Sesi, ''*Panayotis Dimitris: ''19.maddenin Kaldırılması Kararı Yunanistan'ın Azınlığa Bakış Açısının Değiştiğini Göstermez Dedi*'', Sayı 88, İstanbul 1998, ss. 16.

Batı Trakya'nın Sesi, ''*Azınlıklara Ayrımcılık Sürüyor''*, Sayı 100, İstanbul 2002, ss. 18-19.

Batı Trakya'nın Sesi, ''*Batı Trakya'daki Camilere Irkçı Saldırılar Arttı*'', Sayı 101, İstanbul 2002, ss. 22.

Batı Trakya'nın Sesi, ''*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yunanistan'ı Suçlu Buldu*'', Sayı 104, İstanbul 2002, ss. 16-17.

Cin, Turgay, ''Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci'', *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 1, İzmir 2010, ss. 137-182.

Cin, Turgay, ''Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği'', *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 1, İzmir 2009, ss. 147-179.

Erdal, İbrahim, ''Türk Basınına Göre; Patrikhane Konusu ve Patrik Araboğlu'nun İhracı Meselesi'', *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 9, S. 33-34, Ankara 2004, ss. 33-49.

Erhan, Çağrı, ''Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı'', *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 51, S. 1, Ankara 1996, ss. 259-273.

Ermağan, İsmail-Satıcı, Gökhan, ''Uluslararası Siyasette Kosova'nın Bağımsızlığına Dair Temel Meseleler ve Türkiye'nin Genel Balkanlar Politikası'', *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 21, S. 3, Adana 2012, ss. 371-390.

Gökçen, Salim, ''Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türklerinin Sorunları'', *Atatürk Dergisi*, C. 3, S. 3, Erzurum 2003, ss. 49-65.

Haberler, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Batı Trakya'da Azınlık Hakları Konusunda Ağırlıklı Sayı*, S. 1-2, İstanbul 1995, ss. 193-197.

Hüseyinoğlu, Ali, ''Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği'', *Yeni Türkiye Dergisi*, Cilt 4, Sayı 69, Ankara 2015, ss. 4777-4786.

Hüseyinoğlu, Ali, ''Balkanlarda Türk Dilinin Dünü ve Bugünü: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği'', *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 2, Edirne 2015, ss. 79-96

Hüseyinoğlu, Ali, ''Batı Trakya'da İslam ve Dini Özerklik Bağlamında '240 İmam Yasası' ', *Yeni Türkiye*, Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları, S. 97, Ankara 2017, ss. 50-59.

Kamil, İbrahim, ''Enver Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı Sırasında Balkanları Teftişi İle İlgili Bilinmeyen İki Belge'' *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 2, Edirne 2016, ss. 83-107.

Kerem Karabulut, ''11 Teşrinisani 1942 Tarihli Varlık Vergisi'ne Bir Bakış'', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 27, Erzurum 2005, s. 325-339.

Karadaş, Yeliz, ''Sümela Manastırı'nda Ayin'', *21. Yüzyıl Dergisi*, S. 22, Ankara 2010, ss. 3-5.

Köylü, Murat, ''Yunanistan'da Hükümet Bunalımları'', *21. Yüzyıl Dergisi*, S. 10, Ankara 2009, ss. 53-62.

Oran, Baskın, ''Türk-Yunan Azınlıklarının Eğitim ve Meslek Edinme Sorunları'', *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Batı Trakya'da Azınlık Hakları Konusunda Ağırlıklı Sayı*, S. 1-2, İstanbul 1995, ss. 51-57.

Özgen, Cenk, ''Doğu Akdeniz'de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekâtı'', *Akademik Orta Doğu*, C. 8, S. 1, Ankara, 2013, ss. 101-114.

Sofuoğlu, Adnan, ''İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu'da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş'', *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 8, S. 29, Ankara 2002, ss. 131-142.

Sönmezoğlu, Faruk, ‘‘Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1954-1975’’, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 38, S. 3-4, İstanbul 1984, ss.223-255.

Şanlı, Cemal, ‘‘Batı Trakya Türklerinin Gayrimenkul Mülkiyetine İlişkin Sorunları’’, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Batı Trakya'da Azınlık Hakları Konusunda Ağırlıklı Sayı*, S. 1-2, İstanbul 1995, ss. 59-68.

Şener, Bülent, ‘‘1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askeri, Siyasal ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması’’, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 205, 2013, ss.1-34.

Türkmen, Zekeriya, ‘‘Girit Adasını Osmanlı İdaresinden Ayırma Çabaları: Yunan İsyanını Takip Eden Dönemdeki Gelişmeler(1821-1869)’’, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, C. 12, S. 12, Ankara 2001, ss. 219-244.

Ulusoy, Ülkü Halatçı, ‘‘Uluslararası Hukuk Açısından Ege Hava Sahasında Türkiye ve Yunanistan Arasında Sorunlar’’, *TBB Dergisi*, S. 109, 2013, ss.303-334.

Yalçın, Emruhan, ‘‘Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Ekümenikliği Tartışmaları ve Gerçekler’’, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 13, S.50, Ankara 2012, ss.479-514.

Yaşın, Gözde Kılıç, ‘‘Kıbrıs'ta Kimin Çözümü Müzakere Ediliyor?’’, *21. Yüzyıl Dergisi*, S. 23, Ankara 2010, ss. 67-76.

Yiğit, Ali Ata, ‘‘Çanakkale Savaşlarının Ortaya Çıkardığı Stratejik Bir Zorunluluk: Osmanlı-Bulgar Hudut Tashihi Antlaşması’’, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 63, Ankara 2012, ss. 271-288.

Yorulmaz, Murat, ‘‘ ‘‘Değişen’’ Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde ‘‘Değişmeyen’’ Güvenlik Paradoksu’’, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. 3, S. 1, Edirne 2014, ss. 103-135.

İNTERNET KAYNAKLARI

ABTTF, *5. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultay'ında Yunanistan'daki Türk azınlığı mercek altına alındı - 07.09.2006*, https://abttf.org/html/index.php?link=detay&id=974&arsiv=1, (14.08.2018).

ABTTF, *240 İmam Yasası'na getirilen ek düzenleme Meclis'ten geçti - 17.01.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4675&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, *2011 Yunanistan Uluslararası Dini Özgürlükler raporu açıklandı - 08.08.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4451&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *ABD 2008 İnsan Hakları Ülke Raporu'nda Yunanistan ve Türk Azınlık - 02.03.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1922&l=tr, (15.08.2018).

ABTTF, *ABD, 2011 Yunanistan İnsan Hakları Raporunu yayımladı - 25.05.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4341&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *ABD 2013 İnsan Hakları Raporu'nu yayımladı - 28.02.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5056&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, *ABD 2014 Yunanistan İnsan Hakları Raporu'nda Batı Trakya Türk Azınlığı - 28.07.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5306&l=tr, (21.08.2018).

ABTTF, *ABD'nin 2016 Din Özgürlükleri Raporu'nda Yunanistan - 16.08.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5654&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *ABD 2016 Yunanistan İnsan Hakları Raporu yayımlandı - 09.03.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5571&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *ABD 2017 Yunanistan İnsan Hakları Raporu yayımlandı - 09.05.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5816&l=tr, (24.08.2018).

ABTTF, *ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2015 Yunanistan Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu yayımlandı - 16.08.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5490&l=tr, (22.08.2018).

ABTTF, ''ABD, Din Özgürlüğü 2010 Yunanistan Raporu Yayımlandı'', *Gündem Gazetesi*, No: 711, 26 Kasım 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/gundem_711.pdf, (17.08.2010).

ABTTF, *ABD Dini Özgürlükler Raporu yayınlandı - 31.05.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5827&l=tr, (24.08.2018).

ABTTF, ‘‘ABD’den İnsan Hakları Raporu’’, *Gündem Gazetesi*, No: 677, 19 Mart 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/gundem_677-copy.pdf, (17.08.2010).

ABTTF, *ABD İnsan Hakları Raporu Yayınlandı - 11.03.2005*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=719&l=tr, (27.08.2018).

ABTTF, *ABD’den Yunanistan’a insan hakları eleştirisi - 16.05.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4801&l=tr, (19.08.2018).

ABTTF, *AİHM Yunanistan´ı Müftülükler Konusunda Bir Kez Daha Mahkum Etti - 15.07.2006*, https://www.abttf.org/html/?callback_id=9300&link=detay&id=955&l=tr, (14.08.2018).

ABTTF, *Altın Şafak üyesi bir grup Gümülcine Türk Gençler Birliği’ne saldırdı - 07.08.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4443&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *Aşırı sağcı Altın Şafak Partisi’ne mensup bir grup Atina’da paneli bastı - 14.12.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5535&l=tr, (22.08.2018).

ABTTF, ‘‘Atina’da Cami Ve Mezarlık İçin Arsa Tahsisi’’, *Gündem Gazetesi*, No: 676, 12 Mart 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/676.pdf, (17.08.2010).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 7, Kasım 2005, https://www.abttf.org/Bulten/Bulten_Kasim_2005.pdf, (27.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 46, Haziran-Temmuz 2009, https://www.abttf.org/images/Bulten/HB_No_46TR_web.pdf, (15.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 59, Eylül 2010, https://www.abttf.org/images/Bulten/web_HB_TR_59_Son.pdf, (17.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 66, Nisan 2011, https://www.abttf.org/images/Bulten/web_HB_TR_Sayi-66.pdf, (18.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 79, Eylül 2012, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Eyluel-2012_Sayi-79.pdf, (18.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 84, Mart 2013, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Mart-2013_Sayi-84.pdf, (19.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 88, Temmuz-Ağustos 2013, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Temmuz---Agustos-2013_Sayi-88.pdf, (19.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 100, Eylül 2014, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/HB_TR_Eyluel-2014_Sayi-100.pdf, (20.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 102, Kasım 2014, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/web_HB_TR_Kasim-2014_Sayi-102.pdf, (20.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Haber Bülteni*, S. 126, Mayıs 2017, https://www.abttf.org/images/11._ABTTF_Haber_B%C3%BCltenleri/HB_TR_Mayis-2017_Sayi-126_web.pdf, (23.08.2018).

ABTTF, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Batı Trakya Türklerinin zaferi - 11.10.2007*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1321&l=tr, (28.08.2018).

ABTTF, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM) Bekir Usta grubu davalarını yeniden görüşecek - 08.01.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5222&l=tr, (21.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nden Yunanistan'a sert mesaj - 06.06.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5133&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Yunanistan'ı bir kez daha uyardı - 11.12.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5897&l=tr, (19.01.2019).

ABTTF, *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Yunanistan'dan AİHM kararlarını uygulamasını istedi - 15.12.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3770&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *'Azınlıklar İçin Avrupa Uyarıları' - 19.01.2004*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=32&l=tr, (27.08.2018).

ABTTF, *Bakan Davutoğlu Türkiye'ye döndü, Petalotis açıklama yaptı - 11.03.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3148&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *Başbakan Papandreu Erzurum'da! - 07.01.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3025&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan: "Bizim oradaki müftülerimizin kendi baş müftüsünü seçme yetkisine sahip olması lazım. Lozan buna amirdir, bunu gerektiriyor." - 02.04.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4769&l=tr, (19.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya'da 3 Türk belediye başkanı seçildi - 26.05.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5123&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya'da 18 azınlık ilkokulu daha geçici olarak kapatılıyor - 30.05.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5128&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya'daki altı devlet anaokulunda pilot uygulama - 02.03.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5566&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya'da dokuz Türk azınlık ilkokulu daha kapatılıyor! - 30.08.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5495&l=tr, (22.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'nın eğitim özerkliğine bir darbe daha! - 17.11.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5205&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'nı hedef alan nefret temelli saldırılar AGİT 2015 Nefret Suçları Raporu'nda - 08.12.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5531&l=tr, (22.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı mensubu üniversite öğrencilerine Yunanistan'da "yatay geçiş" yasağı - 07.10.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5331&l=tr, (21.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'na yönelik nefret temelli saldırılar AGİT Nefret Suçları Raporu'nda - 17.11.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5352&l=tr, (21.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk Azınlığı'na yönelik saldırılar AGİT Nefret Suçları Raporu'nda - 12.12.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4988&l=tr, (19.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türklerinin Dimetoka'daki mescidi de kapatıldı! - 17.03.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5581&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya'daki Türk azınlık ilkokullarında daha iyi bir eğitim için eylemler - 27.09.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5868&l=tr, (01.10.2018).

ABTTF, *Batı Trakya'daki Türk azınlık ilkokullarındaki eylemler amacına ulaştı - 22.10.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5876&l=tr, (02.11.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunun dini özerkliğine bir darbe daha! - 12.01.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5736&l=tr, (24.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunun dini özerkliği yok ediliyor! - 03.09.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5859&l=tr, (01.10.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunu hedef alan nefret temelli saldırılar AGİT 2017 Nefret Suçları Raporu'nda*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5887&l=tr, (19.01.2019).

ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumunun tarihi cami ve mescitleri için faaliyet izni çıkartılması şartı getiriliyor*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5883&l=tr, (19.01.2019).

ABTTF, *Batı Trakya Türklerinin Sorunları ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Raporunda - 06.05.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1472&l=tr, (15.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türklerinin Sorunları ABD Dışişleri Raporunda - 16.03.2006*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=897&l=tr, (28.08.2018).

ABTTF, *Batı Trakya Türk toplumuna yönelik nefret temelli saldırılar AGİT 2016 Nefret Suçları Raporu'nda - 21.11.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5708&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *CHP milletvekili Korutürk TBMM'de Batı Trakya'yı sordu - 07.02.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3984&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Yunanistan'da! - 10.03.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3146&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *Dışişleri Bakan Yardımcısı Druças, Piraeus 1 Radyosu'na konuştu - 20.01.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2502&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *Dimetoka Müslümanları Derneği'ne saldırı - 09.03.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5254&l=tr, (21.08.2018).

ABTTF, *Doğu Makedonya-Trakya Eyalet Eğitim Müdürü'nden Türkçe yasağı talimatı - 29.03.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5427&l=tr, (22.08.2018).

ABTTF, *ECRI, Yunanistan 4. Ülke Raporu'nu yayımladı - 15.09.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2274&l=tr, (15.08.2018).

ABTTF, *ECRI 5. Yunanistan raporunu yayınladı - 25.02.2015*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5250&l=tr, (21.08.2018).

ABTTF, ‘‘GTGB’ne Taşlı Saldırı’’, *Gündem Gazetesi*, No: 678, 26 Mart 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/678.pdf, (17.08.2010).

ABTTF, *Gümülcine Faziletli Müftüsü İbrahim Şerif bir kez daha ifadeye çağrıldı!*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5880&l=tr, (19.01.2019).

ABTTF, *Gümülcine'de kurban pazarının polis tarafından basılarak dağıtılmasını kınıyoruz! - 21.08.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5857&l=tr, (24.08.2018).

ABTTF, *Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif bir kez daha ifade vermeye çağrıldı! - 01.06.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5615&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *Gümülcine'de "T.C. Gümülcine Başkonsolosluğu kapatılsın!" kampanyası - 26.10.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2346&arsiv=1, (15.08.2018).

ABTTF, *Gündem ve Millet'ten "Azınlık Basınına ÖZGÜRLÜK" Kampanyası - 21.02.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3100&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *Hronos Gazetesi'nden Tehdit - 14.12.2006*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1027&l=tr, (14.08.2018).

ABTTF, *HRWF'den AB Dönem Başkanı Yunanistan'a Çağrı - 10.01.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5015&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, ‘‘Hürriyet Camii’ne Taşlı Saldırı’’, *Gündem Gazetesi*, No: 659, 13 Kasım 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_659-copy.pdf, (15.08.2018).

ABTTF, *Irkçı Neonazi Parti Altın Şafak Batı Trakya'da Azınlık Köyüne Girdi - 29.04.2016*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5441&l=tr, (22.08.2018).

ABTTF, *İskeçe Atanmış Müftüsü Şinikoğlu'nun görev süresi on yıl daha uzatıldı - 18.08.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3428&l=tr, (18.08.2011).

ABTTF, *İskeçe Faziletli Müftüsü Ahmet Mete'ye 7 ay hapis cezası - 14.11.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5699&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, ''İslam Konferansı Örgütü'nden Yunanistan'a Çağrı: ''Seçilmiş Müftüleri Tanıyın!'', *Gündem Gazetesi*, No:636, 29 Mayıs 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/636-copy.pdf, (15.08.2018).

ABTTF, *İskeçe'de Merkez Türk Azınlık İlkokulu öğrencileri derslere girmedi! - 22.10.2015*, https://abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5341&grup=4&arsiv=1, (21.08.2018).

ABTTF, *İskeçe Türk Birliği resmiyetinin iadesi için mahkemeye başvurdu - 28.12.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5730&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *İzinsiz tadilat suçlamasıyla Koray Hasan'a hapis ve para cezası! - 03.10.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5870&l=tr, (02.11.2018).

ABTTF, ''Madem Ki Türksün Ankara'daki Meclise Gideceksin'', *Gündem Gazetesi*, No: 653, 2 Ekim 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_653-copy.pdf, (15.08.2018).

ABTTF, *Müftü sorunu ABD Din Özgürlükleri Raporu'nda - 24.05.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4809&l=tr, (19.08.2018).

ABTTF, ''Nuh Diyor, Peygamber Demiyor'', *Gündem Gazetesi*, No: 672, 12 Şubat 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/gundem_672-copy.pdf, (17.08.2018).

ABTTF, ''Örgütlenme Özgürlüğünde Yasak Sürüyor'', *Gündem Gazetesi*, No: 633, 8 Mayıs 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/633-copy.pdf, (15.08.2018).

ABTTF, ''Papandreu'dan Erdoğan'a Cevap'', *Gündem Gazetesi*, No: 670, 29 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/670-copy.pdf, (17.08.2018).

ABTTF, ''Papulias-Erdoğan Görüşmesi'', *Gündem Gazetesi*, No: 669, 22 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/669copy.pdf, (17.08.2018).

ABTTF, *Papandreu Gümülcine'deydi - 31.05.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2753&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *PASOK Hükümeti Batı Trakya Türk Azınlığı ile ilgili bir program hazırlıyor - 03.02.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2535&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, ''Ruhban Okulu Tartışmasına Türk Devletinin Zirvesi ''Batı Trakya'' Dedi'', *Gündem Gazetesi*, No: 667, 8 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/667copy.pdf, (17.08.2018).

ABTTF, *RUHBAN OKULU TÜRK AZINLIĞIN SORUNLARIYLA BİRLİKTE ELE ALINIR - 25.10.2010*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2931&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *Samaras Yine Türk Azınlık Ve Müftülerine Saldırdı*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3043&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, *Seçim öncesi provokasyon! - 07.05.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4285&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *Sol İttifak Azınlık'ın iki dilli anaokullar talebine destek verdi - 24.12.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1815&l=tr, (23.08.2018),

ABTTF, *Sol İttifak Partisi, Türk Azınlık ile ilgili rapor yayımladı - 30.04.2009*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=2028&l=tr, (21.08.2018).

ABTTF, ''Sorunları İki Dost Gibi Görüştüler'', *Gündem Gazetesi*, No: 707, 29 Ekim 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_gundem_707.pdf, (17.08.2018).

ABTTF, *Stilyanidis:"Türk diplomasisi Trakya'da güç gösterisiyle Yunanistan'a mesaj verdi" - 30.05.2014*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5127&l=tr, (20.08.2018).

ABTTF, *T.C. AB Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış Batı Trakya'daydı - 10.10.2013*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4928&l=tr, (19.08.2018).

ABTTF, *T.C. Başbakanı R. Tayyip Erdoğan Atina'da - 16.05.2010*, https://www.abttf.org/html/?link=detay&id=2740&l=tr, (17.08.2018).

ABTTF, ‘‘To Vima Gazetesi Saçmaladı ‘ ‘‘Ankara Azınlık Kartını Oynuyor’’ ’’, *Birlik Haber*, Sayı: 74, 17 Temmuz 2008, https://www.abttf.org/ekler/birlik/BIRLIK%2074_Web.pdf, (15.08.2018).

ABTTF, *Trakya İstinaf Mahkemesi'nde İskeçe Türk Birliği'nin davası görüşüldü - 13.02.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5762&l=tr, (24.08.2018).

ABTTF, *Trakya İstinaf Mahkemesi'nden İskeçe Türk Birliği'ne red! - 10.07.2018*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5844&l=tr, (24.08.2018).

ABTTF, ‘‘ ‘‘Türk'ün Oyu Türk'e’’ Kampanyası Başarıyla Sonuçlandı’’, *Gündem Gazetesi*, No: 654, 9 Ekim 2009, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/web_654-copy.pdf, (15.08.2018).

ABTTF, *Uluslararası Af Örgütü'nün 2002 Raporu - 01.01.2003*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=450&l=tr, (27.08.2018).

ABTTF, *Vasilis Levendis'ten Batı Trakya Türklerini ulusal tehdit olarak gören açıklama - 12.09.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5667&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, ‘‘Yerel Yöneticilerimize ‘‘Kallikratis’’i Sorduk’’, *Gündem Gazetesi*, No: 668, 15 Ocak 2010, https://www.abttf.org/images/BT_Basinindan/668-copy.pdf, (17.08.2018).

ABTTF, *Yunan Dışişleri Bakanlığı'ndan Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na cevap - 19.11.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4611&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *Yunan Helsinki Monitör: Taciz, hakaret ve azınlık hakları savunucularına yönelik kovuşturma - 16.09.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1630&l=tr, (15.08.2018).

ABTTF, *Yunan Yargıtay'ı İTB'nin resmiyetinin iadesi talebini red etti - 07.03.2012*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4116&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *Yunanistan 10 Batı Trakya Türküne maddi tazminat ödeyecek - 15.01.2004*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=6&l=tr, (27.08.2018).

ABTTF, *Yunanistan 240 İmam Yasası'nı ısrarla uygulamaya devam ediyor! - 14.08.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5651&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *Yunanistan, AİHM'de Batı Trakya Türk Azınlığı ile ilgili kararı için temyize gidiyor - 20.06.2008*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1514&l=tr, *(15.08.2018).*

ABTTF, *Yunanistan'daki Batı Trakya Türk Azınlığı'nın radyosu Çınar FM saldırıya uğradı - 19.01.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5550&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *Yunanistan'da mahkeme isminde "Türkçe" kelimesi geçen Batı Trakya Türk toplumuna ait derneğin yeni ismini onaylamadı - 21.11.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5707&l=tr, (23.08.2018).

ABTTF, *Yunanistan'dan Türkiye'ye sözlü nota - 25.05.2011*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=3262&l=tr, (18.08.2018).

ABTTF, *Yunanistan'da "Türk" ismi taşıyan dernekler ile ilgili AİHM kararlarının uygulanmasına milli güvenlik engeli - 11.10.2017*, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=5679&l=tr, (23.08.2018).

Ajans Haber, TAP projesinin Yunanistan ayağının temeli atıldı, https://www.ajanshaber.com/45-milyon-euroluk-dev-proje-haberi/356007, (22.05.2018).

Ak Parti, *2002 Seçim Beyannamesi*, www.akparti.org.tr/upload/documents/2002-beyanname.pdf, (05.05.2018).

Ak Parti, *2007 Genel Seçim Beyannamesi*, http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2007-beyanname.pdf, (11.05.2018).

Ak Parti, *2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi*, http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2011-beyanname.pdf, (15.05.2018).

Ak Parti, *7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi*, http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2015-secim-beyannamesi-20nisan.pdf, (21.05.2018).

Ak Parti, *Ak Parti Tüzük*, http://www.akparti.org.tr/media/279929/cep-boy.pdf, (10.05.2019).

Akın, Osman, ‘‘90 yıl sonra bir ilk’’, *http://www.iha.com.tr/haber-90-yil-sonra-bir-ilk-236581/,* (15.05.2018).

Akşam, *Bakan Bağış'a Atina'da dostane karşılama*, https://www.aksam.com.tr/guncel/bakan-bagisa-atinada-dostane-karsilama--90435h/haber-90435, (15.05.2018).

Akşam, *Yunanistan İsmail Akkol'u Türkiye'ye iade etmiyor*, https://www.aksam.com.tr/guncel/yunanistan-ismail-akkolu-turkiyeye-iade-etmiyor/haber-304423, (18.05.2018).

Al Jazeera Türk, *Göçmenler için işbirliği kararı*, http://www.aljazeera.com.tr/haber/gocmenler-icin-isbirligi-karari, (21.05.2018).

Al Jazeera Türk*, Kıbrıs'ta yeni sorun doğalgaz*, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/kibrista-yeni-sorun-dogalgaz, (20.08.2018).

Al Jazeera Türk, *Rumlara yeniden vatandaşlık hakkı*, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/rumlara-yeniden-vatandaslik-hakki, (18.05.2018).

Al Jazeera Türk, *Yunanistan ile Türkiye arasında 'derin' ayrılık*, http://www.aljazeera.com.tr/haber/yunanistan-ile-turkiye-arasinda-derin-ayrilik, (15.05.2018).

Alternate History, *Alternate History Greece*, http://alternatehistorynaruike.blogspot.com.tr/2016/06/alternate-history-greece.html, (20.04.2018).

Amerka’nın Sesi, *Akar’dan Yunanistan’a Doğu Akdeniz Uyarısı*, dlvr.it/QpNS2z, (02.11.2018).

Amerika’nın Sesi, *Petros Moliviyatis Ankara'da*, https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2005-04-12-voa13-87973982/835717.html, (09.05.2018).

Anadolu Ajansı, *"240 İmam Yasası"nın yürürlüğe girmesine tepki*, http://v.aa.com.tr/169638, (20.08.2018).

Anadolu Ajansı, *Andımızın yazarı Reşit Galip insanları kafatasına göre sınıflandırıyordu*, http://v.aa.com.tr/212955, (19.08.2018).

Anadolu Ajansı, *Yeni ufuklar açmak istiyoruz*, http://v.aa.com.tr/266762, (17.05.2018).

Atun, Ata, ‘‘Annan Planı Kabul Edilseydi (2/3)’’, *http://www.ataatun.org/annan-plani-kabul-edilseydi-23.html*, (10.05.2018).

Atun, Ata, ‘‘Yunanistan Savunma Bakanı Uçtu’’, *http://www.ataatun.org/yunanistan-savunma-bakani-uctu.html*, (26.11.2017).

Bakar, Bülent, ‘‘Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan Yardımlar’’, *http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-71/zor-zamanlarda-iyi-komsuluk-ornegi-ikinci-dunya-savasinda-turkiyeden-yunanistana-yapilan-yardimlar*, (15.11.2017).

Basın İlan Kurumu, *Yunanistan’a kaçan darbeci asker serbest bırakıldı*, http://www.bik.gov.tr/yunanistana-kacan-darbeci-asker-serbest-birakildi/, (28.05.2018).

Basın İlan Kurumu, *Yunanistan, FETÖ’cü subayların talebini reddetti*, http://www.bik.gov.tr/yunanistan-fetocu-subaylari-iade-edecek/, (23.05.2018).

Basın İlan Kurumu, *Yunan hükümeti: Darbecileri Türkiye’ye vermeyeceğiz*, http://www.bik.gov.tr/yunan-hukumeti-darbecileri-turkiyeye-vermeyecegiz/, (26.05.2018).

Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Lozan Andlaşması*, http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lozan_TR.pdf, (27.03.2018).

Batı Trakya Onlıne, *“240 İmam Yasası”na “HAYIR”*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/240-imam-yasasina-hayir.html, (20.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *AB Bakanı Ömer Çelik’ten Batı Trakya Türkleriyle ilgili önemli mesajlar*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/ab-bakani-omer-celikten-bati-trakya-turkleriyle-ilgili-onemli-mesajlar.html, (22.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Ahmet Davutoğlu: “Batı Trakya’da ciddi azınlık sorunları devam ediyor”*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/ahmet-davutoglu-bati-trakyada-ciddi-azinlik-sorunlari-devam-ediyor.html, (18.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Batı Trakya Dernekleri*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-dernekleri/abd.html, (21.04.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı 4 Milletvekili Çıkardı*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/bati-trakya-musluman-turk-azinligi-4-milletvekili-cikardi.html, (21.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Batı Trakya Türk Azınlığı'nın başarısı: 3 milletvekili seçildi*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/bati-trakya-turk-azinliginin-basarisi-3-milletvekili-secildi.html, (18.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Batı Trakya`yı ziyaret etti*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-bati-trakyayi-ziyaret-etti.html, (18.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Coğrafi Konum*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-genel-bilgiler/corafi-konum.html, (22.04.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan Batı Trakya'da*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/devlet-bakani-ve-basbakan-yardimcisi-ali-babacan-bati-trakyada.html, (18.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Emine Erdoğan ve Egemen Bağış Batı Trakya`da*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/emine-erdogan-ve-egemen-bagis-bati-trakyada.html, (18.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *MHP lideri Devlet Bahçeli Batı Trakya'yı ziyaret etti*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/mhp-lideri-devlet-bahceli-bati-trakyayi-ziyaret-etti.html, (18.06.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Okçular Köyü Camii yine yakıldı!!!* , https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/okcular-koeyue-camii-yine-yakld.html, (15.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *T.C. Başbakanı Ahmet Davutoğlu Atina'da*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/tc-basbakani-ahmet-davutoglu-atinada.html, (20.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *T.C. Ziraat Bankası Gümülcine Şubesi'ne saldırı*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/tc-ziraat-bankasi-gumulcine-subesine-saldiri.html, (24.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Vatandaşlıktan Çıkarma*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/vatandasliktan-cikarma.html, (22.04.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Yunanistan, Anlaşmalara Rağmen Batı Trakya Müftülük Sorununu Uzattı*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/yunanistan-anlasmalara-ragmen-bati-trakya-muftuluk-sorununu-uzatti.html, (17.08.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Yunanistan'ın en yoksul bölgesi: Batı Trakya*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/yunanistanin-en-yoksul-bolgesi-bati-trakya.html, (31.08.2018).

Batı Trakya Türk Azınlığı İskeçe Müftülüğü, *İskeçe Müftüleri*, http://www.iskecemuftulugu.org/iskece_muftuler.php, (11.08.2018).

Batı Trakya Türk Azınlığı İskeçe Müftülüğü, *İskeçe Sünne Camii'ne Çirkin Saldırı*, http://www.iskecemuftulugu.org/haber.php?duyid=37, (15.08.2018).

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, *Kronoloji*, http://www.bttddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=69, (13.04.2018).

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, *29 Ocak'ları Unutmadık*, http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/29-ocaklari-unutmadik.html, (10.04.2018).

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, *Eğitim Sorunu*, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html, (06.04.2018).

Batı Trakya Online, *Müftü Seçimi*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/muftu-secimi.html, (08.04.2018).

Batı Trakya Onlıne, *Yunan Sevr'i-10 Ağustos 1920*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-hukuki-statu/yunan-sevri-10-agustos-1920.html, (25.03.2018).

Bayer, Yalçın, ''Gül, Atina'da nasıl oyuna getirildi'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/gul-atina-da-nasil-oyuna-getirildi-38509390*, (11.08.2018).

BBC Türkçe, *Erdoğan: Kıbrıs diye bir devlet yok*, http://bbc.in/paZPnG, (15.05.2018).

BBC Türkçe, *Firari askerlerin Türkiye'ye iade talebi Yunanistan'a ulaştı*, bbc.in/2bveYJa, (23.05.2018).

BBC Türkçe, *Lozan Antlaşması'na Türkiye ve Yunanistan nasıl bakıyor?*, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42275486, (25.05.2018).

BBC Türkçe, *Yunanistan'da üç Türk askeri için iade kararı*, https://www.bbc.com/turkce/38219263, (24.05.2018).

Berberakis, Stelyo, ‘‘25 yıllık müftü sorunu bitiyor’’, *https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/06/26/bati-trakyada-25-yillik-muftu-sorunu-bitiyor*, (18.08.2018).

Berberakis, Stelyo, ‘‘*Cumhurbaşkanı Erdoğan: Yunanistan Başbakanı Çipras bana firari askerler için iade sözü vermişti*’’, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42259451, (25.05.2018).

Berberakis, Stelyo, ‘‘Yunan Bakan: Türkiye Yunanistan'ın Suriye olmadığının farkına varmalı’’, *bbc.in/2lLw3GU,* (24.05.2018).

Berberakis, Stelyo, ‘‘Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras’tan Ankara’ya mesaj’’, *https://www.ntv.com.tr/turkiye/yunanistan-basbakani-aleksis-ciprastan-ankaraya-mesaj,8ZbBgDDzgkiwitIEfGLYzA*, (19.05.2018).

Berberakis, Stelyo, ‘‘Yunanistan Batı Trakya'da İslam hukukunu opsiyonel yapan yasayı onayladı’’, *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42625588*, (24.08.2018).

Berberakis, Stelyo, ‘‘Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Kocyas: Türkiye zafer garantisi olmadan savaşa girmez’’, *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43974601*, (28.08.2018).

Berberakis, Taki, ‘‘Atina’da cami istiyorsanız Ayasofya’yı ibadete açın’’, *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1565407,* (15.05.2018).

Bilge, Ömer-Kırbaki, Yorgo, ‘‘Ankara’ya karşı üçlü cephe’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/ankara-ya-karsi-uclu-cephe-27543899*, (19.05.2018).

Birlik Gazetesi, *Dora Bakoyanni: ‘‘Azınlığın Sorunlarını Azınlıkla Konuşarak Çözeceğiz’’*, http://www.birlikgazetesi.net/haber-arivi/2511.html, (17.08.2018).

Birlik Gazetesi, *Gümülcine’de Medrese-İ Hayriye Öğrencileri Dersleri Süresiz Boykot Etme Eylemi Başlattı (Video İzle)*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/15126-guemuelcnede-medrese-hayrye-oerencler-dersler-sueresz-boykot-etme-eylem-balatti.html, (19.01.2019).

Birlik Gazetesi, Meliha Akyol Özür Diledi! , http://www.birlikgazetesi.net/haberler/14439-melha-akyol-oezuer-dled-.html, (24.08.2018).

Birlik Gazetesi, *Müftü Mete 8 Ay Hapis Cezasına Çarptırıldı*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/14233-mueftue-mete-8-ay-haps-cesasina-carptilirdi.html, (24.08.2018).

Birlik Gazetesi, *Papandreu Demircik'te Ne Dedi?* , http://www.birlikgazetesi.net/haber-arivi/2482.html, (17.08.2018).

Birlik Gazetesi, *Sözde ''Pontus Soykırımı'' 100. Yıl Logosu Tanıtıldı''*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/15133-soezde-pontus-soykirimi-100-yil-logosu-tanitildi.html, (19.01.2019).

Birlik Gazetesi, *Uysallı Köyü Camisine Çirkin Saldırı*, http://www.birlikgazetesi.net/haber-arivi/2530.html, (17.08.2018).

Birlik Gazetesi, *Yassıköy'de Camiye Çirkin Saldırı*, http://www.birlikgazetesi.net/haberler/14476-yassikoeyde-camye-crkn-saldiri.html, (24.08.2018).

Bostan, Yahya, ''Ya sondaj dursun ya da deklarasyon yayınlansın'', *https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/09/27/ya-sondaj-dursun-ya-da-deklarasyon-yayinlansin*, (15.05.2018).

Bilge, Ömer, ''Yunan bakandan garip 'felaket' cevabı: 'Zaten yağmur da yağacak''', *hry.yt/2QhNm*, (29.08.2018).

Boston College, *Balkans After First Balkan War, 1912*, http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/his/CoreArt/maps/Balkans1912.1stwar.jpg, (20.04.2018).

Boston College, *Balkans After the Second Balkan War, 1913*, http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/his/CoreArt/maps/Balkans1913.2ndwar.jpg, (20.04.2018).

Bozok, Vural, ''Gökçeada'da ayin'', *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/gokceada-da-ayin-27063035*, (18.05.2018).

Burası Batı Trakya, *''Gontikas'' Raporu*, https://www.burasibatitrakya.com/bati_trakya/item/7-gontikas-raporu.html, (07.04.2018).

Canbolat, Ercan-Çil, Uğur, ‘‘Türkiye'den Yunanistan'a Ayasofya kınaması’’, *http://v.aa.com.tr/847518*, (25.05.2018).

Cipof, Bojidar, Patrikhane ‘‘Birleşik Arap Emirlikleri ve Ankara Metropolitliği’’ Kurdu, *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/teostrateji-arastirmalari-merkezi/2018/07/17/8889/patrikhane-birlesik-arap-emirlikleri-ve-ankara-metropolitligi-kurdu*, (30.08.2018).

CNN Türk, *Atina'dan sert açıklama: "Yunanistan, Afrin değil!"*, buff.ly/2KxkKf5, (28.08.2018).

CNN Türk, *Batı Trakya ziyareti Yunan basınında*, https://www.cnnturk.com/2007/dunya/12/06/bati.trakya.ziyareti.yunan.basininda/409654.0/index.html, (11.05.2018).

CNN Türk, *Bakoyanni İstanbul'a geldi*, https://www.cnnturk.com/2006/dunya/06/09/bakoyanni.istanbula.geldi/189274.0/index.html, (09.05.2018).

CNN Türk, *Davutoğlu ve Çipras ortak basın toplantısı düzenledi*, https://www.cnnturk.com/turkiye/davutoglu-ve-cipras-ortak-basin-toplantisi-duzenledi, (21.08.2018).

CNN Türk, *İKÖ'den KKTC ve Batı Trakya Desteği*, https://www.cnnturk.com/2006/dunya/06/21/ikoden.kktc.ve.bati.trakya.destegi/191734.0/index.html, (14.08.2018).

CNN Türk, *Kardak'ta yeni kriz! Yunanistan'dan tehdit gibi açıklama*, buff.ly/2m0X49o, (24.05.2018).

CNN Türk, Yunanistan'a kaçan askerler, Erdoğan'a suikast timi mi? , buff.ly/29TyaQQ, (22.05.2018).

CNN Türk, *Yunanistan'dan Ayasofya resti*, https://www.cnnturk.com/2013/dunya/03/19/yunanistandan.ayasofya.resti/700822.0/index.html, (17.05.2018).

CNN Türk, *Yunanistan'da Türk gazetecinin otomobili kundaklandı*, https://www.cnnturk.com/dunya/yunanistanda-turk-gazetecinin-otomobili-kundaklandi, (23.08.2018).

Cumhuriyet, *2 Türk askeri Yunanistan'da gözaltına alındı: TSK'den açıklama*,

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1078037/2_Turk_askeri_Yunanistan_da_gozaltina_alindi__TSK_den_aciklama.html, (01.10.2018).

Cumhuriyet, *Binali Yıldırım'ın darbeci askerler açıklaması Çipras'ı güldürdü*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/764130/Binali_Yildirim_in_darbeci_askerler_aciklamasi_Cipras_i_guldurdu.html, (25.05.2018).

Cumhuriyet, *Çipras'tan Erdoğan'a kritik 'Lozan' yanıtı*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/608499/Cipras_tan_Erdogan_a_kritik__Lozan__yaniti.html, (23.05.2018).

Cumhuriyet, *Erdoğan'ın 'Lozan' açıklaması Yunanistan'da da manşet: Zamanlama manidar...*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/608442/Erdogan_in__Lozan__aciklamasi_Yunanistan_da_da_manset__Zamanlama_manidar....html, (23.05.2018).

Cumhuriyet, *Helikopterle Yunanistan'a kaçan darbecilerden açıklama*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/568406/Helikopterle_Yunanistan_a_kacan_darbecilerden_aciklama.html, (23.05.2018).

Cumhuriyet, *"Olumlu ve yapıcı bir görüşme yaptık"*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/97450/_Olumlu_ve_yapici_bir_gorusme_yaptik_.html, (12.05.2018).

Cumhuriyet, *Türklere hakaret eden Yunan vekile Çipras yorumu*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/496879/Turklere_hakaret_eden_Yunan_vekile_Cipras_yorumu.html, (22.05.2018).

Cumhuriyet, *Türk hakim mülteci botuyla Yunanistan'a kaçtı*, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/593115/Turk_hakim_multeci_botuyla_Yunanistan_a_kacti.html, (23.05.2018).

Cumhuriyet, *Yunanistan'da Türklük tartışması "Ben önce Türküm" diyen eski İskeçe Milletvekili Celal Zeybek ağır bir dille suçlandı.* , http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1986/10/6/3.xhtml, (08.04.2018).

Cumhuriyet, *Yunanistan'a kaçan darbeciler hakim karşısında: Talepleri kabul edildi*,

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/569560/Yunanistan_a_kacan_darbeciler_hakim_karsisinda__Talepleri_kabul_edildi.html, (23.05.2018).

Çetin, Hanife, ‘‘Kıbrıs’ta Hidrokarbon Krizi’’, *http://www.turksam.org/tr/analiz-detay/1197-kibris-ta-hidrokarbon-krizi*, (19.05.2018).

Çınar FM, *Erdoğan İle Samaras Arasındaki Ciddi Anlaşmazlık*, https://cinarfm.gr/haber-oku.php?haberid=3907, (18.05.2018).

Declıne Of The Ottoman Empıre, *1174-1914*, https://cdn-images-1.medium.com/max/1600/0*lxiYrKBT6hFoatZA.jpeg, (20.04.2018).

Demirci, Elif–Yıldırım, Taylan-Oğuz, Mustafa ,‘‘95 yıl sonra ilk kez’’, bit.ly/1U1pt9I, (22.05.2018).

Demir, Ayhan, ‘‘Batı Trakya Türklerinin seçimi’’, *https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/bati-trakya-turklerinin-secimi.html*, (14.04.2018).

Demir, Ayhan, ‘‘Türk’ün Yunan İle İmtihanı’’, *https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/turkun-yunan-ile-imtihani.html*, (06.04.2018).

Deutsches Welle, *Ayasofya tartışması sürüyor*, https://p.dw.com/p/2fDw9, (25.05.2018).

Deutsche Welle, *Ege 'barış denizi' olsun*, https://p.dw.com/p/CwyC, (11.05.2018).

Deutsche Welle, *Karamanlis’ten Ankara’ya tarihi ziyaret*, https://p.dw.com/p/CwaD, (11.05.2018).

Deutsche Welle, *Kardak açıklarında Türk ve Yunan tekneleri çarpıştı*, https://p.dw.com/p/2r2R4, (26.05.2018).

Deutsche Welle, *Macron'dan Balkanlar için "Türkiye" uyarısı*, https://p.dw.com/p/2wBSr, (28.05.2018).

Deutsche Welle, *'Türkiye Yunanistan’a yardıma hazır'*, https://p.dw.com/p/1FqCJ, (21.05.2018).

Deutsche Welle, *Yeniden birleşme olmuyor*, https://p.dw.com/p/AbJA, (08.05.2018).

Deutsche Welle, *Yunanistan'dan Türkiye'ye olumsuz yanıt*, https://p.dw.com/p/2btKw, (24.05.2018).

Deutsche Welle, *Yunan basını: Türk ateşeler kayboldu*, https://p.dw.com/p/1JfWo, (23.05.2018).

DHA, *İskeçe Türk Birliğine Saldırı*, https://www.dha.com.tr/haber-arsiv/iskece-turk-birligine-saldiri/haber-290514, (18.08.2018).

Durul, Tevfik, ‘‘Türkiye'den Yunanistan'a kınama’’, *http://v.aa.com.tr/1296694*, (02.11.2018).

Dünya Bülteni, *İsrail Akdeniz gazını satmak için harekete geçti*, http://www.dunyabulteni.net/haber/175957/israil-akdeniz-gazini-satmak-icin-harekete-gecti, (10.05.2018).

Eko Avrasya, *Atılan imza Rumlar'ı panikletti*, http://ekoavrasya.net/Manset.aspx?pid=21&lang=TR, (15.05.2018).

Enacademic, *Megali Idea*, http://enacademic.com/pictures/enwiki/80/ParisPeace-Venizelos-Map.png, (20.04.2018).

En Son Haber, *Samaras: Batı Trakya Türkleri bizim kardeşimiz*, bit.ly/1zPAbl0, (21.08.2018).

E-Pontos, Τι συμβολίζει το επετειακό λογότυπο των 100 χρόνων της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου, https://epontos.blogspot.com/2018/12/100_13.html?fbclid=IwAR0qE1Ls8ZYP31aWP1Tx-FS_ZZHyMIjyS29ZJ_j2ZOS101JfuCDu_qzVYuc, (19.01.2019).

Erdem, Umut, ‘‘Yunanistan’la mezarlık krizi’’, *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistan-la-mezarlik-krizi-20400146*, (18.08.2018).

Erdurmaz, Serdar, ‘‘Yunanistan ve Türkiye Silahlanma Yarışında Neredeдir?’’, *http://www.turksam.org/tr/makale-detay/404-yunanistan-ve-turkiye-silahlanma-yarisinda-nerededir*, (13.05.2018).

Euronews, *Çipras'tan Türkiye yorumu: Sınırımızı İrlanda ile paylaşacak kadar şanslı değiliz*, bit.ly/2N5dmZC, (29.08.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan Cumhurbaşkanı'ndan küstah 'karasuları' açıklaması*, https://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-cumhurbaskanindan-kustah-karasulari-aciklamasi-212561h.htm, (18.12.2018).

Gadijev, Amur, ‘‘Doğu Akdeniz tatbikatına karşı Türkiye’nin tepkisi ne olacak?’’, *https://sptnkne.ws/jytT*, (29.08.2018).

Geology.com, *Greece Map*, https://geology.com/world/greece-map.gif, (21.04.2018).

Gerçek Taraf, *Pontus Soykırımı Yalanı İçin 100. Yıl Logosu Hazırladılar*, https://www.gercektaraf.com/haber/8263/pontus-soykirimi-yalani-icin-100-yil-logosu-hazirladilar.html, (19.01.2019).

Geyik, Kurbani-Altınmakas, Esra-Can, Fatma, ‘‘Kıbrıs'ta müzakerenin başlaması yönünde güçlü bir irade var’’, http://v.aa.com.tr/95059, (19.05.2018).

Geyik, Kurbani, ‘‘Atina ile yeni bir dönemi açmaya kararlıyız’’, http://v.aa.com.tr/94928, (19.05.2018).

Güder, İlkay-Hatipoğlu, Mehmet, ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan, Çipras ile görüştü’’, *http://v.aa.com.tr/1202405*, (30.08.2018).

Gümülcine Türk Gençler Birliği, *Tarihçe*, http://gtgb.gr/show_tarihce.php, (03.04.2018).

Gündem, *65 yıl sonra Türk Cumhurbaşkanı Batı Trakya’da*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3750, (23.08.2018).

Gündem, *ABD Dışişleri 2014 Yunanistan Uluslararası Din Özgürlüğü raporunu açıklandı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/956, (21.08.2018).

Gündem, *ABTTF: “Bu karar hukuki değil siyasi niteliktedir”*, http://www.gundemgazetesi.com/haber/detay/4630, (14.08.2018).

Gündem, *AP’de Altın Şafak baskını!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1391, (22.08.2018).

Gündem, *Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nden Yunanistan’a izleme*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3934, (24.08.2018).

Gündem, *Avrupa Konseyi, Türk azınlık dernekleri davaları konusunda Yunanistan’ı denetledi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3747, (23.08.2018).

Gündem, *Azınlık derneklerinden milletvekillerine "soykırım" tepkisi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/828, (21.08.2018).

Gündem, *"Azınlık Eğitimi Bölümü" için karar çıktı, ayrıntılar bekleniyor...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2421, (22.08.2018).

Gündem, *Azınlık Eğitimi Bölümü resmileşiyor...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2656, (23.08.2018).

Gündem, *Azınlık Eğitim Danışmanları göreve başladı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/358, (21.08.2018).

Gündem, *Azınlık karşıtı tahrikler devam ediyor*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2242, (22.08.2018).

Gündem, *Azınlık Ortaokulu'nda resim dersi kaldırıldı, Türkçe ders saati azaltıldı!..*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2071, (22.08.2018).

Gündem, *Bakan Müezzinoğlu Batı Trakya'da temaslarda bulundu*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/527, (21.08.2018).

Gündem, *Başbakan Çipras İskeçe Azınlık Ortaokul Lisesi'ni ziyaret etti*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2334, (22.08.2018).

Gündem, *Başbakan Çipras Gümülcine'den açıkladı: Batı Trakya'daki İslam hukuku sınırlandırılıyor*, http://www.gundemgazetesi.com/haber/detay/3651, (23.08.2018).

Gündem, *"Biz Gökçeada'da Rum Lisesi açtık, Yunanistan Batı Trakya'da 9 Türk okulunu kapattı"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2085, (22.08.2018).

Gündem, *Bozkır: "Sizler Türkiye ile Yunanistan arasında en sağlam köprüsünüz"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/568, (21.08.2018).

Gündem, *BTTADK, şubelerin kapatılmasını kınadı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1768, (22.08.2018).

Gündem, *Büyük Sirkeli köyünden Başbakan Çipras geçti*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2333, (22.08.2018).

Gündem, *Cami kapısına "Türkler dışarı" yazdılar!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/824, (21.08.2018).

Gündem, *Canımız yandı!!!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2823, (23.08.2018).

Gündem, *Cumhurbaşkanı Pavlopulos'dan azınlıkla ilgili ilginç mesajlar...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1706, (22.08.2018).

Gündem, *Cumhurbaşkanı Pavlopulos'dan Meriç ziyareti*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/137, (21.08.2018).

Gündem, *Çanakkale Milletvekili Turan: "İskeçe seçilmiş müftüsünün başına bir şey gelirse sorumlusu Yunan devletidir"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1294, (22.08.2018).

Gündem, *Çavuşoğlu - Kocias görüşmesinde Batı Trakya Türkleri'nin sorunları da gündeme geldi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3581, (23.08.2018).

Gündem, *Çipras: "Azınlıkla ilgili daha faal ve çağdaş bir politikaya ihtiyacımız var"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/993, (21.08.2018).

Gündem, *DEB Partisi'nden milletvekillerine "soykırım" kınaması!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/820, (21.08.2018).

Gündem, *Dışişleri Bakanı Kocias: "Trakya'daki azınlık Yunanlı"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1745, (22.08.2018).

Gündem, *Encümen heyetleri eylem yapan okulların açılmasına karar verdi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4973, (02.11.2018).

Gündem, *Erdoğan - Çipras ortak basın toplantısı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3745, (23.08.2018).

Gündem, *Erdoğan Gümülcine'de soydaşlarla buluştu*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3749, (23.08.2018).

Gündem, *Erdoğan-Pavlopulos görüşmesine azınlık sorunu damgasını vurdu*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3746, (23.08.2018).

Gündem, *Gümülcine'den Lozan antlaşması, azınlık ve Türkiye mesajları verdi...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2337, (22.08.2018).

Gündem, *Gümülcine Medresesi Türkçe derslerin azaltılmasına karşı çıkıyor*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/5128, (19.01.2019).

Gündem, *Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif polise ifade verdi*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/5083, (02.11.2018).

Gündem, *Gümülcine Türk Gençler Birliği Koray Hasan polise ifade verdi...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2570, (23.08.2018).

Gündem, *Gümülcine Yenicemahalle Camii kundaklandı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/159, (21.08.2018).

Gündem, *Hakan Çavuşoğlu: "Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın dini özgürlüklerine ilişkin bu tutum kaygı vericidir",* http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4806, (24.08.2018).

Gündem, *"HAKLARIMIZ İÇİN YÜRÜYORUZ"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1958, (22.08.2018).

Gündem, *İskeçe'de 40, Gümülcine'de 8, toplam 48 Türk azınlık okulu eylemde!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4956, (01.10.2018).

Gündem, *İskeçe Türk Birliği duvarına küfürlü yazı yazıldı*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4466, (24.08.2018).

Gündem, *İskeçe'ye yıllar sonra 'Kontenjan Öğretmeni'*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/5016, (02.11.2018).

Gündem, *İstanbul'da "Dünya Müslüman Azınlıklar Zirvesi"*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4283, (24.08.2018).

Gündem, *Köy imamı saldırıya uğradı!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/805, (21.08.2018).

Gündem, *Mehmet Görmez: "Batı Trakya'daki kardeşlerimizle birlikte olmaktan mutluyum"*, http://gundemgazetesi.com/haber/detay/309, (21.08.2018).

Gündem, *Müftü Mete: "Bana ve aileme bir şey olması halinde Yunan devleti sorumludur"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1277, (22.08.2018).

Gündem, *Müftü İbrahim Şerif polise ifade verdi...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2548, (23.08.2018).

Gündem, *Müftü Mete: "Dedem Yunanistan için şehit düşerken, ben hainmişim gibi sabah akşam emniyete çağrılıyorum"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2560, (23.08.2018).

Gündem, *"Müftülük seçimine yeşil ışık" haberlerine Canakopulos'tan açıklama*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4664, (24.08.2018).

Gündem, *Müftülük seçimine yeşil ışık*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4654, (24.08.2018).

Gündem, *Ömer Çelik: "Yunan makamlarının bundan vazgeçmesini bekliyoruz"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4873, (01.10.2018).

Gündem, *Sekiz azınlık ilkokulu daha kapatılıyor!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/685, (21.08.2018).

Gündem, *SİRİZA milletvekilleri Mustafa ve Karayusuf, Küçük Asya Yunanlıları "Soykırımı" Anma Törenine katıldı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/794, (21.08.2018).

Gündem, *SİRİZA temsilcilerinden 'soykırımı anma' yorumları...*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/909, (21.08.2018).

Gündem, *"Sizlerin mutluluğu bizim mutluluğumuz, sizlerin derdi bizim derdimizdir"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3201, (23.08.2018).

Gündem, *Tayinli müftünün istifası istendi*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/4604, (24.08.2018).

Gündem, *"Trakya'nın Bekçileri" bu kez de bildiri dağıttı*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1181, (22.08.2018).

Gündem, *Türkiye Başbakan Yardımcısı Bozdağ'dan Yunanistan'a tepki*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3663, (23.08.2018).

Gündem, *"Türkiye bir yolunu bulup meclise adım atacağı için barajı kaldıramam"*, http://gundemgazetesi.com/haber/detay/1965, (31.08.2018).

Gündem, *Türkiye Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu azınlık temcilcileriyle görüştü*, http://gundemgazetesi.com/haber/detay/1399, (22.08.2018).

Gündem, *Türkiye Dışişleri Bakanlığı'ndan Yunanistan açıklaması*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3864, (24.08.2018).

Gündem Kıbrıs, *'Nikiforos' ve 'Toros' tatbikatları yapılmayacak*, https://www.gundemkibris.com/mansetler/nikiforos-ve-toros-tatbikatlari-yapilmayacak-h193557.html, (11.05.2018).

Gündem, *"Türkiye her zaman azınlığın yanında"*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3618, (23.08.2018).

Gündem, *Üç azınlık okulu daha kapatılıyor!*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3258, (23.08.2018).

Gündem, *Yunan Dışişleri Bakanlığı'ndan Türkiye'ye Batı Trakya yanıtı…*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/1719, (22.08.2018).

Gündem, *Yunanistan Dışişleri Bakanlığı: "Bu bizim iç meselemizdir"*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3875, (24.08.2018).

Gündem, *Yunanistan İnsan Hakları Birliği'ne azınlıktan ilk yönetici*, http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/3046, (23.08.2018).

Gündem, *Yunanistan Müslümanlar Derneğine ırkçı tehdit*, http://www.gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/3892, (24.08.2018).

Haber 7, *7 Türk vatandaşı Yunanistan'a kaçtı*, bit.ly/2bSOWjm, (23.05.2018).

Haber 7, *Erdoğan'ın Batı Trakya politikaları*, http://www.haber7.com/guncel/haber/185775-erdoganin-bati-trakya-politikalari, (14.08.2018).

Haber 7, *Gül ve Bakoyyanni'den sıcak mesajlar*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/186226-gul-ve-bakoyyanniden-sicak-mesajlar, (09.05.2018).

Haber 7, *Komşudan 36 yıl sonra kritik ziyaret*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/173988-komsudan-36-yil-sonra-kritik-ziyaret, (09.05.2018).

Haber 7, *Papandreou, Erdoğan'la görüşecek*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/489501-papandreou-erdoganla-gorusecek, (13.06.2018).

Haber 7, *Tüm gözler Ege'de... Tatbikatlar savaşı başlıyor!*, http://www.haber7.com/guncel/haber/2723202-tum-gozler-egede-tatbikatlar-savasi-basliyor, (01.10.2018).

Haber 7, *Türkiye'den Yunanistan'a jet müdahale!*, http://www.haber7.com/dis-politika/haber/2536341-turkiyeden-yunanistana-jet-mudahale, (26.05.2018).

Haber 7, *Türkiye'nin kararı Yunan'ı çıldırttı! İlk açıklama*, bit.ly/2sRsIHF, (29.08.2018).

Haber 7, *Türkiye-Yunanistan 'güven artırıyor'*, http://www.haber7.com/siyaset/haber/284621-turkiye-yunanistan-guven-artiriyor, (11.05.2018).

Haber 7, *Yunanistan Ayasofya'ya konsolosunu gönderdi*, bit.ly/1tiJ62f, (22.05.2018).

Haber 7, *Yunanistan haddini aştı, Türkiye harekete geçti*, http://www.haber7.com/guncel/haber/2369428-yunanistan-haddini-asti-turkiye-harekete-gecti, (25.05.2018).

Haber 7, *Yunanistan'dan skandal Türkiye çağrısı!* , bit.ly/2q2opWU, (25.05.2018).

Haber 7, *Yunanistan'da Türk Bayrağı yakıldı*, http://www.haber7.com/dunya/haber/236896-yunanistanda-turk-bayragi-yakildi, (10.05.2018).

Haberler, *'Azınlıkların Sorunları Çözülecek'*, https://www.haberler.com/azinliklarin-sorunlari-cozulecek-haberi/, (13.08.2018).

Haberler, *Atina: Fener Rum Patriği Bartholomeos'un Yunanistan Ziyareti*, https://www.haberler.com/atina-fener-rum-patrigi-bartholomeos-un-haberi/, (09.05.2018).

Haberler, *Başbakan Yardımcısı Bozdağ'ın Yunanistan Ziyareti*, dlvr.it/21LVW0, (15.05.2018).

Haberler, *Batı Trakya'da Türk Derneğine Saldırı*, https://www.haberler.com/bati-trakya-da-turk-dernegine-saldiri-5478077-haberi/, (19.08.2018).

Haberler, *Bekir Bozdağ Batı Trakya'daydı*, https://www.haberler.com/basbakan-yardimcisi-bozdag-bati-trakya-da-3877081-haberi/, (18.08.2018).

Haberler, *Büyükanıt: Ege'de Silahsız Uçmaya Hazırız*, https://www.haberler.com/buyukanit-ege-de-silahsiz-ucmaya-haziriz-haberi/, (10.05.2018).

Haberler, Çavuşoğlu, *Yunanistan Dışişleri Bakanı Venizelos ile Görüştü*, https://www.haberler.com/cavusoglu-nun-new-york-temaslari-6525014-haberi/, (18.05.2018).

Haberler, *Fener Rum Patriği Bartholomeos Atina'da*, https://www.haberler.com/fener-rum-patrigi-bartholomeos-atina-da-2-5525954-haberi/, (17.05.2018).

Haberler, *Karamanlis-Erdoğan Ortak Basın Toplantısı*, https://www.haberler.com/karamanlis-erdogan-ortak-basin-toplantisi-haberi/, (15.08.2018).

Haberler, *Milli Savunma Bakanı'nın 16 Ada İtirafı MHP'li Vekilleri Ayağa Kaldırdı*, dlvr.it/981SVF, (20.05.2018).

Haberler, *Papandreu Konuşurken Yunan Helikopteri Türk Hava Sahasını 5 Kez İhlal Etmiş*, https://www.haberler.com/papandreu-konusurken-yunan-helikopteri-turk-hava-2463224-haberi/, (14.05.2018).

Haberler, *Türkiye'yi Dar Kulvara Sokmasınlar*, https://www.haberler.com/davutoglu-sabrimizin-sonu-turkiye-nin-dar-2463598-haberi/, (14.05.2018).

Haberler, *Yunanistan'da Cami Lojmanına Taşlı Saldırı*, https://www.haberler.com/yunanistan-da-cami-lojmanina-tasli-saldiri-3648287-haberi/, (18.08.2018).

Haberler, *Yunanistan'ın Ege Sorunlarını Lahey'e Taşıması Beklenmiyor*, https://www.haberler.com/yunanistan-in-ege-sorunlarini-lahey-e-tasimasi-haberi/, (09.05.2018).

Haberler, *Yunanistan: Türkiye Pontus Cinayetlerini Kabul Etsin*, https://www.haberler.com/yunan-hukumet-sozcusu-turkiye-pontus-cinayetlerini-7327812-haberi/, (19.05.2018).

Habertürk, *AP Genel Kurulu'ndan Yunan askerler için Türkiye'ye çağrı*, http://hbr.tk/xVIyp9, (28.05.2018).

Habertürk, *Çipras'tan Batı Trakya'da müftü sorununa çözüm açıklaması*, http://hbr.tk/mlzXg7, (23.08.2018).

Habertürk, *Davutoğlu'dan 'Casus Belli' açıklaması*, http://hbr.tk/DqRLqb, (13.05.2018).

Habertürk, *Dışişleri'nden Yunanistan'a 'iade' tepkisi: Büyük hayal kırıklığı!*, http://hbr.tk/1VtiLP, (26.05.2018).

Habertürk, *Yunanistan'dan skandal karar: Türkiye'ye iadesini durdurdu!*, http://hbr.tk/gCfzvk, (30.08.2018).

Habertürk, *Türkiye'ye karşı gaz ittifakı!* , http://hbr.tk/vnhPT0, (19.05.2018).

Habertürk, *Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde bir ilk!* , http://hbr.tk/99vZ1L, (25.05.2018).

Habertürk, *Türklere ağır sözler!* , http://hbr.tk/j4HbRf, (14.05.2018).

Habertürk, *Yunanistan Başbakanı Çipras: Türkiye'nin yanındayız*, http://hbr.tk/3DU1NP, (21.05.2018).

Habertürk, *Yunanistan'ın 'isim krizinde' Türkiye çekincesi*, http://hbr.tk/9OulT8, (30.08.2018).

Halaçoğlu, Yusuf ve Eren, Halit, ‘‘Batı Trakya’’, *http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=050147&idno2=c050116* , (07.04.2018).

Hatipoğlu, Mehmet, ‘‘Batı Trakya'da müftü atamasını eleştiren gazetecilere hapis’’, *http://v.aa.com.tr/1168701*, (24.08.2018).

Hatipoğlu, Mehmet, ‘‘DEB binasına saldırı: Sadık Ahmet'in kaza yaptığı araç çalındı’’, *http://v.aa.com.tr/487701*, (21.08.2018).

Hatipoğlu, Mehmet, ‘‘Yunanistan Cumhurbaşkanı Prokopis Pavlopulo: Türkiye'nin bu kararıyla yeni bir süreç başlıyor’’, *http://v.aa.com.tr/1232129*, (30.08.2018).

Hatipoğlu, Mehmet, ‘‘'Yunanistan'da kaybeden yine azınlık oldu'’, *http://v.aa.com.tr/1028040*, (24.08.2018).

Hellenic Republic - Ministry of Foreign Affairs, *Deputy Prime Minister and Foreign Minister Venizelos' statements following his meeting with Turkish Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu (New York, 25 September 2014)*, https://www.mfa.gr/en/current-affairs/top-story/deputy-prime-minister-and-foreign-minister-venizelos-statements-following-his-meeting-with-turkish-foreign-minister-mevlut-cavusoglu-new-york-25-september-2014.html, (18.05.2018).

Hellenic Resources Institute, *Papandreou Response To Erdogan Covers Gamut Of Greece-Turkey Ties, Eyes Framework For Solutions*, http://www.hri.org/news/greek/ana/2010/10-01-26.ana.html#01, (13.05.2018).

Human Rights Watch, *Destroyıng Ethnıc Identıty: The Turks Of Greece*, https://www.hrw.org/legacy/reports/pdfs/g/greece/greece908.pdf, (10.04.2018).

Human Rights Watch, *Greece: Improvements For Turkısh Mınorıty; Problems Remaın*, https://www.hrw.org/legacy/reports/pdfs/g/greece/greece924.pdf, (13.04.2018).

Hülagü, Metin, ‘‘1897 Türk-Yunan Harbine Kadar Osmanlı İdaresinde Girit’’, *http://www.metinhulagu.com/images/dosyalar/20120302115455_0.pdf* (19.04.2018).

Hürriyet, *Atina ile Meis krizi*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/atina-ile-meis-krizi-17201340, (14.05.2018).

Hürriyet, *Atina'nın Patrikhane'ye sözü*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/atinanin-patrikhaneye-sozu-8960605, (11.05.2018).

Hürriyet, *Atina’da Ruhban Okulu heyecanı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/atina-da-ruhban-okulu-heyecani-20212694, (15.05.2018).

Hürriyet, *Babacan'a Yunan'dan Ege şoku*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/babacana-yunandan-ege-soku-7809807, (11.05.2018).

Hürriyet, *Başbakan Erdoğan'dan Papandreu'ya mektup*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-erdogandan-papandreuya-mektup-12855173, (12.05.2018).

Hürriyet, *Batı Trakya'da din adamına saldırdılar*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-trakyada-din-adamina-saldirdilar-8362506, (15.08.2018).

Hürriyet, *Batı Trakya'da Türklerin okul boykot eylemi*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/bati-trakyada-turklerin-okul-boykot-eylemi-10111664, (15.08.2018).

Hürriyet, *Batı Trakya Türk vakıfları yasası onaylandı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-trakya-turk-vakiflari-yasasi-onaylandi-8211850, (15.08.2018).

Hürriyet, *Çelik'ten Batı Trakya Türk azınlığı şartı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/celikten-bati-trakya-turk-azinligi-sarti-182727, (11.08.2018).

Hürriyet, *Çifte vergi bitti, önümüz açıldı*, http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/cifte-vergi-bitti-onumuz-acildi-187205, (08.05.2018).

Hürriyet, *Davutoğlu, Batı Trakya'da*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/davutoglu-bati-trakyada-17226823, (17.08.2018).

Hürriyet, *Davutoğlu: Yunan tarafı isteksiz*, dlvr.it/2VtYQC, (16.05.2018).

Hürriyet, *Dışişleri Bakanlığı'ndan, Yunan Bakan'a sert tepki*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/disisleri-bakanligindan-kammenosa-tepki-40295285, (24.05.2018).

Hürriyet, *Erdoğan Atatürk'ün evinde*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-ataturkun-evinde-38474998, (11.08.2018).

Hürriyet, *Erdoğan'dan önemli açıklamalar*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogandan-onemli-aciklamalar-22927757, (19.08.2018).

Hürriyet, *Erdoğan'dan Simitis'e "Rakip değil ortak olalım"*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/erdogandan-simitise-rakip-degil-ortak-olalim-110370, (07.05.2018).

Hürriyet, *Hükümetten çok sert Yunanistan açıklaması*, hry.yt/GLtYc, (29.08.2018).

Hürriyet, *Gümülcine müftüsüne 'makamı gasp' suçlaması*, http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/gumulcine-muftusune-makami-gasp-suclamasi-40765669, (24.08.2018).

Hürriyet, *Güney Kafkas Doğalgaz Boru Hattı'nın temel atıldı*, http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/guney-kafkas-dogalgaz-boru-hattinin-temel-atildi-27242240, (18.05.2018).

Hürriyet, *İhtilaflı adalara Yunan komando*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ihtilafli-adalara-yunan-komando-12152004, (12.05.2018).

Hürriyet, *İskeçe'de Beyköy camisine saldırı*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/iskecede-beykoy-camisine-saldiri-16520750, (17.08.2018).

Hürriyet, *İşte Türkiye-AB zirvesinin sonuçları*, bit.ly/1OYfJFF, (22.05.2018).

Hürriyet, *Kaçakları taşıyan tekne battı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kacaklari-tasiyan-tekne-batti-26337819, (18.05.2018).

Hürriyet, *Karamanlis Rum Meclisi'nde konuştu*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/karamanlis-rum-meclisinde-konustu-11501355, (12.05.2018).

Hürriyet, *Kıbrıs için Tayvan modeli*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kibris-icin-tayvan-modeli-308805, (09.05.2018).

Hürriyet*, Milli Savunma Bakanlığı: Yunanistan Savunma Bakanını kuvvetle kınıyoruz*, http://www.hurriyet.com.tr/milli-savunma-bakanligi-yunanistan-savunma-bak-40302268, (24.05.2018).

Hürriyet, *NATO'dan Türkiye'ye destek çağrısı*, hry.yt/EHMm2, (26.05.2018).

Hürriyet, *Papadopulos: ABD için Helenizm'i feda etmeyeceğiz*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/papadopulos-abd-icin-helenizmi-feda-etmeyecegiz-4348912, (09.05.2018).

Hürriyet, *Papandreu: KKTC'nin tanınması anlamına gelmez*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/papandreu-kktcnin-taninmasi-anlamina-gelmez-38458520, (08.05.2018).

Hürriyet, *Ruhban Okulu yorumu: Olabilir*, bit.ly/TUQFKe, (17.05.2018).

Hürriyet, *Rum okulunda yarım asır sonra ders zili çaldı*, dlvr.it/3z8YJt, (17.05.2018).

Hürriyet, *Sabancı'nın katili 'Hristo'..* , bit.ly/1iU4ykr, (18.05.2018).

Hürriyet, *Savcı 17 Kasım'a müebbet istedi*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/savci-17-kasima-muebbet-istedi-188909, (08.05.2018).

Hürriyet, *Edirne'de gözaltına alınan 2 Yunan asker tutuklandı*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-edirnede-gozaltina-alinan-2-yunan-askeri-tutuklandi-40759287, (27.05.2018).

Hürriyet, *Türkiye'den Yunanistan'a flaş uyarı*, http://bit.ly/2PG70Rr, (02.11.2018).

Hürriyet, *Türkiye'den Yunanistan'ın skandal kararına tepki!*, hry.yt/rTDs0, (28.08.2018).

Hürriyet, *Tatbikata Yunanistan tacizi*, dlvr.it/3QyZbK, (17.05.2018).

Hürriyet, *TRT ekibi serbest bırakıldı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/trt-ekibi-serbest-birakildi-38608919, (12.08.2018).

Hürriyet, *Türkiye, Yunanistan'dan DHKP-C'lileri istiyor*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-yunanistandan-dhkp-clileri-istiyor-26785003, (18.05.2018).

Hürriyet, *Türk-Yunan ilişkilerinde bir ilk*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turk-yunan-iliskilerinde-bir-ilk-20935095, (15.05.2018).

Hürriyet, *Türk ve Yunan savaş uçakları it dalaşında çarpıştı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turk-ve-yunan-savas-ucaklari-it-dalasinda-carpisti-4459697, (09.05.2018).

Hürriyet, *Türkiye'nin Eşek Adası tepkisine Yunanistan'tan cevap*, hry.yt/2lba4, (24.05.2018).

Hürriyet, *Türkiye ile Yunanistan arasında 'Kıbrıs' krizi*, http://bit.ly/1rgMBxi, (18.05.2018).

Hürriyet, *Türkiye-Yunanistan doğalgaz boru hattının temeli atıldı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-yunanistan-dogalgaz-boru-hattinin-temeli-atildi-38745177, (09.05.2018).

Hürriyet, *Yaka silkiyorlar*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yaka-silkiyorlar-18826880, (15.05.2018).

Hürriyet, *Yargıtay: Ekümenik iddiaları yasal değildir*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yargitay-ekumenik-iddialari-yasal-degildir-6780455, (10.05.2018).

Hürriyet, *Yunan'ın bayrak ayıbı*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanin-bayrak-ayibi-312306, (09.05.2018).

Hürriyet, *Yunanistan'la 27 ay sonra 'it dalaşı'*, dlvr.it/5Q4ZFH, (18.05.2018).

Hürriyet, *Yunanistan'da Batı Trakya Sorununa Çözüm Arayışları*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanistanda-bati-trakya-sorununa-cozum-arayislari-39241472, (16.04.2018).

Hürriyet, *Yunanistan'dan Erdoğan'a Heybeliada Ruhban Okulu yanıtı*, dlvr.it/46DRM8, (19.08.2018).

Hürriyet, *Yunanistan'dan gerilimi tırmandıracak açıklama*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistandan-gerilimi-tirmandiracak-aciklama-41013316, (18.12.2018).

Hürriyet, *Yunanistan, savaş gemisi almak için halktan yardım toplayacak*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanistan-savas-gemisi-almak-icin-halktan-yardim-toplayacak-41043550, (19.01.2019).

Hüseyinoğlu, Ali, ‘‘Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde Kıbrıs ve enerji düğümü’’, *http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-yunanistan-iliskilerinde-kibris-ve-enerji-dugumu*, (19.05.2018).

İHA, Davutoğlu, *Yunanistan Başbakan Yardımcısı Venizelos ile görüştü*, http://www.iha.com.tr/haber-davutoglu-yunanistan-basbakan-yardimcisi-venizelos-ile-gorustu-301191/, (17.05.2018).

İHA, *Yunan Bakan 'Patrik' için Gökçeada'da*, http://www.iha.com.tr/haber-yunan-bakan-patrik-icin-gokceadada-188191/, (15.05.2018).

İnternetHaber, *Kıbrıs müzakereleri son durum KKTC Türkiye'ye mi bağlanacak?* , http://www.internethaber.com/kibris-muzakereleri-son-durum-kktc-turkiyeye-mi-baglanacak-1742382h.htm, (21.04.2018).

İstanbul, Murat Kaya, Can, Muhammed Enes, ‘‘Yunanistan'a kaçan darbeci askerler için iade süreci başlatıldı’’, *http://v.aa.com.tr/625963*, (23.05.2018).

Karaca, Kayhan, ‘‘Atina AİHM'de 19'uncu madde mağduru’’, *https://www.ntv.com.tr/dunya/atina-aihmde-19uncu-madde-magduru,stExv4VRhkCBSajezrdynQ*, (15.08.2018).

Karadaş, Yeliz, ‘‘Papandreu’nun Erzurum Ziyareti’’, *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2011/01/20/6065/papandreunun-erzurum-ziyareti*, (14.05.2018).

Karahan, Hatice, ‘‘Akdeniz’de Enerji Oyunları’’, *http://www.setav.org/akdenizde-enerji-oyunlari/*, (19.05.2018).

Karahasan, Sefa, ‘‘Samaras’la Kıbrıs gerginliği’’, *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1936262*, (19.05.2018).

Karar, *Çipras, Türkiye'yi tehdit eden bakanı uyaracak*, http://krr.im/2tCh, (20.05.2018).

Karar, *Türkiye'den Yunanistan'a tepki*, http://krr.im/3BNv, (02.11.2018).

Karar, *Yunanistan'a kaçan darbeci 8 asker için Yunan hakin karar verdi*, http://www.karar.com/gundem-haberleri/adliyeye-boyle-getirildiler-194357#, (22.05.2018).

Karar, *Yunan uyanıklığı! Türkiye hak iddia etmesin diye...* , http://krr.im/JnDjOt, (24.05.2018).

Kesler, Musa, ‘‘Kardak’ta gece boyu gerilim!’’, *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2609116*, (26.05.2018).

Kesler, Musa, ‘‘Türkiye'nin hamlesinden sonra flaş gelişme! Sökülmeye başlandı...’’, *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2614174*, (26.05.2018).

Keyvan, Özlem Zerrin, ‘‘Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu’’, *http://dergipark.gov.tr/download/article-file/401753*, Mesleki Bilimler Dergisi, C. 1, Sayı 4, 2012, (19.03.2018).

Kıbrıs Postası, *Karamanlis: Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyoruz*, http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n23048-Karamanlis-Turkiyenin-AB-uyeligini-destekliyoruz, (12.05.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Ayasofya’ya kızdı, Patrik’e gelmedi’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/ayasofyaya-kizdi-patrike-gelmedi-40256393*, (23.05.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Batı Trakya’da 13 Türk okulu kapatılıyor’’, *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-trakya-da-13-turk-okulu-kapatiliyor-22702554*, (20.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Batı Trakya’da tayinli müftülere zorunlu emeklilik’’, *hry.yt/6Wy3c,* (20.08.2018).

Kırbaki, Yorog, ‘‘Batı Trakya’da şeriat kaldırılsın’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/bati-trakya-da-seriat-kaldirilsin-14826283*, (17.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Çipras: Türkler bizi anladı çünkü...’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/cipras-turkler-bizi-anladi-cunku-30093527,* (21.05.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘İşte Yunanistan'a kaçan darbecilerin ilk ifadesi’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/iste-yunanistana-kacan-darbecilerin-ilk-ifadesi-40149294,* (22.05.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Türk kızı Sevcan Yunan ordusunda’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turk-kizi-sevcan-yunan-ordusunda-10845319,* (15.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Türkiye'den Yunanistan Savunma Bakanı Kammenos'a tepki’’, *dlvr.it/8sjPrY,* (20.05.2018).

Yorgo Kırbaki, ‘‘Yunan Bakan Yine Türkiye’yi Hedef Aldı’’, *hry.yt/WOyh6,* (27.05.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Yunan mahkemesinden Batı Trakya’daki Türk gazeteye ağır ceza’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-mahkemesinden-bati-trakya-daki-turk-gazeteye-agir-ceza-27627311,* (20.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Yunan metropolit: Türkler bizi kesecek’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-metropolit-turkler-bizi-kesecek-26914274,* (18.05.2018).

Kırbaki, Yorgo, Yunan milli takımına ilk Batı Trakyalı, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-milli-takimina-ilk-bati-trakyali-5919559,* (14.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Yunan ordusu açıkladı: Meriç'te 2 Yunan asker yakalandı’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-ordusu-acikladi-mericte-2-yunan-askeri-yakalandi-40758861,* (27.05.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Yunanistan'da "240 İmam Yasası"’’, *https://www.sabah.com.tr/dunya/2014/01/16/yunanistanda-240-imam-yasasi*, (20.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Yunanistan'dan Bozdağ'ın sözlerine karşı NATO ve AB hamlesi’’, *hry.yt/VoIWO,* (29.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Yunanistan daha çok Türk bankası istiyor’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanistan-daha-cok-turk-bankasi-istiyor-6838959,* (14.08.2018).

Kırbaki, Yorgo, ‘‘Yunanistan'da Türk milletvekiline 'ajan' suçlaması’’, *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistanda-turk-milletvekiline-ajan-suclamasi-22372707,* (20.08.2018).

Kıracaali Haber, *TARİHTE BU HAFTA: 18-24 OCAK*, https://www.kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=16419, (15.04.2018).

KKTC Dışişleri Bakanlığı, *Gönüllü Nüfus Mübadelesi Anlaşması*, http://mfa.gov.ct.tr/tr/?wpfb_dl=174, (22.11.2017).

Koçbaş, Uğur, ‘‘Yunanistan'ı karıştıran Türkiye önerisi!’’, *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2447705*, (25.05.2018).

Koınonıa House, *The Triple Occupation of Greece by the Axis Powers (1941-1944),* http://www.khouseafrica.com/On%20This%20Day/On%20this%20Day%20April/Apr%2027%20Pics/588px-Triple_Occupation_of_Greece[1].png, (20.04.2018).

Konuralp, Okan, ‘‘Ruhban Okulu kapıyı araladı’’, *bit.ly/1wVXw52,* (19.05.2018).

Kostidis, Manol, *Davutoğlu, Atina’da Gökçeadalılar Derneği’ni ziyaret etti*, http://www.iha.com.tr/haber-davutoglu-atinada-gokceadalilar-dernegini-ziyaret-etti-316885/, (17.05.2018).

Kostidis, Manol, ‘‘Davutoğlu, Selanik'te protesto edildi’’, *http://www.iha.com.tr/haber-davutoglu-selanikte-protesto-edildi-163950/,* (14.05.2018).

Kotsidis, Manol, ‘‘Egemen Bağış Yunan mevkidaşı ile görüştü’’, *http://www.iha.com.tr/haber-egemen-bagis-yunan-mevkidasi-ile-gorustu-304154/,* (17.05.2018).

Kostidis, Manol, ‘‘Kimseden demokrasi dersi almayız’’, *http://www.iha.com.tr/haber-kimseden-demokrasi-dersi-almayiz-6162/,* (14.08.2018).

Kostidis, Manol, ‘‘Yunanistan TKP/ML- TIKKO üyesi Turgut Kaya’yı siyasi mülteci olarak tanıma kararı aldı’’, *http://www.iha.com.tr/haber-yunanistan-tkpml-*

tikko-uyesi-turgut-kayayi-siyasi-multeci-olarak-tanima-karari-aldi-734615/, (29.08.2018).

Koyuncu, Hüseyin, ‘‘Yunan Genelkurmay Başkanı Apostolakis'ten tehdit: Türkleri dümdüz ederiz’’, *https://tr.euronews.com/2018/12/20/yunan-genelkurmay-baskani-apostolakis-ten-tehdit-turkleri-dumduz-ederiz*, (19.01.2019).

Köroğlu, Ufuk Emin, ‘‘Komşuda DHKP-C'nin 3 kampı var’’, *https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/12/20/komsuda-dhkpcnin-3-kampi-var*, (16.05.2018).

Küçüker, Yüksel, ‘‘Türkiye-Yunanistan İlişkilerindeki Derin Açmaz: Pontus Meselesi, Zeıtschrıft Für Dıe Welt Der Türken/ Journal Of World Of Turks, *http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewArticle/680*, Sayı 7, 2015, (13.04.2018).

Lozan Mübadilleri Vakfı, *Yunan Ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme Ve Protokol*, http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/, (04.11.2017).

Milli Gazete, *Yunanistan'ın kara suları sınırı 12 mile çıkarıldı*, https://www.milligazete.com.tr/haber/887210/yunanistanin-kara-sulari-siniri-12-mile-cikarildi, (23.05.2018).

Milliyet, *2 MİT ajanı ve 1 DHKP-C'li ile takası gündemde*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1826528, (17.05.2018).

Milliyet, *Azınlık mülklerinde tarihi iade*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1432411, (15.05.2018).

Milliyet, *Bakan Gül’den Yunanistan’a FETÖ mektubu*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2653195, (28.05.2018).

Milliyet, *Ege kızışıyor.. Atina, Ege'deki "ihlal" suçlamasını AB'ye götürdü*, http://www.milliyet.com.tr/2003/05/15/son/sondun28.html, (08.05.2018).

Milliyet, *Erzurum'da hava değişti, liderler atıştı*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1336362, (17.08.2018).

Milliyet, *Gül, Girit'te güven tazeledi*, http://www.milliyet.com.tr/2003/05/27/siyaset/asiy.html, (08.05.2018).

Milliyet, *Hem dostluk mesajı hem polemik*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1977082, (19.05.2018).

Milliyet, *"Kıbrıs için yeni bir fırsat penceresi açılıyor"*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=503130, (15.08.2018).

Milliyet, *Ruhban Okulu'na Batı Trakya kriteri*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1181499, (17.08.2018).

Milliyet, *Çipras'tan yeni provokasyon! Türkiye'yi hedef aldı...*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2640206, (28.05.2018).

Milliyet, *Ege Denizi'nde bayrak krizi! 'Gereği yapıldı...'*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2649005, (28.05.2018).

Milliyet, *İzmir'de yenilenen Yunan Başkonsolosluğu açıldı*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2736177, (01.10.2018).

Milliyet, *Yeni rezalet! Yunanistan yine teröristlerin tarafını seçti...*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2640194, (28.05.2018).

Milliyet, *Yunanistan bir darbeciye daha iltica hakkı tanıdı!*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2701090, (29.08.2018).

Milliyet, *Yunanistan'dan bir skandal karar daha! Hainleri içeri böyle aldılar...*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2628716, (28.05.2018).

Milliyet, *Yunanistan'dan skandal karar! Firari FETÖ'cülerden birinin...,* http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2651499, (28.05.2018).

Milliyet, *Türkiye'den Yunanistan'a 28 ada tepkisi*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2377724, (24.05.2018).

Milliyet, *Türkiye-Yunanistan arasında tarihi ziyaret! Erdoğan manşetlerde...*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2568872, (25.05.2018).

Milliyet, *Yunanistan'dan Türkiye'ye mesaj*, http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=1204761, (13.05.2018).

Milliyet, *Yunan medyası yazdı! 'Darbeci serbest kaldı, 90 polis koruyor'*, mill.yt/lavf9, (28.08.2018).

Mumcu, Ahmet, ‘‘Misak-ı Milli ve Anayasamız’’, *http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-03/misak-i-milli-ve-anayasamiz*, (28.10.2017).

Mynet, ABD'den Ege anlaşmazlığında NATO'ya destek, http://www.mynet.com/haber/dunya/abdden-ege-anlasmazliginda-natoya-destek-265471-1, (10.05.2018).

Mynet, AK Parti'li Meliha Akyol'un sözleri büyük tepki çekti, https://www.mynet.com/ak-parti-li-meliha-akyol-un-sozleri-buyuk-tepki-cekti-110104202638, (24.08.2018).

NTV, *Bahçeli'ye Selanik'te protesto*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/bahceliye-selanikte-protesto,hjPqMl3DD0uzhdJa9VG2sw, (18.08.2018).

NTV, *Bakan Işık: Yunan Savunma Bakanı şov yapıyor*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/bakan-isik-yunan-savunma-bakani-sov-yapiyor,xJBHtUxcqkmkqzr5O6A99Q, (24.05.2018).

NTV, *Bakoyanni: Benzemeyen konuları kıyaslamayın*, https://www.ntv.com.tr/dunya/bakoyanni-benzemeyen-konulari-kiyaslamayin,oNJK0gMnWESPJhLmpgPwfA, (15.08.2018).

NTV, *Batı Trakya'da Türk azınlığa medeni hukuktan yararlanma hakkı*, https://www.ntv.com.tr/dunya/bati-trakyada-turk-azinliga-medeni-hukuktan-yararlanma-hakki,afvNapFjOEy8hT3v3NortA, (23.08.2018).

NTV, *Cumhurbaşkanı Erdoğan Yunanistan'da*, https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-yunanistanda,StHY2Iw3L0y17P_ONeF0_w/hpv5TSJaUUCTcPBtpIPe9Q, (25.05.2018).

NTV, *Davutoğlu ile azınlık temsilcilerinin bir araya geldiği görüşmede, kilise yapılması kararlaştırıldı*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/davutoglu-ile-azinlik-temsilcilerinin-bir-araya-geldigi-gorusmede-kilise-yapilma,Fh9JGYq8LUaH3GqV_wxZAQ, (21.05.2018).

NTV, *Davutoğlu'dan Yunanistan'a petrol resti*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/davutogludan-yunanistana-petrol-resti,_HRtNVEwzUGjtmvAeWck_g, (17.05.2018).

NTV, *Dışişleri Bakanlığı'ndan 'Yunanistan'a tepki*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/disisleri-bakanligindan-yunanistana-tepki,J6wotV8gUkqaXtmCIUoP-A, (24.05.2018).

NTV, *Erdoğan Atatürk'ün evini ziyaret etti*, http://arsiv.ntv.com.tr/news/221289.asp, (08.05.2018).

NTV, *Gökçeada'da 48 yıl sonra ilk Rum okulu*, https://www.ntv.com.tr/egitim/gokceadada-48-yil-sonra-ilk-rum-okulu,8XafogKsckqHjZavb9RNzg, (15.05.2018).

NTV, *Heybeliada Ruhban Okulu açılıyor mu?*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/heybeliada-ruhban-okulu-aciliyor-mu,vcdDvasyY0irl7tjdEViRg, (15.08.2018).

NTV, *Kılıçdaroğlu: Kıbrıs'a barış için asker gönderdik*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/kilicdaroglu-kibrisa-baris-icin-asker-gonderdik,xWjv4An4gkeUyIxG-P2utA, (14.05.2018).

NTV, *Selanik Başkonsolosluğu'na Molotoflu Saldırı*, https://www.ntv.com.tr/dunya/selanik-baskonsolosluguna-molotoflu-saldiri,r6Vvmxv0KU2tL8lMiTTreg, (13.05.2018).

NTV, *'Türkiye ile ilişkileri iyileştirmeye çalışacağız'*, https://www.ntv.com.tr/dunya/turkiye-ile-iliskileri-iyilestirmeye-calisacagiz,9j3GRe6VbUSH6B1XtajnNw, (12.05.2018).

NTV, *'Türkiye Yunanistan'a nota verdi'*, https://www.ntv.com.tr/dunya/turkiye-yunanistana-nota-verdi,v2UVat6WcEqYDahmIgZbwA, (13.05.2018).

NTV, *Türkiye'den Yunanistan Cumhurbaşkanı Pavlopulos'a yanıt*, https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiyeden-yunanistan-cumhurbaskani-pavlopulosa-yanit,NnQ5Q1azfUCUcwZy5oIWhQ, (24.05.2018).

NTV, *Türkiye'den Yunanistan Dışişleri Bakanı Kocias'a tepki*, https://www.ntv.com.tr/dunya/turkiyeden-yunanistan-disisleri-bakani-kociasa-tepki,lnRkKeJFzkCyGV8a0rRoaw, (25.05.2018).

Oğan, Sinan, ''Türkiye "By-pass" Edildi: Boru Hatları Mücadelesini Yunan-Bulgar İttifakı Kazandı'', *http://www.turksam.org/tr/makale-detay/519-turkiye-%EF%BF%BDby-pass-edildi-boru-hatlari-mucadelesini-yunan-bulgar-ittifaki-kazandi*, (10.05.2018).

Özdağ, Ümit, ''İnanılır gibi değil ancak doğru: Ege'de işgal edilen Türk adaları'', *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/inanilir-gibi-degil-ancak-dogru-egede-isgal-edilen-turk-adalari-23458yy.htm*, (15.08.2018).

Öztürk, Saygı, ‘‘Topraklarımızda Yunanlı Komutanların Bayrak Gösterisi’’, *https://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/saygi-ozturk/topraklarimizda-yunanli-komutanlarin-bayrak-gosterisi-1439821/,* (23.05.2018).

Öztürk, Saygı, ‘‘Yunanistan, Ege’de işgal ettiği adalarımıza milislerini yerleştirdi’’, *https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/yunanistan-egede-isgal-ettigi-adalarimiza-milislerini-yerlestirdi-1775191/,* (24.05.2018).

Öztürk, Saygı, ‘‘Yunan Cumhurbaşkanı işgal altındaki adamızı ziyaret etti’’, *https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/yunan-cumhurbaskani-isgal-altindaki-adamizi-ziyaret-etti-1724859/,* (24.05.2018).

Öztürk, Saygı, ‘‘Yunan Genelkurmay Başkanı meydan okudu’’, *https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/yunan-genelkurmay-baskani-meydan-okudu-1198297/,* (22.05.2018).

Parliamentary Assembly, *Freedom Of Religion And Other Human Rights For Non-Muslim Minorities İn Turkey And For The Muslim Minority İn Thrace (Eastern Greece)*, http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xMjY4MSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTEyNjgx, (15.08.2018).

Pomak Ajans, *1953-2000 Pomaklara Yasak Bölgeler Neden?* , http://www.pomakajans.com/1953-2000-pomaklara-yasak-bolgeler-neden/238/, (22.04.2018).

Posta, *Cumhurbaşkanı Erdoğan'a, Yunanistan Başbakanı Çipras'tan tebrik*, http://www.posta.com.tr/rizede-erdogan-icin-13-pare-top-atisi-yapildi-haber-fotograf-2017136, (29.08.2018).

Posta, *Dışişleri Bakanlığı'ndan Yunanistan’a tepki*, bit.ly/2Jcpm8w, (24.08.2018).

Posta, *Ege'de tansiyon yükseldi! Türkiye ve Yunanistan arasında gerginlik!* , goo.gl/QcFW14, (25.05.2018).

Posta, *Yunanistan: 'Casus belli kararı kaldırılsın'*, j.mp/NPdCnL, (15.05.2018).

Posta, *Yunanistan'dan Türkiye'ye nota*, http://www.posta.com.tr/yunanistandan-turkiyeye-nota-327549, (22.05.2018).

Radikal, *Burns: Ruhban Okulu er geç açılacak*, http://www.radikal.com.tr/politika/burns-ruhban-okulu-er-gec-acilacak-831928/, (11.05.2018).

Radikal, *Ege Denizi için bir kulaç daha atıldı*, http://www.radikal.com.tr/dunya/ege-denizi-icin-bir-kulac-daha-atildi-1025141/, (13.05.2018).

Radikal, *Füle soğuk bir Kıbrıs duşu aldı*, http://www.radikal.com.tr/turkiye/fule-soguk-bir-kibris-dusu-aldi-1056245/, (15.05.2018).

Refworld, *Chronology for Muslims in Greece*, http://www.refworld.org/docid/469f3890c.html, (13.04.2018).

Resmi Gazete, *27580 Genelge*, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100513-17.htm, (13.05.2018).

Resmi Gazete, *Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Hükümeti arasında aktolunan İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesinin tasdiki hakkında Kanun*, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1748.pdf , (19.04.2018).

Rodop Rüzgârı, *AİHM Türkiye Vatandaşı 14 Batı Trakya Türkünün Açtığı Davada Yunanistan'ı Mahkûm Etti*, https://burasibatitrakya.com/haber-arsivi/17095-aihm-t%C3%BCrkiye-vatanda%C5%9F%C4%B1-14-bat%C4%B1-trakya-t%C3%BCrk%C3%BCn%C3%BCn-a%C3%A7t%C4%B1%C4%9F%C4%B1-davada-yunanistan%E2%80%99%C4%B1-mahkum-etti.html, (18.08.2018).

Rubafed, *Yunanistan Muhalefet İttifakı Syriza'nın Lideri Aleksis Çipras Batı Trakya'da*,http://www.rubafed.org/?Syf=18&Hbr=650186&/Yunanistan-Muhalefet-%C4%B0ttifak%C4%B1-Syrizan%C4%B1n-Lideri-Aleksis-%C3%87ipras-Bat%C4%B1-Trakyada, (23.08.2018).

Sabah, *Ayasofya'da 80 yıl sonra ilk cuma namazı kılındı*, sabah.im/oXGqWK, (23.05.2018).

Sabah, *Batı Trakya'daki Türk azınlığa bakan özeni*, https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/08/31/bati-trakyadaki-turk-azinliga-bakan-ozeni, (15.05.2018).

Sabah, *Erdoğan-Karamanlis buluşması*, http://arsiv.sabah.com.tr/2006/05/04/siy96.html, (13.08.2018).

Sabah, *Eski Yunan Bakan'dan haddi aşan sözler*, bit.ly/2C024nc, (26.05.2018).

Sabah, *O FETÖ'cü general de Yunanistan'a kaçtı*, sabah.im/aqDjgZ, (23.05.2018).

Sabah, *Patrik davası reddedildi*, http://arsiv.sabah.com.tr/2006/03/30/gnd96.html, (09.05.2018).

Sabah, *Türkiye'den Yunanistan Cumhurbaşkanı'na tepki*, ow.ly/lBVy30kn3RX, (29.08.2018).

Sabah, *Türk Yunan sınırına tel örgü*, https://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/02/07/turk-yunan-sinirina-tel-orgu, (15.05.2018).

Sabah, *Yunanistan üç darbeci askeri Türkiye'ye iade etmeyecek*, https://www.sabah.com.tr/dunya/2016/12/05/yunanistan-uc-darbeci-askeri-turkiyeye-iade-etmeyecek, (24.05.2018).

Sabah, *Yunanistan'dan Türkiye'ye davet.*, http://ow.ly/syOt30lpuhC, (30.08.2018).

Sabah, *Yunanistan o işçiyi Türkiye'ye iade etti!*, https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/05/06/yunanistan-o-isciyi-turkiyeye-iade-etti, (28.08.2018).

Sabah, *Yunanistan ve İsrail arasında 'stratejik' ilişki dönemi*, https://www.sabah.com.tr/dunya/2013/10/08/yunanistan-ve-israil-arasinda-stratejik-iliski-donemi, (17.05.2018).

Sabah, *Yunanistan Türkiye'yi şikayet edecek*, sabah.im/aBeuJe, (20.05.2018).

Sahipkıran Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Unutulan Bir Türk Devleti; Batı Trakya Bağımsız Hükümeti*, http://sahipkiran.org/2016/05/04/bati-trakya-bagimsiz-hukumeti/, (21.04.2018).

Samsun Kulis Haber, *Bakan Çağatay Kılıç Yunanistan'da soydaşlarla biraraya geldi*, http://www.samsunkulishaber.com/bakan-cagatay-kilic-yunanistanda-soydaslarla-biraraya-geldi/9984/, (20.08.2018).

Sandıklı, Atilla-Kaya, Erdem, *Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış*, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-130-201404079sandikli_kaya.pdf, (01.05.2019).

Sayarı, Selim, *New York'ta Kıbrıs zirvesi yapılacak*, *https://www.ntv.com.tr/dunya/new-yorkta-kibris-zirvesi-yapilacak,DVIf8omDT0Su64o6O-wBGQ*, (01.10.2018).

SETA, 2015'te Türkiye, *http://file.setav.org/Files/Pdf/20160107162718_2015te-turkiye.pdf*, (19.05.2018).

Seven, Erhan, ''Türk azınlığın hakları için Atina'yı AİHM'e şikâyet ettik'', *https://www.yenisafak.com/gundem/turk-azinligin-haklari-icinatinayi-aihme-sikayet-ettik-2717633*, (13.08.2018).

Sözcü, *Bir bayrak indirme de Ankara'da*, https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/ankarada-turk-bayragini-indirdiler-623783/, (19.05.2018).

Sözcü, *Eyyy dünya lideri! Yunan, adalarımıza el koydu haberin var mı?* , https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/eyyy-dunya-lideri-yunan-adalarimiza-el-koydu-haberin-var-mi-573827/, (18.05.2018).

Sözcü Gazetesi, *Lozan Antlaşması nedir? Lozan Antlaşması'nın şartları ve önemi!* , https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/lozan-antlasmasi-nedir-lozan-antlasmasinin-sartlari-ve-onemi-1418569/, (20.04.2018).

Sözcü, *NATO üyesi Yunanistan, uçak krizinde Rusya'nın yanında yer aldı*, https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/nato-uyesi-yunanistan-ucak-krizinde-rusyanin-yaninda-yer-aldi-1000574/, (21.05.2018).

Sözcü, *O bankacı serbest*, https://www.sozcu.com.tr/2014/dunya/o-bankaci-serbest-451864/, (17.05.2018).

Sözcü, *Şimdi de Yunan jetleri F-16'larımızı taciz etti*, https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/simdi-de-yunan-jetleri-955574/, (21.05.2018).

Sözcü, *Yunanistan SYRIZA dedi*, https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/yunanistan-syriza-dedi-722775/, (21.08.2018).

Sözcü, *Yunanistan'dan küstahlık... Çipras'tan Türkiye'ye akıl almaz sözler*, https://www.sozcu.com.tr/2018/dunya/yunanistandan-kustahlik-ciprastan-turkiyeye-akil-almaz-sozler-2187949/, (26.05.2018).

Sputnik, *7 Türk vatandaşı daha Yunanistan'a iltica talebinde bulundu*, https://sptnkne.ws/jRPy, (23.05.2018).

Sputnik, *AB: Türkiye'nin Ege ve Akdeniz'de Yunanistan ve Kıbrıs'a karşı yasadışı eylemlerini en sert şekilde kınıyoruz*, https://sptnkne.ws/hb9T, (27.05.2018).

Sputnik, *AK Parti Sözcüsü Çelik: Yunanistan'ın karasularını kademeli olarak artırma çabasına, en sert şekilde cevap verilecektir*, https://sptnkne.ws/jUfX, (02.11.2018).

Sputnik, *Ankara'dan Atina'ya: Bayrağımızı yakanları yakalayın*, https://sptnkne.ws/gUyK, (27.05.2018).

Sputnik, *Atina: Erdoğan, tutuklu iki Yunan askerinin hayatıyla oynuyor* , https://sptnkne.ws/jcSD, (29.08.2018).

Sputnik, *Avrupa Parlamentosu'nda Türkiye krizi: Yunan vekil salondan atıldı*, https://sptnkne.ws/fEf5, (22.05.2018).

Sputnik, *CHP'li Özcan: AK Parti, kendi adalarımıza Yunanistan bayrağının çekilmesine izin verdi*, https://sptnkne.ws/cUPU, (24.05.2018).

Sputnik, *Davutoğlu, Çipras'la Suriyeli sığınmacıları konuştu*, https://sptnkne.ws/jRP2, (21.05.2018).

Sputnik, *Erdoğan'ın 65 yıl sonraki Yunanistan ziyaretinde Lozan tartışması*, https://sptnkne.ws/ghzy, (25.05.2018).

Sputnik, *Erdoğan'ın Lozan açıklamasına Yunanistan'dan sert tepki*, https://sptnkne.ws/csqf, (23.05.2018).

Sputnik, *Kılıçdaroğlu'ndan 'Cevabımız gel de al' diyen Yunanistan Savunma Bakanı'na: 2019'da geleceğim*, https://sptnkne.ws/grQM, (25.05.2018).

Sputnik, *MHP'nin reklam filmi Yunanistan'ı kızdırdı*, https://sptnkne.ws/hG8p, (29.08.2018).

Sputnik, *Pangalos'un 'En iyi Türk ölü Türk' sözlerine suç duyurusu*, https://sptnkne.ws/gNnm, (26.05.2018).

Sputnik, *Türk-Yunan yakınlaşmasına desteğiyle bilinen Selanik Belediye Başkanı'na saldırı*, https://sptnkne.ws/h8wV, (28.08.2018).

Sputnik, *Yıldırım, Yunanistan'da: AB, Türkiye ile nasıl bir yol yürüyeceğine karar vermeli*, https://sptnkne.ws/eFsb, (25.05.2018).

Sputnik, *Yunanistan Cumhurbaşkanı'ndan Lozan yorumu: Hiçbir pazarlığa açık değil*, https://sptnkne.ws/cGjh, (24.05.2018).

Sputnik, *Yunanistan: Türk jetleri 30 dakika boyunca hava sahamızı ihlal etti*, https://sptnkne.ws/cMmQ, (21.05.2018).

Sputnik, *Yunanistan: Münhasır Ekonomik Bölge konusunda Türkiye'nin temelsiz teorileri dikkate alınmayacak*, https://sptnkne.ws/jRKR, (02.11.2018).

Sputnik, *Yunanistan: Türk savaş uçakları hava sahamızı ihlal etti*, https://sptnkne.ws/jRPD, (21.05.2018).

Sputnik, *Yunanistan'dan Türkiye'ye: Sınırlar sabittir ve tartışılmaz*, https://sptnkne.ws/cPb6, (24.05.2018).

Sputnik, *Yunanistan'ın Ege'de işgal ettiği 18. adanın Türkiye adına tescilli olduğu ortaya çıktı*, https://sptnkne.ws/cTsG, (24.05.2018).

Sputnik, *Yunanistan, Türkiye'yi NATO'ya şikayet etti*, https://sptnkne.ws/cxZv, (23.05.2018).

Star, *Kültür ve Turizm Bakanı Ersoy Batı Trakya'da*, http://www.star.com.tr/politika/kultur-ve-turizm-bakani-ersoy-bati-trakyada-haber-1368032/, (24.08.2018).

Star, *Yunanistan'a kaçan FETÖ'cü askerler için yeni yargı süreci başlayacak*, buff.ly/2ncSNiW, (24.05.2018).

Stelya, Nikolaos, ‘‘Doğu Akdeniz'de yeni bir ittifak doğuyor’’, *https://sptnkne.ws/jRPp*, (21.05.2018).

Şahin, Hakan Mehmet-Demirci, Cihan-Baran, Salih, ‘‘Tutuklu 2 Yunan askeri için karar’’, *http://v.aa.com.tr/1231262*, (30.08.2018).

T24, *Obama, Patrik'i şoke etti*, http://t24.com.tr/haber/obama-patriki-soke-etti,40498, (12.05.2018).

Tahsin, İlhan, ‘‘Hronos Gazetesinden ‘‘Tehlikesi’’ Mesaj’’, *http://www.birlikgazetesi.net/ilhan-tahsin/2757.html*, (17.08.2018).

Takan, Ahmet, ‘‘Avrupa Parlamentosu Yunan işgaline tam destek verdi!..’’ , *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/avrupa-parlamentosu-yunan-isgaline-tam-destek-verdi-43847yy.htm*, (25.05.2018).

Takan, Ahmet, ‘‘Yunan, 1 adamıza daha göz koydu...’’, *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-1-adamiza-daha-goz-koydu-36899yy.htm*, (22.05.2018).

Takan, Ahmet, ‘‘17 adanın işgaline skandal açıklama! ‘’, *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/17-adanin-isgaline-skandal-aciklama-39943yy.htm*, (23.05.2018).

Takan, Ahmet, ‘‘Narkoz İttifakı’’, *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/narkoz-ittifaki-46364yy.htm*, (26.05.21018).

Takan, Ahmet, ‘‘Yunanistan Ege sahilimizde bir adamızı daha işgal etti... Eşek ve Bulama’’, *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-ege-sahilimizde-bir-adamizi-daha-isgal-etti-esek-ve-bulama-23376yy.htm*, (15.05.2018).

Tarih Bilimi, *Kara Sularının 12 Mile Çıkarılması Sorunu*, https://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/kara-sularinin-12-mile-cikarilmasi-sorunu/, (21.04.2018).

TBMM, *Tutanak Dergisi*, 6 Nisan 2009, 72’nci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil3/ham/b07201h.htm, (12.05.2018).

TBMM, *2006 Mali Yılı Genel Ve Katma Bütçe Kanun Tasarıları İle 2004 Mali Yılı Genel Ve Katma Bütçe Kesin Hesap Kanunu Tasarılarının Plan ve Bütçe Komisyonu Görüşme Tutanakları*, https://www.tbmm.gov.tr/butce/2006/pbk15112005.htm, (13.08.2018).

TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 143, 9 Ocak 2007, 47’nci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c143/tbmm22143047.pdf, (14.08.2018).

TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 48, 16.12.1993, 46 Ncı Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c048/tbmm19048046.pdf, (26.11.2017).

TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 128, 19 Eylül 2006, 125 inci Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c128/tbmm22128125.pdf, (14.08.2018).

TBMM Faaliyet Raporu, *Doktor Sadık Ahmet’in Ölümüyle Sonuçlanan Kaza İle İlgili Duruşmayı İzlemek üzere Selanik’e Giden İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin Davayla İlgili Değerlendirme Notu*,

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/21dnm/ekim1_1995haziran30_%201997.pdf, (14.04.2018).

TBMM, *Tutanak Dergisi*, C. 86, 16.5.1995, 110 uncu Birleşim, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c086/tbmm19086110.pdf, (14.04.2018).

TBMM, *TBMM Tutanakları*, C.1, 5.3.1927, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c030/b040/tbmm02030 0400049.pdf , (23.04.2018).

TBMM, *Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı arasında imzalanan Kültür Anlaşmasının onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Millî Eğitim komisyonları raporları (1/212)*, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c015/b068/tbmm09015 0680093.pdf, (30.03.2018).

TBMM, *Yazılı Soru Önergesi*, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-2642c.pdf, (27.08.2018).

TBMM, *Yazılı Soru Önergesi*, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-2689c.pdf, (27.08.2018).

TBMM, *Yazılı Soru Önergesi*, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-6624c.pdf, (27.08.2018).

T.C. Atatürk Kültür,Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, *Güncel Türkçe Sözlük*, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b87139a 1dd162.20492087, (30.08.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *18 Mart 2016 Türkiye AB Zirvesi Bildirisi*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi _.pdf, (22.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2002-10-24 Yunanistan - Iskeçe Müftüsü Aga*, https://www.ab.gov.tr/21722.html, (16.04.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2002-12-04 Yunanistan Dişişleri Bakani Papandreu Ankara'da*, https://www.ab.gov.tr/21381.html, (07.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2003-05-08 Yunan Dişişleri Sözcüsü Beglitis*, https://www.ab.gov.tr/29083.html, (08.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2004-01-20 Makedonya Haber Ajansi – 1*, https://www.ab.gov.tr/35734.html, (08.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2004-05-07 Başbakan Erdoğan'in Yunanistan Ziyareti – Derleme*, https://www.ab.gov.tr/34740.html, (08.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2006-02-23 Devlet Bakani Babacan Atina'da*, https://www.ab.gov.tr/_40653.html, (09.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *2008-01-24 Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in Türkiye Ziyareti – Derleme*, https://www.ab.gov.tr/_41286.html, (11.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *AB Bakanı ve Başmüzakereci Ömer Çelik'in Yunanistan Ziyareti*, https://www.ab.gov.tr/50460.html, (24.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, *https://www.ab.gov.tr/46224.html*, (12.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf, (08.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf, (13.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf, (13.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf, (11.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf, (11.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (12.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf, (13.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, (15.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf, (19.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf, (21.05.2018).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *İlerleme Raporları*, https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf, (24.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ağustos 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Aralık 2002*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2002-12-01, (07.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Aralık 2009*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/m/date/2009-12-09, (12.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ekim 2003*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ekim 2006*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Eylül 2006*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/austos-2010/3316, (13.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Eylül 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2010-09-01, (13.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Haziran 2009*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/LpdiZ/date/2009-06-27, (12.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mart 2005*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/m/date/2006-02-1__2006-02-29, (09.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mart 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2010-03-01, (13.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mayıs 2010*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2010-05-01, (13.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Mayıs 1995*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/mayis-1995/3569, (14.04.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Ocak 2004*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2004-01-20, (08.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Şubat 2003*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2003-02-01, (08.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Şubat 2004*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2004-02-18, (08.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Şubat 2005*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/m/date/2005-02-11, (09.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Temmuz 2003*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/temmuz-2003/3547, (08.05.2018).

T.C. Başbakanlık Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Temmuz 2009*, http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/date/2009-07-01, (12.05.2018).

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye-Yunanistan 2. Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi Toplantısı İstanbul'da Yapıldı, *https://kdk.gov.tr/haber/turkiye-yunanistan-2-yuksek-duzeyli-isbirligi-konseyi-toplantisi-istanbulda-yapildi/230*, (17.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2005-02-03 Chp - Bati Trakya'daki Türk Azinlik Kuruluşlarinin Isimleri*, https://www.ab.gov.tr/_39324.html, (13.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2005-02-22 Iskeçe Türk Birliği'nin Kapatilmasi*, https://www.ab.gov.tr/_39279.html, (13.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2005-04-27 Türkiye-ab Ortaklik Konseyi Toplantisi - Derleme*, https://www.ab.gov.tr/_38720.html, (13.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2007-02-06 Yunanistan Dişişleri Bakani Bakoyanni Bati Trakya'da*, https://www.ab.gov.tr/_40965.html, (14.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2007-12-07 Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Bilman - Batı Trakya Türk Azınlığı*, https://www.ab.gov.tr/_41094.html, (14.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *2009-06-12 Batı Trakya Türkleri, 'Heybeliada açılsın seçilmiş müftüler tanınsın' – CHA*, https://www.ab.gov.tr/_43457.html, (15.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *19 Ocak 2005, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan'ın Haftalık Olağan Basın Toplantısı*, http://www.mfa.gov.tr/19-ocak-2005_-disisleri-bakanligi-sozcusu-namik-tan_in-haftalik-olagan-basin-toplantisi.tr.mfa, (13.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *24 Mart 2005, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan´ın Haftalık Olağan Basın Toplantısı*, http://www.mfa.gov.tr/24-mart-2005_-disisleri-bakanligi-sozcusu-namik-tan_in-haftalik-olagan-basin-toplantisi.tr.mfa, (13.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *2012 Yılına Girerken Dış Politikamız*, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2012_butce_tasarisi.doc, (15.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Aralık*, http://www.mfa.gov.tr/aralik_____.tr.mfa, (21.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu Yunanistan Dışişleri Bakanı Kotzias ile görüştü*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu-yunanistan-disisleri-bakani-kotzias-ile-gorustu.tr.mfa, (20.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sayın Abdullah Gül ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Sayın George Papandreou Tarafından Ottova; Sözleşmesi Konusunda Yapılan Ortak Açıklama (20 Mayıs 2003);* , http://www.mfa.gov.tr/basbakan-yardimcisi-ve-disisleri-bakani-sayin-abdullah-gul-ve-yunanistan-disisleri-bakani-sayin-george-papandreou-tarafindan-ottova_-sozlesmesi-konusunda-yapilan-ortak-aciklama-_20-mayis-2003__.tr.mfa, (08.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun NTV Kanalına Verdiği Özel Röportaj, 19 Haziran 2018, Antalya*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-ntv-ye-verdigi-ozel-roportaj-19-haziran-2018.tr.mfa, (29.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Türk-Yunan dostluğu bütün krizleri aşacak güçtedir."*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-_turk-yunan-dostlugu-butun-krizleri-asacak-guctedir__.tr.mfa, (16.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Davutoğlu Yunanistan'da*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-yunanistan_da.tr.mfa, (17.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Venizelos İle Ortak Basın Toplantısı, 19 Temmuz 2013*, Ankara, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-yunanistan-disisleri-bakani-evangelos-venizelos-ile-ortak-basin-toplantisi_-19-temmuz.tr.mfa, (17.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Burak Özügergin'in Olağan Basın Toplantısı Metni*, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-sozcusu-burak-ozugergin_in-olagan-basin-toplantisi_-29-nisan-2010_-ankara.tr.mfa, (13.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Haziran*, http://www.mfa.gov.tr/haziran.tr.mfa, (12.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı*, http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, (23.04.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Mayıs*, http://www.mfa.gov.tr/mayis_.tr.mfa, (13.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Mayıs*, http://www.mfa.gov.tr/mayis_____.tr.mfa, (22.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 85, 22 Mart 2017, Yunanistan'ın Dimetoka şehrindeki Çelebi Sultan Mehmet Camii'nin 22 Mart'ta çıkan bir yangın sonucu ağır hasar görmesi hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_85_-yunanistan_in-dimetoka-

sehrindeki-celebi-sultan-mehmet-camii_nin-22-mart_ta-cikan-bir-yangin-sonucu-agir-hasar-gormesi-hk.tr.mfa, (23.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No:107 -;2 Temmuz 2003, Atina Ağır Ceza Mahkemesi´nin Öcalan ile ilgili aldığı karar*, http://www.mfa.gov.tr/no_107--_2-temmuz-2003_-atina-agir-ceza-mahkemesi_nin-ocalan-ile-ilgili-aldigi-karar.tr.mfa, (08.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 242, 1 Ekim 2016, Ege'deki Bazı Ada Ve/Veya Adacıklara Dair İddia Ve Haberler Hk.* , http://www.mfa.gov.tr/no_-242-_ege_deki-bazi-ada-ve_veya-adaciklara-dair--iddia-ve-haberler-hk__.tr.mfa, (23.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 256, 30 Eylül 2018, Selanik Başkonsolosluğumuza Yapılan Molotof Kokteylli Saldırı Hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_-256_-selanik-baskonsoloslugumuza-yapilan-saldiri-hk.tr.mfa, (01.10.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 301, 8 Aralık 2015, Dostluk- Eşitlik-Barış Partisi Genel Merkezine Yapılan Saldırı Hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_-301_-8-aralik-2015_-dostluk--esitlik-baris-partisi-genel-merkezine-yapilan-saldiri-hk_.tr.mfa, (21.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No: 338, 2 Kasım 2017, Rodos Adası'nda Gerçekleştirilen Yunanistan-Mısır Ortak Tatbikatı Hk*, http://www.mfa.gov.tr/no_-338_-rodos-adasinda-gerceklestirilen-yunanistan-misir-ortak-tatbikati-hk.tr.mfa, (25.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *No:349, 28 Aralık 2018, 17 Kasım Terör Örgütü Mensubu Dimitris Kufodinas'a Bir Kez Daha İzin Hakkı Tanınması Hk.*, http://www.mfa.gov.tr/no_-349_-17-kasim-teror-orgutu-mensubu-dimitris-kufodinas-a-bir-kez-daha-izin-hakki-taninmasi-hk.tr.mfa, (19.01.2019).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Sayın Bakanımızın Batı Trakyalı Soydaşlarımıza Hitaben Yaptıkları Konuşma, Gümülcine, 5 Aralık 2007*, http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-bati-trakyali-soydaslarimiza-hitaben-yaptiklari-konusma_-gumulcine_--5-aralik-2007.tr.mfa, (14.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Sayın Bakanımızın Yunanistan Dışişleri Bakan Vekili Dimitris Droutsas ile Ortak Basın Toplantısı, 8 Nisan 2010, Ankara*,

http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-yunanistan-disisleri-bakan-vekili-dimitris-droutsas-ile-ortak-basin-toplantisi_-8-nisan-2010_-ankara.tr.mfa, (13.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *SC-2, 18 Ocak 2013, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsünün Kamuoyunda "240 İmam Yasası" Olarak Bilinen 2007 Tarihli Yasada Değişiklik Yapılmasını Öngören Yasa Taslağının Yunanistan Parlamentosu'nda Kabul Edilmesi Hakkındaki Bir Soruya Cevabı*, http://www.mfa.gov.tr/sc-2_-18-ocak-2013_-disisleri-bakanligi-sozcusunun-kamuoyunda-_240-imam-yasasi_-olarak-bilinen-2007-tarihli-yasada-degisiklik.tr.mfa, (20.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *SC-24, 11 Ekim 2013, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsünün AB Komisyonu Yetkilisinin Heybeliada Ruhban Okulu Konusunda Yaptığı Açıklama Hakkında Bir Soruya Cevabı*, http://www.mfa.gov.tr/sc_24_-11-ekim-2013_-disisleri-bakanligi-sozcusunun-ab-komisyonu-yetkilisinin-heybeliada-ruhban-okulu-konusunda-yaptigi-acikla.tr.mfa, (19.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *SC-55, 5 Ağustos 2018, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Turgut Kaya'nın Yunanistan Tarafından Ülkemize İadesinin Reddi Hakkında Soruya Cevabı*, http://www.mfa.gov.tr/sc_-55_-turgut-kayanin-yunanistan-tarafindan-ulkemize-iadesinin-reddi-hk-sc.tr.mfa, (30.08.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye Enerji Stratejisi*, http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/EnerjiPolitikasi/T%C3%BCrkiye'nin%20Enerji%20Stratejisi%20(Ocak%202009).pdf, (11.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Ticari ve Ekonomik İlişkiler*, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-yunanistan-arasindaki-ticari-ve-ekonomik-iliskiler.tr.mfa, (08.05.2018).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu*, http://www.mfa.gov.tr/data/AB/ilerleme_raporu.pdf, (12.08.2018).

T.C. Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, *Doğal Gaz Boru Hatları ve Projeleri*, http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Dogal-Gaz-Boru-Hatlari-ve-Projeleri, (10.05.2018).

Temizer, Selen, ''Türk-Yunan ilişkilerinde yeni ivme'', http://v.aa.com.tr/534687, (22.05.2018).

TENVA, *Enerji Merkezli Mısır, Kıbrıs ve İsrail Üçgeni*, http://www.tenva.org/enerji-merkezli-misir-kibris-ve-israil-ucgeni/, (21.05.2018).

TGRT Haber, *Yunanistan'dan Türkiye'ye iade kararı! Tutuklu terörist Turgut Kaya iade edilecek*, http://www.tgrthaber.com.tr/gundem/yunanistandan-turkiyeye-iade-karari-tutuklu-terorist-turgut-kaya-iade-edilecek-241361, (29.08.2018).

The European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *Fourth report on Greece (adopted on 2 April 2009 / published on 15 September 2009)*, https://rm.coe.int/fourth-report-on-greece/16808b5793, (15.08.2018).

Top, Furkan Naci, ‘‘Eski HDP milletvekili Birlik Yunanistan'a sığınma talebinde bulundu’’, *http://v.aa.com.tr/1238602*, (30.08.2018).

Top, Furkan Naci, ‘‘Yunanistan'dan Erdoğan'ın sözlerine ilişkin açıklama’’, *http://v.aa.com.tr/1125552*, (28.05.2018).

To Vima, *Samaras and Erdogan to meet during NATO summit in Wales*, http://www.tovima.gr/en/article/?aid=627791, (18.05.2018).

TRT Haber, *Bozdağ Batı Trakya'da*, http://tinyurl.com/cjztwrw, (18.08.2018).

TRT Haber, *İşler Batı Trakya'da*, http://tinyurl.com/l68qlow, (20.08.2018).

TRT Haber, *Darbe girişimine dünyadan tepkiler*, http://tinyurl.com/zprj9e3, (22.05.2018).

TRT Haber, *Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'ndan Yunanistan açıklaması*, http://tinyurl.com/ya3o3qlo, (25.05.2018).

TRT Haber, *"Taç Giyen Başa Akıl Gelir"*, http://tinyurl.com/7o9mpaw, (15.05.2018).

TRT Haber, *Türkiye'den Yunanistan Dışişleri Bakanı Kocias'a tepki*, http://tinyurl.com/ya63g2m4, (25.05.2018).

TRT Haber, *Türkiye'den Yunanistan'a müftülere yönelik kararname tepkisi*, http://tinyurl.com/y77kj9jq, (01.10.2018).

TRT Haber, *Yunanistan Türkiye'nin iadesini istediği tutukluyu serbest bıraktı*, http://tinyurl.com/yd2y569v, (28.08.2018).

TRT Haber, *Yunan F-16'larından Türk eğitim uçağına taciz*, http://tinyurl.com/pvkzyba, (17.05.2018).

TRT Haber, *Yunan jetleri, Türk jetlerini taciz etti*, http://tinyurl.com/p8do3zr, (20.05.2018).

TRT Haber, *Yunan jetlerinden Türk F-16'larına taciz*, http://tinyurl.com/heum3dz, (21.05.2018).

Tümer, Ateş, ‘‘Soydaşlar, Yunanistan için çalışın, size ihtiyacımız var’’, *http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=27491*, (12.08.2018).

Türk Tarih Kurumu, ‘‘1922 MUDANYA SİLAH BIRAKIŞIMI SÖZLEŞMESİ’’, *http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/4-1922_Mudanya.pdf*, (30.10.2017).

Türk Tarih Kurumu, *Misak-ı Millî Beyannamesi*, http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/misak-i-milli-beyannamesi/, (20.04.2018).

Türkiye, *İKÖ'den tam destek çıktı*, https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a252037.aspx, (27.08.2018).

Türkiye, *İskeçe Müftüsü'ne 4 Ay Hapis Cezası*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a95139.aspx, (15.04.2018).

Türkiye, *Türklere, Davutoğlu morali*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a457365.aspx?/Genel/a457365.aspx&, (13.05.2018).

Türkiye, *Yunanistan'da Karayılan krizi*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/ana-sayfa-ust/28659.aspx, (16.05.2018).

Türkiye, *Yunan komutandan Kardak manzaralı fotoğraf!* , http://turkiyegazetesi.de/yunan-komutandan-kardak-manzarali-fotograf/, (24.05.2018).

Türkiye, *Yunan ezgileriyle karşılandı*, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a377450.aspx, (11.05.2018).

Türkiye, *Yunanistan iş birliği istiyor!* , http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a418272.aspx, (12.05.2018).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, *"Azınlık Sorunlarının Çözümü, Türkiye ile Yunanistan'ı Birbirine Daha da Yakınlaştıracaktır"*, https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/87647/azinlik-sorunlarinin-cozumu-turkiye-ile-yunanistani-birbirine-daha-da-yakinlastiracaktir, (23.08.2018).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, *Harp Akademileri Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma*, https://www.tccb.gov.tr/konusmalari-ahmet-necdet-sezer/1721/7814/harp-akademileri-konferansinda-yaptiklari-konusma, (14.08.2018).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, *"Türkiye, Garantör Ülke Sıfatıyla Kıbrıs Konusundaki Kararlılığını Sürdürecektir"*, https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/1327/turkiye-garantor-ulke-sifatiyla-kibris-konusundaki-kararliligini-surdurecektir, (20.08.2018).

Türkiye Ermenileri Patrikliği, *Patrik Genel Vekili Ortak Bir Bildiriye İmza Attı*, http://www.turkiyeermenileripatrikligi.org/site/patrik-genel-vekili-ortak-bir-bildiriye-imza-atti/, (30.08.2018).

U.S. Department Of State Dıplomacy In Actıon, *Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor 2006 March 6, 2007*, https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2006/78815.htm, (28.08.2018).

U.S. Department Of State, *Greece Country Reports on Human Rights Practices Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor 2000*, https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2000/eur/769.htm, (15.04.2018).

Unıted Natıons Human Rıghts Offıce Of The Hıgh Commıssıoner, *Promotıon And Protectıon Of All Human Rıghts Cıvıl, Polıtıcal, Economıc, Socıal And Cultural Rıghts, Includıng The Rıght To Development*, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/10session/A.HRC.10.11.Add.3.pdf, (15.08.2018).

Wikimedia, *Treaty Of Sevres*, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/93/Treaty_of_S%C3%A8vres_map_partitioning_Anatolia.png/800px-Treaty_of_S%C3%A8vres_map_partitioning_Anatolia.png, (20.04.2018).

Vatan, *Çipras'tan şoke eden Türkiye açıklaması, Çipras'tan şoke eden Türkiye açıklaması*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=723659, (19.05.2018).

Vatan, *Yunanistan'ın skandal kararına Türkiye'den peş peşe sert tepki*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=1192942, (30.08.2018).

Vatan, *Türkiye-Yunanistan-İtalya Doğalgaz Hattı Anlaşması imzalandı*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=129530, (11.05.2018).

Vatan, *Yılmaz konuştu Atina ayağa kalktı*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=420212, (15.05.2018).

Vatan, *Yunan komutanı pes ettirdi*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=116533, (10.05.2018).

Vatan, *Yunanistan Deniz Kuvvetleri Komutanı Türkiye'de*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=45455, (09.05.2018).

Vatan, *Yunanistan Dışişleri Bakanı: Türkiye buradan kimseyi alamaz*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=1172380, (29.08.2018).

Vatan, *Yunanistan'dan skandal karar! Darbeci hainler tahliye edildi*, http://www.gazetevatan.com/d/t.aspx?ID=1172153, (29.08.2018).

Yalım, Ümit, ‘‘Zeytin Dalı’nın İlk Günü Yunanistan, Türk Adasında Askeri İnşaata Başladı’’, *http://www.turksam.org/tr/analiz-detay/1692-zeytin-dali-nin-ilk-gunu-yunanistan-turk-adasinda-askeri-insaata-basladi*, (26.05.2018).

Yaman, Şevket, ‘Fiili durumu kabul etmeyiz’, *http://www.milliyet.com.tr/d/t.aspx?ID=2659564*, (28.08.2018).

Yaşın, Gözde Kılıç, ‘‘29 Ocak Milli Direniş Günü’’, *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/01/29/6473/29-ocak-milli-direnis-gunu*, (05.03.2018).

Yaşın, Gözde Kılıç, ‘‘Kıbrıs Rum Tarafı Masadan Kalktı’’, *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/10/08/7794/kibris-rum-tarafi-masadan-kalkti*, (18.05.2018).

Yeniçağ, *Akar Yunan mevkidaşı ile görüştü*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/akar-yunan-mevkidasi-ile-gorustu-192568h.htm, (28.08.2018).

Yeniçağ, *Erdoğan: Sevr'i gösterip Lozan'a ikna ettiler, zafer bu mu?*, https://www.yenicaggazetesi.com.tr/erdogan-sevri-gosterip-lozana-ikna-ettiler-zafer-bu-mu-147116h.htm, (23.05.2018).

Yeniçağ, *İsrail, Rum ve Yunan ortak savunma anlaşması!*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/israil-rum-ve-yunan-ortak-savunma-anlasmasi-196193h.htm, (29.08.2018).

Yeniçağ, *Ruhban ihtiyaçtan açılacak!* , http://www.yenicaggazetesi.com.tr/ruhban-ihtiyactan-acilacak-19552h.htm, (12.05.2018).

Yeniçağ, *Tatbikat Akdeniz'de Düşman Türkiye!* , http://www.yenicaggazetesi.com.tr/tatbikat-akdenizde-dusman-turkiye-96186h.htm, (19.05.2018).

Yeniçağ, *Yunan Bakan'dan küstah Türkiye çıkışı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-bakandan-kustah-turkiye-cikisi-186474h.htm, (27.05.2018).

Yeniçağ, *Yunan Bakan'dan haddini aşan sözler*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-bakandan-haddini-asan-sozler-187827h.htm, (27.05.2018).

Yeniçağ, *Yunan Bakan Türkiye'yi şikâyet etti*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunan-bakan-turkiyeyi-sikayet-etti-184243h.htm, (26.05.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'a ada uyarısı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistana-ada-uyarisi-4132h.htm, (11.05.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'da TRT ekibine gözaltı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistanda-trt-ekibine-gozalti-198566h.htm, (30.08.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'dan Türkiye açıklaması*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-turkiye-aciklamasi-202551h.htm, (30.08.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan Cumhurbaşkanı'ndan Türkiye'ye tehdit*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-cumhurbaskanindan-turkiyeye-tehdit-186253h.htm, (27.05.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'dan Ege'de yeni tahrik*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-egede-yeni-tahrik-159242h.htm, (24.05.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan kaçakları Türkiye'ye böyle geri, gönderiyor*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-kacaklari-turkiyeye-boyle-geri-gonderiyor-207032h.htm, (01.10.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan, Kardak çatışmasını doğruladı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-kardak-catismasini-dogruladi-109308h.htm, (20.05.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'da Türkçe yayın yapan radyo susturuldu*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistanda-turkce-yayin-yapan-radyo-susturuldu-408h.htm, (14.08.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'dan küstah açıklama*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-kustah-aciklama-184030h.htm, (26.05.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'dan Türkiye sınırına askeri üs teklifi, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistandan-turkiye-sinirina-askeri-us-teklifi-208166h.htm*, (02.11.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan'nın 'Batı Trakya Türk Azınlığı' kararnamesine tepki*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistannin-bati-trakya-turk-azinligi-kararnamesine-tepki-204773h.htm, (01.10.2018).

Yeniçağ, *Yunanistan, Mısır ve Kıbrıs Rum Kesimi'nden Türkiye'ye karşı enerji zirvesi!*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yunanistan-misir-ve-kibris-rum-kesiminden-turkiyeye-karsi-enerji-zirvesi-177752h.htm, (25.05.2018).

Yeni Şafak, *Akdeniz"de "Noble Dina" tatbikatı*, https://www.yenisafak.com/dunya/akdenizde-noble-dina-tatbikati-497413, (19.05.2018).

Yeni Şafak, *Bahçeli: Hiçbir hain sağ kalmaz*, https://www.yenisafak.com/secim/bahceli-hicbir-hain-sag-kalmaz-3357231, (29.08.2018).

Yeni Şafak, *Yunanistan'a harita notası*, https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistana-harita-notasi-54977, (10.05.2018).

Yeni Şafak, *Yunanistan'dan geri adım: Çipras durdurdu*, https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistandan-geri-adim-cipras-durdurdu-3404212, (02.11.2018).

Yılmaz, Meşkure, ‘‘Lozan’ın Yıl Dönümünde Batı Trakya Türkleri’nin Durumu’’, *http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2009/07/28/2943/lozan-in-yil-donumunde-bati-trakya-turkleri-nin-durumu*, (31.03.2017).

Yılmaz, Tuğçenur, *Türkiye'den terörist Kufodinas'ı açık cezaevine nakleden Yunanistan'a tepki*, http://v.aa.com.tr/1222209, (30.08.2018).

Yılmaz, Turan-Kırbaki, Yorgo, ‘‘‘Doğum yeri Gümülcine’ krizi’’, *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dogum-yeri-gumulcine-krizi-21269372*, (15.05.2018).

Yüzbaşıoğlu, Nazlı, *Türkiye'den Yunanistan'a 'Kufodinas'a izin hakkı' tepkisi*, http://v.aa.com.tr/1242369, (30.08.2018).

Zabcı, Faruk, ‘‘DEB, Rodop ve İskeçe'de birinci parti oldu’’, *http://www.hurriyet.com.tr/dunya/deb-rodop-ve-iskecede-birinci-parti-oldu-26511763*, (20.08.2018).

Ινφογνώμων Πολιτικά, *Ο θάνατος εν πλω του Σοφοκλή Βενιζέλου που βύθισε στο πένθος όλη την Κρήτη*, http://infognomonpolitics.blogspot.com.tr/2012/02/blog-post_856.html, (20.04.2018).

GAZETELER

‘‘İzmir’de Katliam’’, *İstiklal Harbi Gazetesi*, No:2, 16 Mayıs 1919, s.1.

DİĞER KAYNAKLAR

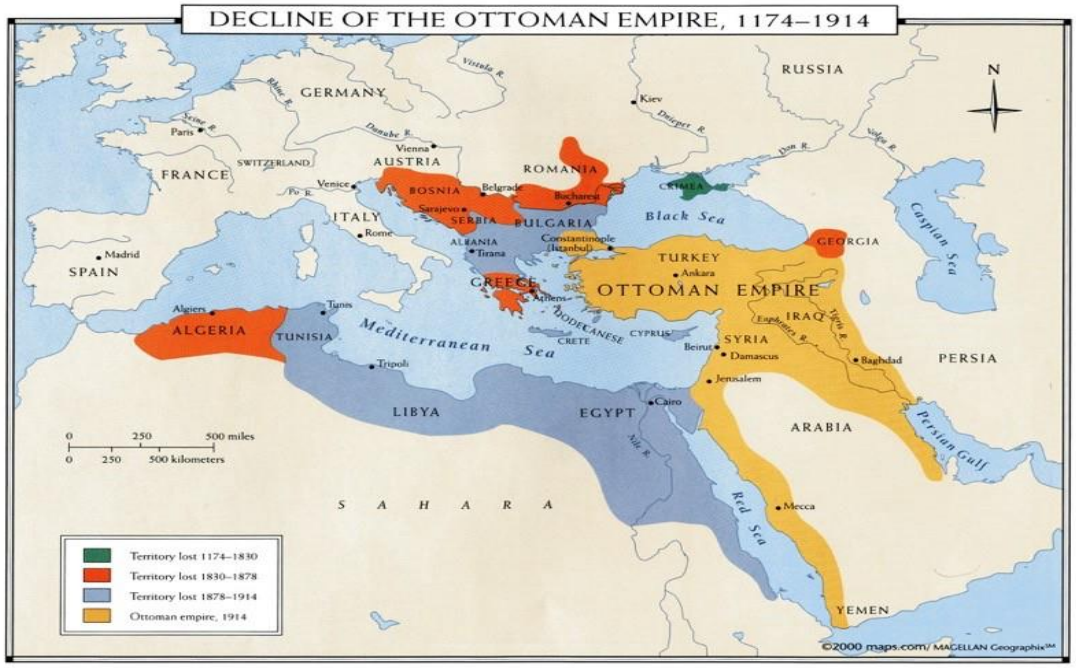
Ak Parti Antalya Youtube Kanalı, *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Batı Trakya'daki sorunlar ele alındı*, https://www.youtube.com/watch?v=BNY4g21-X1o, (19.08.2018).

Tarihidegistirenler Youtube Kanalı, *Ecevit Kıbrıs Barış Harekâtını ilan ediyor*, https://www.youtube.com/watch?v=wrDQW66jWoo, (21.11.2017).

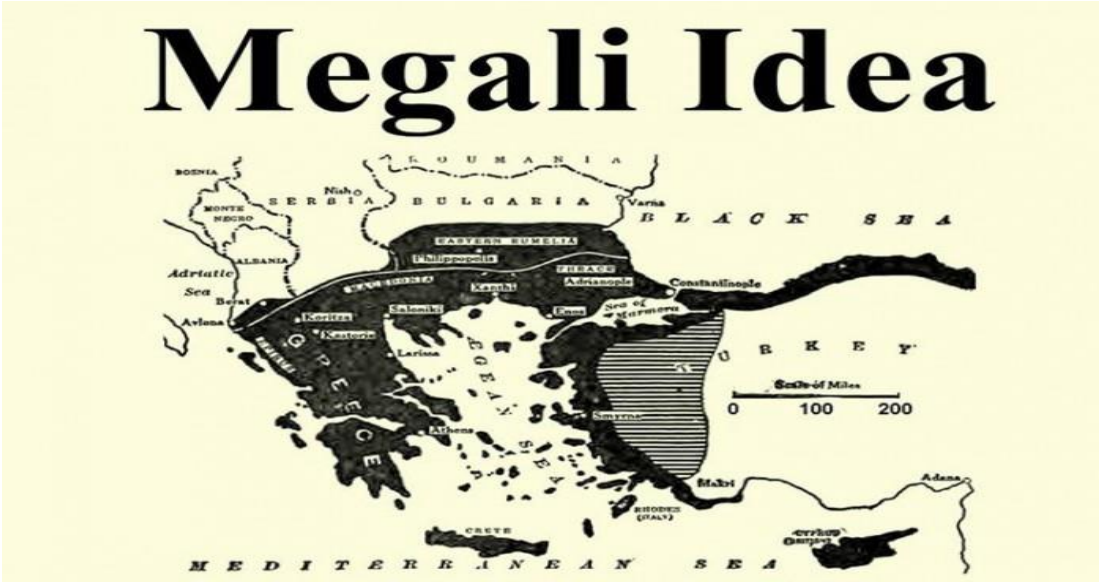
TRT Avaz Youtube Kanalı, *Batı Trakya Türklüğüne Adanan Hayat - Dr. Sadık Ahmet Özel Yayını - TRT Avaz*, https://www.youtube.com/watch?v=i8cbKSSeggw, (10.04.2018).

Yeni Şafak Youtube Kanalı, *Yunan Bakan Nikos Kocias F-16 sesinden korktu*, https://www.youtube.com/watch?v=vtPXAZxiOog, (01.10.2018).

EKLER

EK-1: 1914 YILINA KADAR OSMANLI İMPARATORLUĞU HARİTASI[1112]

EK-2: MEGALİ İDEA SINIRLARI[1113]

[1112] Declıne Of The Ottoman Empıre, *1174-1914*, https://cdn-images-1.medium.com/max/1600/0*lxiYrKBT6hFoatZA.jpeg, (20.04.2018).

[1113] Enacademic, *Megali Idea*, http://enacademic.com/pictures/enwiki/80/ParisPeace-Venizelos-Map.png, (20.04.2018).

EK-3: 1832-1947 ARASI YUNANİSTAN'IN GENİŞLEMESİ[1114]

EK-4: BİRİNCİ BALKAN SAVAŞI SONRASI BALKANLAR[1115]

[1114] Alternate History, *Alternate History Greece*, http://alternatehistorynaruike.blogspot.com.tr/2016/06/alternate-history-greece.html, (20.04.2018).

[1115] Boston College, *Balkans After First Balkan War, 1912*, http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/his/CoreArt/maps/Balkans1912.1stwar.jpg, (20.04.2018)

EK-5: İKİNCİ BALKAN SAVAŞI SONRASI BALKANLAR[1116]

EK-6: MİSAK-I MİLLİ HARİTASI[1117]

[1116] Boston College, *Balkans After the Second Balkan War, 1913*, http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/his/CoreArt/maps/Balkans1913.2ndwar.jpg, (20.04.2018)
[1117] TTK, *Misak-ı Millî Beyannamesi*, http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/misak-i-milli-beyannamesi/, (20.04.2018).

EK-7: SEVR ANTLAŞMASI'NDA OSMANLI DEVLETİ[1118]

EK-8: YUNAN KOMUTAN SOFOKLİS VENİZELOS OSMAN GAZİ TÜRBESİ'NDE[1119]

[1118] Wikimedia, *Treaty Of Sevres*, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/93/Treaty_of_S%C3%A8vres_map_partitioning_Anatolia.png/800px-Treaty_of_S%C3%A8vres_map_partitioning_Anatolia.png, (20.04.2018).

[1119] Ινφογνώμων Πολιτικά, *Ο θάνατος εν πλω του Σοφοκλή Βενιζέλου που βύθισε στο πένθος όλη την Κρήτη*, http://infognomonpolitics.blogspot.com.tr/2012/02/blog-post_856.html, (20.04.2018).

EK-9: LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI İLE TÜRKİYE SINIRLARI[1120]

EK-10: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE YUNANİSTAN'DA İŞGAL BÖLGELERİ[1121]

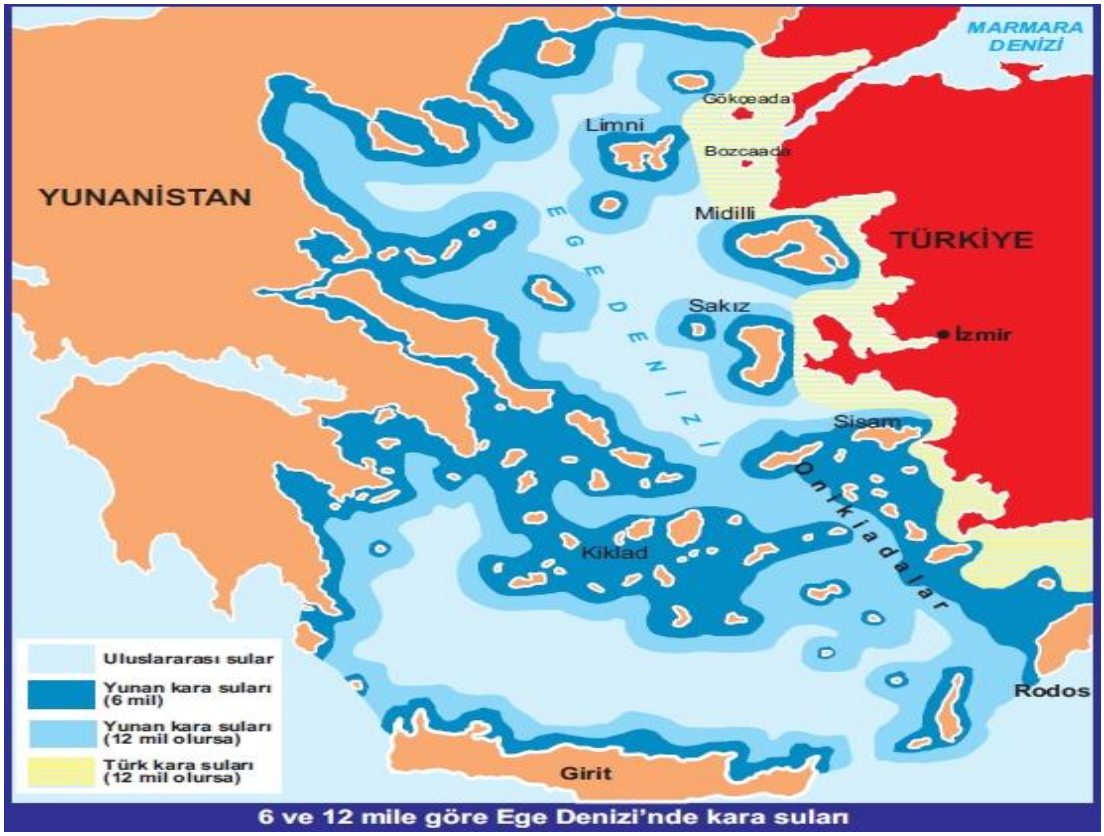

[1120] Sözcü Gazetesi, *Lozan Antlaşması nedir? Lozan Antlaşması'nın şartları ve önemi!* , https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/lozan-antlasmasi-nedir-lozan-antlasmasinin-sartlari-ve-onemi-1418569/, (20.04.2018).

[1121] Koınonıa House, *The Triple Occupation of Greece by the Axis Powers (1941-1944)*, http://www.khouseafrica.com/On%20This%20Day/On%20this%20Day%20April/Apr%2027%20Pics/588px-Triple_Occupation_of_Greece[1].png, (20.04.2018).

EK-11: KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ HARİTASI[1122]

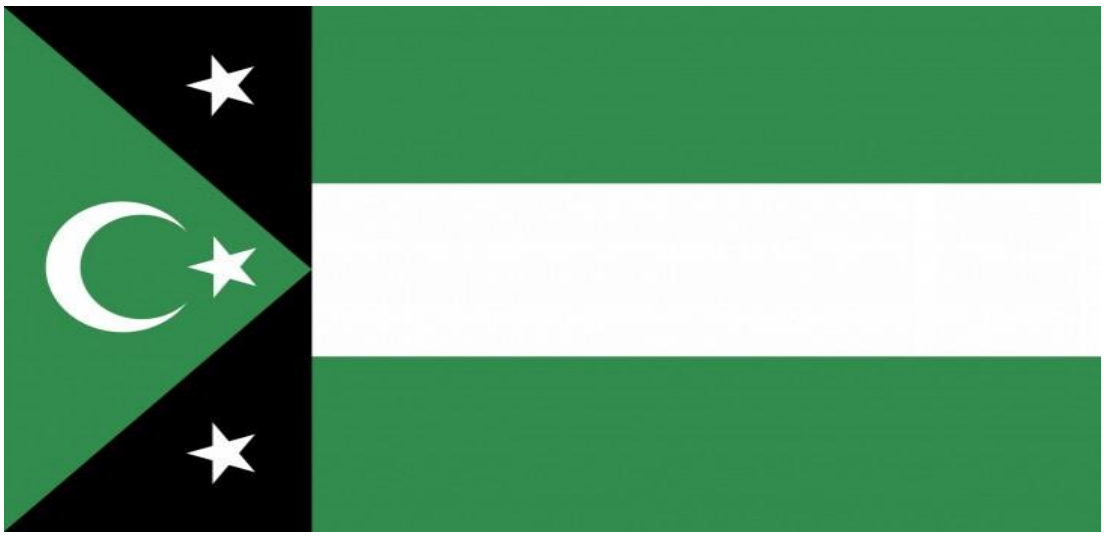

EK-12: EGE DENİZİ VE KARASULARI SORUNU[1123]

[1122] İnternetHaber, *Kıbrıs müzakereleri son durum KKTC Türkiye'ye mi bağlanacak?* , http://www.internethaber.com/kibris-muzakereleri-son-durum-kktc-turkiyeye-mi-baglanacak-1742382h.htm, (21.04.2018)

[1123] Tarih Bilimi, *Kara Sularının 12 Mile Çıkarılması Sorunu*, https://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/kara-sularinin-12-mile-cikarilmasi-sorunu/, (21.04.2018)

EK-13: YUNANİSTAN SİYASİ HARİTASI[1124]

EK-14: BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ BAYRAĞI[1125]

[1124] Geology.com, *Greece Map*, https://geology.com/world/greece-map.gif, (21.04.2018).
[1125] Batı Trakya Onlıne, *Batı Trakya Dernekleri*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-dernekleri/abd.html, (21.04.2018).

EK-15: BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ SINIRLARI[1126]

EK-16: BATI TRAKYA SINIRLARI[1127]

[1126] Sahipkıran Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Unutulan Bir Türk Devleti; Batı Trakya Bağımsız Hükümeti*, http://sahipkiran.org/2016/05/04/bati-trakya-bagimsiz-hukumeti/, (21.04.2018).
[1127] Batı Trakya Onlıne, *Coğrafî Konum*, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-genel-bilgiler/corafi-konum.html, (22.04.2018).

EK-17: YASAK BÖLGE SINIRLARI[1128]

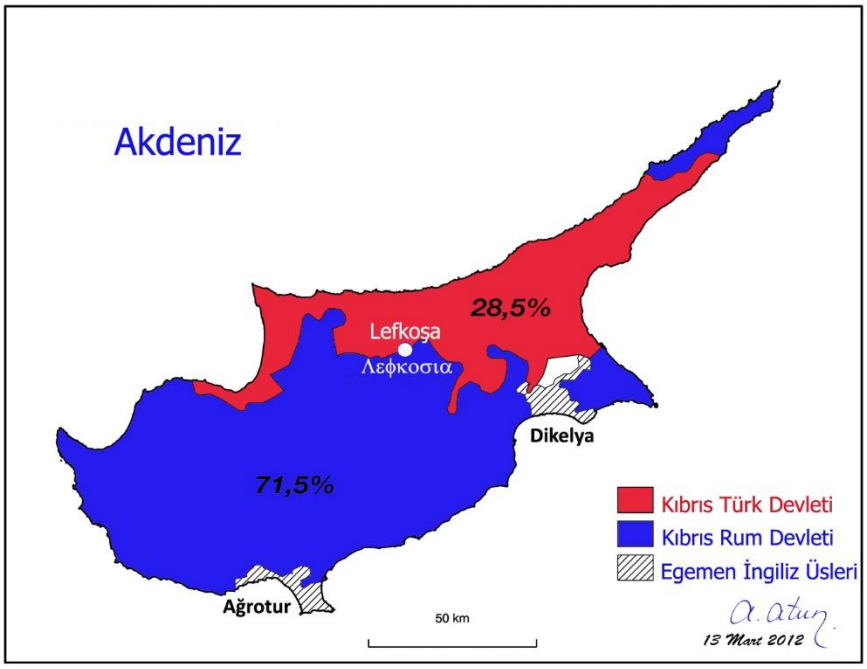

EK-18: DOĞU AKDENİZ'DE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE SINIRLARI[1129]

[1128] Pomak Ajans, *1953-2000 Pomaklara Yasak Bölgeler Neden?* , http://www.pomakajans.com/1953-2000-pomaklara-yasak-bolgeler-neden/238/, (22.04.2018).

[1129] Dünya Bülteni, *İsrail Akdeniz gazını satmak için harekete geçti*, http://www.dunyabulteni.net/haber/175957/israil-akdeniz-gazini-satmak-icin-harekete-gecti, (10.05.2018).

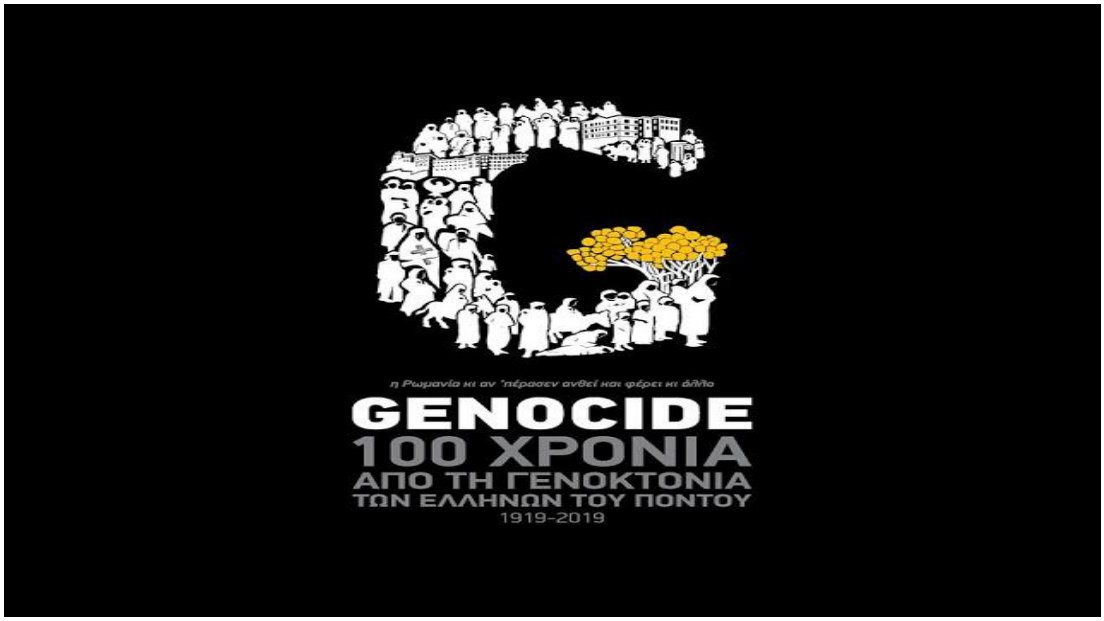

EK-19: ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE YENİ KIBRIS HARİTASI[1130]

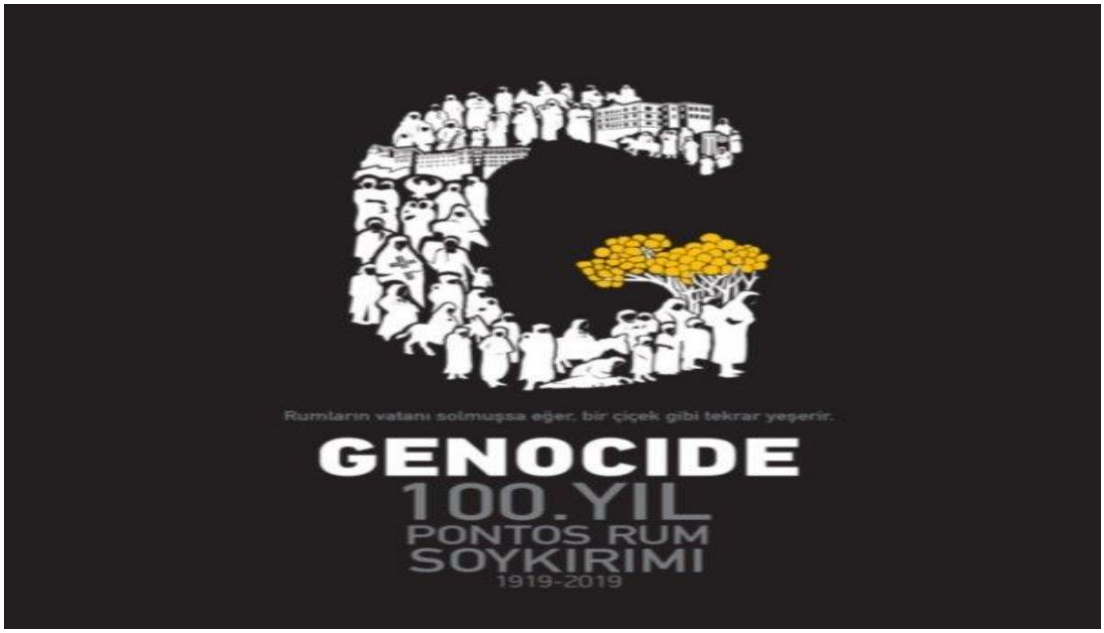

EK-20: TÜRKİYE'DEN GEÇEN ENERJİ HATLARI[1131]

[1130] Ata Atun, ''Annan Planı Kabul Edilseydi (2/3)'', *http://www.ataatun.org/annan-plani-kabul-edilseydi-23.html*, (10.05.2018).

[1131] T.C. Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, *Doğal Gaz Boru Hatları ve Projeleri*, http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Dogal-Gaz-Boru-Hatlari-ve-Projeleri, (10.05.2018).

EK-21: SÖZDE PONTUS SOYKIRIMI'NIN 100.YILI HAKKINDA HAZIRLANAN YUNANCA LOGO[1132]

EK-22: SÖZDE PONTUS SOYKIRIMI'NIN 100.YILI HAKKINDA HAZIRLANAN LOGO (Türkçe)[1133]

[1132] E-Pontos, Τι συμβολίζει το επετειακό λογότυπο των 100 χρόνων της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου, https://epontos.blogspot.com/2018/12/100_13.html?fbclid=IwAR0qE1Ls8ZYP31aWP1Tx-FS_ZZHyMIjyS29ZJ_j2ZOS101JfuCDu_qzVYuc, (19.01.2019).

[1133] Gerçek Taraf, *Pontus Soykırımı Yalanı İçin 100. Yıl Logosu Hazırladılar*, https://www.gercektaraf.com/haber/8263/pontus-soykirimi-yalani-icin-100-yil-logosu-hazirladilar.html, (19.01.2019).

EK-22: Lozan Barış Antlaşması 37-45. Maddeleri[1134]

Madde 37 — Türkiye, 38.den 48.e dek Maddelerde belirtilen hükümlerin temel yasalar [Les Lois fondamentales] olarak tanınmasını ve hiç bir yasa, hiç bir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlerle çelişkili ya da onlara aykırı olmamasını ve biç bir yasanın, hiç bir yönetmeliğin ve hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlere üstün sayılmamasını yükümlenir.

Madde 38 — Türkiye Hükümeti, doğum, milliyet, dil, soy, ya da din ayırt etmeksizin, Türk halkının tümünün yaşam ve özgürlüklerimi, en geniş biçimde, korumayı yükümlenir.

Türkiye'nin tüm halkı, kamu düzeni ve genel ahlak ile bağdaşmazlık göstermeyen her din, mezhep ya da inanışın gerek genel, gerek özel biçimde özgürce kullanılması hakkına sahip olacaktır. Müslüman olmayan azınlıklar, Türkiye Hükümetince ulusal savunma ya ila kamu düzeninin, korunması için ülkenin her yerinde ya da bir bölümünde alınan ve tüm Türk yurttaşlarına uygulanan önlemler saklı kalmak koşulu ile, dolaşım ve göç özgürlüğünden bütünü ile yararlanacaklardır.

Madde 39 — Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk yurttaşları Müslümanlarla özdeş medeni ve siyasal haklardan yararlanacaklardır.

Türkiye'nin tüm halkı, din ayırt edilmeksizin, yasa önünde eşit olacaktır.

Din, inanç ya da mezhep farkı hiçbir Türk Yurttaşının medeni ve siyasal haklardan yararlanmasına ve özellikle genel hizmetlere kabulüne, memurluğa ve yukarı derecelere ulaşmasına, ya da çeşitli meslekleri ve sanatları yapmasına bir engel sayılmayacaktır.

Herhangi bir Türk yurttaşının gerek özel ya da ticaret ilişkilerinde, gerek din, basın ya da her türlü yayın konusunda ve gerek toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir sınır konulmayacaktır.

Resmi dilin varlığı kuşkusuz olmakla birlikte, Türkçeden başka dil ile konuşan Türk yurttaşlarına yargıçlar önünde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için gerekli kolaylıklar gösterilecektir.

[1134] Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Lozan Andlaşması*, http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lozan_TR.pdf, (27.03.2018), s. 9-11.

Madde 40 — Müslüman olmayan azınlıklara ilintili olan Türk yurttaşları hukuk bakımından ve fiilen öteki Türk yurttaşlarına uygulanan işlemlerin ve sağlanan güvencelerin tıpkısından yararlanacaklar ve özellikle, harcamaları kendilerince yapılmak üzere, her türlü yardım, dinsel ya da sosyal kurumları, her türlü okul ve benzeri öğretim ve eğitim kurumları kurma, yönetme ve denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel ayinlerini serbestçe yapına bakımından eşit bir hakka sahip bulunacaklardır.

Madde 41 — Genel öğretim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan yurttaşların önemli bir oranda yerleşmiş oldukları kentler ve kasabalarda, bu Türk yurttaşlarının çocuklarının ilkokullarda kendi dilleriyle öğretim görmelerini sağlamak üzere, gerekli kolaylığı gösterecektir. Bu hüküm Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

Müslüman olmayan azınlıklara ilintili Türk yurttaşlarının önemli oranda bulundukları kentlerde ya da kasabalarda, bu azınlıklar Devlet bütçesi Belediye ya da benzeri bütçelerde eğitim, din, ya da yardım amacıyla genel gelirlerden verilecek paralardan yararlanma ve ödenek ayrılması konusunda hakça bir pay alacaklardır. Söz konusu paralar ilgili kurumların, yetkili temsilcilerine ödenecektir.

Madde 42 — Türkiye Hükümeti Müslüman olmayan azınlıkların aile ya da kişi statüleri konusunda, bu sorunların sözü geçen azınlıkların törelerine göre çözümlenmesine uygun her türlü hükümleri koymayı kabul eder.

İşbu hükümler Türkiye Hükümeti ile ilgili azınlıklardan her birinin eşit sayıda temsilcilerinden oluşan özel Komisyonlarda düzenlenecektir. Anlaşmazlık olursa, Türkiye Hükümeti ile Milletler Cemiyeti Meclisi, birlikte, Avrupalı hukukçular arasından bir üst hakem atayacaktır.

Türkiye Hükümeti söz konusu azınlıkların Kiliseleri, Havraları, mezarlıkları ve öteki dinsel kurumlarına her türlü koruyuculuğu göstermeyi yükümlenir. Bu azınlıkların bugün Türkiye'de bulunan Vakıflarına ve dinsel ve yardım kurumlarına her türlü kolaylığı gösterecek ve izinleri verecek ve yeni dinsel ve yardım kurumları kurulması için, benzeri öteki özel kurumlara sağlanmış olan gerekli kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir.

Madde 43 — Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk yurttaşları, inançlarına aykırı ya da dinsel ayinlerini bozucu herhangi bir işlem yapmaya

zorlanamayacakları gibi, hafta tatilleri gününde Mahkemelerde hazır bulunmaktan ya da herhangi bir yasal işlemin yapılmasından kaçınmaları nedeniyle, onların hiç bir hakkı ortadan kalkmayacaktır. Bununla birlikte, bu hüküm söz konusu Türk yurttaşlarının, kamu düzeninin korunması bakımından, öteki tüm Türk yurttaşlarının bağlı olduğu yükümlerden bağışık kılmayacaktır.

Madde 44 — Türkiye, işbu Kesimin yukarıdaki Maddelerinin, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına ilişkin bulunduğu ölçüde, uluslararası toplumu ilgilendirici nitelikte yükümler getirdiğini ve onların Milletler Cemiyetinin güvencesi altına konulmasını kabul eder. İşbu hükümler Milletler Cemiyeti Meclisinde çoğunlukta ahsan, bir karar olmaksızın değiştirilemeyecektir. Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Japonya Milletler Cemiyeti Meclisinde işbu Maddeler konusunda, yöntemine uygun biçimde, çoğunlukla kabul edilecek olan her hangi bir değişikliği reddetmemeyi bu Andlaşma ile yükümlenirler.

Türkiye, Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her birinin bu yükümlülüklerden her hangi birine aykırılık olması ya da olma tehlikesi üzerine, buna Meclisin dikkatini çekmeğe yetkili olacağını ve Meclisin, duruma göre, uygun ve etkin sayılacak bir davranışta bulunabileceğini ve yönerge verebileceğini kabul eder.

Bundan başka, Türkiye, işbu Maddelere ilişkin hukuksal ya da edimsel sorunlarda, Türkiye Hükümeti ile bağıtlı öteki devletlerden her hangi biri ya da Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her hangi bir devlet arasında görüş ayrılığı ortaya çıkınca bu anlaşmazlığın, Milletler Cemiyeti Andlaşmasının 14. Maddesi uyarınca, uluslararası nitelikte bir anlaşmazlık gibi sayılmasını kabul eder.

Türkiye Hükümeti bu türden olan her hangi bir anlaşmazlığın, öteki Taraf istemde bulunursa, uluslararası Daimi Adalet Divanına götürülmesini kabul eder. Daimi Divan kararı istinaf edilemeyip Milletler Cemiyeti Andlaşmasının 13. Maddesi uyarınca verilmiş bir kararın güç ve hükmünün tıpkısına sahip olacaktır.

Madde 45 — İşbu Kesim hükümleri ile Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıkları için tanınan haklar, Yunanistan tarafından da, kendi topraklarında bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır.

EK-23: VİYANA RAPORUNDA BULUNAN ÖNERİLER[1135]

1-Azınlık okullarında azınlığın dilinin kullanılmasına sınırlama olmaksızın izin verilmelidir.

2-Azınlığın dilinde yazılmış olan görsel eğitim araçları azınlık okullarında sınırlama olmaksızın kullanabilmelidir.

3-Azınlık okullarında, her iki ülkenin yetkililerince onaylanmış ve azınlığın dilindeki kitaplardan oluşan kitaplıkların kurulmasına ve buralardan öğretmen ve öğrencilerin yararlanmalarına izin verilmelidir.

4-Azınlığın dilindeki ders kitaplarına izin verilmelidir. Bu kitaplar, iki ülkenin ilişkilerine zarar vermemek açısından önceden denetlenmeli ve onaylanmalıdır.

5-Her iki azınlığın okulları da azınlığın dilince yazılmış okul kitaplarına çok büyük gereksinme içindedir. Bu konuda acilen: geçmişte onaylanmış bulunan kitapların kullanılmasına tekrar olanak tanınması, okul kitapları yetkililerin onayına sunulmuş bulunuyorsa bunlara izin verilmesi ve Karma Kültür Komisyonu'nca bu konunun sürekli bir çözüme ulaştırılması, gerektirmektedir.

6-1967 ve 1968 yıllarında her iki tarafça görevlerinden alınan öğretmenler tekrar göreve başlatılmalıdır.

7-Azınlık okulları öğrencilerinin velileri okul yöneticileri ve öğretmenlerle serbestçe görüşebilmelidir.

EK-21: EK PROTOKOL DEKLARASYONLARI[1136]

Türkiye'nin Kıbrıs İle İlgili 29 Temmuz 2005 Tarihli Deklarasyonu

1) Türkiye, Kıbrıs sorununa siyasi bir çözüm bulunması yönündeki kararlığını muhafaza etmektedir ve bu yöndeki tutumunu da açıkça ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Türkiye, BM Genel Sekreteri'nin iki-kesimli yeni bir ortaklık devleti kurulmasını hedefleyen kapsamlı çözüme ulaşma yönündeki çabalarını desteklemeyi

---

[1135] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...* , s. 78.

[1136] Sanem Baykal, ''Ek Protokol Deklarasyonu'' , *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran, C. 3, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 361.362.

sürdürecektir. Adil ve kalıcı bir çözüm, bölgede barışa, istikrara ve uyumlu ilişkilerin tesisine önemli bir katkıda bulunacaktır.

2) İşbu Protokol'de atıfta bulunulan Kıbrıs Cumhuriyeti, 1960'da kurulan asıl ortaklık devleti değildir.

3) Türkiye bu nedenle, Kıbrıs Rum makamlarının, hâlihazırda olduğu gibi, Kıbrıs'ta sadece ara bölgenin güneyinde otorite, denetim ve yetki icra ettiği ve Kıbrıs Türk halkını temsil etmediği şeklindeki tutumunu sürdürecek ve anılan makamların tasarruflarını buna göre muameleye tabi tutacaktır.

4) Türkiye bu Protokol'ün imzalanması, onaylanması ve uygulanmasının, Protokol'de atıfta bulunulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir biçimde tanınması anlamına gelmediğini ve Türkiye'nin 1960 Garanti, İttifak ve Kuruluş Anlaşmalarında kaynaklanan hak ve mükellefiyetlerini haleldar etmediğini beyan eder.

5) Türkiye, işbu Protokol'e taraf olmasının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile mevcut ilişkilerini değiştirmeyeceğini teyit eder.

6) Kapsamlı bir çözüm bulununcaya değin, Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin tutumu değişmeyecektir. Türkiye, Kıbrıs'ta kapsamlı bir çözüm sonucunda oluşacak yeni ortaklık devleti ile ilişkiler tesis etmeye hazır olduğunu beyan eder.

AT Ve Üye Devletlerinin 21 Eylül 2005 Tarihli Karşı Deklarasyonu

Avrupa Topluluğu ve üye devletleri tarafından hazırlanan aşağıdaki bildiri, Türkiye'nin Ankara Anlaşmasını Yeni Üyelere Genişleten Ek Protokol'ün 29 Temmuz 2005 tarihinde imzalanması sırasında vaki bildirisini takiben bugün (21 Eylül 2005) kabul etmiştir:

1)Avrupa Topluluğu ve üye devletleri Aralık 2004 tarihli Avrupa Hükümet veya Devlet Başkanları Konsey Zirvesi Sonuçları uyarınca bir tarafta Topluluk ve üye devletleri, diğer tarafta Türkiye olmak üzere taraflar arasında ortaklık kuran Anlaşma'ya ilişkin Ek Protokol'ün Türkiye tarafından imzalanmasını teyit eder. AT ve üye devletleri, Türkiye'nin Protokol'ün imza aşamasında Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ilişkin bir bildiri yayınlamaya gerek görmesini esefle karşılar.

2) Avrupa Topluluğu ve üye devletler işbu bildirinin tek taraflı olduğunu, Protokol'ün bir parçası olmadığını ve Türkiye'nin Protokol'de yer alan yükümlülükleri üzerinde hukuki bir etkisi bulunmadığını açıkça belirtir.

3) Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, Ek Protokol'ün tam ve ayrımcılık yapmaksızın uygulanmasını, ulaştırma araçlarına getirilen sınırlamalar da dâhil olmak üzere malların serbest dolaşımına ilişkin tüm engellerin kaldırılmasını bekler. Türkiye, Protokol'ü tam üye devletlere bütünüyle uygulamalıdır. AB bunu yakından takip edecek ve 2006 yılında tüm uygulamayı değerlendirecektir. AT ve üye devletleri, ilgili fasıllarda müzakerelerin başlamasının, Türkiye'nin anlaşmadan doğan yükümlülüklerini tam üye devletlere karşı yerine getirmesine bağlı olduğunu vurgular. Yükümlülüklerin bütünüyle yerine getirilmemesi müzakerelerin genel seyrini etkileyecektir.

4) Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1 Mayıs 2004 tarihi itibariyle AB üyesi olduğunu hatırlatır. Uluslararası hukuk süjesi olarak sadece Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıdıklarını altını çizer.

5) Tüm üye devletlerin tanınması katılım sürecinin bir parçasıdır. Buna uygun olarak AB, Türkiye ile tüm üye devletler arasındaki ilişkilerin bir an evvel normalleşmesine verdiği önemi vurgular.

6)AB Bakanlar Konseyi, 2006 yılında, tüm bu konulara ilişkin kaybedilecek gelişmelerin takibini temin edecektir.

7) Bu bildiri bağlamında, Avrupa Topluluğu ve üye devletleri BM Genel Sekterinin ilgili BM Güvenlik Konseyi Kararları ve AB'nin üzerine inşa edildiği temel ilkeler doğrultusunda, soruna kapsamlı bir çözüm getirme yolundaki çabalarına destek verilmesinin önemi hakkında ve adil ve kalıcı bir çözümün bölgede barış, istikrar ve uyumlu ilişkilere katkıda bulunacağı konusunda mutabıktırlar.